

પ્રકાશક શ્રી રૂ

અમદાવાદ

સંવત ૧૯૪૪

શ્રાવણ

પ્રકાશક—

શ્રી જીવ આત્માનંદ મળા-ભાવનગર.

૧. નૂતન વર્ષ પ્રવેશાભિનંદન ...	૧	૭. પરત્તત્ત્વ-The Ultimate Real	
૨. નૂતન વર્ષાભિનંદન ...	૨	પરમાત્મતત્ત્વ-The Perfect	
૩. નૂતન વર્ષનું સંગલમચ વિજ્ઞાન	૪	Selfhood ...	૧૫
૪. આત્માનંદ પ્રકાશ ...	૬	૮. સમય માં પમાણ ...	૧૮
૫. વિકાસનું કિરણ ...	૧૦	૯. આત્મજઃ પ્રતિકૂલાનિ પરેષાં-ન	
૬. સ.આ. સુખનો માર્ગ ...	૧૨	સમાચરેત્ ...	૨૦
		૧૦. વર્તમાન સમાચાર ...	૨૩

નવા થયેલા માનવતા સભાસદો.

૧. વિનયકાંત કાંતિલાલ મહેતા	અદામવાદ	લાઈફ મેમ્બર
૨. શેઠ વેલચંદ કરસનજી	ભાવનગર	"
૩. શાહ રતિલાલ અમૃતલાલ બીધી	"	"

લેટના ગ્રંથો.

અમારા માનવતા પેદાન સાહેબો અને લાઈફ મેમ્બરોને નીચે લખેલા ગ્રંથો લેટ આપવાના છે.

૧. શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર	૪. શ્રી સકલાહીત સ્તોત્ર ટીકા સહિત
૨. શ્રી ધર્મવીર ઉપાધ્યાય	૫. શ્રી આગમસારિણી
૩. શ્રી જ્ઞાનપ્રદીપ	૬. શ્રી સિદ્ધાંતરહસ્ય

ઉપરોક્ત લેટ આપવાના છ સુંદર ગ્રંથોની સંક્ષિપ્ત હકીકત નીચે પ્રમાણે છે.

૧. શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર—ફાર્મ પચાસ, કાઠિન આઠ પેજ, ચારસો પાનાનો સુંદર દળદાર ગ્રંથ. એન્ટિક પેપર ઉપર સુંદર ગુજરાતી અક્ષરો, પાકું કપડાનું બાઈન્ડીંગ, સુશોભિત રંગબેરંગી કવર-જેકેટ, ગુરુદેવ, તીર્થો, પ્રભુ આદિનાથ તેમજ આર્થિક સહાય આપનાર વગેરેની વિવિધ રંગી છબીઓ સહિત. આ ગ્રંથમાં શ્રી વાસુપૂજ્ય પ્રભુ ચરિત્રના કરતાં સુમારે આઠ ફાર્મ-લગભગ ચોસઠ પેજ વિશેષ છે. આવી સંખ્ત મોંઘવારીના વખતમાં આવું સુંદર ચરિત્ર પ્રકટ કરવામાં સભાને ધણો જ મોટો ખર્ચ થયેલ હોવા છતાં પણ પ્રકટ કરવામાં આવેલ છે.

૨. ધર્મવીર ઉપાધ્યાય—શ્રી સોહનવિજયજી-બ્રહ્મચારી, સંજમધારી, પંચમી વીરપુરુષ, યોગીનું સુંદર ભાવવાહી જીવન વાંચતાં રોમાંચ ખડા થાય તેવું સુંદર ચરિત્ર, છબીઓ સહિત આકર્ષક સુંદર ગ્રંથ. બાર ફાર્મ, સુમારે ૨૦૦ પાનાનો, સુંદર ટાઇપો અને જોયા એન્ટિક કાગળ ઉપર છપાયેલ છે.

૩. જ્ઞાનપ્રદીપ (બોધસુધા સહિત)—વિદ્વાન લેખક આચાર્ય શ્રી વિજયકરતૂરસરિજીના સામાજિક બોધદાયક લેખો, જોયા કાગળ, સુંદર ટાઇપ અને પાકું બાઈન્ડીંગ, સુંદર કવર સાથે ફાર્મ ૨૬, પાના ૪૧૬.

(અનુસંધાન ટાઇપલ પેજ ૩ થી)

પુસ્તક ૪૧ મુ :
અક ૧ લો

આમ મ ૪૮
વીર સ ૨૪૬૯

વિક્રમ સ ૧૯૯૮ : આવણી,
ઈ સ. ૧૯૪૩ ઝોગર

નૂતન વર્ષપ્રવેશાભિનંદન

વખતતિવકા—શબ્દો જિનેશ્વર તણા ઉપકાગકારી,
હુ.ખો હરે પગલ અમૃત કાર્યદારી,
છે દેવધર્મશુભાધકના જ સાથી,
સજીવની સમ નદા શુરુદેવ વાણી ૧

એ ભાવના પરમ નિવૃત્તિ આ સભાની,
ચારિત્ર, જ્ઞાન, સુખવન્ત જિનેશવાણી,
દેશેવિદેશ સધળે પ્રસરે પ્રતાપી,
સદ્ધર્મ જીત યગ ઉત્તમતા રચાળી ૨

જેણે અસખ્ય શુભ અથ મહાન ક્રીધા,
ને જ્ઞાન અમૃતગ્ને જન સુખ ક્રીધા,
સુજ્ઞાન જ્યોત શુભ દિવ્ય પ્રકાશ આપે,
અજ્ઞાન સર્વ ભવિતું પળમા જ કાપે ૩

સર્વે ગૃહે નિજ પ્રગટ અમાપ આપો,
દેશેવિદેશ દિશાવલિ ભવ્ય વ્યાપો,
આત્મા તણા શુભ વિકાસ સદૈવ થાઓ,
સર્વે સ્વળે અનિત માનવ જ્ઞાન ગાઓ ૪

અનુક્રુપ— આત્માનંદ પ્રકાશ જે સર્વમા દિવ્ય ભાવથી,
ભાવ હેમેન્દ્ર એ અર્પે, ઉત્તિ હો પ્રભાવથી ૫

ચયિતા મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ-પ્રાંતિજ

૧. નૂતન વર્ષ પ્રવેશાભિનંદન ...	૧	૭. પરતત્ત્વ—The Ultimate Real	
૨. નૂતન વર્ષાભિનંદન ...	૨	પરમાત્મતત્ત્વ—The Perfect	
૩. નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાન	૪	Selfhood ...	૧૫
૪. આત્માનંદ પ્રકાશ ...	૬	૮. સમયં માં પમાણ ...	૧૮
૫. વિદ્યાસતુ કિરણ ...	૧૦	૯. આત્મજઃ પ્રતિકૂલાનિ પરેષાં ન	
૬. સત્યા શુભને માર્ગ ...	૧૨	સમાચરેત્ ...	૨૦
		૧૦. વર્તમાન સમાચાર ...	૨૩

નવા થયેલા માનવતા સભાસદો.

૧. વિનયકંત કાંતિલાલ મહેતા	અદામવાદ	લાઈફ મેમ્બર
૨. શેઠ વેલ્લયદ કરસનજી	ભાવનગર	"
૩. શાહ રતિલાલ અમૃતલાલ લાધી	"	"

ભેટના ગ્રંથો.

અમારા માનવતા પેટ્રન સાહેબો અને લાઈફ મેમ્બરોને નીચે લખેલા ગ્રંથો ભેટ આપવાના છે.

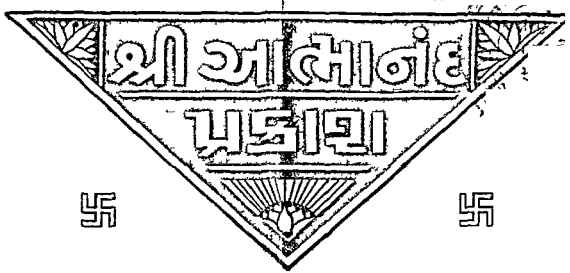
૧. શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર	૪. શ્રી સકલાહર્ત્ રતોત્ર દીક્ષા સહિત
૨. શ્રી ધર્મવીર ઉપાધ્યાય	૫. શ્રી આગમસાગિણી
૩. શ્રી જ્ઞાનપ્રદીપ	૬. શ્રી સિદ્ધાંતરહસ્ય

ઉપરોક્ત ભેટ આપવાના ૭ સુંદર ગ્રંથોની સંક્ષિપ્ત હકીકત નીચે પ્રમાણે છે.

૧. શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર—ફોર્મ પચાસ, કાઠિન આઠ પેજ, ચારસો પાનાનો સુંદર દળદાર ગ્રંથ. એન્ટિક પેપર ઉપર સુંદર ગુજરાતી અક્ષરો, પાકું કપડાનું બાઈન્ડીંગ, સુશોભિત રંગબેરંગી કવર-લેક્ટ, ચુરદેવ, તીર્થો, પ્રભુ આદિનાથ તેમજ આર્થિક સહાય આપનાર વગેરેની વિવિધ રંગી છબીઓ સહિત. આ ગ્રંથમાં શ્રી વાસુપૂજ્ય પ્રભુ ચરિત્રના કરતાં સુમારે આઠ ફોર્મ-લગભગ ચોસઠ પેજ વિશેષ છે. આવી સંખ્ત મોંઘવારીના વખતમાં આનું સુંદર ચરિત્ર પ્રકટ કરવામાં સભાને ઘણો જ મોટો ખર્ચ થયેલ હોવા છતાં પણ પ્રકટ કરવામાં આવેલ છે.

૨. ધર્મવીર ઉપાધ્યાય—શ્રી સોહનપિંજયજી-બ્રહ્મચારી, સંન્યાસી, પંજાબી વીરપુરુષ, યોગીનું સુંદર ભાવવાહી જીવન વાંચતાં રોમાંચ ખડા થાય તેવું સુંદર ચરિત્ર, છબીઓ સહિત આકર્ષક સુંદર ગ્રંથ. બાર ફોર્મ, સુમારે ૨૦૦ પાનાનો, સુંદર ટાઇપો અને ઊંચા એન્ટિક કાગળ ઉપર છપાયેલ છે.

૩. જ્ઞાનપ્રદીપ (બોધસુધા સહિત)—વિદ્વાન લેખક આચાર્ય શ્રી વિજયકરતૂરસુરિજીના સામાજિક બોધદાયક લેખો, ઊંચા કાગળ, સુંદર ટાઇપ અને પાકું બાઈન્ડીંગ, સુંદર કવર સાથે ફોર્મ ૨૬, પાના ૪૧૬.

પુસ્તક . ૪૧ મું
અંક - ૧ લો

આત્મ મ ૪૮
વીર મ ૨૪૬૯

વિક્રમ મ ૧૯૯૯ આવણી
ઈ સ. ૧૯૪૩ યોગર

નૂતન વર્ષપ્રવેશાભિનંદન

વખતતિલકા—શબ્દો જિનેશ્વર તણા ઉપકારકારી,
હુ ખો હરે પરમ અમૃત કાર્યદારી,
છે દેવધર્મશુરસાધકતા જ માવી,
સજીવની મમ નહા શુરુદેવ વાણી ૧

એ ભાવના પરમ જગત્તલ આ સભાની,
ચારિત્ર, જ્ઞાન, સુખવન્ત જિનેશવાણી,
દેશેવિદેશ સઘળે પ્રસરે પ્રતાપી,
સદ્ધર્મ જૈન યથ ઉત્તમતા રસાળી ૨

જેણે અસંખ્ય શુભ ગ્રંથ મહાન દીધા,
ને જ્ઞાન અમૃતગ્ને જન સુગ્ધ દીધા,
સુજ્ઞાન જ્યોત શુભ દિવ્ય પ્રદાશ આપે,
અજ્ઞાન સર્વ ભવિતુ પળમા જ કાપે ૩

સર્વે ગૃહે નિજ પ્રકાશ અમાપ આપો,
દેશેવિદેશ દિશાવાલિ ભવ્ય વ્યાપો,
આત્મા તણા શુભ વિકાસ મદૈવ થાઓ,
સર્વે સ્થળે અજિત માનવ જ્ઞાન ગાઓ ૪

અનુક્રુપ— આત્માનંદે પ્રકાશે જે સર્વમા દિવ્ય ભાવથી,
ભાવ હેમેન્દ્ર એ અર્પે, ઉત્તતિ હો પ્રભાવથી ૫

રચયિતા મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ-પ્રાંતિજ

નૂતન વર્ષામિનંદન ॥

દોહરા

શુધિયલ વહાલા ગ્રાહકો, વાચકજનનાં વૃંદ;
સહુને અભિવંદન કરું, ઉર ધરીને આનંદ. ૧
ગઈ કાલે વીલ્યાં મને, વર્ષ પૂરાં ચાલીસ;
ષક્તાલીસમેં પેસતાં, જપું પ્રથમ જગદીશ. ૨

પ્રકાશ-પત્રોક્તિ

હરિગીત છંદ

સતકારું છું સૌથી પ્રથમ, મમ જન્મદાત્રી આ સભા,
શુરુવર્થ આત્માનંદજીની, તેજ-તપની છે પ્રભા;
જેનો પ્રતાપ અગાધ મહિમા, જગતમાં વ્યાપી રહ્યો,
અમિનંદનો આ આજ મારા, ગ્રાહકો હૃદયે ગ્રહો. ૧

પાઞ્યું મને, પોષ્યું ગહુ, વિકસાવી વિદ્યાવાટિકા,
અભિવૃદ્ધિ પામ્યું નિત્ય હું, એ આ સલા સુખદાયિકા;
પરિમલ ભર્યાં પુષ્પો ખીલ્યાં, ને જ્ઞાનનાં અમૃતકળો,
અમિનંદનો મારા સ્વીકારો, એ જ આશય નિર્મળો. ૨

કવિ, કોવિદો ને સાક્ષરો, લાયક સુવિદ્વદ્ લેખકો,
સાધુ તપસ્વી, સંત, સદ્ગુરુ, સૌની સેવી છે તકો;
સૌના હૃદયરસને ઝીલ્યા, મમ અંગને વિકસાવવા,
અમિનંદનો મારા સ્વીકારો, “આત્મ ઉત્તેજિત” થવા. ૩

ગહુ ગચલેલો શુભ ભર્યા, સદ્ગોષ્ઠ અમૃત વાણીના,
કવિઓ તણા શુભ પદ્યલેખો, સંગ્રહા મતિ શાણીના;
કેં કેં નૂતન અંથો રચ્યાં, જે ધર્મતત્ત્વોથી ભર્યા,
અમિનંદનો મારા સ્વીકારો, ઉભય કર હેતે ધર્યા. ૪

દર વર્ષે જૂના થયે, મારોદ્ધાર કરી પ્રગટાવીયા,
શ્રી જૈનશાસન વૃદ્ધિ પામે, માર્ગ એ ણતલાવીયા,
શુરવર્થ મહાશય લેખકોએ, કલમની કરુણા કરી,
અમિનદનો મારા સ્વીકારો, આહકો ધર્મ જ ધરી ૫

સૌજન્ય ઝરતી આ સભામા, પુષ્ટતા હું પામીયુ,
ધનવત મજન આહકોથી, પ્રાત પ્રાતે જામીયુ,
મઘી, પ્રમુલ ને કાર્યવાહક, ચર્ચની શુભ સાહ્યતા,
અમિનદુ છું એ સર્વને, જેની ક્રિયા યથવાહિતા ૬

ઉત્સાહના ઉરમા મને, હજી છે દૂવારા છૂટતા,
વહાલા શુભીજન આહકો, હોશેથી હો રસ લૂટતા,
છે જે ધનાઢ્યો ધર્મવતા, નિત્ય આશ્રય આપતા,
અમિનદુ છું એ સન્જનો, જેઓ મને ઉર સ્થાપતા ૭

હિત ચિતવે હ મેથ, લાયક નિત્ય લાર્ફ મેમ્બરો,
શાળા સમાસદ પેટ્રનો એ છે સદા અમૃત ઝરો,
આભાર માની સર્વનો, નતોપ હું પામ્યુ સદા,
એવો જ ભાવ નિભાવશે, અમિનદુ છું હું સર્વદા ૮

દોહરા

આત્માનંદ સમા અને, ધર્મ જેહ ઉન્ધામ,
દેવાશ કર કવિ કરે, પ્રેમ સહિત પ્રણામ ૧

ભાવનગર-૧૧૫૧, } લિં સલા, આહક અને વાચકનો શુભેચ્છક,
તા ૨૦-૭-૪૩ બોમ } દેવાશ કર વાલજી બધેકા
નિવૃત્ત એન્યુ ઇન્સ્પેક્ટર, ધર્મોપદેશક
ઉજમળાઈ જૈન કન્યાશાળા-ભાવનગર.

નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાન

આત્માત્મકે જગત—

જે પ્રસંગે કલ્યાણકારી વર્ષાઋતુનું આગમન થયા પછી ચિત્તામાં પ્રસન્નતાની ઊર્મિઓનો સંચાર થઈ રહ્યો છે, તે વર્ષાઋતુથી આનંદજનક બનેલ તેમજ છેલ્લા દિવસોમાં પર્યુષણપર્વારાધનની શરૂઆતવાળા શ્રાવણ માસમાં આજના મંગલમય પ્રભાતે ‘શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ’ ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. પૂર્વ પ્રણાલિકા પ્રમાણે સ્વગત વિચારે છે કે: જગતમાં સૂર્ય, ચંદ્ર, હીપક, વિદ્યુત વગેરે અનેક પ્રકાશો છે; પણ એ સર્વ કરતાં અનંત શુભ ચરિયાતો આત્માનો પ્રકાશ છે કે, જે કાળ, સ્વભાવ, નિયતિ, ઉદમ અને કર્મરૂપ પાંચ કારણોને અતુસરીને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપદ્વારા વ્યક્ત થાય છે. કેવલ-જ્ઞાનીઓએ પાંચે કારણોમાં પુરુષાર્થની મુખ્યતા-વડે આ પ્રકાશ સંપૂર્ણપણે પ્રકટાવેલો છે. એ કેવલજ્ઞાનરૂપ જ્ઞાનમહાસાગરનું હું એક ગિંદુ છું; છતાં એ ગિંદુનું પણ જગતમાં અસ્તિત્વ છે. કર્મોના સંપૂર્ણ ક્ષયથી ઉત્પન્ન થતાં અનંતજ્ઞાન પ્રકાશનું મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનરૂપ ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાન નિમિત્ત છે; ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશો-વિજયજી ‘જ્ઞાનસાર’માં કહે છે કે: ‘કૃષ્ણપક્ષ (મિથ્યાત્વ) ક્ષીણ થયે છતે અને સમયકૃત્વરૂપ શુકલપક્ષ ઉદયમાન થયે છતે બીજનો ચંદ્ર જેમ પૂર્ણિમાનો ચંદ્ર બની જાય છે ” તેમ ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાન ક્ષાયિકરૂપ અનેક જન્મોના શુભ પ્રયત્નો પછી બની જાય છે; ત્યારે શ્રુત-જ્ઞાનરૂપ શરીરદ્વારા બાહ્ય અને આંતર જગતમાં મારાથી યથાશક્તિ કાર્ય બની શક્યું છે ?

ગત વર્ષમાં વ્યાપક જ્ઞાન સમષ્ટિમાં વ્યક્તિરૂપે જૈનદર્શનના ઉચ્ચ તત્ત્વોને લક્ષ્યમાં રાખી અનેકાંત દૃષ્ટિના ઉચ્ચ રહસ્યો સમાજને સમર્પ્યા છે ? વાસનાઓથી બલહીન બનેલા અને મધુ-ગિંદુની માફક એતપ્રેત થયેલા સંસારી જીવોને સત્કર્મ અને દુષ્કર્મનું જ્ઞાન કરાવ્યું છે ? તર્કવાદી જ્ઞાન કરતાં ચારિત્ર (character)ની ભૂમિકા ઉચ્ચતર છે, તે દર્શાવવા સાથે જ્ઞાનસ્વ ફલં વિરતિ: એ સૂત્રનું રહસ્ય યથાશક્તિ સમજાવ્યું છે ? સંસારચક્રમાં જન્મ અને મૃત્યુ અનિવાર્ય અને સહજ છતાં, આત્માનો અનાદિ અનંતપણા તરફ લક્ષ્ય રાખી માનવવાચકોની આત્મભૂમિકાને તૈયાર કરી સ્વાવલંબનપૂર્વક પ્રગતિમાન થવા પ્રેરણા કરી છે ?—મનોયોગદ્વારા વિચાર કરતાં ફલિત થાય છે કે અવશ્ય સુંદર પરિણામ આવ્યું છે. જગતમાં પ્રત્યેક સ્થૂલ વસ્તુ સ્વનિમિત્તવડે આત્માને જગાડે છે. આંગલ કવિ તથા તત્ત્વચિંતક શેક્સપીઅરના કથન મુજબ tongues in trees and books in brooks અર્થાત્ “વૃક્ષો વાચા છે અને ઝરણાંઓ પુસ્તકો છે;” સૂર્યના ગ્રહણથી જેમ દીર્ઘર રાત્ર અને વૃદ્ધ થઈ ગયેલા વૃષભથી કરકંડુ રાત્રને આત્મજાગૃતિ થઈ હતી તદનુસાર જે આત્મા શુભાહી હોય તેા પ્રભુમૂર્તિ અને શાસ્ત્રો પુષ્ટાલંબન હોવાથી આત્મજાગૃતિ અર્પે તેમાં આશ્ચર્ય નથી. લેખો એ શાસ્ત્રનાં નિર્ઝરણો હોવાથી આત્માને અંતરાવલોકન (introspection) માટે થાય એ સ્વતઃસિદ્ધ છે; જેથી પ્રસ્તુત પત્રદ્વારા બાહ્ય જગતમાં અર્થ અને

અને કામમા મશગૂલ ગૃહસ્થોને ધર્મ પુરુષાર્થમા ભેડવારૂપે અને આતર જગતમા એ પુરુષાર્થના નિષેડારૂપ કષાયનો અભાવ અને જ્ઞાન, દર્શન, ચાલિત્રરૂપ આત્મિક શુભોમા રમણતા કવચવારૂપે જે કાંઈ બની શકયું છે, તે માટે આ પત્ર પ્રશસ્ત ગૌરવ અનુભવે છે

સંજ્ઞાનિર્દેશ—

પ્રસ્તુત નૂતન વર્ષની 'આત્માનંદ પ્રકાશ'ની મંજા ૪૧ ની છે સમ્યક્ત્વના ૬ સ્થાનો, જ્ઞાનના ૫ વિભાગો, ચારિત્રના ૧૭ પ્રકારો, અને તપશ્ચર્યાના ૧૨ ભેદો મળી કુલ ૪૦ ની સંખ્યા સાથે આત્માનો ૧ પ્રકાર ઉમેરતા ૪૧ ની મંજા ફલિત થાય છે, ગણિતની દૃષ્ટિએ ૪+૧ ગણુતા ૫ અપરમેયીનું, ૪-૧ વિચાગતા દર્શન જ્ઞાનચારિત્રરૂપ રત્નત્રયીનું, ૪×૧ ગણુતા દાન, શીલ, તપ અને ભાવનું, ૪-૧ નું રહસ્ય તપાસતા અરિહંત વગેરે ચાર મંગલોનું સ્મરણ થાય છે, સમગ્ર રીતે વિચાગતા આ અમૂલ્ય જન્મમા મનુષ્યો માટે ત્રણે યોગોથી દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપનું આરાધન સાધવાની આવશ્યકતા સૂચવે છે પ્રથમ કર્મ-અથમા નિવેદન કરેલું આ સંજ્ઞાશ્રુત જો આત્મભગવત્પૂર્વક હોય તો જ, એ મંજામાથી સુદર પ્રેરણાઓ (inspirations) મેળવી દમ દપાતોથી હર્લભ ગણુતા માનવજન્મને સફળ કરી શકાય છે

વિશ્વસ આમ અને વાતાવરણ—

વર્તમાનમા ચાલી રહેલા બીયણ યુદ્ધના વાતાવરણ (environment)નો પ્રારભ જર્મનીએ રશિયાને અનુકૂળ બનાવી ઈંગ્લેડ, પોલેંડ, તથા ફ્રાન્સ મામે લડાઈ બહેર કરી ત્યારથી થયો, ત્યારપછી અનેક બનાવો બની ગયા, ફ્રાન્સ જર્મનીને શરણે થયું અને અનુકૂળ બની ગયું તેવી રીતે બીજા અનેક રાજ્યો

જર્મનીએ સર કરી અનુકૂળ બનાવી લીધા બીજા તરફ જર્મનીએ મિત્ર તરીકે ગણુવા છતા રશિયા ઉપર પીઠ પાછળનો ઘા કર્યો અને ત્યા પુષ્કળ લશ્કર ઉતારી લડતને ઉગ્ર બનાવી બીજા તરફ હિંદી ચીન, મીઆમ, સિંગાપુર, પ્રસદેશ વગેરે પૂર્વ પ્રદેશો ઉપર બંધાને દૂક વખતમા આધિપત્ય જમાવી દીધું, અને હિંદુસ્તાન ઉપર બયનો બાહુ બિર્ધ ગખ્યો છેલ્લા છેલ્લા ઇટાલીમા સુમોલિની પદબ્રજ થઈ ગયો અને ફ્રેન્સીઝમમા કેટલાક ફેરફારો થયા, કેમકે સાથી રાજ્યોની લડત ઇટાલીની તફન નજીક આવી ગઈ, છતા સાથી રાજ્યો માથે ઇટાલીએ હવે કેમ કામ લેવું તે માટે સાલુ-સામા સપડાયલા જેવી સ્થિતિ થઈ ગઈ છે જર્મન સૈન્ય મંખ્યાળ ધરીતે ઇટાલીમા જિતગી રહ્યું છે, ઇટાલી સુલેહનાયુ સ્વીકારે છે કે લડત આગળ ધપાવે છે, તે ભાવિના ગર્ભમા છે હિંદુસ્તાનમા પણ અગાળ અને બિનખુશ વગેરે બિલ્લાઓમા ખાસ કરીને ભૂખમગાથી મનુષ્યોના પ્રાણુ બચ છે તેમજ અન્ય પ્રદેશોમા પણ અનાજની ભીયણ મોઘવાગી ચાલુ છે માશ્વાડ અને ઉપલેટા જેવા પ્રદેશમા જળમ કટથી ખાનાખરાળી ઘઈ રહેલી છે, અસંખ્ય પશુઓની મામતા ખોરાક માટે કતલ થઈ રહી છે. આ રીતે આખી દુનિયા બિલ્લપાથલથી દોડી રહી છે, યુરોપીય રાજ્યોને તેમજ બંધાનને અનંત તૃષ્ણા ગંભ્યલોભની બિલ્લ છે, તે ખાતર મનુષ્યમહા ભીયણ રીતે ચાલી ગઈ છે, પરંતુ કર્મના નિયમો વ્યક્તિ તેમજ સમગ્ર-સામ્રાજ્યને એક મંખી રીતે લાણ પડે છે ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ઉગ્રતા વ્યાપક છે, તેના ફળો સામ્રાજ્યો અને તેની પ્રજા ભોગવી રહી છે કર્મના પગિપાક પ્રમાણે નષ્ટ્રો અને પ્રજાઓ કર્મફળ અનુભવી ગયા છે, પરંતુ આ યુદ્ધમાથી માર ગ્રહણ કરી, માનવ મમૂક જો

વગેરે વિદ્વત્તામય છ. લેખો, આં શ્રી વિજય-
પદ્મસૂરિના જૈનાગમ નિયમાવલિ વગેરે સૈદ્ધાં-
તિક ઉત્તર પ્રસ્તુતરવાળા છ લેખો, સું લક્ષ્મી-
સાગરના જીવન સાક્ષ્ય વગેરે ચાર લેખો,
સું ન્યાયવિજયજીનો ચાતુર્માસિક કર્તવ્યનો
લેખ, રાં અમરચંદ માવજીના અમર આત્મ-
મંથનના સમાજોપયોગી સાત લેખો, રાં મોહ-
નલાલ દી. ચોકસીના અહિંસાની અદ્વલુત શક્તિ
વગેરે કથાશૈલિને સિદ્ધ કરતા અગિયાર લેખો,
ડૉ. લગવાનદાસના સિદ્ધસ્તોત્રના સંસ્કૃત અને
માગધીજ્ઞાન તેમજ લિપ્ત લિપ્ત ગ્રંથની સાહા-
યતાવાળા આઠ લેખો, રા. રેવાશંકર બધેકાના
રત્નાદિ અન્યોક્તિના ચાર લેખો, વકીલ ન્યાલ-
ચંદલાઈના સ્વધર્મ વગેરે ત્રણ લેખો, પં.
પ્રભુદાસનો સમ્યગ્ દષ્ટિનો લેખ, બાપુ ચંપત-
રાયજીના સમ્યગ્જ્ઞાનની કુંચીરૂપ લાષાંતરવાળા
બે લેખો, તથા રાં જીવરાજભાઈ ચોધવજીના
અગુરુલ્લુપયાય વગેરે વિદ્વદ્લોચ્ય ચાર લેખો
આવેલા છે, તે સિવાય માસિક ક્રમિટી તરફથી
વર્તમાન સમાચારના બાર લેખો તથા સ્વીકાર
સમાલોચનાના પાંચ લેખો અને નૂતન વર્ષનું
મંગલમય વિધાન આવેલાં છે. આ તમામ
લેખોનું અતિશયોક્તિ ભરેલું વિવેચન નહિ
કરતાં તે તે લેખોનાં વાચનનું પરિણામ વાચ-
કોના પારિણામિક લાવોને સમર્પણ કરીએ
છીએ અને તેવા સુંદર લેખો આવવાથી સમા-
જના સુંદર અભિપ્રાયો આવેલા છે તે માટે
આનંદ વ્યક્ત કરીએ છીએ.

લાવના અને સલાનું કાર્ય—

પ્રસ્તુત નવીન વર્ષમાં ધાર્મિક જીવનમાં
બળની પ્રગતિ થાય તેવી સુંદર શૈલિથી શાસ્ત્રા-
નુસારી લેખો આવવાની ઇચ્છા ચાલુ રાખેલી
છે. લેખો સંબંધમાં આ અમારી લાવનાની
સફળતા સાક્ષર લેખકોની પ્રવૃત્તિ ઉપર નિર્ભર
છે; જેથી નૂતન વર્ષમાં અમારી લાવનાને

સવિશેષપણે બળ મળે તેવા જૈન સમાજને
વિશેષ ઉપયોગી લેખો આવવા અન્ય સાક્ષરોને
આમંત્રીએ છીએ, અને પ્રસ્તુત પત્ર સાથે
ગત વર્ષમાં અક્ષરસુદિદારા સંબંધને બળવી
રાખનાર પ્રસ્તુત ગદ્યપદ્યમય લેખકોનો આભાર
માનીએ છીએ. ગત વર્ષમાં આ સલામાં ચાર
પેટ્રોના થયા છે. પેટ્રોનો તથા લાઈફ મેંબરોને
માટે ગત વર્ષની ભેટ તરીકે છ સુંદર ગ્રંથો
આપવા માટે તૈયાર થઈ ગયા છે. છ કર્મગ્રંથો
બે વિભાગમાં સલા તરફથી છપાઈ ગયેલ છે.
કથારત્નકોશ વગેરે ત્રણ ગ્રંથો છપાય છે;
વસુદેવહિંડીના બન્ને ભાગો તથા બૃહત્કદંબના
પાંચ ભાગો છપાઈને સમાપ્ત થઈ ગયા છે.

ઉપસંહાર અને પ્રાર્થના—

શ્રી મહાવીર પરમાત્માએ લગવતી સૂત્રમાં
શ્રી ગૌતમસ્વામીજીના પ્રશ્ન: કિમયં મંતે કાલો-
ત્તિ બુદ્ધર્હ? ના ઉત્તરમાં “ જીવ અને અજીવના
પર્યાયરૂપે નિશ્ચય કાળ છે ” તેમ ખુલાસો
કરેલ છે. એ દૃષ્ટિએ અજીવ અને આત્માના
પર્યાયો ક્ષણે ક્ષણે (evervarying) પલટાય
છે. અનંત કાળથી આત્માના પર્યાયો લિપ્ત લિપ્ત
શરીર અથવા અન્યરૂપે પલટાતા આવ્યા છે.
અનંત કાળને આત્મા પચાવી ગયેલ છે; પરંતુ
આત્માને કાળ ગ્રસી શક્યો નથી, શક્યો નહિ;
કેમકે અનંતકાળમાં પણ એકરૂપે રહેલો આત્મા
આખા વિશ્વમાં શાશ્વત જીવન અનુભવે છે;
અને હું છું તે જ શાશ્વત છું—અમર છું એવા
પ્રકારની એકતા અનુભવી શકે છે. આ વસ્તુ-
સ્થિતિને અનુરૂપ સ્મરણસંહિતામાં સ્વ. સા.
શ્રી. નૃસિંહરાવ ‘દીકું જીવન તત્ત્વ સનાતન,
મૃત્યુ મરી ગયું રે લોલ’ રૂપે કહે છે. સ્વામી
વિવેકાનંદ પણ: “ I was never born, yet
my births of breath are as many as
waves on the sleepless sea. ” અર્થાત્
“ હું વાસ્તવિક રીતે અજન્મ અને અમર છું;

પરંતુ મ્યુલ દૃષ્ટિએ મહાસાગરના મોત તુલ્ય માગ જન્મો અને મગ્લો થાય છે " ખરેખર, મનુષ્ય એ અનેક પ્રકારના અનુભવોનો સંક્રાંત સંહિતાના વિદ્યમાને અખંડ ગણનાર અમર આત્મા છે, તેનો વિકાસક્રમ (evolution) અખંડ, અનંત અને સત્તાતન છે તે જન્મે છે તે વખતે પૂર્વજન્મના સંસ્કારોનો વાગ્ગો લઈને જન્મે છે તે જીવજૂનો સુમાદ્ય તથા ઘણા દેશોનો મહાન યાત્રી છે સામાયિક, પ્રતિકંભણ, પૌપધ, જિનપૂલ, વ્યાખ્યાન શ્રવણના સંસ્કારોએ આત્માને આગ્નિભળમા તૈયાર કરવા માટે આગસના પથ્થરને ગોળાકાર ગનાવવા તુલ્ય ટાંછાઓ છે અનેક જન્મોમા ઘડાતા ઘડાતા શુભ સંસ્કારોની વૃદ્ધિ થતા અશુભ સંસ્કારો વિદ્યય થતા જાય છે, આ પ્રસંગે કર્મચેતનાવડે ફલાભિમુખ થયેલી કર્મકૃણ ચેતના પ્રસંગે જો જ્ઞાનચેતના જાગૃત હોય તો, અનેક કષ્ટપ્રસંગોમા આત્મા જાગી ઊઠે છે, અને વિચારે છે કે, આ જગતની પરિસ્થિતિ નિષ્પ્રયોજન નથી, પણ તેની પાછળ મહાન લખિતવ્યના ગ્રંથેલી છે આ પ્રસંગે જીવનના હેતુ સ્પષ્ટ થાય છે, અને સ્વરૂપ અવસ્થાનશક્તિ (power of self-subsistence) પ્રાપ્ત

થાય છે મલ્લ એવ મહાન્યાધિર્જનમમૃત્યુવિકાર-વાન્ એ શ્રી હૃગ્લિદ્ગમ્ગિતા યોગદૃષ્ટિ મમુચ્ચ-યમા આવેલા ઉદ્દેશ્યક વાક્યતુ સ્મરણ કરી, શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુએ નિવેદન કરેલા અમખ્ય યોગોમાથી ગમે તે શુભ યોગદાન પ્રસ્તુત પત્રના વાચકો પન્માત્મસ્વરૂપ મેળવવાની કળા પ્રાપ્ત કરવા મોહજન્ય વામનાને અકુશમા ગણનાર આત્મિક બળ (counter force) મેળવે, અને એ રીતે ભવચ્ચાધિ દૂર થવા આત્માનો અભૂતપૂર્વ આનંદ પ્રાપ્ત કરવા પ્રેરાય, તેમજ જગતમા પ્રક્ટી ગ્રંથેલા યુદ્ધદાવાનજ અને ભીષણ મોઘવારીઓ શાત થઈ જાય, સારના ઝેર, વેર, દેવો નિર્મૂલ બને, અને સર્વત્ર શાંતિની પ્રતિષ્ઠા થાય તેમ શ્રી જિન શામનના અધિષ્ઠાયક દેવની પ્રાર્થના કરી, અર્હહલિપેકવિધિમા શ્રી શાંતિમૂર્તિએ ગ્રંથેલા અને બૃહદ્ગાનિમા સ્મરણ રૂપે ગવાતા શ્રી શાંતિનાથજીની મુતિરૂપ જે મગલમય શ્લોકો માદ્ય કરી વિરમીએ છીએ શ્રીમતે શાંતિનાથાય, નમ શાંતિવિધાયિને ।
 વેલોક્ચસ્યામરાત્રીસમુદ્ગામ્યચિંતામયે ॥૧॥
 શાંતિ શાંતિકર શ્રીમાન, શાંતિ વિદાતુ મે શુભ ।
 શાંતિરેવ સદા તેષા ચેષા, શાંતિર્ગૃહે ગૃહે ॥૨॥

ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિ ।

આત્માનંદ પ્રકાશ

(આનંદવિધિ-નોંધ)

આત્માનંદ મહત્ત્વ સ્વરૂપ, પ્રકાશ સ્થેર થાય, તરવા હોય જો ભાવના, સાધન સિદ્ધ ગણાય ૧
 માન તણી મમતા મૂકી, સમતાને અવકાશ,
 નદન ત્રિશક્તા વીરજિને, આપ્યો જ્ઞાન પ્રકાશ ૨
 દયાધર્મને દિલ ધરી, આતમલક્ષ શ્રદાય,
 પ્રકાશ મગશે સ્વરૂપનો, આનંદ અવધિ થાય. ૩
 કાર્ય એક પન્માર્ચતુ, બીજુ નહિ મન લક્ષ,
 શરણ મળીયુ શ્રીવીરુ, 'અમર' જ્ઞાનનું વૃક્ષ ૪
 અમરચંદ માવજી શાહ

હૂટી નહીં પૂર્ણ સ્વતંત્રતા મેળવવાના એક જ આશયવાળું માનવજાત વધારે ને વધારે બંધાવાના કારણોની જ દિશામાં ગમન કરીને પોતાને એમ માની લે છે હું સુકાઈ ગયો. તે એક સુકાત બની પૂર્ણ વિકાસી આત્માઓની દૃષ્ટિમાં ખોટું સ્વપ્ન સેવી રહ્યો છે. સાચી સ્વતંત્રતા-સાચા વિકાસમાં મનની માન્યતાને અવકાશ જ નથી; કારણ કે મનની માન્યતા તે વિકાર છે, અને તે વિકાર વિકાસમાં હોય જ નહિ. આત્મશ્રેય માટે કેઈ પણ દિવસ સુકરર દરેકો નથી. ગમે તે દિવસે પરિણામની બુદ્ધિથી આત્મશ્રેય સાધી શકાય છે; છતાં માનવીઓની અપૂર્ણતાના અંગે શ્રેયસાધક દિવસોને હિંદલાવમાં રચાત આપ્યું છે અને તે પણ પોતપોતાને જ અનુસરવાની બુદ્ધિથી. જેણે જે દિવસ સુકરર કર્યો હોય તેની બુદ્ધિ અને માન્યતા તે જ દિવસ શ્રેયમાં સાધક માને છે, અન્ય નહિ. અત્યુ ! એમ રહો; પણ શ્રેય સાધો. અશ્રેયના કારણ રાગ, ક્રોધ, મોહ, અજ્ઞાનને સ્થાન ન આપો. આત્મ સ્પષ્ટ હોવા છતાં શ્રેયના નામે અશ્રેયનો આદર કરનાર આત્માઓ બહુ જ અંધકારમાં આંધલી રહ્યા છે.

ત્યાં સુધી ક્ષમા નથી જતી ત્યાં સુધી અજવાબાની દિશાથી પરાસ્પૃશ જ ટૂંકી શકાય; તો પછી અજવાબામાં આજનાર કેવી રીતે કહી શકાય ? અજવાબા વગર તો અનંતો કાળ આશરેતા ગયો પણ, સ્થાન મળ્યું નહિ. તેમજ યોગબધ્નું પણ નહિ.

ક્ષમા એટલે ? સહન કરવું. આ સહન કરવું તે કેવળ અશુભના ઉદય માટે જ હોતું નથી; પરંતુ શુભના ઉદય માટે પણ હોય છે. શુભના ઉદયથી મળેલા પૌદ્ગલિક સુખના સાધનો એકને મનુષ્ય ઘણો હરખાય છે, ઘણો મદગસ્ત થાય છે, ઘણો કોંપી થાય છે, ઘણો કામી થાય છે, ઘણો અન્યાયી થાય છે, ઘણો લોભી થાય છે, ઘણો માની થાય છે, ઘણો નિર્દય થાય છે. આ બધું શાતું પરિણામ ? અક્ષમા-અસહિષ્ણુતાનું. અશુભના ઉદયથી થતા અનિષ્ટ પ્રસંગો જેવા કે : રોગ, શોક, દરિદ્રતા, પ્રતિકૂળતા, અપયશ આદિ સુવિદિત જ છે, કે જેને માનવીઓ ન સહન કરવાથી આ લોકમાં વૈર, વિરોધ, અશાંતિ આદિ ક્રોધોને મેળવે છે ને પરલોકમાં દુર્ગતિની યાતનાઓ લોગવે છે.

પાંચે કુદ્રિયોના ગ્રિપચેને ઉદયલાવમાં પણ માનવીને ક્ષમા સહન કરવાની અતિ આવશ્યકતા રહે છે. જેઓ વિપચેને સહન કરી શકતા નથી અને વિક્રળ થાય છે તેઓની ઉભય લોકમાં માઠી દશા થાય છે.

ક્ષમા એટલે કર્મોના ઉદય માત્રને સહન કરવું. ક્ષેશ માત્ર પણ વિકૃતિ ન થવા દેવી. આવી ક્ષમાથી નિર્જરા થાય છે, કર્મોનો ક્ષય થાય છે. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે કર્મથી છૂટવાનો કેવળ એક જ માર્ગ છે અને તે ક્ષમા છે.

પ્રસંગો અને સંજોગોને તેમજ વિકારો

જગતની પ્રવૃત્તિને ન્યા સુધી સહન કરવાનું મામર્ય પ્રાપ્ત થયું નથી, પહન કરતા શીખ્યા નથી ત્યા સુધી ધર્મ કરીએ છીએ અથવા કયો છે, તત્વબોધ કરીએ છીએ અથવા કયો છે, કહી શકાય જ નહિ

સાચી સહન શક્તિ પ્રગટ થયેલી ત્યારે જ કહી શકાય કે ન્યારે પ્રતિદૂળ મ યોગો કે સ બ ધોનું સ્મરણ પણ ન થાય, તેમજ સ્કુરણ પણ ન થાય, કાળુ કે સ્કુરણ જ મકળ મ સા રનું ઉપાદાન કારણ છે બહારથી ગમે તેવી પ્રવૃત્તિમા રહ્યા છતા તે સમયની સ્કુરણ જ ભાવી સ સારની વ્યવસ્થા બનાવે છે તમે વાચ્યું હશે અથવા તો વાતો સાલળી હશે કે “एकौऽहं बहु स्याम्” આ સ્કુરણ જ જગતનું ઉપાદાન કારણ ગળી છે અર્થાત્ સ્કુરણામય પ્રભુથી સ સારની ઉત્પત્તિ થઇ છે સ્કુરણામય પ્રભુ તે જગત અને સ્કુરણાવિહીન પ્રભુ તે પ્રભુ આમ સમળ અને નિર્મળ આત્મા બે સ્વરૂપમા વહેચાઇ ગયા છે ન્યા સ્કુરણ નથી ત્યા સ સાર નથી, ત્યા કેવળ આત્મસ્વરૂપ જ છે નિર્વિકલ્પ સ્કુરણાવિહીન સમાધિ તે જ વાસ્તવિક ધર્મ અને તે જ પોતે આત્મા

પ્રમત્તય દ્વ રાજર્ષિને પણ સ્કુરણાત્મક સા તમી નરક હતી સ્કુરણ નષ્ઠ થતાની સાથે જ સાતમી નરક પણ નષ્ઠ થઇ ગઇ અને નિર્વિકલ્પ સમાધિ થતાની સાથે જ આત્મદર્શન થયા

આત્મ સ્વરૂપ મેળવવાને સ્કુરણાની આવ

શ્યક્તા નથી સ્કુરણાનું ઉપાદાન કાળુ કર્મ છે માટે કર્મજન્ય સ્કુરણ હોવાથી કર્મને વિકાર છે, અને વિકાર વિકાસનું કારણ ગળી શકે નહિ. જડ અને જડના વિકારો પ્રાગભમા કાઇક મદદગાર થઇ શકે ખરા, પણ તે વિકાસ દષ્ટિ વિસારીને નહિ વિવાસ દષ્ટિવાગને તેનું આત્મિક ગુકમાન કરનારો થાય છે શક્તિ મેળવવાની દષ્ટિવાળો અમુક વખત સુધી ભલે લાકડીનું આલગન લે, પણ વિલામદષ્ટિવાળો લાકડીના નિગત આલગનથી અશક્તિ જ મેળવે છે અશક્ત બનનારે અશક્તિના આશ્રય સ્થળો સર્વવા છોડી દેવા બેઇએ

માટે ક્ષમા-સહનશક્તિ અર્વાત્ ઉદયનું અલક્ષ્ય, સ્કુરણાનો અભાવ થયા પડી જ આત્મા નિવૃત્તિમા આવે છે અને પોતાનો વિકાસ મેળવી શકે છે શાંતિ, આનંદ અને સુખ ત્યા જ છે બાકી તો આત્માને ઉચ્ચ કોટિનો વિકાસમાર્ગમા ગમન કરનારો ઝોળખાવવા બહારથી ગમે તેટલો ડોળ કાઢે પણ શાંતિ, સુખ, આનંદ મળી શકતા નથી

મોહથી સુક્ત ગળી સ્વતત્ર વયા વગર અથવા સ્વતત્ર બનવાની હાર્દિઠ ઇચ્છા વગરની ધર્મના નામે જેટલી બાહ્ય પ્રવૃત્તિઓ કરી ડોળ કરાય છે તે કેવળ આશ્વિકાના ધ ધા મિવાય કશુ ય નથી માટે ન્યા ન્યા જેટલે જેટલે અંશે ક્ષમા છે ત્યા ત્યા તેટલે અંશે ધર્મ છે, વિકાસ છે, સુખ છે, આનંદ છે, શાંતિ છે

સાચા સુખનો માર્ગ

લેખક : સુનિશ્રી ન્યાયવિજયજી મહારાજ

[નોંધ—આત્માનંદ સભાના સેક્રેટરીઓનો એક પત્ર આવ્યો : “ શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ ” માસિક ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. આ મંગલ પ્રસંગે એક લેખ મોકલશો. માસિકનો ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ એ બહુ જ અર્થસૂચક છે. અત્યારના અશાંત યુગમાં શાન્તિનો-આત્માનંદનો સદેશો આ આંક સૂચવે છે. જુઓ, ૪-ચાર કષાયોનો જન્મ કરી, ૧-મોક્ષસુખની પ્રાપ્તિ કરે; ૪-ચાર ગતિનો નાશ કરી ૪+૧=૫ પાંચમી ગતિ-મોક્ષગતિને પ્રાપ્ત કરે એમ સૂચવે છે. ૪+૧=૫-પંચમજ્ઞાન-કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય અને ૪+૧=૫-પાંચ પરમેષ્ઠીની આરાધના સૂચવે છે. આત્મકલ્યાણના અર્થાંશ-મુમુક્ષુએ સાચું સુખ મેળવવા માટે પંચપરમેષ્ઠીની અવશ્ય આરાધના કરવી જ નેમીએ. અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ આ પાંચે પંચપરમેષ્ઠી કહેવાય છે. મુમુક્ષુઓ ! આ પંચપદી-પંચપરમેષ્ઠી.

૪+૧=૫-પાંચ ૧ ક્રિયાનો ત્યાગ, પાંચ પ્રકારના-શબ્દાદિક પાંચ પ્રકારના કામચુણનો ત્યાગ, પાંચે પાપચયાનકાનો ત્યાગ અને પાંચ મહાવ્રત અને પાંચ સમિતિનું પાલન વગેરે સૂચક છે.

આવી જ રીતે ૪૧ ના પ્રથમ ચારનો આંક પણ ચાર કષાય, ચાર સંજ્ઞા; અને ચાર વિકથાનો ૧ ત્યાગ સૂચવે છે.

૧-એક છે તે એક પ્રકારનો અસંયમ અવિરતિનો ત્યાગ સૂચવે છે. તેમજ એકત્વ ભાવનાનો

સ્વીકાર “ યગોઽહં નસ્થિ મે કોઽ, નાદમન્નસ્ત કસ્તઈ ” ની અપૂર્વ ભાવનાનો સ્વીકાર સૂચવે છે. એક સત્પદ પણ સૂચવે છે. આખરે તો આ બધું આત્માનંદ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી પંચમગતિ-મોક્ષગતિ પામવા માટે જ છે.

૪ નો આંક ચાર મંગલને સૂચવે છે. ચત્તારી મંગલ-અરિહંતા મંગલ, સિદ્ધા મંગલ, સાહુ મંગલ, કેવલીપન્નત્તો ધમ્મો મંગલ. ચાર લોકોત્તમો છે. ચત્તારી લોગુત્તમા-અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા, સાહુ લોગુત્તમા, કેવલીપન્નત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો. શ્રી અરિહંત ભગવાન લોકોત્તમ છે, શ્રી સિદ્ધ ભગવાન લોકોત્તમ છે, શ્રી શ્રમણ-સાધુ મહારાજ લોકોત્તમ છે અને શ્રી કેવલીપ્રરૂપિત ધર્મ લોકોત્તમ છે. છેલ્લે સર્વોત્તમ ચાર શરણોને સૂચવે છે. ચત્તારિ શરણં પવજ્ઞામિ-અરિહંતે શરણં પવજ્ઞામિ, સિદ્ધે શરણં પવજ્ઞામિ, સાહુ શરણં પવજ્ઞામિ, કેવલીપન્નત્તં ધમ્મં શરણં પવજ્ઞામિ. હું ચારનું શરણુ સ્વીકારું છું. અરિહંતોનું શરણુ સ્વીકારું છું, સિદ્ધ ભગવંતોનું શરણુ સ્વીકારું છું, સાધુ મહાત્માઓનું શરણુ સ્વીકારું છું. અને શ્રી કેવલી ભગવંત પ્રરૂપિત ધર્મનું શરણુ સ્વીકારું છું. ચાર મંગલ, ચાર લોકોત્તમ અને ચાર શરણુદ્વારા અમેને એક મોક્ષપદ-શાશ્વત સુખ પ્રાપ્ત થાઓ !

આત્માનંદના વાંચકો સાચો પ્રકાશ મેળવી,

૧. કાયા સંયમી, અદ્વિગરજિયા=ખડ્ગાદિ શસ્ત્રરૂપ, પાઉસિયા=જીવ અજીવ ઉપર દ્રેષરૂપ, પારિતાવ-જિય=પોતાને અથવા પરને સંતાપ ઉપજાવનારી, પાણાપ્રવાયકિરિયા=પ્રાણુતિપાત-જીવહિંસારૂપ આ પાંચ ક્રિયાનો ત્યાગ. ૨. આ ચાર પ્રસિદ્ધ હોવાથી તેનું વિવેચન નથી કર્યું.

કષાયોનો જન્મ કરી, ચાર ગતિનો નાશ કરી, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી, સાચો આત્માનંદ-મોક્ષાનંદ મેળવી, પરમશાન્તિ-શાશ્વત સુખ-મોક્ષસુખ પામેો ! એ જ શુભ ઉદ્દેશને લક્ષ્યમા ગમી નીચેનો લેખ લખ્યો છે]

આજે સ સાગમા પ્રાણીમાત્ર એક જ વસ્તુની ઇચ્છા રાખી રહ્યા છે અમને સુખની પ્રાપ્તિ થાય અથવા સુખની પ્રાપ્તિ માટેની ઇચ્છા નવીન કે આજની નથી, અનાદિકાળથી આ છવો સદાયે સુખની ઇચ્છા કરે છે, પરંતુ અત્યારે સુખ અને શાન્તિની ઇચ્છા આપણે માણીએ છીએ, એ દૃષ્ટિએ જ આપણે સુખનો વિચાર કરવાનો છે આજે જ્યાં જ્યાં નજર નાખીએ છીએ ત્યાં ત્યાં દુઃખ, દુઃખ અને દુઃખ જ નજરે પડે છે ગુ ગરીબ કે તવગર, ગુ રાજા કે રક, બધા ય સુખની ઇચ્છા કરી રહ્યા છે જે મહાનુભાવો સુખની ઇચ્છા કરે છે તેઓ સુખની વ્યાખ્યા બગાળી મગજના હુકે કે મ એ તો વિચારણીય છે કોઈ ખાવાપીવામાં સુખ મમજે, કોઈ પહેરવા ઓઢવામાં સુખ મમજે છે, કોઈ ધનસચ્ચ કરવામાં સુખ મમજે છે, કોઈ વિધવિલાસના વિષય પાન કરવામાં સુખ મમજે છે અને કોઈ જન્મમૃત્તિ, ભોગવિલાસ, બાગબગીચા, લાડી, વાડી અને ગાડીની મોજમજામાં સુખ માને છે. વાસ્તવિક રીતે એ બધું સુખ તો નથી જ, એટલા જ માટે આચાર્ય મહારાજ કદમાયે છે કે

ગગનનગરકલ્પ સદ્ગમ વહ્નમાનામ્,
જલદપટલતુલ્ય યૌવનં વા ધનં વા ।
સુજનસુતશરીરાદીનિષ્કુચલાનિ,
ક્ષણિકમિતિસમસ્તં વિદ્ધિસસારવૃત્તમ્ ॥”

આકાશપટમા ભેવાતા વિવિધ ભાવો-પ્રસંગો જેવો કલ્પિત સ્ત્રીઓનો સંગ છે આ કાશમા ઘેરાયેલા વાદળો પવનના ઝપાટાથી વિખગાઈ જાય છે, તેવું આ યૌવન અને ધન-લક્ષ્મી અસ્થિર છે વર્ષાઋતુમાં વાદળા જામ્યા હોય,

ઘેર અધારી નિશા હોય, દિશા પલ્લ દેખાતી ન હોય, એમાં અચાનક વિજળીનો ચમકાવો થાય, એ જેમ ક્ષણિક હોય છે, પાછું અધારુ ને અધારું જ થઈ જાય છે તેમ આ સ્વર્ગનો, કુટુંબીઓ, પુત્રપત્નિવાર અને શરીર પણ ક્ષણિક અને અદૃશ્ય થઈ જતાગ છે આખરે આખો મ માર અનિત્ય છે એમ ઉપદેશ છે હે ચેતન ! જેને તું તારુ, તારુ, તારુ માની રહ્યો છો, જેમાં તું સુખ અને શાન્તિની મજા માણી રહ્યો છો, તે બધું અનિત્ય અને ક્ષણિક છે વિજળીના ચમકાગ જેવું ચપલ છે આ સુખ તો ચાર દિવસના ચાદરના જેવું છે

જે લક્ષ્મીને માટે તું દિવસ અને રાત પ્રયત્ન પુરુષાર્થ કરે છે, જે કુટુંબીઓના સુખને માટે, લક્ષ્મીનો મચ્છ કંપા તું દિન રાત અધ્યાગ મહેનત કરે છે, ગમે તેવા પાપો કરતાયે અચકાતો નથી, અનેક કાળાપોળા કરી અને સુખે ખાવાપીવા અને લાંબવાનુયે છોડી ધમાધમ કરી લક્ષ્મી મેળવે છે એ કુટુંબીઓ તાગ પાપમા લેશ માત્ર ભાગીદાર નથી થવાના તાગ કરેલા કમોતું ક્ષણ તારે જ એકલાને ભોગવવાનું છે યદિ તારે સાચા અને શાશ્વત સુખની પ્રાપ્તિ ઇચ્છી હોય, ખરેખરા સુખી થવું હોય, સુખ અને શાન્તિના લોહિતા થવું હોય તો આચાર્ય મહારાજનો ઉપદેશ શ્રદ્ધા કર ધર્મે ચિત્ત નિષેદિ

ધૃતકપિતરિધિં જીત મક્ત્યા વિષેદિ,
સમ્યક્સ્વાત પુનીદિ
વ્યસનહુસુમિત કામવૃક્ષ હુનીદિ ।
પાપે હુદ્ધિ હુનીદિ
પ્રશમયમદમાનશિદિ, પિંદિ પ્રમાદં,
હિંધિ ક્રોધ વિમિધિ
પ્રચુરમદગિરીસ્તેઽસ્તિ ચેન્મુનિર્વાણા ॥
પ્રાત કાલનો મદમદ મગીર વાય છે આવા સુદર પ્રશાંત મગમે સૂરિજી મહારાજ એક

સાચા સુખનો માર્ગ

લેખક : મુનિશ્રી ન્યાયવિજયજી મહારાજ

[નોંધ—આત્માનંદ સહાના સેક્રેટરીઓનો એક પત્ર આવ્યો: “ શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ ” માસિક ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. આ મંગલ પ્રસંગે એક લેખ મોકલશે. માસિકનો ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ એ બહુ જ અર્થસૂચક છે. અત્યારના અશાંત યુગમાં શાન્તિનો—આત્માનંદનો સંદેશો આ અંક સૂચવે છે. બુદ્ધિ, ૪-ચાર કષાયોનો જન્મ કરી, ૧-મોક્ષસુખની પ્રાપ્તિ કરે; ૪-ચાર ગતિનો નાશ કરી ૪+૧=૫ પાંચમી ગતિ—મોક્ષગતિને પ્રાપ્ત કરે એમ સૂચવે છે. ૪+૧=૫-પંચમજ્ઞાન-કેવલીજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય અને ૪+૧=૫-પાંચ પરમેષ્ઠીની આરાધના સૂચવે છે. આ-ત્મકલ્યાણના અર્થોએ—મુમુક્ષુએ સાચું સુખ મેળવવા માટે પંચપરમેષ્ઠીની અવશ્ય આરાધના કરવી જ જોઈએ. અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ આ પાંચે પંચપરમેષ્ઠી કહેવાય છે. મુમુક્ષુઓ! આ પંચપદી-પંચપરમેષ્ઠી.

૪+૧=૫-પાંચ ૧ ક્રિયાનો ત્યાગ, પાંચ પ્રકારના-શબ્દાદિ પાંચ પ્રકારના કામચુલ્લોનો ત્યાગ, પાંચે પાપરચાનકોનો ત્યાગ અને પાંચ મહાવ્રત અને પાંચ સમિતિનું પાલન વગેરે સૂચક છે.

આવી જ રીતે ૪૧ ના પ્રથમ ચારનો અંક પણ ચાર કષાય, ચાર સંજ્ઞા; અને ચાર વિદ્યાનો ૧ ત્યાગ સૂચવે છે.

૧-એક છે તે એક પ્રકારનો અસંયમ અવિરતિનો ત્યાગ સૂચવે છે. તેમજ એકત્વ ભાવનાનો

સ્વીકાર “ યગોઽહં નસ્થિ મે કોઈ, નાદમગ્નસ્ત કસ્સઈ ” ની અપૂર્વ ભાવનાનો સ્વીકાર સૂચવે છે. એક સત્પદ પણ સૂચવે છે. આખરે તો આ બધું આત્માનંદ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી પંચમગતિ—મોક્ષગતિ પામવા માટે જ છે.

૪ નો આંક ચાર મંગલને સૂચવે છે. ચત્તારી મંગલ—અરિહંતા મંગલ, સિદ્ધા મંગલ, સાહુ મંગલ, કેવલીપન્નત્તો ધમ્મો મંગલ. ચાર લોકોત્તમો છે. ચત્તારી લોગુત્તમા—અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા, સાહુ લોગુત્તમા, કેવલીપન્નત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો. શ્રી અરિહંત ભગવાન લોકોત્તમ છે, શ્રી સિદ્ધ ભગવાન લોકોત્તમ છે, શ્રી શ્રમણ-સાધુ મહારાજ લોકોત્તમ છે અને શ્રી કેવલીપ્રરૂપિત ધર્મ લોકોત્તમ છે. છેલ્લે સર્વોત્તમ ચાર શરણાંને સૂચવે છે. ચત્તારિ શરણં પવજ્ઞામિ—અરિહંતે શરણં પવજ્ઞામિ, સિદ્ધે શરણં પવજ્ઞામિ, સાહુ શરણં પવજ્ઞામિ, કેવલીપન્નત્તં ધમ્મં શરણં પવજ્ઞામિ. હું ચારનું શરણુ સ્વીકારું છું. અરિહંતોનું શરણુ સ્વીકારું છું, સિદ્ધ ભગવંતોનું શરણુ સ્વીકારું છું, સાધુ મહાત્માઓનું શરણુ સ્વીકારું છું. અને શ્રી કેવલી ભગવંત પ્રરૂપિત ધર્મનું શરણુ સ્વીકારું છું. ચાર મંગલ, ચાર લોકોત્તમ અને ચાર શરણુદ્વારા અમેને એક મોક્ષપદ-શાશ્વત સુખ પ્રાપ્ત થાઓ!

આત્માનંદના વાંચકો સાચો પ્રકાશ મેળવી,

૧. કાયા સંયમી, અદિગરણિયા=અડગાદિ શસ્ત્રરૂપ, પાઉસિયા=જીવ અજીવ ઉપર દ્રેષરૂપ, પારિતાવ-જિયુ=પોતાને અથવા પરને સંતાપ ઉપન્નવનારી, પાણ્યાપ્યાયકિરિયા=પ્રાણુતિપાત-જીવદિસારૂપ આ પાંચ ક્રિયાનો ત્યાગ. ૨. આ ચાર પ્રસિદ્ધ કૌવાથી તેનું વિવેચન નથી કર્યું.

કષાયોનો જય કરી, ચાર ગતિનો નાશ કરી, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી, સાચો આત્માનંદ-મોક્ષાનંદ મેળવી, પરમશાન્તિ-શાશ્વત સુખ-મોક્ષસુખ પામે। એ જ શુભ ઉદ્દેશને લક્ષ્ય રાખી તીમેનો લેખ લખ્યો છે]

આજે સ સારમા પ્રાણીમાત્ર એક જ વસ્તુની ઇચ્છા રાખી રહ્યા છે અમને સુખની પ્રાપ્તિ થાય યદ્યપિ સુખની પ્રાપ્તિ માટેની ઇચ્છા નવીન કે આજની નથી, અનાદિકાળથી આ છવેા સદાયે સુખની ઇચ્છા કરે છે, પરંતુ અત્યારે સુખ અને શાન્તિની ઇચ્છા આપણે માણનીએ છીએ, એ દૃષ્ટિએ જ આપણે સુખનો વિચાર કરવાનો છે આજે જ્યાં જ્યાં નજર નાખીએ છીએ ત્યાં ત્યાં દુઃખ, દુઃખ અને દુઃખ જ નજરે પડે છે શુ ગરીબ કે તવગર, શુ ગભ કે રક, બધા ય સુખની ઇચ્છા કરી રહ્યા છે જે મહાનુભાવો સુખની ઇચ્છા કરે છે તેઓ સુખની વ્યાખ્યા ઘરાઘરા મનન્યા હુશી કે કેમ એ તો વિચારણીય છે કોઈ ખાવાપીવામા સુખ સમજે, કોઈ પહેરવા ઓઢવામા સુખ સમજે છે, કોઈ ધનમય્ય કરવામા સુખ સમજે છે, કોઈ વિવયવિલાસના વિવતુ પાન કરવામા સુખ સમજે છે અને કોઈ રાજસમૃદ્ધિ, ભોગવિલાસ, બાગબગીચા, લાડી, વાડી અને ગાડીની મોજમજમા સુખ માને છે વાન્તવિક્ક રીતે એ બરુ સુખ તો નથી જ, એટલા જ માટે આચાર્ય મહારાજ ફરમાવે છે કે

ગગનનગરકલ્પ સક્કમ વહ્નમાનામ્,

જલદપટલતુલ્ય યૌવન વા ઘન વા ।

સુજનસુતશરીરાદીનિચિચ્છલાનિ,

ક્ષણિકમિતિસમસ્તં ચિદ્દિસસારવૃત્તમ્ ॥”

આકાશપટમા જેવાતા વિવિધ ભાવો-પ્ર સગો જેવો કદિપત સ્ત્રીઓનો સગ છે આ-કાશમા ઘેગયેલા વાદળો પવનના ઝપાટાથી વિખરાઈ જાય છે, તેવુ આ યૌવન અને ધન-લક્ષ્મી અસ્થિર છે વર્ષાઋતુમા વાદળા જર્યા હોય,

ઘોર અધારી નિશા હોય, દિશા પણ દેખાતી ન હોય, એમા અચાનક વિજળીનો ચમકાવે થાય, એ જેમ સ્ફુલિત હોય છે, પાછું અધાર ને અધારું જ થઈ જાય છે તેમ આ સ્વર્ગનો, કુટુંબીઓ, પુત્રપરિવાર અને શરીર પણ સ્ફુલિત અને અદ્દય થઈ જનારા છે આખરે આખો મ સાર અનિત્ય છે એમ ઉપદેશ છે હે ચેતન! જેને તુ તારુ, તારુ, તારુ માની રહ્યો છો, જેમા તુ સુખ અને શાન્તિની મજા માણી રહ્યો છો, તે બધુ અસ્થિર અને સ્ફુલિત છે વિજળીના ચમકાગ જેવુ ચપલ છે આ સુખ તો ચાર દિવસના આદરકા જેવુ છે

જે લક્ષ્મીને માટે તુ દિવસ અને ગત પ્રયત્ન પુરુષાર્થ કરે છે, જે કુટુંબીઓના સુખને માટે, લક્ષ્મીનો સચય કરવા તું દિન ગત અધાગ મહેનત કરે છે, ગમે તેવા પાપો કરતાયે અચકાતો નથી, અનેક કાળાધોળા કરી અને સુખે ખાવાપીવા અને ઊંઘવાનુયે છોડી ધમાધમ કરી લક્ષ્મી મેળવે છે એ કુટુંબીઓ તારા પાપમા લેશ માત્ર ભાગીદાર નથી થવાના તારા કરેલા કર્મોનુ ફળ તારે જ એકલાને ભોગવવાનુ છે યદિ તારે સાચા અને શાશ્વત સુખની પ્રાપ્તિ કરવી હોય, ખરેખરા સુખી થવુ હોય, સુખ અને શાન્તિના ભોક્તા થવુ હોય તો આચાર્ય મહારાજનો ઉપદેશ શ્રદ્ધા કર

ધર્મે ચિત્ત નિષેદિ

શ્રુતકથિતવિધિં જીવ મક્ત્યા વિધેદિ,

સમ્યક્સ્વાત પુનીદિ

વ્યસનકુસુમિત કામવૃક્ષં છુનીદિ ।

પાપે વુદ્ધિં ધુનીદિ

પ્રશમયમદમાનશિદિ, પિંદિ પ્રમાદ,

છિદિ ક્રોધ વિમિદિ

પ્રચુગ્મદગિરીસ્તેઽસ્તિ ચેન્મુક્તિવાંછા ॥

પ્રાત કાલનો મદ મદ મગીર વાય છે આવા

સુદૃઢ પ્રથાત મમયે સૂરિશ મહાગજ એક

લગ્યાત્મા મુમુક્ષુને ઉપદેશ આપતાં ફરમાવે છે:
 ‘હે જીવ ! યદિ તારે મોક્ષમાં જવાની, મુક્તિનાં
 શાશ્વત મુખો મેળવવાની ઇચ્છા હોય તો ધર્મમાં
 તારું ચિત્ત પરોવ !’ મનને વશ કરવા માટે
 સૂરિજી મહારાજ કહે છે: ‘તારા ચિત્તને
 ધર્મમાં પરોવ !’ મન જીતવું બહુ દુર્લભ છે.
 “મન જીત્યું તેણે સઘળું જીત્યું.” “જેમ જેમ
 જતન કરીને રાખું તેમ તેમ અળખું લાગે.”
 આવું આ મન છે. એટલે સૂરિજી મહારાજ
 મન વશ કરવાનું પ્રયોધે છે. મનને વશ કરવાથી
 કેવો અપૂર્વ લાભ થાય છે તે માટે નીચેનાં
 વચનામૃતોતું ખૂબ જ રસરણ કરવાની જરૂર છે:

“મળસરણેણેન્દિયસરણં,

ઈન્દિયસરણેણ મરંતિ કસ્માઈ ।

કમ્મસરણેણ મુક્કલો,

તસ્મ્હા મળસારણં પવરં ”

મન મારવાથી—મન જીતવાથી ઈન્દ્રિયોનો
 જય થાય છે—ઈન્દ્રિયો વશ થાય છે, અને
 ઈન્દ્રિયોને જીતવાથી કર્મનો નાશ—ક્ષય થાય
 છે; કર્મક્ષયથી મુક્તિ થાય છે. માટે મનને
 વશ કરવું એ જ સર્વોત્તમ મુખનો માર્ગ છે.
 અહીં પ્રસ્તુત શ્લોકમાં પણ શરૂઆતમાં મનને
 ધર્મમાં સ્થિર કરવાનું એટલા માટે જ કહેવાયું
 છે. કોઈ એમ કહેતું કે માનતું હોય કે, મન
 જીતવું—વશ કરવું એટલે મનને નિષ્ક્રિય કરવું;
 તો આ માન્યતા ભૂલભરેલી છે. મનને જીતવું;
 મન મારવું કે મન વશ કરવું એનો અર્થ
 એટલો છે કે: મનને સતિક્રિયાઓમાં, સન્માર્ગમાં,
 શુભ ધ્યાનમાં, શુભ યોગમાર્ગમાં વાળવું. વિપય
 વિકારોથી, ઉન્માર્ગથી, અસહધ્યાનથી અને
 કુયોગોથી પાછું વાળવું. આતું નામ જ છે
 મન જીતવું. મનને આર્ત અને રોદ્ર ધ્યાનથી
 પાછુંવાળી, શુદ્ધ કરી, ધર્મધ્યાન અને શુદ્ધ-
 ધ્યાનમાં સ્થાપવું એ જ ખરે મનોજય છે.
 મન કેવું દુર્બલ છે એ મહાત્માઓ અને સાધુ

પુરુષોથી અભણ્યું નથી; પણ છતાંયે મન
 જીતવું આકાશકુસુમવત—અસંલવિત છે એમ
 પણ નથી. આત્માથી—મુમુક્ષુ જીવો મનને જીતી
 શકે છે, મનને વશ કરે છે અને આત્મકલ્યાણ
 સાધે છે. મનને વશ કરવા માટે જ સૂરિજી
 કહે છે: ‘તારા અપલ મનને ધર્મમાં જોડી દે.
 ધર્મરૂપી રથમાં જોડાયેલ મન પોતાની અપલતા,
 ઉન્મત્તતા, દુર્બલતા છોડી વશીભૂત થઈ શકે
 છે. વાછરડો ગમે તેવો તોફાની કે ઉન્મત્ત
 હોય પણ તેને રથમાં જોડ્યો—કે પછી ધાર્યું
 કામ આપે છે. તેમ આ મન પણ ધર્મરથમાં
 નિયોજીત કરવાથી ઈષ્ટફલપ્રાપ્તિમાં અમોઘ
 સાધન બની જાય ખરું. મહોપાધ્યાય શ્રી
 યશોવિજયજી ગણીવર ફરમાવે છે કે:—

જળ લગ આવે નહિ મન ઠામ,

તળ લગ કષ્ટ ક્રિયા સવિ નિષ્ફળ;

જ્યેા ગગને ચિનામ.”

x x x

એતે પર નહિ યોગ ક્રી રચના,
 જો નહિ મન વિશ્રામ;
 ચિત્ત અંતર પર જીતને કું ચિત્તવત,
 કહા જપત મુખ રામ.
 બચત કાય ગોપે કઠ ન ધરે,
 ચિત્ત તુરંગ લગામ;
 તા મેં તું ન લહે શિવસાધન,
 જથું કણ સૂને રામ.

અર્થાત્ મનને વશ કરી—સ્થિર કરી ધમ
 માર્ગમાં જોડવાની જરૂર છે.

મનને સ્થિર કરવા માટે મહોપાધ્યાયજી
 ફરમાવે છે કે:—

વત્સ કિં ચઙ્ગલ સ્વાન્તો,

ઘ્રાન્ત્વા ઘ્રાન્ત્વા વિપીદસિ ।

નિધિ સ્વસન્નિધ્યાવેવ,

સ્થિરતા દર્શયિષ્યતિ ॥

પરતત્ત્વ—The Ultimate Real.

પરમાત્મતત્ત્વ The Perfect Selfhood

લેખક રા. રા. જીવરાજભાઈ ઓપવજી દોશી બી એ, એલએસ બી

આર્યધર્મોમા તત્ત્વજ્ઞાન-અધ્યાત્મજ્ઞાનનું અતિમ ધ્યેય આત્મસાક્ષાત્કાર-આત્મ અનુભવ છે સ સારમાથી-દુષ્પ્રમાથી મુક્તિ એ ગૌણ ધ્યેય છે, કારણ આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપનું દર્શન થતા પરભાવદશાનો વિલય થાય છે, અને સ સારના કારણનો વિલય થતા દુષ્પ્રમાથી મુક્તિ સ્વતઃ થાય છે આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપનું દર્શન તે જ આત્મસાક્ષાત્કાર છે જુદા જુદા દર્શનોમા આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપની માન્યતા જુદી જુદી જોવામા આવે છે આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ એટલે પરમાત્મસ્વરૂપ જૈનદર્શન પ્રત્યેક જીવાત્માને લિપ્ત લિપ્ત માને છે અને પરમાત્મ

હે વત્સ ! મુમુક્ષુ ! મનની અપલતા-અસ્થિરતાવડે ચોતરફ ભમી ભમીને શા માટે દુઃખી થાય છે ? ચિત્તની સ્થિરતાથી તો તું તારા પોતામા રહેલા નિધિને દેખી શકીશ !

જેમ કસ્તૂરી મૃગ પોતાની પાસે રહેલી કસ્તૂરીને મોહવશ નથી ઓળખી શકતો તેમ મનની અસ્થિરતા-અચલતાના પ્રતાપે આ જીવ પોતામા જ રહેલા જ્ઞાનદર્શનઆસ્ત્રિરૂપ રત્ન ત્રયીને નથી મેળવી શકતો, તેનો અપૂર્વ આનંદ નથી માણી શકતો, એટલા માટે જ કહેવાયું કે ચિત્તને ધર્મસ્થિર કરવું એટલે આપોઆપ રત્નત્રયીની પ્રાપ્તિ થતા વાર નહિ લાગે

ધર્મમા ચિત્તને સ્થિર કરવાના બીજા થોડા લાભો જોઈ આપણે આગળ વધીશું (ચાલું)

દશામા પણ પ્રત્યેક આત્મા પોતપોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપમા લિપ્ત લિપ્ત રહે છે અર્થાત સિદ્ધદશામા પણ વ્યક્તિત્વ નહે છે વેદાત જેવા એક જ ચૈતન્યવાદી દર્શનો જીવાત્માઓની દેખાતી લિપ્તતા ઉપાધિકૃત માને છે, અને ઉપાધિ દ્વર થતા જીવાત્માઓ પરમતત્ત્વમા વિલય થતા માને છે જેમ મમુદ્રના તર ગો સમુદ્રના પાણીમા ભળી જાય છે, જેમ સૂર્યના ડિગ્જો સૂર્યના પ્રકાશમા સમાઈ જાય છે તેમ વેદાત જેવા દર્શનના મત પ્રમાણે મુક્ત આત્માઓ તેના મૂળ સ્વરૂપમા-પ્રજ્ઞમા સમાઈ જાય છે, તેમને જુદું વ્યક્તિત્વ રહેતું નથી વેદાતમત પ્રમાણે આત્મસાક્ષાત્કાર એટલે જીવાત્માને પરમાત્મા-પરપ્રજ્ઞના સ્વરૂપના દર્શન, પરમાત્મપદ પ્રાપ્તિ એટલે જીવાત્માને પરમાત્માની પ્રાપ્તિ અર્થાત મુક્ત જીવાત્માની પરપ્રજ્ઞમા એકાકારતા જૈનદર્શન જીવાત્માથી લિપ્ત પરમાત્માને માનતું નથી જીવાત્મા પરમાત્માનો અંશ છે, એમ પણ માનતું નથી તેમ ઇશ્વર જેવી એક મહાન વ્યક્તિને પણ માનતું નથી, પણ કેવલ શુદ્ધ આત્માને પરતત્ત્વ-પરમાત્મતત્ત્વ માને છે જૈન દર્શનમા કેવલ આત્મા પરમતત્ત્વ (ultimato real) છે એટલે આત્માના શુદ્ધસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ, આત્માના કૈવલ્યપદનો અનુભવ તે જ આત્મસાક્ષાત્કાર છે, પરમાત્મપદ પ્રાપ્તિ છે આ પદની પ્રાપ્તિમા આત્મા ઝાંઝા અપૂર્વ ભાવને પ્રાપ્ત કરતો નથી, તેમ આત્મા કોઈ

વ્યાપક મહત્ તત્ત્વમાં સમાઈ જતો નથી; પણ જેમ સૂર્યના પ્રકાશને આસ્થાદન કરનારા વાદળાં વિખરાઈ જતાં સૂર્ય તેના પૂર્ણ સ્વરૂપમાં પ્રકાશે છે તેમ કર્મના આવરણો ખસી જતાં આત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપમાં પ્રકાશે છે. આ કેવલ્યપદને અનુભવ આત્મસાક્ષાત્કાર છે.

આત્મસાક્ષાત્કાર અથવા પરમપદની પ્રાપ્તિ માટે પાતાંજલ યોગશાસ્ત્રમાં અષ્ટાંગયોગ ગતાવ્યો છે. યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ એ યોગના આઠ અંગો છે. ખીજા દર્શનકારોએ પણ સામાન્ય રીતે યોગના આઠ અંગો સ્વીકાર્યા છે. અહિંસા આદિ મહાવ્રતોને યમ કહેવામાં આવે છે, અને શૌચ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય, ઇન્દ્રિયપ્રતિબંધનને નિયમ કહેવામાં આવે છે. જૈનદર્શનમાં કર્મનો સિદ્ધાંત વ્યાપક છે, અને કર્મના ક્ષય ઉપર ભાર મૂકવામાં આવે છે. એટલે નવાં કર્મોને અટકાવવાના અને ખાંધેલ કર્મની નિર્જરા કરવાના સંવર અને તપના માર્ગો ગતાવેલ છે. અને અભ્યંતર તપમાં ધ્યાન ગતાવેલ છે. દેહશુદ્ધિ ઈન્દ્રિયોનો નિયંત્રક અને ચિત્તવૃત્તિનો નિરોધક એ આત્મ અનુભવ-આત્મસાક્ષાત્કારના પ્રાથમિક પગલાં છે અને યોગ-ધ્યાન એ ત્યારપછીના પગલાં છે. જૈન શાસ્ત્રકારોએ પણ આત્મઅનુભવ માટે યોગનો માર્ગ પ્રરૂપ્યો છે. શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી પોડશક ગ્રંથમાં ૧૪ અને ૧૫માં યોગનું સ્વરૂપ સૂક્ષ્મ રીતે ગતાવે છે. ખેદ, ઉદ્વેગ, ક્ષેપ આદિ દોષોથી ચિત્તને વિમુક્ત કરી, શાંત ઉદાત્ત આદિ લાવોથી સંયુક્ત કરી, એકાગ્રચિત્તે જિનેશ્વર ભગવાનનું ધ્યાન કરવા ૧૪ માં પોડશકમાં ગતાવે છે. જગતના વ્યવહારમાં સ્વ્યાપર્યા રહેતા જીવને તત્ત્વનો વિચાર કરવાનો વખત હોતો નથી. જગતના પ્રપંચનું રહસ્ય સમજવાને માણસને એકાગ્ર ચિત્તથી

ચિતવન કરવાના સમયોની જરૂર છે. ચિતવન કરવાથી માણસને વિભાવદશારહિત આત્માના શુદ્ધ સ્વભાવની ઝાંખી થાય છે; માટે એકાગ્ર ચિતવન-ધ્યાન આત્મસાક્ષાત્કાર માટે આવશ્યક ક્રિયા છે.

શાંત એકાગ્ર ચિત્તની આવશ્યકતા ગતાવ્યા પછી શ્રી હરિભદ્રસૂરિ મહારાજ પંદરમાં પોડશકમાં સાલંબન નિરાલંબન ધ્યાનનું સ્વરૂપ ગતાવે છે. અને તેના ફલ તરીકે પ્રાપ્ત થતાં આત્માના કેવલજ્ઞાન અને કેવલસ્વરૂપનું ક્રમશઃ વર્ણન કરે છે. સાલંબન યોગમાં અતિશયો સાથે ખિરાજતા, અને જગતને દેશના દેતા જિનેન્દ્ર ભગવાનના રૂપનું-ભગવાનની ધર્મક્રિયાનું ધ્યાન કરવા ફરમાવે છે. તેવા શુભધ્યાનમાં એકાગ્ર થતાં જીવના પાપો ક્ષીણ થાય છે, મોહ ચાલ્યો જાય છે અને શુક્લજ્ઞાનોપયોગમાં વર્તેલો જીવ પ્રાતિભસંજાતતત્ત્વસંદૃષ્ટિ થાય છે. આનો ટીકાકાર એવો અર્થ કરે છે કે પ્રતિભા એટલે મતિ તેનાથી જેને તત્ત્વદર્શન થયું છે. પ્રાતિભજ્ઞાન યોગશાસ્ત્રનો પારિભાષિકશબ્દ છે. પાતાંજલ યોગદર્શનમાં પ્રાતિભજ્ઞાનનું સ્વરૂપ ગતાવ્યું છે. પ્રાતિભાદ્વા સર્વમ્ ૩-૩૩. પ્રાતિભજ્ઞાનથી યોગી સર્વ જાણે છે. તે તારકજ્ઞાનનું પૂર્વરૂપ છે. જેમ પ્રભા સૂર્યોદયનું પૂર્વરૂપ છે. તારક જ્ઞાનનું સ્વરૂપ ૩-૫૪ માં ગતાવેલ છે કે:-તારકં સર્વ-વિષયં સર્વથાવિષયમક્રમં ચેતિ વિવેકજં જ્ઞાનમ્ તારકજ્ઞાન વિવેકથી-સ્વપરના વિવેકથી ઉત્પન્ન થયેલ પરિપૂર્ણ જ્ઞાન છે. તે સર્વ વિષયને-વિષયના સર્વલાવો-પર્યાયોને એક સાથે ગ્રહણ કરે છે. તે જ્ઞાન તારક કહેવાય છે; કારણ સંસાર-સાગરથી તારે છે. જૈન દર્શનમાં ગતાવેલ મતિ, શ્રુત, અવધિ, મનઃપર્યાય અને કેવલજ્ઞાનમાં પ્રાતિભા અને તારકજ્ઞાનના નામો ગતાવ્યા નથી. પ્રાતિભજ્ઞાન યોગદર્શનમાં સુપ્રસિદ્ધ જ્ઞાન વિશેષ છે એટલે આપણા પૂર્વાચાર્યો

હરિભદ્રમુનિની જેવા તત્ત્વવિવેચકોએ પ્રાતિભા શબ્દ જૈન પરિભાષામાં પણ વ્રહ્મણ કયોર્ જોવામાં આવે છે જૈનદર્શન પ્રમાણે પ્રાતિભાજ્ઞાન પરમાવધિજ્ઞાન છે, જે સર્વ રૂપી દ્રવ્યોને જોઈ શકે છે અને કેવળજ્ઞાનનું પૂર્વરૂપ છે જ્ઞાન-સારના અનુભવાદ્યમાં યશોવિજયજી મહારાજ અનુભવજ્ઞાનનું સ્વરૂપ બતાવે છે કે -

સન્નયેવ દિનરાત્રિભ્યા, કેવલશ્રુતયો. પૃથક્ ।
તુષૈરનુભવો દષ્ટ કેવલારુણોદય ॥

(જ્ઞાનસાર ૨૬-૧)

પડિત પુરુષો તેને અનુભવજ્ઞાન કહે છે જે કેવળજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનથી, જેમ દિવસ અને રાત્રિ ભિન્ન છે તેમ ભિન્ન-વચમાં છે અને કેવળ જ્ઞાનરૂપી સૂર્યના અરુણોદયરૂપ છે અર્થાત્ અનુભવજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાનનું ઉત્તરભાવી અને કેવળજ્ઞાનનું અતર રહિત પૂર્વભાવી છે તેનું ખીન્ન નામ પ્રાતિભાજ્ઞાન છે તાત્કાલ જ્ઞાન કેવળજ્ઞાન છે, કારણ કેવળજ્ઞાનમાં રૂપી અરૂપી સર્વ દ્રવ્યો તેના સર્વ ભાવો-પર્યાયો સંહિત એક સાથે જાણી શકાય છે અથેજામાં જેને intuition કહેવામાં આવે છે, તેવા વિશિષ્ટ પ્રકારનું આ પ્રાતિભાજ્ઞાન જોવામાં આવે છે

આ પ્રકારના જ્ઞાનને પ્રાતિભાજ્ઞાન એટલે મતિમાંથી ઉત્પન્ન થયેલ (પ્રતિભા-મતિસ્તત્ર મર્થે પ્રાતિમમ્) જ્ઞાન કહ્યું છે, જ્યારે કેવળજ્ઞાન મતિથી થયેલું નથી, પણ આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જ છે.

પ્રાતિભાજ્ઞાન અથવા અનુભવજ્ઞાનથી શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપની ઝાંખી થાય છે તે શુદ્ધ સ્વરૂપના પ્રકાશના કિરણો અતરાતમાં પડે છે તેના દર્શન થાય છે પણ તે જ્ઞાનમાં આત્મા પરમાત્મસ્વરૂપ થઈ જતો નથી, તેમ તે સ્થિતિ કાયમ રહેતી નથી, પણ એક વખત આત્મતત્ત્વના દર્શન થતા અતઃકાલે પૂર્ણ સતોષ થાય છે, કારણ

તસ્મિન્ દૃષ્ટે દૃષ્ટ તદ્ ભૂતં તત્ત્વ પરં મત્ત વ્રક્ષ ॥

પરતત્ત્વ-સિદ્ધસ્વરૂપના દર્શન થતા, સર્વ પરતુ દષ્ટ બને છે તે જ સત્ય (real) છે, તે જ પરબ્રહ્મ છે (all comprehensive), તેનાથી કોઈ મહત્-મોટું નથી

આત્માનો એકવાર માક્ષાત્કાર-અનુભવ થયા પછી કેવળજ્ઞાન કેવી રીતે થાય છે તેના ક્રમ ૮-૯-૧૦ ના સ્તોત્રોમાં બતાવ્યા છે એક વખત આત્મસ્વરૂપના દર્શન થતા યોગી પુરુષ પોતાના મામર્થથી પરમતત્ત્વને જોવાની અતિ ઉત્કટ આમંત્રિતાથી બને છે, અને પરતત્ત્વમાં અપ્રતિષ્ઠિત હોવા છતા તે પ્રાપ્ત કરવાને પ્રવૃત્ત બને છે, અને તેવા અનાલબ્ધ્યાનમાં મગ્ન થતા પરતત્ત્વના દર્શન થાય છે પરતત્ત્વના દર્શન તે કેવળજ્ઞાન છે કેવળજ્ઞાન ઉત્કૃષ્ટ પ્રકાશરૂપ છે વળુ લોકને પ્રકાશ કરવાવાળું છે અતીત, વર્તમાન અને અનાગત ભાવોને જાણવાવાળું છે, અને ક્ષુબ્ધ-સ્થિર છે સાલ જન અને નિરાલ જન યોગનું ફલ છે અને કેવળજ્ઞાનથી પરમાત્મસ્વરૂપના દર્શન થાય છે, તે દર્શન થતા ખીન્ન કોઈ દર્શનની આકાંક્ષા રહેતી નથી

તત્ત્વમ્ વદ્ દષ્ટ્વા નિવર્તતે વરોનાકાક્ષા ॥

કેવળજ્ઞાનનું સ્વરૂપ બતાવ્યા પછી ૧૩-૧૪-૧૫-૧૬ ની કારિકામાં પરતત્ત્વ-પરમાત્મતત્ત્વ (highest reality) નું સ્વરૂપ હરિભદ્ર સૂરિજી બતાવે છે, પરતત્ત્વ શરીર ધંદિયોથી ગઢિત છે અચિન્ત્ય શુણેના ભ કાર છે, સૂક્ષ્મ છે, ત્રિલોકતા મસ્તક ઉપર રહેલ છે, જન્માદિ કલેશોથી નિવૃત્ત છે, જેને મહાસુનિઓ અ ધકાગથી પગ પ્રકાશસ્વરૂપ કહે છે, સૂર્યના જેવા વર્ણવાળું, મલગઢિત બ્રહ્મસ્વરૂપ-બૃહત્ સ્વરૂપવાળું અને અક્ષર-પોતાના સ્વભાવથી કદાપિ મ્યુત ન થવાવાળું છે આ પરતત્ત્વ

સમય માં પમાણ ।

લેખક : મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી.

‘હે જોતમ ! સમય માત્ર પ્રમાદ કરીશ નહીં.’ પ્રભુશ્રી મહાવીર દેવના ગણધર મહારાજ શ્રી જોતમસ્વામી સાથેના વાર્તાલાપના જે વચનો સંપ્રદિત કરાયેલાં છે, એમાં ઉપરનું વાક્ય અતિશય મૂલ્યવાન છે. ભલે, એ વચન શુરુ એવા પ્રભુશ્રીએ શિષ્ય એવા શ્રી જોતમને

નિત્ય છે, પ્રકૃતિથી (matter) વિચુક્ટ છે, લોક અને અલોકને જોવાના ઉપયોગવાળું છે, શાંત મોબલવાળા સમુદ્ર જેવું છે, વર્ણુ અને સ્પર્શ વિનાનું તથા અશુરુલઘુપર્યાયવાળું છે. શારીરિક કે માનસિક ઉપાધિ વિનાનું, પરમાનંદ સુખવાળું, અસંગ (detached) સર્વ કલા એટલે અશોધી રહિત અને સદાશિવ વગેરે પદોથી જે વાચ્ય છે. કેવળી ભગવાન પરતત્વને જોઈને પરમ સમતા-પરમાનંદને પામે છે.

ઉપર ખતાવેલ પરમાત્મદશા જોઈને માને છે, તેવી સર્વથા અભાવ-શૂન્યદશા (pure nothingness) નથી; પણ અખંડ શુદ્ધ જ્ઞાન સુખરૂપ છે. સુક્ષ્માત્મા ખોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં સદ્વિચિત્ત્વનાંદ સ્વરૂપમાં રહે છે. પરમાત્મદશામાં પણ સુક્ષ્માત્મા વ્યક્તિત્વ ત્યજતો નથી, તેમ સમષ્ટિમાં વિલય પામતો નથી. પરમતત્ત્વને સર્વથા અભાવરૂપ માનવામાં આવે અથવા સદા કેવળ એક ચૈતન્યરૂપ માનવામાં આવે, તે બંધ અને મોક્ષની ઘટના સંભવતી નથી, અને ધર્મના અનુષ્ઠાનો, ધર્મની પ્રવૃત્તિ નિષ્પ્રયોજન થાય છે.

ઉદ્દેશી ઉચ્ચાર્યું હોય; છતાં એ પાછળનો ભાવ સારા થે માનવકુળને સમજવા જેવો છે, એમાં લેશમાત્ર શંકાને સ્થાન નથી જ. એ કિમતી સૂત્રનું જેમ જેમ વિશેષ પારાયણ કરવામાં આવે તેમ તેમ એમાંથી નવનવો અને અતિ અદ્ભુત અર્થ નીકળતો જાય છે. સામાન્ય દેખાતા આ દૂંધા સૂત્રમાં કેવું અણુમૂલું રહસ્ય છુપાયેલ છે એનો સાચો ખ્યાલ અનુભવીઓને જ આવી શકે !

માસુલી કાળ અંગેનો પ્રમાદ કેવી અકળામણુ ભભી કરી દે છે અથવા તો વ્યવહારમાં જેની કંઈ જ ગણના નથી એવી નાચીજ ‘પળો’ની ઉપેક્ષા જિદગીભર ચાલ રહી જાય એવો ઘોઘપાઠ આપે છે, ત્યારે જ આ નાનેરા સૂત્રમાં પ્રભુશ્રીએ મહત્ત્વની વાત કહી દીધી છે, એમ કપૂલ કર્યા વિના ચાલતું નથી.

સમય એ જૈનદર્શનનો પારિભાષિક શબ્દ છે. વ્યવહારે જગતમાં એનો અર્થ દૂંધામાં દૂંધો કાળ એમ કરી શકાય.

વર્તમાનકાળમાં સાઠ સેંકડની એક મિનિટ એ ગણતરી પ્રચલિત છે; છતાં એ સેંકડમાં પણ ‘સમય’ તો સંખ્યાબંધ સમાઈ જાય છે. એ માટે શાસ્ત્રમાં છર્ણુ વચ્ચે ફાડવારૂપ અને કમળપત્રોને લાલાવડે છેદવારૂપ દૃષ્ટાન્તો આપેલાં છે. ‘સમય’ એટલે નાનામાં નાનો કિંવા અદ્યપમાં અદ્ય કાળ એમ અર્થ કરી આગળ વધીએ.

‘મા’ એટલે ના, અને ‘પમાએ’ એટલે

પ્રમાદ કરવો-નકામો શુભાવવો-ડેતુશુન્યપણે
વ્યતીત કરવો આખા સૂત્રનો ભાવ એ નીકળ્યો
કે પણ માત્ર પણ નકામી ન ગાળવી.
'Delay is dangerous' અર્થાત્ વિલંબ
હાનિકારક છે, 'Time is money' એટલે
સમય કિંમતી છે અથવા તો 'Time and
tide wait for no man' કાળ અને ભરતી
કોઈની રાહ જોતા નથી આદિ વાડ્યો પણ
ઉપરની વાતને જ પ્રુષ્ટિ આપનારા છે સમયની
માયી કિંમત આકનારને પ્રમાદના પાશમાં
ફસાવાનો મસલ નથી જ એ નવરો પડતો નથી
અને તેથી 'નવરો જોડો નજીબદ વાળે' કિંવા
'નવરો તણખલા તોડે' જેવી કહેવતો એને
લાગુ પડતી જ નથી

કાળના ચક્રની ગતિ અન્યલિતપણે ચાલુ
હોય છે માનવપ્રયત્નો એ પર બ્રેક મૂકવામાં
ફ્લોહમદ થયા નથી 'ગયો સમય પાછો
આવતો નથી' અથવા તો 'Gone is gone
for ever' એ ઉક્તિને સાચી લેખીએ તો
એ પર બ્રેક મૂકવાના ઉપાયો ભવિષ્યમાં પણ
કારગત થવાના નથી જ આ લખાણ વિચારણા
પૃથ્વી આત્માર્થી વ્યક્તિએ એક જ સાગ
કાઢવો ઘટે અને તે એ જ કે ક્ષણમાત્ર નકામી
ન ગાળવી, સુકૃતની કરણી કાલ પર ન ઠેલવી,
આજસુતુ જીવન ન જીવવું દેહધારી આત્માનો
જો કોઈ મોટામાં મોટો ચતુર હોય તો એ
'આજમ' છે નીતિકારણ એ કથન છે કે
આલસ્યં દિ મનુષ્યાણા શરીરસ્યો મહારિપુ ।

તેથી કવિતુ નિમ્ન વચન સાચુ છે

‘જે કરવું તે આજે કરીને,
કાલે શી વાતો,

મચ્છ તણા નિયાન મોટા,
ગાજે છે માથે ’

દૂકમાં કહીએ તો એ મર્વનો એક જ ધ્વનિ
નીકળે છે અને તે એ જ કે પ્રમાદીમાં નળર
નોઘાવ્યા વગર આત્મકલ્યાણકારી કરણીમાં
ઉલ્લુકત બન

કથા સાહિત્યના પાના ઉપર પ્રમાદ કરનાર
આત્માઓને ડેવા માફ કૃપા ભોગવવા પડ્યા છે
એના સખ્યાબધ ઉદાહરણો નોઘાયા છે
એમાના કેટલાક ઉપર ઊડતી નજર નાખી
લઈએ કે જેથી આ મહામૂલા સૂત્રનો ભાવ
હૃદયમાં ધરાળગ કોતરાઈ જાય

અવસર્પિણી કાળના આપણે માનવીઓ
એટલે ઉદાહરણનો આરભ પણ આપણે માટે
સુગમી આદિથી અર્થાત્ શ્રી આદિનાથના કાળથી
કરવો વ્યાજખી ગણાય વચન વદનાર ચરમ
તીર્થપતિ શ્રી મહાવીર દેવના સમય પર્યંત
પહોચતા જો કે વિલંબ વશે, પણ એ અનિવાર્ય
છે કેટલાક પ્રસંગો એવા હોય છે કે જેની
નોઘ જનસમૂહના મનપ્રદેશમાં કાયમી અમર
જન્માવે છે જે છાપ કેવળ સૂત્રના રટણથી
નથી ઊડતી તે પેલા પ્રસંગમાંથી સહજ જોમે છે
એટલે જ આ દિમતી સૂત્ર અંગેની પ્રસ્તાવના
પછી કેટલાક પ્રસંગોની ઊડતી નોઘ જોડવી
છટ ગણી છે

‘મનુષ્ય માત્ર ભૂલને પાત્ર છે’ એ કહેવતથી
કોઈક જ અગ્તણ હશે, છતાં ‘એક જ ભૂલ’નું
નાટક જોઈ કેટલાકના મનમાં એ પાછળનો
ભાવ નવો લાગ્યો હશે, તેમ આ મૂત્ર અંગેના
કથાનકોમાં પણ બનશે એ અંગે વધુ હવે પછી

આત્મનઃ પ્રતિકૂલાનિ પરેષાં ન સમાચરેત્ ।

રા. રા. વકીલ ન્યાલય'દ લક્ષ્મીચંદ જી. એ., એલએલ. બી. સાદરા.

પોતાના આત્માને જે જે વસ્તુ-જે કંઈ બાબત પ્રતિકૂળ થઈ પડતી હોય તેનું આચરણ બીજાઓ પ્રત્યે કરવું જોઈએ નહીં એવો સરલ અર્થ ઉપરના સૂત્રનો ચોખ્ખો શકાય છે. આ સૂત્રમાં જ્ઞાતપ્રોત થયેલ અને સ્પષ્ટ રીતે તરી આવતો સિદ્ધાંત એટલો બધો સર્વમાન્ય અને સૌ કોઈને આદરવા યોગ્ય જણાય છે કે તેને માટે કોઈ પણ ધર્મના પ્રચારકથી તેને માટે બોધો લઈ શકાય તેમ જણાતું નથી.

જૈન સંસ્કૃતિની દૃષ્ટિએ ઉપરોક્ત સૂત્રને ઉચ્ચતમ સ્થાન આપી શકાય તેમ છે. અહિંસા પરમો ધર્મના સૂત્રને જોણે પોતાના જીવનમાં અગ્રસ્થાન આપેલ છે તે દરેક સજ્જનને-ભવભીરુ-સુસુદ્ધ જનને ઉપરનું સૂત્ર પરમ યોગ્ય-દાયક-આદરવા યોગ્ય અને પોતાના પ્રત્યેક જીવનકાર્યમાં તે નજર સન્મુખ રાખી અમલમાં મૂકવા યોગ્ય થઈ પડે છે. આ સૂત્રનું પરમ રહસ્ય જેમને સમજાયું છે-બરાબર ગણે બિતર્યું છે તેમને જીવનવિકાસની સાધનામાં અનેક પ્રકારની અનુકૂળતાઓ સાંપડે છે. સ્વાર્થ તેમજ પરમાર્થની દૃષ્ટિએ ઉપરનું સૂત્ર બરાબર જિગરથી અમલમાં મૂકનાર વ્યક્તિ પોતાની જાતને તેમજ જેના જેના સંબંધમાં તેનો અમલ કરવામાં આવતો હોય તેમને અનેક રીતે લાભ-કર્તા થઈ પડે છે.

મહાત્મા ગાંધીજીના સત્ય અને અહિંસાના સિદ્ધાંતો જે રીતે જનસમાજમાં પ્રચાર પામી રહેલ છે અને આચરણમાં સુકાઈ રહેલ છે તે સિદ્ધાંતોને પણ ઉપરના સૂત્રથી અનેક રીતે

યુષ્ટિ મળે છે. જીવનવિકાસની સાધનામાં આગળ વધતા જે જે મનુષ્યો જન્મ મરણનો-ભવજન્મ-જનો અંત લાવવાની અપેક્ષા રાખતા હોય છે તેમણે આ સૂત્રને કદી પણ પોતાની દૃષ્ટિથી દૂર રાખવું જોઈએ નહીં.

ઉદારચરિત-મહાનુભાવ પુરુષોના જીવન પ્રસંગોનો ઊંડો અભ્યાસ કરવાની તક હાથ ધરીએ છીએ. તેમની વિશાળ દૃષ્ટિપૂર્વકની વિશિષ્ટ-ધૃત્વની લાવનાનો કંઈક ખ્યાલ કરીએ છીએ ત્યારે આપણને સમજાય છે કે તેઓ સર્વભૂતહિતે રતાઃ તેમજ આત્મવત્ સર્વભૂતેષુ ચઃ પશ્યતિ સ પશ્યતિ જેવા પરમ આદરણીય સૂત્રોનું રટણ કરતા રહી, જીવનભર તે સૂત્રોના પરમ રહસ્યાર્થને અમલમાં મૂકતા રહી પોતાનું જીવન સાર્થક કરે છે અને જગતભરના પ્રાણીઓનો જીવનપથ જ્ઞાનમય અને પ્રકાશમય બનાવે છે તથા તેમની કલ્યાણસાધક યોજનાઓને અપૂર્વ વેગ આપે છે.

હીર્ષ દૃષ્ટિપૂર્વકની ઊંડી વિચારણાથી લેખના મથાળે આપેલું સૂત્ર આપણને કંઈક અંશે અપૂર્ણ-સર્વમાન્ય એક વસ્તુના અસુક લાગ પૂરતું-એક બાબત પૂરતું દર્શન આગળ કરતું જણાય છે. એટલે તેને સર્વદેશીય દર્શન રજૂ કરતું બનાવવા માટે આપણે તેમાં આત્મનઃ અનુ-કૂલાનિ સર્વેષાં તુ સમાચરેત્ સૂત્રનો ઉમેરો કરીએ તો તેને સર્વદેશીય બનાવી શકાય અને બંને સૂત્રોના અમલથી મનુષ્યનું જીવન પરમ ઉન્નત દશા પ્રાપ્ત કરી શકે.

આટલા ઉપોદ્ધાત પછી આગળ કહેવામાં

આવેલ સૂત્રોનું સવિસ્તર વિવેચન પ્રસ્તુત થઇ પડશે આપણા પોતાના આત્માને કંઈ વસ્તુ અનુકૂળ છે અને કંઈ વસ્તુ પ્રતિકૂળ છે તેનો સૌ કોઇ વિવેકપૂર્વક વિચાર કરીને જ પોતાનો કાર્યકેમ નક્કી કરે છે અને નિશ્ચિત ધોરણે જીવનવ્યવહારના કાર્યોમા આગળ ધપ્યે જાય છે અનુકૂળ વસ્તુ જોઇતી સગવડ આપવી સુખદાયી થઇ પડે છે, ત્યારે પ્રતિકૂળ વસ્તુ અનેક પ્રકારની અગવડો અને મુશ્કેલીઓ ધરી કરી દુઃખકારક થઇ પડે છે સર્વ કોઇના હ મેથના મામાન્ય અનુભવથી સિદ્ધ થાય છે કે પ્રત્યેક પ્રાણી સુખની શોધમા અને તેની પ્રાપ્તિ માટેના પ્રયાસમા જ્યોત્સ્વો રહે છે આમ છતાં પણ ખરું સુખ કંઈ વસ્તુમા રહેલું છે, તેમજ તે કેવા પ્રકારના પ્રયાસથી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તે બાધા પ્રશ્નો જટિલ થઇ પડે છે અમુક વસ્તુ અમુક કાળે કોઇ એક વ્યક્તિને સુખકારક થઇ પડે છે તે જ વસ્તુ અન્યને દુઃખકર્તા થઈ પડે છે તેમજ તેની તે વ્યક્તિને તે જ વસ્તુ અન્ય કાળે દુઃખકારક થઈ પડે છે અનિત્ય-પૌદ્ગલિક વસ્તુ જન્ય સુખ કાયમને માટે ટકી રહે તેવું અચલ નિત્ય સુખ નીવડતું નથી અવિનાશી-શાશ્વત સુખ તો ફક્ત સિદ્ધ દશામા જ રહેલું છે સૌ કોઇ તેની પ્રાપ્તિ માટે અભિલાષા એવતું જણાય, પરંતુ તેવી અભિલાષા પાર પાડવાનું કાર્ય મામાન્ય પ્રયાસથી મિદ્ધ થઈ શકે તેમ નથી આ વિષયની વિચારણા માટે તો ખાસ સ્વતંત્ર લેખની જરૂર છે

પ્રસ્તુત વિષયના અંગે તો એટલું જ કહેવું પૂરતું થઈ પડે છે કે અનિત્ય ગણાતા હન્યવી સુખસગવડ યા તો જીવનવ્યવહારના પ્રસંગોમા ડગલે અને પગલે જીવી વતી મુરદેલીઓ-અગવડો અને દુઃખ-દરદોમાથી રાહત મેળવવા માટે સૌ કોઇ પ્રયાસ કરતું જણાય છે અને જો કોઇ વિવેકી-વિચારશીલ મનુષ્યની દ્રષ્ટિ ઉઠતી

પ્રકારના પોતાના પ્રયાસમા આગળ વધવા ઉપગત, વિશુદ્ધ ધર્મ અને ન્યાયનીતિની દૃષ્ટિએ અન્ય જનોના તેવા પ્રયાસમા કંઈ વિધન કે મુરદેલી જીવી ન કરતા તેમના તેવા પ્રયાસમા મહાનુભૂતિપૂર્ણ મદદ કરતા રહેવાની જરૂર છે અને તેમા જ આપણું મનુષ્યત્વ-માણુમાઇ સંજ્ઞાનતા રહેલા છે પ્રત્યેક વિચારશીલ પુરુષ જ્યારે કંઈ મુમાન્ય કે મહાભારત કાર્યનો આગ લ કરવાની તૈયારી કરતો હોય ત્યારે તે કાર્યની મિદ્ધિ માટે તેને કેવા પ્રકારની સાધન-સામગ્રીની જરૂર છે, તેનો કંઈ રીતે ઉપયોગ કરવાનો છે, મહેલાઈથી તે કંઈ રીતે પ્રાપ્ત થઈ શકે તેમ છે, તેની સાધનામા કેવા પ્રકારની મુશ્કેલીઓ આવવાનો સંભવ છે અને તેનો કેવી રીતે પ્રતિકાર થઈ શકે તેમ છે-આ બધા પ્રશ્નોની યોગ્ય વિચારણા તે પ્રથમથી જ કરી લેવી અને વિવેક અને સમજણપૂર્વક પોતાની કાર્યપ્રણાલિકા નક્કી કરી ગણે છે પોતાને પ્રતિકૂળ થઈ પડે તેવું વાતાવરણ બનતાં સુધી તે ઉપસ્થિત થવા જ દેતો નથી અને કદાચ તે ઉપસ્થિત થાય છે તો તેને શાંત કરવા માટે તે દરેક પ્રયત્ન કરી છૂટે છે પ્રતિકૂળ મયોગોના આમ-નાથી કે વિરોધથી તે દરી પણ ગલરાતો નથી પોતાને કંઈ વસ્તુ પ્રતિકૂળ, અરુચિકર, દુઃખકારક, સંતાપજનક થઈ પડે તેમ છે, તેનો તેને સારી રીતે જ્યાલ હોય છે અને તેના પ્રતિકાર માટે તે સદા-મર્બદા પ્રયત્નગીલ જ હોય છે કોઇ પણ મનુષ્ય આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ કે દુઃખજનક વાતાવરણને આવકાર આપવા તૈયાર હોતો નથી ત્રાસજનક પ્રતિકૂળ મયોગોનો સામનો કરવા માટે પોતાની સર્વ શક્તિ દેદિત કરવા કટિબદ્ધ થતો જોવામા આવે છે તે માટે જરૂર પૂરતી અન્ય જનોની મદદ લેવાનું પણ ચૂકતો નથી પ્રતિકૂળ વાતાવરણ સૌ કોઇને અમદા થઈ પડે છે તે પોતાથી દૂર રાખવા

ખાતર પોતે તેનાથી આઘો ખસી જવા પ્રયત્ન-
શીલ હોય છે. પોતાને જે વસ્તુ પ્રતિકૃષ્ણ જણાય
તે વસ્તુ તેની કોટીના અન્ય પ્રાણીઓને પણ
પ્રતિકૃષ્ણ જ હોઈ શકે-હોવી જોઈએ એવો સ્પષ્ટ
ખ્યાલ રાખીને તેણે તે પ્રાણીઓ પ્રત્યે તેમને
માટે પ્રતિકૃષ્ણ વાતાવરણ ઊભું ન થાય તેવું
આચરણ-તેવું કંઈ પણ કૃત્ય કદી પણ કરવું
જોઈએ નહીં. આવા નિષેધાત્મક ફરમાનને તેણે
સર્વમાન્ય ધર્મના યા તો ઉત્તમ નીતિના પરમ
આદર્શરૂપ સિદ્ધાંત તરીકે પોતાના હૃદયમાં યોગ્ય
સ્થાન આપીને પોતાના જીવનવિકાસના કાર્યમાં
આગળ વધવું તે જ તેને માટે હિતાવહ છે.

મન, વચન, કાયાથી કરી કરાવી કે અનુ-
મોહન આપીને ત્રિવિધે ત્રિવિધે થતા હિંસાના
કૃત્યથી જે તદ્દન દૂર રહેવા માગતો હોય,
અહિંસાના ઉત્તમ વ્રતથી તે પૂરેપૂરો રંગાયેલો
હોય, સર્વ જીવો પ્રત્યેની દયામય લાવનાથી
તેનું હૃદય પ્રકૃષ્ણિત બની રહ્યું હોય, કોઈનું પણ
અહિંત કરવાનો તેને સ્વપ્નમાં પણ ખ્યાલ ન
હોય; ક્રોધ, માન, માયા, લોભ વગેરે કલુષિત
કપાય લાવો તેના પાતળા પડી ગયા હોય-
જર્જરિત થઈ ગયા હોય, વૈરાગ્ય લાવથી જે
વિભૂષિત હોય તેવા સન્નિવૃત્ત મનુષ્યે પોતાના
આત્માને જે જે કાર્યો-કૃત્યો પ્રતિકૃષ્ણ જણાતા
હોય તેવા કોઈ પણ કૃત્યો ધીજતો તરફ કદી
પણ આચરવા જોઈએ નહીં. મનના વિચારોને-
હૃદયના લાવને હંમેશાંને માટે તેઓએ એવો જ
પલટો આપી દેવો જોઈએ કે અન્ય જનોને
પ્રતિકૃષ્ણ થઈ પડે તેવા કૃત્યો માટે તેઓને અરે-
રાથી ઉદ્ભવવી જોઈએ, તેવા કૃત્યો તરફ હંમેશાં
નિરસ્તરવૃત્તિ જ બજાવ રહેવી જોઈએ. તુચ્છ
બુદ્ધિથી, શુદ્ધિક ગણતરીથી અન્ય જનોને પ્રતિકૃષ્ણ
થઈ પડે તેવા કૃત્યોથી કદાચ કંઈક અંશે પોતાનું
હિંત સધાતું જણાતું હોય, તો પણ તેવા
કૃત્યોથી વિવેકી સન્નિવૃત્તોએ દૂર રહેવું જોઈએ.

ઉપરના સૂત્રનો હંમેશાં અમલ કરતા રહેનારા
મહાતુલાવ પુરુષો જ પોતાની ઇષ્ટ સિદ્ધિ
સહેલાઈથી મેળવી શકે છે. દુનિયાભરમાં તેમના
કોઈ વિરોધી કે દુશ્મન ઊભા થતા નથી. તેમને
કોઈથી લચ્છીત થવાનું કારણ રહેતું નથી
એટલું જ નહીં પરંતુ તેઓ પોતાનો જીવનવિકાસ
સરલતાથી સાધી શકે છે અને સામ્ય તરફની
કુચ આગળ અને આગળ જ વધતી બંધ છે.

સામાન્ય બુદ્ધિથી વિચાર કરતાં પણ આ
નિષેધાત્મક સૂત્ર ગાંડું સહેલાઈથી આચરણમાં
મૂકી શકાય તેવું છે. તેમાં પોતાની કોઈ પ્રિય
વસ્તુનો ભોગ આપવો પડતો નથી. ‘પપા પાપ
ન કીજીએ, પુન્ય કીધું સો વાર.’ એ સૂત્ર અનુ-
સાર, પ્રસ્તુત સૂત્રના અક્ષરશઃ અનુસરણથી
પોતાના આત્માને કર્મના યોજથી હળવો
કરી શકાય છે. અનેક પ્રકારના કલુષિત
કર્મબંધનથી અલિપ્ત રહી શકાય છે. આવા
અનુસરણમાં નથી કોઈ પણ પ્રકારનું જોખમ
જોડવાનું કે નથી કંઈ સાહસ કરવાનું; નથી
કંઈ દ્રવ્યનો ભોગ આપવો પડતો કે નથી કંઈ
શક્તિનો ભોગ આપવો પડતો, પરંતુ તેથી
ઉલટી રીતે સંયમપૂર્વકના અહિંસાત્મક જીવનથી
અન્ય પ્રશસ્ત કાર્યોમાં સારી રીતે ઉપયોગ
કરી શકાય તેવી શક્તિનો બચાવ થાય છે;
તેમજ અન્ય સાધનસામગ્રી પણ સહુપયોગ
માટે જળવાઈ રહે છે. આવા સાધુજીવનની
મબ્લ માણવામાં મનની કંઈક અવનવી તૃપ્તિ
અને અવજીનીય આનંદનો અનુભવ થાય છે.
અનિર્વચનીય મોક્ષસુખની વાનગીનો કંઈક
આસ્વાદ લઈ શકાય છે. આવા મોઘદાયક સૂત્રમાં
રમણાણ કરનાર મહાત્મા પુરુષોને હૃદયનો
અર્પણ સંતોષ પ્રાપ્ત થાય છે અને તેને પ્રતિ-
દિન અમલમાં મૂકવા માટે જે નિશ્ચય વધારે
મજબૂત થતાં કૃતકૃત્યતા અનુભવે છે.

ઉપરોક્ત સૂત્રની પાઠપૂર્તિરૂપે સૂચવાયેલ

.... વર્તમાન સમાચાર.....

જડીયાલાગુરુ (પંજાબ)

શ્રી આત્માનંદ જૈન વાંચનાલયની સ્થાપના

આચાર્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ
શિષ્યપ્રશિષ્યાદિ સપત્નિવાર આતુર્ભામિ મિનાજનાથી

સૂત્રનો અમલ કરવા માટે ઉપદેશક મહાપુરુષો જ
બહાર પડે છે જીવનવિકાસની નિમગ્ણી ઉપર
તેમણે કંઈક ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત કરેલ હોવાથી,
ઉચ્ચતમ અભિલાષાઓ અને મહત્વાકાંક્ષાઓ
તેઓ મેલતા હોઈ, ઉત્તરોત્તર વધારે ઉચ્ચ સ્થાન
પ્રાપ્ત કરવા માટે તેઓ પ્રયત્નશીલ હોય છે
અને તેથી જ સદૃશ સૂત્રનો અમલ પણ તેઓને
ઠકિન કે હુન્ડર જણાતો નથી પોતાને જે જે
વસ્તુઓ અનુકૂળ જણાતી હોય, પોતાને માટે
જે જે સુખસગવડો પ્રાપ્ત કરવા માટે તેઓ
આશાતુને વળગી રહી યથાયોગ્ય પ્રયાગ
કરી રહ્યા હોય તે બધી અનુકૂળ વસ્તુઓ અને
સુખસગવડો પ્રાપ્ત કરવા માટેના પ્રયાસમા
અન્ય સર્વે જનોને મદદ કરવા માટે પૂર્ણ
સહાય આપવા માટે તેઓ તૈયાર જ હોય છે

હમદર્દીપણાની અને સહાનુભૂતિની લાગણી
ઓને તેમણે પોતાના હૃદયમા ઉચ્ચ સ્થાન
આપેલુ હોય છે એટલે પ્રસંગ મળતા અનુકૂળ
પ્રસંગને આહ્વાન આપીને પણ તેઓ પગ
હિતયુદ્ધિથી-પરોપકારપગથણ વૃત્તિથી અન્ય
જનોને મદદ કરવાની તમન્ના ધગવતા હોય છે
આવા મહાપુરુષોનો જીવનવિલાસ મામાન્ય
જનોને અપૂર્વ ગ્રેરણાદાયક થઈ પડે છે
સર્વભૂતહિતે રતા ।ના સૂત્રથી તંમજ આત્મવ્રત્ત
સર્વભૂતેષુ ય. પશ્યતિ સ પશ્યતિ સૂત્રથી તેઓ
નખશિષ્ય ગાથેલા હોય છે અને સાં કોઈને
મહાય આપવા ઉત્સુક જણાય છે વય, લિંગ કે

નગરમા આનંદ-ઉત્સાહ અને તરુણિ આત્મિ આવી
રહેન છે નવયુવાનોમા ચૈતન્ય પ્રસરી નહી છે

આચાર્યશ્રીઓના ભિન્નભિન્ન વિષયો પર અપાતા
અનોડ વ્યાખ્યાનોની ધૂમ મચી રહી છે, જોગો ઉપાત

ઉચ્ચનીચના ભેદની અવગણના કરી પોતાના
કાર્યપ્રદેશના વર્તુલમા તેને કંઈ પણ સ્થાન
આપતા નથી આવા મહાપુરુષોના આભિર્ભાવથી
જ આપણી સન્મુખ અપૂર્વ આદર્શ (ideal)
બહુ થાય છે અને પરિત્રાસી વીગવિનયજીની
ગૃહસ્થપૂર્ણ ઉકિત “ ધન્ય લોક નગર ધન્ય
વેળા, મનમોહન સુદૃશ મેલા ” માર્થક થતી
જણાય છે

સ્વાર્થસાધનામા તો જતુ કે કીટ પણ
પૂરી માવચેતી વાપરતો-વાવરધો જણાય છે
સ્વાર્થી મનુષ્યોની યુક્તિ, પ્રયુક્તિ કે પ્રપચ-
ભળ- મોઢોઈના અનુભવનો વિષય છે જમે
તેવા પ્રયામથી તેને છુપાવવામા આવે તો પણ
તે પ્રગટ વધા વગર ગહેતી નથી અને અધમ
કૃત્યોની પરપરા જ્યારે ઉઘાડી પડે છે ત્યારે
સ્વાર્થલુપ્ધ મનુષ્યો ક્રિટકા અને તિગ્ડકાગને
પાત્ર જ થાય છે અને જે કંઈ થોડી-ઘણી
આગરુ તેઓ જમાવી બેઠા હોય છે તે શુભાવી
બેમે છે આવા નીચી ડોટીના મનુષ્યો સાથે
જ્યારે ઉપદેશક પગમાર્ગી મહાપુરુષોની સર-
ખામણી કે સુકાળલો જોઈએ છીએ ત્યારે તેઓ
સર્વત્ર-સૌં કોઈના આદર સન્માન અને પ્રશંસાને
પાત્ર વાય છે તેમજ જીવન આપણા માટે
અનેક પ્રકારના ઓધપાઠો આગળ ધરે છે સૌ
કોઈ તેમાથી ઓછાવધના અંશે સારભૂત તત્ત્વ
ઝહણ કરના ગ્રે અને તેને અમલમા મૂકવા
માટે લેશ માત્ર પીઠેહક ન કરે એ જ અવશ્યકતા

આત્મણુ, શીખ, ઇસાઈ, આર્યસમાજ, મુસલમાનાદિ સર્વે ક્રેમોના લોકો ઘણા જ ઉત્સાહથી આપ્થાનોનો લાભ લે છે.

આચાર્યશ્રીજીના આશીર્વાદથી નવયુવાનોએ ‘શ્રી આત્માનંદ જૈન વાંચનાલય’ સ્થાપન કર્યું છે, જેને લાલ લેવાઈ રહ્યો છે. સ્થાપનાના સમયે લાપણો અને આચાર્યશ્રીનો ઉપદેશ થયેલ હતો.

ખદારથી ભાવિકો દર્શનાર્થે આવ્યા કરે છે. ચોમાસી ચોદશના દિવસે જુદા જુદા નગર-ગ્રામોના ૩૦૦ ભાઈઓ લાલ લેવા પધાર્યા હતા.

ખપોરે ધર્મચર્યા થયા કરે છે, દરેક લોકો આવી પોતાની શંકાઓનું સમાધાન કરી આનંદિત થાય છે.

વરકાણા

આ. શ્રી વિજયલક્ષિતસૂરીશ્વરજી મહારાજના શુભ દરને ગેડાનિવાસી શા. નયમલજી ધનાજીને ગ્રામરોડપૂર્વક વડીદીક્ષા અપાઠ મુદિ ૧૦ના રોજ આપવામાં આવી હતી. જેમનું નામ મુનિશ્રી વિશારદ-વિજયજી રાખવામાં આવ્યું છે. આચાર્ય મહારાજશ્રી હાલ વરકાણામાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે.

પ્રાંતીજ

મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ તથા મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ આદિ પ્રાંતીજમાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. ગણ અપાઠ વદિ ૩ ના રોજ શાંતમૂર્તિ મુનિરાજશ્રી સુખસાગરજી મહારાજની જયંતી મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજના પ્રમુખપણા નીચે ઊજવવામાં આવી હતી. તે પ્રસંગે મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજે તથા અધ્યક્ષસ્થાનેથી મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજે જયંતીનાયકના મુણાનુવાદ કર્યો હતા.

શ્રી ભગવતીસૂત્ર વાચના (ભાવનગર)

અત્રે ચાતુર્માસ ગિરાજમાન આચાર્યશ્રી વિજય-કુમુદસૂરીશ્વરજી મહારાજને શ્રી સંધે પવિત્ર શ્રી ભગવતી-

સૂત્ર સાંભળવાની ભાવનાથી પ્રેરાઈ વિમુક્તિ કરતાં, આચાર્ય મહારાજે સહર્ષ સ્વીકાર કરતાં શ્રી ભગવતી-સૂત્રના પાના રૂ. ૫૧) ના નકરારી ટાણવાળા શાહ ત્રિભોવનદાસ ગોરધનદાસ અપાઠ વદિ ૬ ના રોજ વાજતેગાજતે પોતાના ઘરે લઈ ગયા હતા. રાત્રિના રાત્રિજોએ કરવામાં આવ્યો હતો અને શ્રીફળની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. ખીજે દિવસે વરધોડો ચઢાવવામાં આવ્યો હતો અને વરધોડો ઉપાશ્રયે આવતાં પાના આચાર્ય મહારાજશ્રીને વહોરાવ્યા હતા, જે સમયે ભાવપૂર્વક શ્રીસંધે ગાનપૂર્ણ કરી હતી, અને સાચા મોતીનો સાથિયો કર્યો હતો; તેમજ પ્રતિદિન ૩૦૦ સાથિયા, ૩૦૦ ખદામો, ૩૦૦ છૂટા પૈસા, એક શ્રીફળ અને એક રૂપિયો મૂકવાનું કરાવવામાં આવતાં તેના રૂ. ૧૧) નક્કી કરવામાં આવતાં ૧૨૫ વ્યક્તિઓના વારા નોંધાઈ ગયા છે. તેમજ દરેક શતકના પ્રારંભમાં પૂજન લણાવવાનું નિર્ણિત થતાં અને તેનો ખર્ચ રૂ. ૨૧) નો ગણુતાં તેમાં પણ લગભગ ૩૨ નામો નોંધાઈ ગયા છે. શ્રીસંધ પૂર્ણ ઉત્સાહથી સારી સંખ્યામાં લાલ લઈ રહ્યો છે.

ઈંદાદરા

આ. શ્રી વિજયકુસુમસૂરીશ્વરજી મહારાજ છટા-દરામાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. દરરોજ વ્યાખ્યાન વંચાય છે. જનતા સારી સંખ્યામાં લાલ લે છે.

કુમ્હમાંડવી

આ. શ્રી વિજયલક્ષિતસૂરીશ્વરજી મહારાજના પ્રશિષ્ય મુનિરાજ શ્રી શુભવિજયજી મહારાજ તથા પં. શ્રી ચંદનવિજયજી મહારાજ કુમ્હમાંડવીમાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. વિહાર દરમિયાન ભદ્રેશ્વર આવનાં યાત્રાળુઓ માટે ભોજનશાળાની અગત્ય જણાતાં તેઓશ્રીના ઉપદેશથી દૂંક સમયમાં સારું રૂંડ થયું છે, જે પ્રશંસનીય છે.

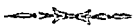
૪. સકલાહૃત સ્તોત્ર (મૂળ) — શ્રી કનકકુશળગણિ ટીકા સાથે સરોધનકર્તા પ્રાચીન સાહિત્યગરોધક જ્ઞાણવર્ધ્ય શ્રીમાન પુણ્યવિગ્નજી મહારાજે તદ્દન શુદ્ધ કરીને પ્રગટ કરવામા આવેલ છે અભ્યાસીઓ માટે અતિ ઉપયોગી છે ચાત્રી સુદ દાષ્ટપગા મુદ્રિત થયેલ છે

૫. શ્રી આગમમારિણી ગ્રંથ — અનેક તત્ત્વજ્ઞાનની ગ્જણના જેવી હકીકતોથી ભરપૂર ફોર્મ ૮, પાના ૧૩૨

૬ સિદ્ધાંતરહસ્ય — તત્ત્વજ્ઞાન, દારો વગરે અનેક ગ્જણના જેવી હકીકતોથી ભરપૂર પાકા ખામ્-ડોમનો દુબદાર ગ્રંથ પાના ૨૪૦

આના સખ્ત મોધવરીના વખતે પણ આના છ મોટા સુંદર ગ્રંથો, મોટા ખર્ચ કરી, પ્રગટ કરી અમાગ માનવતા પેટન સાહેબો અને લાહરૂ મેન્ગરોને ભેટ આપવાનું સભાએ માદસ કર્યું છે વ્યાપારીદૃષ્ટિએ આ સમાનો વહીવટ થતો ન હોવાથી, જોયામા છોડી દેવાના રિરિધ સાહિત્યના અનેક ગ્રંથો પ્રગટન કરવાનો અને આર્થિક દૃષ્ટિએ પણ અમાગ ઉપરોક્ત સભાસદોને સાતમા સારા ભેટના ગ્રંથોના દર વખતે વિરોધ વિરોધ લાભ કેમ મળે, એ હેતુ ખ્યાનમા રાખેલ હોવાથી તેમજ આ સભાના લાહરૂ મેન્ગરોને એક સુદ શુદ્ધલાઈસ્ટરી કેમ થાય તે વિચારથી ગમે તેવા પ્રસંગોએ પણ અનેક ગ્રંથોની ભેટોના લાભ આપવામા આવે છે આ સભા પોતાના સભાસદોને ગ્રંથોના જે મોટા લાભ આપે છે, તે અમાગ સભ્યો ગ્જણે કે તેમજ તેની ખીજી કોષ સમ્યા તેવો લાભ આપી ચકતી ન હોવાથી આ સમાગા દિવસાંતુદિવસ નવા સભાસદોની સખ્યા વધતી ગય છે

અમારા માનવતા પેટન સાહેબો તથા લાહરૂ મેન્ગરોને ઉપરના છ ગ્રંથો આપાડ વહિ પ થી ધારા પ્રમાણે પોસ્ટેજ ખર્ચ સાથેતુ વી પી કરી લેત મોકલવામા આવશે, જે સ્વીકારી લેના નમ્ર વિનતી છે

શ્રીમતી ગઢાબાઈનો સ્વર્ગવાસ

કનકતાનિનારી મેક લક્ષ્મીચદજી કલ્યાંત ૥ ધર્મપત્ની શ્રીમતી ગઢામાઈ અપાઠ મુદિ એકમ ને અનિવાના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે તેઓ સ્વમારે મગલ, સુદીપ અને વિનથી હતા તેમજ દેવચરુ-ધર્મ પ્રતે શ્રદ્ધાવાળા હતા તેઓએ વીઘરચાનક તપ, વોહિણી તપ, મિનકદવાણુક તપ, નવપદજી એળી આદિ તપશ્ચર્યા પણ કરી હતી તેઓએ કલકત્તામા તેમજ સોંગીપુરીમા ધર્મચામ, શ્રી રાત્રુગપ તીર્થ ઉપર મોતીયા મેકની ટુકમા એક દેરી બધારી મળેન સુદની લક્ષ્મીના સદુપયોગ કર્યો છે તેઓના ૨૧ ગર્વામથી એક ધર્મતુતંગી જહેનતી ખોટ પડી છે તેઓના કુટુંબને દિવાસો દેવા માથે તેમના આત્માની શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ

લાઈ નેમચદ ગિરધરલાલનો સ્વર્ગવાસ

લાઈ નેમચદ અઢાવન વર્ષની વયે લામા વખતની ખીમારી ભોગરી ગા અપાઠ વહિ ૧૦ ના રોજ પચત્ત પામ્યા છે તેઓ સ્વભાવે શાંત, મિતનસાર અને દેવચરુધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાળા હતા તેઓ આ સભાના ધણા વખતથી સભાસદ હતા તેઓના સ્વર્ગવામથી આ સભાને એક સભાસદ બધુની ખોટ પડી છે તેઓખી ૥ કુટુંબને દિવાસો દેવા સાથે તેમના આત્માને પરમ શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ આ સભા પરમાત્માની પ્રાર્થના કરે છે

બ્રાહ્મણ, શીખ, ખ્રિસ્તી, આર્યસમાજ, મુસલમાનાદિ સર્વે ક્રોધોના લોકો ધણા જ ઉત્સાહથી વ્યાખ્યાનોનો લાભ લે છે.

આચાર્યશ્રીજીના આશીર્વાદથી નવયુવાનોએ ‘શ્રી આત્માનંદ જૈન વાંચનાલય’ સ્થાપન કર્યું છે, જેનો લાભ લેવાઈ રહ્યો છે. સ્થાપનાના સમયે ભાષણો અને આચાર્યશ્રીનો ઉપદેશ થયેલ હતો.

ગદારથી ભાવિકો દર્શનાર્થે આવ્યા કરે છે. ચોમાસી ચૈદશના દિવસે જુદા જુદા નગર-ગ્રામોના ૩૦૦ ભાષ્યો લાભ લેવા પધાર્યા હતા.

ખપોરે ધર્મચર્યા થયા કરે છે, દરેક લોકો આવી પોતાની શંકાઓનું સમાધાન કરી આનંદિત થાય છે.

વરકાણા

આ. શ્રી વિજયલક્ષ્મિસૂરીશ્વરજી મહારાજના શુભ હરતે બેડાનિવાસી શા. નયમલજી ધનાજીને સમારોહપૂર્વક વડીદીક્ષા અષાઢ સુદિ ૧૦ના રોજ આપવામાં આવી હતી. જેમનું નામમુનિશ્રી વિશારદ-વિજયજી રાખવામાં આવ્યું છે. આચાર્ય મહારાજશ્રી હાલ વરકાણામાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે.

પ્રાંતીજ

મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ તથા મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ આદિ પ્રાંતીજમાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. ગયત્ર અષાઢ વદિ ૩ ના રોજ શાંતમૂર્તિ મુનિરાજશ્રી સુખસાગરજી મહારાજની જયંતી મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજના પ્રમુખપણા નીચે ઊજવવામાં આવી હતી. તે પ્રસંગે મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજે તથા અધ્યક્ષસ્થાનેથી મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજે જયંતીનાયકતા ગુણાનુવાદ કર્યો હતા.

શ્રી ભગવતીસૂત્ર વાચના (ભાવનગર)

અને ચાતુર્માસ ગિરાજમાન આચાર્યશ્રી વિજય-કુસુદસરીશ્વરજી મહારાજને શ્રી સંધે પવિત્ર શ્રી ભગવતી-

સૂત્ર સાંભળવાની ભાવનાથી પ્રેરાઈ વિનમ્રિ કરતાં, આચાર્ય મહારાજે સહર્ષ સ્વીકાર કરતાં શ્રી ભગવતી-સૂત્રના પાના રૂ. ૫૧) ના નકરારી ટાણાવાળા શાહ ત્રિભોવનદાસ ગોરધનદાસ અષાઢ વદિ ૬ ના રોજ વાજતેગાજતે પોતાના ઘરે લઈ ગયા હતા. રાત્રિના રાત્રિજો કરવામાં આવ્યો હતો અને શ્રીફળની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. બીજે દિવસે વરધોડો ચઢાવવામાં આવ્યો હતો અને વરધોડો ઉપાશ્રયે આવતાં પાના આચાર્ય મહારાજશ્રીને વહોરાવ્યા હતા, જે સમયે ભાવપૂર્વક શ્રીસંધે જ્ઞાનપૂજા કરી હતી, અને સાચા મોતીનો સાથિયો કર્યો હતો; તેમજ પ્રતિદિન ૩૦૦ સાથિયા, ૩૦૦ બદામો, ૩૦૦ છૂટા પૈસા, એક શ્રીફળ અને એક રૂપિયો મૂકવાનું ઠરાવવામાં આવતાં તેના રૂ. ૧૧) નક્કી કરવામાં આવતાં ૧૨૫ વ્યક્તિઓના વારા નોંધાઈ ગયા છે. તેમજ દરેક શતકના પ્રારંભમાં પૂજા ભણાવવાનું નિર્ણીત થતાં અને તેનો ખર્ચ રૂ. ૨૧) નો ગણતાં તેમાં પણ લગભગ ૩૨ નામો નોંધાઈ ગયા છે. શ્રીસંધ પૂર્ણ ઉત્સાહથી સારી સંખ્યામાં લાભ લઈ રહ્યો છે.

ઈટાદરા

આ. શ્રી વિજયકુસુમસૂરીશ્વરજી મહારાજ છટા-દરામાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. દરરોજ વ્યાખ્યાન વંચાય છે. જનતા સારી સંખ્યામાં લાભ લે છે.

કુચ્છમાંડવી

આ. શ્રી વિજયલક્ષ્મિસૂરીશ્વરજી મહારાજના પ્રશિષ્ય મુનિરાજ શ્રી શુભાવિજયજી મહારાજ તથા પં. શ્રી ચંદનવિજયજી મહારાજ કુચ્છ માંડવીમાં ચાતુર્માસ ગિરાજમાન છે. વિહાર દરમિયાન લક્ષ્મીશ્વર આવતાં યાત્રાળુઓ માટે ભોજનશાળાની અગત્ય જણાતાં તેઓશ્રીના ઉપદેશથી ટૂંક સમયમાં સારું ફંડ થયું છે, જે પ્રશંસનીય છે.

मुद्रित ४२ भु.
 ॥
 न ६ ९ गे.

नवत १६६
 ॥
 भा. ६५८

प्रकाशक—
 श्री जैन आत्मानंद सभा—भावनगर.

૧. શ્રી મેઘિનાથ સ્તવન ... ૨૫	૭. શ્રી સિદ્ધસ્તોત્ર ... ૩૪
૨. પર્વાધિરાજ ! પધારો-પધારો ! ૨૬	૮. જીવન વિકાસ ... ૩૬
૩. સાચી ક્ષમા ... ૨૭	૯. અહિંસાની અદ્ભુત શક્તિ: દરબારગઢમાં ખૂન ... ૪૧
૪. જૈનદષ્ટિની મહત્તા ... ૨૮	૧૦. શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલ અભિપ્રાયો ... ૪૪
૫. સુકિતાના સાધન ... ૩૧	
૬. આપણી ધાર્મિક સંસ્કૃતિ ... ૩૨	

નવા થયેલા માનવતા સભાસદ.

૧. ધડિયાળી ચીમનલાલ નરસીદાસ વઢવાણ કેમ્પ લાર્કે મેમ્બર-

ભેટના અંગ્રે.

૧. શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર	૪. શ્રી સકલાહીત સ્તોત્ર દીક્ષ સહિત
૨. શ્રી ધર્મવીર ઉપાધ્યાય	૫. શ્રી આગમસારિણી
૩. શ્રી જ્ઞાનપ્રદીપ	૬. શ્રી સિદ્ધાંતરહસ્ય

આવા સખ્ત મેઘધારીના વખતે પણ ઉપરના છ મોટા સુંદર અંગ્રે, મોટા ખર્ચ કરી, પ્રગટ કરી, અમારા માનવતા પેટ્રન સાહેબો અને લાર્કે મેમ્બરોને ભેટ આપવાનું સાહસ કયું છે. આ સભા પોતાના સભાસદોને અંગ્રેઓને જે મોટા લાભ આપે છે તેવો લાભ અન્ય કોઈ આપી શકતું નથી.

ઉપરોક્ત અંગ્રે ભેટ આપવાનું કામ શરૂ છે; જેથી સ્વીકારી લેવા નમ્ર સૂચના છે.

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાના સર્વ માનવતા સભાસદો તથા ગુરુભક્તોને ખાસ વિનંતિ

સ્વ. પ્રવર્તક શ્રી ક્રાંતિવિજયજી મહારાજનું સ્મરણ નિરંતર સચવાઈ રહે તે માટે તા. ૩૦-૭-૪૨ ના રોજ મળેલી આ સભાની જનરલ મીટિંગે તે મહાપુરુષના સ્મારક માટે એક ફંડ કરવાનો ઠરાવ કરતાં સભાસદોએ તીવ્રે પ્રમાણેની રકમ ફંડમાં ભરી છે. આપ પણ આ ફંડમાં આપનો મોઝ્ય ફાલો આપશો.

૧૫૧૯) પુ. ૪૦ અંક ૬ માં જણાવ્યા પ્રમાણે થયેલ ફંડ.

૫) શાહ નગીનદાસ ઉત્તમચંદ-ભાવનગર.

૫૧) શેઠ લક્ષ્મીચંદજી ધનાલાલજી કલ્યાણ-ખીકાનેર.

૧૫૭૫)

(ફંડ ચાલુ છે.)

પુસ્તક • ૮૧ મુ
અક • ૨ જો

આત્મ નં ૮૮
વીગ નં ૨૪૬૯

વિજય મ ૧૯૮૮ • ભાદ્રપદ,
ઈ સ. ૧૯૮૩ • મચ્છિમ્બર

શ્રી નેમિનાથ સ્તવન

[પારેવડા જાને રીંગતા દેશમા]

ઓ પખિડા ! જતરે પિયુત દેશમા,
બોલને હે જે મહામા ઓ પખિડા ! ૧

શ્યામજી નિધાવ્યા શિવનાગી કાગલે,
ગિરનાર જેવા પ્રદરમા ઓ પખિડા ! ૨

કહેને કે ગજુલાએ કીધી ૩ બાધા,
જીવજી છે માધુવેન્દ્રમા ઓ પખિડા ! ૩

સ્વામિ નેમિનાથ ! તુહિ આશ- છે મારે,
તાગે મને ત્યાગત' વેશમા ઓ પખિડા ! ૪

મુક્ત બ્રહ્મચારી એ દપતીને પ્રણામો,
દક્ષ કહે છે ઉપદેશમા ઓ પખિડા ! ૫

અધિના ' મુનિશ્રી દત્તનિયંબજી મહારાજ.

શ્રી પર્વાધિરાજ ! પધારો-પધારો !

“ અમ આંગણાં ઝજાઝો ” !!

દોહરો

મંગળકારી નામ છે, મંગળમય સહુ કાળ;
પધારશો અમ આંગણે, પર્વતળા અધિરાજ.

હરિગીત છંદ

આજે શુકન શુભ થાય છે, ધાર્મિક ધ્વનિ સંભળાય છે,
પુણ્ય પ્રકાશક પુનિત પગલાં, શ્રવણગોચર થાય છે;
અભિવૃદ્ધિ કરીને ધર્મની, ભવસાગરેથી તારશો,
અમ આંગણે દિન અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૧

ખીલે સમસ્ત-વનસ્પતિ, ઋતુરાજનાં દર્શન થતાં,
ફળ ફૂલ સૌરભવંત પૂર્ણ પ્રકુલ્લ દિલ સોહાવતાં;
માંગલ્ય એ મધુ માસ સમ, પ્રાગલ્ભ્ય પૂર્ણ પ્રસારશો,
અમ આંગણે દિન-અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૨

દર વર્ષે ધર્મોત્કર્ષ થાવા, દિવ્ય દર્શન આપનાં,
લેખાં ગણાએ માનવીનાં, પુણ્ય ને વળી પાપનાં;
સંહાર કરી સૌ પાપનો, રૂઝાં હૃદય વિકસાવશો,
અમ આંગણે દિન અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૩

શ્રી જૈન શાસનની ક્રિયા, તાણ કરો છો આવીને,
ભૂદયા ચૂક્યાને લાન આપો છો, સુમાર્ગ જતાવીને;
શાસ્ત્રો શ્રવણ ને વ્રત-નિયમો હૃદયમાં પ્રગટાવશો,
અમ આંગણે દિન અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૪

સન્માન કરવા આપતું, શ્રી જૈન શાસન સંભળ છે,
કલ્યાણ કરવા સર્વતું, શ્રી ધર્મસ્થંભ જ ધબબ છે;
આંતર-ઉલટના પ્રેમ-પુષ્પો આજ આપ સ્વીકારશો,
અમ આંગણે દિન-અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૫

આઠે દિવસ આનંદના, ધર્મોત્સવોમાં ગાળીશું !
સત્શાસ્ત્રનાં વ્યાખ્યાન, સાધુ-સંતને નિહાળીશું !
દહાવો અમૌલિક આપવા, આ પ્રાર્થના સ્વીકારશો,
અમ આંગણે દિન-અષ્ટ, શ્રી પર્વાધિરાજ પધારશો. ૬

કવિ રેવાશંકર વાલજી બધેકા

સા ચી ક્ષ મા

લેખક

આ. શ્રી વિજયકસ્તુરચરિત મહારાજ

ક્ષમા આત્માનો વિકાસ છે અને તે કોધના (દેવના) અભાવસ્વરૂપ છે ક્ષમા દયાનું અંગ છે અને તે દયાળુઓમા અવશ્ય રહેલી હોય છે ક્ષમા અહિંસાની જનની છે અને તે હિંસાઓથી વિરક્ત આત્માઓને વરેલી છે પાપકર્મના ઉદયથી પ્રતિદૂળ સયોગોને અબ્યાકુળપણે સહન કરવા તે ક્ષમા શ્રી મહાવીર પ્રભુનો એક જ ઉદ્દેશ અને એક જ ઉપદેશ, સહન કરતા શીખો શ્રી મહાવીર પ્રભુનો સાચો ભક્ત ક્ષમા ન વિસારે અહિંસાનો પરમ ઉપાસક ક્ષમાનો આશ્રિત બને કર્મની નિર્જરાથી વિકાસ મેળવનારના યશોગાન સાલળીને તથા પૂજા અને બહુમાન જોઇને અમર્ષ ન કરે તે ક્ષમાધારી. પુન્ય કર્મના ઉદયથી વિલામના સાધન તથા દુનિયામા માન, પ્રતિષ્ઠા અને મોટાઈ મેળવનારનું મનથી પણ અપમાન ન કરે તે ક્ષમાધારી મોહના દાસત્વમાથી મુક્ત અપાવનારી ક્ષમા જ છે પ્રભુએ ક્ષમાનો આદર કરી સ્વતંત્રતા મેળવી અને અનંત જ્ઞાન, અનંત જીવન, અનંત સુખ આદિ આત્મસ્વરૂપતા અનન્ય લોકતા બન્યા અને અન્ય જીવોને પોતાના સર્વ સિદ્ધાંતોનું રહસ્ય ક્ષમા બતાવી અપરાધીને ક્ષમા માગવાની આવશ્યકતા છે સ્વરૂપરમણતા તે ક્ષમા પરરૂપરમણતા તે અપરાધ સ્વરૂપમા રમનાર કદી પણ અપરાધી બની શકતો નથી મોહનો સેવક કદી પણ સ્વરૂપમા રહી શકતો જ નથી અને પરરૂપમા રચ્યા વગર મોહની મેવા થઇ શકતી જ નથી જડ તથા જડના વિકારોને લોગવવાની અભિલાષા તે જ પરરૂપરમણતા કિંમતી આભૂષણ

અને વસ્ત્રથી દેહને શણગારવો, સારા સારા ખાનપાન દેહને અર્પણ કરવા, બાગ, બગલા, સ્ત્રી આદિનો ઉપલોગ કરવો વગેરે વગેરે મોહની સેવા અનેક પ્રકારે આત્માઓ કરી રહ્યા છે

જ્યાં સુધી વિરક્ત લાવ નથી ત્યાં સુધી સાચી ક્ષમા-યાચના નથી ક્ષમા મમલાવનું નામાતર છે, સમ્યક્ત્વની સાચી વ્યાખ્યા છે વિષમલાવ ક્ષમાનો પૂર્ણ વિરોધી છે, રાગ તથા દેવનું સમપણ ન ચાય ત્યાં સુધી આત્મા ક્ષમા આપી શકતો નથી તેમજ ક્ષમા માગવાનો પણ અધિકાર નથી ભૂલથી થયેલા અપરાધની ક્ષમા માગી શકાય, પણ પાચે ધ્વજિયોના દાસ બનીને તેની મેવાને માટે જીવન બધા યજીવોને ગમે છે, મરવું કોઈને પણ પ્રિય નથી, એમ જાણવા છતાં અનેક જીવોને જીવન રહિત બનાવીને પછી તેમની પામે ક્ષમા માગવી એ તે કેવા પ્રકારની ક્ષમા-યાચના કહેવાય ? તે કાંઈ સમજાતું નથી. વિષયાસક્તિ છોડવી નથી અને તેના અંગે જીવોનો સહાર વધુને વધુ પ્રમાણમા નિરતર કરી અપરાધી બન્યે જવું છે અને પછી ચોરાશી લાખ જીવોને પામે ક્ષમા માગવી છે, તે જીવો ક્ષમા કેવી રીતે આપી શકે ? આપણા કુદ્ર સ્વાર્થ માટે જો એક વખત બીજા જીવોના પ્રાણોનો નાશ કરી, માણી માગી ફરી તેઓના પ્રાણોનો નાશ ન કરીએ તો સાચી ક્ષમા માગી કહેવાય અને તે ક્ષમા પણ આપી શકે, પણ વાગવાર તેમના પ્રાણોનો નાશ કરી વાગવાર માણી માગીએ તો, તે જીવો માફી ન આપી શકે ખરી રીતે તો આપણે પોતાના આત્માની ક્ષમા

જૈન દષ્ટિની મહત્તા

ચોજક : મુનિ પુણ્યવિજયજી (સંવિજ્ઞાપાક્ષિક) રાજકોટ.

જૈનધર્મ એ વસ્તુતઃ વીતરાગ માર્ગ છે, અને વીતરાગ માર્ગમાં સ્યાદ્વાદ-અનેકાન્ત માર્ગને મુખ્ય સ્થાન છે. સ્યાદ્વાદ એક જ વસ્તુને બુદ્ધી બુદ્ધી અપેક્ષાએ અનેક રીતે અવલોકવાનું કહે છે. અર્થાત્ એક જ વસ્તુ અમુક અપેક્ષાએ 'અસ્તિ' છે એ નિશ્ચિત વાત છે અને અમુક અપેક્ષાએ 'નાસ્તિ' છે એ પણ નિશ્ચિત વાત છે. તેમજ એક વસ્તુ એક દષ્ટિએ નિત્યરૂપે પણ નિશ્ચિત છે, અને બીજી દષ્ટિએ અનિત્યરૂપે પણ નિશ્ચિત છે. આવી રીતે એક જ પદાર્થમાં ભિન્ન ભિન્ન ધર્મોના ભિન્ન ભિન્ન અપેક્ષા દષ્ટિએ અબાધિતપણે સમન્વય કરવો એનું નામ

'સ્યાદ્વાદ' છે. જૈન દર્શન અર્થાત્ કહેા કે અનેકાન્ત દર્શન સિવાય કોઈ પણ દર્શનકાર આ સ્યાદ્વાદનો સીધી રીતે સ્વીકાર કરતો નથી. જો કે આડકતરી રીતે તે તે દર્શનકારોને પણ સ્યાદ્વાદ સ્વીકાર્યા વિના ચાલતું નથી, તથાપિ જે સ્યાદ્વાદસિદ્ધતા, જે દષ્ટિ વિશાળતા, જે સર્વથા અવિસંવાદિતા અને તેથી કરીને જે જૈનદર્શનની સર્વોચ્ચતા નિર્વિવાદ સિદ્ધ છે તે હરકોઈ પણ બુદ્ધિમાન સજ્જન નિષ્પક્ષ-પાત્રપણે જૈન સિદ્ધાન્ત અને જૈન ન્યાયનું સંગોપાંગ નિરીક્ષણ કરશે તેને લાગ્યા વગર નહિ જ રહે.

માગવી બોધએ; કારણ કે આપણે મોહની આજ્ઞા માથે ધરીને, આત્માને અનેક વખત મારી, અપરાધી થયા છીએ; તો હવે આત્માની પાસે કરેલા અપરાધોની માફ માગી આગળના માર્ટે મોહની સેવા છોડી દઈને આત્માને અનેક મૃત્યુમાંથી બચાવવો અને જડ તથા જડતા વિકારોથી વિરક્ત બનીને આત્માને દુર્ગતિના કુખોમાંથી ઉગારવો. ચોરાશી લાખ યોનિમાં ઉત્પન્ન થયેલા જીવોની પાસે આપણે જે માફ માગીએ છીએ તે માફ આપતાં પહેલાં તે જીવો આપણી પાસે ફરીને ન મારવાની પ્રતિજ્ઞા કરાવે છે. આપણે જો ફરીને તે જીવોને મારીશું નહિ, તો જ તેઓ આપણને માફ આપશે. આ પરિસ્થિતિને લઈને જ શ્રી વીરપ્રભુ તથા અન્ય મહાપુરુષોએ સર્વ જીવો પાસે પોતાના અપરાધોની માફ માગી વિપયાસક્રિતપણાથી વિરક્ત

બની ફરી તે જીવોને ન મારવાની પ્રતિજ્ઞા કરી અને સ્વરૂપમણ્ડિતારૂપ ક્ષમા શુભ પ્રગટ કર્યો.

હાલમાં ચાલતી ક્ષમા માગવાની પ્રથામાં પણ ભાવીમાં અપરાધી ન બનવાની કાળજી રાખીને જો ક્ષમા માગવામાં આવે તો પણ કંઈક અંશે ઠીક કહેવાય. મનુષ્યો પાસે શુદ્ધ અંતઃકરણથી ક્ષમા માગવી અને આપવી. બાકીના સંસારવાસી જીવોને શુદ્ધ ભાવથી માફ આપવી અને માગવી. આપણે સર્વ જીવોને માફ આપીને વૈર-વિરોધથી રહિત થઈ જવું. બીજા જીવો આપે તો બહુ સારું અને ન આપે તો તેઓ અપરાધી કહી શકાય. માફ આપવામાં આપણે સ્વતંત્ર છીએ તો પણ લેવામાં નથી; માર્ટે આપણે પોતાના તરફથી સર્વ જીવોને માફ આપી જ દેવી.

સ્વાહવાદ-નયવાદ મનુષ્ય-પ્રજાની દૃષ્ટિને વિશાળ અને હૃદયને ઉદ્ધાગ બનાવી મેત્રીભાવનો રસ્તો તેમને સમ્પન્ન કરી આપે છે. જીવનના કલહો શમાવવામા અને જીવન વિકાસનો માર્ગ સરળ કરી આપવામા નયવાદ એ મસ્કારી જીવનનું સમર્થ અંગ છે.

પોતપોતાની હદમા સ્થિત રહીને અન્ય દૃષ્ટિબિન્દુને તોડી ન પાડવામા નયોની માણતા છે. મધ્યસ્થ પુરુષ સર્વ નયોને જુદી જુદી દૃષ્ટિએ ધ્યેયિત માન આપી તત્ત્વજ્ઞેત્રની વિશાળ સીમા અવલોકે છે અને જોથી જ એને ગગ-દ્વેષની નડતર નહિ ઊભી થવાથી આત્મગાઘનના પ્રયાત્નમા તેને સફળતા મળે છે. નયવાદ એ સ્વાહવાદનો જ પેટા વિભાગ છે, એટલે સ્વાહવાદ કે નયવાદ એ વસ્તુતઃ એક જ છે.

વિચારોની અવડામણને લીધે જ્યારે પ્રજાના માનસ ક્ષુબ્ધ બને છે અને વાતાવરણ અશાન્ત બને છે, ત્યારે તત્ત્વદર્શીઓ પ્રજાની સામે સ્વાહવાદનો પ્રકાશ ધરે છે અને વસ્તુ સ્થિતિને જુદી જુદી દૃષ્ટિએ અનેક રીતે તપાસી સમન્વય કરવાનો માર્ગ મસજતે છે. સ્વાહવાદ સિદ્ધાન્ત આ રીતે અવલોકન દૃષ્ટિને વિશાળ બનાવે છે અને મ કુચિત દૃષ્ટિથી ઉત્પન્ન થનારા કોલાહલોને શમાવે છે. આમ ગગદ્વેષ શમાવી જનતાના જીવનમા મેત્રીભાવનો મધુ-રમ રેડવામા સ્વાહવાદની ઉપયોગિતા છે. આ સ્વાહવાદને ‘મ શયવાદ’ કહેવો એ પ્રકાશને જ અધકાર કહેવા બરાબર છે. જૈન ઉપદેશનું અતિમ પરિણામ ગગદ્વેષની નિવૃત્તિમા છે એ એક જ માત્ર જૈન વાણીનું મુખ્ય ધ્યેય છે. અત્ર સ્વાહવાદને અર્થવાનો વિષય નથી, કિન્તુ જૈન દૃષ્ટિની મહત્તા દર્શાવવાનો દ્વિચિત્ પ્રયાસ છે.

જૈન ધર્મના મિદાન્તોને સ્કુટ કરના મહાન આચાર્યોએ મહાન ધ્યેયો નિર્માણ કર્યા છે,

જેમા તે મહાન પુરુષોએ મધ્યસ્થપણે તત્ત્વ-નિરૂપણ કરતા પ્રજાના કલ્યાણ તરફ મુખ્ય દૃષ્ટિ ગાળી છે. કોઈ પણ દર્શનના મિદાન્તોને તોડી પાડવાની મ કુચિત વૃત્તિ તેમના વાહમયમા નહિ દેખાય. બટકે અન્યાન્ય મિદાન્તોનો મમન્વય કરવા તરફ પ્રયાસ નેવવાની તેમની ઉદ્ધાગ વૃત્તિ અને વિશાળ દૃષ્ટિ તેમના ધ્યેયમા સ્પષ્ટ જોવામા આવે છે. દાખલા તરીકે ભગવાન હરિહરદાસાર્યનો ‘શાસ્ત્રવાર્તા મસુન્વય’ અથ તેમા એક સ્થળે જૈન દર્શન-મસજત “ધ્વન્ જગતકર્તા નથી” એ મિદાન્ત યુક્તિ પુરસ્કન્ મિદ્ધ કર્યા પછી તેઓશ્રી જણાવે છે કે—

“તતજ્ઞેશ્વરકર્તૃત્વનાદોડય યુગ્યતે પરમ્ ।
સમ્યગ્ન્યાયાવિરોધેન યથાડડદુ શુદ્ધવુદ્ધયઃ ॥
ઈશ્વર. પરમાત્મેવ તદુક્તવ્રતસેવનાત્ ।
યતો મુક્તિસ્તતસ્તસ્યા કર્તા સ્યાદ્ ગુણમાયત ॥
તદનાસેવનાદેય યત્સસારોડપિ તસ્વત ।
તેન તસ્યાપિ કર્તૃત્વ કલ્પ્યમાનન દુષ્યતિ ॥”

અર્થાત્—ધ્વન્કર્તૃત્વનો મત આવી રીતની યુક્તિથી ઘટાવી પણ શકાય છે કે. પન્માત્મા-ધ્વરે કરમાવેલા માર્ગનું અનુમગ્ણ કરવાથી યુક્તિ પ્રાપ્ત વાય છે, માટે યુક્તિના દેના ધ્વન્ છે એમ ઉપચારથી કહી શકાય છે. ધ્વન્સદર્શિત માર્ગનું આગાધન નહિ કરવાથી ભવચક્રમા જે પન્નિમ્રમણ કરવું પડે છે તે પણ ધ્વન્ગને ઉપદેશ નહિ માન્યાની મન્ત છે એમ કહી શકાય છે.

જેઓને ‘ધ્વન્ જગતનો કર્તા છે’ એવા વાક્ય ઉપર આદર બાધાજો છે, તેઓને માટે પૂર્વોક્ત પ્રકાશની દ્વેષના કરવામા આપી છે એમ આચાર્યશ્રી નીચેના શ્લોકથી જણાવે છે—
“કર્તાડયમિતિ તદ્દાપ્તયે યતઃ કેવાન્નિદાદર ।
અતસ્તદાનુગુણ્યેન તસ્ય કર્તૃત્વદેશના ॥”

અર્થાત્—આ ધ્વન્ જગતનો કર્તા છે

એવા વાક્ય ઉપર જેઓને આદર બાંધાયો છે, તેઓના ગુણને માટે ઉપર કથિત ઈશ્વર જગત-કર્તાપણાની દેશના છે.

હવે બીજી રીતે ઉપચાર વગર ઈશ્વરને જગતકર્તા આચાર્ય શ્રી ગતાવે છે—

“પરમેશ્વર્યુક્તવાદ મત આત્મેવ વેશ્વરઃ ।
સ ચ કર્તેતિ નિર્દોષઃ કર્તૃવાદો વ્યવસ્થિતઃ ॥”

અર્થાત્—ખરી રીતે આ આત્મા જ ઈશ્વર છે. કેમકે દરેક આત્મસત્તામાં ઈશ્વરશક્તિ સંપૂર્ણ રહેલી છે. અને આત્મા-જીવ તો યોગ્યબી રીતે કર્તા છે જ. આવી રીતે કર્તૃવાદ જગતકર્તૃત્વવાદ વ્યવસ્થિત થઇ શકે છે.

આગળ વધીને આચાર્ય મહારાજ કહે છે કે—
“શાસ્ત્રકારા મહાત્મનઃ પ્રાયો વીતસ્પૃહા યવે ।
સત્ત્વાર્થસમ્પ્રવૃત્તાશ્ચ કથં તે ઽયુક્તમાપિણઃ ?
અભિપ્રાયસ્તતસ્તેષાં સમ્યગ્ મુમ્યો દિતૈવિણા ।
ન્યાચશાસ્ત્રાવિરોધેન યથાઽઽહ મનુરપ્યદઃ ॥”

અર્થાત્—જ્યાં જ્યાં ઈશ્વરને કર્તા કહેવામાં આવ્યો હોય ત્યાં ત્યાં પૂર્વોક્ત અભિ-પ્રાયથી કર્તા સમજવો. તે સિવાય પરમાર્થ દૃષ્ટિએ ઈશ્વરને સૃષ્ટિકર્તા કોઈ શાસ્ત્રકાર ગતાવી શકે જ નહિ; કારણ કે શાસ્ત્ર બનાવનાર ઋષિ-મહાત્માઓ પ્રાયઃ નિસ્પૃહ, પરમાર્થ દૃષ્ટિવાળા અને લોકોપકારની વૃત્તિવાળા હોય છે, માટે અયુક્ત, પ્રમાણબાધિત ઉપદેશ કેમ કરે? અતઃ તેઓના કથનનું રહસ્ય ભરાખર શોધવું બેઠાંજો કે અમુક વાત તેઓ કયા આશયથી કહે છે.

જો પછી કપિલના પ્રકૃતિવાદની સમીક્ષા આવે છે. સાંખ્ય મતાનુસારી વિદ્વાનોએ પ્રકૃતિ-વાદની જે વિવેચના કરી છે, તેમાં દોષ બહાર કરીને પ્રકૃતિવાદમાં કપિલનું શું રહસ્ય સમા-યતું છે એ વાતનું પ્રતિપાદન કરતાં છેવટે આચાર્ય શ્રી કહે છે કે—

“एवं प्रकृतिवादोऽपि विज्ञेयः सत्य एव हि ।
कपिलोक्तत्वतश्चैव दिव्यो हि स महामुनिः ॥”

અર્થાત્—એ પ્રમાણે (પ્રકૃતિવાદનું જે ખરું રહસ્ય બતાવ્યું તે પ્રમાણે) પ્રકૃતિવાદ યથાર્થ બાણવો. વળી તે કપિલનો ઉપદેશ છે, માટે સત્ય છે; કારણ કે તેઓ દિવ્યજ્ઞાની મહા-મુનિ હતા.

આગળ જઇને ક્ષણિકવાદ, વિજ્ઞાનવાદ અને શૂન્યવાદની ખૂબ આલોચના કરીને અને તે વાદોમાં અનેક ઊભા થતા દોષો ગતાવી છેવટે આચાર્ય મહારાજ વસ્તુસ્થિતિ બહાર કરે છે કે—

“अन्ये त्वभिदधत्येवमेतदास्थानिवृत्तये ।
क्षणिकं सर्वमेवेति बुद्धेर्नोक्तं न तत्त्वतઃ ॥

વિજ્ઞાનમાત્રમપ્યેવં વાહ્યસંગનિવૃત્તયે ।
વિનેયાન્ કાંચિદાશ્રિય યદ્વા તદેશનાર્હતઃ ।
एवं च शून्यवादोपि सद्भिनेयानुगुण्यतઃ-
અભિપ્રાયત્વમિત્યુક્તો લક્ષ્યતે તત્ત્વવેદિના ॥”

અર્થાત્—મધ્યસ્થ પુરુષોનું એમ કહેવું છે કે આ ક્ષણિકવાદ બુદ્ધે પરમાર્થ દૃષ્ટિએ અર્થાત્ વસ્તુસ્થિતિએ કહ્યો નથી, કિન્તુ મોહવાસનાને દૂર કરવાના ઉદ્દેશથી કહ્યો છે. વિજ્ઞાનવાદ પણ તેવા પ્રકારના યોગ્ય શિષ્યોને આશ્રીને અથવા વિષયસંગને દૂર કરવાના ઉદ્દેશથી ગતાવવામાં આવ્યો છે. શૂન્યવાદ પણ યોગ્ય શિષ્યોને આશ્રીને વૈરાગ્યની પુષ્ટિ કરવાના આશયથી તત્ત્વજ્ઞાની બુદ્ધે કહ્યો જણાય છે.

વેદાન્તાના અદ્વૈતવાદની વેદાન્તાનુયાયી વિદ્વાનોએ જે વિવેચના કરી છે, તે પર પ્રાપ્ત થતા દોષો ગતાવી છેવટે આચાર્ય શ્રી કહે છે કે—

“अन्ये व्याख्यानयन्त्येवं समभावप्रसिद्धये-
અદ્વૈતદેશના શાસ્ત્રે નિર્વિદ્યા ન તુ તત્ત્વતઃ ॥”

અર્થાત્—મધ્યસ્થ મહર્ષિઓ એમ નિરૂપે છે કે અદ્વૈતવાદ તાત્ત્વિક દૃષ્ટિએ નથી કહ્યો, પણ સમભાવની પ્રાપ્તિ માટે ગતાવવામાં આવ્યો છે.

ખરેખણ ‘મધ્યગૃહસ્થિને મિથ્યાદૃષ્ટિના શાસન
પણ મધ્યગૃહે પરિણમે છે’ એ શાસકચિત
ભાવ પણ ઇત્યાદિ રીતે મનજવા યોગ્ય છે

આવી રીતે જૈન મહાત્માઓ અન્ય દર્શ
નોના મિદ્ધાન્તોની તટસ્થ દૃષ્ટિએ પરીક્ષા
કરવાની સાથે શુદ્ધ દૃષ્ટિથી તેનો સમન્વય કરવા
પણ પ્રયત્ન કરે એ જૈન દૃષ્ટિની કેટલી વિશા
ળતા હશે ! અન્ય દર્શનોના ધુન્ધરોન
‘મહર્ષિ’, ‘મહામતિ’ અને એવા બીજા ઊંચા
શબ્દોથી સન્માનપૂર્વક પોતાના અન્યોમા
ઉલ્લેખવા અને દૂષિત સિદ્ધાન્તવાળાઓના
મતોનું ખડન કરતા પણ તેમનો હલકા
શબ્દોથી વ્યવહાર ન કરવો અને મૂર્ખ
સભ્યતા તથા શિષ્ટતા સાથે સામાને પ્રયુક્ત
કરવાની પોતાની માયાળુ લાગણી વહેતી રાખવી
એ જૈન મહર્ષિઓનું કેટલું ઔદાર્ય હશે !
ધાર્મિક કે દાર્શનિક વાદ-યુદ્ધ ચલાવતા પણ
વિરુદ્ધ દર્શનવાળાઓ તરફ આમત્રેમનો અ
ભિભરતો રહે એ કેટલું સાર્વત્રિક હૃદય !

જૈન મહર્ષિઓની મધ્યસ્થલાવની થોડી
વાનગી—

“મવરીજાકુરજનના રાગાયાઃ ક્ષયમુપાગતાયસ્ય ।
યહ્મા ઘા વિષ્ણુર્ચા હરો જિનો વા નમસ્તસ્મે ॥”
લ૦ હેમચંદ્રાચાર્ય

“નાશામ્બરત્વે ન સિતામ્બરત્વે
ન તર્કવાદે ન ચ તત્ત્વવાદે ।

ન પક્ષસેવાઽઽશ્રયણેન મુક્તિઃ

કાયામુક્તિ કિલ મુક્તિરેવ ॥”

ઉપદેશતર ગિણી

“પક્ષપાતો ન મે વીરે ન દેવ, કપિલાદિષુ ।
યુક્તિમદ્ વચન યસ્ય તસ્ય કાર્ય પરિમદ્ ॥”

ભ૦ હરભદ્રસૂત્રિ

અર્થાત્—સ પાણી-અકુર ઉત્પન્ન કર
નાર ગમ-દ્રેષ આદિ સમગ્ર દોષો જેના ક્ષય
પામ્યા છે, તે આહે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, શંકર અથવા
નિન હોય તને મારા નમસ્કાર છે

દિગમ્બર અવસ્થામા મોક્ષ નથી, સ્વેનામ્બર
દશામા મોક્ષ નથી, તર્કવાદમા મોક્ષ નથી અને
પક્ષસેવા કરવામા મોક્ષ નથી, કિન્તુ કપાયો-
(ક્રોધ-માન-માયા-લોભ) થી મુક્ત થવામા જ
મુક્તિ છે

મહાવીર ઉપર મારો પક્ષપાત નથી અને
કપિલ વગેરે પર મારો દ્રેષ નથી, કિન્તુ જેનું
વચન યવાર્થ હોય તેનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ

આ રીતે જૈન દૃષ્ટિની મહત્તા, જૈન
મહર્ષિઓની દૃષ્ટિવિશાળતા અને તેઓથીની
મધ્યસ્થતાનો દ્વિગિત્ પચિચ અવાધાર
મૂલવા પ્રથમ ક્યો છે, તમા કોઈ ભુલગૂંચ યા
વિપરીતતાને મ્યાન હોય તો વિઠ્ઠાજનો
ક્ષતવ્ય લેખવા કૃપા કરશે

મુક્તિના સાધન

જેના હૃદયમા સારી રીતે વૈગમ્યદશા પ્રાપ્ત થયેલી હોય, ઉત્તમ પ્રકારે યથાર્થિય જીનાગમના
ગદ્યપદ્ય જ્ઞાન જેનામા હોય એવા સદ્ગુરુ જેને પ્રાપ્ત થયેલા હોય અને જે પ્રાણી અનુભવજ્ઞાન
મેળવવાવાડે-જેની રીતે આત્મશુદ્ધોની અદ્ભુત નમજતા કરી જોઈએ તેવા કર્તાઓ દદ નિશ્ચય-
વાળો થયો હોય-તેવા પ્રાણીની સિદ્ધિ થાય છે તેથી અન્ય કે જેને ઉત્તમ વૈગમ્ય, તત્ત્વજ્ઞાની
ગુરુનો સમાગમ અને અનુભવવાડે તત્ત્વનો દદ નિશ્ચય થયો ન હોય તેવા પ્રાણી મુક્તિને પામી
શકના નથી

આપણી ધાર્મિક સંસ્કૃતિ

(Our Religious Culture)

લેખક : રા. રા. જીવરાજભાઈ ઝાઝીવજી દાશી. બી. એ. એલએલ. બી.

હાર્વીનના વિકાસવાદમાં (The Theory of Evolution) એવો સિદ્ધાંત છે કે સર્વ પ્રાણીઓમાં જે પ્રાણી અથવા પ્રાણીની બીજા ઉત્તમોત્તમ અર્થાત્ બીજા પ્રાણીઓથી વિશેષ શક્તિસંપન્ન હોય, તે જ પ્રાણી-પ્રાણીની બીજા આ જગતમાં નહીં શકે છે, બીજા બીજા ઉત્તરોત્તર નષ્ટ થાય છે. આ નિયમને survival of the fittest કહેવામાં આવે છે. મનુષ્ય બીજાથી હલકા-બીજાથી પ્રાણીઓમાં આ નિયમ ઘટાવવામાં આવે છે, એટલું જ નહિ પણ, મનુષ્ય મનુષ્ય વચ્ચે પણ આ નિયમનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે, અને એવું સમર્થન કરવામાં આવે છે કે કોઈ શક્તિશાળી પ્રજા એવી શક્તિવાળી બીજા પ્રજાને વશ કરે, નાશ કરે કે સાધનરહિત કરે તેમાં કોઈ અયોગ્ય કે અન્યાય નથી, પણ કુદરતના-વિકાસવાદના-survival of the fittest ના (શક્તિશાળી જ કુદરત નહીં શકે છે.) નિયમ પ્રમાણે થવું જોઈએ, તે જ થાય છે. અત્યારે આલતા ઘેર સંગ્રામનો પણ આ નિયમથી ગણાય કરવામાં આવે છે. ભૌતિક જગતમાં આ નિયમ વર્તે છે, એટલું જ નહિ પણ, નૈતિક જગતમાં પણ આ નિયમને ઘટાવવામાં આવે છે. એટલે આ નિયમ પ્રમાણે જગતમાં સૌથી વધારે શક્તિવાળા (most powerful) માણસને શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ માનવામાં આવે છે.

આ ગણતરી પ્રમાણે અલેક્ઝાંડર, નેપોલીયન,

હિટલર વગેરે ઉત્તમોત્તમ નરો હરે છે, જો કે તેઓને ખાતે લાખો માણસોની હિંસા ઉધરેલ હોય છે. આર્ય સંસ્કૃતિમાં આ નિયમ સ્વીકારવામાં આવ્યો નથી. તેનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. મનુષ્ય બીજાથી બીજાથી પ્રાણીઓ, જેઓમાં સાચું-ખોટું બાણવાની, પુણ્ય-પાપ સમજવાની શક્તિ ન હોય તેવા પ્રાણીઓમાં કદાચ આવો નિયમ વર્તતો હોય તો ભલે, પણ માણસને ધર્મ-અધર્મ, પુણ્ય-પાપ, કર્તવ્ય અકર્તવ્ય સમજવાની શક્તિ આપેલી છે. બીજાથી પ્રાણીઓમાં કોઈપણ ભોગે પોતાની બીજાને ગણાવવાની સંજ્ઞા (instinct of self preservation) હોય છે. બીજા કોઈના મનુષ્યોમાં પોતાની બીજાને ગણાવવાની સંજ્ઞાને સ્થાને આત્માર્પણ-આત્મભોગની વૃત્તિ હોય છે.

બીજાના દુઃખ નિવારવાને પોતાના સુખનું બાજિદાન કરવું, તે આવા ઉત્તમ કોટિના પુરુષોનું કર્તવ્ય બને છે. આ વૃત્તિના નવલંક દર્શાવતો દરેક દેશના મહાપુરુષો અને ધર્મ-પ્રવર્તકોના જીવનમાં મળે છે. ભગવાન મહાવીર, ગૌતમ બુદ્ધ, જિસસ ક્રીસ્ટ, મહાત્મા ગાંધી વગેરે મહાપુરુષોના જીવન આ ઉત્તમ ભાવનાના સાક્ષીરૂપ છે; એટલે આર્ય સંસ્કૃતિમાં પોતાની બીજાને કોઈ પણ ભોગે ગણાવવાની પાશવી વૃત્તિને ગદલે બીજાના દુઃખ માટે પોતાની બીજાનું બાજિદાન આપવાની ધાર્મિક દેવી ભાવના ઉત્તમ પુરુષોમાં જોવામાં આવે છે.

આ આત્માપણની લાવના તત્ત્વજ્ઞાન ઉપર ચાચેલી છે જગતના મર્વ જીવો-એકે દ્રિયથી મત્તી પચેદ્રિય મનુષ્ય સુધીમા આત્મતત્ત્વ સમાન છે જે લોક છે તે પ્રકૃતિ-કર્મના સળધને લીધે છે દરેક જીવ પોતાનો વિકાસ માધી શકે છે અને મિદ્ધપદને પામી શકે છે, જગતનો આ શાશ્વત નિયમ છે જગતના શાશ્વત નિયમનું ઉલ્લંઘન કરવું તે જ મહા પાપ છે, માટે કોઈ પણ જીવને તેના ઉત્તતિક્રમ-વિકાસક્રમને સાધતા અટકાવવો, તેની હિંસા કરવી તે જગતના નિયમ વિરુદ્ધ હોઈ પાપ છે નાનામોટા મર્વ જીવોમા આત્મા મમાન છે, દરેક જીવ જગતમા પોતાનો વિકાસ માધવા જન્મે છે, માટે સઘળા નાનામોટા જીવોનું રક્ષણ કરવું તે પ્રકૃતિના તત્ત્વજ્ઞાન ઉપર આર્યધર્મો અને ખાસ કરીને જૈન ધર્મ ચાચેલા છે આ નિયમમા કોઈ પણ ભોગે પોતાનું રક્ષણ કરવું, અથવા શક્તિશાળી જીવોને જ જીવવાનો હક્ક છે, તે થિયરીને અવકાશ નથી દૂરગામ પશ્ચિમ અને પૂર્વની મરફતમા પૂર્વ અને પશ્ચિમની ફિશાઓ જોટલું જ અતર છે

આર્ય મરફતિમા મનુષ્યની શક્તિ-વીર્યની ઉપેક્ષા થયેલ નથી ખરેખર, શક્તિમ પત્ર મત્તવશાળી પુરુષો જ પોતાના ધ્યેયને પ્રાપ્ત કરી શકે છે એવું શાસ્ત્રોમા બતાવેલ છે, પણ તે શક્તિ ફક્ત શારીરિક કે માનસિક માનવામા આવી નથી પણ ધર્મ ઉપર નિર્ભર થયેલ હોવી જોઈએ, તે શક્તિ પોતાની જાતને, પોતાના કુટુંબ કે દેશને પુષ્ટ કરવામા જ ન વપરાવી

જોઈએ, પણ જનમમા જ-મર્વ જીવોના કલ્યાણ માટે વાપરવી જોઈએ આ લાવનામા એકાત સ્વદેશપ્રેમ પણ જોણુ બને છે આ લાવના સર્વત્ર ફેલાતા માણુમો માણુમો વચ્ચેના, જાતિ જાતિ વચ્ચેના, દેશો દેશો વચ્ચેના, રાજ્યો રાજ્યો વચ્ચેના કલહો શમી જાય છે, એટલું જ નહિ પણ, અહિંસા પ્રતિષ્ઠાયા વૈરત્યાગઃ એ સૂત્રને આધારે જાતિવૈરી પ્રાણીઓ પણ પોતાના વેગલાવનો ત્યાગ કરે છે અને સર્વત્ર શાંતિ ફેલાય છે શક્તિશાળી છતાં મર્વ જીવોનું કલ્યાણ ઇચ્છનાર પુરુષ નિઃતર લાવે છે કે—

મિત્તી મે સવ્રમૂયેનુ, વેર મન્ત્ર ન ક્ષણદ્વય ।

મારે સર્વ પ્રાણીઓ માથે મંત્રી છે, કોઈ સાથે વેર નથી વળી પ્રાર્વના કરે છે કે—

શિવમસ્તુ સર્વજગત,

પરહિતનિરતા મન્તુ ભૂતગણા ।

દોષા પ્રવાન્તુ નાશ, સર્વત્ર સુખી ભવતુ લોક ॥

સર્વ જગતનું કલ્યાણ વાઓ, પ્રાણીઓ પરહિત કરવામા તત્પર થાઓ, મર્વ દોષો-અશુભ વાસનાઓ નાશ પામે અને સમસ્ત જીવ-લોક સુખી થાઓ મર્વ જીવોનું કલ્યાણ ઇચ્છનાર, અને જગતભરમા શાંતિને ચાહનારા આપણે સૌ જૈન ભાઈઓ પર્યુપણના મગ્ગમય દિવસોમા પ્રાર્વના કરો કે—

ધોગ મહાર વિગમ પામે,

વેરવૃત્તિ શમી જાઓ,

સર્વત્ર લોકો સુખી વાઓ,

અને જગતમા પરમ શાંતિ પ્રસરે

શ્રી સિદ્ધસ્તોત્ર

રચનાર અને વિવેચક :

ડૉ. ભગવાનદાસ મનઃસુખભાઈ મહેતા એમ. બી. બી. એસ.

(ગત વર્ષના પૃષ્ઠ ૨૬૮ થી શરૂ)

આ સમ્યક્ રત્નત્રયી પ્રાપ્ત કરી ભગવાને પ્રથમ તો આશ્રવ દ્વારાનો સંવરવડે રોધ કરી નવાં કર્મને આવતા રોકી દીધા. કર્મરૂપ જળને આવવાના દ્વાર-ગરનાળા તે આશ્રવ છે, અને તે આશ્રવ જળને આશ્રવતુ' અટકાવનાર કમાડરૂપ સંવર છે. મારે નવાં કર્મ આવતા અટકાવવા હોય તો આશ્રવ દ્વારા સંવરવડે રોધી દેવા બોધ્યો. અને પ્રભુએ પણ એમજ કયું, -હેયરૂપ આશ્રવનો ત્યાગ કર્યો અને આદેયરૂપ સંવરનો આદર કર્યો.

“ સરસ સલિલાવાહિ દ્વારમત્ર જનૈર્યથા । તદાસ્રવણદ્વેતુત્વાદાસ્રવો વ્યપદિશ્યતે ॥
આત્મનોડપિ તથૈવેષા જિનૈર્યોગપ્રણાલિકા । કર્માસ્રવસ્ય દ્વેતુત્વાદાસ્રવો વ્યપદિશ્યતે ॥ ”

—શ્રી. અમૃતચંદ્રાચાર્યજીકૃત તત્ત્વાર્થસાર

“ કારણુ યોગે હો બાંધે બાંધને, કારણુ મુગતિ મુકાય;
આશ્રવ સંવર નામ અનુક્રમે, હેયોપાદેય સુણાય.
પદ્મપ્રભ જિન તુજ મુજ આતરું, કિમ ભાંજે ભગવંત ! ”

—શ્રી. આનંદધનજી

“ શિવગતિ જિનવર દેવ, સેવ આ દોહલી હો લાલો
પર પરિણતિ પરિત્યાગ, કરે તસુ સોહલી હો લાલો
આશ્રવ સર્વ નિવારી, જેહ સંવર ધરે હો લાલો
જે જિન આણા લીન, પીન સેવન કરે હો લાલો ”

—શ્રી. દેવચંદ્રજી

“ હોત આસવા પરિસવા, નહિ ઇનમે સંદેહ;
માત્ર દષ્ટિકી ભૂલ હે, ભૂલ ગયે ગત એહ. ”

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

“ જો આસવા સો પરિસવા ”

—શ્રી આચારાંગ.

આમ સંવરવડે ભગવાને નવા કર્મનો પ્રવેશ (new entry) અટકાવ્યો, એવા તે સિદ્ધના ચરણુ અમને શરણુરૂપ હો !

તે પૂર્વ કર્મગણુને પણ નિર્જરંતા, શસ્ત્રો અમોઘ તપ આદિકંતા સજંતાં;
જે દુષ્ટ મોહનીય કર્મ-નરેંદ્ર મારે, તે સિદ્ધના ચરણુ હો શરણુ' અમારે. ૧૮

શબ્દાર્થ:—અને તપ વગેરેનાં અમોઘ શસ્ત્રો સહને પૂર્વ કર્મગણુને પણ નિર્જરંતાં, જે દુષ્ટ મોહનીયરૂપ કર્મ-રાત્રને મારી નાખે છે, તે સિદ્ધના ચરણુ અમને શરણુરૂપ હો !

વિવેચન —

પ્રભુએ નવા કર્મનો પ્રવેશ બધ કર્યો એટલુ જ નહિ, પણ પૂર્વે બાધેના જે પ્રાચીન કર્મો દ્વંતા, તેને પણ નિર્જરા માથા, ખેરવવા માથા, અને તે માટે તપ વગેરે અભોધ ચત્ત્રોનો આશ્રય કર્યો કાગળ કે તપ એ નિર્જરાનુ મુખ્ય કાગળ છે ઉપાર્જેલા કર્મનુ આત્મપ્રદેશથી નિર્જરાનુ-ખરી જુલુ-વિપ્રા પડવુ તેનુ નામ નિર્જરા છે તેના બે પકાર છે વિપાકજ્ઞ અથવા અકામ નિર્જરા અને અવિપાકજ્ઞ અથવા સકામ નિર્જરા કર્મ સ્વ ઉદયમા આવીને-વિપાક પામીને ખરી જુલુ તે વિપાકજ્ઞ નિર્જરા છે, અને અનુદીર્ઘ કર્મ તપગમિવડે ઉદીર્ઘ ઉદયાવસ્થામા પ્રવેશાવીને વેદાય-ખેગવી દેવાય તે અવિપાકજ્ઞ નિર્જરા છે જેમ કેરી ઝાડ પર પણ પાકે ને બાલ ઉપાયથી પણ પાકે, તેમ અત્રે નિર્જરા સંબંધી દષ્ટાંત સમજવાનુ છે

“ઉપાસકર્મેણ પાતો નિર્જરા દ્વિવિધા ચ સા । આદ્યા વિપાકજા તત્ર દ્વિતીયા અવિપાકજા ॥
યથામ્નપનસાદીનિ પરિપાકમુપાયતઃ । અન્નાલેડપિ પ્રપચન્તે તથા કર્માણિ વેદિનામ્ ॥”

—શ્રીમાન્ અમૃતચંદ્રાચાર્યજીકૃત તત્ત્વાર્થગાર

“તપસા નિર્જરા ચ”

—શ્રી તત્ત્વાર્થ સૂત્ર

“શુભ કચ્છે નવ શુભ પ્રગટતા, સત્તાગત રસ થિતિ છેદ દે,
મ કમ્ભે ઉદય પ્રદેશથી, કદે નિર્જરા ટાળે જોદ દે . . કદે સાચા રગ જિનેશ્વર”
—મુનિવર્ધ શ્રી દેવ્ય દ્રશ

આ નિર્જરાના કાગળશ્રુત તપના બાર પ્રકાર છે અનશન આદિ છ બાલ, અને સ્વાધ્યાય આદિ છ આભ્યતર તપના બે અત્યંત સુપ્રસિદ્ધ ૩ આ તપનો આશ્રય કરી પ્રભુએ પ્રાચીન કર્મની નિર્જરા કરી —

“યસ્ય ચ શુક્લ પરમતપોનિર્ધ્યાનમતન્ત દુરિતમઘાક્ષીવ ।
તં જિનસિદ્ધ ફલતકરણીયમ્ મહિમશલ્ય શરણમિતોઽસ્મિ ॥”

—શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્યજીકૃત શ્રી બૃહદ્ અથ ભૂ સ્તોત્ર

અને એમ નિર્જરા કરતા કરતા પ્રભુએ મનસ કર્મચક્રના મહારાગનરૂપ દુષ્ટ ‘મોહનીય’ નામના કર્મનરેદ્રને મારી નાખ્યો-હણી નાખ્યો મોહનીય કર્મને મહારાગનરૂપ કહ્યો તે વચાર્થ છે, કાગળ કે તે સર્વ કર્મનો અગ્રેમ, આધારબૃત અલદાતા છે, તે નાપક ખતમ થતા, બીજુ બધુ લક્ષ્ય દીન-સાચા બની જાય છે. મોહનીયના બે ભેદ છે દર્શનમોહ ને આગ્નિમોહ દર્શનમોહ હોય છે ત્યાં સુધી મમ્યગ-દર્શન નથી થતુ, આગ્નિમોહ હોય છે ત્યાં સુધી યથાખ્યાત વીતગગ આગ્નિ નથી પ્રગટતુ દર્શનમોહનો પ્રસન્નિક સમ્યગ્દર્શન છે, એટલે કે મમ્યગ્દર્શનથી દર્શનમોહ હણાય છે, અને આગ્નિ મોહનો પ્રત્યનિ વીતગગ બાવ છે, એટલે કે વીતગગપણથી આગ્નિ મોહનો નાશ થાય છે

“કર્મ અનત પ્રકારના, તેમા મુખ્યે આઠ, તેમા મુખ્યે મોહનીય, હણાય તે કટુ પાક.
કર્મ મોહનીય લેદ બે, દર્શન આગ્નિ નામ, હણે બોધ વીતગગતા, અચ્છ ઉપાય આમ”

—મહાતત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ ગંગાવદ્રશ્રણીત શ્રી આત્મસિદ્ધિ

લેખક :—રા. રા. વકીલ ન્યાલય'દ લક્ષ્મીચંદ ખી. એ., એલએલ. ખી. સાદરા.

જૈન દૃષ્ટિએ, અખિલ બ્રહ્માંડ—ચૌદ રાજલોક—સમસ્ત જગત—સકળ વિશ્વ, સુખ્ય બે વસ્તુને ધારણ કરી રહેલ છે. તે બે વસ્તુ જડ અને ચેતન, પુદ્ગલ અને જીવ તરીકે જગજાહેર છે—સૌ કોઈને સુવિદિત છે. આ બંને વસ્તુમાં ચેતનાશક્તિ ધરાવતો જીવ—આત્મા મૂળ સ્વરૂપે—સ્વસત્તાએ, સકલ કર્મમલ સ્પર્શિત હોઈ તદ્દન નિર્મળ સ્ફટિકમણિ સાથે સરળાવી શકાય અને તે અનાદિ કાળથી કર્મબંધનથી બંધાયેલો—વીંટળાયેલો હોઈ આ સંસારચક્રમાં અરઘદ્વિકા ચંત્રની ભાદ્રક ભવબ્રમણ કરતો રહી—પરિબ્રમણ કરતો રહી જન્મ—મરણમાં અટવાયા કરે છે.

અનેક પ્રકારના કર્મ બંધનોફળી આવરણોથી ભેળી અનંત જ્ઞાનશક્તિ, દર્શનશક્તિ વગેરે તદ્દન સુષુપ્ત દશામાં—અક્રિય સ્થિતિમાં ઢંકાયેલી જણાય છે; પરંતુ તે કર્મે કર્મે પોતાની અનંત શક્તિઓ ફેરવીને જીવનના વિકાસમાં આગળ વધતો રહે તો, સકળ કર્મનો ક્ષય થતાં—બધા કર્મના આવરણો ખસી જતાં કૃતસ્ય કર્મક્ષયાન મોક્ષના સર્વમાન્ય સિદ્ધાંતને અનુસરી મોક્ષસ્થિતિ—સિદ્ધદશા—પરમાત્મ-સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. વૈદિક દૃષ્ટિ પણ આ સિદ્ધાંત કબૂલ રાખે છે. બંને દૃષ્ટિમાં સુખ્ય લેદ અટલો જ છે કે જૈન દૃષ્ટિ પ્રત્યેક જીવને જુદા

“દર્શનમોહ વ્યતીત થઈ ઊપજ્યો બોધ બે, દેહ ભિન્ન કેવળ ચૈતન્યનું જ્ઞાન બે;
તેથી પ્રકીણ આરિત્રમોહ વિલોકિયે, વર્તે એવું શુદ્ધ સ્વરૂપનું ધ્યાન બે.

અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?
એમ પરાજય કરીને આરિત્રમોહનો, આવું ત્યાં જ્યાં કરણ અપૂર્વ ભાવ બે;
શ્રેણિ ક્ષપકતણી કરીને આરૂઢતા, અનન્ય ચિંતન અતિશય શુદ્ધ સ્વભાવ બે.
અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ? ”

—શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

“સમક્રિત સાથે સગાઈ ધીધી, સપરિવાર શું ગાઢી;
ગિથ્યામતિ અપરાધજી નાણી, ઘરથી બાહિર કાઢી.....હો મદિલજિન ! એ અબ શોભા સારી.
રાજ દ્રેષ અવિરતિની પરિણતિ, ચરણ મોહના થોધા;
વીતરાગ પરિણતિ પરિણમતાં, ઊઠી નાહો બોધા.....હો મદિલજિન૦ ”

—શ્રીમાન આનંદધનજી

“પ્રથમ મિથ્યાત્વ હણી, શુદ્ધ દંસણ નિપુણ, પ્રગટ કરી જેણે અવિરતિ પાણીસી;
શુદ્ધ આરિત્રગત વીર્ય એકત્વથી, પરિણતિ કલુપતા સવિ વિણીસી. ”

—શ્રી દેવચંદ્રજી

આમ નિર્જડ કરતાં, મોહનીય કર્મનરંદ્રને જેણે હણી નાખ્યો, એવા ને સિદ્ધ ભગવાનના ચરણનું અમને સરણ હો !
(અપૂર્ણ)

બુદ્ધિ આત્મસ્વરૂપે ઝોળખાવે છે ત્યારે વૈદિક દષ્ટિ પરમાત્મસ્વરૂપમાથી જીવરૂપે છૂટા પડેલા બુદ્ધિ બુદ્ધિ અણુઓ, સકળ કર્મનો ક્ષય થતા પરમાત્મસ્વરૂપમા ભળી જાય છે, એટલે જીવ શિવ થઈ જાય છે અને જ્યોતિમા જ્યોતિ ભળી જાય છે

જૈન અને વૈદિક મોક્ષસ્વરૂપની ઘટના અગેની માન્યતામા માત્ર ઉપર જણાવ્યા મુજબનો સામાન્ય ભેદ તો બુદ્ધિશક્તિના પ્રભાવથી સંતોષકારક રીતે સમન્વય થઈ શકે તેમ છે, છતાં પણ સૂક્ષ્મતમ બુદ્ધિવાદે અનેક પ્રકારના મતમતાતરોને ઉપસ્થિત કરી અનેક ભતના વાદ-પ્રવાદને અવકાશ આપેલ છે અને પ્રખર બુદ્ધિ, શક્તિ અને જ્ઞાન ગોગ્વથી વિભૂષિત પ્રભાવશાળી તત્ત્વદર્શી અને તત્ત્વવેત્તા ઋષિ-મુનિઓએ હંભે ધન્યોની રચના કરી છે

જીવથી અતિગ્નિન અન્ય તમામ ચેતના રહિત વસ્તુઓનો જડ-પૌદ્ગલિક વસ્તુઓમા સમાવેશ થાય છે અને આ જડ વસ્તુ જ મુખ્યત્વે પૃથ્વી, પાણી આદિ પાચ મહાભૂત તત્ત્વોરૂપ પાચ ભેદ પડે છે મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતાં સુધી અનેક કર્મણ ધનના કારણે જીવને અનેક ભવ ભ્રમણ કરવા પડે છે ધાગણ કરેલ દેહનો વિલય થતા અન્ય દેહ ધારણ કરવો પડે છે અને તે પ્રકારની ગ્ચિતિ ઉત્તરોત્તર મઝલ કર્મનો ક્ષય થતાં સુધી ચાલુ રહે છે અને જીવે એક વખત મોક્ષદશા પ્રાપ્ત કર્યા પછી પુનરપિ જન્મ પુનરપિ મરણની પગિસ્થિતિમાથી તે માદિ અનંત સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરી કાયમને માટે બચી જાય છે

દેહધારી જીવ અને દેહ, શરીરી અને શરીર, ચેતનવત જીવ અને પુદ્ગલ એ બંને તફત બુદ્ધી-નિરનિરાળી વસ્તુ છે આવા પરમ ભેદ-જ્ઞાનતુ યથાર્થ સ્વરૂપ જેને સમજાય છે-બંનેની મર્વાશે ભિન્નતા સમજવી પરમ વિવેકબુદ્ધિ જેને પ્રાપ્ત થાય છે અને આવી ઉચ્ચતમ વિવેક

બુદ્ધિનો સદા-મર્વાદા સદુપયોગ કરતા રહી જે મનુષ્ય જીવનના વિકાસક્રમમા આગળ અને આગળ વધે જાય છે તે મનુષ્ય વહેલામોડા અવશ્ય પરમાત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરી શકે છે

જ્ઞાન અને દર્શનથી થતો ઉપયોગ એ જીવનું લક્ષણ છે જીવના બે ભેદ સમારી અને મુક્ત અને સંસારી જીવના ત્રસ અને સ્વાવર, તેમા પૃથ્વીકાય, અપ્કાય અને વનસ્પ તિકાય એ સ્થાવર, અને તેહિકાય, વાહિકાય એ બે અને બેદ્રિય, તેદ્રિય, ચઉરિદ્રિય અને પંચેદ્રિય એ ત્રમ જીવો છે આ બધા પ્રકારના જીવોમા મનુષ્ય પ્રાણી સાર અસાગ મમજવાની વિવેકબુદ્ધિ અને વિચારશક્તિ ધરાવનાર તરીકે ઉચ્ચ મ્થાન રોકે છે

બાણવા યોગ્ય-આદરવા યોગ્ય-ભાગ કરવા યોગ્ય વસ્તુઓ, પદાર્થો કે સદ્ગુણો-દુર્ગુણો કયા કયા તંનો યથાતથ્ય નિર્ણય બુદ્ધિશક્તિ અને વિચારસરણીના સદુપયોગથી થઈ શકે છે. નિશ્ચયાત્મક બુદ્ધિનો પ્રભાવ, જીવન વ્યવહારના પ્રત્યેક કાર્યમા ઉજ્જવલ પ્રકાશ પાડતા રહી મનુષ્યના અનુભવજ્ઞાનમા દિન પ્રતિદિન વૃદ્ધિ કર્યે જાય છે સત્સંગ, સત્યમાગમ-ગભીર, રહસ્યપૂર્ણ ધર્મશાસ્ત્રના પુસ્તકોનો અભ્યાસ, મનન અને ઊંડી વિચારણાપૂર્વકનું નિદિધ્યાસન, જીવનના અનેક જટિલ પ્રશ્નોનો ઉકેલ માધવા માટે, પરસ્પર વિમવાદી ધર્મો અને જવાબદારી-ઓનો સમન્વય સાધવા માટે, મનુષ્યની પ્રતિભા શક્તિને અપૂર્વ બળ અને પ્રેરણાદાયી થઈ પડે છે

ઘણી નીચી કોટીના નિગોદમા વસતા એકેદ્રિય જીવો ક્રમે ક્રમે આગળ વધતા, મહાન પુરુષોદયના પ્રતાપે મનુષ્યત્વ પ્રાપ્ત કરવા ભાગ્ય શાળી ધાય છે સામાન્ય રીતે પ્રગતિવાદના સિદ્ધાંત મુજબ, જીવ પોતાનો વિકાસ સાધતો, ઉન્નતિક્રમના પગથિયા ઝોળગતો ઉચ્ચ કોટીમા આવતો જાય છે અને તે જ્યારે દશ દષ્ટાને

દુર્લભ મનુષ્યભવ, ઉત્તમ કુળ અને ધર્મસાધનાની અનેક પ્રકારની અનુકૂળતાઓ સફલાગ્યે પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે જીવનવિકાસનો પ્રશ્ન જો તે સુસુક્ષ્મભાવ ધરાવતો હોય તો તેની ખાસ વિચારણા માગી દેય છે.

જીવનવિકાસ સૌ કોઈને ઇષ્ટ છે; પરંતુ તે દેવા ઉપાયો અને સાધનોથી સહેલાઈથી સાધી શકાય તેની મીમાંસા આ લેખમાં પ્રસ્તુત થઈ પડે છે. સર્વ કોઈ મનુષ્ય જીવનવિકાસમાં આગળ વધવાની ભાવના સેવતો જણાય છે. એટલે પોતાની આસપાસ વિકાસ અને ઉન્નતિ માટેની અનુકૂળ સાધનસામગ્રી એકઠી કરવા ઉપરાંત તેના ઉપયોગ માટેની તિતિક્ષા અને તેના માર્ગમાં નડતા બળાજાંબરાં અને ઊભી થતી મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવાની તૈયારી પણ કેળવવી જોઈએ. જીવનના ઘડતર માટે-વિકાસ-પૂર્વકના ઘડતર માટે પ્રત્યેક સુસુક્ષ્મ જને અનેક પ્રકારના સફળિયોનું સેવન, દુર્ગુણોનું-મીઠાં જણાતા દુર્ગુણોનું પણ ઉચ્છેદન, સફળિયોપોષક શુભ ભાવનાઓનું પરિશીલન અને સફળિયોને વિઘાતક થઈ પડે તેવી, તેમજ દુર્ગુણોને સંવર્ધક થઈ પડે તેવી અશુભ ભાવનાઓ અને દુરોપેયોનું ઉન્મૂલન કરતા રહેવું જોઈએ. આકરવા યોગ્ય અને ત્યાગ કરવા યોગ્ય ભાવનાઓ, સફળિયો કે દુર્ગુણો, સારી-માઠી વૃત્તિઓના સેદ્ધાનના ઉપયોગમાં પરમ વિવેકબુદ્ધિની, ઉચ્ચતમ પ્રતિભાની ખરી હસોટી છે.

વિવેકચ્છદાનાં ભવતિ વિનિપાતઃ શતમુખઃ એ સૂત્ર અનુસાર જે કોઈ મનુષ્ય લેશ માત્ર વિવેકહીન થાય છે-વિવેકના સન્માર્ગથી જરા પણ ચ્યુત થાય છે એટલે ધીમેધીમે વિવેક-બ્રહ્મતામાં વૃદ્ધિ થતી જાય છે તેનો સેંકડો માર્ગો વિનિપાત-અર્થાત્પતન થાય છે અને તે તદ્દન હીન કોટીના મનુષ્યની ગણનામાં આવી જાય છે.

ઉપરોક્ત સામાન્ય સૂત્ર સર્વને માટે એક-ધારું સત્ય આગળ કરે છે અને તે એક-ન્યાય-નીતિનો અવિચળ સિદ્ધાંત થઈ પડે છે. એટલે નાના અગર મોટા પ્રત્યેક કાર્યમાં વ્યાવહારિક તેમજ ધાર્મિક નજરે વિવેકપૂર્વકના ઉપયોગની પ્રથમ દરજ્જે અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે. પરમ વિવેકબુદ્ધિ જ અન્ય સર્વ પ્રાણીઓ કરતાં મનુષ્યને ઉચ્ચ કોટીમાં મૂકે છે અને વિશિષ્ટત્વ અર્પે છે. વિવેકશૂન્ય મનુષ્ય પશુથી પણ હીન કોટીમાં ઊતરી જાય છે. વિવેકબુદ્ધિ સાર અસાર વસ્તુઓનું યથાર્થ પૃથક્કરણ કરી, વિશુદ્ધ સારભૂત વસ્તુ અને ઉત્તમોત્તમ સફળિયો તરફ આપણને ખેંચી જાય છે. વિવેકબુદ્ધિમાં જેમ જેમ સૂક્ષ્મતા, તરતમતા, પ્રતિભા-શક્તિ વધતા જાય છે તેમ તેમ મનુષ્ય પ્રાણી પોતાના વિકાસક્રમમાં આગળ અને આગળ વધતો જાય છે અને તેને જીવનનું પરમ રહસ્ય હસ્તામલકવત્ થતાં, તે મનુષ્ય જીવનને સફળ અને સાર્થક કરવા શક્તિમાન બને છે.

વિવેકબુદ્ધિ અનેક પ્રકારની અનુકૂળ સાધન-સામગ્રીની પ્રાપ્તિ થતાં તે માટેની ઓછાવધતા પ્રમાણમાં નમ્રતા અને ધગશ હોય તો તે સારા પ્રમાણમાં ખીલવી શકાય છે; છતાં પણ પ્રત્યેક મનુષ્યને આવો સુયોગ પ્રાપ્ત થતો નથી. તેમજ સફલાગ્યે તે પ્રાપ્ત થાય તો પણ શકિતની કંઈક મર્યાદા હોવાથી સર્વ કોઈ તેનો જોઈએ તેટલો લાભ લઈ શકતા નથી. આવા સંયોગો વચ્ચે લલા, લોખા, સરલ અને સાદા તેમજ કાલાધેલા સામાન્ય મનુષ્યોને, જીવનના વિકાસ-પથમાં આગળ વધવા માટે મોટા મોટા ધર્મશાસ્ત્રોના પુસ્તકોના અભ્યાસની, સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય વાદવિવાદની, ગ્રંથાસ્પદ વિષયોના અવગાહનની કે ઊંડી વિચારણાની અનિવાર્ય જરૂર રહેતી નથી. નાંચે લખેલા શ્લોકમાં જણાવ્યા મુજબનું પરોપકારપરાયણ જીવન

શુભરવા જેઓ સર્વદા પ્રયત્નશીલ રહે છે તેઓ સહેલાઈથી આત્મકલ્યાણ માધી જીવન વિકાસમાં આગળ વધી શકે છે

શ્લોકાર્થેન પ્રવક્ત્વામિ યદુક્તં ગ્રન્થકોટિમિ ।
પરોપકાર પુણ્યાય પાપાય પરપીડન ॥

x

x

x

શ્રૂયતા ધર્મે સર્વસ્ય શ્રુત્તાચેવાવધાર્વતા ।
આત્મન પ્રતિકૂલાનિ પરેષા ન સમાચરેત્ ॥

ઉપરના શ્લોકોના ભાવાર્થ તદ્દન સરલ અને સુતર હોવાથી વધારે વિવેચનની જરૂર નથી ભક્ત કબીરજી નીચેતુ પદ પણ અર્થગભીર અને રહસ્યપૂર્ણ જણાય છે

“કબીર કહે કમાલ કું હો ખાતા કરલે,
કર સાહેબ કી બદગી ઓર ભૂખ્યેકુ કુછ દે”

ઉપર મુજબના અનેક સૂત્રો અને પદો આગળ કરી શકાય તેમ છે, પરંતુ તેમ કરવા જતા લખાણ થઈ જવાનો ભય રહે છે આવા સામાન્ય સૂત્રો દરેકને ઉપયોગી અને માર્ગદર્શક થઈ પડે તેમ છે બધી તેવા સૂત્રો લાખા વિવેચનની પણ અપેક્ષા ગણતા નથી તેમજ તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ જન્યવાદ-વિવાદપૂર્ણ ચર્ચાને કે મતભેદને પણ અવકાશ આપતા નથી

“આ સાચુ કે તે માચુ” તેવી કોઈ ભાજગડ, મૂંઝવણ કે મધામણને ઉપરના સૂત્રો જન્મ આપતા નથી જુદા જુદા દરેક ધર્મના અનુયાયીઓ તેમજ વર્ણશ્રમ ધર્મને આગળ કરતા પ્રત્યેક વર્ણ અને આશ્રમસ્થિત મનુષ્યોને તે સર્વ ગ્રાહ્ય થઈ પડે તેમ છે તે સૂત્રોથી સૂચિત થતુ આચરણ પ્રત્યેક મનુષ્યે પોતાના જીવનમાં ઉતારવા યોગ્ય છે આતુ વિશુદ્ધ આચરણ જીવનના ઘડતર માટે-વિશદ વર્તન

માટે મનુષ્ય પૂરણીવાળા પાયાની ગરજ સારે છે લોકસ ગ્રહાર્થે જગતજનના કલ્યાણ નિમિત્તે થતા ઉદ્યમવટે ઉપદેશક સાધનસાગથીને હસ્તગત કરવામાં આવે તો વિકાસના માર્ગમાં અવરોધમેવ આગળ વધી શકાય છે અને શાસ્ત્રાર્થના વાદવિવાદના ઝગડામાં અગર તેા માફ તે જ સાચુ ના સિદ્ધાંતને વળગી રહી, પૂર્વગ્રહ અને અભિનિવેશપૂર્વકના પોતાના મતબો યેનકેન પ્રકારેણ પ્રતિપાદન કરવામાં જીનનેા મોટો ભાગ વ્યતીત કરના કદાગ્રહી સંજ્ઞાનેા અને દરિદ્રાગી અનુયાયીઓની ખેાટી ખુશામત અને યશોગાનથી પરિતૃપ્તિ ધારણ કરતા કહેવાતા શાસ્ત્રવિશારદો કરતા ઉપજીવ્યા મુજબના પુરુષો જીવનની સાર્થકતા વધારે સારી રીતે-સફળ રીતે સાધી શકે છે

ચિત્તશુદ્ધિ, સરલ હૃદય, વિશુદ્ધ માનસ, નિર્દભ-મનોવૃત્તિ એ જીવનના વિકાસક્રમની નિસરણીતુ પહેલુ પગથિયુ છે. ઉત્તમ ચારિત્ર-ઘડતર (character-building) માટે તેની અનિવાર્ય ઉપયોગિતા છે

નાની નાની ખાળતોમાં પણ જેની ચારિત્ર-શુદ્ધિ અખંડિત ટકી રહે છે તેના જીવન વિકાસમાં કદી પણ પીછેહઠ થતી જણાતી નથી અનેક પ્રકારની ધર્મક્રિયા અને વિધિવિધાનમાં તેમજ તપ, જપ, ધ્યાનાદિ કાર્યોમાં અનુરક્ત રહેતા મનુષ્યને ચારિત્ર્યધાણની ખાળતમાં કદી પણ અઘાવધ રહેવાતુ પાલવે નહીં સામાન્ય રીતે મનુષ્ય એટલો બધો આડગર-પ્રિય, દભી અને મદગ્રસ્ત રહેતા જણાય છે કે તે હમેશા પોતાનામાં અછતા શુભોને પણ તે ધારણ કરતા હોવાનો દેખાવ કરી, ઓછા અશે ધરાવતા સદ્ગુણોને પૂર્ણ શે ધરાવતો હોવાનો દાવો આગળ કરી-ખરી રીતે પોતે હોય તેના દરતા પણ વધારે ઉમ્મતલ દેખાવ કરતો જણાય છે અને તેમ કરવામાં અન્ય પુરુષોને છેતરવા

ઉપરાંત આત્મવ્યવસ્થા કરતો પણ જણાય છે. આવી છેતરપિંડી દીર્ઘ કાળ નહીં રહેતી નથી એટલે બ્યારે તે ખરા સ્વરૂપે ઉઘાડો પડે છે ત્યારે જમાવેલી બધી પ્રતિષ્ઠા ગુમાવી બેસે છે. આવા મનુષ્યો પોતાના જીવનવિકાસમાં સ્વતઃ અનેક પ્રકારના પ્રત્યાઘાતો ભોગ કરતા જણાય છે. “હુનિયા ગૂંઝતી છે, બુકાનેવાલે ઘૂંઝે” એ સૂત્ર અનુસાર ઘડીભર તે આગળ વધતો જણાય છે; પરંતુ ખરી પરિસ્થિતિ લાંબા વખત સુધી છૂપી રહી શકતી નથી. દંભી-ડોળધાણ મનુષ્યને પોતાની આગર ટકાવી રાખવા માટે અનેક પ્રકારના જૂઠાણાંતું સેવન કરવું પડે છે અને હરકોઈ બાળતમાં કુટોવ કે ખૂરી આહત બની જાય છે તો પછી કોઈ પણ ઉપાયે તેનાથી છૂટી શકાતું નથી.

પોતાનો જીવનપંથ ઉજાવવલ અને નિષ્કંટક બનાવવાની ભાવના રાખતા મનુષ્યે-વિકાસ, સાધક સુસુક્ષ્મો એક નહિ પણ પોતાની આબુ-બાબુની સર્વ બાબતો બરાબર સંભાળી લેવાની સાવધાની રાખવી જોઈએ. મનુષ્ય માત્ર ભૂલને પાત્ર છે. જાણ્યે અજાણ્યે ઘણી વખત ભૂલ થઈ જવા સંભવ છે; પરંતુ તેથી નિરાશ થવાને કંઈ કારણ નથી. હિંમતથી અને ભૂલ બતાવનારના યોગ્ય અહેસાનપૂર્વક કે કળૂલ રાખવામાં આવે તેના તરફ રંચ માત્ર ઢેપ કે તિરસ્કાર કે રોષની લાગણીને હૃદયમાં સ્થાન આપવામાં ન આવે તો તેવી નિર્મળ મનોવૃત્તિ ભવિષ્યમાં સંભવતી અનેક ભૂલોમાંથી તેમજ પોતાની ભૂલ કે ગદ્-લતને ઠાંકવા માટે કરવામાં આવતા અનેક જૂઠાણાથી મનુષ્યને બચાવી દેશે છે એટલું જ નહિ પરંતુ વિકાસના માર્ગમાં નહતી અનેક સુગ્રીબતેનો સામનો કરવા માટે કંઈક નહું જ બળ અર્પણ કરે છે.

વિકાસ માટેના સાધનોની પૂરતી સ્પષ્ટતા અને બને તેટલી અનુકૂળતા થતાં તેનો પૂરેપૂરો

લાભ લેવાની તક કદી પણ જતી કરવી જોઈએ નહિ. મનુષ્યને પોતાની જિંદગીમાં અનુકૂળ લાભદાયી તક કંચિત્ જ પુણ્યબળના પ્રતાપે જ સંપડે છે; તે સ્થિતિનો વિચાર કરતાં અમૂલ્ય તકનો પૂરેપૂરો લાભ લેવા તૈયાર રહેવું જોઈએ.

જીવનવિકાસના પંથે આગળ વધવાની ભાવના ધરાવતા મનુષ્યે પોતાની દૃષ્ટિ સમક્ષ ઉચ્ચતમ આદર્શ (ideal) રાખીને જ યથાશક્તિ પ્રયાસ કરતાં રહેવું જોઈએ. મહાનુભાવ, ઉદાર-ચરિત મહાત્મા પુરુષોના જીવન ચરિતોના અભ્યાસથી મનનપૂર્વકની વિચારણાથી આવો કોઈ આદર્શ નક્કી કરી લેવો જોઈએ.

હીન કોટીના એકેન્દ્રિયના જીવનમાંથી સદ્-ભાગ્યે-પુણ્યોદયના પ્રતાપે, અકામ નિર્જરાના પ્રભાવે ક્રમે ક્રમે આગળ વધતાં ઉચ્ચ કોટીતું મનુષ્યજીવન પ્રાપ્ત કરનારે એશઆરામી અને પુદ્ગલનાંદ્રી બની જઈ પોતાનું જીવન જેમ તેમ વેડપી નાંખવાનું નથી; પરંતુ સાચું આત્મદર્શન-આત્માની મહાન શક્તિઓ અને વિભૂતિઓની ઝાંખી કરવા તરફ પ્રયત્નશીલ રહેવાની જરૂર છે. આવો પ્રયત્નશીલ પુરુષ જ સુસુક્ષ્મની કોટીમાં આવી શકે. અને તેવા સુસુક્ષ્મો સાચા આત્મ-દર્શન માટે બાહ્ય વસ્તુઓમાં જ્યાં ત્યાં કાંકાં મારવાની જરૂર નથી; પરંતુ વિશુદ્ધ મનોભાવથી પોતાની અંદર રહેલ આત્માની અનંત શક્તિ-ઓનો આવિર્ભાવ કરવાનો રહે છે. જીવનના વિકાસક્રમમાં પીછેહઠ કરાવતા હુશિયારના સર્વથા ત્યાગથી અને આગેદૂર કરાવતા સદ્ગુણોના વધતા જતા પરિશીલનથી વિકાસ સુસાધ્ય થઈ શકે છે. તેવા સાધકો જ જીવનની ખરી મોજ માણી શકે છે અને તેમના જીવનના અંતે જોઈ શકાય છે કે તેમણે જ જીવન જીવી બાંધ્યું છે-સફળ કર્યું છે. તેમના જીવનમાંથી સૌ કોઈ પ્રેરણા મેળવે એ જ અભ્યર્થના.

અહિંસાની અદ્ભુત શક્તિ =

[૧૦]

દરબારગઢમાં ખૂન !

લેખક મોહનલાલ દીપચંદ ચૌહાણી

રાજકુમાર મહેન્દ્રને દુરગમા લાક જવાતો નજર પડતા જ મૃગાવતી એકાએક બેશુદ્ધ બની ગઈ એની આસપાસ સખીઓનું અને દાસીઓનું ટોળું જામી ગયું. રાજવીને ખગર પડતા તે પશુ દોડી આવ્યો. અવારનવાર પાણી છાટવાના અને પવન નાખવા આદિના પ્રયોગથી થોડા સમય બાદ રાજ કુવરી શુદ્ધિમાં આવી, છતાં તેણીના મનની દશા પૂર્ણ સ્વસ્થ ન થઈ ગઈને પોતાની લાડીલી એક-માત્ર કન્યાને આ દશામાં નિરખી અતઃક્રમા ખૂબ દુઃખ થયું. મૃગાવતીને એ સમગ્રની પુનઃ પૂર્વ અવસ્થામાં હતી તેવી હસતી-રમતી બનાવી દેવા પ્રયત્ન કરતો હતો, છતાં વાતાવરણ એટલું ઘેઘાળેલું હતું કે જોયો તે શબ્દ સંજો ઉચ્ચારી ન શક્યો. તેણીની એક મખીને સારસલાળની બનામણ કરી તે પાછો ફર્યો આ વેળાના મહોત્સવમાં દરોજ જે બતાવ બનતો એનાથી એનું હૃદય પણ હાલી ઊઠ્યું ! પુરોહિતની હિંસામય કરણીમાંથી એનો વિશ્વાસ ઊઠવા લાગ્યો. દેવી પ્રત્યેની શ્રદ્ધા ડગમગવા માડી. આમ છતાં માતા અપ્રમલ થઈ નખખોદ કઢાડશે એ ભીતિએ-પ્રસન્ન થશે તો ગાંધવાગમની પ્રાપ્તિનો પ્રસંગ જોવા મળશે એ માણિક્યદેવે ચટાડેલી મધ લાલસાએ હજી પશુ બે દિન મૌનપણે ચાલી રહેલ વિધાન જોવા કરવું એવા નિશ્ચય પર આવ્યો અને પોતાના દૈનિક કાર્યમાં પ્રવર્ત્યો. યાત્રાળુ વર્ગમાં નવમા દિને, આરતિ પછી, ચપાનો રાજકુમાર મહેન્દ્ર સત્યાગ્રહ કરતા પકડાયો ત્યાં પછી જોરથી અહિંસાની વલણ વધવા લાગી હતી અહર્નિશ ચક્ષુ સામે અહિંસાનો મંદિર આપતો અને કારાગૃહના અતિથિ બનતા તરુણોના ચહેરા જોવાથી-એ ઉપર

એકધારી પ્રસન્નતા ગમી રહેવી નીરખવાથી બળિ દેવાની પ્રથાની ધૃષ્ટાન્તરક વિધિ-પ્રત્યે અણગમો પેદા થતા માઓ હતો અહિંસામાં જ પરમધર્મ સમાયો છે એવી શ્રદ્ધા જોર પકડી રહી હતી કેટલાકે તો પોતે સાથે આવેલા બોદકાઓને બંધનમુક્ત કરી અગ્નિના માર્ગે વિદાય પણ કરી દીધા કેટલાકે બકડાનું બળિદાન આપ્યા વગર પાછા ફરવાના નિશ્ચય પર આવ્યા થોડાકે આવની કાલનો વિષમ પ્રમગ અટકાવવાના માર્ગોની વિચારણા કરવામાં કનાકો અતીત કર્યા

નવમીનો સધ્યાકાળ થતા પ્રમરી રહેત વાતાવરણના મમાચાર શુભચરદ્વારા માણિક્યદેવના કાને આવવા શરૂ થયા જેમ જેમ તે શ્રવણ કરતો ગયો તેમ તેમ એનું લોહી ઊઠળવા માડ્યું તરુણોના સત્વા શ્રદ્ધથી જનસમૂહના મન આટલી હદે બદલાશે એવી એને ખાતરી ન હતી એ તો માનતો હતો કે પોતે આ આચાર્યને પગજળ પગાડી અહીંથી રવાના થઈ જવાની ફરજ પાડશે, પણ ધારણા ધૂળ મળતી જણાઈ બહુ વિચારના અંતે એ બધામાં ગજપુત્રી મૃગાવતી વધુ દોષિત લાગી કાંઈ પણ દિમામે એને માર્ગમાંથી દૂર કરવી એવો મનસુબો કરી એકદમ તે ખૂસ પાડી ઊઠ્યો.

‘નગસિદ્ધ ! નગમિદ્ !’ મહત્તનો અવાજ કાને પડતા જ મદિગના પાછના લાગમથી નગમિદ્ દોડી આવ્યો અને દર જોડીને સામે ઊભો

માણિક્યદેવ-‘વત્સ ! આજનો દિવસ છેત્તો છે કાળીમાતાનો મદિમા અને મારી પ્રતિજ્ઞા ટમચી રાખવાનું તારા દાઢમાં છે કાંઈ પણ દિમામે આજ ગતિના ખાગ વાગતા પૂર્વે રાજકન્યા મૃગાવતીના

લોહીથી માતાને તિલક કરવું જોઈએ. એટલે સવારે દર્શને આવનાર ભક્તોને-યાત્રિકાને દીવા જેવું દેખાય કે કાળીમાતાનું અપમાન કરનાર-પેલા સાધુની અહિંસા પ્રવૃત્તિમાં છૂપી સહાય આવનાર રાજપુતોને મૃત્યુદંડ બોગવશે પડશે.’

નરસિંહ તો યુરુની આગા સાંભળી ઠંડો થઈ ગયો.

‘મૃગાવતીનું ખૂન ! અરરર ! મારા હાથે ! અશક્ય !’

માણિક્યદેવ-‘તને ખબર નથી કે માતાની કૃપાથી રાજવીને થેર જન્મેલી એ કન્યા, રાજપુત મહેન્દ્રના પ્રેમમાં પડી પરાપૂર્વથી ચાલી આવતી પ્રણાલિમાં અવરોધ નાખવા ખડી થઈ છે. ઉપકારી એના કાળીમાતાને પ્રતિવર્ષ ચઢાવવામાં આવતો બલિ બંધ કરવાના પ્રપંચમાં સામેલ બની છે.’

નરસિંહ-‘મહારાજ પદ્માભાની એક માત્ર પુત્રીનું ખૂન ! અને તે મારા હાથે !’

માણિક્યદેવ-‘મારા પછીના વારસદાર નરસિંહ ! તારે મારી સામે દલીલ કરવાની ન હોય ! કેવળ આજ્ઞાનું પાલન કરવું એ તારો ધર્મ. એમાં જ દેવી મૈયાની પ્રસન્નતા ! નિશાના એળા જીતરી રહ્યા છે. અને ઘટિકાચંત્રો કાંટા વેગભેર ચાલી રહ્યો છે; એટલે વધુ વિલંબ કર્યા વગર કાર્યસિદ્ધિ અર્થે સત્તર પહોંચી જા !

દરબારગઢમાં આજે કેટલાક દિવસથી રાજકન્યા મૃગાવતી નજરકેદ છે, એની નરસિંહને માહિતી હતી. વળી એની પાસે એકાદ સખી અને એતણુ દાસી સિવાય ભાણે જ કોઈ રહેતુ. રાજ્યમહાલયના એક ખૂણાના ભાગ ઉપર તેણીનો કમરો આવેલો હતો. એના ઝરુખામાં ઊભા ઊભા રાજમાર્ગે બનતો બનાવ જોઈ શકાય તેવું હતું. છેલ્લા આઠ દિવસથી સત્યાગ્રહ કરી આવતા તરુણને જોઈ એનું મન ઉદ્વિગ્ન બન્યું હતું; પણ નવમા દિવસે એ માર્ગનું અવલંબન ગ્રહી, સત્યાગ્રહ કરી જ્યારે મહેન્દ્રકુમાર પણ કારાગૃહનો અતિથિ બન્યો ત્યારે તેણીનું હૃદય

એટલી હદે વિર્ભૂજ બની ગયું કે જેથી તેણી બેલાન બની ગઈ અને એથી ખુદ રાજવીને દોડી આવવું પડ્યું એ વાત આપણે ઉપર વાંચી ચૂક્યા. સંધ્યા-કાળ સુધીનો સમય એ રીતે અસ્વસ્થપણે અને વિચારમગ્નદશામાં વિતાવ્યા પછી એક નિશ્ચય ઉપર તેણી આવી ગઈ. રાજપુત મહેન્દ્રને કારાગૃહની જે કોટડીમાં પૂરવામાં આવ્યો હતો ત્યાં રાત્રિની ત્રણેક ઘટિકા વીત્યા બાદ જવું અને બને તો એને છૂટો કરાવી, નસાડી મૂકવો.

પોતાનો આ નિશ્ચય વહાલી સખીને જણાવ્યો; એટલું જ નહિ પણ પોતે જ્યારે એ કાર્ય પાર પાડવા જાય ત્યારે પોતાના પલંગમાં સખીએ સૂઈ રહેવું તે કમરાની તપાસ રાખવી કે કદાચ રાજવી તપાસ કરાવે તો પણ અંદરના ભેદની તેમને એકદમ ખબર ન પડે. કુંવરીના દિલને સતોષ આપવા સખીએ એ પ્રમાણે વર્તવાનું કબૂલ કર્યું.

રાત્રિના દસના ટકારા થતાં જ મૃગાવતી પોતાના દેહને શાલથી લપેટી, કમરાનો દાદર જીતરી, દરબાર ગઢની જે દિશામાં કારાગૃહ આવ્યું હતું ત્યાં પહોંચી. ચોટીદારો જણતા હતા કે રાજકુંવરી પેલા ધાયલ સત્યાગ્રહીની ખબર અર્થે અગાઉ આવ્યા હતા તેમ આજે આવ્યા હતા એટલે તરત જ પાસે આવી કહેવા લાગ્યા કે :

‘કુંવરીયા ! હવે એ કેદીના શરીરે સારું છે, તેની ખોલી ઉઘાડું ? એ કેદી હમણાં જ જીંધી ગયો !

મૃગાવતી-‘ભલે તે જીંધી ગયો. તેની ખોલી ઉઘાડવાની જરૂર નથી આજે જે કેદી આણવામાં આવ્યો તે કઈ ખોલીમાં છે ? એ ખોલીની ચાવી મને આપ. તું અહીં નજર રાખી બેસ. દરમિયાન હું એ ખોલીમાં જઈ એ નવા કેદીની ખબર કાઢી આવું.’

ચોટીદારને રાજકુંવરીની વાતમાં બીજી કંઈ ગંધ લાવવાનું કારણ ન હોવાથી તેણીના કહેવા પ્રમાણે મહેન્દ્રવાળી ખોલીની ચાવી આપી એ મુખ્ય દેવડી પર ચોંચ્યો. મૃગાવતી ચાવી લઈ, ઝટપટ

મહેન્દ્રવાળી ઓઠડી પાસે પહોંચી, એવું તાણું ઉઘડાના લાગી

ઠોઠડીમાં પુરાયેન મહેન્દ્ર હજી મગમો હતો આવતી દાસે જાણીપૂજા વેળા શું જનમે આચાર્ય અમરજીતિનો અત્યામદ કેવું પરિણામ લાવશે, અદિ સાનો વિજય થશે કે કેમ હત્યાદિ વિચારમાળાના મણકા મૂકતો હતો ત્યાં તો તાળામાં કુચી ફરતી સાબળી આશ્ચર્ય ઊપજ્ય અને જ્યારે દાર ઉઘાડી પોતાની મનુષ્ય સામાન્ય પોશાકમાં કુંવરી મૂગા વતીને આવી રહેલી જોઈ ત્યારે વધુ આશ્ચર્ય થયું એકાએક એનાથી બોલી જવાયુ—

‘કેણ મૂગાવતી ! તું અહીં કયાથી ?’

મૂગાવતી—‘પ્રિય કુમાર ! હું મૂગાવતી પોને !’

એટલા શબ્દો જોઈ બોલી એકાએક તે ચૂપ થઈ ગઈ બોલવાની છત્ત છતાં કંઈ બોલી ન શકી નીચી દૃષ્ટિએ પાપાણુવત્ ઊભી રહી

મહેન્દ્ર—‘આટલી રાત્રિયે તું પલંગની મીઠી નિદ્રા છોડી અહીં શા સારુ આવી ?’ મૂગાવતીમાં કુમારના શબ્દો માલબ્યા પડી દિમ્બ આવી ને તે બોલી ‘કુમાર, હું તમોને આ દિસાલો વચ્ચેથી મુક્ત કરવા છું આવી ખત્યાગની પળો ફેરી કિમતી છે તે શું આપ નથી જાણતા ? તમે બધાને અહીં ગોધી રાખી આવતી દાસનો અરજોદાય થતા જ પેલો પુરોહિત મૂગા પરુઓનું જળિદાન આગળે એ વળા આચાર્ય મદાગજ અનશન માને આમન્યાત ઉપરામ આદરે મારે અહીંથી મુક્ત થઈ એ અટકાવના—મદાગજને સમજવના કંઈ પ્રયામ કરો ! આ કુગ તમારોને તેમના માર્ગે જવા દો એમાં આત્મા વિદાન આચાર્યના પ્રાણનું જળિદાન ન થતા દો માધુષ્ટના અનશનથી એ પાપીને તો ધીકણા ગળ્યા જેવો આનંદ થશે તેથી પતાવન કરી જરા ની મત્ત તૈયારી કરો !’

‘ગજપુત્રી ! આચાર્યશ્રીને માર્ગ અદિમાને છે, એટલે બીજા પ્રકારની મનાદ આપવાનો કે અન્ય કંઈ

મદદ કરવાનો પ્રયત્ન કરીશ નહીં હું નાચી છું તેથી કંઈ જ ફાવશે કરી શકું તેમ નથી એક સત્યા મઢી તરીકે મારે આવેશુ એક પ્રમાણિપદે મદન કરવું જોઈએ’

‘રાજકુમાર ! આપ ની જગ્યામાં એ સર્વ મદન કરવાનું હું માથે લઉં છું ને ?’

‘ગજપુત્રી ! એમ નહિ બની શકે મારી ખાતર તમાગ શિર પર એવું જોખમ હું લાદવા જરા પણ ઇચ્છતો નથી તમે મત્તર પાછા ફરો અને જે ચાપ તે જોવા કરો’

મૂગાવતી ગજકુમારનો દાથ તાપ્તી જરા જવા આમદ કરે છે ત્યાં એકાએક કાગળી ચીમ મળળાઈ તરત જ ઉભય ઠોઠડી નીચા ફોડી આવ્યા તો માનમ પડ્યું કે મૂગાવતી જે મમરામાં ચાલી હતી તે તરફ કેસાદાય મળી ‘હો છે

કેટલાક પહેરેગીરો કિડિસારી ગામળના જ ત્યાં ફોડી ગયા એકાદ તો દાદર ચઢી ઉપર પણ પહોંચ્યો રાજપુત્રી અને મહેન્દ્રકુમાર પણ ઉતારાળા આવી પહોંચ્યા ત્યાં તો જૂમગળ મચેતું જોયું

‘ગજપુત્રીનું ખૂન’ એના અવાજને યદ્ય રહેતા, એ મામળના જ મૂગાવતીનું આશ્ચર્ય વધી પડ્યું તરત જ દાદર ચઢી ઉપર પહોંચી રાજના અજ્ઞામથી દીપક પ્રગટાવ્યો ત્યારે જ અસામાને જે ગૂચરળ થઈ હતી તેનો માથો ખાસ આ પો

ચોતાનો પતંગ ફોડીથી તરંગળ થયેતો જોયો એક શ્વામ જુગપાધારીને ઝરખાની યાગીએથી કુદડા મારવાની તૈયારીમાં નીચી તરત જ તેનીએ ગજકુમારને જૂમ મારી

ચેલો નીચે પડી નામગતો પ્રવલન કરે ત્યાર પહેલાં તો મહેન્દ્ર ત્યાં પહોંચી ગયો અને તેના દાથ મોઠો છરો આચળ લઈ, બાલુ પર ફેંકી એ આદમીને જોઈથી આથમા લીધો તરત જ પહેરેગીરો ફોડી આવ્યા અને એને બાધી લીધો

શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલ અભિપ્રાયો

૧. સુનિરાજશ્રી દર્શનવિજયજી (ત્રિપુટી) મહારાજ—અમદાવાદથી લખી ગણાવે છે કે:

x x x x x

સચિત્ર 'શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર' પુસ્તક મળેલ છે. પુસ્તક દરેક રીતે સુંદર પ્રકાશિત કર્યું છે. અંચ પાશુ અપૂર્વ પ્રકાશિત છે. અને ભાષાંતર છપાવવાની ટપ્પ-અવરથા દરેક સરસ છે.

સુનિરાજશ્રી દર્શનવિજયજી
(ત્રિપુટી)

૨. આ. શ્રી વિજયકંસ્તૂરસુરિજી મહારાજ—જૂના ડીસાથી લખી ગણાવે છે કે:
'શ્રી આદિનાથ પ્રભુના છવનચરિત્રો પૂર્વાચાર્યોએ સંસ્કૃત-પ્રાકૃતમાં અત્યંત સુંદર રીતે આલેખ્યાં છે; તે પશુ શ્રી અમરચંદ્રસુરિની કૃતિ સાહિત્યના ક્ષેત્રમાં અદ્વિતીય પ્રકાર પાડે છે. આ શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર સુરિજીની કૃતિનો જ અનુવાદ છે. સંસ્કૃત ભાષાથી અણુગ્રાણ્ય માટે તે આ પુસ્તક અત્યંત ઉપયોગી છે; કારણ કે અનુવાદકે અનુવાદ કરવામાં અત્યંત કુશળતા વાપરી છે. ભાષા સુસંગઘ, સરળ, રસ્યક અને ભાવવાહી છે. માત્ર સુન-રાની સારું જાણી, વાંચી ગણનાર પશુ આ અનુવાદ વાંચીને શ્રી સુરિજીની કૃતિનો આસ્વાદ લઈ શકે છે અને પ્રભુશ્રીના ઉચ્ચતમ છવનના ખોધતી સાથે સાહિત્યતુ' પશુ જ્ઞાન મેળવી શકે છે. ભાષા હૃદયંગમ અને મીઠી હોવાથી વાંચનાં કંટાળો આવે તેમ નથી, એટલે વાંચનાર રસપૂર્વક વાંચી શકે છે.

૩. શેઠશ્રી કુંવરજીભાઈ આણંદજી—માવનગરથી લખી ગણાવે છે કે:

પ્રિય ગણુગંધુ વરલખદાસ ત્રિભુવનદાસ

x x x x x

તમારી લેખનકૃતિ અને હૃદયની નિર્મળતા ઉપરાંત આ શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર લેટ મોડલ સાથે આવેલ તમારી પત્રિકામાં મારા પ્રત્યેનો સદ્ભાવ પ્રદર્શિત કર્યો છે.

x x x x x

તમેએ મહા તરફથી મોકલેલ શ્રી આદિનાથ ચરિત્રની છુક વાણી આમાર સાથે સ્વીકારી છે. અને તે છુકતું જાત અને આંતરિક સ્વરૂપ બોધ તમારા ને પ્રધાસ માટે અગિર્તદન આપવા મન યદ્ય વદ્ય છે. હાલ એ જ. સં. ૧૯૯૯ ના શ્રાવણ વદિ ૧૦

હિતેચ્છુ કુંવરજીના સરનેદ પ્રણામ

શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર.

(શ્રી વર્ધમાનસુરિદ્વિત)

૫૪૭૪ જોગપ્રમાણ, મૂળ મસ્તક લાખા અને સુદર રોલીમા વિગતારપૂર્કિ જુગ જુગ આગમે તથા પૂર્વાચાર્યોદિત અનેક પ્રયોગથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનસુરિદ્વિએ સ ૧૨૯૬ ની સાતમા લખતો આ અપૂર્વ અથ છે

આ અથમા પ્રભુના તથા ભવો, પાચ દ'વાણુકો અને ઉપદેશક નાચુરા ચોગ મનનીય સુદર જોધપાકો, તરાસાન, તપ વગેરે મળધીની વિસ્તૃત દહી-નોના વર્ણનો સાથે પુષ્પ ઉગ પુષ્પાદમ ચરિત્ર, ગતિભોજન ત્યાગ અને આદર, બા મન, રોહિણી આદિની અનેક સુદર, રાયક, રમપ્રદ, આદલાદ કયાઓ આપેલી છે કે જેમાની એક કયા પૂરી ચતા બીજી નાચવા મન લયચાલ છે અને પૂરી કરતા ઉત્સુકતા ચાલ છે તે તમામ કયાઓ ઉપર આત અને સુદર ઉપદેશ પથ માથે આપેલ કે

કિ મત રૂ ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદુ.

શ્રી પ્રભાચ દ્રસૂનિચરિત્ર-

શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર (ભાષાંતર) ઐતિહાસિક અથ.

આ એક ઐતિહાસિક કથા-માહિત્યના અથમા વર્તમાનકાળના આશીષ પ્રભાવક આચાર્યમહારાજના જીવન ઉપર કર્તા મહાપુરુષે મારો પ્રદાશ પાઓ છે જેને મહાન અચાર્યનો પવિત્ર આપ્યો છે, તેમા તે સમયની સામાજિક, ધાર્મિક, રાજકીય પરિસ્થિતિ, ઐતિહાસિક દષ્ટિએ આપી સુદર (ભાષાંતર) પ્રમાણિત ઐતિહાસિક અથ બનાવ્યો છે મુનિરાજ શ્રી વાસુપૂજ્યમહારાજે ઐતિહાસિક દષ્ટિએ સુદર પર્વાનોચના લખી તે અથની રચનામા સુદરતા વધારી પ્રમાણિત જૈન કથામાહિત્યમા ઉમેરો કર્યો છે એવી સુદર અને મરલતાપૂર્વક રચના કરેલ હોયતિ આ અથને અમુક અમુક જૈન શિક્ષણશાળાઓના ધાર્મિક અભ્યાસક્રમમા રચાન મુજેલ છે આ ઉપયોગી સાહિત્ય અથ હોવાથી નાચતા પથ બામ આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેવો છે કિમત રૂ ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ અવગ

લખો—શ્રી જૈન આત્માનંદ શેલા-ભાવનગર.

૫. શ્રી સુમતિવિજયજીનો સ્વર્ગવાસ.

રાધનપુરમા આતુર્માસ ગિરાજમાન ૫ શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ આચર્ય વદિ ૧૨ ના રોજ સમાધિ-પૂર્વક કાંબધર્મ પામ્યા છે તેઓ આ શ્રી વિજયભક્તિસુરિજી મહારાજના શિષ્ય હતા તેઓએ આદ્ય વર્ષના દીક્ષાપર્વાયમા તપશ્વર્ષી, શુરુભક્તિ અને શાસ્ત્રાભ્યાસમદ્વાગ મધુજનન શુદ્ધ બનાવ્યુ હતુ તેઓ સ્વભાવે શાત અને ભદ્રિક હતા તેઓશ્રીના સ્વર્ગવાસથી આ શ્રી વિજયભક્તિસુરિજી મહારાજને ગિષ્ટનનની ખોટ પડી છે સ્વર્ગસ્થના આત્માની શાંતિ માટે શાસનદેવને પ્રાર્થાએ છીએ

શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલ અભિપ્રાયો

૧. મુનિરાજશ્રી દર્શનવિજયજી (ત્રિપુટી) મહારાજ-અમદાવાદથી લખી જણાવે છે કે :

x x x x x

સચિત્ર 'શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર' પુસ્તક મળેલ છે. પુસ્તક દરેક રીતે સુ-સુંદર પ્રકાશિત કર્યું છે. અંથ પણ અપૂર્વ પ્રકાશિત છે. અને ભાષાંતર છપાવવાની હયા-વ્યવસ્થા દરેક સરસ છે.

મુનિરાજશ્રી દર્શનવિજયજી
(ત્રિપુટી)

૨. આ. શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિજી મહારાજ-જૂના ડીસાથી લખી જણાવે છે કે :

'શ્રી આદિનાથ પ્રભુના જીવનચરિત્ર' પૂર્વોચાર્યોએ સંસ્કૃત-પ્રાકૃતમાં અત્યંત સુંદર રીતે આલેખ્યાં છે; તો પણ શ્રી અમરચંદ્રસૂરિની કૃતિ સાહિત્યના ક્ષેત્રમાં અદ્વિતીય પ્રકાશ પાડે છે. આ શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર સૂરિજીની કૃતિનો જ અનુવાદ છે. સંસ્કૃત ભાષાથી અણુજાણુ માટે તો આ પુસ્તક અત્યંત ઉપયોગી છે; કારણ કે અનુવાદકે અનુવાદ કરવામાં અત્યંત કુશળતા વાપરી છે. ભાષા સુસંજ્ઞ, સરળ, શૈયક અને ભાવવાહી છે. માત્ર ગુજરાતી સારું લખી, વાંચી જાણનાર પણ આ અનુવાદ વાંચીને શ્રી સૂરિજીની કૃતિનો આસ્વાદ લઈ શકે છે અને પ્રભુશ્રીના ઉચ્ચતમ જીવનના પ્રોધની સાથે સાહિત્યનું પણ જ્ઞાન મેળવી શકે છે. ભાષા હૃદયંગમ અને મીઠી હોવાથી વાંચતાં કંટાળો આવે તેમ નથી, એટલે વાંચનાર રસપૂર્વક વાંચી શકે છે.

૩. શેઠશ્રી કુંવરજીભાઈ આણુંદજી-ભાવનગરથી લખી જણાવે છે કે :

પ્રિય લઘુબંધુ વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

x x x x x

તમારી લેખનશક્તિ અને હૃદયની નિર્મળતા ઉપરાંત આ શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર ભેટ મોકલવા સાથે આવેલ તમારી પત્રિકામાં મારા પ્રત્યેનો સહભાવ પ્રદર્શિત કર્યો છે.

x x x x x

તમોએ સલા તરફથી મોકલેલ શ્રી આદિનાથ ચરિત્રની છુટ ધણા આભાર સાથે સ્વીકારી છે, અને તે છુટનું જાણ અને આંતરિક સ્વરૂપ જોઈ તમારા તે પ્રયાસ માટે અભિનંદન આપવા મન થઈ જાય છે. હાલ એ જ. સં. ૧૯૯૯ ના શ્રાવણ વદિ ૧૦

હિતેન્દ્ર કુંવરજીના સરનેહ પ્રણામ

श्री गुरुदेव प्रसाद

पुस्तक ११ रु.

अ ४ ३ को.

म वत १६ रु.

आश्विन

प्रकाशक—

श्री जैन आत्मानंद सभा—सावनगर.

૧. શ્રી મહાવીર જિનસ્તવન ... ૪૫	૫. સન્માન સમારંભ ... ૫૩
૨. ગુરુશ્રી વલ્લભચૂરિ ... ૪૬	૬. વર્તમાન સમાચાર ... ૬૨
૩. મમતાની દૃષ્ટી ... ૪૭	૭. શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મણેશ અભિપ્રાયો ... ૬૪
૪. સેવાધર્મ: પરમગૃહનો યોગિના- મપિ અગમ્ય: । ... ૫૦	૮. શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગરનો ૪૬ મા વર્ષનો વાર્ષિક રિપોર્ટ ... ૬૫

નવા થયેલા માનવંતા સભાસદો

૧. શાહ ચંપકલાલ અમીચંદ	ભાવનગર	લાઇફ મેમ્બર
૨. શાહ ચીમનલાલ ડાહ્યાભાઈ	અમદાવાદ	"
૩. શાહ લક્ષ્મીચંદ ધરમચંદ	ચલોડા	"
૪. શાહ જયંતીલાલ હરગોવિંદલાસ	ભાવનગર	"
૫. મહેતા બળવંતરાય શામળદાસ	"	"
૬. વોરા હરગોવિંદલાસ દુર્લભજી	"	"
૭. શાહ જયંતીલાલ લક્ષ્મીચંદ	"	"

જવાબ મંગાવનારાઓને નમ્ર સૂચના

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક, પુસ્તક પ્રકાશન ખાતા કે તેવા કોઇ પણ સભાના કાર્ય માટે જે અંકોએ કંઈ પણ ખુલાસા-જવાબની જરૂર હોય તેમણે જવાબ માટે પોસ્ટની ટિકિટ મોકલવા તરફી લેવી. ખાસ કારણ હશે તે જ માત્ર જવાબ-ખુલાસો આપવામાં આવશે.

બહાર ખબર

નીચેના ગ્રંથો સિલિકમાં બૃજ છે; જેથી મંગાવનારે વેલાસર મંગાવી લેવા.

શ્રીપાળ રાબનો રાસ (સચિત્ર) પાકું રેશમી પૂઠું કિંમત રૂ. ૨-૮-૦.

" " " સાદું " " " ૨-૦-૦.

ઉપરના ગ્રંથમાં કંઈ પણ કમીશન આપવામાં આવશે નહિ.

પુસ્તક . ૪૧ મુ
અક ૩ જો .

આત્મ મ ૪૮
વીર મ ૨૪૬૮

વિક્રમ મ ૧૯૮૮ આશ્વિન
૧૧ સ. ૧૯૪૩ આકાશમ્બર

શ્રી મહાવીર જિન સ્તવન

(ગગ અગ તેરે સિના કૌન મેરા કૃષ્ણ કનયા)

અળ તરે મિયા ટ્રૌન મેગ મોહ હરેયા,
મહાવીર ! મેં તો આકે પડા હુ તોહે પેયા
મેરે જીવન દા સાથી એક તુ હે જિનજી !
મેરે મુજો કી આચા લી તુ હે જિનજી !
અળ તુ હી લગા પાન મેરી છોટીચી નેયા-મહાનીન !

સુદર છળી તુમહારી કર્મો વિદાગતી,
મહાવીર તુરે યે મેરી નમના પુકારતી,
કહેતા હે યશોભદ્ર આ ! શિવપુર જમેયા,
મહાવીર મે તો આકે યડા હુ તોહે પેયા

ગચિતા મુનિશ્રી યગોભદ્રવિજયચંદ મહાગાજ

ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ

(શિખરિણી)

ધરી ચિત્તે નિત્યે, જિનવચનમાં પ્રીતિ જ ઘણી,
વિલોક્યાં સહુ શાસ્ત્રો, સમયસર ભાવે વિરમણી;
ધરે હૃદયે જેઓ, ચરણ સચવા રુચિ જ પૂરી,
સદા જયવંતા હો, પ્રખર ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ. (૧)

જનાબ્યા છે ગ્રંથો, ગુર્જર અને હિંદી જ મહીં,
સ્ત્રી છે પૂજ્યો, વિવિધ રસ પૂરી ગુણ ગ્રહી;
વિશેષે સ્થાપ્યાં છે, પ્રગતિરૂપ વિદ્યાલય ફરી,
સદા જયવંતા હો, પ્રખર ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ. (૨)

મહાવ્રતો પાંચે, સમિતિ સહુ શુભિ ત્રણ ધરી,
આખંડા નંદેહા, અજીંત રતિભક્તી વશ કરી;
સદાચારે જેણે, પ્રતીત કરનારી મતિ હરી,
સદા જયવંતા હો, પ્રખર ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ. (૩)

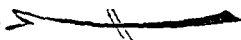
પ્રબોધીને તારે, ભવજગથકી રંજન કરે,
જીતી પંચેદ્રિને, મનસુદ્ધિત જે શાન્તિ ધરે;
પ્રસાર્યો પંખળે, વીરવિજય જ્યાં ત્યાં વિચરી,
સદા જયવંતા હો, પ્રખર ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ. (૪)

વધારી છે કીર્તિ, વિજયો વિજયાનંદ ગુરુજી,
પ્રશિષ્યો ને શિષ્યો, નમન કરતા નિત્ય પ્રભુજી;
લઘુ શરણ તારો, વિનય વિનવે છે કરગરી,
સદા જયવંતા હો, પ્રખર ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ. (૫)

રચયિતા : મુનિશ્રી વિનયવિજયજી મહારાજ-વડોદરા

મ મ તા ની કુંચી

લેખક આ. શ્રી વિજયકંસ્તૂરચરિત્ર મહારાજ

જ્ઞાની પુરુષોની દૃષ્ટિ બહાર રહીને આપણાથી કાંઈ કરી ન શકાય હું કરું છું એવી ભાવના ઉઠાડું મિથ્યાભિમાન જ છે પૂર્ણ સ્વતંત્ર થયા વગર સમારી પ્રાણી કહી શકતો નથી કે હું કરું છું અને પૂર્ણ સ્વતંત્ર બન્યા પછી કાચોના અભાવે મુકુણ પલ્લુ થતી નથી કે હું કરું છું વિચારશીલ, વિવેકી પુરુષો પણ વ્યવહારદૃષ્ટિથી સુગ્રામને બોલી જોઈ છે કે અમુકે અમુક કર્યું તે ઠીક ન કર્યું સમન્વય થઈને આમ કેમ કર્યું ? પણ પગધીન સમારી આત્માનુ કાર્ય માત્ર ઉદયાધીન થયા કરે છે માટે વિવેકી પુરુષોએ રોપ કે તોપ ન કરવો જોઈએ આત્માના અહિતકારી કાર્ય માટે લાવદયા અને હિતદાગી કાર્ય માટે મતોપના પરિણામ ગણવા જોઈએ મને કેટ લાક પૂછે છે કે ‘તમે શા માટે આચાર્ય બન્યા ?’ હું કહું છું કે ‘મારામાં કાંઈ પણ પરિવર્તન થયું નથી તમે મારામાં કંઈ વસ્તુ જોઈને પૂછો છો ? હું કાંઈ પણ બન્યો જ નથી, બનવાની ઇચ્છા પણ નથી અને બનીશ પણ નહિ, કાચુ કે મને બનાવટ પસંદ નથી કર્મના વિકારો થયા કરે તેમાં દષ્ટા તરીકે રહેવાની ઇચ્છાવાળો છું કંઈક અંશે સફળ પણ થયો છું અને દૈવ શ્રદ્ધા છે કે મારામાં કાંઈ પણ ફેરફાર થવાનો નથી જેવા રૂપે અત્યારે છું તેવા જ રૂપે હતો અને તેવા જ રૂપે રહીશ વ્યવહાર દૃષ્ટિએ વિકારી આત્મા વિકાર ફર કરવા વિકારોનો

ઉપયોગ કરે છે કર્મના મયોગથી છૂટી જવા જેટલા સાધનો ઉપયોગમાં લેવાય છે તે મધ-ળાયે કર્મના વિકારો જ છે કાટાને કાઢવા કાટાનો ઉપયોગ થાય છે, પછી તે લોહાનો કાટો હોય કે ખીજો હોય, પણ કાટાને કાઢવા આકૃતિ કાટા જેવી જ હોવી જોઈએ

એક આગળ પહોળી અને મેકડો વાર લાખી કચકડાની પટ્ટી ઉપર વળગેલા મમાલામાં અનેક આકૃતિઓ અદ્દશ્ય તિરેલાવરૂપે રહેલી છે તેનો લાઈટ અને મશીનના નિમિત્તથી આવિર્ભાવ થાય છે ત્યારે સ્થૂળ બુદ્ધિવાળાને સમજાય છે કે પટ્ટી ઉપર અનેક આકારો છે, અને તે બાહ્ય વસ્તુઓના પટ્ટી ઉપર વળગેલા મમાલામાં પડેલા પ્રતિબિંબો છે જ્યારે પટ્ટી ઉપરથી મમાલો ઊપડી જઈ પટ્ટી શુદ્ધ થાય છે ત્યારે ગમે તેવા નિમિત્તો વિદ્યમાન હોવા છતાં કંઈ પણ આકાર જણાતો નથી

આ જ પ્રમાણે કચકડાની પટ્ટીરૂપ આત્મા ઉપર કર્મનો મસાલો વળગેલો છે, તેમાં અનેક આકારો તિરેલાવરૂપે રહેલા છે તેનો બાહ્ય નિમિત્તથી આવિર્ભાવ થાય છે તેને જોઈને અણબજી, આત્માના આકારો કંઈપે છે ત્યારે બજી પુરુષ કર્મના વિકારો માને છે, માટે જ બજી પુરુષો મને પૂછતા નથી કે તમે આચાર્ય કેમ બન્યા ? કાચુ કે તેઓ બજી છે કે આચાર્ય બનવું એ એક કર્મનો વિકાર છે, પુન્ય કર્મનું કાર્ય છે અને આચાર્યનો શુભ મેળવવો તે

આત્મસ્વરૂપ છે. આત્મા ઉપર જોટલી બતાવટ છે તે સઘળાંયે કર્મના વિકારો છે. આત્મામાં વિકાર નથી; પણ જડના (પુદ્ગલસ્કંધમાં) વિકાર છે. આત્મા અખંડ છે. જડ પુદ્ગલસ્કંધ ખંડ છે. કર્મથી સુકાયેલો આત્મા અન્ય અન્ય રૂપે થતો નથી, પણ આત્માથી વિખૂટાં પડેલાં કર્મ અન્ય અન્ય રૂપે થાય છે; કારણ કે અનંતાનંત પુદ્ગલ પરમાણુઓનો સમુદાય છે, માટે જ અનેક પ્રકારના વિકૃત પરિણામને પામે છે.

વસ્તુના બાજુ વિચારશીલ પુરુષોને હર્ષ, શોક કે આશ્ચર્ય થયાં નથી. વસ્તુસ્વરૂપનું જ્ઞાન થયા પછી વિવેકી પુરુષના સમતાસાગરમાં ફોલા થતો નથી. અનેક પ્રકારના કર્મના વિકાર વિલાસોને જોઈને જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા પ્રત્યે તિરસ્કાર, અણુગમો કે અરુચિ થતી નથી; તમજ રોપ કે તોષ પણ થતો નથી. કર્મોના વિકારો માટે કોઈ પણ પ્રકારના વિચારો જ ઉત્પન્ન થતા નથી. હૃમેશાં આત્મદશામાં મગ્ન રહીને દૃષ્ટા તરીકે જ પોતાને માને છે. પોતાને વળગેલાં કર્મોના વિકારો માટે પણ સમસાવીને દૃષ્ટા હોય છે. ધન, સંપત્તિ કે અન્ય પ્રકારના ઇષ્ટ પુદ્ગલોના સંયોગરૂપ કર્મના વિકારોને ઇચ્છતા નથી. જે સમયે જેવા કર્મના વિકારથી જેવા પૌદ્ગલિક સંયોગો પ્રાપ્ત થાય છે તેને સમભાવે જોયા કરે છે; પણ ઇષ્ટ અનિષ્ટના સંયોગવિયોગ માટે વિચાર કે પ્રવૃત્તિ કરતા નથી.

ક્રોધ, લોભ, હાસ્ય, રતિ, અરતિ આદિ કર્મના વિકારોનો આત્મામાં વ્યવહારદૃષ્ટિએ આરોપ કરવામાં આવે છે, પણ તત્ત્વદૃષ્ટિથી જોતાં આત્મામાં જ્ઞાન, દર્શન, આસ્ત્રિ આદિ રહેલાં છે, અને ક્રોધાદિ આત્માના સંયોગથી કર્મસંજ્ઞાને ધાણુ કરવાવાળા જડના વિકારો છે. આત્મસંયોગથી ઉત્પન્ન થવાવાળા હોવાથી વ્યવહારમાં કોઈ આત્મા, દોષી આત્મા,

વગેરેનો વ્યવદેશ કરવામાં આવે છે. કુંટ સોલ્ટ અને પાણી. આ બંને વસ્તુઓમાં ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવ રહેલા છે. પાણીનો સ્વભાવ શીતલ, મધુર અને પ્રવાહી. કુંટ સોલ્ટનો સ્વભાવ ઘટાશ, ખારાશ અને ઊભરાઈ જવાના વિકારવાળો. જ્યાં સુધી કુંટ સોલ્ટ પાણી સાથે ભળતું નથી ત્યાં સુધી તેમાં રહેલો વિકાર જણતો નથી; પણ પાણી સાથે ભળે છે કે તરત જ તેનો વિકૃત સ્વભાવ પ્રત્યક્ષ થાય છે. જેને જોઈને અણુબાણ આ વિકારનો પાણીમાં આરોપ કરે છે. અને બાણ પુરુષ સોલ્ટનો સ્વભાવ માને છે. આ પ્રમાણે પાણી સદૃશ આત્મા અને સોલ્ટ સદૃશ જડ. જ્યાં સુધી જડનો આત્માની સાથે સંયોગ થતો નથી ત્યાં સુધી કર્મ કહેવાઈ વિકાર ભાવને પામતું નથી. જ્યારે આત્મા સાથે ભળે છે ત્યારે જ જડ કર્મસંજ્ઞાને ધારણ કરી, અનેક પ્રકારના વિકાર ભાવને પામે છે. આ બધાંયે વિકારો આત્મસંયોગી જડના છે, પણ જડસંયોગી આત્માના નથી. ઊભરાઈ જવાનો વિકાર પાણીસંયોગી સોલ્ટનો છે, પણ સોલ્ટ સંયોગી પાણીનો નથી. વિશુદ્ધ આત્માની સાથે પુદ્ગલ સ્કંધોનો સંયોગ થવા છતાં પણ તેમાં વિકૃતિ થતી નથી.

વ્યવહારદૃષ્ટિ-બાહ્ય દૃષ્ટિની અપેક્ષાએ જન્મથી લઈને મરણ પર્વત આત્માની અનેક દશાઓ, સ્થિતિઓ, આવરણુઓ, બાણુ(વિકાસી) અને અણુબાણુ (વિલાસી) એમ બે પ્રકારે યોગબાતા આત્માઓની આંતર અને બાહ્ય એમ બે પ્રકારની દૃષ્ટિથી ભિન્ન ભિન્નરૂપે જણાય છે. જ્ઞાની પુરુષો દશા, સ્થિતિ અને આવરણુનું કારણભૂત કર્મને માની કર્મોનો જ વાંક કાઢે છે. ત્યારે અજ્ઞાની આ બધીયે પરિસ્થિતિનું કારણ આત્માને માની આત્માનો વાંક કાઢે છે. આત્માના પક્ષપાતી જ્ઞાની પુરુષો સ્વન્તીય

આત્માને નિર્દોષ, નિર્વિકારી, સ્વમંદશ માનીને અને બાણીને વ્યવહાર દૃષ્ટિએ ઉચિત-અનુચિત ગમે તેવી પ્રવૃત્તિમા પડેલા આત્માના પ્રત્યે રાગદ્વેષ કરતા નથી, જેથી કરી તેમના હૃદયમા સ કલેશ કે સ ક્ષોભ થતો નથી કોઘાદિ તેમને કનકી શકતા નથી, અને જીવમાત્ર ઉપર શત્રુ ભાવ ન રાખતા મિત્રભાવ જ ગણે છે આવી રીતે તેઓ આત્મવિશુદ્ધિ યુક્તજન-મેળવી શકે છે અને છેવટે સંપૂર્ણ આત્મવિકાસની બની શકે છે કેવળ બાહ્યદૃષ્ટિ અજ્ઞાની જીવ આત્માની કર્મજન્ય પ્રવૃત્તિઓને જોઈને હર્ષ, શોક, આશ્ચર્ય, મમતા, ઇર્ષ્યા, તિરસ્કાર આદિ અનેક પ્રકારની લાગણીઓને વશ થાય છે અને વધુ ને વધુ મોહનીય કર્મની મત્તાને આધીન થતા બન્ય છે આવા જીવો કુખી જીવન ગણે છે, નિરંતર અતિ રૌદ્રધ્યાનથી છૂટી શકતા નથી, આત્મિક સુખ તથા આત્મિક આનંદથી વચિત રહે છે અને પરિણામે મ સારના પ્રવાહમાથી બહાર નીકળી શકતા નથી એક આત્માને નમસ્કાર કરવો અને એકને તિરસ્કાર કરવો, એકને વખાણવો અને એકને વખોડવો, એકને મિત્ર માનવો અને ધીજીને શત્રુ માનવો, આવી પ્રવૃત્તિ કરનારને વિચાર જવાની આવશ્યકતા છે કે નમસ્કાર કરવાની કે તિરસ્કાર કરવાની મનોવૃત્તિ થવાનું શું કારણ છે? આવી મનોવૃત્તિ થવામા જન્મેના શુભાશુભનો ઉદય હોય છે અને ઉદયાધીન આત્મા એકબીજાના નિમિત્તથી કર્મનો બંધ અને લય કરે છે સચિતનો ક્ષય

કરે છે અને નવા બાંધે છે આ બાબતમા પણ બાણ અને અણબાણની પ્રવૃત્તિમા ફરક પડે છે જે બાણ હોય છે તે વધુ ક્ષય કરે છે અને અણબાણ હોય છે અને અણબાણ હોય તે અણબાણ ક્ષય કરે છે અને વધુ બાંધે છે

સ સારમા લેણદેણનો વ્યવહાર વધુ જોવાય છે આ લેણદેણથી અનેક જીવો પોતાની જીવન યાત્રા સુગમતાથી પૂરી કરે છે એકબીજાના નિમિત્તથી સ સારી જીવો પોતાની મૃદુસ્થ નૌકાને કુશળતાથી વ્યવહારસાગરના કિનારે લઈ જાય છે બંધ-ક્ષયની વ્યવસ્થા, આ વ્યવસ્થાને કેટલેક અંશે મળતી આવે છે

જેમ એક માણસને એક માણસે હન્ટર રૂપિયા આપ્યા હોય તો દેવાદાર માણસ પાચમો આપી, બે હન્ટર બીજા લઈ જાય તો તે કંઈ દેવામાથી મુક્ત થયો ન કહેવાય, પણ વધુ દેવાદાર જાન્યો કહેવાય કારણ કે દેવામાથી પાચમો આપ્યા છે, પણ પાચસોના બદલે બે હન્ટર લીધા છે, માટે અહીં હન્ટરનો દેવાદાર જાન્યો આવી રીતે આપે થોડું અને ઉપાડે ઘણું તે અણબાણ ક્ષય કરે અને વધુ બાંધે છે જે માણસ પાચમો આપે અને પચીસ ઉપાડે તે વધુ ક્ષય કરે છે અને અણબાણ છે અને જે માણસ હન્ટર હન્ટર ચૂકવી આપે છે તે કેવળ ક્ષય જ કરે છે, બાંધતો નથી આ જ પ્રમાણે જ્ઞાની પુરુષો ઉદયને મમતાપૂર્વક લોગવી લે છે, એટલે સર્વથા ક્ષય કરે છે કંઈક અત્ય મત્તવાળાને કિચિત્ વિકળતા વાય છે, એટલે અણબાણ છે અને વધુ ક્ષય કરે છે અને મત્તવાળી જીવો બહુ જ આર્તરૌદ્રધ્યાન કરવાથી વધુ બાંધે છે અને અણબાણ ક્ષય કરે છે

સેવાધર્મ: પરમગહનો યોગિનામપિ અગમ્ય: ।

લેખક :—રા. રા. વકીલ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ ખી. એ., એલ.એલ. ખી. સાદરા.

વર્તમાન યુગની યથાર્થ પરિસ્થિતિના વિવેકી અને વિચારશીલ અભ્યાસીઓ સહેલાઈથી જોઈ શકે છે—સમજી શકે છે કે હાલના જમાનામાં ભયંકર વિશ્વવિગ્રહના પરિણામે ઉપસ્થિત થયેલ અસહ્ય મોંઘવારીના કારણે, ભીષણ સ્વરૂપ ધારણ કરી રહેલ, ડોળા કાઢીને ધૂરકી રહેલ ત્રાડ પાડતા સિંહના જેવા દારુણ હુકાળના સમયમાં પ્રવર્તતા ખાદ્ય, ખોરાકી અને કપડાંલત્તાં વગેરે તમામ ચીજ-વસ્તુઓના ભાવ કરતાં પણ વધારે ઊંચા ભાવ આપતાં છતાં પણ જોઈતી વસ્તુઓ પૂરતા પ્રમાણમાં મેળવવાનું તદ્દન અશક્ય બની ગયેલ છે. તેવા સમયમાં ગરીબવર્ગ, સાધારણવર્ગ તેમજ સાધનસંપન્ન વર્ગને પણ અનેક પ્રકારની અગવડા અને મુશીબતોનો સામનો કરવાનો રહેતો હોય તેવા વળતરમાં સમાજ પ્રત્યેની પોતાની જવાબદારીનું તેને ચર્ચિત્વ પણ ભાન છે અને તે જવાબદારી અદા કરવાની તમન્ના છે. તે સૌ ભાઈઓએ ઉપરનું સૂત્ર સદા-સર્વદા પોતાની દૃષ્ટિ સન્મુખ રાખવાની જરૂર છે. એટલું જ નહીં, પરંતુ તે સૂત્રનો પરમ રહ-સ્યાર્થ સમજી લઈ હંમેશાં મન, વચન અને કાયાથી પોતાની પાસેના સર્વ સાધનોનો ઉપ-યોગ કરવા કટિબદ્ધ થવું જોઈએ અને તેમાં જ તેમના જીવન વિકાસ અને આત્મકલ્યાણની સાધના રહેલી છે.

સમાજવાદને અનેક રીતે પુષ્ટિ આપતા આ જમાનામાં એકાદ વ્યક્તિગત સ્વાર્થ અગર અંગત હિતને અવગણી સામુહાયિક હિતની ભાવનાને

વધારે મહત્ત્વ અપાતું હોય તેવા સમયમાં સેવાધર્મનું મહત્ત્વ-ઉપયોગિતા પ્રતિપાદન કરવા માટે દલીલો રજૂ કરવાની જરૂર જણાતી નથી. વૈજ્ઞાનિક અવતવી શોધખોળના પરિણામે જડ-પૌદ્ગલિક પદાર્થોની અતર્ગત મહાન શક્તિ-ઓનો આવિર્ભાવ કરાવવામાં અને તેના ઉપર કાબૂ મેળવવામાં પ્રખર શક્તિશાળી મનુષ્યોએ પોતાની તમામ શક્તિઓનો ઉપયોગ કરી પ્રદેશ અને કાળના અંતરે ટૂંકા કરી નાખ્યાથી જગતભરના બુદ્ધા બુદ્ધા ખંડોમાં આવેલા અનેક દેશ, દેશાંતરો અને પ્રાંતોની પ્રબલ્યોને એક-બીજા સાથે અનેક પ્રકારના વ્યવહારો જોડવામાં અને નિકટ સંપર્ક સાધવામાં એટલી બધી અનુકૂળતાઓ કરી આપી છે—એટલા બધા પ્રબળ સાધનો ઊભા કરી આપ્યા છે કે: ‘વસુદૈવ કુટુંબક’ । ‘સર્વભૂતહિતૈરતાઃ શુભં ભૂયાન્ સર્વજં તૂનામ્ ।’ જેવા સૂત્રોનું પ્રતિદિન રટણ કરતા મહાનુભાવ પુરુષો માટે લેખના મથાળે જણાવેલ સૂત્રમાં જણાવ્યા મુજબ, યોગી પુરુષોને પણ જે અગમ્ય છે તેવા પરમગહન સેવાધર્મના આવરણ માટે તેમની સન્મુખ ઘણું વિશેષ ક્ષેત્ર ખડું થાય છે.

હરકોઈ પ્રાણી માત્રની—જનસમુદાયની હર-કોઈ પ્રકારે યથાશક્તિ સેવા કરી છૂટવાની પરમકલ્યાણકારક ભાવના જે મનુષ્યમાં ઉદ્ભૂત થાય છે—દિનપ્રતિદિન વધતી જાય છે તેને માટે જગતભરમાં સેવાના અનેક ક્ષેત્રો જ્યારે બુદ્ધો ત્યારે તૈયાર જ હોય છે અને અનેક

પ્રકારની આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિથી ઘેરા-
યેલા અનેક મનુષ્યો-પ્રાણીઓ આર્તનાદે-નમ્ર
ભાવે તેવી મેવા માટે પ્રકટ-અપ્રકટ રીતે સદા-
સર્વદા ચાચના કરી રહેલા જ હોય છે આવી
સેવાના પ્રમ ગોના આપણે મુખ્યત્વે બે ભાગ
પાડી શકીએ. એક સામાન્ય રીત પ્રતિદિન ઉદ્ધ-
ભવતા પ્રસન્નો અને ખીજા ખાસ કારણવશાત્-
પ્રસંગોપાત ઉદ્ભવેલા ખાસ પ્રસંગો આ
ખન્ને પ્રકારના પ્રસંગોએ સમાજસેવા માટે
ભાવનાશીલ સજ્જનો તન, મન અને ધનથી
અનેક પ્રકારના કષ્ટો અને સુખીજતો વેડીને
પણ, પ્રાણીત કષ્ટની પણ પરવા કર્યા વગર,
કોઈ પણ પ્રકારના બદલાની આશા નહીં
રાખતા એકદમ બહાજ આવે છે અને અન્ય
જનોને પણ પોતાની સાથે જોડાવા પ્રેરણા
કરતા જણાય છે

કુટુંબી જનોની કે સગા-નેહીઓની
સેવા કરવા માટે તો પ્રત્યેક પુરુષ પ્રેમ, મોહ
કે વ્યવહારના બધનથી બધાયેલો જ છે અને
તેમા તે કંઈ વિશેષ કરતો હોવાતુ જણાતુ
નથી. એટલે તેવી મેવામા તે કંઈ ગફલત
કરતો હોય ચા તો તેમા કંઈ ઊણપ કે ત્રુટી
જણાતી હોય તો તેને પુરુષની ગણનામા મૂકી
શકાય નહીં પરંતુ કંઈક ઉચ્ચ કોટીની ગણ-
નામા મુકાવા માટે-સત્પુરુષ કે સજ્જન તરીકે
આગળ આવવા માટે તેણે પોતાની સેવા
આપવા માટેનું વર્તુલ ક્રમે ક્રમે દિનપ્રતિદિન
વધારતા જ જવું જોઈએ અને તેમા તેણે જાતિ
જનો, દેશજન્યુઓ અને સર્વ જીવોનો મમા
વેશ કરવો જોઈએ અને તેમ કરવામા આવે
તેમા જ તેનો ખરો પુરુષાર્થ-આત્મોત્તરિની
કલ્યાણકારી ભાવના રહેલી છે

વિવેકી-વિચારશીલ-સુમુક્ષુ સજ્જને પોતાની
શરીરશક્તિનો, વાક્યાતુર્યનો, દ્રવ્ય સચયનો
અને મનની શુભ વૃત્તિઓનો તેમજ હૃદયની

વિશુદ્ધ ભાવનાઓનો પરમ સદુપયોગ કરવા
માટે હમેશા તૈયાર રહેવું જોઈએ સદ્સાગ્યે-
મહાન પુણ્યોદયના પ્રતાપે પ્રાપ્ત થયેલ આવી
ઉપયોગી સાધન-સામગ્રીને મોહ-અસાનદશા,
સ્વાર્થ કે સ્થિતિચુન્ન સક્રિયત દૃષ્ટિવશાત્-
મોજશોખ, વૈભવ કે અન્ય કોઈ અલ્પ કૃણ-
દાયી-અનુત્પાદક કાર્યોમા વેડફી નાખવાને
બદલે સમાજસેવાના કાર્યમા તેનો સદુપયોગ
કરવો જોઈએ

પ્રત્યેક મનુષ્ય સમાજનું એક ઉપયોગી
અંગ છે તેના જીવનના અત્તર પર્થ તત્તે સમાજ
સાથે વ્યવહારના અનેક બધનોથી તે સકળા-
યેલો છે અને તેથી જ સમાજના સામુદાયિક
જીવનની ઉન્નતિ અને ઉત્કર્ષમા જ તેની પોતાની
ઉન્નતિ અને ઉત્કર્ષ અમુક અશે ઓતપ્રોત
થયેલ છે સમાજ પ્રત્યેની તેની અગત જવા-
બદારીમાથી તે કદી છૂટો વર્ષ શકે તેમ નથી
કોઈ મહાન અબધત યોગીનો કિન્સો કદાચ
જાણુ ઉપર રાખીએ તો પણ ગૃહસ્થ કે સાધુ,
ગરીબ કે તવગર, સાધનહીન કે સાધનસપ્ત,
કેળવાયેલ કે અશિક્ષિત પ્રત્યેક સ્ત્રી ચા પુરુષ
સમાજ સાથે એવી રીતે મકળાયેલો છે કે
તેના સામાન્ય બધનમાથી-સમાજ પ્રત્યેની
તેની અનેક પ્રકારની જવાબદારીમાથી તે કદી
પણ છૂટી શકે તેમ નથી સળગ આવી મહા-
મૂલી જવાબદારી અદા કરવા માટે પોતાના
ધર્મનો, ફરજ અને જવાબદારોનો યથાર્થ
ખ્યાલ કરનાર સજ્જને સમાજસેવાના કાર્યમા
કદી પણ પાછી પાની કરવી જોઈએ નહીં,
પરંતુ એક શૂરવીર યોદ્ધાની માફક પોતાના
તન, મન અને ધનની સર્વ શક્તિના-શુદ્ધ
દિલના ઉપયોગપૂર્વક તેણે સમાજસેવાના
કાર્યમા પૂરેપૂરો ફાળો આપવો જોઈએ

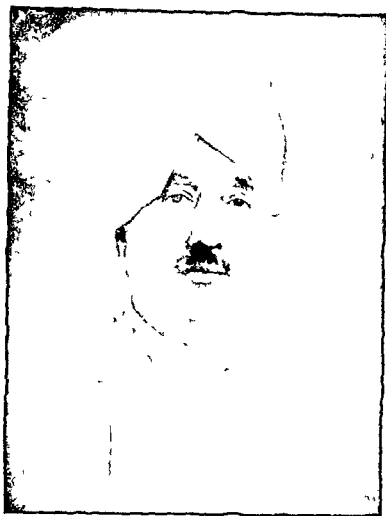
સેવાવૃત્તિથી રગાયેલા સજ્જનને-સેવા-
ભાવનામા મસ્ત અને મશગૂલ ગ્રહેતા મહાનુ-

લાવને સેવાર્પણનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતાં તે કદી ઉચ્ચ, નીચ કે નાનામોટાની ભેદભાવનામાં અટવાતો નથી. શારીરિક કે માનસિક વ્યાધિથી પિડાતા મનુષ્યને, દુઃખી પ્રાણીને, ઉપાધિયસ્ત વ્યક્તિને, નાનામોટા અકસ્માતમાં ફસાઈ પડેલા પુરુષને ખરી આણીના વળતે કોઈ પણ દિશામાંથી નાની યા મોટી મદદના કિરણની કંઈ પણ જાંખી થતી ન હોય તેવા પ્રસંગે હૃદયના ખરા ઉમંગકાથી અપાયેલી મદદ-ચતુર્કિયિત્ત સેવા ખરેખરી અમૂલ્ય અને ઉપકારક થઈ પડે છે. શુદ્ધ ભાવથી સેવાર્પણ કરનાર સંન્યસનને પણ તેવા પ્રસંગે કંઈક અફલુત જ આત્મસંતોષ અને હૃદયનો ઉલ્લાસ પ્રકટે છે, ઉદારચરિત-સેવાપરાયણ શક્તિ-શાળી પુરુષોના જીવના જોખમે થતા સેવાર્પણના કિસ્સાઓ નજરે જોવાનો યા તો સાંભળવાનો પ્રસંગ આવે છે ત્યારે તટસ્થ સૌ કોઈ પુરુષો તેને પરમ આદર્શરૂપ થઈ પડે છે અને તેવા મહાતુલાવ પુરુષો માટે કોઈ અનેરી જ સન્માનની લાગણી ઉદ્ભવે છે.

સેવાભાવી પુરુષો સેવાર્પણના કાર્યમાં કોઈ પણ પ્રકારના ગદહાની-માનની કે કદરહાનીની અપેક્ષા રાખતા જ નથી. તેઓ તો પોતાના હૃદયની પ્રેરણાને, આત્માના અંતરના અવાજને, સદ્ભાવભૂષિત અંતરની લાગણીને જ અનુસરતા હોય છે ! અને તેવા પ્રકારના અનુસરણમાં જ સમાજ પ્રત્યેની પોતાની જવાબદારી અદા થતી માની લઈ આત્મકલ્યાણની સાધનામાં આગળ વધે જતા હોય છે. સેવાર્પણના પ્રસંગોને તેઓ ઇશ્વરપ્રેરિત માની લેઈ સદાસર્વદા તે માટે તૈયાર જ હોય છે અને પોતાની સેવાવૃત્તિની કસોટીરૂપ માની લેયે છે. હીન કોટીના મનુષ્યો જ પોતાની સ્વમાન વૃત્તિને અયોગ્ય મહત્ત્વ અને ખોટું રૂપ આપીને આવા સેવાર્પણના પ્રસંગે અણુનમ અને અક્રંક રહી હર લાગે

છે અને આખા જીવનભરમાં ક્વચિત્ જ મળતી તકનો પૂરેપૂરો લાભ લેવાથી જોતસીજ રહે છે. આવા પિંડપોષી-સ્વાર્થી જનોના શબ્દ-કોષમાં પરમાર્થ-પરોપકાર-સેવાપરાયણ વૃત્તિ વગેરે ઉત્તમોત્તમ સદ્ગુણપોષક શબ્દો જ દષ્ટિગત થતા નથી.

સર્વત્ર-ચારેખાણુ દુઃખ-દરદોષી જનાં જાઓ ભલૂકી રહી હોય, દ્રવ્ય અને સત્તાલોભી મહારથીઓ અનેક સ્થળે પ્રચંડ યુદ્ધના મોર-ચાઓ ઊભા કરી હબરો મનુષ્યોના પ્રાણનો સંહાર કરી-કરાવી રહ્યા હોય, લાખોની માલ-મિલકત ધૂળધાણી થતી હોય, હબરો મનુષ્યોના જીવનવ્યવહાર ચલાવનાર કુટુંબના અગ્રે-સરો યમશરણ થતા હોય, કુદરતના કોપથી જળ-પ્રલય, ધરતીકંપ, પ્રચંડ વાવાઝોડા કે અગ્નિ-પ્રકોપ કે રેલવેના આફતકારક અકસ્માતો જેવા ગમખાર બનાવો બની રહ્યા હોય અને પ્રલય-કાળ નજીક આવી ગયા જેવો લાસ થતો હોય ત્યારે જે કોઈ મનુષ્ય, શક્તિ, સાધન અને સામર્થ્ય છતાં પણ ધરના કે હકાનના ખૂણામાં પેસી જઈ મોજમજા ઉડાવતો હોય તેને મનુષ્ય કહેવો કે કેમ તે એક પ્રશ્ન થઈ પડે છે. આવા આફતકારક બનાવો પ્રસંગે, હુદ્દ રોગ-ચાળા પ્રસંગે-સીતમગરોના જોરજુલમ સમયે, દારુણ હીનતા અને ચારેખાણુની ભીંસથી હબરો કુટુંબો દુઃખના દાવાનળમાં પ્રજ્વળી રહ્યા હોય, આશ્રયસ્થાન અને સાધનો શુભાવી બેઠા હોય, અસહ્ય દુઃખદરદોષમાં ગળડી પડ્યા હોય તેવા સમયે જે મનુષ્ય-પ્રાણીનું હૃદય દ્રવતું નથી, સહાનુભૂતિ અને હમદર્દીની લાગણી અનુભવતું નથી અને આર્ત જનો માટે કંઈ પણ કરી ભૂટવાની વૃત્તિ ધારણ કરતું નથી તેમજ સક્રિય પગલાંથી આત્મભોગ આપવા તૈયાર થતું નથી તે મનુષ્ય પશુ-પંખી કરતાં પણ નીચી કોટીમાં સરી પડે છે. (ચાલુ)

બાવનગર રાજ્યના એ દિવાન માહેબ અનંતરાયભાઈ પ્રબાશક પદ્મી

સન્માન સમારંભ

તા ૧૮-૬-૪૩ ભાદરવા વદિ ૫ શનિવારના રોજ આ સભા તરફથી સભાના માનવતા પેટ્રન શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળાને માનપત્ર આપવાનો ભત્ર્ય મેળાવડો આ રાજ્યના મુખ્ય દિવાન સાહેબ અનંતરાયભાઈ પ્રભાશંકર પટ્ટણી સાહેબના અધ્યક્ષપણા નીચે સભાના મકાન (આત્માનંદ ભવન) માં કરવામાં આવ્યો હતો. આ રાજ્યના તમામ અધિકારી સાહેબો, આ શહેરના શહેરીઓ-વ્યાપારીઓ, જૈન સંઘના આગેવાનો અને આ સભાના તમામ સભ્યો મળી શુભારે ચારસેડ બધુઓની હાજરી હતી. માનપત્ર આપવાનો સભાનો હોલ કળાની દૃષ્ટિએ બહુ જ સુદર રીતે શણગારવામાં આવ્યો હતો. દેનજ પતાકાઓથી તેની શોભામાં વૃદ્ધિ થતી હતી. ન્યાયુદ્યથાળી મનુષ્યને મત્કારનો પ્રસંગ હોય અને સભાના કાર્યવાહકોને દીલનો વગ હોય ત્યાં કુદરતી રીતે સુદર કાર્ય બને છે. સૌની દૃષ્ટિએ તે માટે પ્રથમ સાના ઉદ્ઘાટનો નીકળતા હતા.

શેઠ ભોગીલાલભાઈને અર્પણ કરવાનું માનપત્ર સુદર દેશમી કપડા ઉપર તેઓશ્રીના ફેટા સાથે વિવિધ રંગોથી છપાવેલ હતું, તેમજ ચારે બાજુ સોનેરી રૂપેરી ઝીક ચલકના ભરત-કામથી સુશોભિત બતાવ્યું હતું.

મહેરબાન દિવાન સાહેબ અને શ્રીચુત

ભોગીલાલભાઈ પધારતા બેન્ડવડે સભામાં આપવામાં આવી હતી.

મેળાવડાનું કાર્ય શરૂ થતા જૈન કન્યાશાળાની બાળાઓએ મગનાચરણ અને સત્કારના ગીત વડે અને ફૂલથી વધાવવા વડે સત્કાર કર્યો હતો. ત્યારબાદ સભાનું કાર્ય શરૂ થતા સભાના મેકેટરી શેઠ હરજીવનદાસ દીપચંદે પ્રથમ આમત્રણ પત્રિકા વાંચી સભાવાળી હતી.

પછી સભાના માનનીય પ્રમુખ શેઠશ્રી ગુલાબચંદ આણંદજીએ પોતાનું આવકાર આપનાર પ્રાથમિક વિવેચન નીચે પ્રમાણે રજૂ કર્યું હતું.

મહેરબાન દીવાન સાહેબ, અધિકારી માહેબો અને સ્વયંભો બધુઓ.

આજે શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાને એક સુપ્રસંગ છે. જૈન મહાજના અગ્રગણ્ય શેઠ સાહેબ ભોગીલાલભાઈને માનપત્ર આપવાના પ્રસંગે મહેરબાન મુખ્ય દિવાન સાહેબનું અધ્યક્ષસ્થાન છે, તે અમારે અતિ આનંદનો દિવસ છે.

આ મલાને આપન થયા ૪૭ વર્ષ થયા છે. અને આ મલાના માનદ મેકેટરી અને સભાના આત્મા ભાઈશ્રી વલ્લભદાસ કે જેઓની નિસ્વાર્થભાવની મેવાઓ જ્ઞાનવૃદ્ધિના અને

સન્માન સમારંભ

તા ૧૮-૬-૪૩ ભાદરવા વદિ ૫ શનિવારના રોજ આ સલા તરફથી સલાના માનવતા પેટ્રન શેઠશ્રી લોગીલાલભાઈ મગનલાલ ગીલવાળાને માનપત્ર આપવાનો ભત્ર્ય મેળા વડો આ રાજ્યના મુખ્ય દિવાન સાહેબ અને તરાયભાઈ પ્રભાશંકર પટ્ટણી સાહેબના અધ્યક્ષપણા નીચે સલાના મકાન (આત્માનંદ ભવન) માં કરવામાં આવ્યો હતો. આ રાજ્યના તમામ અધિકારી સાહેબો, આ શહેરના થાકે રીઓ-વ્યાપારીઓ, નેત્ર સંઘના આગેવાનો અને આ સલાના તમામ સભ્યો મળી શુભારે ચારસેડ બધુઓની હાજરી હતી. માનપત્ર આપવાનો સલાનો હોલ કુળાની દૃષ્ટિએ બહુ જ સુદર રીતે શણગારવામાં આવ્યો હતો. ધ્યાન પતાકાઓથી તેની શોભામાં વૃદ્ધિ વતી હતી. ન્યાયપુણ્યશાળી મનુષ્યનો અત્કારનો પ્રસંગ હોય અને સલાના કાર્યવાહકોનો દીલનો રંગ હોય ત્યાં કુદગતી રીતે સુદર કાર્ય અને છે સૌની દૃષ્ટિએ તે માટે પ્રથમ માના ઉદ્ગારો નીકળતા હતા.

શેઠ લોગીલાલભાઈને અર્પણ કરવાનું માનપત્ર સુદર રેશમી કપડા ઉપર તેઓશ્રીના ફોટા સાથે વિવિધ રંગોથી છપાવેલ હતું, તેમજ ચારે બાજુ સોનેરી રૂપેરી ઝીક ચલકના ભરતકામથી સુશોભિત બનાવ્યું હતું.

મહેરબાન દિવાન સાહેબ અને શ્રીયુત

લોગીલાલભાઈ પધારતા બેન્ડવડે સલામી આપવામાં આવી હતી.

મેળાવડાનું કાર્ય શરૂ થતા નેત્ર કન્યાશાળાની બાળાઓએ મંગળાચરણ અને સત્કારના ગીત વડે અને ફૂલથી વધાવવા વડે સત્કાર કર્યો હતો. ત્યાંજાદ સલાનું કાર્ય શરૂ થતા સલાના સેક્રેટરી શેઠ હરજીવનદાસ દીપચંદે પ્રથમ આમ ત્રણ પત્રિકા વાંચી સભાગાવી હતી.

પછી સલાના માનનીય પ્રમુખ શેઠશ્રી ગુલામચંદ આણંદજીએ પોતાનું આવકાં આપનાર પ્રાવગિઠ વિવેચન નીચે પ્રમાણે રજૂ કર્યું હતું.

મહેરબાન દીવાન સાહેબ, અધિકારી સાહેબો અને સ્વધર્મી બધુઓ.

આજે શ્રી નેત્ર આત્માનંદ સલાને એક સુપ્રસંગ છે. નેત્ર સમાજના અગ્રગણ્ય શેઠ સાહેબ લોગીલાલભાઈને માનપત્ર આપવાના પ્રસંગે મહેરબાન મુખ્ય દિવાન સાહેબનું અધ્યક્ષસ્થાન છે, તે અમારે અતિ આનંદનો દિવસ છે.

આ સલાને સ્થાપન વયા ૪૭ વર્ષ થયા છે. અને આ સલાના માનદ્ સેક્રેટરી અને સલાના આત્મા ભાઈશ્રી વલ્લભદાસ કે જેઓની નિસ્વાર્થભાવની સેવાઓ જ્ઞાનવૃદ્ધિના અને

શિક્ષણના કાર્યોમાં ઘણી છે અને તે સૌ કોઈ જાણે છે. તેઓ આ સભાની કાર્યવાહીનું ટૂંકું જ્યાન હવે પછી જણાવશે તેમ સૂચના કરે છું.

ત્યારબાદ સભાના મુખ્ય સેક્રેટરી લાઇ વલ્લભદાસ ત્રિલોચનદાસ ગાંધીએ પોતાનું નીચે પ્રમાણે વક્તાવ્ય રજુ કર્યું હતું.

મહેરબાન દિવાન સાહેબ, માનનીય અધિકારી સાહેબો, સુરખીઓ અને બંધુઓ !

આજે આ સભાને આનંદનો દિવસ છે, કારણ કે શ્રીયુત લોગીલાલભાઈ જેવા દાનવીર નરરત્નને માનપત્ર આપવાનું છે, અને આ મેળાવડાના અધ્યક્ષસ્થાને મહેરબાન દિવાન સાહેબ બિરાજેલા છે, એટલે પ્રથમ આ સભાને થયેલ આનંદ પ્રસંગો રજુ કરીશ, તે પછી આ સભાનો સંક્ષિપ્ત પરિચય આપીશ છેવટે રાજેશ્રી લોગીલાલભાઈને આ સભા માનપત્ર કેમ આપે છે તે ત્રણ બાબતો આપ સર્વ પાસે રજુ કરવાની રજા લઉં છું.

૧. આજરોજના આનંદમાં અત્યારે વિશેષ આનંદનો વધારો થયો છે, તે એ કે આપણા પરમ કૃપાળુ નામદાર મહારાજ સાહેબ સર કૃષ્ણકુમારસિંહજી સાહેબને નામદાર ખિતીશ સરકારે કેપ્ટનની પદવી એનાયત કર્યાના સમાચાર રજુ કરતાં આ સભા તે માટે આનંદ પૂર્વક અભિનંદન આપે છે.

૨. હાલમાં શ્રી ઇન્ડીઆ સરકાર તરફથી ફૂઠ ગ્રેડન પોલીસી કમીટીમાં રાજ્યોના પ્રતિનિધિ તરીકે મહેરબાન દિવાન સાહેબને સભ્ય નિમ્ત્યા છે જેથી રાજ્યની પ્રતિષ્ઠા અને ગૌરવમાં વધારો થયો છે.

૩. થોડા વખત પહેલાં નામદાર દરબારશ્રી તરફથી આ રાજ્યના વ્યાપારીઓએ વેપાર

અને ઉદ્યોગમાં શું પેઢા કર્યું, તે માટે ચોપડા જોવાતાં હતા, લોકોએ માન્યું કે ઈનકમેકસ વગેરે કરો પ્રજા ઉપર પડશે, વગેરે હકીકત મે. દિવાન સાહેબના જાણવામાં આવતાં ખુલાસા માટે વ્યાપારીઓને રૂબરૂ ખોલાવ્યા, અને ખુલાસા સાંભળ્યાં પછી આ બાબતમાં જે થશે તે “ભાવનગરની રીતે થશે” તેમ મે. દિવાન સાહેબે જણાવ્યું. આ શબ્દોમાં કેટલી મહત્વતા હતી, પરંપરાની આ રાજ્યની ઉદાર રાજ્યનીતિ અને પ્રજા પ્રેમનિતરતો હતો તે આપણ સમજી શક્યા નહિ; છેવટે જ્યારે તે માટે રાજ્ય તરફથી એકેટ દ્વારા તેનું નામ વૅર પ્રોફીટ ટેક્સ નામ આપવા સાથે લડાઈની મુદત દરમ્યાન વેપાર ઉદ્યોગના થતા નફા ઉપર લેવું તેમ ઠરાવ પ્રસિદ્ધ થયો ત્યારે આપણા વ્યાપારી બંધુઓ તે માટે રાજી થયાં અને સંતોષ જાહેર કરવા નામદાર મહારાજ સાહેબ અને મહેરબાન દિવાન સાહેબની હબ્બરમાં ગયા; સંતોષ જાહેર કરી કુલહારશ્રી સત્કાર કર્યો તે માટે પણ આ સભા પોતાનો આનંદ જાહેર કરે છે.

આપણે માનવું જોઈએ કે સ્વર્ગવાસી નામદાર સર પ્રભાશંકરભાઈ પટ્ટણી સાહેબે જેમ આ રાજ્યને જીવન અર્પણ કર્યું હતું વગેરે તેમ મહેરબાન દિવાન સાહેબ પોતાના સ્વર્ગવાસી પિતાને પગલે ચાલી, ઉત્તરોત્તર થયેલા મહારાજ સાહેબો અને દિવાન સાહેબોએ જે ઉદાર રાજ્યનીતિ અને પ્રજાપ્રેમના વારંવાર દર્શન આપણને કરાવ્યા છે, તે ભૂતકાળની ઉદાર રાજ્ય નીતિ અને પ્રજાપ્રેમનો તેઓ સાહેબે અનુભવ મેળવેલો હોવાથી ભવિષ્યકાળમાં પ્રજા ઉપયોગી કે રાજ્યના કોઈ પણ કાર્યમાં ઉદાર રાજ્યનીતિ અને પ્રજા પ્રેમ કદીપણ મે. દિવાન સાહેબ વિસરશે નહિ તેમ આપણે હવે નિશ્ચયપૂર્વક માનવાનું છે.

હાલમાં આપ સાહેબોને જાતાવવામાં આવે છે તે “ ઇતિહાસની રૂપરેખા ” નામની એક બુક બહાર પડી છે તેમાં વાર્તાકથા ઇતિહાસ છે તેના લેખક મહેરજાન દિવાન માહેબ છે, તેમાં (વેદન વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીના ઇંગ્લેન્ડ અથવા પ્રથમના પ્રકરણો પરથી શરૂઆત કરવામાં આવી છે, જેમાં માળાપો અને શિક્ષકોને સુચનારૂપે) પ્રસ્તાવના છે આવા ઇતિહાસિક અથવા લખતા અન્ય તેને લગતા અનેક ચંચાલુ અધ્યયન કરવું પડે ત્યારે જ લખી શકાય, વળી તે પ્રસ્તાવના પણ માદી, મગલ અને સુદર ગુજરાતી ભાષામાં લખાયેલ હોવાથી મહેરજાન દિવાન સાહેબનો જેમ ઇંગ્લેન્ડ ભાષા ઉપર કાબુ છે, તેમ ગુજરાતી ભાષા ઉપર પણ છે તેમ દેખાય છે એક ગત્યતા દિવાનને રાજ્ય પ્રવૃત્તિ અનેક લાભના કામો કરવાના હોય છે, તેમજ વારંવાર પગથેશમાં રૂચી કરવા છતાં આવો ઐતિહાસિક અથવા લખી શક્યા છે જેથી તેઓ માહેબ લેખક અને માહિત્યકાર પણ છે જાદા ગત્યતા દિવાનો લેખકો હોતા નથી, પરંતુ ભૂતકાળનો એક દાખલો અહીં હું જુલુ કરું છું ૧૩ મા મેક્રામાં થયેલ વસ્તુપાળ મહામંત્રીશ્વર પાટણના અમાત્ય હતા તેઓ વીર શિરોમણી હતા, જેનું ધર્મના ક્રિયાકાંડ ધર્માનુયાયનમાં તત્પર અને કવિ-લેખક અને માહિત્યકાર હતા તેઓએ નગનારાયણનું મહાગાવ્ય, પરમાત્માની સ્તુતિઓ, અગ્નિકાન્તોત્રી વિગેરે જનાવેલ છે ધર્માભિયુદય અથવા તાડપત્ર ઉપર પોતે સંસ્કૃત માળધી ભાષામાં લખ્યો છે જેનો ફોટો આ આપને જાતાવું છું

હવે આપની પાસે અક્ષિપ્તમાં આ સભાનો અગ્નિચ આપવા રજા લઉં છું આ સભાને સ્થાપન થયા ૪૭ વર્ષ થયા છે જે મહાયુરુપના નામથી આ સભા છે, તે શુભલક્ષિ નિમિત્તે સ્મરણાર્થે

સ્થાપન થયું છે તે અમાગ શુરુદેવનો આ ફોટો છે તે પદ્મજાતા વનની ક્ષત્રીય વીર પુરુષ હતા દોઢ મોથી બસેંહ વર્ષના ગાળા પછી (વયે નહિ) સ ૧૯૪૦ ની સાલમાં પાલીતાણા શહેરમાં બુદ્ધા બુદ્ધા શહેરના જેન આગેવાનો વગેરે વીર હબર માનવ મેદની વચ્ચે તેઓશ્રીને આત્મચર્ચ પદવી શ્રી મધે અર્પણ કરી હતી અમારા તે શુરુદેવ, વાદી, કવિ, લેખક, સાહિત્યકાર સર્વ દર્ગનના નિષ્ણાત હતા તેમના લખેલા અનેક અથવા પ્રકાશમાન વચેલા છે તેઓ સાહેબને સને ૧૯૯૨ ની ચીકાગો અમેરિકામાં મળેલી સર્વ ધર્મ પરિષદમાં આમ ત્રણ મળ્યું હતું, પણ તેઓશ્રી ત્યાંથી હોવાથી ત્યાં ન જઈ શકવાથી મહુવા નિવાસી નરરત્ન વીરચંદ્ર રાધવજી ગાધી બી એ બેરીન્ટર એટ હો ને જેનધર્મના તરવજાનને અભ્યાસ કરાવી મોકલ્યા હતા આ મહાયુરુપના નામની આ સભા છે સભા એક ફ્રી લાઇબ્રેરી અને વાચનાલય ધરાવે છે, જેમાં દશ હબર અથવા નવ વર્ગોમાં ક્રિમત ફા પદર હબરની ક્રિમતતા છે, પરંતુ પેપરો આવે છે અને ફ્રી છે અને જેન જેનેતર પ્રજા તેનો ખેડાળા પ્રમાણમાં લાભ લે છે આ વિશાળ મકાન સભાનું પોતાનું હોવાથી આ મગવડ સારી રીતે મચનાય છે

નિવાસ હસ્ત લિખીત પ્રતો શુભારે ઓગણીશોરૂ મળા પામે છે, જેની પચાસ હબર રૂપીયા કરતા વિશેષ ક્રિમત છે તે બુદ્ધ હ ટાળ છે

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક ૪૦ વર્ષથી મળા તન્દુથી પ્રગટ થાય છે. બુદ્ધા બુદ્ધા વિદ્વાનોના લેખોથી પ્રશંસનીય થયેલ છે સભામાં હાલ જાર પેદનો તવા બુદ્ધા બુદ્ધા શહેરના મળી સાહચાર્યોરૂ મળ્યો છે વાર્ષિક રીપોર્ટ દર વર્ષે પ્રાંત દારવામાં આવે છે

કેળવણીના ઉત્તેજનાર્થે બશે હ રૂપીયા

સ્કોલરશીપના અને ડૉ. ૧૨૫) જૈન કન્યા શાળાને વાર્ષિક મદદના અપાય છે.

હવે સાહિત્ય પ્રકાશન-પ્રચાર સંબંધી જણાવવા રજા લઉં છું; જેમાં સભાની ઉદાર નીતિ હોવાથી આજે તે માટે જૈન કોમમાં પ્રથમ દરજ્જો ધરાવે છે. આ સાહિત્ય સેવા સભા જે કરે છે, તે માટે પાટણમાં ગિરાજમાન સાક્ષરવર્ધ સાહિત્યપ્રેમી શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજનો મહદ્ ઉપકાર છે કે જેના ગદ્યો સભા આપી શકે તેવું નથી. તે ઉપરાંત તેઓ સાહેબના સદ્ગત દાદાશુર પ્રવર્તકજી શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ અને શુરવર્ધ શ્રી ચતુરવિજયજી મહારાજનો પણ તે ઉપકારમાં જળારો ફાળો છે તે પણ જીવનભર સભા ભૂલી શકે નહિ. આ સાહિત્યના શ્રુમારે સંસ્કૃત પ્રાકૃત ૯૦ તથા શુજરાતી ભાષાંતરના ૯૨ ગ્રંથો મળી ૧૮૨ ગ્રંથો આપની સસક્ષ નિરક્ષણ કરવા આ સામે જ રજુ છે, તેવું સભાએ પ્રકાશન કર્યું છે. દોઢલાખ શ્લોકતું કામ પ્રેસમાં છે, અને કાગળની મેંઘવારીને લઈ તેટલું જ સુલતવી રાખવું પડ્યું છે. પ્રકાશન ગ્રંથોમાં અમારા ધર્મશુરુઓ, ભંડારો, દર્શનશાસ્ત્રના યુરોપીયન વિદ્વાનો અન્ય અત્રે અને જહારગામના સાક્ષરો સાહિત્ય રસીકોને મળી અત્યાર સુધીમાં ડૉ. ૨૨૦૦૦) બાવીશ હજારના ગ્રંથો ભેટ આપ્યા છે. લાઈફ મેમ્બરોને ભેટ આપ્યાની સંખ્યા જૂદી છે. અમારા આ સાહિત્યની કિંમત માટે એક પ્રસંગ રજુ કરવા માંગું છું. સં. ૧૯૯૦ ની સાલમાં અમારી શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા કે જેના આત્મા અમારા વરિલ બંધુ કુંવરજીભાઈ અહિં બેઠા છે, તેની જ્યુબીલીના પ્રસંગે સર્વ પ્રકારના સાહિત્ય નિખળાત શ્રીયુત આનંદશંકર બાપુભાઈ ધ્રુવસાહેબ પધાર્યા હતા. તેઓ સાહેબને અને સ્વર્ગવાસી નાગદાર પ્રભાદા કરભાઈ પટ્ટણી

સાહેબને સભાતું સાહિત્ય પ્રકાશન અને સભાતું અવલોકન કરવા વિનંતિ કરતાં પધાર્યા. સર્વ પ્રકારના સાહિત્ય અને તેમાં શું વિષય છે તે જણાવતાં મહેરબાન ધ્રુવ સાહેબે કહ્યું કે તમારા સાહિત્યમાં એક અપૂર્વ વસુદેવ હિં કિં ગ્રંથ હસ્ત લિખિત છે તે કોઈ જૈન છાપાવતું નથી, આતું સુંદર સાહિત્યતું પ્રકાશન નથી થતું તે જોઈને મને ખેદ થાય છે. પટ્ટણી સાહેબ આ ગ્રંથ ઇતિહાસિક પ્રાચીનમાં પ્રાચીન ગ્રંથ છે તે જૈન સંસ્થા છાપાવશે તેણે અપૂર્વ સાહિત્ય સેવા કરી છે, એટલું જ નહિ પરંતુ ખરી સાહિત્ય સેવક સંસ્થા હું તો તેને જ માતું ! અમારા તરફથી સેક્રેટરીએ જણાવ્યું કે સાહેબ ! આ સભાએ તેના બે લાગ છપાવ્યા છે આ આપની પાસે રજુ કરે છું. તેઓશ્રી ઘણા ખુશી થયા અને તે ગ્રંથ માટે વિશેષ હકીકત જણાવવા માગતાં તે સંબંધી હકીકત જણાવવામાં આવી. ઉપરોક્ત બે પ્રકારના ગ્રંથો સંબંધી ટુંકી હકીકતો જણાવતાં બંને સાહેબો ખુશી થયા અને બીજે દિવસે પ્રબળી બહેર સભા જેમાં પાંચ હજાર માનવ મેદની હતી, તેમાં આ સભાના ઉપયોગી સાહિત્ય પ્રકાશન માટે મહેરબાન આનંદશંકરભાઈએ સુક્ત કંઈ પ્રશંસા કરી હતી. મહેરબાન સાહેબો ! દરેક સાહિત્ય સંબંધી હકીકત રજુ કરવાનો અત્યારે વખત નથી તેથી આટલો પરિચય આપની પાસે રજુ કર્યો છે.

મહેરબાન સાહેબો, આપનો ઘણો વખત લીધો છે. છતાં રાજેશ્રી ભોગીલાલભાઈને માનપત્ર આ સભા કેમ આપે છે તે સુદાની હકીકત હવે આપની પાસે રજુ કરે છું.

શ્રી ભોગીલાલભાઈ સન્નન, મિલનસાર, માયાળુ અને નિખાલસ દિલના છે. લક્ષ્મી સંપાદન થયા પછી વધારે નહ, લઘુ અને સર્વ

પ્રિય બન્યા છે પોતાના તાળાના માણુઓની કાયમની રાહત માટે મીલમા દવાખાનુ, પ્રસૂ તિગૃહ બનાવી તેઓ ઉપર વાતસલ્ય લાવ પ્રગટ કર્યો છે

રાજેશ્રી લોગીલાલભાઈએ ગદ્ય શાલમા મીલ તરફથી એક સારી રકમ ભરી, પ્રયત્ન વડે એક લાખ રૂપિયા ઉપરાતની રકમ એકઠી કરી, તેનો સુદર વહીવટ કરવામા સારો લાગ લઈ માનવરાહત મમિતિ નિમી લાવનગરની જનતાને રાહત આપી છે, તેથી તેમજ પ્રબળી કોઈ કોમના માણુસને પણ બનતી રાહત આપવા ચુકતા ન હોવાથી પ્રભુપ્રિય પણ થઈ પડ્યા છે

શ્રીયુત લોગીલાલભાઈની અનેક બાળતોમા મળાવતો અને સુદર કાર્યવાહી બાણી, રાજ્યે પણ તેમની સેવાઓની કદર કરી ધારામલાના માનનીય સભ્ય તેમજ બીજા અન્ય સેવાના કાર્યોમા પણ પ્રબળીય સભ્ય તરીકે નિમ્નોઽ કરી કદર કરી છે જેથી આ રાજ્યના માનનીય શહેરી થયા છે

જૈન સમાજના ઉદ્ધાર માટે પણ તેઓની શુભ લાવના બાણીતી છે દેવ, ગુરુધર્મની સેવાના અહિ તેમજ બહાગ્ગામથી ટીપ, ફંડ જે આવે તેમા ફાળો આપવા ચુકતા નથી, એણે એક કાર્ય નથી કે જેમા તેઓશ્રીનો ઉદ્ધાર ફાળો ન હોય, વળી કેળવણીના ઉત્તેજ નાર્થે તેમજ તેમની ખાનગી સખાવતો પણ જણાય છે કુટુંબના માણુસને પણ સુચના છે કે ઘેર આવેલ અભિયોને ખાલી હાથે ન જવા દેવો

મનુષ્ય પ્રત્યેનુ અનુકંપાનુ દૃષ્ટાત એક તાબુ આપ સાહેબો પાસે જી કડુ છુ થોડા દિવસ પહેલા નામદાર દિવાનમાહેળના સત્કારથે પોતાના બગલે પાટી આપી હતી, તે વખતે કલકત્તાના ભૂખમજ અને મગ

ણની કરુણ કથા સાલળી તેજ વખતે એક શહેરીને શોભે તેવી રીતે રૂા પાચહજારની રકમ (જે કે આજ સુધી મીલના અને તેમના કુટુંબના મળી રૂા નવ હજાર) આપવાની ઉદ્ધારતા બતાવી અને લાવનગરમા પહેલ કંવાનુ માન રાજેશ્રી લોગીલાલભાઈ આટી ગયા છે તેઓશ્રીની એ સારા સુહૃદ્ની તે સખાવતથી અત્યારે તે ફંડ ત્રીશ હજારે અહીં પહોચ્યુ છે અહિ અને મહાલો થઈ રૂપિયા પચાસ હજાર થશે જ તેથી આ વખતે ઇનકમટેક્સ નહિ લેવા ઠરાવથી થયેલ બચતનો બગાળ રાહત ફંડમા ઉપયોગ કરવા સર્વે વ્યાપારી ભાઈઓને વિનતિ છે તેમજ રૂપિયા પચાસ હજાર આપણા કૃપાળુ મહારાજ સાહેબ કૃપા કરી આ ફંડમા આપે એમ આપણી પ્રબળી વતી નામદાર દિવાન સાહેબને વિનતી કરવાની છે તે એક લાખ રૂપિયાનુ અનાજ જેમ બને તેમ જલદી ત્યા પહોચે તેમ પ્રબલ કરવા લાવનગર શહેરને શોભે તેમ ગજા પ્રભુએ મળી ચોજના જલદી કરવી કે જેથી બીજા રાજ્યને અનુકરણીય થઈ પડે

મહેરબાન સાહેબો, રાજેશ્રી લોગીલાલભાઈમા એક વિશિષ્ટતા છે, તે એ કે જ્યારે કોઈ બધુને લક્ષ્મીદેવી પ્રમત્ત ધામ ત્યારે તે અહલાવી, વૈભવી, અને મોજશોખમા પ્રથમ પડે છે, ત્યારે શ્રીયુત લોગીલાલભાઈ વધારે નમ્ર વધારે સરલ અને વધારે સેવાલાવી બન્યા છે લક્ષ્મીદેવી પ્રાપ્ત થયા પછી તરત જ વૈભવને ગોણુ કરી, લક્ષ્મીને અસ્થિર માની સુકૃત, દયા અને સેવાના કાર્યોમા પોતાની લક્ષ્મીના છુટા હાથે ઉપયોગ કરી આત્મ કલ્યાણ સાધી રહ્યા છે તેથી આવો દાખલો અહિ જૈન સમાજ પ્રથમ અને અનુકરણીય છે, તેથી જ તેઓ જૈન સમાજમા નરરત્ન થયા હોવાથી અમેના જેન મ ધના માનપત્રને લાયક બન્યા છે, તે ગમે

ત્યારે જનો; પરંતુ આવા પુણ્ય પ્રભાવક શ્રાવક કુળભૂષણ, શ્રીયુત ભોગીલાલભાઈ આ સભાના માનનીય પેટ્રન હોવાથી તેઓના ઉપરોક્ત સુકૃત્યો ભેદ તેઓશ્રીને સત્કારવા આ માનપત્ર આ સભા આજે આપે છે.

મહેરબાન સાહેબો, મેં ધાર્યા કરતાં આપનો વધારે વખત લીધો છે, તેથી તેમજ હું વ્યાપારી વર્ગનો અદ્વૈત મનુષ્ય હોઈ મારા નિવેદનમાં કંઈ પણ વધારે જોડું ગોલાયું હોય તો ક્ષમા માગી બેસી જવાની રજા લઉં છું.

ત્યારબાદ સેક્રેટરીએ પ્રભાત કળા મંડળ કંપનીના માલેક હરિભાઈ અંત્રે આવેલા છે, તેઓ જૈન ઇતિહાસના ચમકતા તારાઓ વસ્તુપાળ તેજપાળ કે જે રાજ્યના મંત્રીશ્વર હતા, તે રાજ્યની સમગ્ર પ્રજા ઉપર તેઓશ્રીનો સામાજિક પ્રેમ, સેવા અને ભાવના એટલી યથી ઉત્તમ હતી કે તેઓના સામાજિક કાર્યવાહીનો પ્લોટ રંગભૂમિ ઉપર મૂકવા માગે છે અને તેઓ સાહિત્યરસિક છે. જૈન ધર્મની કોઈપણ પ્રકારની લાગણી દુખાવ્યા વગર સામાજિક અનુકરણીય ઉત્તમ કાર્યો રજૂ કરવા માગે છે. એમ જણાવ્યા બાદ પ્રભાત કળા મંડળના માલેક શ્રી હરિભાઈ ભટ્ટે સભા સાથેના પોતાના પરિચય અને પ્રાસંગિક આનંદનો ઉલ્લેખ કરી, જૈન ઇતિહાસના ચમકતા પાત્રોને રંગભૂમિ પર રજૂ કરવાની ભાવનાથી પોતે વસ્તુપાળનો પ્લોટ તૈયાર કરી રહ્યા છે તે માટે સમયોચિત વિવેચન કર્યું હતું. બાદ ડૉ. જસવંતરાયે મેળાવડાને અંગે સુનારકબાદીના અમદાવાદથી લલુભાઈ દેશાઈ, અને સ્થાનિક રા. મોતીચંદ ગવેરભાઈ માસ્તર તેમજ વોરા બુઠાભાઈ સાકરચંદનો સંદેશો વાંચી સંભળાવ્યો હતો, જે પછી

કવિ રેવાશંકર વાલજીએ સમયોચિત કાવ્ય સંભળાવ્યું હતું.

ત્યારબાદ શેઠ શ્રીયુત કુંવરજી આણંદજીએ જણાવ્યું કે:—

ભાઈશ્રી ભોગીલાલભાઈએ પોતાના માયા-ગુપ્તાથી અને ઉદારદિલથી જૈન સમાજનો જ નહીં પરંતુ ભાવનગરના શહેરીજનોનો પ્રેમ મેળવી લીધો છે.

ચિત્ત, વિત્ત અને પાત્ર એ ત્રણેનો સુયોગ થાય તેને સુપાત્રદાન કહેવામાં આવે છે, એટલે આ માનપત્રના મેળાવડાને તે કોટીમાં મૂકી શકીએ. ભોગીલાલભાઈ પાત્ર છે, મે. દિવાન સાહેબ મેળાવડાનું પ્રમુખસ્થાન સ્વીકારે છે અને શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા માનપત્ર આપે છે તે ત્રિવેણીનો સંગમ છે. ભોગીલાલભાઈ માટે વિશેષ કહું તો તેઓ મે. દિવાન સાહેબ અને હું એકજ છીએ વળી પ્રજા અને રાજ્યને મળીને ઉભયનું હિત જળવાય તેવી રીતે જ દરેક કાર્ય કરવા તેમાં ભાવનગરની શોભા છે.

મારી તમને લલામણ છે કે ભોગીલાલભાઈનું અનુકરણ કરો અને પ્રાપ્ત લક્ષ્મીને તેમની રીતે સફળ્ય કરો. અત્યારે દ્રવ્યની સાર્થકતા કરવાનું ખરું ક્ષેત્ર ખંજાળનું છે. મે. દિવાન સાહેબે તમને ઇન્કમટેક્સમાંથી બચાવી લીધા છે તો તમારા પૈસાનો ફાળો આવા કાર્યમાં આપો. છેવટે જણાવીશ કે ભોગીલાલભાઈ આવા કાર્યો સવિશેષ કરતા રહે મે. દિવાન સાહેબ આવા પરમાર્થના કાર્યોમાં ફાળો આપી પ્રજા પ્રિયતામાં વધારો કરે એટલું કહી બેસી જવાની રજા લઉં છું.

બાદ સભાના સેક્રેટરી શ્રીયુત વિઠ્ઠલદાસ મૂ. શાહે મે. ભોગીલાલભાઈને આપવાનું માનપત્ર નીચે પ્રમાણે વાંચી સંભળાવ્યું હતું.

જૈન નરરત્ન શેઠ ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળા

શ્રેષ્ઠીવર્ય શ્રીયુત ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળા, ભાવનગર.

આત્મીય બંધુ,

આપની ઔદ્યોગિક કાર્યકુશળતા, જાહેર સેવાની અનેકવિધ કંપાણકારી પ્રવૃત્તિ, જૈન સમાજની પ્રગતિ માટે ઉચ્ચ ભાવના, ગરીબો પ્રત્યેની અનુકંપા વિગેરે ગુણો જોઈ અમેને જે હૃદય ઉત્પન્ન થયો છે તે આ માનપત્રદ્વારા પ્રદર્શિત કરવાની આ ઉત્તમ તક હાથ ધરીએ છીએ.

આપે સામાન્ય કેળવણી પામી, સામાન્ય સંયોગોમાં જોઈરી આપમળ અને કામની સતત ચીવટ અને ધગશયી મીલ સ્થાપી કાર્મિકાવાડના ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રમાં અનેક નામમાં મેળવી છે અને કાર્મિકાવાડમાં પણ દુનિવર ઉદ્યોગ માટે જોઈછું ક્ષેત્ર છે તે જતાવી આપ્યું છે, તેમજ પોતાના કારીગરોને કેવી ગઢત આપવી જોઈએ તે પ્રસૂતિગ્રહ, દવાખાના વિગેરે સ્થાપી આપે અન્યને દાખલો લેવાનો માર્ગ જતાગ્યો છે.

ભાવનગરની આમજનતાને માટે આપના શુભ પ્રયામો જાણીતા છે ભાવનગરના ઇતિહાસમાં અનેક એવું માનવસાહત કેડ જીણું કરી, તેનો સુદર વહીવટ કરી જતાવી એક સાચા સેવાભાવવાળો શુ કરી શકે છે તે આપે જતાવેલ છે.

જૈન સમાજના ઉદ્ધાર માટે પણ આપની શુભ ભાવના એવી જ જાણીતી છે આપના ગુપ્તદાન અને આપની અનુકંપા ગરીબોને તથા મધ્યમ વર્ગના કુટુંબોને આશિર્વાદ મમાન છે.

ભાવનગરની કોઈપણ શુભ પ્રવૃત્તિમાં આપનું અગ્રસ્થાન જ હોય છે, અને આપની ગહનરી નીચે દરેક પ્રવૃત્તિનું સુદર પગિણામ આવે છે.

ભાવનગર રાજ્યમાં પણ આપનું ગૌરવસ્થા સ્થાન છે અને ગળ્યે પણ આપની સેનાઓની કદમ કરી ભાવનગર રાજ્યની ધારાસભાના માનનીય સભ્ય, સિવિલ ડીફેન્સ બોર્ડના મેમ્બર, સિવિક ગાર્ડના આનરરી ટ્રેનર, રેફ્યુજી કમિટીના ચેરમેન નીમેલ છે તેમજ પ્રજા પક્ષે આપ કાર્મિકાવાડ મીન ઝોનર્સ એસોસીએશનના ઉપપ્રમુખ, તળાજી તીર્થ કમિટીના પ્રમુખ, ભાવનગર પાજરાપોળના ઉપપ્રમુખ, વનિતા વિશ્રામના મધ્ય, રોક જિનહાસ ધર્મદાસની પેઢીના પ્રતિનિધિ છે.

ઉપરોક્ત સેવા, ઉદાગતા, અનુકંપા વિગેરે સદ્ગુણો સાથે સરકાર અને સાહિત્યના પણ આપ પ્રેમી છે. આત્મકલ્યાણના પાન કગવતી ગુરુભક્તિ નિમિત્તે સ્થાપન થયેલ સાહિત્યની પરખ સમી આ મહાને પોતાની માની તેના વિકાસમાં કાળો આપવા આપ આ સભાના પેટ્રન થયા છે, તે આ સરચાને મન મહદ્ ગૌરવનો પ્રમ ગ છે અને આશા છે કે, મહાના જ્ઞાનેદ્ધાર અને અનેકવિધ પ્રાચીન સાહિત્યના ઉદ્ધારમાં આપનો મહત્તર પ્રેરણાત્મક જની ગહેશે.

અમેને આશા છે કે આ સભા સાચેના હવે પછીના આપના સજ ધને વિરોધ ઉજ્જવળ કરી જતાવશે, સાથે આપ દીર્ઘાયુ થઈ શારીરિક, માનસિક, આધ્યાત્મિક, અને આર્થિક સપત્તિઓ દિવસાનુદિવસ વિરોધ વિશેષ મેળવવા બાગ્યશાળી ખેતો, એવી પરમ કૃપાળુ પગમાત્માની પ્રાર્થના કરવા સાથે આ માનપત્ર ભાવનગર રેટના પ્રમુખ દિવાન સાહેબ શ્રીયુત અનંતગાય પ્રભાસકર પટ્ટણીના શુભ હરને આપને એનાયત કરતા આનંદ વ્યક્ત કરીએ છીએ.

આત્માનંદ ભવન ભાવનગર. તા. ૧૮-૮-૪૩, સવત ૧૯૮૬ ના ભાદરવા વદિ ૫ ગનિવાર.

ગૌરુ ગુલાબચંદ આણંદજી
પ્રમુખ શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા
તથા અન્ય સભામંદો

અનંતગાયભાઈ પ્રભાસકર પટ્ટણી,
પ્રમુખ દીવાન સાહેબ, ભાવનગર રેટ
મેળાનગાના પ્રમુખ

ધન-ટ્રસ્ટી, ધનપતિ ધન મેળવી જાણે અને બીજા તેને વાપરી જાણે, બ્યારે ધનના ટ્રસ્ટી મેળવીને તે જાળવી રાખે. ભોગીલાલભાઈ લક્ષ્મીના પતિ છે, તે કરતા મારે વધારે કહેવાનું નથી

આ સલામા હું પ્રથમ વાર આપુ છું સલાનો પરિચય આજે જ વહલભદ્રાસલાઈએ કરાવ્યો છે, તેનું પ્રકાશન સાહિત્ય મારી સામે છે તે મેં જોયું જોઈ ધણી પ્રશ્ની થયો છું, વહલભદ્રાસલાઈએ આજે જ મને તે સળધી માહેતી આપી છે એટલે તે મારે આજે વિશેષ નહિ કહી શકું સલા પામે એક સારી લાય-બ્રેરી છે તેમ મેં જોયું છે લાયબ્રેરી એ વિચારેનું લઠાણ છે અને ઇતિહાસમા મોટા મોટા પુરૂષો જે ધર્મ ગયા તમના હૃદયમાથી જે પ્રેરણા નીકળી તે જેઓ લખી ગયા અને એમણે તો આત્માનો આનંદ અનુભવ્યો અને તેમના એ હેતુને આપણે જાણીએ તો આપણે આપણા આત્માને પણ આનંદ થાય અહિં જે સંસ્કૃત પ્રાકૃત સાહિત્ય છે તે તો વિદ્વાનો સમજી શકે તે આ જમાનામા ગંધા ન સમજી શકે, પરંતુ અત્યારે જે જાતનું સાહિત્ય નીકળી રહ્યું છે તે ઉપરથી તેમ થોડા સમય પહેલાં અત્રેની કોલેજમા ગુજરાતી સાહિત્યનું પ્રદર્શન ભરવામા આવેલ આ પ્રદર્શન જેમણે જોયું હશે, અને તેમાના ગુજરાતી સાહિત્ય અને તેના વર્ગીકરણનો જેણે અભ્યાસ કર્યો હશે તેને એ સાહિત્ય અને સલાના સાહિત્ય વચ્ચે કાંઈ સળધ નથી, જમીન-આસમાનનો ફેર સમજાયો હશે ઇશ્વરની કૃપા એટલી કે તે લખનારને લખતા જે આનંદ થયો હશે તે આપણને થાય તો સારૂ પરંતુ કાંઈ પણ

સ્થિતિમા આત્માને વિશેષ આનંદ કેમ લાઈ શકાય એ જાણત ઉપર આ સલાને વિચાર કરવાનું સોયુ છું

છેવટ મલાના સચાલકને હું અભિનંદન આપુ છું અને આટલું કહી મલાનો આભાર માનુ છું અને ભોગીલાલ શેઠને મારા પોતાના અભિનંદન આપુ છું

છેવટે મહેરજાન દિવાન સાહેબનો ફૂલહારથી મલાની વતી પ્રસુખ માહેએ મતકાં કર્યા બાદ પ્રસુખ શેઠશ્રી ગુલાબચંદલાઈએ સર્વેનો ઉપકાર માનતા જણાવ્યું કે, આવી સખ્ત ગરમી મા ઘણી ગીઠદી થઈ ગઈ, એવી નાની જગ્યામા આપને કટાણો આવે તેવી રીતે મારે આપને બેસાડવા પડ્યા છે, તે કૃત્ત અમારો એવો આગ્રહ કે અમારી સલાના પોતાના મકાનમા આપના પગલાં આવા શુભ પ્રસંગે જ થાય તેવી ઇચ્છાથી આપને આવી તસ્દી આપી છે મહેરજાન દિવાન સાહેબ, અન્ય અધિકારી વર્ગ, વેપારી વર્ગ અને મારા સ્વધર્મી સલાસદ જાણુઓએ અમારા આમ ત્રણને માન આપી જે તસ્દી લીધી છે તેનો આભાર માનુ છું મહેરજાન ભોગીલાલભાઈ ઉદાર ગુહસ્થ મજબૂન છે અને અમારી વિનંતીથી આ સલાના પેટ્રન (સુરખી) બધા છે, તેમને આ માનપત્ર આપવા અમારી છ માસવી મહેનત હતી, તેઓ કોઈ રીતે હા પાડતા નહોતા, છેવટે કળુલ થાય ત્યારે પાર્ટી લેવાની અને છેવટે એકલો આઈ-સ્કીમ લેવાની પણ ના પાડી જેથી આપનું તે સ્વાગત અમો કરી શક્યા નથી તેથી દરગુજર કરશે અને છેવટે આપ સર્વેએ લીધેલ તસ્દી મારે ફરી એકવાર આભાર માનુ છું

.....વર્તમાન સમાચાર.....

જાડિયાલાયુરુ (પંચમ)

પંચમ શ્રી સંઘના પ્રાણ આચાર્યવર્ય શ્રી મદિજવવદલભચરીશ્વરજી મહારાજ પોતાની શિષ્ય-પ્રશિષ્યાદિ સુનિમંડળી સહિત જાડિયાલાયુરુ નગરમાં આતુર્ભાસ ગિરાજમાન છે.

આચાર્યશ્રીના સદુપદેશના પ્રભાવથી શ્રાવણ કૃષ્ણા પંચમીના શુભ મુહૂર્તે શ્રીમદ્વિજયાનંદસ્વરિ જૈન શુરભંદિરનો પાંચો નાખવામાં આવ્યો-શીલા-ન્યાસ થયો.

લાલા હંસરાજજી રોશનલાલજી જૈન દુગડે શ્રી શુરભંદિરના માટે પોતાની એ કનાલ જમીન ભેટ આપી અને શ્રી સંઘે પણ ઉત્સાહ અને ઉદારતાથી રકમો લખાવી છે.

આચાર્યશ્રીજીના નેતૃત્વમાં પર્વાધિરાજ શ્રી પર્યુપણાપર્વ ઘણા જ ઉત્સાહ અને સમારોહથી આરાધન કરવામાં આવ્યા હતા.

રચના-શ્રી કલ્પસુત્રનો વરઘોડો સમારોહથી નીકળ્યો હતો.

શ્રી પર્યુપણાપર્વ આરાધવા સારૂ પંચમભરના તેમજ પંચમ જહારના અને વેપારાર્થે આવેલા ગુજરાતી-કાઠિયાવાડી ભાષાઓ દોઢ હજાર પદાર્થો હતા. જહારથી પધારેલા સાધર્મિક ભાષ્યજહેતોની લાલા કૃપારામજી જનારસીદાસજી જૈન દુગડે શ્રાવણ વદિ દશમીથી ભાદરવા સુદિ છઠ્ઠી સુધી ગોજનથી ભક્તિ કરી હતી. લાલા જનારસીદાસજીના મુખુત્રે લાલા કિશોરીલાલજી, સાદીલાલજી, નિરંજનદાસજી

છત્તિલાલજીએ પંચમ શ્રી સંઘના તરફથી પદી-નિવાસી લાલા સુદરદાસજી તથા લાલા કર્પૂરચંદજી દુગડે અને જાડિયાલા શ્રી સંઘના તરફથી લાલા ટેકચંદજી માલેકશે સોનેરી હાર પહેરાવી સન્માન કર્યું હતું અને લાલા સોમામલજી મુતીલાલજી જૈન લોહાએ એક હજાર રૂપિયા સેવાર્થે આપી શ્રી સંઘને ઉત્સાહ વધાર્યો હતો.

આચાર્યશ્રીજીના સદુપદેશથી ખગાળ અને મેવા-ડના આપદગ્રસ્ત ખંધુઓની સહાયતાર્થે સારો ફાળો એકત્રિત કરવામાં આવ્યો. આ ફાળો આખા પંચમમાં ઉધરાવી શ્રી આત્માનંદ જૈન મહાસભા પંચમ મોહલાવી આપશે.

અમૃતસરનો શ્રી સંઘ ઉધાડે પગે ચાલી ક્ષામણાર્થે આવ્યો.

અમૃતસરનો શ્રી સંઘ ગુજરાતી, કાઠિયાવાડી, કચ્છી ભાષાઓ આદિ જે વેપાર માટે આવેલા તે પણ સંમિલિત હતા. ઉધાડે પગે ચાલી ભા. સુ. છઠે આચાર્યશ્રી આદિ સુનિમંડળને વંદનાર્થે એવં ક્ષામણા માટે આવ્યો હતો.

પાણુ મોહનલાલજી વઢીલ, લાલા ટેકચંદજી, જનારસીદાસજીના પ્રસંગોચિત્ત ભાષણો થયા હતા. આચાર્યશ્રીજીએ ફરમાવ્યું હતું : 'કે આજની આ ઘટના જૈન ઇતિહાસમાં અંકિત રહેશે. ઉધાડે પગે ચાલીને આવવું અને ક્ષામણા કરવા આ સૌભાગ્ય અમૃતસરના શ્રી સંઘને સૌથી પ્રથમ જ મળ્યું છે.'

ભાહોર ગુજરાંવાલા આદિના શ્રી સંઘે પણ ક્ષામણાર્થે આવી ગયા હતા.

શ્રી જગદ્ગુરુદેવની જય તી

ભા સુ અગિયારસે આચાર્યશ્રીજીની અધ્યક્ષતામા જગદ્ગુરુદેવ શ્રી વિજયલીંગસૂરીશ્વરજી મહારાજની જય તી સમારોહથી ઊજવવામા આવી હેડમાગત જયચંદ્રબાઈએ શ્રી જગદ્ગુરુદેવનું જીવનચરિત્ર સુંદર છટાદાર ભાષામા સંભળાવતા, જૈન સાધુઓના આચાર, સંગિજીએ મન્દાટ અકબર બાદશાહ ઉપર પાડેલી છાપ, અકબર બાદશાહની વિનતીથી મનુષ્યો અને પશુઓના હિત માટે એઓએ કરેલી માગણી વગેરે વગેરે બાજતો સારી રીતે છણી હતી.

૫ સરસ્વતીતાથજી અને જન્મનાદામજીના વિવેચનો થયા બાદ આચાર્યશ્રીજીએ ઉપસહાર કરતા શ્રી જગદ્ગુરુદેવમા રહેલી ખૂબીઓ, એમના ચમત્કાર આદિ બાજતો ૫૦ પ્રકાશ નાખી માગલિક મળાવાનું હતું.

ભા સુ તેગસે શ્રી આદીશ્વર પ્રભુના દેગમરે ચાર પ્રભુપ્રતિમા બિગળજમાન કરવામા આવી હતી.

લઠક ડા

આચાર્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની આગ્રાવર્તી પ્રવર્તકણી પિઠુપી સાધ્વીજી શ્રી દેવશ્રીજી, હેમશ્રીજી આદિ ઠાણા બિકાનેગ પધાગતા અહીં (લઠકે) પધાર્યા, અહીં જ ચૌમાસુ કર્યું.

પંચખમા ડેપુટેશન

જ ડિયાનાચુરમા આચાર્યવર્ધ્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભ સૂરીશ્વરજી મહારાજને વાદવા અને ગોડવાડ-મારવાડ પધારવા માટે વિનતી કરવા શ્રી પાર્શ્વનાથ જૈન વિદ્યાલય-વગકાણા અને ગોડવાડ મહામંચેવનના પ્રમુખ શેઠ મૂળચંદ્રજી તથા વિદ્યાલયના સેક્રેટરી રોક નિદાલચંદ્રજી-જ્ઞેષ્ઠપુત્ર રેટકાઉન્સીલ મેમ્બર, વગકાણા તીર્થ જીર્ણોદ્ધાર દમિટીના સેક્રેટરી શેઠ જ્ઞેષ્ઠમલજી આદિ ૪૦ સદસ્યોદયોનું ડેપુટેશન આવ્યું હતું. વ્યાખ્યાનની બારસમામા ડેપુટેશને જોલા થઇ આચાર્યશ્રીજીને મારવાડ-ગોડવાડ પધારવા સારું

સામઠ સાદર વિનતી કરી હતી જવાબમા આચાર્ય શ્રીજીએ જેવી ક્ષેત્રપર્યાટના ફરમાલુ

ગતના શેઠ મૂળચંદ્રજી સાહેબની અધ્યક્ષતામા ખામ મલા ભગવામા આરી ૫ ગમકુમારજી, બાસાલી મપતરાજજી, માસ્તર ચદનમંજી આદિના સુદર ભાષણો થયા હતા. વગકાણા, ફાતના વિદ્યાલયોના વિદ્યાર્થીઓના ગાયનો-ખેતો આદિએ પંજાખી ઓના મન મોહી લીધા હતા.

ડેપુટેશને નજી દિવસ રોકાઇ પૂજા-પ્રભાવના કરી અને તીલાગ્રાધએ શ્રી મવના પ્રત્યેક ધરે એક એક રૂપિયો અને શ્રાદ્ધજીની લઠાણી કરી હતી.

ડેપુટેશન અગ્રેથી વિદાય થઇ અચૂતસર, શિયાલકોટ, ગુજનાવાલા આદિ નગરોના દેરાસરોના દર્શન કરી પાછું સાનંદ વિદાય થયું હતું. પંજાબના બાઇઓએ ડેપુટેશનના સુદર સ્વાગતો કર્યા હતા. ડેપુટેશને આપેલ દાનની યાદી નીચે પ્રમાણે છે.

૧૦૦૧ શાહ મૂળચંદ્રજી, માદડી-ચુરમદિર જડિયાવાને ૨૦૦૧ ગોડવાડ શ્રીચંદ તરફથી, શિયાલકોટ દેરાસરને ૧૦૦૧ શાહ મૂળચંદ્રજી-શ્રી આત્માનંદ જૈન ચુરકુળ પંચખમા

૧૦૦૧ શાહ લજ્જતમલજી-ખુડાલા ચુરકુળને ૮૭૧ પરચુરજી ચુરકુળને ૩૦૧ શીલાબાઇ-શિયાલકોટ દેરાસરમા ગોખલા માટે

દરેક રથાનોના દેગમરો, મડળો આદિને પશુ દાન આપ્યું હતું.

આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયકમળમૂર્તીશ્વરજી મહારાજની જય તી

આસો સુદિ ૧૦ શુક્રવાર તા ૮-૧૦-૪૩ ના રોજ આચાર્ય મહારાજશ્રીની સ્વર્ગવાસતિથિ હોવાથી શ્રી જૈન આત્માનંદ સલા-ભાવનગર તરફથી જય તી ઊજવવામા આવી હતી. સનાતના શ્રી મોહા જિનાલયમા શ્રી નવપદજીની પૂજા ભાવનાપૂર્વક લાણવારામા આવી હતી, તેમજ આગી રચનાસમા આવી હતી.

શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલ અભિપ્રાયો

૧. આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ જાંડિયાલાયુરુ
(પંચગ) થી લખી જણાવે છે કે: તા. ૨૯-૯-૪૩.

“ તમેજો મોકલાવેલ પ્રથમ તીર્થંદર શ્રી આદિનાથ પ્રભુનું જીવન ચરિત્ર મળ્યું.

છપાઇ, સફાઇ, ભાષા, તસ્વીરો વગેરે મનને આકર્ષે એવાં છે. પુસ્તક હાથમાં લેતાં જ
બોવાનું અને વાંચવાનું મન થઇ આવે છે.

મૂળ કર્તા શ્રી અમરચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજે પરિશ્રમ ઉઠાવી પોતાની વિદ્વત્તાથી
ધણે જ યોધ અને રસપ્રદ બનાવી લખ્યું જીવે પર મહાન ઉપકાર કર્યો છે અને તમે-
(સભા) એ શુર્જર ભાષાભાષીઓના હિતાર્થે શુર્જર ભાષામાં સરસ અનુવાદ કરાવી,
છપાવી, ઉપકાર કરવામાં કંઇ ખામી નથી રાખી.

જ્ઞાનપિપાસુઓને વાંચવા માટે અમારી ખાસ ભલામણ છે. ”

પૂ. આ. ભ.ની આજ્ઞાથી

લિ. સમુદ્રવિજયના ધર્મલાલ.

૨. શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે આર્થિક સહાય આપનાર દાનવીર
જૈન નરરત્ન રાવસાહેબ કાન્તિલાલભાઈ ઈશ્વરલાલ જે. પી. મુંબઈથી લખી જણાવે છે કે-

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર

‘ આપનો પત્ર તા. ૧૨-૯-૪૩ નો મળ્યો છે. શ્રીયુત કૃત્તેહચંદભાઈ મારફત શ્રી
આદીશ્વર ચરિત્રના બે પુસ્તકો પણ મળ્યાં છે.

ભાવનગર હું આવ્યો ત્યારે સભાને મેં જે નાની રકમ ભેટ આપેલ તેનું આટલું
બધું મોટું પરિણામ આવવાનું છે તેની મને જરા પણ કલ્પના ન હતી. જૈન સાહિત્યના
બહોળા ફેલાવા માટે આપણે ત્યાં બહુ જ ઓછું કાર્ય થાય છે. અને તે કાર્ય પ્રત્યે ખાસ
કરીને સર્વેનું દુર્લભ છે, તે આપણું કમલાગ્ય છે. જૈન આત્માનંદ સભા આ કાર્યને ટેકા
આપી સમ્યક્જ્ઞાનને તેના સાચા સ્વરૂપમાં સમાજમાં રેડી રહ્યું છે, તે આખી કોમ ઉપર
મોટો ઉપકાર છે. આ કાર્યમાં મારી અનુકૂળતાએ બનતી મદદ આપવા મેં નક્કી કર્યું છે.
તમે પણ અવરનવર મારું લક્ષ્ય ખેંચ્યા કરજો.

એક દક્રીકત લખતાં મને જરા દુઃખ થાય છે. પુસ્તકમાં મારા જીવનચરિત્ર ઉપર
જે મધાળું લખ્યું છે તે વાંચી મને અત્યંત શરમ આવી છે. જૈન સંઘના સુકાની થવા
નેટલું મારું બળ કિચિત્ માત્ર નથી તેનું મને પૂરેપૂરું જ્ઞાન છે. ’

લિ. આપનો

કાન્તિલાલ ઈશ્વરલાલ

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા - ભાવનગરનો

સવત ૧૯૯૮ ની સાલનો ૪૬ મા વર્ષનો

વાર્ષિક રિપોર્ટ

આ મહાને સ્થાપન થયા ૪૭ વર્ષ થયા છે સવત ૧૯૫૨ ના પ્રથમ જેઠ સુદ ૮ પરમપૂજ્ય મહાન ઉપકારી ગુરુમહારાજ શ્રી આત્મારામજી મહારાજ(ઉર્ફ શ્રી વિજયનાદચરિત્ર)નો સ્વર્ગવાસ થયો તે ગુરુના સ્મરણાર્થે આ સભાનું સ્થાપન સ ૧૯૫૨ ના ખીજા જેઠ સુદ ૨ ના રોજ કરવામા આવ્યું છે

ઉદ્દેશ - જૈન બધુઓ ધર્મ સબધી ઉચ્ચ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે તેવા પ્રયત્ન કરવું ધાર્મિક અને વ્યાવહારિક ક્ષેત્રવણીની વૃદ્ધિ માટે યથાશક્તિ પ્રયાસ કરવો વાચવા લાયક પુસ્તકોનો સંગ્રહ કરી લાઇબ્રેરીનો ઉપયોગ જેમ વધુ માણસો લે તેવી સગવડ આપવી

તે ઉપરાત જૈન પ્રાચીન સાહિત્ય વસુદેવ દિન્ડિ, બૃહત્સપ્તસ્રજ, કર્મઅથ, કથારત્નકાશ, ત્રિષદ્વિશલાકા પુરુષચરિત્ર વગેરે સંસ્કૃત, માગધી અથે પ્રસિદ્ધ કરી સાહિત્યની સુંદર સેવા કરવામા આવે છે 'શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ' માસિક ૪૦ વરસથી નિયમિત પ્રગટ કરી, અનેક વિદ્વાનોના સુંદર લેખો-કવિતાઓ આપી જ્ઞાનનો ફેલાવો કરવા પૂરતો પ્રયાસ થાય છે ગુરુમહારાજના તમામ પરિવારની પૂર્ણ કૃપાથી આ મહાનું કામ દિન પ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામે છે તેમા હાલમા આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવલ્લભચંદ્રીશ્વરજીની કૃપા અને મહાન ઉપકારી સ્વ પ્રવર્તક શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ તથા સ્વ ચતુરવિજયજી મહારાજ તથા મહારાજ શ્રી પુણ્યવિજયજીની અતિ કૃપા સાહિત્ય પ્રગટ કરાવવા, પોતે જાતે મહેત ત લખ શુદ્ધ કરી આપવા અને ઉપદેશ આપી સહાયકો મેળવી આપી જે ઉપકારો કર્યા છે જે અનુપમ છે

સભાએ એક મકાન ખીલું લીધું છે તે મકાનને ફાયરપ્રૂફ બનાવી સુંદર જ્ઞાનમંદિર કરવા ધારણા છે, તે સહાયક મળેથી થશે

સભા પાસે હસ્તલિખિત ગ્રંથો હતા, તેમા મુનિરાજ શ્રી ભક્તિવિજયજીનો બહાર સુમારે ૧૨૦૦ ગ્રંથોનો સભાને મળ્યો, તે માટે ફાયરપ્રૂફ જ્ઞાનમંદિર બનાવવા પૂરી જરૂર છે

જનરલ કમિટી

ગયા વર્ષે કુલ ૩૯૮ સભામંદો હતા તેમા વધતા અને સ્વર્ગવાસ થતા નીચે મુજબ ૮ પેટ્રન, ૯૭ પહેલા વર્ગના લાઇફ મેમ્બર, ૨૪૮ બીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બર, ૬ ત્રીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બર તથા ૪૩ વાર્ષિક મેમ્બર મળી કુલ ૪૦૫ મેમ્બરો છે સંવત ૧૯૯૯મા તેમા સંખ્યા વધી છે

મેનેજિંગ કમિટી

૬ હોદ્દાદારો તથા ૧૦ સહાયકો તથા એક કો-ઓર્ડિનેટર મેમ્બર મળી કુલ ૧૭ ની છે.

લાઇબ્રેરી

વર્ગ ૯ માં કુલ પુસ્તકો ૮૫૮૦ રૂ. ૧૫૪૩૦ અને પ્રતો ૧૭૨૩ આશરે કિંમત પચાસ હજારની ગણાય. તે તમામનું લિસ્ટ છપાઇ આવતા વેળામાં જાહેર પડશે.

પ્રકાશનો

ક્યા ક્યા ખાતાદાર કેવી પદ્ધતિથી ચાલે છે તે અગાઉના રિપોર્ટમાં છે.

બેંક

જ્ઞાનભંડારો, મુનિમહારાજો, પ્રાશ્નિમાલ વિદ્વાનો, જાહેર લાઇબ્રેરીઓ તથા સંસ્થાઓને મળી અત્યાર સુધીમાં રૂ. ૨૧૮૪૨ ના પુસ્તકો બેંક અપાયા છે અને લાઇબ્રેરી મેમ્બરોને બેંક તે ઉપરાંત અપાય છે તે રકમ જુદી.

જીવનસતી લાપાના ગ્રંથો તથા મંરકૃત, માગંધી લાપાનાં ગ્રંથો અત્યાર સુધીમાં પ્રગટ થયા છે. બૃહત્કલ્પ સૂત્ર ભાગ ૬ દ્વો તથા કથારત્નકોશ તથા પ્રાકૃત વ્યાકરણ દ્વંદ્વિકા તથા ત્રિપદિશલાકા પુરુષ-ચરિત્રતા બાકીના પર્વો તૈયાર ચાલે છે.

જીવનસતી લાપામાં આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર બહુ સુંદર બહાર પડી ગયું છે અને સતીચરિત્ર છપાય છે.

જનરલ મીટિંગ

તા. ૬-૨-૪૨ ના રોજ મળી. મંડળ ૧૬૬૭ નું સરવૈયું પસાર થયું.

તા. ૩૦-૭-૪૨ ના રોજ મળી. પ્રાતઃસ્મરણીય પ્રવર્તક શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજના સ્વર્ગ-વાસની દિવસીરીનો દરાર થયો.

તા. ૧૨-૮-૪૨ ના રોજ મળી. પ્રવર્તકજી મહારાજના સ્મરણાર્થે આત્મકાન્તિ કેળવણી ફંડ શરૂ કર્યું.

મેનેજિંગ કમિટી

પોષ સુદ ૩, માઘ સુદ ૧૨, પ્રથમ જોડ વદિ ૩૦, શ્રાવણ સુદ ૪ ચાર વખત મળી હતી. વહીવટી કામોનો નિર્ણય થયો હતો.

આભાર

સર્વે સહાયકોનો આભાર માનવામાં આવે છે.

સંવત ૧૯૯૮ ની વહીવટી યાદી.

શ્રી જ્ઞાન ખાતુ

જ	કુ
૬૧) કારતક સુદિ ૧ જ્ઞાનપૂજનના	૯૪૬૨૧) આકી લેણા હતા
૫૦) કારતક સુદિ ૫ જ્ઞાનપયમી પૂજનના	૫૧) કારતક સુદિ ૫ જ્ઞાનપયમી ખર્ચ
૨૫) આષ્ટ ઉજમ તે ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિજી	૨૫) આ શ્રી વિજયનેમિસ્ટરીથરજી સ્થાપિત
વનદાસના ધર્મપત્ની તરફથી બેટ	કુષ્ણનગ તપગચ્છીય પાઠશાળાને બેટ
૩૨) શ્રી વૃદ્ધિદજી સંગીત કળા મંડળ	૬૧) મોપડા
પાસેથી જાણના	૨૮) ગિપોર્ટ ખર્ચ, ૧૧૧૧-૧૬૧૧
૫૮) લાયબ્રેરીના ડીપોઝીટના માડી વાળ્યા	૨૬) મુનિરાજશ્રી હકિતવિજયજી ભડાગનુ
૩૬) ઉપાધ્યાય શ્રી સોહનવિજયજીની હિદી	લિસ્ટ કરાવતા ખર્ચ ૧૪ + ૧૨
શુકના હિસાબના વધારાના હતા તે	૨૫) ડાખડા કરાવ્યા
૬૧) ખાતા માડી વાળ્યા	૧૧૦) વીમા ખર્ચ
૩૭) લાયબ્રેરીના જોનેતર વાચનાગની શી	૧૩૨) લાયબ્રેરી માટે પુસ્તક ખરીદ
૨૪) પરતી વેચાણુ	૨૧૨) માનિક-વર્તમાન પત્ર
૪૪) પરચુરણુ હવાલા	૫૪) જૂના મકાનનુ બાકુ રોક ડે + અ ને
૧૬) પુસ્તક વેચાણુ હાસવ ૩/૪	૧૨૫) શ્રી ઉજમઆઈ જોન કન્યાશાળાને સહાય
૨૬) વ્યાજનો વધારો	૨૬) શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ પુ ૩૬ પોટ
૬૩) આકી લેણા રહ્યા.	૫૭) પરચુરણુ ખર્ચ

૧૦૫૪૩૧

સભાનુ ખર્ચ ખાતુ.

જ	કુ
૧૨૬) વાર્ષિક મેમ્બરની શી	૪૪) પોસ્ટ
૧૨૫) લાઈફ મેમ્બરનુ વ્યાજ	૩૬) રોશનરી
૧૩૮) લાઈફ મેમ્બરનુ વ્યાજ	૪૫) ઇલેક્ટ્રિક
૩૧) સભા નિભાવ ફંડ ખાતેથી તુટતા લાખા	૩૨) મુસાફરી
૧૭૦) સભા નિભાવ ફંડ ખાતેથી તુટતા લાખા	૭) ફર્નિચર
	૩૦) મેળાવડા ખર્ચ
	૭૪) પગાર
	૬૦) મોઘવારી
	૪૧) મગનલાલજીના ફોટો
	૮૩) પરચુરણુ ખર્ચ
	૪૮) શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ મેમ્બરોને બેટ
	૬૩) બેટની શુક

૧૭૦૧૦૧

સભા નિભાવ ફંડ તથા લાઈફ મેમ્બરોના તથા જન્યનીના ખાતાઓ તથા મકાન ખાતુ, સમારક ફંડમા આવકનવક થતા શુ બાકી તે નીચેના સરવૈયાથી સમજશે

કાગળની સખ્ત મોઘવારીથી આ વખતે બહુ ટૂકામા સરવૈયુ અને રિપોર્ટ આપ્યો છે આ રિપોર્ટ સરવૈયુ તા ૨-૧૦-૪૩ જનરલ મીટિંગમા પસાર થયુ અને ટૂકુ હાપવા ફરમાયુ હતુ

સં. ૧૯૯૮ ના આસો વદિ ૩૦ સુધીનું સરવૈયું.

જ

ઉ

૧૪૩૨૩૧૧૧	જ્ઞાનખાતું.	૨૧૯૨૪૧	જ્ઞાન સંબંધી પુસ્તકોના લેણા.
૩૧	'શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ' પુ. ૪૧.	૬૧૧૩૧	શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ પુ. ૪૦.
૨૧૬૮૩)	સિરિઝના ખાતા.	૮૮૫૮૧૧	સિરિઝના પુસ્તકોના.
૫૨૬૧૩૧	છાપખાતા, બુકસેલર વ. ખાતા.	૭૫૩૪૧૧૩૧	છાપખાતા તથા બુકસેલર્સ.
૩૪૦૬૮૧૧૦૧૧	પેટ્રન, લાઇફ મેમ્બર તથા સભા નિભાવ ફંડ વગેરે ખાતા.	૧૭૧૦૧૧	જેઠ સુદિ ૮ જયંતી.
૧૩૪૮૪૧૧૩૧	જયંતીના ખાતા	૨૬૬૭૭)	મકાન ખાતે (બે મકાન).
૨૮૬૦૧૩	શરાણી હેલ્થ.	૨૧૬૬૨૦૧૧	શરાણી ખાતે.
૩૪૦)	શ્રી ખોડીદાસભાઈ સ્મારક ફંડ.	૧૩૦૦૦)	ભાવનગર સ્ટેટ બેંક.
૩૩૦)	શ્રી મૂળચંદભાઈ સ્મારક ફંડ.	૫૭૭૪૧૦	ભાવનગર હરખાર બેંક.
૬૪૬)	શ્રી આત્મકર્મિ કેળવણી ફંડ.		૩૦૦૦+૧૦૮૦૧૦૧૧
૨૦૫૫)	શ્રી ઉગ્રમખાઈ જૈન કન્યાશાળા.		૧૬૬૩૧૩૧.
૧૩૭૧૧૧	મેમ્બર તથા ઉપબેંક ખાતા.	૧૦૧૪૧૧૦	બરોડા બેંક.
૩૭૫)	લાઇબ્રેરીના ડીપોઝીટ.	૨૨૦૩૧	પરચુરણ. ૧૧૫૬) +
			૭૮૭૧+૨૫૬૧૧૧.

૯૧૧૭૦૧૩૧

૨૧૬૬૨૦૧૧

૨૮૫૧	ઉપબેંક લેણું.
૪૭૬)	મેમ્બરો પાસે લેણું.
૪૨૧૩૧	પુરાંત આસો વદિ ૩૦.

૯૧૧૭૦૧૩૧

શ્રી જ્ઞાનખાતાનો ડેડ સ્ટોક રૂ. ૪૬૦૦૩) તથા શ્રી સાધારણ ખાતાનો ડેડસ્ટોક રૂ. ૧૧૮૮)નો મળી કુલ રૂ. ૫૭૮૧) નો છે. જે તમામ વિગત સાથે સં. ૧૯૯૬ ની સાલની ખાતાવહીના ચોપડાના પૃષ્ઠે લખાયેલ છે.

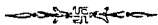
શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર.

(શ્રી વર્ધમાનસૂરિજી)

પરજીવ સ્તોત્રપ્રમાણ, મૂળ મસ્તૂત બાપા અને સુંદર મૈલીમા વિન્તાપૂર્વક જુદા જુદા અંગો તથા પૂર્વાચોક્ત અનેક અથોમાથી દોહન કરી શ્રોમાન વર્ધમાનસૂરિજીએ મ ૧૨૬૬ ની સાતમા લખેલો આ અપૂર્વ મય છે

આ અથમા પ્રભુના ત્રણ ભવો, પાંચ દયાપુકો અને ઉપરેક જગતના ચોગ મનનીય સુંદર બોધપાકો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે સઘનીની વિસ્તૃત દશીકોના વર્ણનો સાથે પુણ્ય ઉગર પુણ્યાદય ચરિત્ર, ગતિભોજન ત્યાગ અને આદર, આરવન, ગૌરિધી આદિની અનેક સુંદર, રસ્યક, ગમપ્રદ, આદલાદક કથાઓ આપેલી છે કે જેમાંની એક કથા પૂરી થતા પીછા વાચવા મન લવચાપ છે અને પૂરી કરવા ઉત્સુકતા યાપ છે તે તમામ કથાઓ ઉપર આજ અને સુંદર ઉપર પાળ માટે આપેલ છે

કિ મત ફા ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદુ.

અવેરી શાંતિદામ ખેતશીભાઈનો સ્વર્ગવાસ

અમનેગરનિવાસી શેઠ શાંતિદાસભાઈ ભાગવા સુદિ ૧૧ ના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે તેઓ સ્વભાવે સગળ અને ઉદાર હોવા ઉપરાંત હૃદયથી નિર્મળ દત્તા દેવગુરુધર્મ પ્રત્યે અડગ શ્રદ્ધાવાળા દત્તા તેઓએ મળેલ સુકૃત લક્ષ્મીને ઉપયોગ ગુપ્ત અને જાહેર મળાવતોદારા કર્યો દત્તા, આ સમાચારી થતા દેવગુરુધર્મની લક્ષિતના કર્યોથી આકર્ષાઈ તેઓ આ સમાચારી વખતથી સમાસદ દત્તા આવા સ્વધર્મનિઠ મધુના સ્વર્ગવાસથી જૈન સમાજને એક મૂલો અને અખી સેવક ગુમાઓ છે અને આ સમાજને તો એક લાયક મહાસન્ની ખોટ પડી છે તેઓથીના કુટુંબને દિનાસો દેવા સાથે સ્વર્ગવાસ આત્માને પરમ શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માને પ્રાર્થોએ છીએ

શેઠ અનોપચદ નરશીદાસનો સ્વર્ગવાસ

ભાવનગરનિવાસી શેઠ અનોપચદભાઈ લાલા રખતની ગિમારી ભોગરી આસો સુદિ ૧ ની રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે તેઓ ગ્વભાને શાંત, મિત્રનસાર અને ધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાળા દત્તા તેઓ આ સમાચારી મળ્યા વખતથી સમાસદ દત્તા તેઓના સ્વર્ગવાસથી આ સમાજને ખોટ પડી છે તેઓના મુખુન ભાઈ લક્ષ્મીચદ વગેરેને દિવાસો દેવા સાથે સ્વર્ગસ્થતા આત્માની શાંતિ ઇચ્છોએ છીએ

શાહ સુનીલાલ વીરચદનો સ્વર્ગવાસ

ગાધનપુરનિવાસી શેઠશ્રી સુનીલાલભાઈ થોડા ગિવસની ગિમારી ભોગરી આસો સુદિ ૮ ના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે તેઓ ગ્વભાને મિત્રનમાર અને દેવગુરુધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાળા દત્તા તેઓ આ સમાચારી મળ્યા વખતથી સમાસદ દત્તા તેમના સ્વર્ગવાસથી આ સમાજને એક ઉદાર જૈનમધુની ખોટ પડી છે તેઓના કુટુંબને દિનાસો દેવા સાથે તેમના આત્માની શાંતિ ઇચ્છોએ છીએ

શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (શ્રી અમરચંદ્રસૂરિય)

૧૯૩૦૨ સ્ત્રીઓમાંથી, સૂક્ષ્મ સંસ્કૃત બાબામાં કાવ્યરૂપે અને સુંદર શૈલીમાં વિસ્તાર-
પૂર્વક લુપ્ત લુપ્ત આરમ્ભે તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક અધીમાંથી હોદ્દા કરી પ્રીમાન
અમરમંદ્રસિદ્ધિએ રચેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે. રચનાર મહાત્માની કવિત્વશક્તિ અદ્ભુત
છે. તેમાં વાંચેલ સર્વ પ્રકારના રસો, અવગંધારો, શબ્દદ્વાલિલ વગેરેથી રચના બહુ જ
સુંદર છે. તેનું આ સાદું, સરસ અને સુંદર ગુપ્તરાત્રી બાબાંતર છે.

આ અંશમાં પ્રભુતા તેર બેઠા તથા યુગલિકો સળધી અપૂર્વ વર્ણન, આ ચોવીસીમાં શ્રી ગાદિનાય પ્રભુ પ્રથમ તીર્થેકર થયેલ હોવાથી મનુષ્યોના વ્યવહારધર્મ, શિષ્યકળા, લોકન્યવદારનું નિરૂપણ, નગરસ્થાપના, રાજ્યવ્યવસ્થા અને પ્રભુતા સુરાજ્યનું વિવેચન, દરો વગેરેને પ્રભુતા પંચ કલાનાયકના અંગોએ કરેલ અપૂર્વ લક્ષિતપૂર્વક મહોત્સવોનું બાજીના યોગ્ય અનુષ્ઠાન કર્યાં, પ્રભુએ ગાયેલ ભવતારણી દેશના અને અનેક યોધપદ કથાઓ વગેરે અનેક વિષયો ધણી વિસ્તારપૂર્વક આપેલા છે.

આ અંથની કૃતિ આંતરિક જેમ ઉત્તમોત્તમ છે, તેમ બાહ્ય સુંદરતામાં આ અંથમાં વિવિધ રંગની છાંયો જોવી કે—(૧) શ્રીમદ્ વિજયનાનંદસૂરીશ્વરજી (આદ્યારામજી) મહારાજના—ને પાંચ રંગોમાં સુસોગિત કે જે અંથ ઉદ્ઘાટતાં પ્રથમ ચુરુદર્શન થાય છે, (૨) આર્થિક સદાય કરનાર દાનવીર નરસન રાવસાહેબ શેઠશ્રી કાન્તિલાલભાઈ ઈશ્વરલાલ જે. પી.ની છાંયો જોતાં તેમની સખાવતો માટે અનુમોદન કરવું પડે છે, (૩) પ્રભુને કેવળમાન પ્રાપ્ત થવા પછી તીર્થસ્થાપન કરે છે તે વખતની પ્રભુ સાથે ગૌમુખ યત્ર અને ચક્રેશ્વરી શામનદેવીની પાંચ રંગની છાંયોના દર્શન કરતાં આત્માને અતદહ પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત થાય છે, (૪) પરમપવિત્ર શ્રી શત્રુંજયગિરિ તીર્થની સુંદર છાંયો દર્શનતા અભિલાષીઓના આત્માને શાંતિ આપે છે, (૫) શ્રી આઘાપદ પર્વત ઉપર પ્રભુ મોક્ષમાં પધારે છે તે વખતની અનેક રંગમાં તેવાર કરેલી ભવ્ય, સુંદર, સુદૃઢધ્યાનારૂઢ, સૌમ્ય, શીતલ મૂર્તિના દર્શન કરતાં આત્માને શીતળતા અને પૂર્વ શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેમજ (૬) પૂંકા ઉપર પવિત્ર શ્રી શત્રુંજય તીર્થની સુંદર છાંયો એ રંગમાં ખતારી બાલ રચના કરી અંથની મોંઘવતામાં ચોર ત્રહ્ણ કરી છે. પૂરતક હાથમાં લેતાં પ્રથમ શત્રુંજય તીર્થનું દર્શન થાય છે. ઉપરોક્ત અને પ્રકારની સુંદરતા કરવામાં મોટો ખર્ચ કરવામાં આવેલ છે. આવાર સુધીમાં પ્રગટ થયેલા કાઠ પાત્ર અંથપ્રકાશનમાં આ અંથમાં આવેલાં સુંદર ચિત્રો કરતાં વધુ સુંદર દલ્હુ સુધી આવેલા નથી અને તે માટે આવા સખત મોંઘવારીના મગપમાં વળેલ મોટો ખર્ચ થવા છતાં બાપારીદહિ નદિ રાખતાં બેઠાણા પ્રચારતી અવેક્ષા રાખી છે, તે અંથ વેંચાથી માણુમ પડે તેવું છે.

મોહરે આ રસિય પહેલેના પ્રેરે મધી મનનપૂરે વાજેલો જલુ મિત્ર મહનપાનમાં
નિરંતર ઉપયોગ કરવા થોડા છે, જેને માટે વિશેષ લખણ કરી આપવા જરૂર છે.

सुभाष चन्द्र बोस, इंडियन न्यायपेठ आग्रेसो पावोनो आदेश देर कोगार अंश ७३या
 २०१४ साल जियरे २६ रे मुकदमा नं. ५८०, पाठा छपाडान सुझामित भाषाईअंग्रेजी अवलूत
 कराने मनेन के डिपण्ड डा. ५-९-० पालेदेख अवलग.

આસ્ત્રાચાર્ય પ્રકાશન

મુદ્રણ ૧૯૬૭

૨
કલિંગ

પ્રકાશક—

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા—ભાવનગર.

પુસ્તક . ૪૧ મુ
અક . ૪ થો

આત્મ સ ૪૮
વીર સ ૨૪૭૦

વિદ્ય મં ૨૦૦૦ . કાર્તિક .
ઈ. સ. ૧૯૮૩ નવેમ્બર .

દિવાળી સ્તવન.

(રાગ-દિવાળી શીર આગમ સગની)

દિવાળી જિનદેવની જિજ્ઞાસો,

હા હા જ્ઞાનદીપક પ્રગટાવી દિવાળી ટેક

મહાવીર પ્રભુ નિર્વાણ પધાર્યા, અતિમ બોધને આપી,
બાવોલોત મેળવવા માટે, શુભ વૃત્તિ ઉગ્ર સ્થાપી,
દીપક જ્યોતિ ઘર ઘર પ્રગટી, મહાવીર નામ ગજવો. દિવાળી ૦ ૧

કેવળજ્ઞાને જોતમ શોભ્યા, પ્રભાતકેરા ટાણે,
પ્રભુપદ સ્થાને ઇન્દ્રો સ્થાપે, દીપાવલી શુભ વહાણે,
પાવાપુરી મહિમાવતી, તીર્થભૂમિએ મનાવો દિવાળી ૦ ૨

ઉત્તમ એ દિન જિજ્ઞાસો ભાવે, ઉજ્જવલ વૃત્તિ ધારી,
અજિત જિનેશ્વરકેરા સ્મરણે, ભવિજનને મુળકારી,
લક્ષ્મીસાગર જ્ઞાનપિપાસુ, લેને ભવિ દિવ્ય દ્વારો દિવાળી ૦ ૩

ગચિના મુનિશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ.

‘જીવોડો યા જીવવા દો અને જીવો’

લેખક : આ. શ્રી વિજયકમ્પુરસરિશ મહારાજ

સંસારમાં બધા ય જીવને સુખ જોઈએ, અને તે જીવવામાં સુખ માને છે; એટલે બધામને જીવવું ગમે છે. અણુસમજી માનવી બીજા જીવો ‘જીવો યા મરો’ પણ પોતાને જ જીવવામાં સંતોષ માને છે, પણ તે વાદ તથા સિંહ જેવા ઘાતકી જનાવરોનું જ અનુકરણ કરી શકાય. માનવીઓમાં પણ ઘાતકી જાનવરોની પ્રકૃતિ રહેલી હોય છે. આવા ઘાતકી પ્રકૃતિવાળા માણસોમાં દયા હોતી નથી. માનવી એટલે દયાનો ભંડાર. દયા માનવજાતને યોગબાણ છે; કારણ કે તે મનુષ્યનો અસાધારણ-બાસ ધર્મ છે. માનવી જેવી અને જેટલી દયા કરી શકે છે, તેવી અને તેટલી દયા સંસારમાં જીવન ગાળવાવાળો કોઈ પણ કરી શકે નહિ; કારણ કે માનવીઓ જ દયાના બળથી સંપૂર્ણ આત્મવિકાસ કરી શક્યા છે. અને એટલા માટે મનુષ્યને જ સુકૃતિ મેળવવાનો અધિકારી બનાવ્યો છે. દેહના આકાર માત્રથી માનવી ન કહેવાય, દયાનો શુણ્-ધર્મ હોય તો જ માનવી કહેવાય, દયા પ્રકૃતિવાળો માનવી અને નિર્દય પ્રકૃતિવાળો ઘાતકી પશુ.

માનવજીવન પણ દયા હોય તો જ સંભવી શકે. જીવનમાં લેદ પાડનાર પણ પ્રકૃતિ જ છે. તે સિવાય તો જીવ માત્રના જીવનમાં કાંઈ પણ ભિન્નતા જણાતી નથી. દેહમાં આકૃતિ લેદે જેમ ભિન્નતા જણાય છે, તેવું જીવનમાં બહારથી કશુંયે લેદક જણાતું નથી. માનવદેહ ધારણ કરવાવાળો જીવ ભલે પોતાને માને

કે હું માનવી; છું અને માનવજીવનમાં જીવું છું; પણ જ્યાં સુધી પોતાના આત્માને જન્મમરણમાંથી છોડાવી અજરઅમર બનાવવારૂ તેનું કળ ન મેળવે ત્યાં સુધી મિથ્યાભિમાન જ કહી શકાય. માનવજીવનમાં જીવનારને જન્મમરણદ્વારા ભિન્ન ભિન્ન દેહ ધારણ કરવાના હોય જ શાના ? પૂર્વના મહાપુરુષો જન્મમરણ બાકી રહેતાં તો અપૂર્ણ માનવજીવન માનતા. અને ફરી માનવજીવન મળતાં જન્મમરણ ટાળી સંપૂર્ણ આત્મવિકાસ મેળવ્યા પછી જ સંપૂર્ણ માનવજીવનમાં જીવવાનું માનતા. જેમ સૂર્યોદય એટલે સંપૂર્ણ પ્રકાશ તેમ માનવજીવન એટલે સંપૂર્ણ આત્મવિકાસ; આમ કારણમાં કાર્યનો ઉપચાર કર્યાથી માનવજીવનનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ જણાય છે. દેહાધ્યાસ હોવા સિવાય અનેક જન્મમરણ બાકી હોવા છતાં પણ સંપૂર્ણ માનવજીવનમાં જીવવાનું મિથ્યાભિમાન સંભવી શકે નહિ. નિર્દયતાથી અનંતા જન્મમરણ, અપૂર્ણ દયાથી અપૂર્ણ વિકાસ અને સંપૂર્ણ દયાથી સંપૂર્ણ વિકાસ થાય છે.

માનવી બીજા જીવોનું મોત નિપજાવીને મોતને મોતરે અને પછી પોતે મોતથી બીજે તે કેમ ચાલે ? મોતથી બીક લાગતી હોય તો તેને મોતરવું ન જોઈએ. જ્યારે મોત લેવા આવે છે ત્યારે અજ્ઞાની માનવી મોતથી બચવાને માટે બીજા જીવોને મોતના મોંમાં હસેલી મૂકે છે, પણ તેમાં કાંઈ બચી શકાતું

નથી બીજા જીવોનો કોળિયો કરીને તેનો પગ કોળિયો કરવાનું જ અસાધની માનવી બીજા જીવોને મોતને સ્વાધીન કરીને પોતાનું જીવન વધારી જીવવા તેમના શરીરોનો ઉપયોગ કરે છે, પણ એમ જીવન ન વધી શકે જીવન અને દેહ બંને જુદી વસ્તુઓ છે દેહથી દેહ પુષ્ટ બની શકે છે, પણ જીવન પુષ્ટ બની શકતું નથી જીવનને પોષનાર જીવન હોય છે અને તે બીજા જીવોને જીવવા દેવાથી પોષાય છે બીજા જીવોના જીવન વાપરી અમર બનવાને બદલે પ્રભુશ્રી કહે છે કે “મ સારના જીવ માત્રને પોતપોતાના જીવનમા જીવવા દો અને જે મોત તેમના જીવનનો કોળિયો કરવા આવે તો તમારો જીવનનો કોળિયો આપીને પણ તેમને જીવડો ”

સ સારમા મેવા અને પરાપકાર કહેવાય છે અને કરાય છે, પણ તેનો છેડો પોતાના પ્રાણ અર્પણ કરીને પણ બીજા જીવોને જીવડવામા તથા જીવવા દેવામા પ્રભુશ્રીએ જોયો છે સ સારના જીવ માત્રને જીવવા દેનાર જ મ સારનો સાચો સેવક કહેવાય છે અને તે જ સમગ્ર સ સારનો સાચો સ્વામી બની શકે છે મેવક બન્યા સિવાય સ્વામી બની શકાય નહિ, અને જીવન આપ્યા મિવાય પરાપકાર કહેવાય નહિ જીવવાની ઇચ્છાવાળાને જીવવાનું માધન આપવા બરાબર બીજા કયો ઉપકાર હોઈ શકે ? માનવી સ સારના બધા જ જીવોમા એકતમ કહેવાય છે માનવજીવન ઉત્તમ કહેવાય છે થોડામા થોડા અપરાધે માનવી જીવી શકે છે શેર આટો અને બે કપડાનો ગ્રાહક છે માનવપ્રકૃતિના માનવીઓના જીવનને ટકાવવાને એક સંગ્રામ જ સાધન હોય છે જીવવાના માધનહીન માનવીને પોતાના શેર આટામાથી પાચે આટો આપીને માનવી જીવડી શકે છે, અને પોતે પણ જીવી શકે છે ખુદીહીન-નિર્દય લોભના આશ્રયમા

જીવનાર માનવી સાધનની અછતમા ધાન વેચી ધન મ ધરીને બીજાને મારે છે અને પોતે પણ મરે છે ધાન વધારે હોય તો ધાન વેચી ધન ન કરતા ધાન વગરનાને આપી જીવડો તે દયાળુ માનવી-દેવનો અવતાર-માનવ જીવનમા પણ દેવની જેમ પૂજ્ય તમારી પાને ધાનનો દગલો હોય અને બીજો ધાન વગર મરતો હોય અને તમે નિર્દયતાના સ્વામી બનીને ભેડી ભરો, તો કેમ પાલવે ? ખૂટી જવાની આ શ કાથી, ભૂખે મરવાના ભયથી કે ધાન વેચી ધન ભેગું કરવાના લોભથી “આપણે શું ?” એમ કહીને ઉપેક્ષા કરવી તે માનવપ્રકૃતિના માનવીને ન શોભે. ધાનના દગલા અખૂટ હોય નહિ અને ધન ખાઈને જીવાય નહિ તો પત્રી ધાનનું ધન કરવા કરતા ધાનથી જીવન ગચાવવા શું ખોટું છે ? જે બીજાના જીવન ગચાવવામા આવશે તો ધાનના દગલા અખૂટ થશે અને પોતાનું જીવન પણ ગચશે, માટે નિર્દયતાના સ્વામી બનવા કરતા દયાના ઠામ બનવું ખરું જ ઠીક કહેવાય

ભીમતે સૂર્ય માનવીને શેર આટો ભેદ્યો, પછી જીવન મૂર્ચ આધમતો નથી કુદગતે આપેલા જીવનના બધા જ મૂર્ચ ભેદ્ય શકે છે કૃષ્ણ શેર આટો વાપરનાર ગરીબ માણસો પણ સાંઠ, મિત્તર, એશી અને એ સુધીના જીવન વાપરતા દેખાય છે, માટે પ્રાગ્બધ વધુ આપ્યું હોય તો તમારે જીવવાને શેર આટો ભર લો અને બાકીનું જેના ઉપર પ્રાગ્બધ રૂઝુ હોય તેને જીવવાને આપો, પણ જીવનમા જેની જગ્યે જગ્ગ નથી એવા મેવા, મિષ્ટાન્ન, સિનેમા, નાટક, મોન્ટેજોમા વાપરીને વેગી નાખશે નહિ તમે માનવી છો એટલે માનવીની સ માળ વહેલી લેવી ભેદ્યો તુરંતે દેન જીવનની જરૂરિયાત કરતા વધારે જે તમને આપે છે તે વેગી નાખવાને માટે નહીં પણ બીજાને જીવડા

તમારી મારફતે અપાવવાને આપે છે; મારે જો તમે બીજાને જીવવા ન આપતાં મદદેલા બની વેરી નાખશો તો દેવની આજ્ઞા ન પાળવાથી તેના તમે અપરાધી થશો અને તેની સજા આ જીવનમાં કંગાળ બનીને ભોગવવી પડશે. કદાચ જીવનદીપક છુટાઈ ગયો તો આગલા જીવનમાં તો છૂટવું સુરક્ષિત છે, મોત આવે તો તેને હાંકી કાઢી ધન-ધાન વગરનાની પાસે મોકલવા વધુ-પડતું ધન-ધાન સંઘરી રાખશો તો તમે જીવતા પણ મરેલા જ છો; કારણ કે મોતને સમજાવી કાઢી મૂકવાનું સાધન તમારી પાસે હોવા છતાં તમારા દેખતાં બીજા માનવીઓનાં જીવન લક્ષણ કરીને બળવાન બનેલું મોત તમારા ઉપર કાંઈ પણ આરોપ મૂકીને, ધન-ધાનના સાધનની અવગણના કરીને તમારા જીવનનો કોળિયો કરી જશે, મારે દયાળુતાનો આદર કરી તમે જીવો અને બીજાને જીવડો.

મોટા પૈસાદાર બનવાની ધૂન ન રાખતાં પૈસા વગરનાને જીવવા પૈસા અપવાની ધૂન રાખવી. સેંકડો કુટુંબોને નિર્ધન બતાવીને અને જીવનનિર્વાહની સુશિષ્યતામાં ઉતારી પાડીને પૈસાદાર બનનાર કરતાં વગડામાં જઈને પરિશ્રમથી અડધા મળુનો સૂકો લોકડાનો ભારો લાવી, પાંચ ગાઉ દૂર શહેરમાં જઈ વેચી આવીને નિર્દોષ જીવનમાં જીવનાર ગરીબ માણસ શ્રેષ્ઠ છે, અને તે માનવી કહેવડાવવાનો હકદાર છે. વધુ પૈસાદાર બનવાને મારે સાધારણ માણસોએ જીવવાને મારે સંઘરી રાખેલા પૈસા અનીતિથી પડાવી લેવા વ્યવસાય કરવો તે માનવ પ્રકૃતિ-વાળા માનવીને છાજે નહિ. ગરીબ માણસ પાસેથી જીવવાનું સાધન છીનવી લઈ મારવો નહિ, પણ તેની પાસે રહેવા દઈ જીવવા દેવો. દયાના સેવક-ઉપાસક હો અને ઇચ્છા થાય તો પાસે હોય તે બીજાને આપીને જીવડો અને એમ ન બની શકતું હોય

તો બીજાની પાસે હોય તે રહેવા દઈ જીવવા દેવાને દયાનો આશરો લો. અનિશ્ચિત જીવનવાળા માનવી બાણી શક્તા નથી કે નિર્દયતાના આશરોમાં રહીને પૈસા વધારવાથી જીવન વધી શકતું નથી. દયાની ઉપાસના કરવાથી જ તબુ લાંબું જીવન મેળવી શકાય છે. અને જે જીવનને વાપરતા હોય, તે હોય તેટલું સુખેથી વાપરી શકાય છે. પૈસા તથા મોટાઈના મારે પોતે જ પોતાના જીવનના શત્રુ બની બીજાના જીવનના શત્રુ બનવામાં માનવપ્રકૃતિને લાંછન લાગે છે. માનવજીવનમાં જીવનારને માનવીના દુઃખની અસર થવી જ જોઈએ. જો ન થાય તો તે પણ કહેવાય. જીવવાના સાધનના અભાવે અથવા તો બીજા કોઈ કારણથી સ્વતઃ દુઃખ ભોગવતા માનવીને જોઈને બીજા માનવીને દયાની લાગણી થાય છે તો પછી સુખે જીવનાર માનવીની પાસેથી જીવનનું સાધન છીનવી લઈને અથવા તો દુઃખ થાય તેવો બીજો કોઈ પ્રસંગ ઊભો કરીને નિર્દયતા નોતરી અમાનુષીપણું આદરે જ કેમ ?

માનવીના આશરે રહીને થોડામાં થોડા અપરાધે જીવન ગાળનાર અને માનવીનું જીવન સુખમય બનાવવા, સહાય કરનાર પણને જીવડવા અને જીવવા દેવા માનવીએ પૂરતી કાળજી રાખવી જોઈએ-માનવી કરતાં પણ પશુની વધારે સંભાળ રાખવી જોઈએ; કારણ કે માનવીની જેમ વાચા વગરનું પશુ પોતાનું દુઃખ જાણી શકતું નથી. ભૂખ્યું-તરસ્યું થયેલું માનવી દયામણું મોઢું કરીને અને દીન વચન બોલીને પણ માણસનું હૃદય દયાથી ભિન્ન બની નાખે છે અને પોતાને જોઈતી વસ્તુ મેળવી શકે છે તેમ પણ મેળવી શકતું નથી. આધિવ્યાધિથી રિખાતું હોય તો પણ માનવીની ઇચ્છાને આધીન થઈને તેના કહેવા પ્રમાણે વર્તે છે. અશક્ત અવસ્થામાં મંદગતિથી કામ કરવા છતાં પણ

નિર્દયતાનો સાથી માનવી અસહ્ય માર મારે છે તો તે પણ મૂંગે મોઢે સહન કરી લે છે તિરસ્કાર કરી માલિક જેટલો જોગસ આપે છે તેટલામા મતોષ માને છે, પણ ભૂખની દનડ-ગતને લઈને ધીનત જોરાઈની આશાથી રોળા ફાડીને માલિકની રાહ જોયા કરે છે. થોડાક જ એવા પુન્યશાળી પશુ હશે કે જેમને પેટ ભરીને જોરાક મળતો હશે અને મહેનત જોઈ કંઠી પડતી હશે.

પશુઓ માણસને દૂધ, દહીં, ઘી વગેરે આપીને પોપે છે સવારી આપે છે, ખેતર ખેડી ધાન પેદા કરી આપે છે, તેમજ પશુ મરી ગયા પછી માનવી તેના સામગ્રીને અને ડરીતે ઉપયોગ કરે છે અને તેના મરેલા દેહની ખીંચ વસ્તુઓ પણ માનવી પોતાના જીવનના સાધન તરીકે અનેક પ્રકારે વાપરે છે માનવીને જીવવાના સાધન મેળવવામા પોતાનું જીવન અર્પણ કરનાર પશુઓને ભૂખે-તમ્મે મારી અને ફૂરતા વાપરીને પ્રાણ લેનાર માનવી હિંસક જનવર જ કહી શકાય કાંઈ પણ ઉપકાર ન કરવા છતાં પણ માનવદેહ તથા જીવનને ઉત્તમ સમજીને જ દુખી માનવીઓને જીવાડવા દયા કરીને જીવવાના સાધન આપવામા આવે છે, પણ પશુઓ તો માનવીઓને જીવવામા મહાય કરે છે, એટલે અત્યંત ઉપકારી હોવાથી પોતાના પાલકની જેમ તેની એવા કરવી જોઈએ પશુઓ માનવીઓને જીવાડવામા જેટલો આત્મ લોગ આપે છે તેટલો માનવી નથી આપી શકતા જો પશુઓમા વિવેકબુદ્ધિ હોય તો ઉપકાર કરવામા માનવી કરતા વધી જવાથી વધુ લાભ મેળવી શકે છે ઉપકાર કરવામા કનુસ-વિવેક વગરનો માનવી પશુ કરતા પણ હલકો છે માટે તેને જે પશુ જેવો ટહેવામા આવે છે, તે ભૂલ થાય છે જે માનવીઓના જીવન ખામ પશુઓના જીવન ઉપર આધાર

રાખે છે તેમજ તો પશુઓની જીવનદાતા તરીકે જ એવા કરવી જોઈએ, પણ દેવળ મૂંગા પ્રાણી તરીકેની દયા લાવીને જ નહિ આવા જીવનના ઉપકારી પશુઓને જીવાડવામા અપરાધી જનવું પડતું નથી કાગળ કે દેવળ વનસ્પતિ અને પાણીથી જીવનારા હોવાથી માનવી કરતા પણ થોડા અપરાધી છે, માટે તેમના ઉપર નિર્દયતા કરનાર માનવી ઘાતકી જનવરોનો સાથી જ કહી શકાય

સ્વાશ્રયમા રહીને જીવનારા વનવાસી પશુ-પાણીઓને માનવીએ જીવવા દેવા જોઈએ પોતાના મોજશોખ માટે ભય-ત્રાસ આપવો ન જોઈએ અને તેમના પ્રાણ લઈને ખુશી થવું જોઈએ નહિ ખીનતને દુખ આપીને આનંદ માનનાર માનવી ન કહી શકાય, પણ દાનવ જ કહેવાય માનવજીવનમા જીવનાર તો ખીનતને સુખ-શાંતિ આપીને જ પોતાને કૃતાર્થ માનનાર હોય છે જે દુખ, ત્રાસ, ભય અને મોત આપણને પગ દ નથી, તે ખીનતને શા માટે આપવા જોઈએ, આટલો પણ વિવેક જેનામા ન હોય તે માનવજીવનનું કૃષ્ણ મેળવવાનો અધિકારી નથી પશુપક્ષીઓના શરીરથી પોતાનું શરીર પોષવાને જોરાક તરિક્કેનો ઉપયોગ કરવા જ તેમના પ્રાણ લેનારાઓ માનવદેહ હોવા છતાં પણ સિંહ જેવા હિંમત જનવરોના જીવનમા જીવે છે વનવાસી પશુઓ વગરામા કુદરતી નીપજેલા વનસ્પતિ તથા પાણી વાપરીને જીવે છે માનવીની જેમ બુદ્ધિ, વિવેક તથા હાય આદિ અવયવોની ખામીને લઈને કુદરતે પશુ-ઓને બાજીપાલો ખાઈને જીવવાના અધિકારી જનાવ્યા છે માનવીઓની પામે બુદ્ધિ આદિની સામગ્રી હોવાથી પોતાના જીવનનિર્વાહ માટે તેમને અત્યંત ઉત્પન્ન કરવામા પરિશ્રમ કરવો પડે છે જે માનવી ખેતી આદિનો વ્યવસાય કરી જીવનનિર્વાહનું સાધન ન

મહારાજ વિક્રમાદિત્ય

લેખક : મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ.

જેનાં પુણ્યવંત રમરણો અને યશોગાન એ સહજ વર્ધી 'સંવત્સર' ગળવે છે, તે પવિત્ર નામધારી 'પરદુઃખલંબન,' આદિત્ય સમ પ્રતાપી, સંવત્સરપતિ

મેળવે તો જીવવું ભારે થઈ પડે છે; કારણ કે માનવીને પશુનો ખોરાક કામ આવે નહિ. પશુની જીવનવ્યવસ્થા કુદરતે માનવીથી બુદ્ધા પ્રકારની જ નિર્માણ કરેલી છે. માનવીના આશરે રહી પરાધીનપણે જીવનારા પશુઓ માનવીએ આપેલો કેટલોક અકુદરતી ખોરાક પણ વાપરે છે; પરંતુ તે પોતાની મહેનતથી નીપજેલો હોય છે. કુદરતે માનવીના જીવનની વાહના સાધનમાં કે જે પશુઓની સહાયતાથી ઉત્પન્ન કરવામાં આવે છે તેમાં પશુના ખોરાકનો ભાગ રાખેલો છે; પણ પશુના ખાસ ખોરાકમાં માનવીના ખોરાકનો ભાગ રાખ્યો નથી. કદાચ પશુના ખોરાકમાં વિષાતાએ ભૂલથી ભાગ રાખ્યો હોત તો વિલક્ષણ પ્રકૃતિના માનવી પશુઓને જીવવામાં મોટું વિન ઉપસ્થિત કરત! આ પ્રમાણે પશુની જીવનવ્યવસ્થા તપાસતાં સ્પષ્ટ જણાય છે કે પશુઓ માણસને જીવાડીને જીવે છે, ત્યારે પશુઓતું જીવન આવું પરાધીન હોય છે તો પછી માનવ-જીવન તો વિવેકી અને પશુઓ કરતાં પણ અત્યંત ઉત્તમ હોય છે, માટે માનવજીવનમાં જીવનારે તો અવશ્ય પ્રાણી માત્રને જીવાડીને અથવા જીવવા દઈને જીવવા માનવપ્રકૃતિને અનુસરીને વર્તવું જોઈએ.

મહારાજ વિક્રમાદિત્યનો સર્વ રસપૂર્ણ અદ્ભુત મહત્તા કાણે ગાઇ નથી? અને એ મહત્તાથી કાણ અભાગી આકર્ષાયો નથી? અને 'વાહ' શબ્દથી વીર વિક્રમાદિત્યને વધાવ્યા નથી?

નૂતન વર્ષનું મંગળપ્રભાત એ આ પરદુઃખલંબન વીર વિક્રમાદિત્યની યશકીર્તિભરી દ્વિતીય સહઅખિન્દન પવિત્ર પ્રથમ પ્રભાત. એ દિને કાણુ હીણભાગી જન ભાવભર્યા હૃદયે એ પ્રતાપી નૃપાળને નહિ સ્મરે? મહામારી, રોગ, મોંઘવારીથી નિરાશ પ્રજા સૈકાની પૂર્ણતાની રાહ જોઈ રહી છે. સૈકાની પૂર્ણાહતિમાં દુઃખનો વિનાશ અવશ્ય થશે, એમ આશ્વાસન પામતી ભારતીય પ્રજા મન મનાવી રહી છે.

આ પ્રતાપી નૃપાળ અને કવિકુસુમ મહાકવિ કાલિદાસનો સાથે વિચાર કરતા વિક્રમાદિત્ય અને તેની સલાનાં નવ રત્ન સહેજે યાદ આવી જાય તેમ છે. 'જ્યોતિર્વિદ્યાભરણ'કાર જણાવે છે કે—

“ ધન્યન્તરિઃ ક્ષપણકોઽમરસિંહશકુ-
વૈતાલ્યમદ્વઘટકર્પરકાલિદાસાઃ ।

સ્થાતો વરાહમિહિરો નૃપતેઃ સમાયામ્
રત્નાનિવૈ વરરુચિર્નૈવ વિક્રમસ્ય ॥૧૧ ॥ ”

કવિકુસુમ કાલિદાસ જેમ શ્રેષ્ઠ હતા, તે સિવાયના આઠે રત્નો પોતાનાં વિષયમાં મહાપંડિતો હતા. માટે જ સર્વને “રત્ન” ની ઉપમા મળી હતી. ધન્યન્તરિ મહાવૈદ્ય, અમરસિંહ મહાન કોશકાર, વરાહમિહિર મહાન જ્યોતિષાચાર્ય, વરરુચિ મહાન વાર્તિકકાર, અને ક્ષપણક એટલે જૈનાચાર્ય, શ્રી ભગવાન શિવસેન દિવાકર મહાન નૈયાયિક અને

તાકિંકે, તેમજ ઉચ્ચ કોટિના કવિરત્ન હતા આ મર્વે રત્નોમા કોણ વધારે કિમતી એ નિર્ણય ખરેખર અશક્ય જ છે સર્વે રત્નો સ્વવિધેયે મહામૂલ્યવાન હતા એ નિઃસંશય માનવુ યોગ્ય છે

‘ક્ષપણુક’ શબ્દ જૈન મુનિને જ લાગી શકે એ સળધીના પુગવા બાહ્યણુ પડિતોના પચરાત્ર આદિ પ્રયોધી અને ‘અવદાનકલ્પલતા’ આદિ બૌદ્ધ પડિતોના પ્રયોધી પ્રવાર થયુ છે, માટે ક્ષપણુક શબ્દ ભગવાન સિદ્ધસેન દિવાકરને બરાબર યોગ્ય છે, કારણ કે મહારાજ વિક્રમાદિત્યને આ સુરિ પુગવે જૈન ધર્મના સિદ્ધાન્તોનો બોધ આપ્યો છે અને તેમની નૈવાયિક અને તાકિંક તેમજ અપૂર્વ કવિત્વ શક્તિથી પ્રસન્ન થઇ મહારાજએ તેમનો સમાવેશ સમાના નવ રત્નોમા કર્યો હોય તે યથાર્થ જ છે

અમરસિદ્ધ બૌદ્ધ, ક્ષપણુક શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર જૈન મુનિ, કલિદાસ શૈવ વગેરેનો વિચાર કરતા મહારાજ વિક્રમાદિત્ય સર્વે ધર્મ પ્રત્યે સમભાવી હતા એ પણ જણાય છે અને પરંતુ બહુજન ભૂપાળ તો સમભાવી જ થઇશકે અને યશસ્વી નિર્મી શકે

ઈ સ પૂર્વે પરંતુ માં ક્ષપણુક ભગવાન મહાવીર-સ્વામી નિર્વાણ પામ્યા તે પછી ૪૭૦ વર્ષે વિક્રમ સવત્સર પ્રારંભ થયો એમ જૈન પ્રયકારો લખે છે મહારાજ વિક્રમાદિત્યને સિદ્ધસેન દિવાકરે જૈન ધર્મને બોધ આપી જૈન ધર્મના અનુગામી ક્યો હતા અને તેથી પ્રસન્ન થઇ મહારાજએ શ્રી શત્રુજય તીર્થનો સહ કાઢ્યો હતો અને પગિણામે તિર્થનો મહિમા વધ્યો હતો મહારાજ વિક્રમના સમયમા સિદ્ધસેન દિવાકરસુરિજી ઉપરાત આર્ય મંત્રુ, આર્ય વૃદ્ધવાદી, પાદલિખાચાર્ય વગેરે સમર્થ મહાપડિતો હતા

સમર્થ જૈન પડિત મેરુગાચાર્ય ‘પ્રમથ ચિંતામણિ’ના પ્રથમ મર્ગમા ‘વિક્રમાક’ પ્રબધ’ રજૂ કરે છે તેમા આચાર્ય મિદ્ધસેન દિવાકરની વાત આપે છે તેમણે મહારાજ વિક્રમને જૈન ધર્મનો બોધ આપી જૈન ધર્માનુયાયી બનાવ્યા હતા તેમના

દારા જનહિતના કાર્યો પણ કરાવ્યા હતા તેમ એ અથ સાક્ષીભૂત છે તે કાગણે જૈન કવિઓએ વીર વિક્રમના યશોગાન ગાયા છે વિવિધ રસપૂર્ણ ચરિત્ર પ્રયો તેમજ રાસા, ચોપાઇ વગેરેનો રચના કરી છે પ્રયકારોમા પડિત શુભાશીયગણી, શ્રી માન-વિજય, શ્રી અભયસેન, શ્રી લાભવર્ધન, શ્રી પદ્મસાગર, શ્રી લક્ષ્મીવલ્લભ, શ્રી ધર્મવર્ધન, શ્રી કાતિવિમલ અને શ્રી રૂપમુનિ આદિના વિવિધ શૈલીના પ્રયો વિદ્વાનોને નવીનતા અર્પે છે-ઐતિહાસિક સાધનો પૂરા પાડે છે

મહારાજ વિક્રમે સિદ્ધસેન દિવાકરની ‘સર્વજ-પુત્ર’ તરીકેની મજેલી ખ્યાતિની ખૂબ મહત્તા વધારી હતી, અને એમને સારો આદરસત્કાર આપ્યો હતો ખાર વર્ષ અવધૂત વેષમા જ્યારે વિચરતા હતા, તેવખતે મહાકાળેશ્વરના મંદિરમા આવેલા મહાદેવના લિંગમાથી અવતિ પાશ્વનાથની મૂર્તિ પ્રભાવિક સ્તોત્રનડે પ્રગટ કરી હતી તે વખતે મહારાજ વિક્રમાદિત્ય સુરિજીના ૫૨મશ્રદ્ધાણુ ભક્ત બન્યા હતા જૈન ધર્મના નિયમો કમશ જીવનમા ઉતારવા યત્ન કર્યો હતો

ઈ સ પૂર્વે સો વર્ષ ઉપર ગુજરાત, કાઠિયાવાડ અને માળવા સુધી શક લોકોનુ પ્રાબલ્ય હતુ રાજ ગધર્વસેન જે ગુર્જરપતિની કન્યાને પરણ્યો હતો તેને એક પુત્ર થયો તે આ સવત્સરપ્રવર્તક પરંતુ બહુજન વિક્રમ હતા ગધર્વસેનના મૃત્યુ પછી વિક્રમનો જન્મ થયો હતો (Posthumous Child) તેણે શકને હરાવ્યા અને ‘શકારિ’ કહેવાળા કેટલાક લોકો રાજ ગર્દભિષ્ઠ કે જેણે કાલિકાચાર્યની બહેનનુ હરણુ કર્યુ હતુ તેને વિક્રમના પિતા માને છે

કાલિકાચાર્યજીની બહેન આર્યા સગસ્વતીનુ ઉજ્જૈનના રાજ ગર્દભિષ્ઠે અપહરણુ કર્યુ હતુ. તેથી સુરિજ સિધુપાર જન્મ શક લોકોને તેડી લાવ્યા તેમણે ગર્દભિષ્ઠને કેદ કર્યો અને હફપાર કર્યો આ કાલિકાચાર્યજી વિક્રમ સવત પૂર્વે ૧૭ વર્ષે થયા શક લોકોને વિક્રમે હરાવ્યા અને સવત

ચલાઓ. આ સંવત્સર વિક્રમની જન્મસાલથી જ ગણાયો છે તેમ ગણુમી કરતાં મળે છે.

મદારાગ્ન વિક્રમને ભર્તૃહરિ નામે એક ભાઇ દત્તા, જે ગોગેશ્વર ગવાયા છે. વિવિધ કથાઓમાં આ અંધુએને સાથે ગોજવામાં આવ્યા છે. જૈન શંકરોએ આ વાતને વધારે પુષ્ટિ આપી છે. આ યરાવરી જૂયાળના સમયમાં જૈન સાહિત્યે

પોતાની સૌરભદ્રારા પ્રત્યેક ભવિના હૃદયે સુભાષિત કર્યા હતા. ખ્રીસ્તી સંવત્સર તલવારના બળથી ભેર પામ્યો, પણ વીર વિક્રમનો સંવત્સર તો તેના ઉચ્ચ સદ્ગુણોના બળે જ આવ્યો. એવા ચારિત્ર્યશીલ પરદુઃખભંજન નૃપાલને ધન્ય છે!

“વિજય હો વીર વિક્રમનો!”

મંગલ દીપક (મંગલ દીવા)

મંગલમય સુખકારી નમું પ્રભો મંગલમય સુખકારી.
મંગલ ભુવને મંગલમૂર્તિ વિરાજે જિન! જ્યકારી;
સુરનર ગાવે મંગલગીતો, પ્રતિદિન મંગલકારી. નમું ૧

મંગલકર! કરો મંગલ જિનપતિ! દયાદન! દિલ દયા ધારી;
ભવજલધિથી પાર ઉતારો, ભાગો મુજ લીડ ભારી. નમું ૨

મંગલદાતા ! મંગલ આપો, ચિદ્રૂપ સચ્ચિત્તધારી;
વિશ્વપ્રકાશી વિશ્વલ્યોના, વિધન હરો વિધનનિવારી. નમું ૩

મંગલ દીપની નિર્મલ જ્યોતિ, અક્ષયસુખ કરનારો;
મંગલદેરા ફરીને ધાળો, કેશવ સંઘ શિવકારી. નમું ૪

સંઘવી કેશવસાલ નાગજીભાઈ-સાહુદ

સેવાધર્મ: પરમગહનો યોગિનામપિ અગમ્ય: ।

(ગતાક પૃષ્ઠ પર ચી ૧૩)

લેખક — ગા ગ વડીલ ન્યાસચંદ લક્ષ્મીચંદ બી જી, એલએલ બી સાદરા

પરોપકારાય સતાં વિમૂતય । એ સૂત્રને મહત્ત્વ આપીને જ શાસ્ત્રકારોએ “જયવીરરાય” ના પ્રતિક્રમણ સૂત્રમા લવનિર્વેદ વગેરે સાધન-સામગ્રીની જીવનવિદ્યાસ માટે માગણી કરેલ છે તેમા પરચ્ચ કરણ ચ-પરમાર્થકરણનો ખામ સમાવેશ કરેલ છે પરોપકારવૃત્તિ-સેવાલાવના મનુષ્યજીવનને ઉન્નત સ્થાન તરફ લઈ જાય છે-સાધ્યને માર્ગે ગતિ કરાવે છે પરોપકાર-પરાયણવૃત્તિમાથી જ વિશ્વજનુત્વની લાવના ઉદ્ભવે છે અને વિશ્વજનુત્વની લાવના પ્રકૃષ્ટિત થતા-વિકસિત થતા પ્રાણી માત્રની સેવા કરવાની, હરકોઈ પ્રકારે જોઈતી મદદ આપીને તેને દુ:ખદ સ્થિતિમાથી બચાવી લેવાની લાવના જાગૃત થાય છે આવા પ્રકારની સેવા સાથે ધર્મ શબ્દ જોડવાથી અને તેને પરમ ગહનું વિશેષણ લગાડવાથી તેની ઉપયોગીતામા-ફલ-દાયકતામા અપરિમિત વૃદ્ધિ ડરવામા આવે છે આવો ઉત્તમ કોટીનો સેવાધર્મ યોગીપુરુષો માટે અગમ્ય હોવાનું કહેવામા આવે છે, તે એવા અર્થમા નહીં જ કે યોગી પુરુષોને-સાધુ મહારાજાઓને તે આગરવાની જરૂર જ નથી, અગર તો તેઓ તેનાથી પર છે ચા તો તેઓ એવા લેવાના જ હકદાર છે, પરંતુ સેવા કરવાની જવાબદારી તેમના શિર ઉપર લાવી શકાય જ નહિ, પણ અગમ્ય એટલે સુરક્ષેલીથી આચરી શકાય-પ્રાપ્ત કરી શકાય

સખળ સાધુમહારાજાઓ પણ સમાજ પ્રત્યેની અસુક અશેની જવાબદારી અદા કરવા

બધાયેલા છે અને તેમાથી તેઓ બચી શકે તેમ નથી પરંતુ સન્માન-પૂજા-પ્રતિષ્ઠા મેળવતા જે સ્વાનમા તેઓ વિલમી રહેલ છે તે પ્રમાણમા તેમની સમાજ પ્રત્યેની જવાબદારી વધારે ગભીર બનતી જાય છે શાસ્ત્રના ફરમાન મુજબના વિધિ-વિધાનમા, સાધુધર્મમા મથા-ગુલ રહીને જ તેમણે અગીકાર કરેલ મત-નિયમના સિદ્ધાંતોને કોઈ પણ રીતે ઢાઢ લાગવા વગર પણ તેઓ સમાજસેવાના કાર્યને અનેક રીતે પ્રોત્સાહન આપી આગળ ધપાવી શકે તેમ છે, પરંતુ તે માટે તેમને ખરા જિગરની તમજા હોવી જોઈએ, એટલું જ નહીં, પરંતુ દીર્ઘદષ્ટિ, ઉદાત્ત વિચારચરણી અને વિવેકપૂર્વકની બુદ્ધિ શક્તિનો સદુપયોગ કરતા રહેવું જોઈએ

તેમ તો માત્ર સાધુવેશ જ હજારો લાંબિક પ્રાણીઓને તેમના તરફ આકર્ષી રહેલ છે-પ્રથમ દર્શને જ હજારો મનુષ્યો તેમના ચરણમા પોતાનું શિર ઝુકાવે છે, અને વધારે પરિચયમા આવતા તેમનું ઉચ્ચ કોટીનું સાધુજીવન શ્રદ્ધાળુ જનોના હૃદયમા ઊંચામાં ઊંચું સ્થાન મેળવે છે સમાજના મોટા ભાગ ઉપર તેમના ઉપદેશની અસર ધાર્યું કામ પાર પાડી શકાય તેવી હોય છે તેમનો પડતો બોલ કીટી લેવા હજારો શ્રીમતો પાડેપગે તેચા હોય છે. તેમના વચન માત્રથી લાખો રૂપિયા બીન જરૂરીયાતે ખર્ચાતા આપણે જોયું છે-માલગયું છે, અને આવા અનુત્પાદક ખર્ચો-ગિનજરૂરી અગર એછી જરૂરિયાતવાળા વિષયોને હદ ઉપરાંતનું -

અતિશયોક્તિ લેરેલું મહત્ત્વ આપીને, સર્વાંશે સિદ્ધતા હોવાના લોગે થઇ રહેલ છે, તે જોતાં રહેજે સમજી શકાય તેમ છે કે સેવાધર્મના પ્રશ્નને વેગ આપી સારા પ્રમાણમાં આગળ વધારવાનું ઉપદેશકવર્ગ ખાસ મન ઉપર લે તો સામાજિક પ્રગતિ માટે ઉજ્જવળ લવિષ્યની આશા બાંધી શકાય તેમ છે.

પ્રત્યેક ગાળતમાં યોજનાપૂર્વકની-વ્યવસ્થા-સર કામ કરવાની ગોઠવણ કરવામાં આવે તો, તે કામ ઘણું સરલ અને ધાર્મિક ફળદાયક થઈ પડે છે. તેવી જ રીતે સેવાધર્મનો સવિશેષ પ્રચાર થઈ શકે. મોટા પ્રમાણમાં હુખી અને વ્યાધિગ્રસ્ત મનુષ્યોના હુખ-દરદો ઓછા કરી શકાય. તેમને જરૂર પૂરતી મદદ પહોંચાડી તેમના જીવનવ્યવહાર સુતર બનાવી શકાય. ઠેર ઠેર તે માટે સેવાલાવી-હિસાહી યુવકોના સ્વયંસેવક મંડળો ઉભા કરી શકાય અને તેમને પૂરતા પ્રમાણમાં સાધનસામગ્રી પૂરી પાડી શકાય; તેમજ શિસ્તપૂર્વક કામ કરવા માટેની તાલીમ આપવાની સગવડ કરી શકાય. તે બધા કામ માટે પ્રથમથી જ જરાબર બંદોબસ્ત કરવાની જરૂર છે. આવા મહાભારત કામને યોગ્ય રીતે હાથ ધરવામાં સૌ કોઈએ પોતાનો સાથ આપવો જોઈએ, અને તેવા સાધમાં ખાસ કરીને ઉપદેશકવર્ગ સચેટ ઉપદેશ-આદેશ-પ્રેરણા-સલાહ-સૂચનાદ્વારા ધારે તો ઘણું ઘણું કરી શકે તેમ છે, એટલું જ નહીં, પણ અઘાપિ પર્યંત તેમના તરફથી કેવળ ઉપેક્ષા અને ઉદાસીનતા બતાવવામાં આવેલ છે તેના ખંગ વાળી શકે તેમ છે. તેમણે સંચિકૃત દષ્ટિના ત્યાગ કરી, કંઈક દષ્ટિકોણ બદલી, દીર્ઘદષ્ટિપૂર્વકની વિશાળ લાવનાનો આદર કરવાની જ જરૂર છે. પૂર્વકૃત પાપકર્મના ઉદયે હુખી થતા નિરાધાર મનુષ્યોને તેમના કેવળ દુર્ભાગ્ય ઉપર છોડી દેવામાં કંઈ સજ્જનતાનો ફલિતાર્થ થતો નથી.

આપણા રોજના અનુભવથી આપણે જોઈ રહ્યા છીએ કે દયાની લાગણીપૂર્વકના સામાન્ય આત્માસન માત્રથી-છોડી દિલસોણપૂર્વકનો માત્ર વાણ્યવહારથી પણ હુખીજનોનું હુખ કંઈક અંશે ઓછું કરી શકાય છે, તો પછી સંગીન-સક્રિય મદદ અને નિષ્કામ વૃત્તિપૂર્વકના સેવાલાવથી આપણે તેમને એટલી રાહત આપી શકીએ તે સંદેહે સમજી શકાય તેમ છે.

આસુરી-રાક્ષસી વૃત્તિના કેવળ સ્વાર્થી મનુષ્યો જ્યારે કોઈનું ઘર બળતું હોય ત્યારે પોતાનો પાપક શેકવા લાગી જાય છે, ત્યારે દેવી સદ્ગુણોથી વિભૂષીત પરમાર્થી મનુષ્યો સર્વ કંઈ કરી છૂટવા બાનના જોખમે પણ તૈયાર થઈ જાય છે અને પરમ સેવાધર્મના બાધામાં આગળ ધરે છે. સેવાધર્મમાં રાન્યા-માન્યા રહેનાર સજ્જનોના આત્મ-સંતોષની કંઈ સીમા જ નથી. તેમની તદલીનતા સૌ કોઈને પરમ આદર્શરૂપ થઈ પડે છે. સેવાધર્મની ઉપાસના કરનારાઓ અન્ય જનોના પ્રોત્સાહન કે પ્રેરણાની અપેક્ષા રાખતા નથી. પરંતુ હરકોઈ પ્રકારે સેવા કરવાનું તેમને વ્યસન જ થઈ પડેલું હોવાથી એક સામાન્ય હાકલ માત્રથી તેઓ પોતાની ફરજ બજાવવા કુદી પડે છે-તૈયાર થઈ જાય છે. સેવાર્પણના પ્રસંગો તરફ તેઓ ચીટ માંડી રહેલા હોય છે અને તેવો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતાં પોતાના સંકટો વ્યવસાયો બાબતુ ઉપર મૂકી દુકડીઓ ઊભી કરી પોતાના મનમાન્યા કામે લાગી જાય છે.

સેવાના કાર્યમાં તેઓ રસપૂર્વક તદ્દીન થઈ ગયેલા હોવાથી પોતાની નીંદાની કે સ્તુતિની પણ દરકાર કરતા નથી, એટલું જ નહીં, પણ અંગત સ્વાર્થનું પણ ભાન બૂલી જાય છે. પરમાર્થ કે પરાર્થ એ જ તેમનો મહાન સ્વાર્થ થઈ પડે છે અને ઉદાત્ત-લાવનારીલ વૃત્તિથી

તેઓ અન્ય જનોનું કલ્યાણ કરવા ઉપરાંત પોતાના આત્માને પણ હળવો બનાવી આત્મ-કલ્યાણની સાધનામાં આગળ વધે તથા છે

જૈન શાસ્ત્રકારોએ પરમ નિર્જરાના હેતુભૂત તપપદના છ ખાંડ અને છ અભ્યંતર એ રીતે બાર ભેદ દર્શાવેલ છે, તેમાં વિનય અને વૈયાવચ્ચને અભ્યંતર તપમાં સ્થાન આપવામાં આવેલ છે આ વૈયાવચ્ચને તેમજ અમુક અપેક્ષાએ વિનયને પણ સેવાધર્મના વર્તુલમાં તેમને યોગ્ય કંઈક સ્થાન મળી રહે છે મોટા પાયા ઉપર તેમણે સેવાધર્મને અપનાવ્યો હોય છે તેમને વિનય અને વૈયાવચ્ચ તો એક આનંદ-પ્રદ સ્મૃત માત્ર થઈ પડે છે

જગતભરમાં પ્રચાર પામી ગયેલ હરકોઈ ધર્મના સિદ્ધાંતો સેવાધર્મને અપનાવ્યા સિવાય-આગળ કયાં સિવાય ટકી શકે તેમ નથી જીવ માત્રને મૂળ સ્વભાવે સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા જેટલું સામર્થ્ય અને શક્તિ ધરાવતા હોવાનું માનતી ધર્મ સંસ્કૃતિ ત્યો કે જીવમાત્રને પરમાત્માના અણરૂપ માનતી ધર્મસંસ્કૃતિ ત્યો બને સંસ્કૃતિની દૃષ્ટિએ જીવ અને પા-માત્રમાં, જીવ અને શિવની એવામાં વિવેકી સંજ્ઞાને કંઈ ભેદ-ભાવ દૃષ્ટિગત થશે નહીં અને તે દૃષ્ટિએ સૌ કોઈને પ્રાણી માત્રની સેવામાં ઇશ્વરોપાસના જ આવિર્ભૂત થતી જીવજાતે આવા પ્રકારની સેવાના ધર્મને જેટલું ઉચ્ચ સ્થાન આપીએ તે એણે જ છે નિરજન-

નિરાકાર, સિદ્ધ અને સુકૃતદશા પ્રાપ્ત કરનાર પરમકૃપાળુ પરમાત્માને તો નિદા-સ્તુતિ (સેવા) કરનાર શત્રુ-મિત્ર તરફ સમદષ્ટિ જ હોય છે, એટલે પ્રાણીમાત્રની એવા કરવાનો ધર્મ જેમણે સ્વીકાર્યો છે-અપનાવ્યો છે તેમની એવાવૃત્તિથી પરમાત્માની પ્રસન્નતામાં લેશમાત્ર ઘટાડો થવા મલવ નથી તેમજ સાધ્ય પણ કંઈ દુર ખસી જવાનું નથી આ રીતે મર્વ અપેક્ષાએ સેવા-ધર્મ એ કોઈ જાણી કોટીનો પગ્મ ગહન ધર્મ છે, અને તે પ્રત્યેક વિચારશીલ-વિવેકી સંજ્ઞાને શુદ્ધ ભાવથી સ્વીકારવા યોગ્ય-આદરવા યોગ્ય ધર્મ છે આ વિષયમાં તર્ક-વિતર્ક કે વાદ-વિવાદને લેશમાત્ર અવકાશ નથી, તેમજ અધ-શ્રદ્ધાવશાત્ ધર્મના ઝનૂનમાં ગળા સુધી ડૂબી ગયેલા મનુષ્યો માટે ધર્મયુદ્ધ (crusades) ના મોગ્યા બંડા કરવાનું પણ કંઈ કારણ ઉપસ્થિત થતું નથી મોહમુગ્ધ કે અજ્ઞાન અને અધ-કારમાં મગડી રહેલ મનુષ્યો, પ્રમાદ અને સ્વાર્થાધતાવશાત્ આવા ઉચ્ચ કોટીના ધર્મને પોતાના જીવનમતમાં ઓછાવધતા અશે અપ-નાવવામાં પાછીપાની કૃતા જણાય તો તેમને માટે દયાભાવ એવવાનો જ રહે છે મળખ મૌ કોઈ પોતાની શક્તિ કોઈ પણ પ્રકારે ગોપવ્યા મિવાય, આત્માના અતરના અવાજને માન આપી, હૃદયના વિગ્રહ ભાવથી સેવાધર્મને પ્રતિદિન અમલમાં મૂકવા માટે પ્રેરણા મેળવતા રહે, એ જ અભ્યર્થના

સત્યાસત્ય ગવેષણા ।

(Inquiry into the nature of Truth-telling and Lie)

લેખક : રા. રા. હવરાજલાઈ ઓધવજી દાશી. બી. એ. એલએલ. બી.

સ્મૃત્ય અને અસત્યની તાત્વિક વિચારણામાં સુખ્ય જે સવાલો ઉપસ્થિત થાય છે :

(૧) સત્ય એટલે શું ? અસત્ય એટલે શું ?

(૨) સત્ય શા માટે બોલવું ? અસત્યનો શા માટે ત્યાગ કરવો ?

(૧) પાતંજલ યોગદર્શનમાં અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ-એ પાંચ યમ ગણાવ્યા છે. જેમ જેન દર્શનમાં અહિંસા આદિ પાંચ મહાવ્રતો ગણાવ્યા છે. તેમાં સત્યની વ્યાખ્યા પાતંજલ ભાષ્યકારે નીચે પ્રમાણે કરેલ છે—

સત્યં યથાર્થં વાઙ્મનસે ।

યથાત્પ્તં યથાનુમિતં તથા વાઙ્મનસ્યેતિ ॥

જેવી રીતે કોઈ પદાર્થ જોયો હોય અથવા અનુમાનથી બઢણો હોય, તે પ્રમાણે મન અને વાણીની એકતાવાળું વચન. અર્થાત્ Truth-speaking means making our statements correspond with fact પાતંજલ દર્શન ભાષ્યકાર વિશેષ ખુલાસો કરે છે કે : વાણીનો ઉપયોગ આપણે બોધ બીજને આપવા માટે કરવામાં આવે છે, માટે તે વાણી કપટ-સુક્ષ્મ પ્રાનિવાળી અથવા સમજાવું ન પડે તેવી ન દેવી જોઈએ. અર્થાત્ વાણી સાચો બોધ આપનાર હોવી જોઈએ. (producing a true impression.)

પ્રશ્નમરતિ 'લોક ૧૭૪ માં સત્યત્વ' લક્ષણ આપ્યું છે કે—

અવિસંવાદયોગઃ કાયમનોવાગજિહ્વતા ચૈવ ।
સત્યં ચતુર્વિધં તદ્વ, જિનવરમતેઽસ્તિ નાન્યત્ર ॥

પરસ્પર અવિરુદ્ધ અને તન, મન અને વચનની એકતાવાળું વચન સત્ય છે. તે જિનેશ્વરે ચાર પ્રકારનું કહ્યું છે. જ્યાં શબ્દાર્થ પ્રમાણે વચન ઘરાળર હોય પણ મનમાં ધારેલા અર્થથી જુદો ભાવ ઉત્પન્ન કરનાર વચન હોય તે સત્ય વચન નથી. દ્રોણાચાર્યે સુધિષ્ઠિરને પૂછ્યું કે : 'પોતાનો પુત્ર અશ્વત્થામા મરાયો, તે ખરું ?' સુધિષ્ઠિર જવાબ આપ્યો કે : અશ્વત્થામા મરાયો. અશ્વત્થામા નામનો હાથી ખરેખર મરાયો હતો, પણ તેટલી વાત છુપાવી દ્રોણાચાર્યના મન ઉપર તેનો પુત્ર અશ્વત્થામા મરાયો એવી ખોટી અસર કરવાવાળું વાક્ય અસત્ય જ છે. કારણ આ વાક્યમાં મન, મનના ભાવ અને વચનની એકતા નથી.

જેવી રીતે પાતંજલ યોગદર્શનના ભાષ્યકારે સત્યની વ્યાખ્યા આપેલ છે, તે પ્રમાણે તત્ત્વોર્થ સૂત્રના ભાષ્યકારે સત્યની વ્યાખ્યા આપેલ છે—

સત્યર્થે ભવં વચ્નઃ સત્યં, સદ્વચ્ચો વા હિતં સત્યમ્ । (તત્ત્વ. સૂ. ૯-૬). રીકાકાર સ્ફુટ કરે છે કે સત એટલે વિદ્યમાન જે અર્થ તેને અનુલક્ષીને કરેલ વચન. અર્થાત્ અર્થનો યથા વસ્થિત બોધ આપનાર વચન (a statement corresponding to fact). સદ્નો બીજે અર્થે પ્રચરત કરવામાં આવ્યો છે, એટલે જે વચન પાપનો હેતુ-પાપનું કારણ ન હોય આ

અર્થ પ્રમાણે એક શિકારીને શિકારનું કહેવું તે સાચું હોય પણ સત્ય નથી ।ીને અર્થ સદ્ભ્યો હિત । અહીં સફનો અર્થ ઇવો કર્યો છે એટલે જે વચન પ્રાણીઓને હિતકર્તા હોય તે સત્ય છે ઇવોને હિતકર્તા ન હોય તે વચન તથ્ય હોય પણ સત્ય નથી

સત્યાસત્યનો વિચાર માણસના વ્યવહાર માટે-વર્તન માટે મુખ્યત્વે કરવાનો હોય છે સત્ય અને અસત્ય એક સફળ અને હર્ષણ છે એટલી વિચારણા ણસ નથી સત્ય અને અમત્યની વિચારણા મનુષ્યના વર્તનને અંગે કરતા ઘણા પ્રશ્નો અને અપવાદો ઊભા થાય છે, માટે તત્વાર્થ સૂત્રકારે સત્યની વ્યાખ્યા આપવાને બદલે અમત્ય-મૂધાવાદની વ્યાખ્યા આપના ઉચિત ધાર્ણ છે અને તેવા મૂધાવાદ-અનૂત અમત્યથી વિરમણ એવો ઉપદેશ કર્યો છે

હિંસાનૃતસ્તેયાદ્રક્ષપરિગ્રહેભ્યો વિરતિર્વ્રતમ્ ।

(તત્ત્વ સૂ ૭ ૧)

હિંમા અનૂત, સ્તેય, અપ્રદા અને પગ્નિહથી વિરતિ તે વ્રત છે અને ૭-૬ મા અસદ્મિ ધાનમનૃતમ્ તે પ્રમાણે અનૂતની વ્યાખ્યા આપી છે અમત્ત બોલવું તે અનૂત અર્થાત્ મૂધાવાદ છે આ વ્યાખ્યામા નપરાયેલ અમત્ત શબ્દ ઘણો વ્યાપક છે લાખ્યકાગ અસત્ત શબ્દનો અર્થ કરે છે કે અસદિતિ સદ્માવપ્રતિપે ઘોડર્થાન્તર ગર્હાં ચ એટલે જે વચનમા સદ વસ્તુનો નિષેધ કરવામા આવે, અસદ્ વસ્તુને પ્રતિપાદન કરવામા આવે અથવા જે વચનમા સાચા પદાર્થને બદલે ભુદો પદાર્થ કરેવામા આવે અથવા જે વચન ગર્હવાળું હોય અર્થાત્ નિદવા જેવું હોય આ લક્ષણમા અમત્યની ત્રણ ભુદા ભુદા દષ્ટિગિદ્ધી વિવક્ષા કરેલ છે તાત્ત્વિક દષ્ટિથી જે વસ્તુ અમત્ત-ખોટી હોય તેને સત્ કહેવી. જેમકે આત્મા અણુ છે,

આત્મા વિણુ છે આ વચન અસત્ય છે, કાણ્ણ આત્મા દેહપ્રમાણુ જોનદર્શન પ્રમાણુ છે તે પ્રમાણુ મત્ વસ્તુને અસત્ કહેવી તે પણ અસત્ય છે જેમકે આત્મા નથી, પરલોક નથી એ ઠહેવું અમત્ય છે આ ધનનમા તાત્ત્વિક-દષ્ટિ, નિશ્ચયદષ્ટિ અથવા શાસ્ત્રદષ્ટિની વિવક્ષા પ્રાધાન્યપણે લેવામા આવેલ છે પ્રત્યક્ષ અથવા મામાન્ય વ્યવહારદષ્ટિનું આ વચન નથી શાસ્ત્રીય અથવા તાત્ત્વિક દષ્ટિએ સત્-અસત્નો જેમ વિચાર કરવામા આવે છે તેમ વૈજ્ઞાનિક દષ્ટિએ વિચારતા સામાન્ય બુદ્ધિને જે સત્ લાગે છે તે કેટલીક વખત વિજ્ઞાનમા અસત્ જણાય છે ટેબલ કે ધુરશી જેવો એક અખ ડ, વર્ણુ, સ્પર્શ, ગ ધવાળો પદાર્થ વિજ્ઞાનમા અખ ડ, પદાર્થ જણાતો નથી, પણ હવાના બાયકાકેય જણાય છે તત્ત્વશાસ્ત્ર અથવા વિજ્ઞાનની દષ્ટિએ જે મત અમત્ત માનવામા આવે છે અને તે પ્રમાણે વચન કહેવામા આવે છે તે ધર્મ કે સ્વપ્રદાયની માન્યતા પ્રમાણે સત્ અસત્-ગણાય, પણ સ્વપ્રદારમા-નીતિશાસ્ત્રમા તે વચનને અમત્ય-મૂધાવાદ કહેવામા આવતું નથી

એક અર્થને બીજો અર્થ કહેવો, જેમકે, ગાયને લેસ કહેવી, ઘોડાને બળદ કહેવો અર્થાત્ અર્થાન્તર વચન બોલવું તે વચન અસત્ય છે આ બીજા પ્રકારનો અસત્ય વચનમા મામાન્ય સમજણુ Common sensation દષ્ટિગિદ્ધી વિવક્ષા છે

અમત્ત વચનમા ત્રીજો પ્રકાર ગર્હનો છે એટલે જે વચન ગર્હિત હોય-નિહિત હોય તે વચન પણ અમત્ય-મૂધા માનવું જોઈએ ગર્હનો અર્થ disapproval, repugance થાય છે એટલે જે અસિધાન-વચન શાસ્ત્રથી ગર્હિત હોય, જનસમાજથી નિહિત હોય, આપણો અતગતમા પણ પ્રમત્તતા ન પામતો હોય તે વાક્ય તથ્ય હોય પણ નીતિ અને ધર્મ પ્રમાણે

અસત્ય-મુખા જ છે. હાલના નીતિતત્ત્વવેત્તા-ઓએ એવો સવાલ ઊભો કર્યો છે કે દરેક મનુષ્યની પ્રવૃત્તિ સુખ પ્રાપ્ત કરવાને અને દુઃખ-માંથી મુક્ત થવાને હોય છે, તો પછી અસુક પ્રવૃત્તિ સુખ આપનાર અર્થાત્ શુભ (good) છે અને અસુક પ્રવૃત્તિ દુઃખ આપનાર અર્થાત્ અશુભ (bad) છે એ કેવી રીતે નક્કી કરવું ? જેમાં આનંદ મળે તે શુભ પ્રવૃત્તિ છે, જેથી આપણી ઇચ્છા તૃપ્ત થાય તે શુભ પ્રવૃત્તિ છે, તે પ્રમાણે જુદી જુદી પ્રવૃત્તિની સમાલોચના કરી નીતિવેત્તાઓ એવા સિદ્ધાંત ઉપર આવેલ છે કે જે પ્રવૃત્તિને ભુદ્ધિપૂર્વક આપણે પસંદ કરી શકીએ, અર્થાત્ rationally approve કરી શકીએ તે પ્રવૃત્તિ શુભ ગણવી નેહંએ. દાખલા તરીકે: એક પ્રાણીને આપણે અલયદાન આપીએ, એક દુધાર્થી-પીડિતને અન્ન આપીએ, એક માંદા માણસને દવા આપીએ વગેરે પ્રવૃત્તિઓ કરવાથી આપણા આત્માને અપૂર્વ સંતોષ થાય છે. અર્થાત્ આપણે આત્મા તે કૃત્યને approve કરે છે; માટે તે પ્રવૃત્તિ શુભ છે. અસુક કરવું નેહંએ તેના કરતાં અસુક ન કરવું નેહંએ We ought to do ના કરતાં We ought not to do તે ઉપદેશ આપણને વધારે સ્પર્શ-અર્પીલ કરે છે. દાખલા તરીકે: સત્ય બોલવું નેહંએ તેના કરતાં અસત્ય ન બોલવું નેહંએ, તે ઉપદેશ વધારે અસરકારક છે. જોહું ન બોલવું નેહંએ; કારણ જોહું બોલવાથી આપણે કોઈ વિશ્વાસ કરે નહિ, સમાજવ્યવસ્થા આલે નહિ, સતત જોહું બોલવાની ટેવ પડે તો આપણી મનોવૃત્તિ અધમ થતી જાય, જોહું બોલીને લાલ લીધો હોય તો પકડાવાનો કાયમ ભય રહે વગેરે અનેક કારણો જોહું બોલવું નુકસાનકર્તા છે, અશુભ છે તે જાણવાને મળી આવે છે. શાયકારે અસદ્ગતો એક અર્થ ગૂઢા થાય છે એવું જતાલી રાલના નીતિતત્ત્વવેત્તા-

ઓના સિદ્ધાંતનું દિગ્દર્શન કરાવ્યું છે. જે વચનથી ગર્હા repugnance, dislike થાય તે તથ્ય હોય તો પણ નીતિના નિયમ પ્રમાણે નિહિત હોઈ અસત્ય-મુખાવાદ છે.

ત્રીજા પ્રકારના અસત્યના વર્ણનમાં અસદ્ એટલે ગર્હાવાળું એ પ્રમાણે અર્થ કરી શાસ્ત્ર-પ્રકાર નીતિ અને ધર્મ પ્રમાણે સત્યાસત્યની પ્રરુપણાનું સૂચન કરે છે. અસદ્ શબ્દ ઘણો વ્યાપક છે. તેનો અર્થ અપ્રશસ્ત થઈ શકે છે. તેમ હિંસા પારુષ્યપૈશુન્યાદિયુક્ત લાપ્યકારે કર્યો છે, તે પણ થઈ શકે છે. વચન તથ્ય (true) હોય છતાં પણ અપ્રશસ્ત હોય અર્થાત્ અપ્રિય-બીજાને અપ્રિયતા કરનાર હોય, હિંસાને ઉત્તેજન આપનાર હોય, હિંસાને મદદકર્તા હોય, નિષ્કુર-બીજાના મનને પીડા કરનાર હોય, છલયુક્ત હોય, દંભવાળું હોય, કટુ હોય વગેરે અશુભ આશયવાળું વચન પણ મુખાવાદ ગણી શકાય છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું કે-

સત્યં વ્રૂયાત્ પ્રિયં વ્રૂયાત્,

ન વ્રૂયાત્ સત્યમપ્યપ્રિયં ।

સત્ય બોલવું, પ્રિય બોલવું, સત્ય હોય પણ અપ્રિય હોય તો ન બોલવું.

પ્રિયં પર્યં વચસ્તથ્યં સુસૂત્રત્વત્સુચ્યતે ।

તત્તથ્યમપિ નો તથ્યમપ્રિયં ચાહિતં ચ યત્ ॥

પ્રિય, હિતકારક અને સત્ય વચન બોલવું તે સત્યત્વ છે. જે વચન અપ્રિય હોય અહિત-કારક હોય તે સત્ય હોય પણ અસત્ય જ છે. શિકાર આ રસ્તે ગયો એવું શિકારી પૂછે, તો શિકાર તે રસ્તે ગયો જાણ્યો હોય છતાં નથી ગયો તે વચન જોહું હોવા છતાં અસત્ય નથી. કારણ સાચું કહેવાથી હિંસાને મદદ થાય છે. તે પ્રમાણે કટુ વચન બોલવા, દાંભિક વચન બોલવા, છલવાળા વચન બોલવા તે પણ દેખીતા સત્ય હોય પણ અસત્ય જ છે. કારણ તેમાં

ખીજાને હુલવવાથી માનસિક હિંસાના કારણ બને છે

દ્વંદ્વમાં સત્ય વચન એવું હોવું જોઈએ કે તેમાં મન અને વચનની એકતા (correspondence) હોવી જોઈએ. તે વચન તરવની દૃષ્ટિએ, સામાન્ય સમજ (common sense) અથવા common sense ની દૃષ્ટિએ અને નીતિ અને ધર્મની દૃષ્ટિએ જોઈ, અથવા નિંદા કરવા જેવું ન હોવું જોઈએ.

એક એવો સવાલ ઊભો થાય છે કે સત્ય બોલવા માટે આટલી બધી મર્યાદાઓ મૂકેલ છે, કેટલેક પ્રસંગે સત્ય કથનને પણ અસત્ય માનેલ છે. અસત્ય બોલવાની પણ મનાઈ કરેલ નથી તો સત્યની અપૂર્વ પ્રશ્ન સા જે શાસ્ત્રોમાં જોવામાં આવે છે તેનો શું અર્થ છે? દાખલા તરીકે મહાભારતના શાંતિપર્વમાં કહ્યું છે કે—
સત્યે પ્રતિષ્ઠિતા લોકાઃ ધર્મ સત્યે પ્રતિષ્ઠિત ।
સત્યે પ્રતિષ્ઠિત જ્ઞાને, સર્વ સત્યે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥
નાસ્તિ સત્યાવ પરો ધર્મઃ નાનુતાત્ પાતક પરમ્
આજુકય નીતિમા કહ્યું છે કે—

સત્યેન ધાર્યંતે પૃથ્વી, સત્યેન તપતે રવિ ।
સત્યેન વાયવો વાન્તિ, સર્વ સત્યે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥

સત્યમાં લોકો પ્રતિષ્ઠિતા પામેલ છે સત્યમાં ધર્મ અને જ્ઞાન પ્રતિષ્ઠિતા પામેલ છે, સત્યથી ખીજો શ્રેષ્ઠ ધર્મ નથી અસત્યથી ખીજું મોટું

પાપ નથી પૃથ્વી સત્યથી ટકી રહેલ છે સૂર્ય સત્યથી તપે છે વાયુ સત્યથી વાય છે સર્વનો આધાર સત્ય છે

ઉપર પ્રમાણે સત્યની જે પ્રશ્ન સા જુદા જુદા શાસ્ત્રોમાં જોવામાં આવે છે, તેનો એવો અર્થ કરવાનો છે કે સત્યતા (truthfulness) એક સફળતા તરીકે (in abstract) ઉત્તમોત્તમ છે દરેક માણસે સત્યપ્રિય થવું જોઈએ,—સત્યના ઉપાસક થવું જોઈએ, પણ સત્યપ્રિયતા અને સત્યપ્રિય—તથ્ય બોલવાપણ Truthfulness & True-telling જુદી જુદી વસ્તુઓ છે માણસ સત્યપ્રિય હોય છતાં અમુક પ્રસંગે સાચું કહેવાથી મોટી હાનિ થતી હોય તો સાચું ન કહેવાથી તેની સત્યપ્રિયતા ઓછી થતી નથી એટલે જુદા જુદા શાસ્ત્રોમાં સત્યની જે પ્રશ્ન સા કરેલ છે, તે સફળતા તરીકે સત્ય truthfulness ની પ્રશ્ન સા કરેલ છે એક ઉત્તમ સફળતા તરીકે સત્યને સ્થાપી વ્યવહાર વખતે આપણા વચનની આકાંક્ષી કરવાની છે, અને અહિંસાદિ ઉચ્ચતર વ્રત સાથે તથ્ય બોલવાથી વિરોધ આવતો હોય તો અક્ષરથ સત્ય ન બોલવાથી પણ સત્યવ્રતને હાનિ થતી નથી

હવે ખીજો સવાલ સત્ય શા માટે બોલવું અને અસત્યથી શા માટે વિરમવું તે જોવાનો રહે છે. (આહુ)

સાક્ષાર સ્વીકાર.

૧ પદ્મલી (ગસ-ગીતા) કર્તા અને પ્રકાશક ઉમેશ કવિ, રામવાડી—ભાવનગર કિ રૂ ૦-૧૨-૦

૨ ડાહરિયા (રાસ-ગીતા) લેખક જગદીશચંદ્ર વિરાણી, પ્રકાશક જગદીશચંદ્ર દાગડા-પ્રસાદ વિરાણી, માણેકનાડી, પાટ, ભાવનગર કિ મત રૂ, ૧-૪-૦

૩ દિવ્ય દર્શન (ખડ ૧-૨) લેખક અને સંપ્રાદક શ્રી જિજ્ઞાસુજી, પ્રકાશક શ્રી જૈન સનાતન મંદિર—સાવરકુડના વિમલ અમૃત્ય

૪ સદ્ગતીની ચાવી—પ્રકાશક જૈન સેવા સમાજ—દિગ્દર્શ કિ મત અમૃત્ય

અહિંસાની અદ્ભુત શક્તિ

[૧૨]

સત્યાગ્રહનો વિજય.

લેખક : મોહનલાલ દીપચંદ યોગસી

દરબાર ગઢમાં રાજકુવરીનું ખૂન ! એ વાત એટલી જલ્દી પ્રસરી ગઈ કે જોતજોતામાં માનવ-સમુદાયથી એ જગ્યા ઊભરાવા લાગી. રાજવી પદનાલ પશુ સફળો દોડી આવ્યો. પોતાની એક માત્ર વહાલી કન્યાનું ખૂન સાંભળતાં જ તેના ગાત્રો ઢીલાં પડી ગયાં હતાં. પશુ આવીને ભુલે છે ત્યારે મૃગાવતી તો એક જાણુ ઊભેલી છે અને જેનું ખૂન થયું છે તે તેણીની દાસી છે, એમ જણાતાં તેના હૃદયમાં કંઈક ધીરજ આવી; છતાં અચાનક આવું કેમ જન્યું તેની કંઈ ગડને જોસાડી શક્યો નહોતો.

ત્યાં તો રાજકુમાર મહેન્દ્ર, પેલા કૃષ્ણ શુરખા-ધારીને હાથમાંના કટારના મુદ્દા સહિત પકડી લાવી ખડો થયો.

પોતાની ચક્ષુ સામે શુરખાધારી તેમજ કુમાર જેવા અબળ્યા આદર્શોને જોઈ પ્રથમ રાજવી ગૂંચવણમાં પડી ગયો.

મહેન્દ્રકુમાર—‘આ ખૂનીને પાછલા રસ્તેથી પલાયન થઈ જતાં મેં પકડી પાડ્યો છે. લોહીવાળી કટાર તેના હાથમાં છે.’

પદનાલ—સિપાઈ ! ખૂનીના દેહ પરથી કાળો શુરખો દૂર કરી નાખો.

ન્યાં શુરખાધારી ઢાંકણ દૂર થયું કે જેમ વાદળા વિખારતાં સ્પષ્ટપણે સદૃશ રશ્મિના દર્શન થાય તેમ નરસિંહનું મુખ નજરે પડ્યું. સૌના ચહેરા આશ્ચર્યથી મુગ્ધ જન્યા. પુરોહિત માણિકપદવના કામે આ માનવી ઘણીયે વાર દરબારગઢમાં આવી ગયેલો, એટલે સૌનો પરિચિત હતો. તેને જોતાં જ રાજ પદનાલ યોદ્ધાની ઊઠ્યા.

‘નરસિંહ ! તું તે ખૂન કર્યું ?’

આવાર પર્વત જે નરસિંહ જરા પણ ગભરાયો નહોતો, તે એકાએક આ વચન સાંભળતાં ગળીગળી

જન્યો. એકદમ રાજવીના ચરણે પડ્યો. હોઠમાંથી એકે શબ્દ સરખો ઉચ્ચારી ન શક્યો ! એકાએક તેની આંખમાંથી આંસુની વર્ષા થઈ રહી !

‘ગભરા નહોં. જે સાચું હોય તે કહી દે. હું તને ઝોળખું છું. મારા શબ્દ પર વિશ્વાસ રાખ. સાચને કદી પણ આંચ આવતી નથી જ.’

‘મહારાજ, ક્ષમા કરો. આ સર્વ દુષ્કૃત્ય કરનાર હું જ પાપાત્મા છું. પુરોહિતની સોખતથી મારો પૂરેપૂરો અધઃપાત થયો છે. તેની આજ્ઞાથી મેં આ પૂર્વે ઘણા ઘણા કુકૃત્યો કરેલાં છે. આજનું કાર્ય એમાં મોખરે આવે છે. મારા એ અપકૃત્યો સંબંધમાં મને પરતાવો થાય છે. આપ સાહેબ એ માટેની શિક્ષા પ્રાણદંડની કરશો તો પણ દુઃખ નહોં થાય. આ છેવટની પળે જે સાચું છે તેજ હું કહી જતાં છું.’

‘ગઈ રાત્રે આપણા વિશ્વાસપાત્ર પુરોહિતે મને આપની વહાલી કુવરીનું ખૂન કરી તેના લોહીથી તિલક કરવાની આજ્ઞા ફરમાવેલી.’

નરસિંહના મુખથી આ વાત સાંભળતાં જ માત્ર રાજવી પદનાલને જ નહિ પણ સર્વના અંજે કંપારી છૂટી. આ જાતના મરણાંત કષ્ટમાંથી કુવરી મૃગાવતી જમી ગઈ એ માટે તેણીના તરફ સૌની મીઠી નજર થઈ.

‘મહારાજ, પુરોહિતનો હું વિશ્વાસપાત્ર નોકર ! તેના કામે આ રચનામાં કેટલીયે વાર આવી ગયેલો. કાણુ ક્યાં સૂવે છે એની મને પૂરી માહિતી. એ આધારે સીધો હું રાજકુવરીની મેડીએ ચઢ્યો. દીવાના મંદ પ્રકાશમાં પલંગ પર એક સ્ત્રીને સૂતેલી જોઈ મેં માની લીધું કે તે રાજકુવરી છે. તરત જ દીવો ખૂંટી નાંખી, કાળા ઝલ્લા નીચે છુપાવેલી કટાર તેણીના હૃદયમાં ખોસી દીધી. એકદમ જોરથી અંદરાટી પાડતાં સાથે તેણીના પ્રાણ પરલોક પ્રયાણ

કરી ગયા લોહી ખગડી કટાઈ સાથે હું ઝડપથી મેડીનો દાદર ઊતરવા લાગ્યો ત્યાં તો કોઇના પગલા ઉપર પડતા જણાયા । તરત જ હું પાછો ફરી મેડીના ઝરખામાંથી પાછલી તરફ ફરી પહોં પહોં 'નસીન ચા' ડગસા આગળનું આગળ' એ ઉક્તિ પ્રમાણે આ ભાઈ સામે જ ઊભેલા નેમણે મને પકડી લીધો

મારું અતર આવા ફૂલો ડગતાં પૂર્વે પોકારતું કે આ ઠીક નથી થતું, પણ પુરોહિતની આજ્ઞા ભવિષ્યમાં એની બદલીમાં મદત થવાની એણે ચખાડેલી મધનાળ મારી પાસે આવા કામો કરાવતી. જે દેવાદલ આતુ હતો એ ઉચ્ચર્યો અને જણાવ્યું કે-માગ દાથે જેતુ ખૂન થયું એ ગળકન્યાની દારી છે ગળકન્યા કુદગતી ગીતે બચી જવા પામી છે, એ સાંભળી મને સંવિશેષ આનંદ થયો

મહાગાજ ! મારી આ સાચી કહાણી છે આપને જે દડ દેવો હોય તે દર્ષ થકો છો આ દુગતમાં દસતે સુખડે તે રહેવા તૈયાર છું

પદ્મનાભ નગસિદની વાત સાંભળી ગળકુવરીને પૂછવા જતો હતો કે 'પલગમા દારી કેવી ગીતે સ્વછ ગઈ ? તું કયા ગઈ હતી ?'

ત્યાં તો મૃગાવતીએ પોતે જ નજીક આવી 'રાજકુમાર મહેન્દ્ર સાથે કેવી રીતે પ્રથમ મેળાપ થયો હતો ત્યાં પછી ઉભય વચ્ચે કેવી રીતે રનેદ બધાયો હતો લાથી વરુ કરી અત સુધીનો વ્રતાન્ત કહી મંજળાવ્યો, અને ડેવટે ઉમેર્યું કે કેદી એવા કુમારની તપાસ અર્થે ન ગઈ હોત તો દરોગની પ્રજાત દેખવા પામત નહીં ।'

આ સાંભળતા જ પદ્મનાભ ગળગળો થઈ ગયો ચંપાના કુમારને એક મામાન્ય કેદી ગણી પોતે કેવી રીતે દહેમેલી દીધો તે બદલ પશ્ચાત્તાપ જાહેર કરતા તે કુમારની નજીક આવી બોલ્યો કે

'સુવર્ગ', મારી ભયકર ગેન્સમજ થઈ છે તમારા સગા રાજકુવરને કાંઈ પણ જાતની તપાસ વિના જેલખાતામાં ધકેલી દેવા જેવી જે ઘૃષ્ટતા મે દાખવી છે તે બદલ હું દિવગીરી દર્શાવું છું આજે

તમારી દાજરી ને અહીં ન હોત તો મારી દોકરીની જિંદગીનો બચાવ ન જ થઈ શક્યો હોત. મારી પુત્રીને તમે નવું જીવન બદલ્યું છે તે માટે હું તમારો ઉપકાર માનું છું । તરત જ પદ્મનાભે નગસિદ કે જે નીચું જોઈ ગયો હતો તેને ઉચ્ચે સવાલ કર્યો ?

'નગસિદ' મૃગાવતીનો વધ કરી તેણીના લોહીથી તિવક ડગવાની આજ્ઞા શું દેવીએ ખરેખર કરી હતી ?

'મહાગાજ ! આપના ભોળપણનો માણિકપરેવે સંપૂર્ણપણે લાભ લીધો છે શું દેવીની આજ્ઞામાં આપને વિશ્વાસ હતો પણ છે ? મને એ જોઈ જારી અનવળી થાય છે । પુરસ્કારની મૂર્તિ આજ્ઞા આપી શકે ખરી ?'

પદ્મનાભ—'મે કાળીમાતાને બોલતી મારી સગી આંખે જાળો છે એ શું ખોટું ? એમ બને જ રી રીતે ?

'મહારાજ ! ભોળા લોકોને દેવીના નામે ભયભીત બનાવી કામ કાઢી લેવાનો એ એક યુક્તિ પુરસ્કાર ગોઠવેલો પ્રપચ છે કાળીમાતાની મૂર્તિ પોઠળ છે મદતના કમરામાંથી દેવીના સિદ્ધાસન સુધી બોયર છે ત્યારે જ્યારે દેવીમાતાની આજ્ઞા આપવાની હોય છે ત્યારે અમાગ ઉભય વચ્ચે એ વેળા શું કહેવું તેનો પ્રથમથી નિશ્ચય થાય છે અને પછી એ ભૂમિ ચંદ્રમાં થઈ, હું ત્યાં પહોંચી, દેવીના નામે પુરોહિતના પ્રશ્નના જવાબ દઉં છું આ ખાતરી ગોઠવણ અમારા એ સિવાય ત્રીજું કોઈ જાણતું જ નથી આ પ્રકારના પ્રપચથી, આચાર્ય મહાગાજ અમરકીર્તિની વાણી એક દિન સાંભળીને મને હાથ ઉઠાવવાનો વિચાર આવેલો, મે માણિક્ય-દેવને જણાવેલો પણ ખરો, પણ તેની ખોટી સમજાવટથી એ બાજુ પર ગઈ ગયો અને અમારી એ યુક્તિ અઘાપિ માતુ ગદી જીવનના આરે ઊભેલા એવા મે આજે આપ સાહેબની સમક્ષ એનો પહેલી જ વાર ઘટસ્ફોટ કર્યો છે'

આ સાંભળતા જ પદ્મનાભના નેત્રો ગતાચોળ થઈ ગયા પુરોહિતે આ જાતના તકટથી પોતાના સગા ગળગીને પણ છેનર્યો એ જાણી એના પર એટલો ગુસ્સો આવ્યો કે સરોદવ થવાને થોડો

વિલંબ હતો તે અવગણીને મહેન્દ્ર, મૃગાવતી તેમજ કેદમાંથી મુક્ત કરેલા તરુણો અને થોડા રક્ષકો લઇને સીધા દેવીના મંદિરે પહોંચ્યો. પોતાની પાછળ નરસિંહને આવવા જણાવ્યું અને તેને સાચી વાત બહેર કરી દીધી હોવાથી તેનો મુન્હો માફ કર્યો. નરસિંહને પુરોહિતનું મુખ પુનઃ જોવાની રસમાન ઇચ્છા ન હોવાથી તે મંદિર તરફ ન જતાં આચાર્ય-શ્રીની મુદ્દા તરફ વળ્યો.

નવમીની રાત્રિ પૂર્ણ થવા આવી હતી છતાં નરસિંહ આજ્ઞાનું પાલન કરી પાછો ફર્યો ન હોવાથી મહંત માણિક્યદેવ પોતાના કમરામાં ચિંતામાં પડ્યો હતો. આ વેળા પૂજના દિવસોમાં રોજ થતાં સત્યાગ્રહથી તેને ભારે સંતાપ ઊપજ્યો હતો. વળી યાત્રાળુ વર્ગમાં પોતાના વિષે થઇ રહેલા વિરુદ્ધ પ્રચારથી પણ એનું મન ડોળાયમાન બન્યું હતું. સત્યાગ્રહીઓની સૌ કોઇ પ્રશંસા કરતું એ જોઇ આવતી કાલે શું બનશે ? કાંઈ નવું તો નહીં જન્મે ? એ પ્રશ્નોમાં એ લીન બન્યો હતો. મંદિરમાં દીવાનો ઝાંખો પ્રકાશ પથરાયો હતો.

ત્યાં એકાએક રાજવીના પગલાં પડ્યા. પ્રથમ તો મહંતને લાગ્યું કે મોડો મોડો પણ નરસિંહ આવી પહોંચ્યો. એકદમ તે કમરામાંથી બહાર આવ્યો અને જ્યાં પૂજવા બધ છે ત્યાં તો રાજવી પદ્મનાભને શુસ્સાના આવેશમાં મૃગાવતી ને મહેન્દ્ર આદિ સાથે જોયા. તરત જ કંઈ ભુલું બન્યાની એને ગંધ આવી. એ સાથે જ એના ગાત્રો ગળવા માંડ્યા. એના હોશકોશ ઊડી ગયા.

ત્યાં તો પદ્મનાભનો અધિકારસૂચક સ્વર સંભળાયો. હરામખોર પુરોહિત ! મને સત્વર જવાબ આપ કે કાળીમાતાએ મૃગાવતીનું ખૂન કરવાની આજ્ઞા આપી હતી ?

જેમ હજોતો આદમી તણખલાને પકડી બચવાનો પ્રયત્ન કરે તેમ નરસિંહની વાતથી અનભિચાર તે ધીમેધી ખોલ્યો :

‘ મહારાજ, માતાએ આજ્ઞા આપી હતી. ’

‘ મૂર્ખા, પથ્થરની મૂર્તિ એ પ્રમાણે આજ્ઞા આપી જ ન શકે. ફિકર નહીં મારી નગર સામે ફરીથી દેવીને પ્રજ્ઞ કર તો ! ’

માણિક્યદેવનું પાપ ભરાઇ ગયું હતું. એ સમજી ગયો કે પોતાનો પ્રપંચ ઉધાડો પડી ગયો છે. જ્યાં નરસિંહ જ નથી ત્યાં દેવીને પ્રજ્ઞ કરવાથી શો અર્થ સરવાતો ?

આમ બહુ ઇત્તાં વેશ લીધો તો પૂરો ભજવવો એ ઉક્તિ અનુસાર તે હાથ જોડી ખોલ્યો :

‘ દેવી ! મહામાયે ! કાળીમાતે ! જે આજ્ઞા આપી હતી તે પુનઃ દેવાની કૃપા કરો. ’ પણ કાળીમાતા તો ન જ ખોલ્યા.

‘ આજ પૂર્વે કાષ્ઠવાર તે ખોલ્યા જ નહોતા તો એકાએક આજે ક્યાંથી ખોલે ? ’

તરત જ પદ્મનાભે એનું ગળું પકડ્યું અને કહ્યું : ‘ મૂર્ખના સરદાર ! દેવીના નામે જવાબ આપનાર નરસિંહ જ્યાં હાજર નથી ત્યાં કાણુ જવાબ આપવાવાળું છે ? આ બતતું તરકટ કરી તેં મને છેતર્યો, નિર્દોષ આત્માઓને હેડમાં નખાવ્યા, અને હજારો મૃગા પશુઓના ભોગ અપાવ્યા ! ’

હે નરાધમ ! આખું ભયંકર કામ તેં કેમ કયું ? ’ માણિક્યદેવ આ સાંભળતાં જ શરમિદો બની ગયો. એકદમ જોરથી દોડી દેવીની મૂર્તિ સાથે પોતાનું કપાળ અક્ષયું. એકદમ રક્તની ધારા વહી રહી. પોઠળ મૂર્તિ પુરોહિતના જોરદાર ધક્કાથી વાંકી થઇ ગઈ. એના મુખનો ભાગ તૂટી ગયો. આમ કરવામાં મહંતનો ઇરાદો આત્મહત્યા કરી, પોતાના શિરે આવેલ ભયંકર આરોપમાંથી છુટકારો મેળવવાનો હતો પણ કુદરતને એ મંજૂર ન હોવાથી ખર ન આવ્યો. રાજ્યે સાથે આણેલા રક્ષકોને ઇશારો કર્યો અને તેઓએ જેના કપાળમાંથી લોહીની ધારા વહી રહી છે એવા પુરોહિત માણિક્યદેવને તરત જ પકડી લીધો.

મંદિરમાં બ્યારે આ બતાવ બતી રહ્યો હતો ત્યારે બહાર તળેટીમાં પથરાઈ રહેલ યાનુગણમાં

પણ આજે વિજયાદશમીનો દેવીપૂજનો અતિમ દિન હોવાથી જાણી જાણતી આવી હતી સૂર્યના સોનેરી કિરણો ધીમે ધીમે જગતને અજવાળી ગયા હતા, છતાં આજે તો તે પૂર્વે યાત્રિકો સજ્જ બની સુદર વસ્ત્રો પગિધાન કરી મદિર તરફ આવવા લાગ્યા હતા એમાંના મોટા ભાગે પશુબળિયો હાથ ધોઈ નાખ્યા હતા રોજના બનાવથી તેમના હૃદય આદ્ર બન્યા હતા એટલું જ નહિ, પણ અહિ સાની સચોટ છાપ અતરમા બેસી ચૂકી હતી આચાર્ય અમરકીર્તીની પ્રતિમા પૂર્ણ થાય એજ તેમની ઇચ્છા હતી એમા મનતો સાથ આપવાની તેમની અભિલાષા હતી તેથી જ તેઓ વહેલા આવ્યા હતા છતાં ફેટલાક એવા પણ હતા કે જેમના અતરમા કાળી માતાના કોપની જાળો ભીતિ જડ થાલી બેઠી હતી તેઓ બલિ આપવાની તૈયારીપૂર્વક આવવા માગ્યા હતા

પણ પાગસમણિના સ્પર્શથી લોખંડ જેમ સ્વભૂમિય બની જાય અને આશ્ચર્ય ફેલાય અથવા તો આકાશમા ઘેરાયેલ ધન વાદળો ભેગદાર પવનથી વિખગાઈ જાય તે આકાશ મોકળુ થાય તેમ જના મદિરમા પગ મૂકે છે, ત્યાં તો ત્યાંનું વાતાવરણ તદ્દન ફેરવાયેલું લાગે છે ! કાળીમાતાની મૂર્તિ વાટી થઈ ભાગેલી પડી છે પ્રચંડ પ્રકૃતિવાળો માણિક્યદેવ બકગો જેવો બની ફેદીની હાનતમાં એક ખૂણે અધોવદને ઊભો છે આમન આગળ ગજવી પદ્મનાભ કોઈ અણુમૂલો મદેશ સભળાવના આતુર બની ગજકુવરી અને ગણકાલના કેદી એવા કુમાર માથે કંઈ વાત કરી ગયો છે

આ દશ્ય જોતાં જ યાત્રિકોના અચ્ચાનો પાગ ગયો આગળ શું બને છે એ જોતાં સૌ શાત ચિત્તે ઊભા ગયા. ત્યાં તો પૂર્વે જેમને કેદ કરવામા આવેલા એ તરુણો આવી પહોંચ્યા એમને જોતાં જ એટી અવાજે ‘ અહિ સા પરમેા ધર્મ ’ નો નાદ થયો

પદ્મનાભ મહારાજ બોલ્યા કે —

‘ ભાવુક આત્માઓ, આજ સુધી આપણી આંખે આ દુગતમા પુરોહિતે દેવીના નામે જે

ભીતિના પાટા બાધ્યા હતા તે આચાર્ય અમરકીર્તિના પ્રયાસથી અને આ તરુણોના માયા આત્મસમર્પણથી ફર થયા છે દેવીના નામે ચલાવેન પ્રપચ ઉવાડો પડી ગયો છે એ પાપીની પ્રેરણાથી આપણે હમરો મૂળ પશુઓના જીવનનો સર્વનાશ કરી દીધો છે ને ચ પાના આ રાજકુમાર (મહેન્દ્રને જતાવી) ની મદદ ન મળી હોત તો મારી વહાલી પુત્રીનો ભોગ પણ એ દુષ્ટ લેત એ બધામાથી આપણે બચી ગયા છીએ એમાસુ રહેલ આચાર્યની સાચી વાતનો વિજય થયો છે એ મહાત્માની જાતે દુખ વેડીને—અરે ! મરણાત ઉપસર્ગ સહન કરીને—પણ આપણા જેવા બુદ્ધા આત્માઓના હૃદય ડરુણાવામિત કરવાની ઉચ્ચ ભાવના બગ આવી છે કુદરતે મહતની પ્રપચલીલા અચાનક ઉધારી પાડી, એટલું જ નહિ, પણ એ પાપાત્મા પોતાનું ડપાળ ફૂટી આપવાત કરવા જેવો માતાની મૂર્તિ સાથે અફળાયો તેવી એ પોકળ મૂર્તિ આડી પડી જાતે ભાગી ગઈ આમ ચમત્કારનો પડો ચીરાયો, અને કોપ દ્રિવા શાપનો ભય સ્વયં મેન ગળી ગયો કાળી માતાની પૂજન આપોઆપ સમેટાઈ ગઈ હમરો જીવતા પશુઓને અલયદાન મળી ગયું એના નિમિત્તભૂત આ તરુણોને ધન્યવાદ થરે છે અને આવું ઉમદા યાત્રા જેમણે કેવળ પરમાર્થ વૃત્તિએ આદયુ એવા સત અમરકીર્તિનો માર્ગ જ સાચો છે સ્વયં તેમના વદનાર્યે જઈ આપણા અપરાધની ક્ષમા માગી એ આપણી ફરજ છે ’

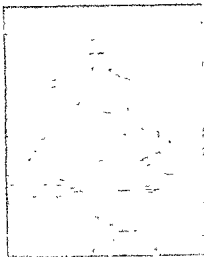
બોલો, ‘ અહિ સા પરમેા ધર્મ ’

ગજવીની હાકલના જવાબમા ચારે તરફથી ‘ અહિ સા પરમેા ધર્મ ’ નો પડયો જોગથી પડ્યો અને આખું મદિર એ પહાડી નાદથી ગાઝ ગયું તરત જ માણિક્યદેવે બેસી ગયેલા માદે પોતાની બૂલ કબૂલ કરી અને પોતે કેવો ભયકર અપરાધ કર્યો છે તે જણાવી ક્ષમા માગી

એ પછી સારોય માનગણુ મદારગિગિની ટેકરી પ્રતિ વલ્યો. મનોહર દેવાલયમા શ્રી મલિનાય પ્રભુની મૂર્તિના દર્શન કર્યા અને ત્યાંથી જે ગુફામા આચાર્ય અમરકીર્તિ હતા ત્યાં જઈ સૌ તેમના ચરણમા પજા

.....વર્તમાન સમાચાર.....

૭૪ મો વલ્લભ જન્મદિવસ મહોત્સવ.

શ્રી જડિયાલા ગુરુ (પંચગમાં) માં આચાર્ય વર્ચ શ્રીમદ્વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજને ૭૪ મો જન્મદિવસ કા. સુ. ૧, ૨, ૩ તા. ૨૬-૩૦-૩૧. અક્ટોબર, ૧૯૪૩, આ ત્રણ દિવસનો ઘણાજ ઉત્સાહ અને ધામધૂમથી ઉજવાયો.

કા. સુ. ૧ ને સવારે આચાર્યશ્રીજીએ સ્મરણાદિ

ઉપવાસથી જાગૃતિ અશક્તિ વધી ગઈ હતી એવા મહાત્માએ ધીમા અવાજે-અહિંસા કેવી શ્રેષ્ઠ ચીજ છે એના પાલનથી આત્મા જાગે નિર્ભય અને કેવી પ્રગતિ સાધે છે એ ટૂંકામાં સમજાવ્યું. લોકોએ જે ધર્મના મૂળમાં અહિંસાનો મુખ્ય પાયો છે એવા જૈન ધર્મનો જયનાદ પોકાર્યો.

આં તો એક બાલુએથી નરસિંહ દોડી આવ્યો. આચાર્યશ્રીના પગમાં પડી, અપરાધની ક્ષમા યાચી, દવાધર્મનો પ્રચાર કરવાનો નિયમ લીધો. સૌ પાછા ફર્યા.

રાજવી પદ્મનાભે પોતાની પુત્રી મૃગાવતીનો હાથ ચંપાના રાજકુમાર મહેન્દ્રના હાથમાં સોંપ્યો. અર્ચાત ઉભયનો વિવાહસંબંધ જોજો. મૃગાવતીની લાંબા સમયની આશા ફળી અને અહિંસાનો વિજય થયો.

—૦૦૦— સંપૂર્ણ.

સંભળાવી કીમતી ઉપદેશ આપ્યો અને વાજતે ગાજતે શ્રી સંઘ સહિત બન્ને દહેરાસરના દર્શનાર્થે પંધાર્યા-શ્રી આદીશ્વર ભગવાનનું મુખ્ય દ્વાર સદેરા નિવાસી લાલા પનાલાલજીએ એક સો મણુ ધીની બોલીથી ઉઘાડ્યો,

બપોરે રથયાત્રાનો વરધોડો કાઢવામાં આવ્યો અને પ્રમુખ મહોદયલાલા ગોપાલશાહજી હકીમ સીયાલકોટનું સુંદર સ્વાગત કરવામાં આવ્યું.

રાતના બાજુ જ્ઞાનચંદ્રજી રાઈસ ગુર્જરાવાલાની અધ્યક્ષતામાં સભા યજ્ઞ શ્રીયુત પૃથ્વીરાજજી આદિ વિદ્વાનોના ભાષણો અને ભજનો થયા હતા.

કા. સુ. ૨ શનીવારે અત્રેના હેડમાસ્તર શ્રીયુત જયચંદ્રજી, બી. એ. બી. ટી.એ મનનીય ભાષણ આપ્યું હતું.

દશવાગ્યે સીયાલકોટનિવાસી લાલા ગોપાલશાહજીની અધ્યપક્ષતામાં વિરાટ સભા ભરવામાં આવી, શિષ્યપરિવાર સહિત આચાર્ય શ્રી મંડપમાં પધારતાં ગગનભેદી જયનાદોથી વધાવી લેવામાં આવ્યા હતા.

પહેલાં સંભળા સેક્રેટરી લાલા બનારસીદાસજી જૈને મંગલાચરણ ક્યું, બાજુ કીશોરીલાલજીએ ગુરુસ્તુતિ કરી. સ્વાગત કમિટિના અધ્યક્ષ લાલા દુર્ગાદાસજી લોહા અને પ્રમુખ મહોદયના મનનીય ભાષણો થયા હતા.

શ્રી સંઘ જડિયાલા ગુરુ શ્રી આતમવલ્લભ જૈન મંડળ, શ્રી આત્માનંદ જૈન કુમાર પ્રેમ સભા, શ્રી વિજ્યાનંદ જૈન વાંચનાલય, શ્રી આતમવલ્લભ જૈન બાલ સભા, સનાતનધર્મી મહાવીર દળ અને મુસલમાનોના તરફથી આચાર્યશ્રીજીના પુનિત કરકમળોમાં અભિનંદનપત્રો અર્પણ કર્યાં હતા.

રાયકોટથી પધારેલા હેડમાસ્તર સિંધીખાં સાહેબે આચાર્યશ્રીજીને અભિનંદન આપતાં આચાર્યશ્રીજીની સ્તુતિ કરવા સાથે જણાવ્યું કે, આપ કયામત તક સહીસલામત રહો, ખુદ કરે કયામત આવે હીના. દોઢ વાગ્યે જયનાદોની સાથે સભા પિસર્જન થઈ હતી.

સાગરજી વાગ્યે બીજવાગની સભા થઇ, હેડ-
માસ્તર શ્રીયુત્ત નવચદછ બીજો, બી ટી એ
આચાર્યશ્રીજીનું ઘણું જ સુદર છત્તનચરિત્ર સભ-
ળાવ્યું હતું અને ગોશાળા-પાલંગપોળ માટે અર્પીત
બરી હતી આચાર્યશ્રીજીએ અહિંસા તત્ત્વપર માર્મિક
ઉપદેશ આપ્યો હતો અને દરેક છત્તનની રક્ષા કરવી
એ મનુષ્યોની ફરજ છે વિગેરે થતા ત્યાં તે માટે
સાગે ક્ષણે એકત્રિત થઇ ગયો હતો.

સાગરજી વધની બાળાએ બાપણ આપી મૌને
ચકિત કરી દીધા હતા.

ગતના નવથી બાર વાગ્યા સુધી થયેલ સભામા
વિદ્વાનોના બાપણો થયા હતા.

કા. શુ. ને. નવ વાગ્યે છગનિવાસી બાબુ
ગમજી પીડગની અધ્યક્ષતામા શ્રી આત્માનંદ
જૈન લાઇબ્રેરીની સ્થાપના થઇ, લાઇબ્રેરીના
વિવિધમા પ્રમુખ મહોદયના અને પડિત દારકાનાથજી
પ્રધીસર, પં. ગમકુમારજી, ઉસ્તાદ મોકમચદજી, કિતોરી
લાઇજી આદિના બાપણો થયા હતા.

આચાર્યશ્રીજીએ ઉપદેશામૃતનો પ્રવાહ વહેડગ-
વતા સસ્ત્રુત-પ્રાકૃત-હિન્દી બાજુના-બાજુના માટે
બાર મુક્યો હતો, જેનો પ્રભાવ મહા ઉપર મારો
પડ્યો હતો.

બાજુ દરવ શવાલજી રહેલે ગાર્ડે (ક જેઓ શ્રીમદ્
વિનયનંદસચિવજી મહાગજના સગથી થાય છે.)

તેમણે આચાર્યશ્રીજીને વળા જ સુદર શબ્દોમા
અભિનંદન આપ્યું હતું.

બપોરે બે ઘાંચેથી મવાગના છ વાગ્યા સુધી
શ્રી આત્માનંદ જૈન ગુરુકુળ-પગલની જનગવ
મીટીંગ થઇ હતી.

ગતના નવ વાગ્યાથી બાર વાગ્યા સુધી કવિ
દગ્ગા થયો હતો તેમા હિન્દુ, મુસલમાન પચીસેક
કેવિશ્વ. મશ્વરોએ આચાર્યશ્રીજીની સ્મૃતિની કવિતાઓ
અને ગેરો મલગાવી આ મહોત્સવને શોભાવ્યો હતો.

આ ગુજા પ્રસંગનો લાભ લેળ એ સીએક મામ
નગરોના ત્રણેક દગ્ગર શ્રી પુરુષો પધાર્યા હતા જૈન
જૈનેતર સુમયમાનો વગેરે સીયાવકોટ, ગવકોટ, જમ્મુ
શહેર ગુજરાતલા લાહોર, અમૃતમર, બુધીયાના, પટ્ટા
વગેરેથી દગ્ગરો પધારી પોતાની બક્તિ પ્રદર્શિત
કરી હતી.

આ પ્રસંગે બારનગર, પાલીતાણા મુબઇ,
અમદાવાદ, કરગચી, સુરત, વડોદરા, નાનારડોદરા
મીયાગામ, કરગજી, સુરગાડા, મિજેના, સાનકુડવા,
મદસોર, પાવાપુરી, મિદારતરીક, સમાના, પલીયાજા,
ગુજરાતગાળા, લુધીયાના, આગરા, દિલ્લી, ફાનના,
માવેરકોટવા, છત્તાદિ ગમ્માન ન ગામનગરોથી ગેરીયા-
ઓના અને અસ્થાઓના તારો અને પત્રો મુબાગક
બાહીના આયા હતા તે સભામા મલગાના હતા.

શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર.

(શ્રી વર્ધમાનસચિવકૃત)

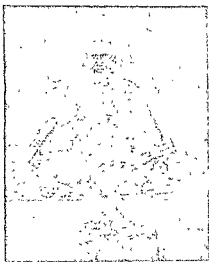
૫૪૭૪ મોહપ્રમાણુ, મૂળ મસ્તૃત બાપા અને સુદર જોલીમા નિસ્તારપૂર્વક લુપ્ત લુપ્ત આગશે
તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક યોગાથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનસચિવજીએ સ ૧૨૯૯ ની સાનમા
લખેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે.

આ ગ્રંથમા પ્રભુના ત્રણે લખે, પાંચ વલ્યાજીકો અને ઉપદેશક ત્ર્યપુર્વા ચોગન મનનીય સુદ
બોધપાટો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે મબધીની વિગત્ત હકીકતોના વર્ણનો માથે પુષ્પ ઉગર પુષ્પાદય
ચગિન, ગતિવોજન ત્યાગ અને આદર, બાન્નત, શેહિયી આદિની અનેક સુદર, રોચક, રંગપ્રદ,
આદ્ભાદર કથાઓ આપેલી છે કે જેમાની એક કથા પૂરી થતા બીજી વાચવા મન લગાવાય છે અને
પૂરી કરના ઉત્સુકતા થાય છે તે તમામ કથાઓ ઉપર આજ અને સુદર ઉપદેશ પણ માથે આપેલ છે.

કિ મુત રા ૨-૮-૦ થોસ્ટેજ જુદ

.....વર્તમાન સમાચાર.....

૭૪ મો વર્ષલ જન્મદિવસ મહોત્સવ.

શ્રી જંડિયાલા ગુરુ (પંજાબમાં) માં આચાર્ય વર્ષ શ્રીમદ્વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજનો ૭૪ મો જન્મદિવસ કા. સુ. ૧, ૨, ૩ તા. ૨૬-૩૦-૩૧. અક્ટોબર, ૧૯૪૩, આ ત્રણ દિવસનો ધણુજ ઉત્સાહ અને ધામધૂમથી ઉજવાયો.

કા. સુ. ૧ ને સવારે આચાર્યશ્રીજીએ સ્મરણાદિ

ઉપવાસથી જેમની અશક્તિ વધી ગઈ હતી એવા મહાત્માએ ધીમા અવાજે-અહિંસા જેવી શ્રેષ્ઠ ચીજ છે એના પાલનથી આત્મા જાતે નિર્ભય બની જેવી પ્રગતિ સાધે છે એ દુઃકામાં સમજાવ્યું. લોકોએ જે ધર્મના મૂળમાં અહિંસાનો મુખ્ય પાયો છે એવા જૈન ધર્મનો જયનાદ પોકાર્યો.

લાં તો એક બાળુએથી નરસિંહ દોડી આવ્યો. આચાર્યશ્રીના પગમાં પડી, અપરાધની ક્ષમા ચાચી, દયાધર્મનો પ્રચાર કરવાનો નિયમ લીધો. સૌ પાછા ફર્યા.

રાજવી પદ્મતાલે પોતાની પુત્રી મૃગાવતીનો હાથ ચંપાના રાજકુમાર મહેન્દ્રના હાથમાં સોંપ્યો. અર્થાત્ ઉભયનો વિવાહસંબંધ જોડ્યો. મૃગાવતીની લાંબા સમયની આરા દુર્ગા અને અહિંસાનો વિજય થયો.

—૨૬— સંપૂર્ણ.

સંભળાવી કીમતી ઉપદેશ આપ્યો અને વાજતે ગાજતે શ્રી સંઘ સહિત બધે દહેરાસરના દર્શનાર્થે પધાર્યા—શ્રી આદીશ્વર ભગવાનનું મુખ્ય દ્વાર સદેરા નિવાસી લાલા પનાલાલજીએ એક સો મણુ ધીની ખોલીથી ઉઘાડ્યો,

બપોરે રથયાત્રાનો વરધોડો કાઢવામાં આવ્યો અને પ્રમુખ મહોદયલાલા ગોપાલશાહજી હકીમ સીયાલકોટનું સુંદર સ્વાગત કરવામાં આવ્યું.

રાતના બાપૂ જ્ઞાનચંદ્રજી રક્ષસ ગુર્જારાલાની અધ્યક્ષતામાં સભા યજ્ઞ શ્રીયુત પૃથ્વીરાજજી આદિ વિદ્વાનોનાં ભાષણો અને ભજનો થયા હતા.

કા. સુ. ૨ શનીવારે અત્રેના હેડમાસ્તર શ્રીયુત જયચંદ્રજી, બી. એ. બી. ટી.એ મનનીય ભાષણ આપ્યું હતું.

દશવાપે સીયાલકોટનિવાસી લાલા ગોપાલશાહજીની અધ્યપક્ષતામાં વિરાટ સભા ભરવામાં આવી, શિષ્યપરિવાર સહિત આચાર્ય શ્રી મંડપમાં પધારતાં ગગનભેદી જયનાદોથી વધાવી લેવામાં આવ્યા હતા.

પહેલાં સંધના સેક્રેટરી લાલા બનારસીદાસજી જૈને મંગલાચરણ કર્યું, બાપુ કીશોરીલાલજીએ શુરુસ્તુતિ કરી. સ્વાગત કમિટિના અધ્યક્ષ લાલા દુર્ગાદાસજી લોહ અને પ્રમુખ મહોદયના મનનીય ભાષણો થયા હતા.

શ્રી સંઘ જંડિયાલા ગુરુ શ્રી આતમવલ્લભ જૈન મંડળ, શ્રી આત્માનંદ જૈન કુમાર પ્રેમ સભા, શ્રી વિજયાનંદ જૈન વાંચનાલય, શ્રી આતમવલ્લભ જૈન બાલ સભા, સનાતનધર્મો મહાવીર દળ અને મુસલમાનોના તરફથી આચાર્યશ્રીજીના પુનિત કરકમળોમાં અભિનંદનપત્રો અર્પણ કર્યાં હતા.

રાયકોટથી પધારેલા હેડમાસ્તર સિંધીખાં સાહેબે આચાર્યશ્રીજીને અભિનંદન આપતાં આચાર્યશ્રીજીની સ્તુતિ કરવા સાથે જણાવ્યું કે, આપ કયામત તક સહીસહામત રહો, ખુદા કરે કયામત આવે હીના. દોઢ વાગ્યે જયનાદોની સાથે સભા વિસર્જન થઈ હતી.

જાગૃતી પંથક

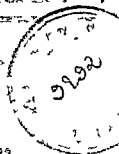

જાગૃતી પંથક

અંક ૫ મો

સં ૨૦૦૦

મા ૧૧૧

પ્રકાશક—

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

૧. પ્રભુ ભજન...	૮૫	૭. આંતરદર્શન (Introspection)	૯૭
૨. શાસન સુધાકરને	૮૬	૮. સમય મા પમાપ ।	... ૧૦૧
૩. સંસારનું મૂળ	૮૭	૯. ધર્મ	... ૧૦૨
૪. સિંહાવ્યોક્તિ ।	૮૮	૧૦. અમર આત્મમંથન	... ૧૦૩
૫. નંદન મણિયાર	૮૯	૧૧. શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર)	
૬. સત્યાસત્ય ગવેષણા ।	૯૩	માટે મળેલ અભિપ્રાય	... ૧૦૪

નવા થયેલા માનવતા સભાસદો

૧. શેઠ પન્નાલાલ સુનીલાલ	મુંબઈ	લાઈફ મેમ્બર
૨. શાંતિલાલ અમૃતલાલ મહેતા	વલસાડ	"
૩. શેઠ શાંતિલાલ જીવણલાલ	વઢવાણ શહેર	"
૪. શાહ હીરાલાલ અનોપચંદ	ભાવનગર	"
૫. શાહ રતિલાલ લક્ષ્મીચંદ	"	"
૬. શેઠ જમનાદાસ દેવચંદભાઈ	"	"
૭. ગાંધી નાનચંદ માધવજી	"	"

શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (શ્રી અમરચંદ્રસૂરિકૃત)

૧૦૩૦૨ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ સંસ્કૃત ભાષામાં કાવ્યરૂપે અને સુંદર શૈલીમાં વિસ્તાર-પૂર્વક જુદા જુદા આશયો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક ગ્રંથોમાંથી દોહન કરી શ્રીમાન અમરચંદ્રસૂરિજીએ રચેલા આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે. રચનાર મહાત્માની કવિત્વશક્તિ અદ્ભુત છે. તેમાં આવેલ સર્વ પ્રદારના રસો, અલંકારો, શબ્દલાલિત વગેરેથી રચના ઘણી જ સુંદર છે. તેનું આ સાદું, સરલ અને સુંદર ગુજરાતી ભાષાંતર છે.

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના તેર ભવો તથા યુગલિકા સંબંધી અપૂર્વ વર્ણન, આ ચોવીશીમાં શ્રી આદિનાથ પ્રભુ પ્રથમ તીર્થંકર થયેલ હોવાથી મનુષ્યોનો વ્યવહારધર્મ, શિષ્ટપણા, લોકવ્યવહારનું નિરૂપણ, નગરસ્થાપના, રાજ્યવ્યવસ્થા અને પ્રભુના સુરાજ્યનું વિવેચન, ઇંદ્રો વગેરેએ પ્રભુના પંચ કલ્યાણકના પ્રસંગોએ કરેલ અપૂર્વ ભક્તિપૂર્વક મહોત્સવોનું બાજુવા યોગ્ય અનુપમ વૃતાંત, પ્રભુએ આપેલ ભવતારણી દેશના અને અનેક ધોષપ્રદ કથાઓ વગેરે અનેક વિષયો ઘણા વિસ્તારપૂર્વક આવેલા છે.

એકંદરે આ ચરિત્ર પહેલેથી છેલ્લે સુધી ચીનનપૂર્વક વાંચવા જેવું અને પઠનપાઠનમાં નિરંતર ઉપયોગ કરવા યોગ્ય છે, જેને માટે વિશેષ લખવા કરતાં અનુલવ કરવા જરૂર છે.

મુગારે પચાસ ફોર્મ, કાઢીન આઠપેજ ચારસો પાનાંનો આ સુંદર દળદાર ગ્રંથ જિંયા એન્ટિક પેપર ઉપર સુંદર ગુજરાતી અક્ષરો, પાકા કપડાના સુશોભિત બાઈંડિંગથી અલંકૃત કરવામાં આવેલ છે.

કિંમત રૂ. ૫-૦-૦ પોસ્ટેજ અલગ.

પુસ્તક ૪૨ મુ
અક : ૫ મો .

આત્મ સ ૪૮
વીર મ ૨૪૭૬

વિદ્યમ સ ૨૦૦૦ માર્ગશીર્ષ
ઈ મ. ૧૯૮૩. ડિસેમ્બર

પ્રભુ ભજન

(ધ્રુવદ કા પદ જોલ રે ' ન્યુચિકા ૩ ')

જીવન કા પથ જોલ રે .

• તોરે મૈયા મિલે ગે જીવનદાન

સુખદુખ મે તુ કાકે ભમતા, હમત-ગત ચક્રોળ રે

તોરે ૦ ૧

મન મૂરખ તુ હુખ ન ધરી લે, સુખ-દુખ બહાના છોડ રે,

દો[નો]કે ખીચમે ધીંગતા ગખી લે, આનંદ સે હસ ડોલ રે

તોરે ૦ ૨

ભય વિખગ કે હુખ કી બદલી, ખીલે ચદ સુખ કોડ રે,

સમજ અધીર ! જિનદ ભજી લે, પાવત 'યથ' અણુમોલ રે

તોરે ૦ ૩

મુયશ—

શાસન સુધાકરને

(રાગ—ગેરે 'મૌલા શુલાલો)

શોભે શાસન-સુધાકર સૌમ્ય સૂરિ,
વાણી જુહસ્પતિ સમ, અતિ મધુરી.....ટેક.

ધન્ય ! વાણી દિવ્ય એ સુખકર સરસ અમૃત ઝરે,
ધન્ય ! ભવિ અમૃત ઝાડી નિજ આત્મને પાવન કરે;
કલિકાલ સર્વ જ્ઞ ધર્મ-ધૂરિ.....શોભે. ૧

પંડિત જનો સૌ દેશના એ વાણીથી અતિ રીઝતા,
શાસન-પ્રભાકર હે મચન્દ્રાચાર્યજીને પૂજતા;
આર્પી જ્ઞાનની ગંગા ભાવ ધરી.....શોભે. ૨

ઇતિહાસ, વેદ, પુરાણ, આગમ, વ્યાકરણ સૌ જાણતા,
સાહિત્ય, તર્ક નિપુણ ન્યાયે, છંદજ્ઞાન પ્રકાશતા;
સ્વી અંધ અતુલ લીલાં ચિત્ત હરી.....શોભે. ૩

યોગીપ્રવર ! સંકલ્પસિદ્ધિ યોગબળ દ્વારા મળી,
યોગશાસ્ત્ર રમ્યું અનુભવ-સિદ્ધ જનશંકા ટળી;
સાચા સુવર્ણને શુભ ગંધ વરી.....શોભે. ૪

જન્મ પામ્યા પૂર્ણિમાએ પૂર્ણ ચન્દ્રપ્રભા ભર્યા,
પૂર્ણ જ્ઞાન-પ્રકાશથી જે કીર્તિ અક્ષયને વર્યા;
જ્ઞાને ગુર્જર ભૂમિને યશથી ભરી.....શોભે. ૫

સિદ્ધરાજ, કુમારપાલે, અજિત સુખ પ્રાપ્તિ કરી;
સાહિત્ય, તીર્થોદ્ધારથી, સૂરિ આશિષે યશને વરી;
તરે હેમેન્દ્ર ભવજલ શુરને રમરી.....શોભે. ૬

રચયિતા : મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ

સ સાર ત્રણ પ્રકારના રાગથી સંગઠિત થયેલો છે અથવા તો સ સારનું અસ્તિત્વ ત્રણ પ્રકારના રાગોએ જાળવી રાખ્યું છે સ સાગ તથા રાગ નિત્ય સ બધવાળા છે જ્યાં રાગ છે ત્યાં સ સાર છે અને જ્યાં સ સાર છે ત્યાં રાગ છે રાગથી છૂટી જવાનું નામ સુક્તિ છે-આત્મ વિકાસ છે જેટલે અંશે રાગ ઓછો તેટલે અંશે આત્મા સ્વતંત્રતા મેળવી શકે છે સ પૂર્ણ રાગના અભાવમાં આત્મા મ પૂર્ણ સ્વતંત્રતા મેળવે છે, જેને સુક્તિ કહેવામાં આવે છે અર્થાત્ સ પૂર્ણ સ્વતંત્રતાનું નામ જ સુક્તિ છે જ્યાં સુધી આત્મા કર્મબંધનરૂપ પદ્મત્રતા ભોગવે છે ત્યાં સુધી તે સાચું સુખ પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી

જ્યાં રાગ છે ત્યાં દેષ છે જ્યાં દેષ છે ત્યાં રાગ છે સ સારમાં બે રાશીઓ હોય છે પૂર્વ પુરુષો પણ આ જ પ્રમાણે કહે છે જો સ સારમાં પ્રતિપક્ષી વસ્તુ ન હોય તો સ સારનો અભાવ જ થઈ જાય આ વાત જો આપણે બુદ્ધિપૂર્વક વિચારીએ તો આપણને પણ બે રાશીઓનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થાય છે જેમકે દિવસ અને રાત, સુખ-દુઃખ, સોનું-પિત્તળ, પ્રિય-અપ્રિય, શત્રુ-મિત્ર, પકિત-મૂર્ખ, સારુ-નકારુ, સ્ત્રી-પુરુષ, સાંધુ-શુદ્ધસ્થ, ચેર-ચાહુકાર, સ સાર-મોક્ષ વગેરે વગેરે સ સારનું અસ્તિત્વ બે વસ્તુઓને જ આશ્રયીને જ છે સ સારમાં કોઈ પણ વસ્તુ ઓવી નથી કે જેનું વિરોધી તત્ત્વ બીજું ન હોય ઓવી રીતે રાગ પણ દેષની અપેક્ષાથી કહેવાય છે અને દ્રવ્ય રાગની અપેક્ષાથી કહેવાય છે જડ ચૈતન્યની અપેક્ષાથી અને ચૈતન્ય જડની અપેક્ષાથી કહેવાય છે જ્યાં ગગન દેષ છે ત્યાં દુઃખ છે, જ્યાં સુખ છે ત્યાં રાગ દેષ નથી રાગદેષનો દાસ આત્મા પોતાને સુખી

માને છે, પણ તે બ્રાન્તિ છે ઇદ્રિયોના વિષયોની અનુકૂળતા મેળવીને આનંદ માનનાર ગાદેષના દાસ છે રાગદેષના દાસનું માન્ય ઘણું જ વિચિત્ર હોય છે ક્ષણે ક્ષણે હર્ષ તથા શોકને અનુભવવાવાળું હોય છે સુખ, શાંતિ, સમતા, પ્રશમ, સુક્તિ તથા આનંદ એક જ અર્થને જણાવવાવાળા શબ્દો છે અને તે રાગ દેષના સદ્ભાવમાં, રાગદેષજન્ય વિકૃતિમાં, વિકૃત સ્વરૂપવાળા હોવાથી સાર્વક હોઈ શકતા નથી-વિકૃત વસ્તુને જ ઓળખાવવાવાળા હોય છે, જેથી કરીને આત્માને સાચા અર્થનું જ્ઞાન થતું નથી અને પોતે અજ્ઞાનીપણે, અજ્ઞાનપણે જોતાને સાચું માનીને પોતાનું અત્યંત અહિંત કરી બેસે છે રાગદેષની પ્રેરણાથી સાચાને જોઈ અને જોતાને માચું માને છે, જેથી કરીને ધારણ મેળવી શકતા નથી-ઈચ્છાઓની અવધિને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી

વિશ્વવાસીઓ ઉપર સામાન્ય કરનાર રાગ ત્રણ રૂપને ધારણ કરવાવાળો છે જેમ અનાદિ શુદ્ધ પરમાત્મા પોતાના પ્રજ્ઞા, વિષ્ણુ તથા મહેશ એમ ત્રણ રૂપ ધારણ કરીને વિશ્વની વ્યવસ્થા કરે છે તેમ રાગ પણ કામરાગ, રનેહ-ગગ તથા દુષ્ટિરાગરૂપ ત્રણ રૂપ ધારણ કરીને વિશ્વવાસીઓની વ્યવસ્થા કરે છે

કામરાગ ઇચ્છા તથા મદન એમ બે સ્વરૂપવાળો છે સ સારમાં આત્માઓને જેટલી ઇચ્છાઓ થાય છે તેનું મૂળ કારણ કામરાગ છે આ ઇચ્છાઓ જે આત્મામાં અધિકતર હોય છે, ત્યાં કામરાગની પ્રબળતા હોય છે મદનરૂપ કામરાગથી જીવાત્માઓને વિષય-અપ્રજ્ઞાની ઇચ્છા થાય છે મૈથુનની ઇચ્છા ઉત્પન્ન કરનાર મદનરૂપ કામરાગ છે, અને તે

ધૃષ્ટાણ કામરાગથી કાંઈક જુદો પડે છે- સર્વથા ભિન્ન નથી. ધૃષ્ટા તથા મદન બન્ને કામરાગનાં અંગ છે. કામરાગ સ્વરૂપ છે.

સ્નેહરાગ માતા, પિતા, પુત્ર, મિત્ર આદિ ઉપર થાય છે. આ રાગ પણ આત્માને પોતાનું હિત કરતાં અટકાવે છે. સ્નેહરાગ પ્રશસ્ત સારો છે તથા અપ્રશસ્ત ખોટો છે; એમ બે પ્રકારનો હોય છે. પ્રશસ્ત સ્નેહરાગ દેવચરુ તથા ધર્મ ઉપર હોય છે. પ્રશસ્ત સ્નેહરાગ આત્મવિકાસમાં સાધનરૂપ બની શકે છે, પણ અમુક હદ સુધી જ ઉપયોગી છે, પછી અન-ધિકારીપણે અહિતકર્તા થઈ પડે છે. ગૌતમ-ને શ્રી વીર ઉપર પ્રશસ્ત રાગ હતો ત્યાં સુધી કેવળજ્ઞાન ન થયું; માટે અમુક હદ પછી પ્રશસ્ત રાગ પણ ઠીક નથી, તો પછી અપ્રશસ્ત તો ક્યાંથી સારો હોઈ શકે ?

ત્રીજો દષ્ટિરાગ છે કે જેને દર્શનમોહ કહે-વામાં આવે છે. તે ઘણો જ ખોટો છે. આત્માને અનંતાકાળથી સંસારમાં રજળાવનાર દષ્ટિરાગ જ આ દષ્ટિરાગ મિથ્યાત્વને જ કહેવામાં આવે. મિથ્યાત્વને વશ થઈને આત્મા સાચાને ખોટું અને ખોટાને સાચું માને છે. ધર્મને

અધર્મ અને અધર્મને ધર્મ મનાવનાર દષ્ટિ-રાગ જ છે. જીવને ઘણું જ કહેવામાં આવે કે સંસાર ખોટો છે; છતાં સંસાર ઉપર તેમજ વિષયો ઉપર અનાદિ કાળનો દષ્ટિરાગ હોવાથી સંસાર તથા વિષયોનું બહુમાન કરે છે. પોતાનું અહિત કરીને પણ સંસાર તથા વિષયોના પક્ષ કરે છે. ઉપરના બે રાગ છોડવા સંકેલા છે પણ દષ્ટિરાગ છોડવો ઘણો જ મુશ્કેલ છે; માટે જ રાગથી સુક્ત થવાનો પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે.

સુખ, શાંતિ તથા નિવૃત્તિ રાગના અભાવે જ મળી શકે છે; માટે સમલાવ કેળવવા હમેશાં અભ્યાસી બનવાની જરૂર છે. વીતરાગના શિક્ષણાલયમાં ખેત્રીને, વીતરાગતાનું શિક્ષણ લેવાની સુખાભિલાષીઓને આવશ્યકતા છે. રાગી જ્ઞાની નથી થઈ શકતો; અજ્ઞાની નિસ્પૃહી નથી બની શકતો. જ્ઞાનીને આડંબરની આવશ્યકતા નથી. જ્યાં આડંબર તથા ડોળ છે ત્યાં દંભ છે અને જ્યાં દંભ છે ત્યાં વસ્તુ નથી. વાગ્આડંબરમાં વધુ દંભ છે. સરળતામાં સ્પૃહા નથી. નિસ્પૃહીમાં દંભ નથી. જ્યાં દંભ નથી ત્યાં અવશ્ય સત્ય છે; જ્યાં સત્ય છે ત્યાં શાંતિ છે; જ્યાં શાંતિ છે ત્યાં સુખ છે અને જ્યાં સુખ છે ત્યાં આત્મવિકાસ છે.

“વગ” (પક્ષ) પ્રબળતાદર્શક

સિંહાન્યોક્તિ ।

વસંતતિલકા વૃત્ત

‘ઉચ્ચુક્કશૈલશિખરસ્થિતપાદપસ્ય, કાકોડપિ પક્કફલમાલમતે સ્વપક્ષૈઃ ।
સિંહો બલી ગજવિદારણદારુણોડપિ, સીદલ્યદ્યો ! તરુતલે સલ્લુ પક્ષદીનઃ ॥

(ઉપરના શ્લોકનું રહસ્ય) હરિગીત.

ગિરિશૃંગ તરુકળ કાક આખે, પાંખરૂપી વગવડે,
હાથી વિદારણ સિંહ પણ પાંખો વિના ક્યાંથી ચડે ?
માટે કહેવત છે ખરી કે, વગ તહાં પગ પેસશે,
અવલોકનારા સબજનો, જ્યાં ત્યાં જ આવું દેખશે.

કવિ રેવાશંકર વાલજી બધેકા

[નોંધ -ગજગૃહી નગરીમા ગહેતો નંદન મણિયાર ભગવાન મહાવીરસવામીના ઉપદેશથી પ્રતિભોષ પામી શ્રાવકધર્મ અમીકાર કરે છે એક વખત પર્વના દિવસે નિર્જળ ત્રણ ઉપવાસ કરી પૌષધ લઇને બેઠો છે ઉનાળાના દિવસો હોઈ તૃપ્તિ વણો વ્યાકુળ થાય છે ને આત્મદષ્ટિથી ચલિત થઈ કુદૃષ્ટિ તરફ તેનું ચિત્ત બેડાય છે અર્થાત્ તેને વશ થાય છે આ પૌષધવ્રતમા ગમિના વખતે તૃપ્તિનું જીવોની શાંતિને માટે વાવ આદિ ડગવવાના વિચારો કરે છે ત્યારબાદ પૌષધનું પારણું કરી, ગજગૃહી નગરીથી થોડે દૂર માર્ગમા બગિચા અને ધર્મશાળાથી મડિન એક સુદગ પાણીની વાવ કુગવે છે અનેક વટેમાર્ગીઓ તથા અન્ય દર્શની જિજ્ઞાસુ વગેરે તે વાવનું પાણી પી ધર્મશાળામા વિશ્રાન્તિ લે છે નંદન મણિયાર પચુ પોતે બધાવેલી વાવ આદિને જોવા માટે વાગ વાગ જાય છે ત્યાં લોકોના મુખેથી પોતાની પ્રશ્નસા થતી માલખી ધણો ખુશી થાય છે આ વખતે તેને સુસાધુઓના મરણનો લાગો વખત અજાવ હોઈ કુદૃષ્ટિ-મિથ્યાદૃષ્ટિઓના સસર્ગમા અવાગનવાગ આવવાનું થવાથી અધર્મથી ચલિત થાય છે મગ્ધ મમયે પોતે બધાવેલી વાવ આદિમા ચિત્ત લાગ્યું ગહે છે, ને તે આમક્રિતને આમક્રિતમા મરીને તેજ વાવમા દેડકાપણે ઉત્પન્ન થાય છે ત્યાં પોતે બધાવેલી વાવને જોઈ ઉઠાપોહ થતા જાતિરમગ્ધજ્ઞાન થઈ પોતાના પૂર્વજીવનનું રમગ્ધ થઈ આવે છે પોતાના પરમ ઉપકારી ધર્મશુભ ભગવાન મહાવીરદેવ યાદ આવે છે પોતે ધર્મથી પતિત થઈ, આવી અધર્મ રિચિતિને પામ્યો એનો પાગવાર પશ્ચાત્તાપ કરે છે મનમદ્ધજી કરવાની ઇચ્છાવાળો તે દેડકો હૃદયમા

ભગ મહાવીરદેવને સ્થાપી તેનું જ એક ધ્યાન ધરતો સર્વ મચિત વસ્તુઓના ત્યાગ કરી સૂત્રી લીન આ દિનું બક્ષણ કરવાપૂર્વક જીવન ગુમરે છે એક વાગ તે નગરીનો શ્રેણિક રાગ ભગ મહાવીરદેવને બહારના ઉવાનમા પધારેલા જાણી, વાદવા માટે તે વાવના ગરે થઈને જાય છે લોકોના મુખેથી માલખી આ દેડકો પણ પોતાના ધર્મશુભ આવ્યા છે, એવું જાણી તેના હર્ષનો ઉદ્વેગ માતો નથી તેનું ચિત્ત એક પોતાના ધર્મશુભ ભગ મહાવીરદેવના દર્શન-વદન માટે તત્પર થઈ ગયું છે ભગ મહાવીરદેવમા જ એકમનવાળો તે દેડકો વાદવા જતા ગરતામા શ્રેણિક રાગના ઘોડાના પગની ખરીવડે ચગદાઈ મગ્ધ પામે છે મરીને મહા ગિદ્ધિ-સિદ્ધિવાળો દુર્દુરાર નામનો દેવ થાય છે ત્યાંથી અચી તે દેવ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા જઈ મોક્ષગતિને પામશે

આ રીતે નંદન મણિયારનું કુદૃષ્ટિના મસર્ગથી પનન થઈ પુન ઉત્ક્રાન્તિ થાય છે

દુર્દુરાર નામનો તે દેવ અવધિજ્ઞાનથી પોતાના પરમ ઉપકારી ધર્મશુભ ભગ મહાવીરદેવને આવેલા જાણી મર્વ મામત્રો મદિત હર્ષથી પુલકિત હૃદયે વાદવા આવે છે, અને ત્રિપ્રદક્ષિણા આપી સ્તુતિ, વદન ને વિવિધ પ્રકારે નૃત્યાદિક કરી ભગવાનના ચરીરે વિષ્ણુ ને પર જોવી વસ્તુનું વિનેપન કરી સ્વરચાને ચાલો જાય છે ત્યાં આવેલા શ્રેણિક મહારાગ જા દસ્ય જ્ઞેષ્ઠ કોધાયમાન થાય છે ખરી રીતે એ ચદન આદિ ઉત્તમ સુગંધી દ્રવ્યો હતા સજ્જામા શ્રી ગૌતમ-સ્વામી ભગવાનને પ્રશ્ન પૂછે છે કે ‘ આ દેવે આટલી બધી ગિદ્ધિ ને રક્તિ ત્યાં શુભ કર્તવ્યથી મેળવી ? ’ એ પ્રશ્નના ઉત્તરરૂપે ભગ મહાવીરદેવે સ્વમુખે ઉચ્ચા-

અનાજનો તથા પાણીનો ત્યાગ કરી ભૂખ્યા રહેવું તેટલો સાકરો ઉપવાસનો અર્થ નથી તે અર્થ તો ઉપવાસનું બાહ્ય રૂપક છે વ્યાવહારિક અર્થ એવો થાય છે ખરો, પણ તેના આત્મજીવન સિવાય આ વ્યાવહારિક અર્થ ઉપયોગી થતો નથી સમ્યક્દષ્ટિ જીવનમાં તે ઉપવાસનું આત્મ જીવન હોય છે આ આત્મ જીવનના અભાવે, બાહ્ય સ્વરૂપવાળો ઉપવાસનો અર્થ ચોખ્ખા કાઠી લીધા પછી બાકી રહેલા ફાતરા જેવો છે, આત્માની સમીપે રહેવું તે ચોખ્ખા જેવું છે ત્યારે ખાવું નહીં તે ઉપવાસનો અર્થ ઉપરના ફાતરા જેવો છે આ ફાતરા ઉપયોગી છે, ચોખ્ખાનું રક્ષણ કરનાર છે, ઉપ-દ્રવ્ય છે, પણ ચોખ્ખા વિનાના એકલા ફાતરા ઉપયોગી નથી. તેની કિંમત નથી. આત્માની સમીપે નિવાસ કરવારૂપ આત્મ જીવન સિવાય આ એકલા ઉપવાસને લાઘવ્ય કહેવામાં આવે છે

આ શરીર એક રાફડા જેવું છે ત્યારે કામ, ક્રોધ, રાગદ્વેષ, ઇર્ષ્યા, અભિમાન ઇત્યાદિ સર્વ સમાન છે મારવો છે સર્વ અને તોડવો છે રાફડાને, તેથી શું કાંઈ થાય? જેમ રાફડાને તોડના કરાય છે, તેમ અદરનો સર્વ ઊંડો પેસતો બન્યો છે ખરી રીતે કામ-ક્રોધાદિને હઠાવવાના છે આત્મજ્ઞાનના પ્રકાશથી તે હઠી શકે છે, તેને ભૂલી જઈ એકલા શરીરને શોષી નાખવાથી ઉલટું સાધન નબળું પડી બન્યું છે સાધનને નબળું પાડી નાખવાથી કાર્મ અજ્ઞાન હઠી શકતું નથી

આ નદન મહિયાર અકૂમ-ત્રણ ઉપવાસ કરી શરીરને નબળું પાડતો હતો, પણ તેના કામ-ક્રોધાદિ નબળા પડતા ન હતા કારણ કે તેનામાંથી સમ્યક્દષ્ટિ ચાલી ગઈ હતી અને મિથ્યાદષ્ટિ આવી બેઠી હતી સમ્યક્દષ્ટિ તે આત્મજીવનનો ગર્ભ છે તે ચોખ્ખા સમાન છે તેના અભાવે આ ઉપવાસ કરવારૂપ ફાતરા શું

ઉપયોગી થાય? આમ ઉપવાસથી નબળું પડેલું શરીર બીજો દિવસે લોજન કરવાથી પાછું હતું તેવી સ્થિતિમાં આવી જવાનું એકદમ મહિના સુધીના ઉપવાસ કરાયેલા મનુષ્યનું શરીર એકદમ બે માસ પછી પાછું પૂર્વની સ્થિતિમાં આવી જાય છે ત્યારે તેના ક્રોધાદિ કપાયો તો ઉપવાસના દિવસોમાં પણ પ્રસંગે અધિક દીપી નીકળે છે, ત્યારે આ ઉપવાસોથી-એકલા ઉપવાસોથી-આત્માની પાસે રહેવા સિવાયના ઉપવાસોથી વસ્તુતઃ કાંઈકો માલૂમ પડતો નથી

બાહ્ય ઉપવાસો, આત્મપ્રવૃત્તિમાં આવતા વિધો-અડચણો દૂર કરવા માટે છે, ખાવા-પીવાનો વખત બચાવવા માટે છે ખાવાને લીધે બહાર જ ગલપાણી જવાનું થાય છે, આળસ આવે છે, ઊંઘ વધે છે, વ્યવહારના કામમાં પ્રવૃત્તિ વધે છે આ સર્વ અટકાવવાનો ઉદ્દેશ બાહ્ય ઉપવાસનો છે

ઉપવાસને દિવસે આરભ એણે કરાય છે ઉપવાસના કારણે પ્રવૃત્તિ-વ્યવહારની બાહ્ય પ્રવૃત્તિ ઓછી કરાય છે, વિષયની ઇચ્છાઓ ઉપર કાબુ મેળવાય છે આળસ, ઊંઘ, જ ગલ, પાણી અને ખાવાપીવાનો ત્યાગ ઇત્યાદિ કારણોને લઈ બચેલા વખતનો ધર્મધ્યાનમાં ઉપયોગ લેવામાં આવે છે

આજે મારે ઉપવાસ છે એ લાવવાને લઈ બાણી ભેળેને હલકી પ્રવૃત્તિ કરતો જીવ અટકે છે ઇત્યાદિ કારણે બાહ્ય ઉપવાસ ઉપયોગી છે, પણ આ ઉપયોગીપણું જેની આત્મદષ્ટિ ખૂલેલી હોય તેને જ વસ્તુતઃ લાભ લાગે છે જેની આત્માની પાસે રહેવાની પૂર્ણ ઇચ્છા છે તેને ઉપયોગી છે તે સિવાયનાં તો આ મળેલો વખત પણ પ્રાય વિકલાદિમાં નિષ્ફળ જાય છે

સમ્યક્દષ્ટિવાળા જીવો આ ઉપવાસ કરી શકે છે એકદમ દિવસને માટે પણ આવી પ્રવૃત્તિ

કરવાથી ધીમે ધીમે તેના માર્ગમાં આગળ વધી શકાય છે.

આ બાહ્ય ઉપવાસનો નિષેધ કરવાનો અહીં જરા પણ ઉદ્દેશ નથી. ઉદ્દેશ માત્ર સમ્યક્દષ્ટિ તરફ દોરવાનો છે. સમ્યક્દષ્ટિ સાથે આ બાહ્ય ઉપવાસ યથા વિના કેવળ અજ્ઞાનદશાથી દેહને ક્ષીણ કરી નખાય ત્યાં સુધી કરાતા ઉપવાસો એ યોગ્ય નથી તે કહેવાનો છે. કેવળ આ ઉપવાસ ઉપર આગ્રહ કરી આંતરદષ્ટિને ભૂલી જવામાં આવે છે તેને બંધીત કરવાનો ઉદ્દેશ છે.

નંદન મહિયાર ત્રણ ઉપવાસ કરીને બેઠો હતો, પણ મિથ્યાદષ્ટિ હોવાથી આ ઉપવાસનું રહસ્ય તેના બળવામાં ન હતું. પૂર્વે સમજાયેલા બોધ મિથ્યાદષ્ટિઓના વિશેષ પરિચયથી લુલાઈ ગયો હતો. બોધ સંજ્ઞાએ પોતે અસુક ધર્મ પાળનાર છે, એટલે મારે આમ કરવું જોઈએ એ કારણે તેની એ પ્રવૃત્તિ હતી.

આત્મચરણના માર્ગમાં ચાલનાર મહાન ગુરુઓના અભાવે છવોને ખરો રસ્તો હાથ લાગતો નથી. હૃદયની ઊંડી લાગણીવાળી પ્રવૃત્તિ વિના તે સત્ય તરફ આ હૃદયમાં પ્રગટ કરતા નથી.

સમ્યક્દષ્ટિ યથા સિવાયની ક્રિયા બંધનની હેતુભૂત થાય છે. કોઈ પણ આશા કે ઇચ્છાથી તે ક્રિયા કરાય છે. વિપરીત પ્રસંગો આવી પડતાં-હુઃખદાથી પ્રસંગો આવી મળતાં સમભાવ રહી શકતો નથી. આર્ત, રોદ્ધ પરિણામ ધર્મ આવે છે. આ સ્થળે સમ્યક્દષ્ટિ તેનો સવળો અર્થ લે છે. વિચારદ્વારા વિષયને પણ સમરૂપે પરિણમાવે છે. હુઃખમાંથી પણ સુખ શોધી શકે છે. પૂર્વકર્મને ઉદય બાણી આકુળતા રહિત ઉદયને વેઠે છે. નંદન મહિયારમાંથી સમ્યક્દષ્ટિ રિસાઈ ગયેલી હોવાથી અને મિથ્યાદષ્ટિ ત્યાં હાજર હોવાથી વિકટતાના પ્રસંગે આત્મજ્ઞાન લુપ્તાયું.

બનાવ એવો બન્યો કે, ઉનાળાનો વખત હોવાથી રાત્રિના વખતે તેને ખૂબ તૃષ્ણ લાગી. તેને લઈને વિવિધ પ્રકારના વિચારો ઊઠવા લાગ્યા. આત્મજ્ઞાન તો હતું એણે, તેમાં તૃષ્ણાને લઈ આર્તધ્યાન વૃદ્ધિ પામ્યું. તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે: ધન્ય છે તેઓને ! કે જેઓ કૃષા, વાવ, તળાવો બંધાવે છે. ધર્મપ્રદેશકોએ પણ આને ઉત્તમ ધર્મ ગણ્યો છે. જેઓ આને ધર્મ ગણતા નથી પણ તેમાં કોષ બતાવે છે તેઓનું કહેવું મિથ્યા છે. ઉનાળામાં તૃષ્ણાતુર થયેલા અનેક પ્રાણીઓ પાણી પીને શાંતિ પામે છે. હું એક સુંદર વાવ હવેથી બંધાવીશ. મને પણ પુન્યબંધ થશે વગેરે.

પોતાને માથે સંકટ કે વિપત્તિ આવી પડવા પહેલાં બીજાનાં દુઃખો દૂર કરવા માટે જેઓ કોઈ પણ બતતા બદલાની આશા રાખ્યા વગર પોતાની સ્થિતિ અને અધિકારના પ્રમાણમાં પદોપકારના ધર્મમાં પ્રયત્નશીલ થાય છે તેઓ ઉત્તમ ગણાય છે; છતાં પોતાને તેવી સ્થિતિને અનુભવ થયા પછી પણ જેઓ બીજાનાં દુઃખોને કે હાજરોને બાંધતા થાય છે અને તેઓને મદદ આપવા પ્રયત્ન કરે છે તે પણ હીક ગણાય છે.

નંદન મહિયારની અત્યારની પાણી વિનાની દુઃખી સ્થિતિએ પોતાની માફક ઓખઝતુમાં અનેક છવો પાણી વિના પ્રાણત્યાગ કરે છે, દુઃખી થાય છે, પીડાય છે; માટે તેને મારે મદદ કરવી જોઈએ એ સ્થિતિનું જ્ઞાન કરાવી આપ્યું. તેની અત્યારની સ્થિતિને માટે તે વિચારો યોગ્ય હતા, પણ પોતે ઉપવાસ કરી, પૌષ્ઠ્ય ગ્રહણ કરી, આત્માની નહકમાં રહેવાનો તથા આત્મશુદ્ધિને પોષણ મળે તેવી આવરણ વિનાની સ્થિતિમાં આગળ વધવાનો પ્રયત્ન કરવા નિમિત્તે બેઠો હતો- નિર્ણય કર્યો હતો-પ્રત્યાખ્યાન ગ્રહણ કર્યું.

સત્યાસત્ય ગવેષણા ।

(ગતાક પૃષ્ઠ ૭૬ થી શરુ)

લેખક રા. રા. જીવરાજભાઈ ઓધવજી દોશી, બી એ , એલએચ બી

(૨) સત્ય શા માટે જોડાયેલું ? અસત્યનો શા માટે ત્યાગ કરવો ? તે બીજો સવાલ હવે જોવાનો રહે છે

સદાચાર શા માટે પાળવો ? સંસ્કર્તન શા માટે રાખવું ? ચારિત્ર શા માટે શુદ્ધ રાખવું ? તેવા મોટા સવાલના આ સવાલનો સમાવેશ થાય છે એટલે નીતિ અને ધર્મના મૂળભૂત

સિદ્ધાંતો આ સવાલને અંગે જોવાના રહે છે આર્યધર્મમાં નીતિ અને ધર્મના નિયમો જુદા જુદા નથી, ઉદ્ધૃત નીતિનો પાયો ધર્મ ઉપર છે અને નીતિ વિનાનું આચરણ ધર્મ નથી. પાશ્ચાત્ય તત્ત્વજ્ઞાનમાં નીતિ અને ધર્મને જુદા જુદા દૃષ્ટિબિંદુથી જોવામાં આવે છે. પાશ્ચાત્ય મત પ્રમાણે મનુષ્ય જીવનને કોઈ

હતુ અથવા તેવા સામર્થ્ય વિના પણ તેવા સામર્થ્યને સૂચવતો હોય તેવા દેખાવવાળો જે પ્રયત્ન કરતો હતો તેને લાયકના તે વાતને મદદ કરનાર અત્યારના તેના વિચારો ન હતા એટલે કે તૃષ્ણાના અંગે આત્મધ્યાનના પરિણામ તેમજ વાવ વગેરે બંધાવવાના વિચારો આ સ્થિતિમાં તેને યોગ્ય ન હતા

વિશેષમાં આ વિચારોમાં તેને જદલાની પણ આશા હતી હું વાવ બંધાવી અન્યને પાણી આપુ તેના જદલામાં પુન્ય બંધાય તે પુન્યના કારણથી હું આગળ ઉપર સુખી થાઉં કાર્ય કરી જદલો મારવા જેવું આ કામ હતું આ વ્યાપાર લેવડદેવડના જેવો હતો આમાં દુનિયાના સુખની આશા હતી, પુન્યની ઇચ્છા હતી, વાવ બંધાવવાનું અભિમાન હતું આ આશયને લઈને તે કાર્ય આવરણ તોડનાર ન હતું, પણ પુન્યનું પણ આવરણ લાવનાર હતું

વાવ ફૂવા, તળાવો બનાવવાથી અનેક જીવો પાણી પીને શાંત થાય છે-સુખી થાય છે તેમ માછલા અને નાના અનેક જંતુઓના નાશ પણ થાય છે જગલા આદિ પ્રાણીઓ તથા પારધિ, માછીમાર આદિ મનુષ્યો તરફથી તેમાં રહેલા જીવોને ઉપદ્રવ પણ થાય છે એટલે

જેમ તે કામ અનેક જીવોને સુખી કરનાર છે, તેમ હું બી કન્નાગ પણ છે જે પુન્યનું અભિમાન છે, પુન્ય લેવાની ઇચ્છા છે તો પાપ પણ આવવાનું જ આ કારણને લઈને તે ક્રિયા તદ્દન નિર્દોષ નથી છતાં તે તે ભૂમિકામાં રહેલા જીવોને કરવા લાયકનું તે કાર્ય છે

જ્ઞાની મહાત્માઓનું કહેવું એમ છે કે તમે પરોપકારના કાર્ય લેલો કરો, પણ તેમાં આસક્તિ ગળ્યા વિના કરો, તેના જદલા તરીકે ફળની આશા ગળ્યા વિના કરો, લોકો તમોને 'સારા કહેશે' એવી ઇચ્છા વિના કરો મતલબ કે કોઈ પણ જાતના માન, મહત્ત્વ કે જદલાની આશા વિના કરો તો ત કાર્યોમાંથી તમને બંધન કરનારા બીજા નાશ પામશે, તમે તમારી ફજ્જ બળતી ગણ્યો, પણ કોઈ આશા કે ઇચ્છા રાખીને અભિમાનથી કે અજ્ઞાન દશાથી દોરવાઈને કાર્યની શરૂઆત કર્યો તો તમે જરૂર બંધાવાના જ પછી શુભ કામ હશે તો પુન્યથી બંધાવાના, અશુભ કામ હશે તો પાપથી બંધાવાના અને શુભાશુભ હશે તો પુન્યપાપ બંનેથી બંધાવાના એ વાતમાં તમારે જરા પણ સંશય ન ગળવો (ચાહું)

અદૃશ્ય સત્તા અથવા વિશ્વરચના (cosmos) સાથે સંબંધ છે એવી ભાવના તે ધર્મની છે. જ્યારે નીતિને અદૃષ્ટ સત્તા અથવા વિશ્વરચના સાથે સંબંધ નથી, પણ આ જિંદગીના કર્તવ્ય અને મનુષ્ય મનુષ્ય વચ્ચેના અરસપરસ વ્યવહાર સાથે સંબંધ છે.

ધર્મના ફરમાનો સાથે ચંદાવવાના છે. તેને અંગે વાદવિવાદનું સ્થાન નથી, જ્યારે નીતિના નિયમો માટે પસંદગી થઈ શકે છે, નાપસંદગી પણ થઈ શકે છે. પાપ, પુણ્ય, સ્વર્ગ, નરક વગેરે લેદો ધર્મ બતાવે છે. જ્યારે સાચું ખોટું, સારું નરમું વગેરે લેદો નીતિ બતાવે છે. ધર્મ પોતાના સિદ્ધાંતો સનાતન-ફેરફાર ન થઈ શકે તેવા-માને છે, નીતિના નિયમોમાં દેશકાળ પ્રમાણે ફેરફાર થઈ શકે છે. ધર્મમાં આત્માનું અમરપણું, પરલોક, ઈશ્વર વગેરે માન્યતાઓને પ્રાધાન્ય છે, અને તેને ઉદ્દેશીને આરિત્રતા નિયમો બંધાય છે. નીતિમાં લોકસમાજ, સમાજહિત વગેરે સવાલો મુખ્યપણે જોવામાં આવે છે. તેને અતુલક્રીને નિયમો બંધાય છે નીતિ અને ધર્મની ભાવનાઓ વચ્ચે ઉપર પ્રમાણેનો ભેદ બતાવ્યા પછી મુખ્ય સવાલ જોવાનો રહે છે કે સદાચાર શા માટે પાળવો? સફર્તન શા માટે રાખવું? આ સવાલની ચર્ચા નીતિ અને ધર્મ બંનેના નિયમોથી આપી શકાય છે. પ્રથમ નીતિ (morality) શાસ્ત્ર શું ખુલાસો કરે છે તે જોઈએ.

સદાચાર પાળવો; કારણ તેથી લઘુ થાય છે. લઘુ-શ્રેય (good) એટલે શું તે સવાલ તુરત જ ઊભો થાય છે. શ્રેય કોને ગણવું તે સુશ્કેલીવાળો સવાલ છે. જે મને આનંદ આપે તે મારે માટે લઘુ એવો એક સ્વાભાવિક જવાબ આવે છે. ખાવામાં આનંદ આવે તો, ખાવું તે સારું. નાટક જોવામાં આનંદ આવે તો નાટક જોવું સારું. ચિત્ર કાઢવામાં આનંદ

આવે તો ચિત્ર કાઢવું સારું. તે પ્રમાણે ઇન્દ્રિયોના વિષયો લોગવવામાં આનંદ આવે તો વિષયો લોગવવા તે સારું. દુઃખમાં સારાની એક વ્યાખ્યા એ થઈ શકે કે જે આનંદ આપે તે સારું. અને સારું મેળવવાની અને ખરાબ ત્યજવાની દરેક પ્રાણીને ઇચ્છા હોય છે. એટલે આ જીવનમાં આનંદ આપે તે વસ્તુઓ લોગવવી. જે વધારેમાં વધારે આનંદ આપે તે વધારે લોગવવી. સારાનો અર્થ આનંદ આપનાર વસ્તુ કરવાથી આર્વાકનો મત આવીને ઊભો રહે છે. પાશ્ચાત્ય તત્ત્વજ્ઞાનમાં પણ આર્વાકને મળતો એક મત છે. જેને Hedonism કહેવામાં આવે છે.

આનંદ આપે તે સારું એવો મત સ્વીકારવાથી અનેક દુષણો આવે છે. આનંદ આપનાર ઘણી વસ્તુઓ થોડા વખત માટે આનંદ આપે છે, પછી દુઃખ આપનાર થાય છે. અતિશય ખાવાથી અજીર્ણ થાય છે. વિષયોને અતિશય લોગવવાથી ક્ષય જેવા વ્યાધિ થાય છે. વળી એક માણસને જે આનંદ આપે છે તે ખીજને દુઃખ આપે છે. અને આનંદ સ્થાયી રહેતો નથી. આવા અનેક કારણોથી એકાંત આનંદ આપનાર શ્રેય છે એવું નીતિતત્ત્વ-વેત્તાઓ કબૂલ રાખતા નથી. અને આનંદ (pleasure) ઉપર જ શ્રેય (good) ને સ્થાપવા માગતા નથી. ખીજ એક એવી ધિયરી છે કે જે ઇચ્છવા યોગ્ય (desirable) હોય તે શ્રેય છે. આ ધિયરીને પણ ઉપર પ્રમાણેના દોષો આવે છે. માણસની ઇચ્છા હુમેશાં સારી વસ્તુને માટે નથી. કેટલીક ઇચ્છાઓ તો અધમ હોય છે. કેટલીક વખત ઇચ્છિત વસ્તુ પ્રાપ્ત થયા પછી પણ મુખ મળતું નથી. મુખ નળે તો સ્થાયી રહેતું નથી. ભુદા ભુદા માણસોની ઇચ્છાઓ ભુદી ભુદી હોય છે એટલે ઇચ્છાને મુખ-શ્રેયનું કારણ માનવું પણ વ્યાજબી નથી.

આવી ચર્ચાને પરિણામે હાર્દના નીતિવેત્તાઓ એવા નિર્ણય ઉપર આવેલ છે કે જે વસ્તુ અથવા આચરણ આપણે બુદ્ધિપૂર્વક પસંદ કરી શકીએ તે શ્રેય છે That which is rationally approve is good કોઈ પણ વસ્તુ અથવા આચરણ આપણે બુદ્ધિ-પૂર્વક ત્યારે જ પસંદ કરીએ કે જે દુઃકા વખત માટે હિતકર્તા ન હોય, પણ લાભા વખત સુધી હિતકર્તા હોય જે કૃત્યથી આપણને સંતોષ થાય, જે બીજાને, હાનિકર્તા ન હોય દુઃકામા કોઈ વસ્તુ કે આચરણ સારુ છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે તે આનંદ આપનાર છે, ઇચ્છ્યા યોગ્ય છે એટલું જ જોવાનું બસ નથી પણ જો તેથી આપણને સંતોષ થાય, આપણી બુદ્ધિની પ્રસન્નતા મેળવે તો તે સારુ છે એમ જાણવું જોઈએ

માણસની પ્રવૃત્તિ સુખ મેળવવાને અને દુઃખમાથી મુક્તિ મેળવવા માટે છે એટલે માણસ જે આચરણ કરે છે તે સુખ મેળવવાને કરે છે સત્ય જોલવાથી સુખ મળે છે અને અસત્ય જોલવાથી સુખ મળતું નથી પણ દુઃખ મળે છે, માટે માણસે સત્ય જોલવું અને અસત્યથી વિરમવું એવા નીતિનો નિયમ છે સત્યાસત્ય જોલવાનો વિચાર સ્વહિતની ખાતર કરીએ તો જણાય છે કે અસત્ય જોલવાથી અગત હિત સંચવાતું નથી અસત્ય જોલનારનો કોઈ વિશ્વાસ કરતું નથી વિશ્વાસ ઊઠી જાય છે એટલે સમાજમા રહીને જે લાભ મળી શકે તે અસત્ય જોલનારને મળતો નથી અસત્ય લાભો વખત છૂપુ રહેતું નથી, અને છૂપુ રાખવાને અત્યંત કાળજી રાખે તો વખત ને શક્તિનો ખોટો વ્યય થાય છે અસત્ય જોલનાર તરફ બીજા લોકોને તિરસ્કાર થાય છે અસત્ય જોલવાના કારણમા મુખ્ય કાયરતા (cowardice) હોય છે અસત્ય જોલનારને પણ પોતાની કાયરતા

નિહિત લાગે છે બીજાનો ખોટો લાભ લેવાને અસત્ય જોલવું તેમા પોતાને જ પોતાની જાત ઉપર તિરસ્કાર આવે છે યોગ્યતા વિના ખોટું માન મેળવવાની ખાતર ખોટું જોલવાથી સ્વમાનની વૃત્તિને હાનિ પહોંચે છે, અને અસપરસના વ્યવહારમા સરલતાની જે કિંમત છે તે ન સમજવામા ભૂલ થાય છે ખોટું જોલવાની ટેવ પડવાથી ઘણીવાર ખોટું જોલનાર પોતાની જાતને કળતા શીખે છે લાભો વખત ખોટું જોલવાની ટેવ પડવાથી તેને સત્ય-અસત્યનું જ્ઞાન ગંડેતું નથી અને ધીમે ધીમે તેની નૈતિક અપોગતિ થાય છે સમાજની દૃષ્ટિએ જોતા ખોટું જોલવાથી સમાજવ્યવસ્થા ટકી શકતી નથી, વ્યાપાર અને વ્યવહાર ચાલી શકતા નથી, દેશો અને રાજ્યો વચ્ચેના સંજોગો સ્થાયી રહેતા નથી અને સર્વત્ર અવિધાનની લાગણી જિલી થાય છે માટે જ શાસ્ત્રમા અમત્યની નિંદા કરેલ છે અને સત્યાન્નાસ્તિ પરો ધર્મ । સત્યથી બીજો શ્રેષ્ઠ ધર્મ નથી એવી સત્યની પ્રશંસા કરેલ છે

નીતિ અને વ્યવહારની દૃષ્ટિએ સદાચાર પાળવાનું અને સત્ય જોલવાનું જતાવ્યા પછી, ધર્મની દૃષ્ટિએ સદાચાર શા માટે પાળવો એ હવે જોવાનું રહે છે

આર્યધર્મમા ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચાર પ્રકારના પુરુષાર્થ જતાવ્યા છે અને ચાર પ્રકારના પુરુષાર્થમા મોક્ષ મેળવવાને પુરુષાર્થ મુખ્ય ગણવામા આવે છે મોક્ષ સાધ્ય છે અને ધર્મ, અર્થ, કામને જોણુ માની કષ્ટ સાધન માનવામા આવ્યાં છે દુઃખમાથી આત્યંતિક મુક્તિ તે મોક્ષ છે જૈન દર્શન પ્રમાણે મુક્તિ સર્વ દુઃખની દ્રષ્ટ અભાવાત્મક અવસ્થા નથી, પણ નિરાશાધ મુખની ભાવાત્મક અવસ્થા છે પુરુષાર્થનું ધ્યેય મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ છે તે પદ પ્રાપ્ત કરવાને અભ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન

અને સમ્યગ્ચારિત્ર આવશ્યક છે. સત્ય બોલવું તે સમ્યગ્ચારિત્રનો વિષય છે. એટલે જ્ઞાન અને દર્શન વિષે વિવેચન કરવાની આ રથળે જરૂર નથી. પાતાંજલ યોગદર્શનમાં અહિંસા, સત્ય વગેરેને યમ કહ્યા છે. જૈન દર્શનમાં ત્રત કહ્યા છે. અવિદ્યા, રાગ, દ્વેષ આદિ અશુદ્ધિતું વિયોગ પમાડવાનું, અને વિવેક, ખ્યાતિ પ્રાપ્ત કરવાનું યમ એક સાધન છે. જૈનદર્શનમાં પણ અહિંસાદિ પાંચ ત્રતો કર્મના ક્ષય કરવાના સાધનો માન્યા છે. અને કર્મક્ષય થતાં મોક્ષને પ્રાપ્ત કરાવનાર ગણવામાં આવ્યા છે. એટલે ધર્મ પ્રમાણે સત્ય, અહિંસા આદિ નિયમો આ લોક અને પરલોકમાં સુખ આપનાર છે. અશુભ કર્મનો-ક્ષયોપશમ-ક્ષય કરનારા અને શુભ કર્મોને ઉપાર્જન કરનારા છે અને છેવટે મોક્ષ-પ્રાપ્તિના ઉત્તમ સાધનો છે.

આવતા નવા કર્મોને રોકવા તેને જૈન-શાસ્ત્રમાં સંવર કહેવામાં આવે છે. આશ્રવનિરોધઃ સંવરઃ (તત્ત્વા. ૯-૧) અને દશ પ્રકારનો ઉત્તમ ધર્મ સંવરસંપાદનસામર્થ્યનું નિમિત્તકારણ શાસ્ત્રકારોએ ગતાવેલ છે. તે ઉત્તમ ધર્મમાં સત્યને પણ ગણાવેલ છે.

ઉત્તમઃ ક્ષમામાર્દવાર્જવશૌચસત્યસંયમતપઃ
ત્યાગાકિશ્ન્યવહ્નચર્યાણિ ધર્મઃ ॥ (તત્ત્વા. ૯-૬)

આ ધર્મ અનગાર ધર્મ કહ્યો છે અને અનગાર સાધુએ તો સત્યધર્મ કેટલી સંભાળથી પાળવો તેનું વર્ણન લાખ્યમાં કર્યું છે. સાધુનું વચન યથાર્થ હોવું જોઈએ, પ્રાણીને અહિંસા કર્તા ન જોઈએ, એટલું જ નહિ પણ તે વચન પુરુષ કઈશ ન હોવું જોઈએ, પિશુન છલ-કપટવાળું ન જોઈએ, અસહ્ય ન જોઈએ, ચપલ ન જોઈએ, આવિલ એટલે કલુષ ન જોઈએ,

વિરલ એટલે ભાંગ્યું તૂટ્યું ન જોઈએ, સંખાન્ત ન જોઈએ. મધુર જોઈએ, અભિન્નત-વિવેકવાળું જોઈએ, અસંદિગ્ધ જોઈએ, સ્ફુટ-સ્પષ્ટ જોઈએ, ઉદારતાવાળું જોઈએ, ગ્રામ્ય (vulgar) પદાર્થ બોલવું ન જોઈએ, વિકૃત કરનાર ન જોઈએ, રાગદ્વેષ યુક્ત ન જોઈએ. સત્ય વચનનું બ્યાવહારિક દૃષ્ટિએ વર્ણન કર્યા પછી શાસ્ત્રીય દૃષ્ટિએ વર્ણન કરતાં લાખ્યકાર કહે છે કે: સત્ય વચન સૂત્રમાર્ગને અનુસરતા અર્થ કહેવાવાળું જોઈએ; સાંભળનાર માણસના ચિત્તને ગ્રહણ કરનાર જોઈએ; પોતાના અને બીજાના અનુગ્રહ-પસંદગી પમાડનાર જોઈએ; માયારહિત જોઈએ; દેશકાળને યોગ્ય જોઈએ; અવધ જોઈએ; અરિ-હંતના શાસને મંજૂર રાખેલ જોઈએ; યત-સંયમિત જોઈએ; ચિંત ઉપયોગ પૂરતું જોઈએ; યાચન, પ્રચ્છન્ન અને પ્રશ્નવ્યાકરણરૂપ હોવું જોઈએ. દૂંધામાં, સંયમી સાધુપુરુષના વચન પણ કેવા હોવા જોઈએ તે શાસ્ત્રકારે યથાસ્થિત ગતાવ્યું છે. જૈનમાર્ગ અહિંસા ઉપર રચાયો છે. કાયિક હિંસા ન કરવી જોઈએ એટલું જ નહિ, પણ માનસિક હિંસા પણ ન કરવી જોઈએ એવો જૈનદર્શનનો ઉપદેશ છે. લખવાના, છપાવવાના, સાંભળવાના, બોલવાના સાધનો આ કાળમાં વધી જવાથી, શાસ્ત્રકારનો ઉપરનો ઉપદેશ દરેક સાધુ-સંયમી પુરુષે મનન કરવાનો અને ચારિત્રમાં ઉતારવાનો છે. તે ઉપદેશ પ્રમાણે ચાલવાથી સ્વ અને પર બંનેનું કલ્યાણ છે. ધર્મની હેલના થતી અટકે છે. કટુ વાણીના ઉપયોગથી જૈન સંઘ અને સમાજમાં જે કલુષિત વાતાવરણ ફેલાયું છે તે અટકાવવાનો શાસ્ત્રમાં ગતાવ્યા પ્રમાણે-ભાષાનો વચનનો ઉપયોગ કરવો તે ઉત્તમ માર્ગ છે. શાસ્ત્રમાં સાધુ-પુરુષનો ભાષાને અંગે આ ઉત્તમ ધર્મ કહ્યો છે.

આંતરદર્શન (Introspection)

લેખક — ગોરા વકીલ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ, બી.એ., એલ.એલ.બી. સાદરા

દર્શન એ પ્રકારનું જાણદર્શન અને આત્મ-દર્શન રૂપી પદાર્થનું ઇન્દ્રિયદ્વારા દર્શન તે જાણદર્શન, અને અરૂપી પદાર્થનું દર્શન તે આત્મદર્શન. મન-ચિત્ત-બુદ્ધિના પ્રભાવથી અતઃગ વિચારણાથી વસ્તુના સ્વરૂપનું-ગુણ દોષનું યથાર્થ જ્ઞાન તે આત્મદર્શન તમામ રૂપી પદાર્થો સ્વરૂપે-નાનામોટા આકાર ધરાવતા-દેહધારી સ્વરૂપે દૃષ્ટિગત થતા હોવાથી તેનું જાણ સ્વરૂપે ઇન્દ્રિયની મદદથી જ દર્શન થાય છે, એટલે તેના અસ્તિત્વની-વિધમાનપણાની આપણને જે પ્રતીતિ-ખાતરી થાય છે તેને કેવળ જાણદર્શનની કોટીમાં મૂકી શકાય, પરંતુ તે જ રૂપી પદાર્થોના-વસ્તુઓના ક્ષણે ક્ષણે પલટાતા જતા ભાવો અને શુભો સખધમાં આપણે કંઈ જ્યાંતમાં બાધી શકીએ છીએ. વિચારણા અને અવગાહન શક્તિના પ્રયોગોથી તેના સખધમાં યથાર્થ જ્ઞાન મેળવીએ છીએ, જેને આત્મદર્શનની કોટીમાં મૂકી શકાય

આ પ્રકારની ગણતરીએ અરૂપી પદાર્થો દેહધારી ન હોવાથી-નિરાકારી હોવાથી તે કદી પણ જાણેન્દ્રિયના વિષય થઈ શકતા નથી એટલે તે જાણ દૃષ્ટિપથમાં આવતા નથી અને તેનું જાણદર્શન થઈ શકતું નથી, જેથી કરીને જીવાત્મા-પરમાત્મા વગેરે અરૂપી પદાર્થોનું આત્મદર્શન જ તે માટેના યથાયોગ્ય પ્રયાસથી આપણે માટે શક્ય છે આવા અરૂપી પદાર્થોની ગુણ-સ્વભાવ-મતાના સ્વરૂપનું યથાર્થ જ્ઞાન તે જ આત્મદર્શન એટલે તેના મળધમાં

જ્ઞાન અને દર્શનને જુદા પાડી શકાતા નથી મુખ્યતઃ એ દેહધારી છતાં પણ દેહથી સર્વથા ભિન્ન જીવાત્મા અને કર્મજનના પ્રતાપે ધાગણ કરવામાં આવતા દેહનો, સઢળ કર્મફલના પ્રભાવથી તે જ જીવાત્માના દેહનો નાશ થતા પરમાત્મદર્શને પહોંચેલો તે જ જીવાત્મા, કેવળ જીવાત્મા તરીકે અરૂપી હોવાથી તે ખરે-ખરે આત્મદર્શનનો જ વિષય છે અને તેનું આત્મદર્શન સૌ કોઈ મુશુક્લ-મોક્ષાર્થી મનુષ્ય પરમ ઉત્કટ ભાવથી ઇચ્છી રહેલ છે, પરંતુ તે સામાન્ય રીતે ધારી લેવામાં આવે છે તેટલું સહેલું કે સુમાધ્ય નથી

આવું પરમ ઉત્કૃષ્ટ આત્મદર્શન કોને, ક્યારે, કેવા મયોગોમાં, કેવા કેવા સાધનસામગ્રીના જોડાણથી અને ઉપાય વિશેષથી પ્રાપ્ત થઈ શકે તેની ચર્ચા આ લેખનો મુખ્ય વિષય છે. વિષય એટલો બધો ગહન અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય છે કે કોઈ પ્રખર અભ્યાસી-ધર્મશાસ્ત્રવિશારદ, વિચારક કે યોગી મહાત્મા અગર તો ખરો તત્ત્વદષ્ટ જ તેને પૂરેપૂરો ઇન્સાફ આપી શકે તેમ છે, છતાં પણ આ સામાન્ય પ્રયાસથી તેવા કોઈ મહાનુભાવ લેખકની પ્રવૃત્તિને ઉદ્ભૂત કરવાનું બની શક્યે તો આ લેખની તેટલા પૂરતી માર્શ્વકતા માટે કંઈક સતોષ પ્રાપ્ત કરવાનું કારણ ઉપસ્થિત થશે

પ્રત્યેક રૂપી વસ્તુના જાણ દર્શન પહેલાં તે તે વસ્તુની જોખળ પૂરતું કંઈક જ્ઞાન અતઃગ મસ્થિત થયેલું હોય જ છે એટલે ગાયનું પ્રથમ

દર્શન થતાં, મન અને ચક્ષુ (ઇન્દ્રિય) બીજી કોઈ બાબતમાં રોકાયેલ ન હોય તો મન ચક્ષુ સાથે જોડાય છે. અને ચક્ષુ દ્રશ્ય વસ્તુ સાથે જોડાય છે; એટલે તરત જ પ્રથમ ગાયનું દર્શન થાય છે અને પછીથી તેનું વિશેષ જ્ઞાન-લાંબા કે ટૂંકા શીંગડાવાળી, પીળી, ઘોળી કે રાતી વગેરે બાબતોનું અને તેના અન્ય ગુણોનું જ્ઞાન થાય છે અને તેનું બરાબર અવધારણ થતાં સ્મરણ શક્તિની તીવ્રતાના તરતમ યોગે ઇચ્છા થતાં તે જાગૃત કરી શકાય છે.

આવા શ્રેણીબદ્ધ સર્વ પ્રયોગોની અરૂપી વસ્તુના આંતરદર્શન માટે જરૂરિયાત જણાતી નથી. અન્ય કોઈ સામાન્ય વસ્તુ કે પદાર્થ કરતાં પણ આત્માના આંતરદર્શનની ભાવિક હૃદયના સુસુક્ષ્મ મનુષ્ય પ્રાણી માટે અનિવાર્ય આવશ્યકતા માનવામાં આવે છે.

શાસ્ત્રના અભ્યાસથી અગર તો સત્સંગના પ્રતાપે જ અને ચેતન વસ્તુની પરસ્પર ભિન્નતાનો-લેંદલાવનો યથાર્થ વિવેક પ્રાપ્ત કરવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થાય અને ક્રમે ક્રમે આવી ઉચ્ચતમ-બરાબર ખીલતી રહે-પૂરતું બળ મેળવતી રહે તો આત્મા જેવી ઉત્તમોત્તમ વસ્તુનું યથાર્થ આંતરદર્શન સુલભ થઈ પડે.

પરમ માનનીય-તત્ત્વદર્શી-મહાનુભાવ-પરમોપકારી ઉપદેષ્ટાઓ વખતેવખત પરમ દયાળુકારી ઉપદેશામૃતનું પાન કરનારા ભવ્ય પ્રાણીઓને માટે તેમણે સાંભળેલ ઉપદેશનું મરતીય-સારભૂત વસ્તુ (Extract) તારવવામાં આવે એટલે કે ઘણા જ ટૂંકા શબ્દોમાં તેનો નેચોડ કાઢવામાં આવે તો તે અમુક દૃષ્ટિએ પ્રાપેક્ષ ભાવપૂર્વક “આત્માને ઓળખો” એવા જે જ શબ્દોમાં કાઢી શકાય ખરો. અન્ય મહાત્માઓ તેમની દૃષ્ટિએ મળી આવતો કંઈક જ બુદ્ધો જ નિચોડ આપણી પાસે મૂકી શકે છતાં પણ કોઈ તત્ત્વચિંતક મહાનુભાવ પુરુષે મૂકેલ

ઉપરના શબ્દો ઘણા જ રહસ્યપૂર્ણ, ભાવવાહક અને અર્થગંભીર જણાતાં હોવાથી તેની નિશ્ચયે આપણે આત્મકલ્યાણની સાધનામાં આગળ વધીએ તો કંઈ ખોટું નથી. ભક્ત-કવિ નરસિંહ મહેતા પોતાના એક ભજનમાં લલકારી ગયા છે કે: “જ્યાં લગી આત્માતત્ત્વ ચિન્થો નહિ ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી.” આવું અનુપમ સ્કુરણ આપણને પરમ સુષુપ્ત દશામાંથી અબ્ધયથી ભરેલી રીતે જાગૃત કરે છે અને આપણને સર્વાંશે માર્ગદર્શક થઈ પડે છે.

અમુક નિશ્ચિત સ્થાને પહોંચવા માટે બુદ્ધે બુદ્ધે સ્થળેથી જેમ લાંબા, ટૂંકા, સરળ કે કઠિન, કંટકમય કે કષ્ટ વર્ગના અનેક રસ્તાઓ હોય છે તેમ “આત્માને ઓળખવા” માટે બુદ્ધા બુદ્ધા તત્ત્વદષ્ટાઓ પોતપોતાની દૃષ્ટિ અનુસાર, અધિકારીની સાધનસામગ્રી અને શક્તિનો ખ્યાલ રાખીને, શ્રીમાન હરિભદ્રસૂરિ મહારાજ કહી ગયા છે તેમ અધિકારીવશાત્ શાસ્ત્રે ધર્મસાધનસંસ્થિતિના સૂત્રને અવલંબીને અનેકાનેક માર્ગ આત્માની ઓળખાણ માટે બતાવી ગયા છે અને તે પ્રત્યેક માર્ગ યથોચિત વિચારણા માગી લે છે.

પ્રસ્તુત વિષયને અંગે સમજી શકાય તેમ છે કે આત્માને ઓળખવાનું કાર્ય સામાન્ય મનુષ્ય માટે ઘણા જ મુશ્કેલી ભરેલું છે; છતાં પણ તે તદ્દન અશક્ય નથી. આત્મદ્રવ્ય અરૂપી હોવાથી અન્ય કોઈ સંબંધન ગમે તેવા મહાન પ્રયાસથી પણ આપણને તેની સીધી રીતે ઓળખાણ કરાવી શકે તેમ નથી. તેનું સ્વરૂપ શાસ્ત્રકારો પણ અંકશ્ય-અવાચ્ય-અનિર્વચનીય હોવાનું જણાવે છે. એટલે આપણે હરકોઈ પ્રયાસે બને તેટલી તમામ શક્તિ ફેરવીને આંતરદર્શન કરવાનું જ રહે છે અને આવા વિશુદ્ધ આંતરદર્શનથી આત્મદ્રવ્યની સાચી અને ખરેખરી ઓળખ થઈ શકે છે.

મૌ કોઇ સહેલાઇથી સમજી શકે તેમ છે કે આપ આંતરદર્શન દ્વંક સુદતના પ્રયાસથી એકે તકાકે સિદ્ધ થઈ શકતું નથી તેને માટે વરસોના વરસોને અને અનેક લવાતરોનો શુદ્ધ દિલનો સતત પ્રયામ આવશ્યક છે. પ્રથમ તીર્થકગ્ના જન્મદાત્રી મરુદેવા માતા કેળના લવમાથી જ મનુષ્યલવ પ્રાપ્ત કરીને હાથીની અળાડીમા બેઠા બેઠા જ સમવસરજીસ્થિત ઋષભદેવ ભગવાનની -ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ નિહાળીને ઉત્તમોત્તમ ભાવનાથી આંતરદર્શન કરી કેવળજ્ઞાન અને પરમાત્મદશા મેળવી શક્યા તેમજ ભરત મહારાજ આરીમા ભુવનમા કેવળજ્ઞાન સ પાદન કરી શક્યા તે જાણ, પરંતુ તેમના જેવા હજી-કર્મી જીવો ગણ્યાગાંઠ્યા જ હોય છે એટલે આપણા નસીબે તો સતત પ્રયાસ અને વીર્ય-ચક્રુરણની જ જરૂર રહે છે

ખાળક જેમ લીંટા દોરતા દોરતા-એકેટો ધૂટતા ધૂટતા એકેટો લખતા શીખી શકે છે તેમ આપણે પણ ધુણધરન્યાયે આત્માના આંતરદર્શન માટે જો પ્રયાસ સતત કર્યે જઈએ તો કાળક્રમે-પુણ્યખળના સયોગે આત્મતત્ત્વની ઓખી કરી શકીએ ખરા આવેા પ્રયાસ કેવા કેવા ઉપાયોથી-સાધનસામગ્રીથી માધ્ય થઈ શકે તે એક સૂક્ષ્મ વિચારણા માગતો જટિલ પ્રશ્ન છે અને મૌ કોઇએ પોતપોતાની માધન-સામગ્રીની વિપુલતા વધાર્યે જઈ સ્વક્રીય અનુ-દ્વળતા મુજબ તેનો ઉકેલ કરવાનો રહે છે

પ્રત્યેક આત્મા મૂળ સત્તાએ અનંતશુભ અને અનંતશક્તિનો ધણી (ભાજડ) છે આવા શુભો અને શક્તિઓની પુન પુન વિચારણા કરતા, શાત ચિત્તે, એકાન્ત સ્થળમા, શુદ્ધ હૃદયની ભાવનાપૂર્વક તેનું મનન કરતા-તેવા મનન અને વિચારણા માટેનો કાળજીપૂર્વકનો અભ્યાસ બારી રાખી-તેવા અભ્યાસમા પ્રાણાન કષ્ટે પણ-ગમે તેવા અસદ્ધ ઉપમર્ગ થતા પણ-પીછેહઠ નહિ

કરતા, દેહાધ્યાસ જે મુખશીલીયાપણામા નહિ અટવાતા-શરીરનું પણ ભાન ભૂલી જવા પૂરતો પ્રયાસ બારી રાખી, આગળ અને આગળ જ વધતા રહેવાની તીવ્ર ભાવના અને તમજા સેવવામા આવે તો સાધ્ય કઈક નજીક આવતું જણાય

આવા આંતરદર્શન માટે બાહ્યચક્ર તદ્દન નકામા છે એટલે પ્રજ્ઞાચક્રધારી-અથ પુરુષને પણ તેવું દર્શન પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તેવા દર્શન માટે પગમ વિવેકબુદ્ધિ અને ઉપયોગશીલતા-રૂપ દિવ્ય ચક્રઓની જ જરૂર છે આવી અનુપમ વિવેકબુદ્ધિ-લેહજ્ઞાન-વસ્તુના યથાર્થ સ્વરૂપનું જાણ તાત્ત્વિક દર્શનની તત્ત્વમતામા જેમ જેમ વૃદ્ધિ થતી જાય, સાવધાનીપૂર્વકની ઉપયોગશીલતા જેમ જેમ ખીલતી જાય તેમ આત્મતત્ત્વનું આંતરદર્શન વધારે સ્પષ્ટ અને દૃઢ થતું જાય છે આબુખાબુના સયોગોથી આડખીલીરૂપ ભલા થતા પ્રત્યાઘાતો આધો-આધ દૂર ખસી જાય છે

આંતરદર્શનની શરૂઆત જ કઈક મુસ્કેલી ભરેલી જણાય છે શાત ચિત્તથી આત્મસ્વ રૂપની પુન પુન વિચારણા તેને શક્ય બનાવે છે ઉચ્ચ ભૂમિકા ઉપર રહેલ તત્ત્વદષ્ટાઓનો નતસગ-દીર્ઘકાલિન પરિચય આંતરદર્શન માટેના પ્રાથમિક અભ્યાસીઓને ઘણી રીતે ઉપકારક અને દાયદાકારક થઈ પડે છે

સમશીતોષ્ણ ઋતુના ડોઈક રમણીય મ ગળ પ્રભાત સમયે અગર તો સૂર્યાસ્ત વખતના સંધ્યા સમયે કે ચંદ્રના ઉદય પ્રમ ગે ધૂધવતા સમુદ્ર-તટે ચા તો કલગ્વ કરતી ખાળખાળ વહેતી સજિતા-તટે એકાત-નિર્જન ગમણીય સ્થાનમાં આસન જમાવીને બેઠા હોઈએ અને હન્યવી આધિ, વ્યાધિ કે ઉપાધિને ઘડીભગ ભૂલી જઈ, અનેક ભવ્ય દ્રશ્યોથી ભગ્ન કુદરતની સુગમ્ય લીલાને

નિહાળતા હોઈએ, સાથે સાથે નિરજ આકાશમાંથી જળતરંગો ઉપર સૂર્ય કે ચંદ્રના કિરણોનું અપૂર્વ નૃત્ય જોવાનું અને તેમજ દિવસભરની અથડામણ પછી આરામ લેવાની તૈયારી કરતાં પક્ષીઓનું આનંદજનક ગાન-તાન કણપટ ઉપર અથડાતું હોય તેવા આનંદ-દાયી ચિરસ્મરણીય પ્રસંગે અર્ધનિદ્રામય સ્થિતિને અટકાવી, ઘડીભર અંતરના ઊંડાણમાં ઊતરવાનું સફલાભ્ય પ્રાપ્ત થાય તેવે વખતે જ ખરાબર આત્મતત્ત્વની કંઈક અલૌકિક વિચારણા જાગૃત થાય તો મહત્ત્વ પુણ્યોદયના પ્રતાપે આંતરદર્શન માટેના દિવ્યચક્ષુની સન્મુખ આત્મતત્ત્વની ઝાંખી થઈ શકે ખરી. તેવી ઝાંખી થતાં અવારનવાર તેવા સફલાગી પ્રસંગોને ઝડપી લેવાતી તાલાલેલી જાગે તો આત્મદર્શન કેવળ અશક્ય નથી.

આત્મતત્ત્વની ઝાંખી કરનારા મુમુક્ષુ પુરુષોનું જીવન સામાન્ય પુરુષોના જીવનથી ઘણું અંશે અનોખું જ હોય છે. તેઓને મલિન કલુષિત વાતાવરણમાં રચ્યાપચ્યા રહેવાનું અસહ્ય થઈ પડે છે. હુનિયાના ઝંઝાવાતોથી દૂરના દૂર નાસી જવાનું જ તેમને જરૂરી જણાય છે. સામાન્ય મનુષ્યો તો તેમને લાગડભૂત જેવા જ ગણી કાઢે છે. તેમને નથી હોતો શિષ્યો વધાર્યે જવાનો મોહ કે સસ્તી કીર્તિ ખાટી જવાની લોભ-લાલસા. કેટલાક મહાત્માવા પુરુષો તરફથી જરૂરી જણાવવામાં આવતાં પ્રશસ્ત કષાય-રાગ-દ્રેષ-ક્રોધ-માન-માયા કે લોભથી પર રહેવાનો જ તેઓ સદાસર્વદા પ્રયાસ કરતા જણાય છે. પોતાની આસપાસ આંખ મીચીને કુઠાવનારા - અંધશ્રદ્ધાળુ અનુયાયી ટોળાની તેઓ કદી પણ જમાવટ કરતા નથી; તેમજ લાખો રૂપિયા એકઠા કરી પોતાની જ નીમેલાની અને દેખરેખ નીચે તેની મનદ્રવતી વ્યવસ્થા કરવાનું જોખમ ઉઠાવવાનું તેમને

પાલવતું નથી. પરોપકારપરાયણવૃત્તિથી જન-સમાજના કલ્યાણાર્થે જ તેઓ પ્રવૃત્તિ કરતા હોય છે. સામાજિક હિંતના ભોગે ઉત્સવો અને ધામધૂમોમાં લાખો રૂપિયાનું પાણી કરાવવાની તમન્ના તેમને હોતી નથી. ધાર્મિક ઝગડાઓ અને અંદર અંદરના કલેશ, કુસંપ કે અશાન્તિમાં વૃદ્ધિ થાય તેવી કોઈ પણ પ્રવૃત્તિથી તેઓ હંતરો ગાઉ દૂર રહે છે. આત્મકલ્યાણને હાનિ પહોંચે-પોતાના આત્માને ઝાંખપ લાગે તેવું કંઈ પણ કાર્ય તેઓ કદાપિ પણ હાથ ધરતા નથી. આવા મહાપુરુષોનો જીવનવિકાસ અન્ય જનોને આદર્શરૂપ થઈ પડે છે.

આગળ કહેવાઈ ગયું છે તેમ આત્મદર્શન તરફ લઈ જતું આંતરદર્શન માની લેવામાં આવતી સહેલાઈથી સિદ્ધ થઈ શકે તેમ નથી. બાહ્ય આડંબર, વાદ્યાતુર્ય કે સુદ્રિયાણી વાતોથી તે સિદ્ધ થઈ શકતું નથી. કેવળ ભાવના ભાવતા મનુષ્યોથી-જનરંજન પૂરતા જ કથાનકો કરનારાને કે ચારિત્રહીન ઉપદેશકોને તેની ઝાંખી થતી નથી. ક્વચિત્ આંતરદર્શનના પ્રયોગોમાં કાળક્ષેપ કરનારાઓ મુગ્ધ જનો ઉપર એવી છાપ પાડતા દૃષ્ટિગત થાય છે કે તેમને આત્મદર્શનની ઝાંખી થતી રહે છે; પરંતુ તેમાં ઘણી વખત તેઓ આત્મવંચના તેમજ પરવંચના કરતા જણાય છે. પોતાની શક્તિ માટે હદ ઉપરાંતનું અભિમાન સેવતા ડોળધાલુ મનુષ્યો આવી વંચનામાં એકદમ ફસાઈ પડે છે.

સરલ સ્વભાવી, ઉચ્ચતમ આદર્શ સેવના-જીવનવિકાસના કાર્યમાં પ્રતિદિન પ્રયત્નશીલ રહેતા, ચારિત્રશીલ, વિનમ્ર સત્જનોને જ આંતરદર્શનના કાર્યમાં પ્રગતિ થતી રહે છે. ધર્મશાસ્ત્રના અઠંગ અભ્યાસી, શાસ્ત્રવિશારદ જોની મહાત્માઓ માટે જે દુઃસાધ્ય થઈ પડે છે, તે ઉપરોક્ત સત્જનોને સુસાધ્ય જણાય છે. મુમુક્ષુ જનો માટે તે અતિ ઉપયોગી વસ્તુ ગણી શકાય.

સમયં મા પમાણ ।

ક્ર

સ્વયં પ્રભ દેવની વિચારણા

લેખક : મોહનલાલ દીપચંદ ચૌહાની.

ઉદ્ધમાથી આજમ મગી, સફાળો જગી
જનાર માનવી ઘડીલગ પોતાની આસપાસની
સૃષ્ટિને કોઈ નવી જ દૃષ્ટિએ નિહાળી ગઢે છે,
તેમ સ્વર્ગલોકમા ઊપજનાર દેવાળી આત્માને
પણ જન્મતા જ ચોતરફ અતુલ અને અનુપમ
સમૃદ્ધિથી ભરપૂર-વિવિધ પ્રકારના દેવતાઈ

આત્મદર્શન આત્મચક્ષુ-દિવ્યચક્ષુનો વિષય
હોવાથી તેમા સામાન્ય દર્શન ઉપરાત વિશાળ
જ્ઞાનની વિપુલતાનો પણ સમાવેશ થાય છે
અને એ જ દૃષ્ટિએ આત્મદર્શનથી થતું આત્મ-
તત્ત્વનું જ્ઞાન-આત્માની ઝોળખ થતી હોવાથી
અને આખરે સુક્ષ્મદશા પ્રાપ્ત થતા આત્મા
પરમાત્મપદને પ્રાપ્ત કરતા તે આત્મમાક્ષાત્કાર
અને પરમાત્મદર્શનનું મુખ્ય કારણ બની ગઢે છે

હઠયોગના દુષ્કર પ્રયોગોથી કે યમ-નિયમ
વગેરે અષ્ટાંગ યોગની સતત પ્રવૃત્તિ માત્રથી
ખરૂ આત્મદર્શન એકદમ સિદ્ધ થઈ જાય એમ
માની લેવું ભેઈએ નહિ, પરંતુ તેને માટે વિપુલ
સાધનમામગ્રી એકઠી કરી, મનની એકાગ્રતા
કેળવતા રહેવું ભેઈએ એકાત ખૂણામા આસન
જમાવી કેવળ આખ મીચીને એસી રહેવાથી
તે સાધ્ય થઈ શકતું નથી પરંતુ ઉપર જણા-
વ્યા મુજબ ચિત્ત વૃત્તિઓ ઉપર કાબૂ મેળવી,
મનની એકાગ્રતા કેળવી, અતરમા બાંડી બાંડી
વિચારણામા તલ્લિન થવાની જરૂર છે જે
કોઈ મોક્ષાર્થી લવી જીવ તેની પ્રાપ્તિ માટે
ઉદ્ધમશીલ બને એ જ અભ્યર્થના

વિલામોથી પૂર્ણ-વિમાનો અવલોકતા એ
પ્રકારની સ્થિતિ મહજ લાધે છે જે એટલો જ
કે કુચવી માનવ, સ્મૃતિપ્રદેશમા વધુ ને વધુ
અવગાહન કરતા, વ્યવહાર બની, અમલ સ્થિતિ
નો-નિદ્રાના અક્રમા પોદતા પૂર્વેની દશાનો-
ખ્યાલ અનુભવે છે અને નવીન દૃષ્ટિ એ તો
સ્વપ્નદશાના અતે લાધેલ એક આભાસ માત્ર
હતી એમ ખૂણુ અવધારે છે, પણ દેવલોકમા
ઉદ્ભવનાર આત્માની એથી ભુદી દશા હોય છે
એની નજર સામેના પદાર્થો સ્વપ્નપ્રદેશના નહિ
પણ સાક્ષાત અને સાચા હોય છે, એટલે પ્રાપ્ત
થયેલ જ્ઞાનના ઉપયોગમા ડોકિયુ કરતા જ
પૂર્વ જીવનની ઝાંખી એને થાય છે આવા જ
એક દેવના જીવન પ્રતિ આપણા ચક્ષુ ફેંચીએ
વાત ઘણા પુરાણ વર્ણોની છે એનો અકોટા
પ્રથમ તીર્થપતિ શ્રી ઋષભદેવ તીર્થ કરના
પૂર્વભવ સાથે ભેડાયેલો છે પણ આપણે તો
માત્ર એમાના એકાદ પ્રસંગની બેઠતી નોધ
લઈ, પરમાત્મા શ્રી મહાવીરદેવે પ્રથમ ગણધર
શ્રી ગૌતમસ્વામીને કહેલ વચન

‘ગોયમા, સમયં મા પમાણ ।’

અર્થાત-હે ગૌતમ સમય માત્ર પણ પ્રમાદ
કરીશ નહીં કેવુ ટકશાળી છે-વિશ્વના સતત
ચાલુ રહેલા ક્રમમા કેવુ અબાધિત છે એનું
તોલન કરવાતું છે વાચક, મત્વર મનરૂપી
અશ્વને વિનુતવેગે દોડાવ । ઇશાન દેવલોકમા
પુ’પશુચ્યામાથી તત્તના જન્મેલા અને જોત-
જોતામાં યૌવનના આગણે આવી બેસેલ

એવા શ્રીપ્રભ નામના વિમાનના સ્વામી સ્વયં-
પ્રભદેવના સ્વતઃ ગહાર પડતાં ઉદ્ગાર શ્રવણ
કરવામાં એક ચિત્ત બન !

‘અહા ! પૂર્વભવે હું મહાબળ રાજા,
ચોટા પ્રદેશનો સ્વામી, અપાર હય-ગય-રથ
અને સૈનિકોની ટુકડીઓનો માલિક, સંજ્યાબંધ
રમણીઓનો ભરથાર, મારા રમણીય પ્રાસાદોમાં
માનવજીવનને ઉપયોગી કર્મ વસ્તુઓની કમીના
હતી ? સંસારમાં સુંદર મનાતા સુખોમાં
કર્મ કયાશ હતી ? અહર્નિશ રમણીય પ્રાસા-
દોમાં, કમનીય રમણીવૃંદ સાથે હું વિવિધ
પ્રકારની કીડાકેલી કરતો અને અવનવા વિલાસો
માણતો. ગણતરીના કલાકો રાજ્યની ચિંતામાં
જતાં અને એમાં પણ ચાર મંત્રીઓની પ્રજ્ઞાનો
સહકાર હોવાથી મારી ચિંતા એ તો નામ
માત્રની જ ને !

અરે, રોજના એ આનંદપ્રમોદના કમમાં
મેં ઠાલવી બીજી બાબુ પણ હોય છે અથવા
તો સુખ પાછળ દુઃખ રહેલું છે એનો કોઈ દિ’
વિચાર સરખો પણ સેવ્યો હતો ખરો ? કદી
નહીં. એ વેળા ધર્મ એ તો સ્વાર્થી પુરુષોએ
ગોઠવેલા પ્યાદા જેવો લાગતો ! બુદ્ધા બુદ્ધા
દર્શનકારોએ લોળી જનતાને ભરમાવી પોતાની
બુદ્ધિમત્તાનો અમકારો જતાવવા-પોતાના જીવ-
નનો સુખે નિર્વાહ કરવાના ઉપબવેલા સાધન
સમાન એ ધર્મને હું લેખતો. ચાર મંત્રીઓ-
માંના ત્રણની પણ વિચારણા મારા સરખી જ
હતી ને ! વિધ વિધ મતાંતરો અને રંગબેરંગી
વિચાર સરણીઓ પરથી તેઓએ ખેંચેલા

અતુમાનો સાથે જ એ વેળા મારા મનને સો
ટચના સોના જેવા હતા, એટલું જ નહિ, પણ
એમાં રહેલ અતૂટ શ્રદ્ધાના બેરે મેં મારું
જીવન પણ ખર્ચી નાંખ્યું હતું, એમ કહેવામાં
જરા પણ ખોટું નથી !

ચોથા મંત્રી સ્વયંબુદ્ધિએ મારા પ્રત્યેની
ભક્તિ અને હાર્દિક પ્રેમથી આકર્ષાઈ, જ્ઞાની
ભગવંતના મુખે શ્રવણ કરેલી મારા જીવન-
દીપને બુઝાવાના સાત દિન બાકીની વાત ન કરી
હોત અને એની કિંમતી સલાહને માન આપી
મેં જિંદગીનો એ નજીવો સમય આત્મત્રેય
નિમિત્તે ન ખર્ચ્યો હોત તો આજે હું ક્યાં
હોત ? કદ બીકી ગત્તામાં ધકેલાઈ ગયો હોત ?

એ વેળા ત્રણ મંત્રીઓના અનુભવે હું
નાચ્યો હોત, એમની પૂર્વે મળતી સલાહ
પ્રમાણે વર્ત્યો હોત તો મારા જીવનનો
અંતિમ પડદો કરુણદશામાં પડી જત ! જે
ભૂમિમાં પેદા થયો એના દર્શન સરખા પણ
ન જ સંભવત ! સાત દિનનો સમય વર્ષોની
સંજ્યા આગળ શી ગણનામાં ? એટલો
મામૂલી કાળ પણ મેં મારા મહાન ઉપકારી
મંત્રીની સલાહ માની, એની સૂચના અનુ-
સાર પવિત્ર સંયમમાર્ગ લેવામાં અને નિર-
તિચારપણે પાળવામાં ગાળ્યો એનું પરિણામ
કેવું સુંદર આવ્યું ?

સમય માત્ર પ્રમાદ ન કરીશ એ વચન
કેવું ગંભીર છે ? એમાં કેવી ઊંચા પ્રકારની
દીર્ઘદર્શિતા છે ? (ચાહું)

ધર્મ

પરોપકાર તે પુન્ય છે,
જ્ઞાનીએ સંક્ષેપમાં,
હજારથી ભૂમિ બિખરે,
ધર્મનાવ સંસારમાં,

પરને પીડા તે પાપ;
આપ્યું ધર્મનું -માપ.
પુન્યે પાપ ઠેલાય;
ભવનો પાર પમાય.

અમરચંદ માવજી શાહ

અમર આત્મ મંથન

(ગત વર્ષના પૃષ્ઠ ૨૭૩ થી શરુ)

લેખક અમરચંદ માવજી રાહ

૮૭ લેખકોએ અને કવિઓએ પોતાની શક્તિનો, પોતાને મળેલી બુદ્ધિનો, અનુભવનો લાભ અન્ય આત્મીઓને આપવો તે પણ એક પરમાર્થ તો છે જ, પરંતુ આત્મસાધકતા પણ અવશ્ય છે તે દ્વારા પોતાના જ્ઞાનમા વધારો થવા સાથે આત્માનંદ અને આત્મસંતોષ પ્રાપ્ત થવા સાથે નિવૃત્તિનો સંદુપયોગ અને સ્વાધ્યાયનો લાભ મળે છે ગદ્યા સાહિત્યના ધોધમાર પ્રવાહ સામે તાત્વિક તેમજ સ્પર્શકારી વર્તમાન યુગને અનુસરતું સાહિત્ય સર્જી, જગત જીવોને તૃપ્ત કરવા અને અવળે માર્ગેથી સવળે માર્ગે લાવવા માટે આવશ્યકનું છે

૮૮ જેને દેહમા 'હું' પણ છે, જે પોતાનું નથી તે પ્રાપ્ત કરવા માટે જીવનને વેડફવું અને 'મારું' છે એમ કહેવું તે મિથ્યાત્વ છે

૮૯ જે વળતે જે ઇચ્છા થાય તે વળતે તે ઇચ્છાને-તૃષ્ણાને રોકી તે વગર ચલાવી લેવાની વૃત્તિ જાગૃત રહેવી તેનું નામ જ તપ.

૯૦ જીવનની દરેક પ્રવૃત્તિમા આત્મધ્યાન જાગૃત રહે, કર્તવ્યનું ભાન બુદ્ધિય નહિ, ઉપયોગપણે પ્રવર્તન તે સયમ

૯૧ પરવસ્તુ ઉપર પ્રીતિ કે અદેખાર્થ ન થાય અને પ્રેમરૂપ અમીદષ્ટિની સ્થિરતા તે સમભાવ

૯૨ ગમે તેવા વિષય કે વિકલ્પ પ્રસંગોમા પણ આત્માનંદ અને સમતા રહે તે શાંતિ

૯૩. કોઈ પણ જીવ પ્રત્યે દ્રેષ કે મત્સર ન થાય, દુષ્ટી જીવોને દેખી અનુકંપા આવે- કરુણા બિભરણ, સુખી દેખીને મૈત્રીભાવ થાય તેનું નામ દયા

૯૪ સંસારરૂપી અટવીમા મુસાફરી કરતો આત્મા રાગદ્વેષરૂપ અજ્ઞાન ડાબડાઓ અડાવી ઘાણીના બળદની માફક ફર્યા કરે છે. દેખીતી રીતે તે પથ કાપે છે, પરંતુ પરિણામે તો જ્યાનો ત્યા જ એ દેખાય છે કોઈ જ્ઞાની માર્ગદર્શક શરૂનો સમાગમ થાય અને અજ્ઞાનરૂપી પાટાઓ કાઢી નાખી પ્રેમરૂપી જ્ઞાનાજન આજી તેને દૃષ્ટિ આપે અને સવરનિર્જરારૂપ તેને સીધી સડક બતાવે તો તે ઇચ્છિત સ્થાને અવશ્ય પહોંચી શકે

૯૫ જેમ પાણીના રેલાને નિચાણવાળા લાગમા સરી જતા વાર લાગતી નથી તેમ આ આત્માની અનાદિથી કર્મપ્રભાવે નીચી દશા હોવાથી મનરૂપી પાણીનો રેલો વિષય-કંધાય આદિ પાપકર્તવ્યમા જલદી વળી જાય છે એ પ્રવાહ અટકાવવા અને સીધે માર્ગે વાળવા આત્મજ્ઞાનરૂપી મશિન ગોઠવી, પુરુષાર્થરૂપ પાવરથી એ પ્રવાહને બદલી, આત્મશાંતિના માર્ગે વાળી શકાય, નહિતર મનનો પ્રવાહ એટલો બધો ભેરદાર છે કે વચન ને કાયા સ્થિર હશે તો પણ મનનો રેલો રાગદ્વેષરૂપ નીકોદ્વારા વહ્યા જ કરતો હશે (ચાલુ)

શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલ અભિપ્રાયો—

૧. આચાર્ય શ્રી વિજયમોહનસૂરિજી તથા વિજયપ્રતાપસૂરિજી મહારાજ પાલીતાણાથી લખી જણાવે છે કે:

સુશ્રાવક ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

સેક્રટરી, શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

અનંતજ્ઞાનીશ્રી જિનેશ્વર પ્રભુના શાસનમાં દ્રવ્યાનુયોગ, ચરણકરણાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ અને ધર્મકથાનુયોગ એમ ચાર વિભાગમાં શ્રુતજ્ઞાન વહેંચાયેલું છે. તે ચારે-ય વિભાગમાં લભ્ય આત્માઓને ગુણુશ્રેણિ ઉપર ચઢાવવામાં પ્રાથમિક સહાયક કાર્ધ પણ અનુયોગ હોય તો ધર્મકથાનુયોગનો પ્રથમ નંબર ગણવામાં આવે છે. એમાં પણ પરમાત્માશ્રી તીર્થંકર મહારાજના ચરિત્રો તો ખૂબ જ ઉપકારક નીવડે એમાં કાંઈ આશ્ચર્ય નથી. તમોએ લભ્ય જીવોની જ્ઞાનપિપાસા પૂર્ણ કરવાની અભિલાષાથી બાહ્ય-અભ્યંતર સૌંદર્યપૂર્ણ શ્રી આદીશ્વર પ્રભુનું ચરિત્ર પ્રકાશનમાં મૂક્યું છે, તે ઘણું જ લાભદાયી છે. પ્રકાશક તેમજ વાચકવર્ગ બન્નેનો પ્રયાસ સફલ થાય અને આત્મિક ગુણોનો વિકાસ થાય એ જ અમો ઇચ્છીએ છીએ.

૬: ધર્મવિજયના ધર્મલાભ

૨. પ્રાંતીજથી મુનિ હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ લખી જણાવે છે કે:

શ્રીયુત ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

સેક્રટરી, શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

તમારા તરફથી અભિપ્રાયાર્થે શ્રી આદિનાથ ચરિત્રની નકલ મળી છે. સાભાર સ્વીકારી છે. તેના વાચન પછી ઉદ્ભવેલા વિચારો અભિપ્રાય તરીકે લખું છું.

આ એક જૈન મહાકાવ્ય છે. એનું નવસર્જન જૈન શ્વેતાંબર જૈનાચાર્ય અને કવિકુલ-દિનમણિ શ્રી અમરચંદ્રસૂરીશ્વરજીએ ૧૦૩૦૨ શ્લોકોમાં કરેલ છે. આ મહાકાવ્ય મૂળ સંસ્કૃત ભાષામાં રચાયેલું છે અને ઘણી ઉચ્ચ કક્ષાનું છે. ભાષા અને ભાવ મનોહર છે. રસ, અલંકાર, શબ્દલાલિત્ય વગેરે આત્મા પર અજળ અસર ઉપજાવનારાં છે.

આ મહાકાવ્યનું શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષાંતર તૈયાર કરીને સુપ્રસિદ્ધ શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાએ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરી, સાહિત્ય ઉપાસકોને અપૂર્વ અંથસાહિત્યની ભેટ ધરીને ઉમદા સેવા બજાવી છે. છપાઇ, સફાઇ, અને મનોહર કલામય ચિત્રસહિત, પાકું પૂઠું વગેરે ભેટોં ૩. ૫)ની કિંમત ઘણી જ વ્યાજબી છે.

ભાષાંતરકારે ભાષાંતરમાં ઘણી જ કાળજી રાખી છે. તેથી તે વાંચતાં મૂળ સંસ્કૃત જરૂરે જ રસ પ્રાપ્ત થાય છે તે પુસ્તક પૂર્ણ કર્યા સિવાય નીચે મૂકવા મન જ ન થાય તેમ લાગે છે.

આ કાર્યથી શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાએ જૈન સમાજ-ગુજરાતી સાહિત્યની મોટી સેવા બજાવી છે. આ ધાર્મિક પુસ્તક જે ભાવનાપૂર્ણ છે તે ગુજરાતી ભાષાની દરેક લાઇબ્રેરીઓ શોભાવે તે ઇચ્છવા લાયક છે. આ મહાકાવ્ય જૈન અને જૈનેતર દરેકને લાભદાયક નીવડશે.

આ પુસ્તક છપાવવામાં સુપ્રસિદ્ધ જૈન દાનવીર રા. સા. શેઠશી કાન્તિલાલ ઇશ્વરલાલ જે. પી.એ પોતાના દ્રવ્યનો સદુપયોગ કર્યો છે તે પ્રશંસાપાત્ર છે. આ રીતે દરેક ધનિક સદૃશદરેશો સાહિત્ય પ્રચારમાં પોતાનો હિસ્સો આપે એમ આપણે ઇચ્છીએ. મુનિ હેમેન્દ્રસાગર

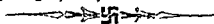
સ્ત્રી ઉપયોગી ખાસ ગ્રંથો.

નીચે જણાવેલા ગ્રંથો ગહેનોએ યાગ વાચવા જેવા છે જેમા

—: શિયળવતી મહાદેવીઓના ચરિત્ર :—

૧ આદર્શ જૈન સ્ત્રીરત્ના—ગહેનોના ચરિત્ર સાથે સ્ત્રીનું કર્તવ્ય, ખરેખરી શૃદ્ધિથી કેમ બની શકે વગેરેનું વિગતરૂપ વર્ણન આપવામા આવેલ છે કિ રૂ ૩ ૧-૦-૦

૨. શ્રી સુરસુદરી ચરિત્ર—સુદર, સગલ, ઉપદેશક ખાસ વાચવા લાયક ચરિત્ર કિ રૂ ૩ ૧-૮-૦

સત્ત્વશાળી અને આદર્શ પુરુષચરિત્રો

૧ સુમુખનૃપાર્દિ ધર્મપ્રભાવગ્રંથની કથા (ચરિત્ર)	.. ૧-૦-૦
૨ કુમારપાળ પ્રતિબોધ	.. ૩-૧૨-૦
૩ જૈન નગરન ભામાત્મક	.. ૨-૦-૦
૪ પૃથ્વીકુમાર ચરિત્ર	.. ૧-૦-૦
૫ પ્રભાવક ચરિત્ર (આવીશમા પૂર્વાચાર્ય ભગવાનના ચરિત્ર)	.. ૨-૮-૦
૬ સમરસિદ્ધ ચરિત્ર (સમગ્રશાહ) શ્રી શત્રુજયનો પદગમે ઉદ્ધાર	.. ૦-૨-૦
૭ શ્રી ઈર્માશાહ ચરિત્ર શ્રી શત્રુજયનો સોળમે ઉદ્ધાર	.. ૦-૪-૦
૮ દલિંગનુ યુદ્ધ યાને જૈન મહારાજા ખાગેલ	.. ૦-૧૨-૦
૯ શ્રી વિગયાનસ્યુતિ	.. ૦-૮-૦

દરેક ગ્રંથો પ્રભાવશાળી, મહાન નગરનોના ચરિત્રો ખાસ મનન-કર્યા જેવા, ઉપદેશક, સાદી અને સગલ સુખગતી લાપાગા સુદર દાર્ષનિક, આદર્શ આઈડીંગ અને ઈશ્વા કાગળોમા પ્રગટ થયેલા છે પોસ્ટેજ જુદુ

નવા છપાતા મૂળ ગ્રંથો

૧. બૃહતકલ્પસૂત્ર ભાગ ૬ થો (છેલો ભાગ) થોડા વખતમા પ્રગટ થશે
- ૨ શ્રી કથારત્ન કોશ (પ્રેસમા)
- ૩ શ્રી પ્રાકૃત વ્યાકરણ દ્વિતીય (પ્રેસમા)
- ૪ ત્રિપિઠિલાકા પુરુષ ચરિત્ર (પર્વ ૨-૩-૪-૫-૬) (પ્રેસમા)

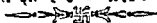
શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર

(શ્રી વર્ધમાનસુરિકૃત)

૫૪૭૪ શ્લોકપ્રમાણુ, મૂળ સરકૃત લાપા અને સુંદર શૈલીમા વિસ્તારપૂર્વક જુદા જુદા આગતો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક ગ્રંથોમાથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનસુરિકૃતે સ ૧૨૯૬ ની સાનમા લખેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે

આ ગ્રંથમા પ્રભુના ત્રણ ભવો, પાત્ર દ્રવ્યાણુકો અને ઉપદેશક જાણુવાં યોગ્ય મનનીય સુંદર બોધપાઠો, તરતજ્ઞાન, તપે વગેરે સજીવીની વિસ્તૃત દર્શકતોના વર્ણનો સાથે પુણ્ય ઉપગ પુણ્યાદય ચરિત્ર, ગરિભોજન ત્યાગ અને આદર, જાગવન, શૃદ્ધિથી આદિની અનેક સુદર, રસ્યક, રમપદ, આહ્વાદક કથાઓ-આપેની છે કે જેમાની એક કથા પૂરી ચતાં ખીજ વાચવા મન લવચાલ છે અને પૂરી કરવા ઉત્સુકતા થાય છે તે તમામ કથાઓ ઉપગ ગ્રાહ્ય અને સુર ઉપદેશ પશુ સાથે આપેલ છે

કિ મત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદુ

શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલ અભિપ્રાયો—

૧. આચાર્ય શ્રી વિજયમોહનસૂરિજી તથા વિજયપ્રતાપસૂરિજી મહારાજ પાલીતાણાથી લખી જણાવે છે કે:

સુશ્રાવક ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

સેક્રેટરી, શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

અનંતજ્ઞાનીશ્રી જિનેશ્વર પ્રભુના શાસનમાં દ્રવ્યાનુયોગ, ચરણચરણાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ અને ધર્મકથાનુયોગ એમ ચાર વિભાગમાં શ્રુતજ્ઞાન વહેંચાયેલું છે. તે ચારેય વિભાગમાં ભવ્ય આત્માઓને ગુણશ્રેણિ ઉપર ચઢાવવામાં પ્રાથમિક સહાયક કાર્ત્ત્ત્વ પણ અનુયોગ હોય તો ધર્મકથાનુયોગનો પ્રથમ નંબર ગણવામાં આવે છે. એમાં પણ પરમાત્માશ્રી તીર્થંકર મહારાજના ચરિત્રો તો ખૂબ જ ઉપકારક નીવડે એમાં કાંઈ આશ્ચર્ય નથી. તમેએ ભવ્ય જીવોની જ્ઞાનપિપાસા પૂર્ણ કરવાની અભિલાષાથી બાહ્ય-અભ્યંતર સૌંદર્યપૂર્ણ શ્રી આદીશ્વર પ્રભુનું ચરિત્ર પ્રકાશનમાં મૂક્યું છે, તે ઘણું જ લાભદાયી છે. પ્રકાશક તેમજ વાચકવર્ગ બન્નેનો પ્રયાસ સફલ થાય અને આત્મિક ગુણોનો વિકાસ થાય એ જ અમેા ઇચ્છીએ છીએ.

દઃ ધર્મવિજયના ધર્મલાભ

૨. પ્રાંતીજથી સુનિ હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ લખી જણાવે છે કે:

શ્રીયુત ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ

સેક્રેટરી, શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર.

તમારા તરફથી અભિપ્રાયાર્થે શ્રી આદિનાથ ચરિત્રની નકલ મળી છે. સાભાર સ્વીકારી છે. તેના વાચન પછી ઉદ્ભવેલા વિચારો અભિપ્રાય તરીકે લખું છું.

આ એક જૈન મહાકાવ્ય છે. એનું નવસર્ગન જૈન સ્વેતાંબર જૈનાચાર્ય અને કવિકુલદિનમણિ શ્રી અમરચંદ્રસૂરીશ્વરજીએ ૧૦૩૦૨ શ્લોકોમાં કરેલ છે. આ મહાકાવ્ય મૂળ સંસ્કૃત ભાષામાં રચાયેલું છે અને ઘણી ઉચ્ચ કક્ષાનું છે. ભાષા અને ભાવ મનોહર છે. રસ, અલંકાર, શબ્દલાલિત્ય વગેરે આત્મા પર અજબ અસર ઉપજાવનારાં છે.

આ મહાકાવ્યનું શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષાંતર તૈયાર કરીને સુપ્રસિદ્ધ શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાએ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરી, સાહિત્ય ઉપાસકોને અપૂર્વ અંશસાહિત્યની ભેટ ધરીને ઉમદા સેવા બજાવી છે. છપાઈ, સફાઈ, અને મનોહર કલામય ચિત્રસાહિત્ય, પાકું પૂઠું વગેરે જોતાં ૩. ૫)ની કિંમત ઘણી જ બચાવળી છે.

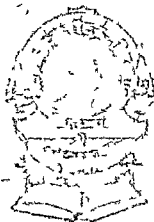
ભાષાંતરકારે ભાષાંતરમાં ઘણી જ કાળજી રાખી છે. તેથી તે વાંચતાં મૂળ સંસ્કૃત જોડે જ રસ પ્રાપ્ત થાય છે તે પુસ્તક પૂર્ણ કર્યા સિવાય નીચે મૂકેલા મન જ ન થાય તેમ લાગે છે.

આ કાર્યથી શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાએ જૈન સમાજ-ગુજરાતી સાહિત્યની મોટી સેવા બજાવી છે. આ ધાર્મિક પુસ્તક જે ભાવનાપૂર્ણ છે તે ગુજરાતી ભાષાની દરેક લાઙ્ગેરીઓ શોભાવે તે ઇચ્છવા લાયક છે. આ મહાકાવ્ય જૈન અને જૈનેતર દરેકને લાભદાયક નીવડશે.

આ પુસ્તક છપાવવામાં સુપ્રસિદ્ધ જૈન દાનવીર રા. સા. શેઠશ્રી કાન્તિલાલ પ્રચરલાલ જે. પી.એ પોતાના દ્રવ્યોના સદુપયોગ કર્યો છે તે પ્રશંસાપાત્ર છે. આ રીતે દરેક ધનિક સદ્ગૃહસ્થો સાહિત્ય પ્રચારમાં પોતાનો હિસ્સો આપે એમ આપણે ઇચ્છીએ. સુનિ હેમેન્દ્રસાગર

આચાર્યશ્રી
પ્રજ્ઞાશ્રી

અધ્યક્ષ—
શ્રી જી. આમલદે મેળા-આચાર્યશ્રી

આહિત્ય (પુસ્તક) પ્રકાશન

(ગુજરાતી ભાષાના તૈયાર થતા તથા છપાતા ગ્રંથો)

આ સભા તરફથી નીચેના ગુજરાતી ગ્રંથો છપાય છે.

૧. શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું અપૂર્વ દુર્ગતચરિત્ર—વિવિધ રંગની સુંદર અનેક છબીઓ, કાચા કાગળો, સુંદર અક્ષરો, સુશોભિત કપડાંના ગાર્મન્ટોથી અલંકૃત તૈયાર થાય છે. શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ અગ્નિ ક્ષેત્ર પશુ કંડાની દૃષ્ટિએ વિશેષ આકર્ષક પ્રગટ થશે.

૨. શ્રી સુમતિનાથ ચરિત્ર—શ્રી સોમપ્રભાચાર્યકૃત, દસ હજાર પંક્તિ પ્રમાણ, અનેક નવીન તરત્ત્વવાનતા વિષયો, બોધદાયક કથાઓ, અનેક અલુવા ચોગ્ય નવીન હરીશ્વરોથી ભરપૂર મહત્વનું ચિત્રારૂપ પૂર્વક ચરિત્ર અનેક રંગની સુંદર લાવવાલી છબીઓ સહિત.

શ્રીમંત જૈન બંધુઓએ આવા અપૂર્વ સાદિલ (જ્ઞાનોદ્ધાર) મારે-જેના ગ્રંથોની અનેક ભવ્યાત્મા આત્મકલ્યાણ કરે છે—આર્થિક સહાય આપી અમર નામ કરવા પ્રયત્ન છે.

૩. કથારત્નકોશ—અનેક ઉપદેશક વિષયો સાથે અપૂર્વ, સારી, સરસ, સુંદર કથાઓ સહિત, ખંભાતના પ્રાચીન લંડારની તાલપત્રીય પ્રત-જેની ખીટ પ્રત દળેલી પણ નથી અને અક્ષર સુધી નહિ પ્રગટ થયેલ-ઉપરથી તૈયાર થશે.

૪. ભગવાન મહાવીરના ગુગની મહાદેવીઓ (સતી માતાઓના ચરિત્ર)—વિહાન ભેખઃ રા. મુશીસને હાથે લખાયેલ, સુંદર ચિત્રો સહિત છપાય છે.

૫. શ્રી સંઘપતિ ચરિત્ર—ખંભાતના પ્રાચીન લંડારની તાલપત્રીય પ્રત ઉપરથી જે ગ્રંથ મળ્યો ત્રિશ્વેશ્વરભણિ વસ્તુપાળના પોતાના દુરતાક્ષરથી લખેલ છે; જેમાં તીર્થયાત્રા સંઘ લઈ સાથે કરવાથી આત્માને શું શું લાભ થાય છે! અનેક પ્રાણીઓનો કેવા કેવા પ્રકારનો ઉદ્ધાર થાય છે! યાત્રાસંઘ કેવા વિવિ-નિધાનથી નીકળે છે અને સરળ સંઘને યાત્રા કરાવાય છે! કોણ કોણ સદાત પુરુષોએ તેવી રીતે સંઘ કાઢી યાત્રા કરી છે અને પુણ્ય વસ્તુપાળે શ્રી મહાનંદ, શ્રી ગિરનારજી પવિત્ર તીર્થની યાત્રા સંઘ કાઢી કરી કેમ આત્મકલ્યાણ સાધ્યું છે! શ્રી આંહિનાથ, શ્રી નેમનાથ, શ્રી બૃહસ્પતિના અક્ષિપ ચરિત્રો સહિત અનેક વિવિધ રંગની છબીઓ સાથે સુંદર, આકર્ષક અને વારંવાર પઠનપાત્ર કરવા ચોગ્ય વિષયોથી ભરપૂર ગ્રંથ તૈયાર થાય છે.

ઉપરના ગ્રંથોમાં આર્થિક સહાયની અપેક્ષા છે. આર્થિક સહાય આપનાર જૈનબંધુઓની હજાર પ્રમાણે, સગાના ધારા મુજબ સર્વ ગથો ભેટ, અદ્ય કિંમતો, સિરિટ (ગ્રંથમાળા) તરીકે અને જ્ઞાનોદ્ધારના કર્ણો મારે સભાને અર્પણ કરે તો તે પ્રાઈ રીતે સભા પ્રમાણિકપણે પ્રકાશન કરી આપશે.

ઉપરોક્ત પાંચે અનુષ્ઠાન ગ્રંથો તૈયાર થાય છે. હાલમાં ધણા જૈન બંધુઓએ હકીમી અમાધારનું ઉપાર્જન કરી છે. વર્ષોના વર્ષો સુધીનું સ્મરણ અને યાદગીરી રહેવા સાથે જ્ઞાનોદ્ધારથી પત્ની જ્ઞાનમંથિ અને પોતાના અને અનેક વાચકોના આત્મકલ્યાણનું આ અપૂર્વ સાધન છે. આ અપૂર્વ લાભ કેવા ચૂકવું નહિ. અમારા સુંદર પ્રકાશનો મારે અમારે હજારોની જરૂર નથી, જે મારે અનેક અભિપ્રાયો મળ્યા કરે છે, તેથી સમજી રાકાય તેમ છે.

પુસ્તક ૪૧ મુ
અંક ૬ હો.

આત્મસં ૪૮
વીર મ ૨૪૭૦

વિક્રમ સ ૨૦૦૦ પાપ.
ઈ સ. ૧૯૪૪ લાન્ડુઆરી

(નીચેનું મગલાષ્ટક પ્રાત કાળમાં વિક્રતા ને મનુષ્યો બોલે છે તેના સર્વ
વિન્ને નાશ થતા નગતમા અત્યંત મગળ પામે છે એમ અચક્તો નવારે છે
દરેક શુભમા બાળક-બાળિકાઓને લખ્યુંથમા મુખ પાડ કરાવવાની નરર છે
તેમન ધાર્મિક પાઠશાળા કન્ધારાશામા પણ આ મગલાષ્ટક પ્રાત કાળમાં પ્રથમ
અદ્વાપૂર્વક બોલી પછી બીજી કાર્ય કરે તે શીખવાની નરર છે)

મંગલ સ્તુતિ.

મગલં મગધાન્ વીરો, મંગલ ગૌતમ પ્રમુ ।
મંગલ સ્થૂલભદ્રાદ્યા, જૈનધર્મોઽસ્તુ મંગલમ્ ॥
નામેયાદ્યા જિના સર્વે મરતાદ્યાઞ્ચ ચક્રિણ ।
કુર્વંતુ મગલ સર્વે વિષ્ણવ પ્રતિવિષ્ણવ ॥
નામિસિદ્ધાર્થમૂળાદ્યા જિનાના પિતર સમે ।
પાલિતાપેન્ડસામ્રાજ્યા જનયતુ જય મમ ॥
મલ્લદેવીત્રિશલાદ્યા વિરયાતા જિનમાતર ।
ત્રિજગજ્જનિતાનદા મગલાય મવતુ મે ॥
શ્રીપુહરીકેન્દ્રભૂતિપ્રમુખા, ગણવારિણ ।
શ્વતકેવલિનોઽન્યેઽપિ મગલાનિ દિશંતુ મે ॥
બ્રાહ્મીચદનવાલાદ્યા મહાસત્યો મહત્તરા. ।
અસહશીલલીલાદ્યા ચચ્છંતુ મમ મંગલમ્ ॥
ચક્રેશ્વરીસિદ્ધાધિકામુખ્યા. શાસનદેવતા ।
સમ્યગ્દશા વિમ્નહરા રચયતુ જયશ્રિયમ્ ॥
કર્પદ્વિમાતંગમુખ્યા યક્ષા વિરયાતવિક્રમા ।
જૈનવિમ્નહરા નિત્યં દિશન્તુ મગલાનિ મે ॥

સ આહક
આત્મવંદ

ખરેખર વાંક તેનો છે

(કન્વાલી)

- હતી લક્ષ્મી ઘણી જ્યારે, દોડાવી મોટરે ત્યારે;
ન મળતું અન્ન અત્યારે, બતાવો વાંક કેનો છે ? ૧
- ઉછેર્યો દુઃખ ઘણું સહીને, પુત્રને ચાકરી કરવા;
પિતાને પાટુઓ મારે, બતાવો ૨
- કરી આશા કમાવાની, ક્યેયો વ્યાપાર લાખોનો;
ગયું ધન ના મળી કોડી, બતાવો ૩
- સંપત્તિમાં સગાં રનેહી, બનીને સાર સહુ લેતાં;
આપત્તિમાં થયા અજગા, બતાવો ૪
- હબરો માનવી નમતા, આદર સત્કાર બહુ કરતા;
નથી કોઈ સામને જોતું, બતાવો ૫
- મળી લક્ષ્મી ઘણાં સુંદર, બંધાવ્યા મહેલ મહેલાતો;
લોગવવા ના રહ્યા ઘણુ પણ, બતાવો ૬
- મૂછોપર તાવ દેતા'તા, અછકડ થઈ આપ ફરતા'તા;
નિહાળી લોંચ તે ચાલે, બતાવો ૭
- પહેરવા નવ નવાં વસ્ત્રો, હતાં મિષ્ટાન્ન ખાવાને;
ચીંથરેહાલ તે ભટકે, બતાવો ૮
- હતી આશા ઘણી મોટી, જગતમાં નામ કરવાની;
પરંતુ થઈ દશા માઠી, બતાવો ૯
- બધી વાતે હતા સુખિયા, દયાનું દાન પણુ કરતા;
દયા ચાચે હવે પોતે, બતાવો ૧૦
- રૂપાળા ખૂબ રઢિયાળા, હતા ત્યારે અકિત કરતા;
ધૂણાનું પાત્ર તે બનતા, બતાવો ૧૧
- સખળ થઈને ઘણા નિર્જાળ, પ્રાણિયોને સતાવ્યા'તા;
બીજને આસરે જીવે, બતાવો ૧૨
- દશાઓ શ્રેષ્ઠની માઠી, સકળ સંસારની કરતી;
રહી અટપ મહાશક્તિ, ખરેખર વાંક તેનો છે. ૧૩

રચયિતા:—

આ. શ્રી વિજયકંતુરસરિશ મહારાજ.

સાચો પ્રકાશ

લેખક આ. શ્રી વિજયકંરુરસૂરિય મહારાજ

અત્યારે તો ચોમેરથી કોલાહલ થઈ રહ્યો છે કે ઉદ્યોત થયો, ઉન્નતિ થઈ, પ્રકાશ થયો ક્યા કઈ દિશામાં ? પૃથ્વીએ તો એ જ ઉત્તર મળે છે કે વીતરાગના શાસનની, વીતરાગના ધર્મની લાગ્ય ફેર હોય કે મતિમદતા હોય ગમે તે કારણને લઈને બતાવેલી દિશામાં દૃષ્ટિ કરીએ છીએ તો ગાઢ અધકાર જ અધકાર દેખાય છે કહીએ છીએ કે ગાઢ અધાર છે, તો તેઓ ખૂંસો પાડી ઊઠે છે કે માને કે અજવાળું છે કહો કે અધાર નથી મધ્ય રાત્રિએ પણ મધ્યાહ્ન મનાવવાની વિલાસીઓની પ્રબળ ઇચ્છાને પાળવી કે ટાળવી તે એક વિકાસ માર્ગમાં પ્રયાણ કરનાર સહજનદના સહવાસની કામનાવાળા, નિરાગ ચિત્ત મનસ્વી-ઓ માટે વિચારણીય થઈ પડ્યું છે દેખાય રાત્રિ અને માનવો દિવસ તે જ્ઞાન અશુભાળો હૃદયથી કેમ માને ? સંપૂર્ણ વિકાસી તો ઇદ્રિ યોના વિલાસીને જણાવે કે મળવો સુરકેલી છે વિકાસના માર્ગમાં રહેલો અને વિકાસનો અર્થો સંપૂર્ણ નહિ તો સામાન્ય વિકાસીને બાળી શકે, મેળવી શકે બાકી તો વિલાસી તો અનધિકારી છે વિલાસી વિકાસીને ઓળખી શકતો નથી વિલાસની વૃત્તિઓ કાઈકે અશે મદ થાય તો જ વિકાસ અને વિકાસીને ઓળખી વિકાસના માર્ગમાં સન્મુખ થઈ શકે છે વિકાસ એટલે ખીલવું અદગની વિભૂતિનું બહાર પ્રગટી નીકળવું કમળની જેમ અવિકસિત કમળ ઉપરથી લીલું દેખાય છે પણ ત્યારે વિકસિત થાય છે ત્યારે વિવિધ વર્ણ સુક્રત થઈ

તેનો મૌરલ ચોમેર પ્રમરી જાય છે આત્માનો વિકાસ એટલે સમ્યક્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રનું પ્રગટી નીકળવું જ્ઞાનનું પદાર્થ માત્રમા વ્યાપ્ત થઈને રહેવું

વિલાસ, એટલે પૌદ્ગલિક પદાર્થોમાં વૃત્તિ-ઓનું તન્મય થવું, વિષયી ઇદ્રિયોનું વિષય જડના ધર્મો વર્ણાદિમાં રગાઈ જવું અને વૃત્તિઓ ઉપરથી વર્ણાદિનો રગ ફિલ્લો પડી જવો, ઊડી જવો, તે જ વિગ, વિરક્ત, વૈરાગ્ય તાતણાની રુવાટીમાં પેગી ગયેલો રગ કાઢતા ઘણો જ પરિશ્રમ વેઠવો પડે છે અને તે વિલાસીને રુચે નહિ સ સારનો મોટો ભાગ શ્રીમત જનવાની કેમ ઇચ્છા રાખે છે ? ધનાસક્ત બની ધોખી શા માટે થાય છે ? પરિશ્રમ પમદ નથી પરિશ્રમ વગર બે પેટ ભરાતું હોય તો પરિશ્રમને કોઈપણ ઇચ્છે નહિ

દોરાને ઉપરા ઉપરી ગાંઠો વાળતા જરાયે પરિશ્રમ પડતો નથી પણ તે વાળેલી ગાંઠો છોડતા ઘણો પરિશ્રમ પડે છે અદ્ય પરિશ્રમે કપડાના ટુકડા થઈ શકે છે, પણ કપડું વણતા ઘણો પરિશ્રમ કરવો પડે છે ધન વેઠફી નાખતા પરિશ્રમ પડતો નથી ધન ભેગું કરતા મહેનત અને વખત લાગે છે ચિત્રને ભૂસી નાખતા પરિશ્રમ અને સમય લાગતો નથી. ચિત્ર ચીત-રતા પરિશ્રમ ને સમયની બહુલતા હોય છે

રાગદ્વેષની ગાંઠો વાળતા પરિશ્રમ કે સુરકેલી નડતી નથી છોડતા અત્યંત પરિશ્રમ અને સુરકેલીઓ નડે છે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર યોઈ નાખતા જરાયે વાર લાગતી નથી, મેળ

વતાં વાર લાગે છે. શુભોને ભૂંસી નાખતાં પરિશ્રમ પડતો નથી. સુસંસ્કારને ભૂંસી નાખતાં વાર લાગતી નથી, પણ શુભો અને સુસંસ્કારોને મેળવતાં પરિશ્રમ પડે છે અને વખત લાગે છે. મન, વચન, કાયાના યોગોમાં સહુથી અદ્ય, નહિ જેવા જ પરિશ્રમવાળો-વચન યોગ છે. મોઢેથી મોઢી મોઢી વાતો કરવામાં જરા ચે જોર લાગતું નથી. વચન આતુર્ય એટલે વચન વંચનામાં વગર ટ્રેસણાચે અને વગર પરિશ્રમે આપુચે જગત વળી ગયું છે.

વચનયોગ કરતાં કાયયોગ ઘણા જ પરિશ્રમવાળો છે. મોઢેથી યોલી. જવું સહેલું છે. પણ કરી બતાવવું ઘણું કઠણ છે.

વસ્તુનું સ્વરૂપ કહી બતાવવું, શાસ્ત્રો વાંચી સંભળાવવા, ગાધું ચે સહેલું. વર્તનમાં વર્તવું, આચરણમાં આચરવું, પરિશ્રમ વગર બની શકતું નથી.

વચનયોગ અને કાયયોગ કરતાં મનોયોગમાં પરિશ્રમ અનહદ છે. કાયયોગના પરિશ્રમના પાર પામેલા કેટલાય નીકળી આવશે પણ મનોયોગ સાચવવાવાળા સંસારમાં કોઈક જ નીકળશે.

કષાય અને વિષયની વૃત્તિઓ-દોરડીઓ-

કાંપી નાંખી આત્માને બંધનમાંથી છૂટો કરનાર આજના સમયમાં કેટલા હશે ? તો પછી વીતરાગની દિશામાં ઉદ્યોતની અને ઉન્નતિની યુક્તિ પાઠનારમાં તથ્યતા-સત્યતા કેટલી છે તે સ્કેન્ડે ગણી શકાય છે.

રાગદ્વેષ, વૈર વિરોધ, અને કષાય વિષયની દિશા સન્નિયમ વળીને કહેવું કે બુઝો, વીતરાગની દિશામાં કેટલી ઉન્નતિ અને કેટલી પ્રકાશ થયો છે ? એમનું કહેવું સાચું છે, ઉન્નતિ છે, અને પ્રકાશ પણ છે; પરંતુ તે વીતરાગની દિશામાં નહિ પણ સરાગની દિશામાં. પૂર્વમાં નહિ પણ પશ્ચિમમાં. પશ્ચિમમાં ઊભા રહી સંધ્યા સમયે કહેવું કે બુઝો, સૂર્યોદય થાય છે. તો જ્ઞાન ચક્ષુ કેમ માને ?

સંસારમાં વસ્તુ બે. એક જડ અને ધીળું ચૈતન્ય. આ બેનો પ્રપંચ તે જ સંસાર. આ બે વસ્તુઓને બુદ્ધા બુદ્ધા રૂપે તપાસવાની છે. આપણે તો આપણા પક્ષમાં રહીને ચૈતન્ય માત્રનું હિત ચિંતવવાનું છે. ભગવાન પોતે પોતાના પક્ષનું સમર્થન કરીને બંધનમાંથી મુક્તતાં સ્વ સ્વરૂપી આત્માઓને ચેતાવતા ગયા, કે પરસ્વરૂપ ભયાવહ છે મોટે સ્વ સ્વરૂપમાં શમાઈ જાયો.

સમભાવ

મુખી દેખી કોઈને, આવે મૈત્રી ભાવ,
દુઃખી દેખી અવરને, કરણા અંતર ભાવ.
શત્રુ કે સ્નેહી વિષે, વર્તે જ્યાં સમભાવ,
સામાયિક એ જીવનનું, પ્રગટે શુદ્ધ સ્વભાવ.

અમરચંદ માવજી શાહ.

નંદન મણિયાર

(ગતાક પૃષ્ઠ ૬૩ થી શરૂ)

લેખક સુનિશ્ચી પુણ્યવિજયજી મહારાજ (સવિવપાક્ષિક)

નંદન મણિયારે પ્રાત કાળે ઉપવાસનું પાશુરું, ત્યારપછી પોતાના સ કદયાનુસાર તે ગરીબા શ્રેણિક મહારાજ આગળ જઈ લેટણ મૂકી એક મોટી વાવ થ ધાવવા માટે જમીનની માગણી કરી રાત્રીએ તેની ઇચ્છાનુસાર વૈભા રગિરિ પહાડના નીચાણના પ્રદેશમાં જમીન આપી. નંદન મણિયારે તે સ્થળે એક મહાન સુદર વાવ થ ધાવી તેની આરે બાબુ અનેક વૃક્ષોવાળા ચાર બગીચા બનાવ્યા, એક અન્નક્ષેત્ર ખોદ્યું, એક ધર્મશાળા અને દેવકુળ થ ધાવ્યું.

આ વાવમાંથી અનેક મનુષ્યો પાણી ભરતા, સ્નાન કરતા, વસ્ત્રો ધોતા હતા વટેમાર્ગીઓ વિશ્રાંતિ લેતા અને ગરીબ લોકોને આદિ આશ્રય ત્યા લેતા હતા.

નંદન મણિયાર અવાર નવાર ત્યા આવતો અને લોકોના મુખથી આ વાવ આદિ થ ધાવનારની પ્રશ્ન સા સાલળી ખુશી થતો હતો. સમ્યગ્દષ્ટિ થયા સિવાય ખરૂં નિષ્કૃષ્ટપણુ આવતુ નથી કદેલ કર્મને બદલો મેળવવાની ઇચ્છા ચાત થતી નથી નિદા, મૃતિ, ખેદ કે હર્ષ થયા સિવાય રહેતો નથી લોકોના મુખથી કરાતી પોતાની પ્રશ્ન સાથી તે ખુશી થતો કોઈ લોકોને પોતાની ઇચ્છાનુસાર ત્યાથી દાન મળતુ ન હતુ, તેઓ નિદા કરતા હતા તે સાલળી ખેદ પણ પામતો હતો.

અહીં આવનાર આત્મદષ્ટિ વિનાના અનેક

મનુષ્યોનો તેને સગ થતો હતો મહાત્મા આત્મજ્ઞાની પુરુષ તો કોઈક ભાગ્યે જ આવતા હતા અને આવતા હતા તો પણ તેમને જોળ બવાની કે તેમની સેવા કરવાની અથવા તેમની પાસેથી ધર્મશ્રવણ કરવાની વાવ, બગીચા આદિના વ્યવસાયમાં ઘુ અવાગેલો હોવાથી ઇચ્છા પણ થતી ન હતી, વખત પણ મળતો ન હતો ઘણા લાખા વખતના આ કુસ ગતુ પરિણામ એ આવ્યુ કે તેની સમ્યગ્દષ્ટિ સર્વથા નાશ પામી અને મિથ્યાદષ્ટિ, આત્મપ્રશ્ન સા, વિપ-યોમા આસક્તિ, કર્તવ્યનું મિથ્યાભિમાન અને ઇષ્ટાનિષ્ટથી હર્ષ ખેદ ઇત્યાદિ વૃદ્ધિ પામ્યા આવી સ્થિતિમાં પૂર્વકર્મના પ્રબળ ઉદયથી તેના શરીરમાં વિવિધ પ્રકારના મોટા સોજા રોગો ઉત્પન્ન થયા આ બાહ્ય રોગ અને મિથ્યાત્વરૂપ આત્મરોગ એમ ઉભય રોગથી તેના આર્તધ્યાનમાં વધારો થયો.

આ બનાવેલી સુદર વાવ ઉપર તેને વિશેષ આસક્તિ હતી. અહા ! આ સુદર વાવ, આ બગીચાઓ, આ દેવકુળ અને ધર્મશાળા, આ સુદર હવેલી, આ ધન, માલ, મિલકત મૂકીને જવુ પડશે ? હે વૈભો ! આ રોગનો પ્રતિકાર કરી મને બચાવો તમે માગો તેટલુ ધન આપુ પણ કોણ બચાવે ? તૂટીની છુટી ક્યા છે ? મિથ્યાદષ્ટિને લઇને જ આ અમત્ મિથ્યા પદાર્થો પર આમક્તિ થાય છે સમ્યગ્દષ્ટિ વિચાર દ્વારા જાગૃત હોય છે આત્મા સિવાય

સર્વ વસ્તુ તેણે અન્ય-મિથ્યા-ત્યાગ કરવા યોગ્ય માનેલી હોય છે. સમ્યગ્દષ્ટિ થતાં જ તે સર્વ વસ્તુ ઉપરથી તેણે મોહ મમત્વ કાઢી નાખ્યો હોય છે. વિદ્યાનો ત્યાગ કરવો તે જટિલો સહેલો અને ઇષ્ટ છે તેટલો જ આ દુનિયાના સર્વ પદાર્થોનો ત્યાગ સમ્યગ્દષ્ટિને સહેલો હોય છે. અહોનિશ આત્મા એ જ તેનું લક્ષણિન્દુ હોય છે. મોહ, મમત્વ, અજ્ઞાન, અભિમાન, રાગદ્વેષ ઇત્યાદિ શત્રુઓનો તેણે પહેલેથી જ પરાજય કરેલો હોય છે. તેથી આ છેવટની સ્થિતિમાં તેને કોઈ નડતું નથી. તે સર્વ જીવોને આત્મસ્વરૂપ માને છે, એટલે મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ કરનાર નિમિત્તો પોતાના આત્મજળ આગળ એક પણ ટકી શકતા નથી. વળી જેને નિરંતર સાધુ પુરુષોનો સંગ હોય છે તેની આત્મજાગૃતિ નિરંતર વૃદ્ધિ પામતી જાય છે. આ નંદન મણિયારને તેવી ઉત્તમ સંગતિ ન હતી, કે આ છેવટની સ્થિતિમાં પણ કોઈ તેને જાગૃતિ આપે. વાત ખરી છે કે જે મનુષ્ય પહેલાંથી જાગૃત થયો નથી તે આવી છેવટની-પ્રયાણ વખતની વળવળતી સ્થિતિમાં જાગૃત થઈ શકતો નથી.

નંદન મણિયાર આ દેહને ત્યાગ કરી તે વાવ ઉપરની આસક્તિને લીધે આર્તધ્યાને મરણ પામી તે વાવમાં દેહકાપણે ઉત્પન્ન થયો.

મરણ વખતની જેવી ભુદ્ધિ હોય-જેવી લાગણી હોય તે પ્રમાણે ગતિ થાય છે. આ છેવટની મતિ પણ જીવંતીના કર્તવ્ય અને લાગણીઓ ઉપર આધાર રાખે છે. પુદ્ગલ ઉપરના મોહ-મમત્વને લઈ તેમાં મમતા રહી જતાં તે તે સ્થાને ઉત્પન્ન થવું પડે છે. નિધાન ઉપરના મમત્વને લઈ ટેટલીકવાર તે નિધાનના રક્ષક તરીકે સાપ કે ઊંઢર આદિપણે આ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે. જ્ઞાની પુરુષો આ છેવટની સ્થિતિ માટે

ઘણી ભલામણ કરે છે. તેવા પ્રસંગે મોહ ઉત્પન્ન કરનારા નિમિત્તોને દૂર રાખવા અને મોહ મમત્વને ઓછો કરાવનાર આત્મજ્ઞાની મહાત્મા ઓને પાસે રાખવા. સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ પોતે જાગૃત હોય એટલે તેને ખીજા મહાત્માઓની મદદની જરૂર નથી પડતી, છતાં કાંઈક મંદ જાગૃતિ હોય તે અવશ્ય આત્મજ્ઞાની પુરુષોને છેવટની સ્થિતિમાં પાસે રાખવા. સ્વાભાવિક પણ તેવાં પુરુષો પાસે હોય તો અલૌકિક જાગૃતિ રહ્યા કરે છે. આત્મજ્ઞાની પુરુષો પણ માયા કે પુદ્ગલોનો મોહ કે મમત્વનો જરાપણ ભરોસો રાખી તેને વિદ્યારે રહેતા નથી. આ દેખાવો સહજવારમાં આત્મજ્ઞાન ભુલાવી દે છે. તો પછી જિંદગીનો મોટો ભાગ તે દૃશ્ય વસ્તુના ઉપભોગમાં ગયો હોય છે તેવા પ્રમાણે જીવો કોઈ પણ ઉત્તમ આર્દ્ર જન વગર છેવટની સ્થિતિમાં જાગૃત રહે તે જનનું અશક્ય છે.

નંદન મણિયાર વાવમાં ગર્ભજ દેહકાપણે ઉત્પન્ન થયા પછી પોતાના નિત્યના પરિચય વાળી અને વિશેષ આસક્તિવાળી વસ્તુરૂપ વાવને જોતાં તર્કવિતર્ક-ઉડાપોહ કરતાં વિચારણા કરતાં આવું મેં કોઈ વખતે જોયું છે, તે સંગ્રામી ધારણા કરતાં તેને પાછલ જન્મનું જ્ઞાન થવારૂપ જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું.

ઘણા પરિચયવાળી અને ચોડા વખતના આંતરાવાળી વસ્તુની સ્મૃતિ જલદી થવા સંભવ છે. જેમ કોઈ ભુલાયેલી વસ્તુ આપણને સંભરી આવે છે તેમ આ નંદન મણિયારના જીવ દર્હર-દેહકાને પોતાની વાવ દેખી પાછલી સર્વ વાત યાદ આવી. પોતાની આ ગતિ થવાદ તેને ઘણો પશ્ચાત્તાપ થયો અને તેનું મૂળ કારણ શોધતાં વાવ આદિ જડ પદાર્થો ઉપરની આસક્તિ સમજાવી અને આસક્તિનું કારણ શોધતાં અજ્ઞ દષ્ટિવાળા જીવોનો પરિચય, અને સદ્ દષ્ટિવાળા

છવેના સગ ધનો અભાવ તેને સમજાયો ભૂલ સમજાણી પોતાના પૂર્વ ધર્માચાર્યો યાદ આયા તેના સદ્ વચનોથી વિમુખ વચાતુ કૃષ્ણ મરુદ્ધ હવે પશ્ચાત્તાપ કરવો નકામો છે પોતાની ભૂલ સમજાણી તે પણ ઓછા આનંદની વાત નથી ઘણા મનુષ્યોને પોતાની ભૂલ સમજાણી નથી અને કદાચ સમજે તો સુધારતા નથી હવે તો જાગ્યા ત્યાથી સવાર ગણીને પોતાનો માર્ગ ચક્ર કરવો તે તેને ચોગ્ય લાગ્યો પૂર્વે સાલ-ગેલ અને તે પ્રમાણે વર્તન કરેલ મત, નિયમો મનથી ગ્રહણ કર્યા પોતાના સદ્ગુરુ તરીકે વીગ પન્માત્માને દુદયમા ધાગ્યુ કર્યા ડોહપણુ સંભવ દેહનો આહાર ન કરવાનો નિયમ લીધો નિર્દોષ મેલ આદિ ખાઈ આણવિકા કરવી અને વીરગ્રભુતુ અહોનિશ સ્મરણ કરી આ છવન પૂર્ણ કરવુ એવો નિશ્ચય કર્યો

ખરી વાત છે યોડા વળતના પણ આત્મ-જ્ઞાની મહાત્મા ગુરુપોના મગનો ખદલો મળ્યા વગર ગહેતો નથી કયું ક્યાર્થ જતુ નથી સમ્યક્દષ્ટિ તો સમ્યક્દષ્ટિ, થોડો પણ પ્રકાશ, થોડું પણ આવગણતું ઓછુ થવુ તે આ છવને વિષમ પ્રસંગોમા પણ જાગૃત કર્યા વગર રહેતુ નથી તો જેને અહોનિશ સંતુરુપોનો સગ હોય છે, અહોનિશ સમ્યક્દષ્ટિવાળી જાગૃતિ હોય છે, તેઓના આનંદનુ-સુખનુ અને સ્વરૂપ સ્થિતિના લાન વિષેનુ પૂછવુ જ શુ ? તે તો અહોનિશ આનંદમા જ રાચતા હોય છે

મહાવીર પ્રભુ કહે છે-ગૌતમ ! હમણા હું અહીં આવીને ગહેલો છું તે વાતની ખજાર તે વાવમા પાણી ભરવા અને સ્નાન કરવા ગયેલા લોકોની વાતો ઉપરથી તેણે માલખી, તેથી તેના આનંદનો પાર ન રહ્યો “માગે ધર્મગુરુ ! મારો તારક નાથ ! અહીં આવેલ છે જરૂર હું ત્યા જઈ, તેના દર્શન કરું અને મારું છવન

સુધારું ” આ લાગણીથી તે વાવમાથી બહાર નીકળ્યો રસ્તામા મને વદન નિમિત્તે આવતાં શ્રેષ્ઠિક રાજના ઘોડાના પગ નીચે દુખાઇને તે દેડકો મરણ પામ્યો તેની ઇચ્છા-તેની આશા તેના મનોગ્યો મનમા ગ્રહી ગયા તેણે પોતાના મનનો એક તાર માગ દેહ ઉપર નહીં પણ મારા આત્મા ઉપર ખાધ્યો હતો તે જ તો જ લક્ષ બિન્દુ સાધ્ય હતું તે મારા ધ્યાનમા એકરસ થઇ ગયો હતો “કૃપાશુ પ્રભુ પાસે જઈ અને મારા ધર્મ ગુરુના દર્શન કરી પાવન થઈ ” આ લાગણીમા મરણ પામી તે દર્દુર (દેડકો) સૌધર્મ દેવલોડમા મહર્થિક વૈમાનિક દેવપણે ઉત્પન્ન થયો ઉત્પન્ન થયા પછી તરત જ તેણે વિચાર કર્યો કે હું અહીં ક્યા સુકૃતથી ઉત્પન્ન થયો છું ? ક્યા મારા કર્તવ્યથી આ દેવની રિદ્ધિ મને મળી છે ? અવધિજ્ઞાનથી તપામતા તેને પોતાનો સર્વ વૃત્તાત સમજાયો સર્વ કામ પડતા મૂકી દર્શનની તીવ્ર લાગણીથી તે અહીં આવ્યો અને વિવિધ પ્રકારના નાટક-દેખાવ દેખાડવારૂપ ભક્તિ કરી વદન-નમન કરી તે દેવ પોતાને સ્થાનકે ગયો

ગૌતમ ! આ દર્દુરક દેવના છવન ઉપરથી આ સભાના લોકોને ઘણું સમજવાનું અને જાણવાનું મળે તેમ છે કુસગતિનું પરિણામ અને સુસગતિના કૃષ્ણ પ્રત્યક્ષ રીતે આ દેવે અનુભવ્યા છે આ છવેને પોતાની અનેક નિદગીઓમા આવા અનેક અનુભવ થયા હોય છે કે થાય છે, તથાપિ જેઓ પોતાની ભૂલો સમજીને તેમા સુધારો કરે છે, નિરતર સત્સ-ગતિમા રહે છે, આત્મદષ્ટિ જાગૃત કરી તેનો ડેવટ સુધીનો અનુભવ મેળવે છે, તેઓ આ વિષમ મસારસાગર તરીકે જાણે છે અને જન્મ મરણનો પ્રવાહ બંધ કરી આત્મચાતિમા સ્થિર થાય છે

(૭૪મી જન્મ જયંતીના સ્મરણ રૂપ)

આચાર્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજય વલ્લભસૂરીશ્વર સ્તુતિ.

(દેશી—તાલ કેસે ગજકા બ'ધ છુડાયો.)

સૂરિવર વિજય વલ્લભ સુખદાયા, શુભ છત્રીસ ગુણથી સોદાયા. સૂં એ ટેક.
તારણ તરણ ચરણ તુમ શરણ, જગજન જયજય કારી;
સંકટ વારણ વંચિત કારણ, આતમ આનંદ કારી. સૂં ૧

પરિસહ સહી શિષ્ય મંડલી સાથે, આમાનુયામ વિચરતા;
જૈન અને જૈનેતર સહુના, બોધથી સંશય હરતા. સૂં ૨

શીળ સુસદમીન અન્ય મતિ જે, ઈસાર્થ કૂર કસાર્થ;
માર્ગાનુસારી બન્યા સદાચારી, વાણી સુણી સુખદાઈ. સૂં ૪

શાસનમાં આપ પુણ્ય પ્રતાપે, કાર્ય ઘણું ઉજવાય;
જૈન સભા અને વિદ્યાલયો વળી, સંસ્થાઓ કંઈક સ્થપાય. સૂં ૩

મંગલકારી પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ, આપ થકી બહુ થાય;
ઉપધાન સંધને નૂતન જૈત્યો, નવ નવા ગામે બંધાય. સૂં ૫

અજ્ઞાત તિમિર તરણી શુરણ, કલ્પતરુ કલિકાલ;
જ્ઞાનતણા સાગર ગુણ દરિયા, આતમના આધાર. સૂં ૬

વડોદરાની જે રત્ન ત્રિપુટી, શાસન સૂર્ય સમાન;
કાન્તિવિજયજી ને હંસવિજય વળી, આપ અતિ ગુણવાન. સૂં ૭

એહમાં બે સ્વર્ગવાસી બન્યા છે, સંયમ રત્ન સંભાળી;
પરિશ્રમ સહી શુદ્ધ શાસન સેવા, આપ કરી રહ્યા ભારી. સૂં ૮

પૂરવના મહા પુન્ય ઉદયથી, આપ સમાગમ પાયો;
દર્શન વંદન પૂજન કરતા, રોમ રોમ વિકસાયો. સૂં ૯

ઝોગણીસો નળાણની સાલે, પાંચમ પોષ અંધારી;
આતમ જવાહીર આનંદ કારી, માંશ મહા મદ વારી. સૂં ૧૦

ચરણરજ,

ઝવેરચંદ હગનલાલ

શ્રી અનેકાન્તવ્યવસ્થાપ્રકરણમ્ ।

[સમાલોચના]

લેખક રા. રા. જીવરાજભાઈ ઓધવજી દોશી, બી. એ., એલએસ બી

અમદાવાદની શ્રી જૈન અથપ્રકાશક સભા તરફથી મહામહોપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયચણ્ડિ પ્રણીત શ્રી ' અનેકાન્તવ્યવસ્થા ' નામનો અથ હાલમાં પ્રસિદ્ધ થયે છે જેનું બીજું નામ ' જૈનતર્ક ' અથકારે નિર્દિષ્ટ કરેલ છે પ્રકાશક સભા તરફથી દૂકા ઉપોદ્ધાત આપવામાં આવેલ છે અને વિદ્વાન સુનિમહારાજ ધુરધર વિજયજીએ પુસ્તકને અંગે ચતુર્વિચિત્ વક્તવ્ય લખેલ છે અમારા જ્ઞાણવા પ્રમાણે આખો અથ છાપવા માટે તૈયાર કરવામાં, અથમાં આવેલ જુદા જુદા વિષયોની દરેક પાને વિષયસૂચિકા કરવામાં, આવા અપૂર્વ અને અજોડ ન્યાય અને જૈન તત્ત્વજ્ઞાનના અથની મૂળ પ્રતો મેળવવામાં અને સંશોધન કરવામાં મહારાજશ્રી વિજય-નેમિસૂરીશ્વરજીના પદ્મધર શિષ્ય ઉદયસૂરિજી મહારાજનો મુખ્ય હાથ જોવામાં આવે છે અને નેમિસૂરીશ્વરજીના બીજા વિદ્વાન શિષ્યો મહારાજશ્રી નંદનસૂરિજી અને સુનિમહારાજ શિવાનંદજી વગેરે ન્યાયવિશારદ સાધુવર્ગોએ તેમાં કિંમતી મદદ આપેલ છે. પુસ્તક છાપવાનું ઘણું સુદર અને સ્ખલતા વિનાનું કામ લાવ-નગરના મહોદય પ્રેમમાં થયેલ છે

અથની શરૂઆતમાં અનેકાન્તનું વ્યાપક લક્ષણ આપવામાં આવેલ છે, જીવ-અજીવ આદિ જૈનદર્શનમાં નિર્દિષ્ટ કરેલ તરવોની વ્યાખ્યા કરેલ છે અને તે તરવોમાં લાવ, અ લાવ આદિ અતત્ત્વો કેવા વિચિત્ર રૂપે મિશ્રિત થઈને એકરૂપે રહે છે, અને તેથી વસ્તુમાં

અનેકાતધર્મ આવે છે તેનું સૂચન કરેલ છે વસ્તુ અનેકાતધર્મવાળી છે, તેમાં એક સાથે મર્યાદિત ધર્મને જ ગ્રહણ કરવાની શક્તિવાળી છદ્મસ્થ માણસોની બુદ્ધિ કેવા કેવા ભેદો પાડે છે, કેવા કેવા અભેદો જુએ છે, તેનું તાત્ત્વિક સ્વરૂપ જૈન દર્શન જે નયોદ્ધારા પ્રતિપાદન કરે છે, તે નૈગમ સગ્રહ આદિ નયોનું શાસ્ત્રીય અને તાત્ત્વિક દ્રષ્ટિએ અથમાં વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે, અને નયોમાં વૈશેષિક, વેદાંત, સામ્ય, જૈન આદિ દર્શનોના કેવી રીતે સમાવેશ કરી શકાય તે સુક્ષિપ્તપુર સર બતાવેલ છે પ્રથમ નયોના મુખ્ય બે ભેદ દ્રવ્યાર્થિક અને પર્યાયાર્થિકનું સ્વરૂપ અને ભેદ બતાવેલ છે દ્રવ્યાર્થિકમાં નૈગમ સગ્રહ અને વ્યવહાર નયોના કેવી રીતે સમાવેશ કરી શકાય અને પર્યાયાર્થિકમાં અનુસૂત્ર આદિ નયોના સમાવેશ કેવી રીતે કરી શકાય તે બતાવેલ છે નૈગમનયને અવલંબીને વૈશેષિક દર્શન પ્રવૃત્ત થયું એવું બતાવી તે દર્શનનું સક્ષિપ્ત વર્ણન કરેલ છે વૈશેષિક અને ન્યાયદર્શનમાં છ પદાર્થો દ્રવ્ય, શુદ્ધ, કર્મ, સામાન્ય, વિશેષ અને સમવાય પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યા છે, અને તે પદાર્થોની સત્તા પરસ્પર નિરપેક્ષ માનવામાં આવે છે પદાર્થો અને દ્રવ્યો નિરપેક્ષ અને એકબીજાથી સ્વતંત્ર માનવામાં કેવા દોષો આવે છે, અને તે દોષોના પરિહાર, પદાર્થોને સાપેક્ષ સત્તાવાળા માનવાથી કેવી રીતે વધ શકે તે પ્રતિપાદન કરેલ છે વસ્તુ અતત્ત્વધર્માત્મક છે, તેમાંથી એક અથને

અહુણ કરે તે નય કહેવામાં આવે છે; પણ સુનય, વસ્તુના બીજા અંશો તરફ સાપેક્ષવૃત્તિ-ઉદ્ઘાટીન લાવ રાખે છે, જ્યારે કુનય-દુર્નય વસ્તુના બીજા અંશોનો પ્રતિરોધ કરે છે. સામાન્ય, વિશેષ આદિ વસ્તુના ધર્મોને નૈગમનય લિપ્ત માને છે, પણ તે સર્વથા લિપ્ત માનતો નથી, જ્યારે ન્યાય વૈશેષિક દર્શન સામાન્ય, વિશેષ આદિ ધર્મને સર્વથા લિપ્ત-એકાંત લિપ્ત (absolutely different) માને છે; માટે તે દર્શનનું મંતવ્ય સમ્યક્ નથી, પણ મિથ્યા છે. અંતરિક્ષ નૈગમનય અને ન્યાય વૈશેષિક દર્શનના મંતવ્યનો સમન્વય કરતાં જણાવે છે કે: 'વસ્તુમાં રહેલ ધર્મો જેમ જેમ ભેદદૃષ્ટિથી વિચારીએ તેમ તેમ લિપ્ત લિપ્ત દેખાય છે અને અભેદ-દૃષ્ટિથી વિચારતા લિપ્ત જણાતા નથી, માટે લિપ્ત-અલિપ્ત અનંતક્ષરમાત્રિક વસ્તુ છે એવું સ્થાપિત થાય છે.'

બુદ્ધા જીવોની અને જગતના બીજા પદો દ્રવ્ય વ્યાવહારિક સત્તા માને છે. એટલે વેદ દર્શન પુરુષઅદ્વૈતવાદ કહેવામાં આવે સંગ્રહનય સર્વ દ્રવ્યોમાં રહેલ સત્ત્વ-સાત્ત્વ સ્વીકારે છે અને વિશેષોનો તેમાં સમાવેશ માને છે, પણ સામાન્યને પ્રધાનપણે સ્વીકાર દ્રવ્યમાં રહેલ વિશેષોનો સંગ્રહનય પ્રતિ કરતો નથી, એટલે સામાન્ય અને વિશેષ એકાંત અભેદ સંગ્રહનય માનતો નથી. અદ્વૈતવાદ બે પ્રકારના છે: પુરુષઅદ્વૈતવાદ વેદાન્ત દર્શનનો સમાવેશ થાય છે. આ વ્યૈતન્ય એક જ તરવને પારમાર્થિક (absolute real) માનવામાં આવે છે અને પ્રકૃતિ-અવૈત દ્રવ્ય માયા illusion રૂપે ગણવામાં આવે બીજો અદ્વૈતવાદ પ્રકૃતિઅદ્વૈતવાદ છે. પ્રકૃતિ-અવૈત પરમાર્થ માનવામાં આવે અને જડમાંથી વ્યૈતન્યનો આવિર્ભાવ થતો

આ અનેકાતવ્યવસ્થા અથવા ઉપાધ્યાયજી
હારાજ ધીજી અપેક્ષાએ સાખ્ય દર્શનને વ્ય-
કારનયમાથી ઉત્પન્ન થયેલ ગણે છે અને વ્ય-
કારનયની ચર્ચામાં સાખ્ય દર્શનનો વિચાર
યો છે એકાત્મવાદ (Idealism) પ્રતિપાદન
રતી શ્રુતિઓ વેદ અને ઉપનિષદમાં ઘણે સ્થળે
જોવા મળે છે. સ્વરૂપે જોવામાં આવે છે બ્રહ્મસૂત્રમાં
શ્રુતિઓને સંકલિત કરેલ છે, અને શ્રીમદ્
કરાચાર્યે બ્રહ્મસૂત્ર ઉપર લાખ્ય રચી એકાત્મ-
વાદનું તાત્ત્વિક સ્વરૂપ રજૂ કર્યું છે. શકરા-
ચાર્યના માયાવાદ ઉપર જુદા જુદા દર્શનકારોએ
જો પ્રહારો કર્યા છે તેના જવાબ ત્યારપછીના
દાત શાસ્ત્રના પારગામી આચાર્યોએ આપ્યા
, અને માયાવાદનું કયું સ્વરૂપ તર્ક અને બુદ્ધિ
ના રાખી શકે તે બતાવ્યું છે. ઉપાધ્યાયજી
હારાજ લગભગ અઠારમા સૈકામાં થઈ ગયા
મના સમય સુધીમાં વેદાત ઉપર જુદી જુદી
દ્રષ્ટિ અનેક અથવા લખાયા હતા તેમના
મધ્યમાં વેદાતે પરિપક્વ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું
તે એટલે ઉપાધ્યાયજી મહારાજને વેદાતનું
પરિપક્વ સ્વરૂપ જોવાનો અને વિચાર-
નો વળત મળ્યો હતો. આ અનેકાતવ્યવસ્થા
અથવા વેદાતનું છેલ્લું સ્વરૂપ તેમણે યથાર્થ રજૂ
કર્યું છે, અને તેમાં આવતા દોષો અને અસ-
તતા બતાવેલ છે. અને તે અસતતા ટાળવા
યત્ન કરતા જોનારો અનેકાતવાદ કેવી રીતે
પામીને ઊભો રહે છે તે હકીકત સચોટપણે
બતાવેલ છે. “માવામાવશ્યલૈકરૂપ બ્રહ્મસ્યાત્-
તે સ્યાદ્વાદકક્ષાપ્રવેશ । (૫ ૨૪) આગળ
જોતા શ્રુતિઓનો સમન્વય કરતા અથકાર
એ છે કે દૃત્યં વાત્સલ્યૈકરૂપ બ્રહ્મપ્રતિપાદયન્
તો નિશ્ચયનયમેવાલમ્બતે । ટૂંકામાં સમજ-
કાના વિવરણમાં ઉપાધ્યાયજી મહારાજે વેદાન્ત
દર્શનનું પરિપક્વ સ્વરૂપ રજૂ કરી તેમાં આવતા
દોષો તાત્ત્વિક દ્રષ્ટિએ સંપ્રદાયના કોઈ પણ

પ્રકારના અભિનિવેશ વિના બતાવ્યા છે. આ
ઉપાધ્યાયજીની વિશાળ અને ઉદાર તત્ત્વદ્રષ્ટિનું
આપણને લાન કરાવે છે.

ત્યાગપત્રી વ્યવહારનયનું વિવરણ અથકાર
કરે છે. વ્યવહારનયના જુદા જુદા બે લક્ષણો
બતાવે છે. વ્યવહારનય સામાન્ય અને વિશેષ
બંનેને સ્વીકારે છે, છતાં તે નયનો દ્રવ્યાર્થિક
નયમાં શા માટે સમાય કરવામાં આવે છે તેનો
મ મતિતર્કનો આધાર લઈ ખુલાસો કરવામાં
આવ્યો છે, અને જુદા જુદા નયો નિગોળાઈ
હોય તો કેવા મિથ્યાદ્રષ્ટિ બને છે, અને મનુ-
દિત થયેલા કેવી રીતે સમ્યક્દ્રષ્ટિ બને છે
તેનો સવાદ કર્યો છે. એકાત્મ નિત્ય ચેતન અને
અચેતન દ્વયને પ્રતિપાદન કરતું સાખ્ય દર્શન
વ્યવહાર નયને આશ્રિને ઊભું થયું છે. એટલે
વ્યવહાર નયની ચર્ચામાં સાખ્ય દર્શનના
મતબંધો, તેમાં આવનાર દોષોની ચર્ચા અથકાર
મહારાજ કરે છે. પ્રથમ સાખ્ય દર્શનની પ્રક્રિયા
બતાવવામાં આવે છે. મહદ્-પ્રધાન અથવા મૂળ
પ્રકૃતિમાંથી સમસ્ત જગત કેવી રીતે પરિણામ
પામે છે, બુદ્ધિ, મન, અહંકાર વગેરે માનસિક
શક્તિઓ પણ કેવી રીતે ઉદ્ભવે છે, અને છેવટે
પ્રલયકાળે કેવી રીતે મૂળ પ્રકૃતિમાં લય પામે
છે તે સાખ્યવાદનું વિવરણ કરવામાં આવે છે,
અને સાખ્ય દર્શનનું સ્વરૂપ બતાવ્યા પછી તે
દર્શનમાં કેવા કેવા વિરોધો આવે છે, તે બતાવ-
વામાં આવ્યા છે. સાખ્ય દર્શનને પ્રતિપાદન કરેલ
પરિણામવાદ તથા સતકાર્યવાદના દોષો બતાવ્યા
છે, અને તે જ મતબંધો અનેકાત રીતે માનતા
સતતા આવે છે, તે અથકાર મહારાજ બતાવે
છે, પુરુષ અને પ્રકૃતિને એકાત્મ ભિન્ન માનતા
બંધ-મોક્ષની વ્યવસ્થા ટકી શકતી નથી.
પુરુષને પ્રકૃતિથી એકાત્મ નિરાણો માનતા
પુરુષાર્થને અવકાશ રહેતો નથી. કર્તા અને
લોકાત્માનો સંબંધ રહેતો નથી ટૂંકામાં સાખ્ય-

અહણ કરે તે નય કહેવામાં આવે છે; પણ સુનય, વસ્તુના બીજા અંશો તરફ સાપેક્ષવૃત્તિ-ઉદ્ભવની લાવ રાખે છે, જ્યારે કુનય-હનય વસ્તુના બીજા અંશોનો પ્રતિરોધ કરે છે. સામાન્ય, વિશેષ આદિ વસ્તુના ધર્મોને નૈગમનય લિપ્ત માને છે, પણ તે સર્વથા લિપ્ત માનતો નથી, જ્યારે ન્યાય વૈશેષિક દર્શન સામાન્ય, વિશેષ આદિ ધર્મને સર્વથા લિપ્ત-એકાંત લિપ્ત (absolutely different) માને છે; માટે તે દર્શનનું મંતવ્ય સમ્યક્ નથી, પણ મિથ્યા છે. અંધકાર નૈગમનય અને ન્યાય વૈશેષિક દર્શનના મંતવ્યનો સમન્વય કરતાં જણાવે છે કે: 'વસ્તુમાં રહેલ ધર્મો જેમ જેમ સેદૃઢદિપ્તિ વિચારીએ તેમ તેમ લિપ્ત લિપ્ત દેખાય છે અને અલેદ-દિપ્તિ વિચારતા લિપ્ત જણાતા નથી, માટે લિપ્ત-અલિપ્ત અનંતધર્માત્મક વસ્તુ છે એવું સ્થાપિત થાય છે.'

ત્યાર પછી સંગ્રહનયનું સ્વરૂપ બતાવવામાં આવ્યું છે અને તે નયને આશ્રિને એદૈત વેદાંતદર્શન ઊલું થયું છે એવું જણાવી વેદાન્તદર્શનનું સ્વરૂપ બતાવેલ છે. તેમાં પ્રહ્લ અને અગ્નિ અથવા માયાનો કેવો સંબંધ માનવામાં આવે છે, કેવી રીતે જગતની ઉત્પત્તિ માનવામાં આવે છે વગેરે વેદાંતદર્શનના મંતવ્યો બતાવી તે દર્શનમાં આવતા કોષો બતાવવામાં આવે છે. અંધકાર કહે છે કે: વેદાન્તદર્શનના મંતવ્ય એક ઈદ્રલજા જેવા છે, તેમાં બંધ અને મોક્ષની વ્યવસ્થા ટકી શકતી નથી. જગતને અર્થાત્ સ્વકળ જેવને માયારૂપ મિથ્યા માનવાથી ધર્મની કોઈ પ્રવૃત્તિનો અવકાશ રહેતો નથી, વેદની શ્રુતિઓનો પણ અંધકાર સમન્વય કરે છે અને બુદ્ધા બુદ્ધા વેદના વાક્યોનો કેવો સંગત અર્થ ધર્મ શકે તે બતાવી વેદાંતદર્શનની સમીક્ષા અંધકારે સમાપ્ત કરેલ છે. વેદાન્ત એતન્ય-અહ્મની એકાંત પારમાર્થિક સત્તા સ્વીકારે છે. બુદ્ધા

બુદ્ધા જીવોની અને જગતના બીજા પદાર્થોની ફક્ત વ્યાવહારિક સત્તા માને છે. એટલે વેદાન્તદર્શન પુરુષઅદૈતવાદ કહેવામાં આવે છે. સંગ્રહનય સર્વ દ્રવ્યોમાં રહેલ સત્તને-સામાન્યને સ્વીકારે છે અને વિશેષોનો તેમાં સમાવેશ થતો માને છે, પણ સામાન્યને પ્રધાનપણે સ્વીકારતાં દ્રવ્યમાં રહેલ વિશેષોનો સંગ્રહનય પ્રતિરોધ કરતો નથી, એટલે સામાન્ય અને વિશેષનો એકાંત અલેદ સંગ્રહનય માનતો નથી. અદૈતવાદ બે પ્રકારના છે: પુરુષઅદૈતવાદ જેમાં વેદાન્તદર્શનનો સમાવેશ થાય છે. આ વાદમાં એતન્ય એક જ તત્ત્વને પારમાર્થિક (absolutely real) માનવામાં આવે છે અને પ્રકૃતિ-અએતન્યને ફક્ત માયા illusion રૂપે ગણવામાં આવે છે. બીજો અદૈતવાદ પ્રકૃતિઅદૈતવાદ છે. તેમાં પ્રકૃતિ-જડને પરમાર્થ માનવામાં આવે છે, અને જડમાંથી એતન્યનો આવિર્ભાવ થતો ગણવામાં આવે છે. હાલનું વિજ્ઞાન (Science) પ્રકૃતિઅદૈતવાદનું પ્રતિપાદન કરે છે, આપણા દર્શનોમાં આર્થિક દર્શન એ પ્રકૃતિ અદૈતવાદનું પ્રતીક છે; કારણ કે તેમાં આત્મતત્ત્વને લિપ્ત માનવામાં આવતું નથી, પણ જડનો જ પ્રકૃતિનો જ વિકાર માનવામાં આવે છે. સાંખ્ય દર્શનને પણ કેટલેક સ્થળે અસુક અપેક્ષાએ અદૈતવાદમાં ગણેલ છે, કારણ કે તેમાં એતન્ય-પુરુષને એક ફક્ત દષ્ટા માનેલ છે, કર્તા કે લોકતા માનેલ નથી, અને આખું જગત પ્રકૃતિમાંથી જ ઉત્પન્ન થતું, અને તેમાં લય થતું માનવામાં આવે છે. એતન્ય શક્તિ-બુદ્ધિ, મન વગેરે પણ પ્રકૃતિના જ વિકારો ગણવામાં આવે છે. એટલે સાંખ્યદર્શનને પણ નૈનાચાર્યો સંગ્રહનયાભાસ માને છે. ઉપાધ્યાયજી મહારાજ નયપ્રદીપ અંશમાં લખે છે કે:—

અદૈતવાદિનાં નિશ્ચિલાનિ દર્શનાનિ સાંખ્યદર્શનં ચ તદાભાસતયા (સંગ્રહનયાભાસતયા) જેવાનિ ।

આ અનેકાતવ્યવસ્થા અથવા ઉપાધ્યાયજી મહારાજ બીજી અપેક્ષાએ સાખ્ય દર્શનને વ્યવહારનયમાથી ઉત્પન્ન થયેલ ગણે છે અને વ્યવહારનયની અર્ચામાં સાખ્ય દર્શનનો વિચાર કર્યો છે એકાત્મવાદ (Idealism) પ્રતિપાદન કરતી શ્રુતિઓ વેદ અને ઉપનિષદમાં ઘણે સ્થળે જુદા જુદા સ્વરૂપે જોવામાં આવે છે પ્રજ્ઞસૂત્રમાં તે શ્રુતિઓને સંકલિત કરેલ છે, અને શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યે પ્રજ્ઞસૂત્ર ઉપર ભાષ્ય રચી એકાત્મવાદનું તાત્ત્વિક સ્વરૂપ રજૂ કર્યું છે શંકરાચાર્યના માયાવાદ ઉપર જુદા જુદા દર્શનકારોએ ઘણા પ્રકારો કર્યા છે તેના જવાબ ત્યારપછીના વેદાંત શાસ્ત્રના પારગામી આચાર્યોએ આપ્યા છે, અને માયાવાદનું કયું સ્વરૂપ તર્ક અને બુદ્ધિ માન્ય રાખી શકે તે બતાવ્યું છે ઉપાધ્યાયજી મહારાજ લગભગ અઠારમા સૈકામાં થઈ ગયા તેમના સમય સુધીમાં વેદાંત ઉપર જુદી જુદી દૃષ્ટિએ અનેક અથવા લખાયા હતા તેમના સમયમાં વેદાંતે પરિપક્વ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું હતું એટલે ઉપાધ્યાયજી મહારાજને વેદાંતનું છેવટનું પરિપક્વ સ્વરૂપ જોવાનો અને વિચારવાનો વખત મળ્યો હતો આ અનેકાતવ્યવસ્થા અથવા વેદાંતનું છેલ્લું સ્વરૂપ તેમણે યથાર્થ રજૂ કર્યું છે, અને તેમાં આવતા દોષો અને અસંગતતા બતાવેલ છે. અને તે અસંગતતા ટાળવા પ્રયત્ન કરતા જોનોનો અનેકાતવાદ કેવી રીતે આવીને જીલો રહે છે તે હકીકત સચોટપણે બતાવેલ છે “માવામાવશચલૈકરુપ વ્રહ્મસ્યાત્-ઈતિ સ્યાદ્વાદકક્ષાપ્રવેશ । (પૃ ૨૪) આગળ ચાલતા શ્રુતિઓનો સંમન્વય કરતા અથકાર લખે છે કે દૃષ્ટ્યં ચાલજ્ઞૈકરુપ વ્રહ્મપ્રતિપાદયન્ વેદો નિશ્ચયનયમેવાલમ્બતે । ટૂંકામાં સંગ્રહનયના વિવરણમાં ઉપાધ્યાયજી મહારાજ વેદાંત દર્શનનું પરિપક્વ સ્વરૂપ રજૂ કરી તેમાં આવતા વિશેષો તાત્ત્વિક દૃષ્ટિએ સંપ્રદાયના કોઈ પણ

પ્રકારના અભિનિવેશ વિના બતાવ્યા છે આ ઉપાધ્યાયજીની વિશાળ અને ઉદાર તત્ત્વદૃષ્ટિનું આપણને ભાન કરાવે છે

ત્યાગ્પત્રી વ્યવહારનયનું વિવરણ અથકાર કરે છે વ્યવહારનયના જુદા જુદા બે લક્ષણો બતાવે છે વ્યવહારનય સામાન્ય અને વિશેષ બન્નેને સ્વીકારે છે, છતાં તે નયનો દ્રવ્યાર્થિક નયમાં શા માટે સમાય કરવામાં આવે છે તેનો મતિતર્કનો આધાર લઈ ખુલાસો કરવામાં આવ્યો છે, અને જુદા જુદા નયો નિરપેક્ષબાહી હોય તો કેવા મિથ્યાદૃષ્ટિ બને છે, અને સમુદિત થયેલા કેવી રીતે સમ્યગ્દૃષ્ટિ બને છે તેનો મવાદ કર્યો છે એકાત્મ નિત્ય ચેતન અને અચેતન દ્વયને પ્રતિપાદન કરતું સાખ્ય દર્શન વ્યવહાર નયને આશ્રિને જીભ થયું છે એટલે વ્યવહાર નયની અર્ચામાં સાખ્ય દર્શનના મતભેદો, તેમાં આવનાર દોષોની અર્ચા અથકાર મહારાજ કરે છે પ્રથમ સાખ્ય દર્શનની પ્રક્રિયા બતાવવામાં આવે છે મહદ્-પ્રધાન અથવા મૂળ પ્રકૃતિમાંથી સમસ્ત જગત કેવી રીતે પરિણામ પામે છે, બુદ્ધિ, મન, અહંકાર વગેરે માનસિક શક્તિઓ પણ કેવી રીતે ઉદ્ભવે છે, અને છેવટે પ્રલયકાળે કેવી રીતે મૂળ પ્રકૃતિમાં લય પામે છે તે સાખ્યવાદનું વિવરણ કરવામાં આવે છે, અને સાખ્ય દર્શનનું સ્વરૂપ બતાવ્યા પછી તે દર્શનમાં કેવા કેવા વિરોધો આવે છે, તે બતાવવામાં આવ્યા છે સાખ્ય દર્શનને પ્રતિપાદન કરેલ પરિણામવાદ તથા સત્કાર્યવાદના દોષો બતાવ્યા છે, અને તે જ મતભેદો અનેકાત રીતે માનતા સંગતતા આવે છે, તે અથકાર મહારાજ બતાવે છે, પુરુષ અને પ્રકૃતિને એકાત્મ સિદ્ધ માનતા બધ-મોક્ષની વ્યવસ્થા ટકી શકતી નથી પુરુષને પ્રકૃતિથી એકાત્મ નિરાણો માનતા પુરુષાર્થને અવકાશ રહેતો નથી. કર્તા અને લોકતાનો સંબંધ રહેતો નથી ટૂંકામાં સાખ્ય-

શ્રદ્ધા (Faith)

લેખક:—રા. રા. વકીલ ત્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદ, બી. એ., એલએલ. બી. સાદરા.

શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ-આસ્થા-માન્યતા વગેરે લગ-લગ એકાર્થવાચી શબ્દો છે અને તે જીવન-વ્યવહારના લગભગ તમામ કાર્યોમાં-સાંસારિક કે પારમાર્થિક-ધાર્મિક બાબતોમાં ઘણો જ મોટો ભાગ ભજવે છે. ધર્મ શબ્દ સાથે તેનો સમાસ કરતાં ધર્મશ્રદ્ધાના નામે તો તે કંઈ અદૈશિક જ કાર્ય કરી રહેલ છે. હજારો ધૂર્ત, શક, પાખંડી પુરુષો મોટા મોટા ધર્માચાર્યોની ગણનામાં ખપી લાખો ધર્મવેદલા મનુષ્યોની ધર્મશ્રદ્ધાનો ધાર્યો-મનમાન્યો ઉપયોગ કરી તાગડધિત્રા કરી રહેલ છે. ત્યારે બીજી બાજુ નિર્દોષી મહા-ત્મા પુરુષો પોતાના આત્મકલ્યાણની સાધના સાથે, જનસમાજનાં લાખો પુરુષોની ખરી ધર્મ-શ્રદ્ધા દૃઢ અને મજબૂત કરી, તેમના જીવન-પ્રસંગોમાં અવનવો પલટો લાવી તેમને મોક્ષને માર્ગે સાચા અંશુદિનિર્દેશપૂર્વક દોરી રહેલ છે. જગતભરમાં હુન્યવી કે ધાર્મિક એક પણ વ્યવહાર સાચી શ્રદ્ધા વગર કદી પણ પાર પડતો

દર્શનમાં પુરુષ અને પ્રકૃતિનું એકાંત દ્વૈત (absolute dualism) માનવામાં આવ્યું છે. તે logical-તર્ક પ્રમાણે સંગત નથી પણ જૈન દર્શનમાં-અનેકાંતવાદમાં જીવ અને અજીવનો યતકિંચિત્ લેદ માનવામાં આવે છે તે જ ન્યાયપુર:સર છે એવું અંધકાર મહારાજ પ્રતિ-પાદન કરે છે.

ત્યાર પછી ઋણસૂત્રનયની સમીક્ષા અંધકાર મહારાજ કરે છે. (અપૂર્ણ)

નથી. અંગત, સામાજિક કે દેશભરના સમસ્ત પ્રબળણને સ્પર્શતો એક પણ કાર્યક્રમ ખરી શ્રદ્ધાવગર આરંભી શકાતો જ નથી; તેમજ તે અસાધારણ પ્રયાસ છતાં પણ સાંગોપાંગ પાર પાડી શકાતો નથી.

શ્રદ્ધાના મહત્ત્વ અને ઉપયોગિતાના અનેક-દેશીય-સંપૂર્ણ ખ્યાલથી જ આ લેખમાં તેનું વિવેચન કરવાનું ઉચિત ધાર્યું છે અને તેના મનનપૂર્વકના વાચનથી ગણીગાંડી વ્યક્તિઓ પણ તેમની વિશુદ્ધ શ્રદ્ધાના વિકાસમાં યત-કિંચિત્ પણ પ્રયત્નશીલ થઈ શકશે તો વિવે-ચનની સાર્થકતા થતાં આત્મસંતોષ મેળવી શકશે અને આવા પ્રયાસમાં આગળ વધવા માટે યોગ્ય પ્રોત્સાહન મળી રહેશે.

મનુષ્ય પ્રાણી-બાળક તરીકે જન્મ ધારણ કરે છે ત્યારથી જ તેની બુદ્ધિ કે સમજણશક્તિ ખીલેલી નથી હોતી; છતાં પણ તેના મનમાં એવી કંઈક અપૂર્વ શ્રદ્ધા પ્રથમથી જ ભરી પડી હોય છે કે તેના માબાપ તેના જીવનનિર્વાહ માટે મોહદશાવશાત્ પોતાનો પરમધર્મ સમ-જીને, પ્રાણાંત કષ્ટ વેડીને પણ પ્રયત્નશીલ રહેવાનો અને સાથે સાથે તેમને પણ પોતાના સ્વાર્થ પૂરતી એવી કેઈ અંતર્ગત શ્રદ્ધા હોય છે કે તેમની વૃદ્ધાવસ્થામાં તે જ બાળક ઉમર લાયક થતાં માબાપની ભરણપોષણની અને સેવા-આકરીની ચિંતા કરતો રહેવાનો.

આવી જ રીતે પતિ-પત્ની વચ્ચે પણ એક બીજા ઉપરની અડગ શ્રદ્ધાથી જીવનભરની સુખ-

હું ખની સમાન ભાગીદારીમાં પવિત્ર લગ્ન સબંધ પરિભ્રમતો હોવાથી અને આપણી આર્થ સંસ્કૃતિના ધોરણ સુગ્રજ લગ્ન સબંધને કંઈક ધાર્મિક સ્વરૂપ અને મહત્ત્વ અપાતું હોવાથી તેમજ જીવનની શરૂઆતથી જ આજીવનના વિશુદ્ધ વાતાવરણના પ્રતાપે એવા કોઈ દૃઢ સંસ્કાર મળતા જતા હોવાથી We-people love when we marry-આપણી (આર્થ) પ્રજા જેની સાથે વિવાહ-સબંધથી જોડાય છે તેના પ્રત્યેની પ્રીતિ વધારતી જાય છે એ સિદ્ધાંતને અનુસાર દંપતીજીવનની પ્રેમભર્યોત્તેજના પ્રકાશ વધતો જાય છે, એટલે આવા દેહિધ્યમાન સુઘટિત ચિત્રનો આધાર ધણે અશે એકબીજા ઉપરની અડગ-અવિચલ શ્રદ્ધા ઉપર જ રહે છે અને સદ્ભાગ્યે આર્થ સંસ્કૃતિ માટે અભિમાન ધરાવતી ઉચ્ચવર્ણ અને જ્ઞાતિસમુદાયમાં તેમજ અન્યજ્ઞાતિઓના ઉચ્ચ કુટુંબોમાં છૂટાછેડા કે તલ્લીક પદ્ધતિની પ્રથા પ્રવર્તતી ન હોવાથી આવી શ્રદ્ધા જિ દગીર્ધર્ષ ત ટકી રહે છે અને દંપતીજીવન સુખ-શાંતિમાં વ્યતીત થાય છે

વર્ણશ્રમધર્મ અનુસાર જીવનનો શરૂઆતનો ભાગ બ્રહ્મચર્યાવસ્થામાં વિદ્યાભ્યાસ મેળવવામાં પસાર કરવાનો હોવાથી પ્રાચીન શિક્ષણપદ્ધતિ અનુસાર માળાપો પોતાના બાળકોને મોહદશા ઓછી કરી સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા પૂર્વક જ સુપ્રસિદ્ધ ચારિત્રશીલ વિદ્યાશુરને સોંપી દેતા હતા અને અસુક વર્ષો પર્યંત તેમને એવા ધોરણે વિદ્યાભ્યાસ કરાવવામાં આવતો હતો કે શિક્ષણકાળ પૂર્ણ થતા તેઓ સૌ ચારિત્રશીલ ગૃહસ્થ તરીકે પોતાના ભવિષ્યના જીવનવ્યવહારના તમામ પ્રસંગોને પહોંચી વળવાને સહેલાઈથી સામર્થ્યવાન થઈ બહાર પડે અને હાલના ડિગ્રી (ઉપાધિ) ધારણ પ્રસંગના લાભા લાભા કૌન્વેકેશનના લાભોને બદલે પ્રાચીન સમયમાં ધર્મનિષ્ઠ-વ્યવહારકુશળ

શિક્ષાશુરનો તરફથી સત્ત્વ વદ્, ધર્મ ચર, -વેવગુણાં ચ માતૃપિતૃનાં ભક્તિ (સેવા) કુલ વગેરે રહસ્યપૂર્ણ સંપ્રદાયો જે છેવટનો બોધ-પૂર્ણ ઉપદેશ આપવામાં આવતો હતો તે બધી કાર્યપ્રણાલિમાં વિદ્યાશુરનો પ્રત્યેની અતુલ શ્રદ્ધા અને અપ્રતિમ પ્રેમભાવના જ મુખ્ય પાયારૂપ હતા હવે અર્વાચીન શિક્ષણપદ્ધતિ ગમે તેટલી પસંદ કરવા યોગ્ય ગુટિઓ લાવી હોય છતાં પણ કેવળ પોતાના વેતન તરફ જ લક્ષ આપનાર શિક્ષકો ઉપર, અન્ય કોઈ ઉચ્ચતર શિક્ષણપદ્ધતિના અભાવે, શ્રદ્ધા-પૂર્વક આધાર રાખવાનો રહે છે પ્રાચીન સમયના શિક્ષાશુરનો પોતાના શિષ્યો પ્રત્યેનો જે પ્રેમભાવ-વાત્સલ્યભાવના દૃષ્ટિગત થતા હતા તે આધુનિક શિક્ષકોમાં ઘણા ઓછા અશે જણાય છે, છતાં પણ સૌ કોઈને તેમનો જ આશ્રય શોધવાનો રહે છે

મનુષ્ય ઉમર લાયક થતા પોતાની અને પોતાના કુટુંબીજનોના જીવનનિર્વાહ માટે તેમને કૃષિકાર્ય, વ્યાપાર કે નોકરી ઉપર આધાર રાખવો પડે છે અને તે સઘળા કાર્યોમાં પણ જેની જેની સાથે પ્રસંગમાં આવવાનું બને છે તેમના ઉપર શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ રાખ્યા વગર વ્યવહારનું એક પણ કાર્ય પાર પાડી શકાતું નથી. મામાન્ય કહેવત છે કે 'વિશ્વાસે જ ભરદરિયામાં વહાણો મોટી મોટી મફરો ખેડી ગ્રહતા હોય છે'

આખું વ્યાપારતંત્ર શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસથી જ સુવ્યવસ્થિત રીતે ચાલી રહેલ છે પરદેશી રાજ્યતંત્રને પણ ગંભ્યનિષ્ઠ પુરાવાહકો તમામ નોકરિયાત વર્ગમાં અમાધારણ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ મૂકીને સૈકાઓ સુધી ટકાવી ગયા છે સગ્રામી નોકરીમાં જોડાયેલ સ્વદેશી નોકરવર્ગનો સમુદાય-તેમનામાના ઘણાખરા-ઓના હૃદયમાં સ્વદેશપ્રેમ-દેશભક્તિ-દેશમાના

પીડિતવર્ગ તરફની સહાનુભૂતિ વગેરે ભયો યકયા છતાં પણ ખાલી પેટ ખાતર નોકરી કરતો હોવાથી રાજ્ય કરતી સત્તાએ તેમનામાં મૂકેલ વિશ્વાસનો ભંગ કરવાનું અયોગ્ય ધારી હદ ઉપરાંતની શોષણ નીતિ નભાવી રાખવામાં, દેશભરની પ્રજાને શુભાગી દશામાં સળંગ રહેવા દેવામાં શાહીવાદી સરકારી સત્તાને અને અધિકારી જનોને પૂરો સાથ આપી રહેલ છે— વિશ્વાસઘાત એ મહાન પાપ છે એવી સમજણથી પોતાના માની લીધેલા ધર્મને ચુસ્તપણે વળગી રહી અન્ય વિશિષ્ટ ધર્મો તરફ અવગણના બતાવી રહેલ છે. આ સુસ્પષ્ટ હકીકત સૌ કોઈના અનુભવનો વિષય છે.

આંતરદેશીય વ્યાપારતંત્રમાં તેમજ દરદરના પરદેશો સાથેના વ્યાપારક્ષેત્રમાં ઝુકાવી રહેલ મોટી મોટી લિમિટેડ કંપનીઓ, લાગીદારી પેઢીઓ તેમજ એકલા હાથે વ્યાપાર ખેડનાર વ્યક્તિઓ પણ આમનસામન—એકબીજા પક્ષ ઉપરની શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસથી જ હજારો અને લાખો રૂપિયા ક્ય—વિક્રય કરી રહેલ છે. લાગીદારી પેઢીઓના તમામ લાગીદારો પણ અંદર અંદર એકબીજા લાગીદારોની શુદ્ધ નીતિ અને પ્રામાણિક વ્યવહારમાં પરમ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ રાખી સાહસિક અને જોખમ ભરેલો વ્યાપારધંધો ખેડી રહ્યા હોય છે તો જ લાખો રૂપિયાની કમાણી કરી શકે છે.

વ્યાપારીવર્ગની તેમજ અન્ય કોઈ પ્રકારની નોકરી કરતા નોકરિયાત વર્ગમાં પણ આમનસામન તેમજ અંદર અંદર એકબીજામાં શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ રાખ્યા વગર એક પણ કાર્ય સંગીન રીતે આગળ વધી શકતું નથી.

આ રીતે દુનિયાદારીના વ્યવહાર કાર્યોમાં એકબીજાને અન્ય જનોમાં શ્રદ્ધા કે વિશ્વાસ

રાખવાની આવશ્યકતા રહેતી હોય તેવા અનેક કિસ્સાઓ આગળ કરી શકાય. પરંતુ તે રીતે શ્રદ્ધા રાખનાર—અન્ય જનોમાં વિશ્વાસ મૂકનારે સામા માણસની શક્તિનો, બુદ્ધિપ્રભાવનો, શુદ્ધ ચિત્તવૃત્તિનો, પ્રમાણિકતાનો પ્રથમથી જ ઘરાબર ખ્યાલ કરી લેવો જોઈએ કે જેથી પાછળથી વિશ્વાસઘાતનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતાં પશ્ચાત્તાપનું કારણ રહે નહીં. જગતમાં કેવળ પોતાના અંગત સ્વાર્થ તરફ જ દૃષ્ટિ રાખનારા, માન—પ્રતિષ્ઠાની હાનિના ભોગે પણ અન્ય જનોને મોટા નુકસાનમાં ઉતારી—દુઃખ ભરપૂર ઊંડા ખાડામાં ધકેલી દઈ, પોતાની મલિન—અધમ વાસનાઓને તૃપ્ત કરવામાં—સ્વાર્થી વૃત્તિઓને સફળ કરવામાં મશગૂલ જ રહે છે અને “લોભી હોય ત્યાં ધુતારા ભૂખે ન મરે” એ કહેવત અનુસાર અનેક સુગંધ જનો લોભવશાત ધૂર્તપુરુષોની બળમાં ફસાઈ પડે છે અને ખુવાર થઈ જાય છે. આવી ખુવારીમાંથી બચવા માટે ગિનઅનુભવી—અભણ—અર્ધદંઘ પુરુષોએ કોઈપણ સાહસિક કાર્યમાં અન્ય લાઈઓની સાથે જોડાતાં પહેલાં વ્યવહારકુશળ—કાર્યદક્ષ સંજ્ઞાનોની સલાહ—શિખામણ—સૂચના તરફ ખાસ ધ્યાન આપવું જોઈએ. હિતબુદ્ધિથી અપાયેલી સલાહ અનેક મુશ્કેલીઓમાંથી મનુષ્યને બચાવી લે છે અને તેના જીવન પ્રવાસના માર્ગને સરળ અને નિષ્કંટક બનાવે છે. સંજ્ઞાન પુરુષો તરફથી માત્ર અશુભિનિર્દેશથી થતું માર્ગસૂચન પણ એક સારા ભોમિયાની ગરજ સારે છે. પ્રત્યેક કાર્યમાં શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ જ પરમ આલંબન. રૂપ થઈ પડે છે અને યોગ્ય સાવચેતીપૂર્વક તેના ઉપર આધાર રાખવામાં આવે તો પાછળથી વિમાસણનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતો નથી.

(ચાલુ)

સમય મા પમાણ ।

(ગતાકે પૃષ્ઠ ૬૦૨ થી શરુ)

ક્ર

એ ' નિર્નામિકા ' કોણ હતી ?

લેખક મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી.

આટલું આટલું કષ્ટ ઉઠાવવા છતાં-સવારથી સાજા સુધી ગદ્દાવૈતરુ કરવા છતાં ન મળે પેટપૂર ખાવાનું ! ન મળે પૂરા પહેરવાના વસ્ત્ર ! અને કેવળ સાલળવાના ફિટકાર અને શ્રાપ ! ! આવા જીવન કરતા મરવું શું ખોટું ? પિતાની દરિદ્રતા શું મારા જન્મને આભારી છે ? માતા પુત્રીઓને જ જન્મ આપે એમા મારી જવાળાદારી શી ? મારો ગુન્હો એટલો જ કે હું છ પછી સાતમે ન બરે આવી ? એાછી જ એ કંઈ મારા હાથની વાત હતી ? આ અબર પર્વતની કપરી પગથાર ચઢી, ઉઘાડા પગે ઝાડઝાખ રામા ફરી, લાકડા એકઠા કરવા, એને સરખા બાધવા અને માથા પર એ બોળને વહન કરી ઘરભેગો કરવો એ મારો રોજનો કાર્યક્રમ ! પેલી છ બેનડીઓમાથી કોઈ પણ એમા મહાય કરવા ન આવે જાણે મારે માથે લદાયેલ આ કાર્ય કંઈ જ ગણતરીનું ન હોય એમ એની ઠેકડી અવારનવાર તેમના મુખેથી થતી જ હોય ! મારા પગ ઘરમા પડતા જ સૌના મો મચકોડાય ! મેણાટોણા આરભાય ! કડવા વેણુની તો ઝડી વરસી રહે ! માતાના ખોફનું તો કંઠેવું જ શું ! આટલી ઉમ્મરની થઈ છતાં મારું નામ સરખું પણ ન પાડ્યું ! તેથી જ જગતમા મારી ઓળખાણ ' નિર્નામિકા ' તરીકે થઈને ! આ જાતનું દુષ્કર્મ, આ પ્રકારનો ઉપાલભ અથવા તો આવી રીતનું વિચિત્ર વર્તન ' દિ ' જગ્યે સદ્દા કરવાનું કારણ માત્ર આ દેહ

ટકાવવાની ઇચ્છા કે ઉદરપૂર્તિની મહેચ્છા ! એ સિવાય એવું કંઈ કારણ છે કે આવા વાગબાણોની સતત વરસી રહેલી ઝડી વચ્ચે મૂકપણે વિધાઈ રહેવાનું મન કરાવે ? આ રોજના સતાપથી હવે હું આક્રંત ભરાઈ ગઈ છું બહેનોના કડવા વેણા મારાથી હવે સદ્દા નથી જતા માતા-પિતાનો મારી પ્રત્યેનો આવો લેહલાવભર્યો વર્તાવ મારા અતરને વીંધી નાખે છે મારી સહન કરવાની શક્તિનો અત આવી ચૂક્યો છે આ ગંધી જ જાળમાથી છૂટવાનો-રોજની આ લમણા-ઝીંકમાથી જાગરવાનો-સદ્દાને માટે આ લોકો સાથેનો છેડો છોડવાનો-એક માત્ર ધોરી માર્ગ મરણને લેટવાનો છે મદાયે જેની સાથે મારી પ્રીતિ જોડાયેલી છે એવો અબર પહાડ મને એ કાર્યમા સહાયક બનવા તૈયાર જ છે એના સામે દેખાતા શૂંગ પરથી નીચે લબાયેલી જાડી ખીણમા ભૂસકો મારવો અર્થાત્ જ પાપાત કરી આ જીવાદોરીને તોડી નાખવી એ યમરાજના દરબારમા પહોંચવાનો સરલ ને સીધો માર્ગ મારા માટે ઉઘાડો પડ્યો છે

મારા અતરની આગ જો કે મેં તો ન જીરવાઈ એટલે જ બહાર આવવા દીધી છે નથી તો એને કોઈ જોનાર કે નથી તો કોઈ એને ઓલવનાર ! એમા કુદરતી રીતે સાક્ષીભૂત બનનાર એા નંજરાજ-અબર ! અને એ પર અસંખ્યાતા વર્ષોથી જડ જમાવી બેઠેલા એા વૃક્ષો ! એમા લાખી મુસાફરીએ નીકળેલા અને માર્ગનો યાક

ઉતારવાની આશાથી વિસામો લેવા થોભતાં પથિકોની માફક થોડા દિનના મહેમાન સમા પક્ષીઓ ! મારા આ અંતરના ઉફગાર પાછળ કોઈ પણ જાતની ખૂરી ભાવના નથી એ તમો મારી આસપાસ હાજર હોવાથી બાણો છે; એટલે જરૂર પડે સાક્ષી પૂરજો, તમારી સમ-ક્ષથી આજે હું દુઃખી હૃદયે વિદાય માગું છું અને એ સાથે મારો ભાવે પંથ નિષ્કંટક બને એવો આશીર્વાદ પણ આહું છું.

અંતરની વરાળ આ રીતે સ્વતઃ ઊભરાવી રહેલી એ બાળા આટલું બોલી રહ્યા પછી તરત જ સામે દેખાતાં શૃંગ પ્રતિ દોડી ગઈ. એનો ચઢાવ અપળતાથી દોડતાં મુગ માફક થતી ગઈ. આસપાસ જરા પણ નજર નાખ્યા વગર, કોઈની હાજરી-ગેરહાજરીની ચિંતા કર્યા વગર, એકદમ ટોચ નજીક આવેલ વૃક્ષ હેઠળ પહોંચી ગઈ. એ ઝાડ હેઠળ નાંખી નજર ન પહોંચે એવી ઊંડી ખીણ આવી રહી હતી. એની લીધણીના ને લયંકરતા લલલલાને થથ-રાવી મૂકે તેવી હતી. એ સ્થાન પરથી પડતું મૂકતાંવેત દેહનો એવો તો બારફૂટો થઈ બચ કે શોધું હાડકું પણ જડે નહીં ! છતાં પેલી બાળા-નિનામિકા-એ સ્થળે નિશંકપણે આવી બિભી. આ દશ્ય જોઈ રાહ થઈ, અને પોતાના નિશ્ચયને અમલી બનાવવા તત્પર બની.

ઝંપાપાત કરવા સારુ પાછી હડીને બ્યાં ભૂસકો ખાવા બચ છે ત્યાં જોરથી હાકલ થઈ. એ કણ પર અથડાતાં તેણીએ પાછળ જોયું તો નજીકના આગ્રવૃક્ષની છાયામાં એક સંત-પુરુષને પોતાની તરફ મીંટ માંડી બોલાવતા જોયા. જો એક પળનો વિલંબ થયો હોત તો ખેલ બલાસ થઈ જાત. અનામિકાએ, સાદ સાંભળવામાં જરા પણ પ્રમાદ સેવ્યો હોત તો પણ આજે તેણે આવી બન્યું હોત પણ નસીબ જોરદાર. પતનક્રિયા મોકૂફ રાખી તે પેલા વૃક્ષ

તરફ વળી. સંતને પ્રણામ કરી તેની સમક્ષ બેસી ગઈ.

‘હે લોખી બાળા ! આટલી ઊંચાઈએથી ભૂસકો મારવો એટલે મરણને નોતરવું. તારે શા સારુ એમ કરવું પડ્યું ?’

‘પૂજ્ય મહારાજ સાહેબ ! મારા સરખું દુઃખ કોઈને નહીં હોય ! એ દુઃખથી કંટાળેલી હું બાણી જોઈને યમરાજની અતિથિ બનવાના નિશ્ચય પર આવી હતી.’

‘સુધા, શું દુઃખથી ઊગરવાનો તે લીધેલો ઇલાજ સાચો છે ? માનવી સુખ વાંછે છે પણ એ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય તે બાણુતો નથી. દુઃખ એને ગમતું નથી; છતાં કરણીઓ એવી કર્યા બચ છે કે જેથી દુઃખની સિલક વધતી બચ. જો દુઃખ ન જ વધારવું હોય તો કયા કારણોએ એ આવતું એટલે તે બાણુવા જોઈએ અને અમ-લમાં મૂકવા જોઈએ. બાકી આવા ઝંપાપાતો કે અકાળે મરણુ નોતરતા આપદાતો એ દુઃખનો છેદ નથી કરતાં પણ કેવળ એમાં ઉમેરો જ કરે છે.’

જ્ઞાની લગવંતો થાળી પીટીને સંસારમગ્ન આત્માઓને કહે છે કે—સમયં મા પમાપ અર્થાત્ રંચંમાત્ર પણ પ્રમાદ ન કરશો-જરાપણ ગફલતમાં ન રહેશો, ક્ષણે ક્ષણુનો ઉપયોગ સુકૃત કમાવી લેવામાં કરજો; પણ મોહના પાશમાં પડેલ-રાગદ્વેષની મીઠી મધલાળમાં ફસેલ-મારામારાની વહેંચણીમાં કંક સુધી બૂદેલ જીવો એ સાદ ક્યાં તો સાંભળતા જ નથી અથવા તો એક કાને સાંભળી બીજે કાનેથી એને વિદાય કરી દે છે. અગર તો ‘સાંભળી સાંભળીને કૂંચા કાન તો ય ન આવ્યું પ્રહ્મજ્ઞાન’ જેવું જીવન જીવે છે ! નતીજે એ આવે છે કે ‘બંધ સમય ચિત્ત ચેતીએ રે, ઉદયે શો સંતાપ સહણા’ જેવું થાય છે. ચીકણા કર્મો

પટલે બાધતા જેઓ કંઈ જ વિચાર કરતા નથી અને આકરી વાણીદારા, સ્વચ્છદી વર્તન મારફતે કિંવા મલિન વિચારોવડે જેઓ નિદગી ગાળે છે તેઓ પરભવના માર્ગે સિધાવતા જે પાથેય (ભાતુ) લેતા બંધ છે એ કયાથી સુખ રૂપ હોય ? કોઠરા વાવી કમોદ લણવાની આશા મેવવી એ ઉઘાડી મૂર્ખતા નથી તો બીજી છે પણ શું ? પૂર્વભવે તે પુન્યની કમાણી કરી નથી, છતાં આ ભવમાતુ સુખની આશા મેવે-દુઃખ સામે રાઠ પાડે એ વિચિત્ર ન ગણાય ? તારી આત્મકથા કહી બતાવ એટલે એ પરથી હું કર્મરાજના પ્રપચ કેવા હોય છે તે આકી દઉં !

શુભ્રી ! મારી કહાણીમા કંઈ જ નથી આ પૂર્વ મહાવિદેહ તરીકે ઓળખાતા વિશાલ પ્રદેશમા અને આપણે જે પર્વત પર બેઠા છીએ એની તળેટીમા નદીનામા ગામમા દરિદ્રી ગૃહ-પતિ તાગિલને ત્યાં મારો જન્મ માતાતુ નામ તાગશ્રી એ ગિચારીએ બાણે ઘરની દરિદ્રતામા ઉમેરો કુવાની જ ટેવ ન પાડી હોય તેમ મારી પૂર્વે એક પછી એક છ પુત્રીઓને જન્મ આપેલો પ્રસવ મમયે કુટુંબી જન અને ખુદ પિતાજી પણ પુત્રજન્મની આશા મેવે પણ કહેવત છે ને કે ‘તસીજ ચાર ડગલાં આગળતું આગળ’ તગદીર જ ન્યા પોણું ત્યાં પુત્રના દર્શન કયાથી સભવે ? પારકા ઘરની વસતી ગણાતી દીકરીની સંખ્યાનો આઠ ઉપર ચઢે ! સસારની એ વિચિત્રતા આજે એટલે કોયડાકપ છે ન્યા જન્મતા જ ખમા ખમા થાય તેવા સાનુકૂળ સંયોગો હોય, ધન ન્યા ઢગલે ઢેલાતું હોય, વાહીવણકોનો સુમાગ ન હોય ત્યાં વાર-સના ક્ષણ હોય છે પુત્ર તો નથી હોતો પણ કેટલાક દાળલામા પુત્રનો જન્મ પણ ત્યાં દુર્લભ હોય છે, એથી ઉલટું ન્યા રોજ હાલ

કુસ્તી કરતા હોય છે અને સવાર પડતા શુ ખાશુ ને શુ પહેરશુ એવા સવાલો આખ સામે ડોકિયા કરતા હોય છે અથવા તો અતરને કોરી ખાતા હોય છે ત્યાં ‘વગર વિચારે જન્મ્યા મસ’ જેવું કે ‘કુતરીતા ભટોળિયા’ જેવું હોય છે એવા ઘટે છોકરા જન્મે છે અતિ, અને એમને વધતા પણ વાગ લાગતી નથી આમ માગ પિતાના દરિદ્રતા ભર્યા સસાન્મા માટે ન બર સાતમે આવ્યો માગ જન્મથી આખા ઘરમા જે નિરાશા પ્રગટી બેઠી તે એટલી તીવ્ર નીવડી કે મારું નામ પાડવા જેટલી તક લીધે ન લેવાઈ ઉન્મત્તમા આવતા જ માગ શિરે બોજ વહનની ફરજ લદાઈ છે અને મૂઠી રોટલો મેળવતા જે કટું વચનપ્રહારોની વર્ષા વરસી રહે છે એથી હું પૂરી કટાણી ગઈ છું આવા જીવન કળતા મને મરણ ઘણું જ સુદર લાગે છે, તેથી જ આજે હું ગજીયુગીથી જ પા-ખાત કંવાની હતી.

નિર્નામિકાનો વૃત્તાન્ત શ્રવણ કર્યા પછી તરુ હેઠળ વિરાજમાન સુનિરાજ ઘોડો સમય ધ્યાનસ્થ દશામા રક્ત વયા ધ્યાન સુક્રત યતા જ ઘોડી બિહ્યા —

‘બાલિકા, પૂર્વ ભવમા તે કર્મરૂપ ઇંધણને બાળી નાખનાર મળજ સાધન સમા ‘તપ’ તું મેવત નથી ટ્યું વિપચ-કપાયના વેનમા આકરા કર્મેનો કચરો ગાલે બાધતા જગ પણ પાણુ વાગી ભેયું નથી હાલના દુષ્ટોના મૂળિયા એ જીવ નમાથી પાગરી વૃદ્ધિ પામતા ગયા છે સાલજ !

ગતાકના મ્વય પ્રભ દેવ માથે અખર પર્વત પરની આ રાકે બાળા કેવી રીતે સકળાયેલી હતી એ વાત મહાત્માની વાણીદારા આવતા અ કે શ્રવણ કરીશું (ચાલુ)

માગસાર વદિ સાતમને રવિવારે શ્રી આત્માનંદ જૈન સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરીની પુનરુદ્ધાટનની ક્રિયા, શ્રી આચાર્યશ્રીજીની સમક્ષ કરવામાં આવી હતી.

પ્રથમ બાજુ મોદનસાલજી એડવોકેટ લાઇબ્રેરીનો જૂનો ઇતિહાસ કહી સંભળાવ્યો અને જણાવ્યું કે ઘણા સમયથી લાઇબ્રેરી બંધ પડી ગઈ હતી તે યી ગુરુદેવ આચાર્ય ભગવાનની કૃપાથી આજે પાછો ઉદ્ધાટનનો સુસમય આવ્યો છે, વિગેરે ઉકીકત જણાવ્યા બાદ ડૉક્ટર હેતરામજી, વાઇસ પ્રિન્સિપલ મેડીકલ કોલેજ ને લાઇબ્રેરી ખુલ્લી મૂકવા વિનંતી કરી. ડૉક્ટર સાહેબે ઉત્સાહપૂર્વક એકાવન રૂપિયા બેટ આપી લાઇબ્રેરી ખુલ્લી મૂકી પોતાનો હર્ષ વ્યક્ત કર્યો.

આચાર્યશ્રીજીએ જ્ઞાનવિષયમાં મહત્ત્વ ભર્યું સુંદર વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું જેની અસર ઐતાજનો પર સારી પડી હતી.

પંન્યાસ સમુદ્રવિજયજી મહારાજે હિન્દી ભાષા ભણુવા માટે અને બાળકોને ધાર્મિક અભ્યાસ માટે રાત્રિપાઠશાળાની સ્થાપના કરવા માટે ભારપૂર્વક બસામણ કરી હતી, તે જ વખતે શેક રોશનસાલજી, પુનસાલજી, ખરેસીસાલજી કોચર ભાઇએ તરફથી માસિક પંદર રૂપિયા દાલ એક વર્ષ સુધી આપવા માટે જાહેર કર્યા હતા.

અત્રે વેપારાર્થે વસના ગુજરાતી, કન્નડી, કાકિયાવાડી, મહારાષ્ટ્રી બંધુઓનું ગુજરાતી મિત્રમંડળ સ્થાપન થયેલ છે. ઉપરાંત મંડળ તરફથી મહારાજશ્રીને અભિનંદન પત્ર અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

અગિયારસને દિવસે ગોલવડ પધાર્યા હતા. આ સીધું નાંખરથાન યોવાથી સીંખોની વસતી અધિક

છે. શીખ વિગેરે નગરનિવાસીઓ આચાર્યશ્રીજીના વ્યાખ્યાનનો લાભ લઈ પ્રસન્ન થયા હતા.

તેરસને દિવસે કેરો પધાર્યા. અહીં પટ્ટી આદિથી પધારેલા બંધુઓની ભોજન આદિથી લાલા ગોરાશાહે ભક્તિ કરી હતી.

ઝોદરાને દિવસે આચાર્યશ્રીજી સમારોહ પૂર્વક પટ્ટી પધાર્યા. શ્રી સંઘમાં અને નગર જનોમાં ઉત્સાહ સારો છે. અત્રે બે ચાર દિવસની સ્થિતતા કરી બિઝનેસ તરફ વિહાર કરશે.

બિઝનેસનો સંઘ પટ્ટી-કચ્છ ગયે વર્ષે વિનંતી કરવા આવ્યો હતો. આ વર્ષે જડીયાલામાં આવી આચાર્યશ્રીજીને બિઝનેસ પધારી, શ્રી ગુરુમંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરાવવા સારૂ આગ્રહપૂર્વક વિનંતી કરી હતી.

તે વખતે પંજબના શ્રી સંઘે (કા. વ. ચોથે સંક્રાંતિપર એકત્રિત થયેલ પંજબ શ્રી સંઘે) આચાર્યશ્રીજીને પંજબ ન હોવા સારુ ઘણા જ આગ્રહ-ભરી વિનંતી કરી હતી. આચાર્યશ્રીજીએ ફરસાવ્યું કે તમારી વિનંતી વ્યાજબી છે, પણ બિઝનેસના શ્રી સંઘની વિનંતી ગઈ સાવથી થઈ રહી છે, ત્યાં ગુરુમંદિર તૈયાર થઈ રહ્યું છે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવવાની છે; આ બધી બાબતો બિઝનેસ શ્રી સંઘે જાહેર કરી છે તે તમે સૌએ સારી રીતે સાંભળી છે. પ્રતિષ્ઠાનું કામ હોવાથી બિઝનેસ જવા મારો વિચાર છે. સ્વર્ગવાસી શ્રી ગુરુદેવની અર્ધશતાબ્દિ ગુજરાંવાસમાં બિજવવા વિચાર છે માટે હું બિઝનેસથી આગળ ન વધતા જનતાં સુધી બિઝનેસથી આ તરફ પાછો ફરીશ. તમે કોઈ રીતે ઉદ્દાસ ન થતાં મારા વિચારને સહમત થશો. એમ જણાવ્યું હતું.

પ્રતિજ્ઞાના કાર્યને લીધે જ આચાર્યશ્રીજી બિઝનેસ તરફ વિહાર રૂંચાવશે.

શેઠ હરજીવનદાસ દીપચંદનો સ્વર્ગવાસ

આ મહાના માનનીય સેક્રેટરી તથા આજીવન ઉત્સાહી ધાર્મિકતા શેઠ હરજીવનદાસ દીપચંદના પોષ વદિ ૩ શુક્રવાર રાત્રિના સવા આઠ કલાકે થયેલ શોકજનક અવસાનની નોંધ લેતા અમે ઊંડી દિલગીરી વ્યક્ત કરીએ છીએ

તેઓશ્રીએ સુયોગ્ય મેવા આ મસ્થાના મત્રી તરીકે બનવી માગી નામના મેળવી છે સલાના ઉત્કર્ષમા તેઓશ્રીનો ઉત્સાહપૂર્વકનો ભોગ નોંધપાત્ર હતો તેઓશ્રીના જીવનનું આ એક યશસ્વી પ્રકરણ હતું

તેઓશ્રીનો જન્મ સ ૧૯૩૨ ના માગશર વદિ બીજાના રોજ થયો હતો મિલનસાર સ્વ ભાવ, સ્પષ્ટ વક્તવ્ય અને દૃઢ જાણતમા ખત પૂર્વક આગળ ધપવાની ઉત્સુકતાને અમે પોતાના વ્યાપારવ્યવસાયમા તેઓ સારી પ્રગતિ કરી શક્યા હતા, તેમજ મમાજ સેવાના કાર્યોમા પણ તેઓ આગળ પડતું સ્થાન જીવનના યૌવનકાળથી જ મેળવી શક્યા હતા મઘની સેવા કરવાની ભાવનાથી સ્થપાએલ મિત્રોની જૈન મોક્ષલ કલ-

જના સભ્ય તરીકે તેઓ સ ૧૯૪૯મા સત્તર વર મની વયે જોડાયા, અને સારી સેવા બજાવી, ધર્મ કે સાહિત્યની મેવા કરવાની ધગશ તેઓશ્રીમા વિકાસ પામતી આવી હતી વધુ સેવા કરવાની ભાવનાથી તેઓશ્રી સ ૧૯૬૬ ની સાલમા આ મહાના સેક્રેટરી તરીકે જોડાયા, અને ૩૪ વર્ષના લાગા સમય સુધી તન, મન, ધનથી

સ ધની કમિટીના એક કાર્યવાહી સભ્ય તરીકે, ઉજમખાઈ જૈન કન્યાશાળાના સેક્રેટરી તરીકે, જૈન લોજનશાળાના ઉપપ્રમુખ તરીકે, જૈન ધર્મ પ્રમાગ્ક મલા, દાણાપીઠ એસોસીએશન, અને સ્થાનિક પાનગપોળના એક સભ્ય તરીકે તથા પાલીતાણા શુરુકળની અહીંની કમિટીના સભ્ય તરીકે તેઓશ્રીએ

ધાર્મિક સાહિત્યના પ્રચાર માટે તેઓશ્રી સાથે પ્રેમ ધગવતા હતા અને પોતાના પિતા શ્રીના અમરણાર્થે આ સભા તંત્રથી એક જ્ઞાન-સીરીઝ શરૂ કરાવી તેમા સારી મદદ આપી જ્ઞાન-ભક્તિ કરી હતી તેવી જ રીતે જરૂર જણાય ત્યારે સલાના કોઈ પણ કાર્યમા આર્થિક સહાય ઉદાર ભાવે આપના આગ્યા હતા

આ મિવાય તેઓ-શ્રીની જાહેર સેવા પણ એટલી જ નોંધપાત્ર હતી ભાવનગર જૈન

સેવાના બુદ્ધા બુદ્ધા ક્ષેત્રોમાં સુંદર સેવા બબ્બવી હતી.

એક પ્રતિષ્ઠિત વેપારી તરીકે તેઓશ્રીએ સારી નામના મેળવી હતી તેમજ પોતાને પ્રાપ્ત થયેલ સુકૃત લક્ષ્મીનો તેઓશ્રી ઉદારભાવે સફળ્ય કરતા હતા.

ચોત્રીશ વર્ષના લાંબા સમય સુધી આ સભાના સેક્રેટરી તરીકે તેઓશ્રીએ બબ્બવેલ ઉત્તમ સેવાની આ તકે નોંધ લેતા સંસ્થાને એક પ્રતિભાશાળી સેક્રેટરીની પડેલ ખોટ માટે અમો હાર્દિક ખેદની લાગણી વ્યક્ત કરીએ છીએ.

તેઓશ્રીના અવસાનથી ભાવનગરને એક સેવાભાવી નિહર ગૃહસ્થની ખોટ પડી છે. તેઓશ્રીના મોનમાં આ સભા એક દિવસ બંધ

રાખવામાં આવી હતી. વહિ પાંચમ ને શનિવારે સભાની બનરદા મીટીંગ મળી હતી અને દિલગીરીનો ઠરાવ પસાર કરી તેમના કુટુંબને મોકલી આપવામાં આવ્યો હતો.

અહિની વિશ્વા શ્રીમાળી જ્ઞાતિના ગૌરવરૂપ શેઠ હરજીવનદાસ તેમના જીવનની સૌભાગ્ય પ્રસરાવી આ નશ્વર દેહનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગવાસી થયા છે, છતાં તેમના સમાજમમાં આવનારનાં હૃદયમાં તેમનું સ્થાન અવિચળ રહેશે.

તેઓશ્રી પોતાની પાછળ બહોળો પરિવાર મૂકી ગયા છે. અમો તેઓશ્રીના પવિત્ર આત્માની શાંતિ ઈચ્છીએ છીએ અને તેમના કુટુંબ પર આવી પડેલ આ આકૃત માટે અંતઃકરણપૂર્વક સહાનુભૂતિ પ્રદર્શિત કરીએ છીએ.

શ્રી ઉપયોગી ખાસ ગ્રંથો.

નીચે જણાવેલા ગ્રંથો ગાંધેનોએ ખાસ વાચવા જેવા છે જેમા

—: શિયળવતી મહાદેવીઓના ચરિત્ર :—

૧ આદર્શ જૈન સ્ત્રીચરિતો—જહોનોના ચરિત્ર સાથે સીતુ કર્તવ્ય, ખરેખરી શુદ્ધિથી કેમ બની શકે વગેરેનું વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન આપનામા આવેલ છે કે રૂ. ૧-૦-૦

૨. શ્રી સુરસુદરી ચરિત્ર—સુદર, સદ્ય, ઉપદેશક ખાસ વાચવા લાયક ચરિત્ર કે રૂ. ૧-૮-૦

પોસ્ટેજ જુદું

સત્ત્વશાળી અને આદર્શ પુરુષચરિત્રો

૧ સુમુખનૃપાદિ ધર્મપ્રભાવકોની કથા (ચરિત્ર)	૧-૦-૦
૨ કુમારપાળ પ્રતિબોધ	૩-૧૨ ૦
૩ જૈન નરગત્ન લામાચાહ	૨-૦-૦
૪ પૃથ્વીકુમાર ચરિત્ર	૧-૦-૦
૫ પ્રભાવક ચરિત્ર (બાવીસમા પૂર્વાચાર્ય બનવાનના ચરિત્ર)	૨-૮-૦
૬ સમરસિંહ ચરિત્ર (સમગ્રશાહ) શ્રી શત્રુજયનો પદ્મમે ઉદ્ધાર	૦-૨-૦
૭ શ્રી કર્માશાહ ચરિત્ર શ્રી શત્રુજયનો મોળમે ઉદ્ધાર	૦-૪-૦
૮ કલિંગનું યુદ્ધ યાને જૈન મહારાજાન ખાગવેલ	૦ ૧૨ ૦
૯ શ્રી વિજયનાન દસુરિ	૦-૮-૦

દરેક ગ્રંથો પ્રભાવશાળી, મહાન નરગત્નોના ચરિત્રો ખાસ મનન કરવા જેવા, ઉપદેશક, સાદી અને સગલ શુભગતી લાપામા સુદર દાર્ષનિક, આકર્ષક આકર્ષક અને જોયા કાગળોમા પ્રગટ થયેલા છે પોસ્ટેજ જુદું

શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર

(શ્રી વર્ધમાનસુરિકૃત)

૫૪૭૪ સ્તોત્રપ્રમાણ, મૂળ સંસ્કૃત ભાષા અને સુંદર શૈલીમા વિગ્તારપૂર્વક જુના જુના આગમે તથા પૂર્વાચાર્યકૃત અનેક ગ્રંથોમાંથી દોહન કરી શ્રીમત્ત વર્ધમાનસુરિકૃતએ સ ૧૨૯૯ ની સાતમા લખેનો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે

આ ગ્રંથમા પ્રભુના પંચ ભવો, પાંચ કલ્યાણકો અને ઉપદેશક જાણવા યોગ્ય મળતી. સુદર બોધપાઠો, તત્ત્વજ્ઞાન, તથા વગેરે સંબંધીની વિગ્તાર દર્શકતાના વર્ણનો સાથે પુણ્ય ઉપર પુણ્યાદ્ય ચરિત્ર, ગતિઓજન ત્યાગ અને આદર, બાગવત, શેદિણી આદિની અનેક સુદર, રોચક, રમપ્રદ, આદ્યાદક કથાઓ આપેલી છે કે, જેમાની એક કથા પૂરી થતાં બીજી વાચવા મન લગાવે છે અને પૂરી કરવા ઉત્સુકતા થાય છે તે તમામ કથાઓ ઉપર આજ અને સુંદર ઉપદેશ પણ સાથે આપેલ છે કે મત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદું.

દેટોગ્રાફર પ્રભુદાસ રામજીનો સ્વર્ગવાસ

જાવનગરનિવાસી દેટોગ્રાફર પ્રભુદાસભાઈ લાખા વખતની ખીમારી ભોગરી માગશ્ય વદિ ૬ ના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે તેઓ સ્વભાવે શાન્ત, મિત્રનસાર અને ધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાળા હતા તેઓ આ મતાના ધણા વખતથી સલાસદ હતા તેઓના સ્વર્ગવાસથી આ સમાને ખોટ પડી છે તેઓના સુપુત્ર ભાઈ રસિકનાથ વગેરેને દિલાસો દેવા સાથે સ્વર્ગસ્થતા આત્માની શાંતિ ધન્યગીયે છાંયે

સેવાના જુદા જુદા ક્ષેત્રોમાં સુંદર સેવા બજાવી હતી.

એક પ્રતિષ્ઠિત વેપારી તરીકે તેઓશ્રીએ સારી નામના મેળવી હતી તેમજ પોતાને પ્રાપ્ત થયેલ સુકૃત લક્ષ્મીનો તેઓશ્રી ઉદારભાવે મદ્વ્યય કરતા હતા.

ચોત્રીશ વર્ષના લાંબા સમય સુધી આ સલાના સેક્રેટરી તરીકે તેઓશ્રીએ બળવેલ ઉત્તમ સેવાની આ તકે મોંઘ લેતા સંસ્થાને એક પ્રતિભાશાળી સેક્રેટરીની પહેલ ખોટ માટે અમો હાર્દિક ખેદની લાગણી વ્યક્ત કરીએ છીએ.

તેઓશ્રીના અવસાનથી ભાવનગરને એક સેવાભાવી નિરૂપ ગૃહસ્થની ખોટ પડી છે. તેઓશ્રીના માનમાં આ સલા એક દિવસ બંધ

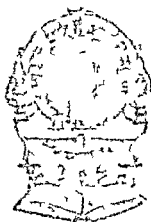
રાખવામાં આવી હતી. વદિ પાંચમ ને શનિ-વારે સલાનો જનરલ મીટીંગ મળી હતી અને દિલગીરીનો ઠરાવ પસાર કરી તેમના કુટુંબને મોકલી આપવામાં આવ્યો હતો.

અહિની વિશા શ્રીમાળી જ્ઞાતિના ગૌરવરૂપ શેઠ હરજીવનદાસ તેમના જીવનની સૌરભ પ્રસરાવી આ નશ્વર દેહનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગ-વાસી થયા છે, છતાં તેમના સમાગમમાં આવનારનાં હૃદયમાં તેમનું સ્થાન અવિચળ રહેશે.

તેઓશ્રી પોતાની પાછળ બહોળો પરિવાર મૂકી ગયા છે. અમો તેઓશ્રીના પવિત્ર આત્માની શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ અને તેમના કુટુંબ પર આવી પડેલ આ આકૃત માટે અંતઃકરણપૂર્વક સહાનુભૂતિ પ્રદર્શિત કરીએ છીએ.

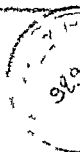

ગાંધીજીના પ્રજાશિક્ષણ ની

ગાંધીજીના
 પ્રજાશિક્ષણ
 ની

ગાંધીજીના
 પ્રજાશિક્ષણ
 ની

પ્રકાશક—

શ્રી જેન રામભાઈ સારા-ભાવનંદ.

નવા થયેલા માનવતા સભાસદો

૧ દોશી અમૃતલાલ પરમાણુદાસ	ઘાટકાપર	લાઈફ મેમ્બર
૨ વસંતલાલ સીમંતલાલ	ચુકા	
૩ શાહ પાનાચંદ હરિચંદ	કલ્યાણ	વાર્ષિક મેમ્બર

જવાબ અંગાજનારાઓને તમ સૂચના

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક, પુસ્તક પ્રકાશન ખાતા કે તેવા કોઈ પણ સભાના કાર્ય માટે જે જાહેરોને કોઈ પણ સુલાસા-જવાબની જરૂર હોય તેમણે જવાબ માટે પોસ્ટની ટિકિટ મોકલવા તરતી લેવી. ખાસ કારણ દર્શો ને જ માત્ર જવાબ-સુલાસો આપવામાં આવશે.

૧ શ્રી પૂનક યોગવિધિ—સંપાદક, મુનિશ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી મદારાજ, પ્રકાશિકા શ્રી સમ્પરદેવજી હગીરામજીની પેઠી ખારાકુવા ઉત્તેત (માલવા) શ્રી આનંદચંદ્ર કિરણાવળીના પ્રથમ કિરણ નરીકે આ ગ્રંથ પ્રકટ થયેલ છે, આ યોગનો ગ્રંથ યોગોદ્દત્ત કરનાર કરાવનારને ધણે જ ઉપયોગી છે. અભ્યાસને માટે ઉત્તમ છે. સંપાદક મદારાજશ્રીને પ્રાસ વ્યવ છે. પ્રકાશકને ત્યાંથી મળી શકશે.

૨ નૂતન રતનનાવળી, રચયિતા આ. શ્રી વિનયલબ્ધિસુરિશ્વરજી મદારાજ, પ્રકાશક, દો સ્તેન સંપ્ર. જહોલ, નવીન રામરામિણીના રતવનો વાંચકને વાંચનજી અસર કરે તેવા ઉપાંત જાનના ધેર છે. પ્રસ્તુત રતનનાવળીની સ્ત્રી આશ્રિતિઓ બહાર પડેલ છે તે તેની સંકલિતતા પતાવે છે. પ્રકાશકને ત્યાંથી મળી શકશે.

સ્ત્રી ઉપયોગી ખાસ ગ્રંથ.

નિઃજાતિય ગ્રંથ જાહેનાઓ ખાસ વાંચવા જેવો છે.

૨. શ્રી મુરમુંદરી ચરિત્ર—મુંદર, સંલ, ઉપદેશક ખાસ વાંચવા લાયક ચરિત્ર કિં. કા. ૧-૮-૦ મેસરેન જુદાં.

પુસ્તક. ૪૧ મુ.

અક : ૭ મે

આત્મ સ ૪૮

વીર સ ૨૪૭૦

વિક્રમ સ ૨૦૦૦ . માહ

ઈ સ. ૧૯૪૪ : કેળુઆરી

શ્રી વિમળનાથજિન સ્તવેન

(અખતેરે સિવા કોન મેરા—એ રાગ)

ભવમિધુ-નાવરૂપ મુખ પાપ હઠાવે,
જિનદેવ વિમળનાથ વિમળ માર્ગ બતાવે ટેક

તુજ નામ વિમળ સ્વામી, વિમળ-ભાવથી ગાઉ,
મુજ વિમળ ઉર-ધારે મૂર્તિ વિમળ વસાવુ,
ઉદ્ધાર કરે દોષ હરે જ્ઞાની બનાવે
જિનદેવ (૧)

હે જ્ઞાન બુદ્ધિસાગર! વિનતી ઉરે ધરે,
કરુણાનિધિ નિરજન! શુચિ ભાવના ભરે,
હુમેન્દ્ર અજિત ધામ થહે ચરણે વસાવે
જિનદેવ (૨)

ગચ્છિતા-મુનિશ્રી હુમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ

સદ્ગત શેઠ હરજીવનદાસને આત્માનંદ સભાની

નિવાપાંજલિ

દોહરો

સ્વર્ગે શેઠ સિધાવિયા, શ્રી હરજીવનદાસ;
આત્માનંદ સભા થઈ, અતિશય ઉર ઉદાસ. ૧

શાદ્દલવિકીડિત

આ પ્રખ્યાત સભા તણા સરળ ને શાણા જ સેકેટરી,
જેણે અંતરભાવથી વિધવિધે સાચી જ સેવા કરી;
શુદ્ધિ-બુદ્ધિ-સમૃદ્ધિ, સર્વ ખરચી કીધી સભા ઉજવણી,
આત્માનંદ સભા વિનીત વદને અર્પે નિવાપાંજલિ. ૧

પૂરાં ચોત્રિશ વર્ષ હુર્ષ ધરીને ઉત્કર્ષ કીધી સભા,
વ્યાપારે, સ્વજને, પરાર્થહિતમાં પ્રૌઢી જ વ્યાપી પ્રભા;
સદ્દર્મે, સત્કર્મમાં મતિ અતિ જેની સદા નિર્મળી,
આત્માનંદ સભા વિનીત વદને અર્પે નિવાપાંજલિ. ૨

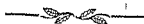
સાર્થક જન્મતણું કર્યું, ધન રળી ધર્માર્થમાં વાપર્યું,
સ્વજ્ઞાતિ-સ્વજનોતણું હિત થવા પોતે જ ધ્યાને ધર્યું;
શહેરી સર્વ સમાજમાં સુચશની પ્રાપ્તિ કરી છે ભલી,
આત્માનંદ સભા વિનીત હૃદયે અર્પે નિવાપાંજલિ. ૩

લીલી વાડી મૂકી, ગયા સ્વરગમાં, સુભાગ્યશાળી થયા,
કીધાં ધાર્મિક કામ તે અચળતા પામી જ અત્રે રહ્યાં;
ભારે ખોટ પડી સભા-સ્વજનને, સંભારણું સૌ મળી,
આત્માનંદ સભા વિનીત હૃદયે અર્પે નિવાપાંજલિ. ૪

દોહરો

જીવન જશવંતુ કર્યું, શ્રી હરજીવનદાસ;
સ્વીકારજો થશઅં જળી, સ્વર્ગે સુખમય વાસ.

લી. સભાને કવિ, રેવાશંકર વાલજી બધેકા.

સં:યો ગ . વિ યો ગ . સુ ખ . દ ન . થી :— .

લેખક આ. શ્રી વિજયકંઠુરસુરિશ્ચ મહારાજ

સંસારના સળધ માત્ર વ્યક્ત જાણ છે જાત્રત દશા જ્ઞાન દશામા જોઈએ તો કાઈ જ નથી સંસારના સળધા જીવે સાથે અનેક ભવોમા અનેક વખત અનેક પ્રકારના સળ ધોથી જોડાયા છીએ જ્યાં સુધી સંસારમા છીએ ત્યાં સુધી કૃત્રિમ અનેક પ્રકારના સળ ધોથી જોડાઈશું માટે તત્ત્વજ્ઞ પુરુષોને હર્ષ કે શોક હોતો જ નથી .

આપણે જીવન, મરણ, યશ, અપયશ, સુખ દુઃખ આદિની સઘળી વ્યવસ્થા અદ્યત્ને સોંપી દીધી છે, અને અદ્યત્ન નિરતર જીવાત્માનું વિરોધી હોય જ છે એટલે તે ભાગ્યે જ જીવાત્માને અનુકૂળ થઈને ચાલે દરેક જાણતમા કાંઈક અનુકૂળતા જેવું દેખાડે પણ તે વાસ્તવિક અનુકૂળતા હોતી નથી. જીવ ભલે માની લે કે મને અદ્યત્ન અનુકૂળ છે, અર્થાત્ હું પૈસે ટકે, કુટુંબ પરિવારથી સુખી છું, પરંતુ આ જાંધુ માનવું જાત્રત દશાનું નથી અદ્યત્ને જ મોહ, મમતા, મદ્દ, અજ્ઞાનતા આદિનું કેન્દ્ર પાઈને મનાવેલું છે જેથી કરી પરિણામે એ જ વસ્તુઓથી જીવાત્મા પોતાની સાચી વસ્તુઓ જોઈ નાખીને દુઃખી થાય છે જે વસ્તુઓથી જીવ આનંદ સુખ માને છે તે જ વસ્તુઓથી જીવ દુઃખ માને છે ફરક એટલો જ હોય છે કે સંયોગે સુખ અને વિયોગે દુઃખ, સંયોગમા અદ્યત્નની અનુકૂળતા અને વિયોગમા પ્રતિકૂળતા વિચારક જ્ઞાની પુરુષોને માટે તો સંયોગ માત્ર ખોટા છે, ધરણ કે જે પરિણામે દુઃખ

રૂપ નીવડે તે સુખરૂપ કહી શકાય જ નહિ અને તેથી કરીને જ જ્ઞાની પુરુષો ટોઈ પણ પ્રકારના સંયોગને સારા કે નળળા સમજતા નથી, પણ સમભાવે રહીને સર્વ સંયોગોના અભાવને ઇચ્છવા વાળા હોય છે તેઓ જાણે છે કે જ્યાં સંયોગ વિયોગ છે ત્યાં જ સંસારના ખીજ વેરાયલા છે અનુકૂળ સંયોગ અને પ્રતિકૂળ વિયોગ અથવા પ્રતિકૂળ સંયોગ અને અનુકૂળ વિયોગ આદિની જે ભાવનાઓ છે તે એક પ્રકારની કર્મજન્ય વિકૃતિ છે સત પુરુષો આવી વિકૃતિઓના વિનાશ માટે જ ઉદ્યમવાળા હોય છે જ્યાં સુધી આ વિકૃતિઓ નષ્ટ ન થાય ત્યાં સુધી જીવની પ્રકૃતિમા અસ્વચ્છતા જ રહેવાની અને જ્યાં સુધી અસ્વચ્છતા છે ત્યાં સુધી જીવને સુખ અને આનંદ ક્યાંથી ?

પોતાના માનેલા અનુકૂળ સંયોગોમા અનેક વખત અવતરવા છતાં જીવ આનંદનો તો ભિખારી રહ્યો, આનંદ અને સુખની કંઠાલતા તો મટી જ નહિ આમને આમ અજ્ઞાનતાથી અનેક ભવોમા રણડ્યો અને અનેક વખત જન્મ મરણ કર્યાં તોયે કૃત્રિમ સંયોગનો વિયોગ થવાથી દુઃખી થાય છે કેટલી અજ્ઞાનતા ! અજ્ઞાનીઓને દેખાડવા માટે સંસારમા મનાવી ઇદ વસ્તુના વિયોગ વખતે દુઃખ મનાવતો હોય તો વાત જુદી જ છે, તો પણ સંસારમાં તત્ત્વજ્ઞ-વિચારક પુરુષો તરીકે પ્રસિદ્ધ પામેલાને માટે તો ઉપરથી ખોટો ટાળ કરીને દેખાડવું તે અજ્ઞાની જનતામા પણ ઉપહામનું પાત્ર બનાવે

છે માટે જ્ઞાની પુરુષોએ તો કૃત્રિમ વસ્તુના સંયોગ-વિયોગ સમયે સમભાવ રહીને અજ્ઞાની સંસારને જ્ઞાનસ્વરૂપી બનાવવો જોઈએ.

સંઘરી રાખેલું ઔષધ વ્યાધિતા સમયે કામ ન આવે તો તે સંઘડ શા કામનો ? કામ પ્રસંગે સળગતો દીપક બુઝાઈ બંધ તો શા કામનો ? વસ્તુતત્વના બાણકારને તો જનતાને વસ્તુતત્વ સમબંધવા સાવધાન રહેવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે. આયુષ્ય કર્મનો ઉદય તે જીવન અને આયુષ્ય કર્મનો ક્ષય તે મરણ. સર્વથા અપુનર્નિર્ધયપણે આયુષ્યનો ક્ષય તે સુક્રિા. આ તત્ત્વના રહસ્યના બાણકાર સુખ તથા આનંદના અભિલાષી પ્રાણીઓ તો સર્વથા આયુષ્યને ક્ષય કરવાના પ્રયત્નવાળા હોય છે.

જીવનમાં જ હુઃખ રહેલું છે. કારણ જન્મ સિવાય જીવન હોતું નથી અને જીવન સિવાય મરણ હોતું નથી. માટે જ્યાં જન્મ મરણ છે, ત્યાં હુઃખ રહેલું છે. જીવના સ્વ-સ્વરૂપ જીવન કે જે જન્મ મરણના સર્વથા નાશથી પ્રગટે છે, અને કૃત્રિમ જીવન મરણ સ્વરૂપ જીવનથી સર્વથા ભિન્ન સ્વરૂપવાળું છે. અથવા તો જન્મ મરણના નાશરૂપ કારણતું કાર્ય છે તે જ જીવનમાં અનંત સુખ અને અનંતો આનંદ રહેલો છે. બાકી તો સંસારી આત્માઓને ભ્રમણ કરવાને માટે મળેલા કર્મજન્ય જીવનમાં સુખ તથા આનંદનો લેશ પણ હોતો નથી. માટે મહાપુરુષો આવા જીવનની પરવા રાખતા નથી. અને સાચા જીવનની પ્રાપ્તિ માટે સમગ્ર કર્મ, જીવનને અર્પણ કરી દે છે.

જીવને જીવનો સંયોગ થતો નથી. પણ

જડનો સંયોગ થાય છે. સંસારના સંયોગ માં જડ સ્વરૂપ છે. અને એટલા જ માટે તે કૃત્રિમ હોવાથી તે સંયોગોતું કાર્ય પણ કૃત્રિમ જ છે. કર્મથી આવરિત જ્ઞાનવાળો આત્મા કે જે અજ્ઞાની રહેવાય છે, તે કર્મના કાર્યમાં સુઝાઈ બંધ છે. અને અનુકૂળતા તથા પ્રતિકૂળતાની ભ્રમિત ભાવનાથી પોતાને સુખી તથા દુઃખી માને છે. પોતાને નિર્માલ્ય, નિર્બળ, દીન કંગાલ માની પોતાના અસ્તિત્વ માટે જ તથા પોતાના આનંદ અને સુખ માટે નિરંતર જડનો જ આભારી બન્યો રહે છે.

સંયોગો નિત્ય નથી, સંયોગો વિયોગ સ્વરૂપ હોય છે. માટે જ જ્ઞાનીઓ સંયોગોને ઈચ્છતા નથી. તેમજ વિયોગોને પણ ઈચ્છતા નથી. પણ સ્વરૂપ રમણતાની સૃષ્ટિવાળા હોય છે. અને તેથી કરીને સમતા શાંતિ અને આનંદના હોળી હોય છે. સંબંધોને આત્મા નથી જોડતો, કારણ કે તે સ્વરૂપે હમેશાં સંબંધ વિનાનો હોય છે. આત્માઓના સંબંધો થતા નથી, પણ જડના સંબંધ થાય છે. જડાસક્ત જડાધીન આત્મા માની લે છે કે મારો અમુક આત્માની સાથે સંબંધ થયો છે, પણ તે એક પ્રકારની મિથ્યા બ્રાન્તિ જ છે. અને તે મિથ્યા બ્રાન્તિને લઈને અત્યંત હુઃખ મનાવે છે. વાસ્તવિકમાં હુઃખ, સંયોગ સંબંધ, ઇષ્ટ અનિષ્ટ આદિ કોઈ પણ ભાવો સંસારમાં સ્વરૂપે સત્ય કે નિત્ય નથી. માટે વિચારક ડાહ્યા તત્ત્વજ્ઞ આત્માઓએ વસ્તુસ્થિતિને લક્ષમાં રાખીને આત્મ સ્વરૂપ, સમતા, શાંતિ તથા આનંદાદિથી પરાઉસુખ ન થતાં સ્વરૂપના વિકાસના માર્ગે વળવું જોઈએ.

આત્મ દ્રવ્યથી ભિન્ન પરચિતન ત્યાગ

લેખક મુનિશ્રી પુરયવિજયજી મહારાજ (સવિસપાક્ષિક)

દ્વિતીયે વસ્તુનિ સતિ ચિંતા મયેત્, તત
ચિંતાયા. સકાશાત્ કર્મ, તેન કર્મણા કૃત્વા
જન્મ સંસાર વર્તેતે ।

પરચિતન કરવું તે જ કર્મણ ધનુ કારણ છે,
તે કર્મવડે જન્મ-સંસાર વર્તે છે એ પરચિ-
તનનો ત્યાગ કરી પવિત્ર આત્મદ્રવ્યનું ચિતન
કરવું તે કેવળ મોક્ષનું જ કારણ છે

સજીવ અને નિર્જીવ બન્ને પદાર્થોથી આ
વિશ્વ ભરેલું છે સજીવ પદાર્થમા અનંત જીવ
દ્રવ્યો છે અજીવ પદાર્થમા જીવ દ્રવ્ય કરતા
અનંતગુણા જડ દ્રવ્યો છે અનંત જીવ દ્રવ્ય-
માથી ચોતાના આત્માને જુદો કરીને તેનો
વિચાર કરવો, તેનું ચિતન કરવું અને તેમા જ
સ્થિર થઈ રહેવું તે જ મોક્ષનું કારણ છે, તે
સિવાય બાકી રહ્યા તે સર્વે સજીવ અને નિર્જીવ
દ્રવ્યો છે તે પર દ્રવ્ય છે તેનું ચિતન કરવું,
તેમા શુભાશુભ ઉપયોગ દેવો, તેમા તદ્દાકારે
પરિણમવું તે પરદ્રવ્યનું ચિતન કહેવાય છે જે
કર્મણ ધનુ કારણ છે

ચિતન બે પ્રકારે થાય છે એક તો તેના
સ્વરૂપનો વિચાર કરી પરિણામે દુઃખરૂપ બની
તેનાથી પાછા હઠવારૂપે હોય છે બીજું ચિતન
રાગદ્વેષની લાગણીથી થાય છે અહીં જે વાત
કહેવામાં આવે છે, તે રાગદ્વેષની લાગણીઓ
પેદા કરનાર ચિતનના ત્યાગ માટે છે

જડ વસ્તુનું ચિતન તેના આકર્ષક ને
મોહક ગુણને લઈને થાય છે અને બીજું તેના

સ્વભાવથી આત્માનો સ્વભાવ જુદો છે, તેની
સરખામણી અથવા નિશ્ચય કરવા માટે થાય છે
પ્રથમનું ચિતન ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે બીજું
ચિતન વસ્તુતત્ત્વના નિર્ણય માટે કરીને તેનો
નિશ્ચય થયા પછી જ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે
આત્મવસ્તુના ચિતનમા પણ અનંત આત્મ-
દ્રવ્યો છે, તેમાથી જ્ઞાતાદષ્ટાપણ, સુખદુઃખના
અનુભવ કરવાપણ ચોતાનું ચોતાને ઉપયોગી
છે, અને ચોતા માટે ચોતામા જ અનુભવો
થાય છે માટે બીજા અરિહંતાદિ પવિત્ર આત્મા
સાથે ચોતાના આત્માની મરખામણી કે નિશ્ચય
કરી લીધા પછી ચોતામા જ સ્થિરતા કરવાની
છે અને તે સિવાયના બીજા જીવોના ચિતનનો
તો અવશ્ય ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે

આગળ વધવામા આવેલ અનંત માટે શ્રી અરિ-
હંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને મુનિરાજ
આ પાત્ર પરમેષ્ઠિની મદદ લેવામા આવે છે,
પણ માળ ઉપર ચડવામા જેમ દાદગાની સહાય
લેવામા આવે છે, તેમ આત્મદ્રવ્યથી જુદા તે
અરિહંતાદિની મદદથી આગળ વધવું અને માળ
ઉપર ચડી ગયા પછી જેમ દાદરાનો ત્યાગ
કરવામા આવે છે, તેમ શુદ્ધ આત્મદ્રવ્યની
પ્રાપ્તિ થયા પછી આ મદદગારોના ચિતનનો
પણ ત્યાગ કરવાનો હોય છે

જે જે આત્માઓ જેટલા જેટલા આગળ
વધ્યા હશે-તેમનો આત્મા જેટલો નિર્મળ થયો
હશે, તેના પ્રમાણમા તે પરવસ્તુના ચિતનનો
ત્યાગ કરી શકશે આગળ વધવામા પ્રથમ

વૈરાગ્યની ભૂમિકા છે. દોષ દર્શન વૈરાગ્ય-ધ્યાનને દુનિયાની ઘણીખરી વસ્તુમાં દુઃખ જ દેખાય છે. તે દરેક વસ્તુની કાળી બાજુ નેહને તેમાં દોષ જણાતાં તેનો ત્યાગ કરશે. આવા ત્યાગની પ્રથમ ઘણી જરૂર છે. આવો ત્યાગ તેના માર્ગમાં મુખ્યતાએ વિઘ્નરૂપ જણાતી રાજ, વૈભવ, સ્ત્રી, પુત્ર, ધન, મિત્રો, કુટુંબો, સંબંધીઓ, ઘર, જમીન આદિ તમામ વસ્તુઓનો ત્યાગ કરાવશે. આ ત્યાગથી મોડું ઉત્પન્ન કરાવનારાં, દુનિયાના બંધનમાં બાંધી રાખનારા, કર્મબંધનના ઘણાં કારણો ઓછા થશે, છતાં શરુઆતનો આ ત્યાગ હોવાથી એકનો ત્યાગ કરાવી ધીજી વસ્તુઓનો તે સંગ્રહ કરાવશે. તે ત્યાગી થશે ત્યાં માતાપિતાને ઠેકાણે તેને શુરુની જરૂર પડશે, ભાઈઓને ઠેકાણે શુરુભાઈઓ સ્થાન લેશે, પુત્રપુત્રીઓને ઠેકાણે શિષ્યશિષ્યાઓ આવશે, ઘરને ઠેકાણે ઉપાશ્રય-મઠ-ધર્મશાળાદિ સ્થાન ગ્રહણ કર્યાં પડશે, ધનને ઠેકાણે પુસ્તકો આવશે, તાંબાપીત્તળ, સોનારૂપાના વાસણોને સ્થાને લાકડાનાં ઉપગરણો ગોઠવાશે, વસ્ત્રોનો રૂપાંતરે સંચય કરવો પડશે અને નોકર આકર-દિના સ્થાને ગૃહસ્થ શિષ્યોનો સમુદાય-કાજરી આપશે.

આમ એકના ત્યાગ પછી બીજાનું ગ્રહણ કરવાનું આવે છે, છતાં પ્રથમ કરતાં આ રૂપાંતર ઘણું સારું છે, આગળ વધવામાં મદદગાર સાધન છે, પાપ આશ્રવનાં સાધનોને ઠેકાણે પુન્ય આશ્રવનાં કારણો આ છે, અશુભના સ્થાને એ શુભ સાધનો છે. તાત્ત્વિક મતસ્વરૂપાને બદલે ઉપર ઉપરની લાગણીવાળાં છે એટલે મનઃપૂર્વક બંધન કે પ્રતિબંધરૂપ નથી.

મારકુ છતાં જો પ્રથમનો વૈરાગ્ય વૈરાગ્ય બન્યો રહે, આવશે ન ગયો હોય એટલું જ નહિ પણ, તેમાં દિન પર દિન વધારે થતા રહ્યાં હોય તો આગળ વધનાં, સૂત્ર સિદ્ધાંત

ભણતાં, શુવાદિઠની સેવા કરતાં અને સત્સમાગમાં રહેતાં તાત્ત્વિક ત્યાગ જેને 'જ્ઞાન ગાંભીર્ય વૈરાગ્ય' કહેવામાં આવે છે તે પ્રગટ થાય છે, પણ જો તે વૈરાગ્ય અમુક દિવસ પૂરતો જ હોય, વ્યવહારના કંટાળાથી જ ઉત્પન્ન થયેલો હોય અથવા અમુક વસ્તુના અભાવથી ઉત્પન્ન થયેલો હોય તો આ પુસ્તકાદિ જે રૂપાંતરે ગ્રહણ કરેલાં છે તે જ પ્રતિબંધ અને મતસ્વરૂપ સ્થાન થઈ પડશે. સ્ત્રી પુત્રાદિ જે બંધનના કારણો હતાં તેનાં કરતાં આ શિષ્ય શિષ્યાદિ વધારે બંધનનાં નિમિત્તો થશે. પ્રથમના કર્મબંધના કારણોથી આ વિશેષ બંધનનાં કારણો થઈ પડશે. પ્રથમ જેને પ્રતિબંધરૂપે પ્રભુના માર્ગમાં આ છુર માનતો હતો તેને હવે આ રૂપાંતરે ગ્રહણ કરેલાં સાધનો પ્રભુના માર્ગમાં વિશેષ પ્રકારે પ્રતિબંધરૂપે થશે, આત્મલાન ભુલાવશે, આસક્ત બનાવશે અને છેવટે આગળ વધવામાં અશક્ત બનાવી મૂકશે.

પણ જો પ્રથમના આહુ વૈરાગ્યમાં વધારો થતો રહે, આત્મા તરફનું નિશ્ચાન મનઃપૂર્વક થાય, ગમે તે ભોગે આત્મસ્વરૂપ પ્રગટ કરવું જ છે એ નિશ્ચય દૃઢ થાય, આ શુભ બંધનોમાં પણ ક્યાંઈ ન બંધાયો હોય, મત-મતાંતરના કદાચહો અ્યાદવાદ શૈલીના જ્ઞાનથી તોડી પાડ્યા હોય, ક્રોધ માતાદિ ક્ષાપિતે પાતળા કરી નાખ્યા હોય અને શુરુકૃપાથી આત્મતત્ત્વનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું હોય તો તેને વૈરાગ્ય તત્ત્વ-જ્ઞાનના રૂપમાં બદલાઈ જશે.

હવે તેને કર્મકાંડથી પડેલા મતભેદ નહવા લાગશે. અપેક્ષાએ તે બધા મત-મતાંતરોના સ્વરૂપ અર્થો અને નિષ્કૃષ્ટો કરી શકશે, તેને મન પોતાનું અને પારકું હવે રહેશે નહિ, કોઈ પોતાનું કે પારકું નથી અથવા બધા પોતાના છે એવો દિવ્ય પ્રેમ પ્રગટ થશે, ગમે તે ગૃહ-મનનો હોય છતાં આ શુદ્ધિને દેખીને તે મતાં-

તરવાળાને પણ પ્રેમ અને પૂજ્યબુદ્ધિ પ્રગટ થશે તેનું નિશાન એક સત્ય આત્મા જ રહેશે, તેની નજરમાં હજારો માર્ગો દેખાઈ આવશે અને કોઈ પણ માર્ગે પ્રયાણ કરનારને કા તો તેનું નિશાન જાહેરાતીને કા તો તેની અપેક્ષા સમજાવીને બીજા માર્ગે તરફ અપ્રીતિ કે દેવની લાગણી બધ કસવી પ્રભુ માર્ગનો રસિક બનાવી શકશે તેના ગમે તે કર્મ માર્ગમાં પણ જ્ઞાનની સુખ્યતા હશે, તેના સહજ વાર્તાલાપમાં પણ આત્મજ્ઞાન ભરેલું હશે, તેની ધાર્મિક દેશનામાં પણ આત્મમાર્ગ જ હાલે ને પગલે પોષાતો રહેશે, તે વ્યહવાસ્થી બધાને બોલાવશે, બધાને આહંશે છતાં તેનું હૃદય નિર્લેપ જ રહેશે 'હું આત્મા છું, શુદ્ધ આત્મા છું' આ નિશાન અને હૃદયની ભાવના તદાકારે પરિણમતી રહેશે તેને કોઈ પરચિતનનો અધ્યવસાય નહિ હોય. પહેલા વસ્તુની કાળી બાજુને તે જોતો હતો, હવે તેની દૃષ્ટિ બધી બાજુ જોનારી થશે, છતાં તેનું હૃદય ઉજ્જવળ બાજુ તરફ જ પ્રવૃત્તિ કરતું રહેશે અને કાળી બાજુની ઉપેક્ષા કરશે, અથવા કાળી બાજુના સ્વભાવને જાણીને અમુક ભૂમિકામાં એમ જ વર્તન હોય, એવી જ લાગણી હોય એમ માનીને પોતે પોતાના નિશાન તરફ સુગતા રાખીને આગળને આગળ ચાલ્યા કરશે એવી રીતે બંને વસ્તુના સ્વભાવને જાણનાર તે રાગદ્રેષ ન કરતા પોતાના સ્વભાવમાં જ રહેશે

જેમ જેમ આત્મા આગળ વધતો જાય છે, તેમ તેમ પરવસ્તુના ચિંતનનો ત્યાગ તેનામાં વધારે ને વધારે થયા કરે છે આ વૈરાગ્ય છેવટે સમભાવના રૂપમાં બદલાઈ જાય છે એ સમભાવમાં નહિ રાગ કે નહિ દ્વેષ, પણ કેવળ મધુર શાંતિ જ હોય છે આ શાંતિમાં આવતા પરવસ્તુનું-પૌર્ણાલિક વસ્તુનું ચિંતન લગભગ બધ થાય છે તેની મીઠી નજરથી બીજાને

શાંતિ મળે છે તેનો ઉપદેશ ઘણે ભાગે અમોઘ હોય છે એકવાર કહેવાથી જ બીજા ઉપર સારી અસર થાય છે તેની આબુખાબુ નજીક આવેલા જીવોના વેર વિરોધ શાંત વાય છે આ તેના મમભાવની છાયા છે આ ભૂમિકા પછીની ભૂમિકામાં મનની બિંદી વૃત્તિઓનો ક્ષય થાય છે, હવે તેના મનમાં સ કદપો કે ચિદ્રૂપો બિલકુલ બિંદા નથી જે છે તે વસ્તુ છે તેમાં વચનને કે મનને પ્રવેશ કરવાનો અધિકાર નથી તેનું મન મનાતીત વસ્તુમાં લય પામી જાય છે આત્માના અખંડ સુખનો તે લોહિતા બને છે આ વિશ્વ તેને હસ્તામલકવત્ દેખાય છે હાથમાં રહેલું આમણ જેમ જોઈ શકાય છે, તેમ તે વિશ્વને જોઈ શકે છે આ સર્વ પ્રતાપ આત્મા સિવાય અન્ય વસ્તુનું ચિંતન ન કરવાનો જ છે આ પરવસ્તુના ચિંતનનો ત્યાગ આમ ક્રમસગ વૈરાગ્યની વૃદ્ધિથી અને સત્ય તત્ત્વના જ્ઞાનથી બને છે

જેવી રીતે પર દ્રવ્યોનું નિરતર ચિંતન કરવામાં આવે છે, તેવી જ રીતે જો આત્મદ્રવ્યનું સ્મરણ કરવામાં આવે તો મુક્તિ હાવમાં જ છે લોકોને રજન કરવાને નિરતર પ્રયત્ન કરો છો તેવો પ્રયત્ન જો તમારા આત્માને માટે કરો તો મોક્ષપદ તમારા માટે છેલું નથી પરને રજન કરવા તે વિભાવ પરિણામ છે આત્મા સ્વભાવરૂપ છે સ્વભાવ દશામાં આવ્યા વિના તાત્વિક સુખ નથી સદૃશ્યુર પામેથી આત્મજ્ઞાન મેળવી, અન્ય ચગનો ત્યાગ કરી આત્માનું અવલગન લઈ તેમાં સ્થિર થવાથી આ પરદ્રવ્યનો અવશ્ય વિયોગ થાય છે, માટે આત્મદ્રવ્યમાં જ પ્રીતિ કરવા યોગ્ય છે તત્ત્વદૃષ્ટિવાળાને શું ત્યાગ કરવા યોગ્ય નથી? અર્થાત્ સર્વ છે આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ વિના રાજ્યથી, સ્ત્રીઓથી, ધનિદ્રવ્યોના વિષયોથી, કદપવૃક્ષો અને કામપેનું આદિથી પણ કોઈ કૃતાર્થ વયો નથી અને થશે પણ નહિ

શ્રી અનેકાન્તવ્યવસ્થાપ્રકરણમ્ ।

[સમાલોચના]

૨

લેખક : રા. રા. જીવરાજભાઈ એધવજી દોશી, બી. એ., એલએલ. બી.

(ગત્રાંક ૪૪ ૧૧૫ થી શરુ)

વ્યવહાર નયનું વિવરણ કર્યા પછી, અંધકાર ઋણુસૂત્ર નયનું નિરુપણ કરે છે. ઋણુસૂત્રનું બીજું નામ ઋણુશ્રુત આપવામાં આવે છે. પ્રથમ આ નયની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે અને ઋણુસૂત્ર નય વસ્તુનું સાંપ્રતકાળનું સ્વરૂપ ગ્રહણ કરે છે તે બતાવવામાં આવ્યું છે. ઋણુસૂત્ર નયમાંથી ઐદ્વંદ્ય રીતે ઉદ્ભવી શકે તે બતાવવા પ્રથમ ઐદ્વંદ્યતાના ક્ષણિકવાદનું સ્વરૂપ બતાવવામાં આવ્યું છે, અને તેનું ખંડન કરવામાં આવ્યું છે. વસ્તુને એકાંત ક્ષણિક માનવાથી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન વિગેરે અનેક વિરોધો આવે છે, તે પ્રમાણે એકાંત સ્થૈર્ય માનવાથી પણ અનેક દોષો આવે છે તે બતાવી અંધકાર

મહારાજ પ્રતિપાદન કરે છે કે સખંડ અખંડ સંમિત એક સ્વભાવતા સત્ત્વગ્દાક્ષણિક સમિત-નૈકસ્વભાવસ્ય વસ્તુનઃ પ્રામાણિકત્વાત્ વસ્તુનું પ્રામાણિક સ્વરૂપ છે. ઋણુસૂત્ર નય પર્યાય નયોતું મૂળ છે, અને ત્યારપછીના શબ્દ સમલિરૂઢ અને એવંભૂત નયો તે નયના વૃક્ષની શાખા પ્રશાખા ગણવામાં આવ્યા છે. નયોના મૂળ બે લેદો પાડવામાં આવે છે. દ્રવ્યાર્થિક અને પર્યાયાર્થિક, તેમાં સંગ્રહ નયને દ્રવ્યાર્થિકનું અને ઋણુસૂત્રને પર્યાયાર્થિક નયોતું મૂળ ગણવામાં આવે છે. દ્રવ્યાર્થિક નય વસ્તુમાં રહેલ દ્રવ્યત્વ સામાન્ય અંશને પ્રધાનપણે સ્વીકારે છે, પર્યાયાર્થિક નય વસ્તુમાં રહેલ વિશેષત્વ-પર્યાય અંશને પ્રધાનપણે સ્વીકારે છે.

જ્ઞાનસારમાં વાચકવર પૂ. ઉ. સ. કહ્યું છે કે—
પુદ્ગલૈઃ પુદ્ગલાસ્ત્તિ ચાન્યાત્મા પુનરાત્મના ।
પરત્તિસમાતોષો જ્ઞાનિનસ્તત્ર ચુચ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ:—પુદ્ગલથી પુદ્ગલ તુલ્ય પામે છે અને આત્મા આત્માથી તુલ્ય પામે છે માટે પર તુલિનો-પર ચિંતનનો સમારોપ જ્ઞાની-સુનિરા-જને ઘટતો નથી.

(લેખક જ્ઞાની મુનિ નથી, પરંતુ હરકોઈ પણ શુદ્ધ સંવિજ્ઞાનો પાક્ષિક ચરણકરણહીન 'સંવિજ્ઞપાક્ષિક'-'સેવક' છે એટલું વાંચકોને ખ્યાલમાં રહે.)

ત્યારપછી શબ્દ નયો-શબ્દ-સમલિરૂઢ અને એવંભૂતનું અંધકાર નિરૂપણ કરે છે, અને પૂર્વ પૂર્વના નયોથી ઉત્તર ઉત્તરના નયો વસ્તુનું સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મતર સ્વરૂપ કેવી રીતે ગ્રહણ કરે છે તે બતાવવામાં આવે છે. શબ્દ-સમલિરૂઢ અને એવંભૂત નયોની સમીક્ષામાં અંધકાર મહારાજે વિશેષ આવશ્યકની ગાથાઓ અને તેના ઉપરની વૃત્તિનો છૂટથી ઉપયોગ કરેલ છે અને આ નયોતું સ્પષ્ટ સ્વરૂપ બતાવેલ છે. બુદ્ધા બુદ્ધા નયોતું પૃથક્ પૃથક્ સ્વરૂપ બતાવી અંધકાર કહે છે કે શાસ્ત્રમાં સામાન્ય માણસોને સ્વાદ્વાદ દેશના ઉત્સર્ગપણે આપવાનું ફરમાન છે, એક નય દેશના તો પુરુષ વિશેષને અપવાદ

તરીકે આપવાની છે, માટે સ્વાદ્વાદ દેશનાને
યથાર્થ સ્વરૂપમા પ્રતિષ્ઠાદન કરવાને સમસ્યા-
ત્મક વચન-સમસ્યાગીને બાલુવાની જરૂર છે,
એટલે અધિકાર મહારાજે આગળ ચાલતા
સમસ્યાગીનું સ્વરૂપ સૂક્ષ્મ તાત્ત્વિક દૃષ્ટિએ
ખતાવેલ છે પ્રથમના ત્રણ લગો-વચનો-
સ્વાદસ્તિ एव, स्वादनास्ति एव, અને स्वाद-
व्यक्तव्यएव-वस्तु (reality) નું યથાર્થ સ્વરૂપ
બાલુવાને કેટલા ઉપયોગી છે અને કેવી રીતે ઘટી
શકે છે તે ખતાવવામા આવ્યું છે પ્રથમના ત્રણ
લગોને સકલાદેશ અને ખાકીના ચાર લગોને
કેવી રીતે વિકલાદેશ કહેવામા આવે છે તે ખતાવ
વામા આવ્યું છે. દરેક વસ્તુમા અસ્તિત્વ નાસ્તિત્વ
અને અવ્યક્તવ્યત્વ કેવી રીતે રહી શકે છે તેનું
બુદ્ધિ બુદ્ધિ દૃષ્ટિએ સૂક્ષ્મ નિરૂપણ કરવામા આવ્યું
છે સ્વાદસ્તિ एव घट, अस्ति एव घट અને
अस्ति घट घटनी सत्ताने प्रतिष्ठादन करनारा
આ ત્રણ વચનોમા, પ્રથમનું વચન સ્વાદસ્તિ
एव घट, પ્રમાણ વચન છે, અસ્તિ एव घट
હર્નય અર્થાત્ અપ્રમાણ વચન છે અને અસ્તિ
घट હર્નય નથી અર્થાત્ ખીજા ધર્મોની અપેક્ષા
રાખતો હોવાથી મુનય છે વ્યવહારમા તો
પ્રમાણવાક્ય સ્વાદસ્તિ एव घट નો પ્રયોગ
ઉચિત છે નય અને સમસ્યાગીના વિષયનો
ઉપસહાર કરી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ પ્રતિષ્ઠા-
દન કરે છે કે અનેકાત્મત્મક વસ્તુ જ નય અને
પ્રમાણનો વિષય થાય છે

અધિકાર આગળ ચાલતા દિગ્ગજર પ્રક્રિયામા
નિર્દિષ્ટ કરેલ દ્રવ્યોના અસ્તિત્વ આદિ દશ
સામાન્ય ગુણો અને જ્ઞાન દર્શન આદિ મોળ
વિશેષ ગુણો ખતાવે છે, અને અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ,
દ્રવ્યત્વ વિગેરે શબ્દોનું વિવરણ કરે છે દ્રવ્યના
સામાન્ય સ્વભાવ અને વિશેષ સ્વભાવો ખતાવી
તેનું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે, અને લખે છે કે આ
સ્વભાવો અનેકાત્મવાદમા જ ઘટે છે એકાત્મવા-

દમા કહી શકાતા નથી, અને તેમા ઘટાવતા
દોષો આવે છે દિગ્ગજરમતમા ખતાવેલ નય
અને ઉપનયો તથા સ્વભાવપર્યાય અને વિભાવ-
પર્યાયોનું નિરૂપણ કરવામા આવ્યું છે અને અતમા
અધિકાર મહારાજ લખે છે કે દિગ્ગજર પ્રક્રિયામા
ખતાવેલ ગુણ સ્વભાવ વિગેરે ભેદો ફક્ત કદખના
મોત્ર છે, ગુણો પર્યાયોથી ભુદા નથી એટલે
ગુણ અને સ્વભાવનો ભેદ માનવામા કાઈ પ્રમાણ
નથી માટે દ્રવ્યપર્યાયથી ગુણસ્વભાવ ભુદા
છે એવી દેગ્ગજરી પ્રક્રિયા વિચારી શકાય તેમ
નથી. દ્રવ્યથી પર્યાય અભિન્ન છે એમ પણ માનવા
જેવું નથી, તેમ માનતા દ્રવ્યાદૈતવાદ-પ્રકૃતિ
અદૈતવાદ આવીને જાણો રહે છે તે પણ જ્ઞેન
દર્શનને માન્ય નથી જ્ઞેન દર્શન તો દ્રવ્ય અને
પર્યાયનો ભેદાભેદ વાદ માને છે, અને તેમ માનીને
વસ્તુને બુદ્ધિ બલિવાળી બલ્ય-તત્ત્વત્મક ખતાવે છે

સર્વત્ર અનેકાત્મવાદ માનવાથી અનેકાત્મમા
પણ અનેકાત્મતા કેવી રીતે ઘટી શકે તેનો
સ્પષ્ટ ખુલાસો કરવામા આવ્યો છે, અને તેમ
માનવામા અનવસ્થા દોષ આવતો નથી તેનું
નિરૂપણ કરવામા આવ્યું છે

અથના અતમા ઉપાધ્યાયજી મહારાજ
મન્મતિ તર્કની ૩-૬૪ વાળી વાદશસ્ત્ર ગાથા
ઉપર શાસ્ત્રીય દૃષ્ટિએ વિવેચન કરી સિદ્ધાંતરૂપે
પ્રતિષ્ઠાદન કરે છે કે અનેકાત્મતા તત્ત્વને બાલુનાર
અથવા તેવા ગીતાર્થની આજ્ઞામા રહી મહાનત
ધાગણ કરનાર મુનિમહારાજનું ચારિત્ર મફળ
થાય છે, પણ ગીતાર્થની આજ્ઞામા ન રહેનાર,
અને ગીતાર્થને ન બાલુનાર અને સ્વતંત્ર ચરણ
કરુણમા પ્રવૃત્ત રહેનારનું ત્રતાદિ અનુકાન સફળ
વસ્તુ નથી માટે મોક્ષાર્થો પુરુષસિદ્ધિ અનેકાત્મ
તત્ત્વના પરિજ્ઞાન માટે પુષ્કળ ઉદ્યમ કરવો
આવશ્યક છે ૮

અનેકાત્મ જય પતાકા આદિ પ્રાચીન ગ્રંથો

શ્રદ્ધા (Faith)

(ગતિક પૃષ્ઠ ૧૧૮ થી શરૂ)

લેખક :—રા. રા. વકીલ ન્યાલયદ લક્ષ્મીચંદ, બી. એ., એલ.એલ. બી. સાદરા.

સાંસારિક બાબતો કરતાં ધાર્મિક બાબતોમાં શ્રદ્ધાની વધારે ઉપયોગિતા જણાય છે. દર્શન શાસ્ત્રીઓ-તત્ત્વવેત્તાઓ-શાસ્ત્રકારો બુદ્ધી બુદ્ધી-દૃષ્ટિએ વસ્તુઓનું-વસ્તુઓના ધર્મોનું-સ્વભાવોનું યથાર્થ જ્ઞાન મેળવવામાં સાધનભૂત થતા પ્રમાણોના અનેક લેહ પાડે છે; તેમાં મુખ્યત્વે પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ પ્રમાણ ઉપરાંત આગમ પ્રમાણને પણ આગળ કરવામાં આવે છે અને અતીન્દ્રિય વિષયોના જ્ઞાન માટે તેના સ્વરૂપની યથાર્થ સમજણ માટે આપણે તે આગમ પ્રમાણ ઉપર જ આધાર રાખવો પડે છે. ને તે વિષયોનું ઇન્દ્રિયોની મદદથી જ્ઞાન થઈ શકતું નથી અને

પોતે સ્વીકારેલ ધર્મમાર્ગમાં આગળ વધવા માટે મુમુક્ષુ પુરુષોને તે તે વિષયોના યથાર્થ જ્ઞાનની આવશ્યકતા જણાય છે, એટલે તેમને આગમ પ્રમાણનો આશ્રય લેવો જ પડે છે. આગમોમાં-ધર્મશાસ્ત્રોના પુસ્તકોમાં આવા તમામ વિષયોના જ્ઞાનના ભાંડારો ભર્યા પડ્યા છે. કેવળ ઉપકાર બુદ્ધિથી જ શાસ્ત્રકારોએ પોતાની અગમ્ય બુદ્ધિશક્તિનો, અપૂર્વ પ્રતિભા-પ્રભાવનો, વિશાળ જ્ઞાનગૌરવનો, અનિવર્તનીય આંતરપ્રેરણાનો નિયોડ કાઢીને, જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમના પ્રતાપે અનેક શાસ્ત્રોનો ધર્મપુસ્તકોનો અમૂલ્ય વારસો આપણને

કરતાં આ ગ્રંથની વિશેષતા એ છે કે, ફક્ત યુક્તિઓથી અન્ય મતોનું ખંડન અને સ્વમતની સ્થાપના કરવામાં આવતા નથી, પણ અન્ય દર્શનોનું સૂક્ષ્મ અવલોકન કરતાં તેમાં કેવી અસંગતતા આવે છે, અને અનેકાંત દૃષ્ટિએ તે અસંગતતાનો કેવી રીતે પરિહાર થઈ શકે છે તેવી સમન્વયશૈલી (constructive method) આ ગ્રંથમાં ગ્રહણ કરવામાં આવી છે. બીજું, ન્યાય વેદાંત આદિ દર્શનો ધીમે ધીમે વિકાસ પામતાં જે પરિપક્વ સ્વરૂપ અદારમી સદી સુધીમાં તે દર્શનોએ ગ્રહણ કર્યું તેનો યથાસ્થિત અભ્યાસ અને મનન કરી તે દર્શનોમાં પણ નેત્રાંતવાદ કેવી રીતે આવે છે તે બતાવવા

જ નહિ પણ પાછળનાં સમયમાં દિગંબર આમ્નાયમાં ધુરંધર તત્ત્વજ્ઞોએ અનેકાંતવાદને યથાર્થ સ્વરૂપમાં મૂકવાને અને ન્યાય અને તર્કની દૃષ્ટિએ સંગત બતાવવાને જે કાળો આપ્યો હતો તેનું પણ ઉપાધ્યાયજી મહારાજે સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ કરેલ છે અને તેમાં જ્યાં જ્યાં ન્યાયની દૃષ્ટિએ વિરોધ આવે છે તે સ્પષ્ટ ભાષામાં બતાવેલ છે. ટૂંકમાં જૈન તત્ત્વજ્ઞાન-અનેકાંતવાદ સમજવાનો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે. આ ગ્રંથ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં પ્રકાશક સલામી અને સંશોધન કરી તૈયાર કરવામાં આવ્યા મહારાજ શ્રી ઉદયસુરિજી મહારાજ તથા તેઓશ્રીના સહચારી મુનિમહારાજોએ જૈન દર્શનની અપૂર્વ સેવા કરેલ છે.

ર મહારાજે મહાન પ્રયાસ કર્યો છે એટલું

આપેલ છે નૈતિકાંત્રિએ અહુદ લગવાતના વચનથી પ્રેરણા મેળવી ગણધર મહારાજેએ વિશાળ દાદશાળી શાસ્ત્રની રચના કરેલ તે પ્રખર બુદ્ધિશાળી, વિદ્વાન મુનિમહારાજેના અગ્રેસર આચાર્ય મહારાજેએ કેટલાક કાળ સુધી હૃદયમા ધારણ કરી રાખેલ અને સ્મૃતિની શક્તિ ઘટતી જતી જણાતા કેટલુંક વિસ્મૃત ગયેલ અને બાકીતુ તમામ પુસ્તકોરૂઢ કરવામા આવેલ તેમાથી પાંચ કાળના પ્રભાવે કેટલાક ભાગનો કુદરતના કામથી આપોઆપ નાશ થયેલ અને કેટલાક ભાગનો ધર્મવિરોધી-ભુદ્ધી રાજ્ય અમલ દરમિયાન નાશ કરવામા આવેલ છતાં પણ જે કંઈ અવશેષ રહેલ તેમજ છેલ્લા પચ્ચીસો વર્ષોમા થઇ ગયેલ અનેક, શાસ્ત્રની ધુરા વહન કરનારા પ્રભાવિક મહાનુભાવ પુરુષોએ સૂરિસમ્રાટોએ અને યુગપ્રધાન પુરુષોએ તેમા પૂરણી કરેલ, તે એટલુ બધુ વિશાળ, ગહન, અર્થગભીર અને રહસ્યપૂર્ણ કરે છે કે વર્તમાન સમયના મનુષ્યતુ એકધારુ-સંપૂર્ણ જીવન તેના અભ્યાસ અને અવગાહન માટે અતુલ પ્રયાસપૂર્વક પૂરુ કરવામા આવે, તો પણ તેનો પાર પાગી થકાય તેમ નથી કપ-છેદ-તાપ-તાડન વગેરે તમામ પ્રયોગોની પરીક્ષા-માથી સાગોપાગ-કેતેહમ દીથી પસાગ થતા મુવ-જીની માફક વિચક્ષણ બુદ્ધિમાનોની વિવેકપૂર્વકની કસોટીમાથી સંપૂર્ણ રીતે પાર પામતુ, સર્વોત્તમ મહાન આત્મ પુરુષોના શુક્તિપૂર્ણ વચનોથી ભરપૂર, મનુષ્યોને મોક્ષ માર્ગ તરફ લઈ જનારુ ધર્મશાસ્ત્ર અપૂર્વ શ્રદ્ધાનો જ વિષય બની બીય છે આવા પરમ માનનીય ધર્મશાસ્ત્ર-મા પ્રરૂપેલ તત્ત્વાર્થમા શ્રદ્ધા તે સમ્યક્દર્શન અને સમ્યક્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રાણી મોક્ષમાર્ગ । એટલે સમ્યક્દર્શન, સમ્યક્જ્ઞાન, અને સમ્યક્-ચારિત્ર એ મોક્ષમાર્ગ છે

આ રીતે મોક્ષાર્થોના જીવનનું પ્રથમ પગ-

થિયું તત્ત્વાર્થના શ્રદ્ધાનને જણાવવામા આવેલ છે આવા શ્રદ્ધાનથી જ ગહન તત્ત્વોના રહસ્યપૂર્ણ અર્થ સમન્વય છે અને તેના યથાતથ્ય અવગાહનથી જીવનના વિકાસક્રમમા આગળ અને આગળ ડગ ભરવા મનુષ્ય શક્તિમાન થાય છે

ઉપરોક્ત વિવેચનથી આપણે જોઇ શક્યા કે અતોદ્રિય વસ્તુના જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ માટે આગમ પ્રમાણુ જ મુખ્ય સાધન છે અને તે કેવળ શ્રદ્ધા ઉપર જ અવલભે છે આમ છતાં કહેવા માત્રથી જ આવી શ્રદ્ધાને ન તો ઉદ્ભૂત કરી શકાતી કે ન તો તેને અવિચળ અને અડગ બનાવી શકાતી, એટલે કે તેને ઉદ્ભૂત કરવામા તેમજ તેને ખીલવવામા વધારે અને વધારે અવિચળ અને અડગ બનાવવામા આપણા પોતાના પ્રયાસની તેમજ સતો-જનોના એકધાગ હિતવચનપૂર્ણ ઉપદેશની પણ અપેક્ષા રહે છે સાધુપુરુષોના નિસ્વાર્થ વૃત્તિજન્ય ઉપદેશથી મુગ્ધ-પામર-મનુષ્યોના અનેક પ્રકારના સંશયોના છેદ થાય છે, શકાકુશકાઓ ટળી બીય છે, હૃદયનો ભાર હલકો થાય છે, અને પ્રગતિમા અનેક પ્રકારની સાધન સંગવડતા પ્રાપ્ત થાય છે શ્રદ્ધેય વિષયની રહસ્ય-મય ગભીર અર્થવિચારણાથી ઉપસ્થિત થતા જટિલ પ્રશ્નોના ઉકેલમા નેટલી સુરુપદતા તેટલી જ શ્રદ્ધાની અવિચલતા અને અડગતામા વૃદ્ધિ થતી રહે છે આવી શ્રદ્ધા, ચિત્તશુદ્ધિના પ્રભાવથી તેમજ વિચારસરણીની નિર્મળતાથી વિશુદ્ધ થતા દિનપ્રતિદિન સુસુહુની આધન સામગ્રીમા પણ વધારો કરતી રહે છે

પરમાત્મકૃપાથી તેમના આત્મચક્ષુ ખૂલી ગયા છે-સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય વિષયોતુ તેમને યથાર્થ જ્ઞાન થયુ છે પરમ ઉત્કૃષ્ટ કેવળજ્ઞાન જેમને પ્રાપ્ત થયુ છે તેઓ જગતભરની પ્રત્યેક વસ્તુના અનેકદેશીય-ગુદી ગુદી અનેક અપે-

ક્ષાઓથી નિર્ણીત થતા સર્વ લાવોનું ચથાર્થ સ્વરૂપદર્શન કરી રહ્યા છે, તેમજ સર્વ પ્રાણીઓની મનોગત સર્વ લાવનાઓ હસ્તામલકવત્ જોઈ રહ્યા છે; વળી તેઓ પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય તમામ શક્તિઓ સાધ્ય કરી શક્યા છે; એટલે તેમના ઉપદેશમાં-કથનમાં ચત્કિચિત્ પણ સ્વાર્થ કે અસત્યનું દર્શન થતું નથી. તેમની ઉપદેશધારા કેવળ જનસમુદાયના કલ્યાણ અર્થે જ, નિર્લેષ રીતે સત્યવસ્તુની પ્રરૂપણાદ્વે જ અરુણલિતપણે વહેતી જણાય છે. તેમના ઉપદેશામૃતનું પાન કરનાર લવ્યજનોને પરમ-ભાગ્યશાળી જ ગણી શકાય. આવા સદ્ભાગી મનુષ્યોને સર્વજ્ઞપ્રાણીત વચનોનો લાભ મળતાં તેઓના સર્વ સંશયો એકદમ ટળી જાય છે અને તેમને પોતાની શ્રદ્ધા પૂરેપૂરી ખીલવવાની સોનેરી તક મળી રહે છે; પરંતુ આ દુઃખઃકાળમાં આપણા જેવા હતભાગી મનુષ્યો માટે તો કુદરતના કે જુદમી અને ધર્માધતા-પૂર્વકના અનૂતના કોપમાંથી બચી ગયેલા જે જે ધર્મપુસ્તકો આપણને મળી આવે છે તેના ઉપર જ આધાર રાખવાનો રહે છે. સુઘ અને સરલ મનુષ્યો આવા તમામ પુસ્તકો તરફ સરલતાથી અગર તો બુદ્ધિની જડતાના કારણે કે સારાસાર-ગ્રાહ્યાગ્રાહ્ય વસ્તુમાં લોક પાઠવાની શક્તિના-પરમ વિવેક બુદ્ધિના અભાવે આદરભાવથી જ જોતા જણાય છે. પરંતુ પ્રત્યેક વસ્તુના અસ્તિત્વ માટે, તેના શુભ, દોષ, મહત્વ અને ઉપયોગિતાની સાબિતી માટે પ્રમાણ અને આધારની માગણી કરનારા-સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ અને ઊંડી ગવેષણાપૂર્વકની વિચારશક્તિ માટે ગૌરવ ધારણ કરનારા જે કંઈ ધર્મશાસ્ત્રના પુસ્તકો તેમની પાસે મૂકો તે તમામ તેમજ હરકોઈ પુસ્તક એની તમામ હકીકત તે આગમ પ્રમાણના આધારે આપ પુરુષના વચન દાખલ ર્વામાન્ય માની લેતાં ખંચકાય છે. આવા

તત્ત્વગવેષકો પોતાની બુદ્ધિ-શક્તિ માટે અભિમાન રાખતા હોવાથી, જે કંઈ બાબત તેમની ગ્રાહ્ય શક્તિમાં ન આવે તેને આંખ મીચીને કબૂલ રાખી લેવા તૈયાર હોતા નથી. વળી કોઈ કોઈ બાબતો આગળ કરવામાં આવતા પુસ્તકોમાં-શાસ્ત્રના ગ્રંથોમાં હોપક તરીકે પાછળથી દાખલ થયેલી હોવાની માન્યતા રચી કરે છે અને તે પ્રતિપાદન કરવા માટે મજબૂત દલીલો આગળ કરે છે.

કોઈ કોઈ ધર્મશાસ્ત્રના સૂત્રોની રચના બહુ સંક્ષેપથી કરવામાં આવેલી હોય છે અને તેના ઉપરનું સવિસ્તર વિવેચન પૂરતા પ્રમાણમાં મળી શકતું નથી. વળી ભિન્ન ભિન્ન રુચિ અને જુદા જુદા મતમતાંતર ધરાવતા ગાહોશ શાસ્ત્રવિશારદો એક જ સૂત્રને, બુદ્ધિને વમળમાં નાખતા, અનેક જુદા જુદા અર્થોમાં ખંધ-ખેસાડે છે. કોઈ કોઈ “સાચું” તે મારું” ના સિદ્ધાંતને અનુસરવાને ગઠલે કદાચદુર્વર્કના અભિનિવેશને વશ થઈને “મારું” તે જ સાચું” ના સૂત્રને અનુસરતા જણાય છે; તો કેટલાએક યુક્તિમદ્ વચનં વસ્ય તસ્ય કાર્યઃ પરિગ્રહઃ સૂત્રમાં શ્રીમાન હરિભદ્રસૂરિ મહારાજે પ્રગ્લેલ સિદ્ધાંતો અનુસરવાને ગઠલે ઉલટા યુક્તિને જ પોતાની બુદ્ધિ(મતવ્ય)ની પાછળ જોંચી જાય છે. કપોલકલ્પિત શાસ્ત્રરચનાને તો સામાન્ય બુદ્ધિનો ધણી પણ કબૂલ રાખી શકે નહિ. અનેક શાસ્ત્રવિશારદ પુરુષોની કસોટીમાંથી પસાર થવા પામેલ શાસ્ત્રરચના જ કબૂલ રાખી શકાય.

સંપ્રદાયદષ્ટિ કે દષ્ટિરાગથી પણ પાર જઈને સમભાવ દષ્ટિ ધારણ કરનાર મહાતુભાવ પુરુષો જે શાસ્ત્રગ્રંથોને પૂરતી લલામણુપૂર્વક આગળ કરતા હોય તે આપણા આદરને પાત્ર થઈ શકે. ધર્મસ્ય તત્ત્વં નિહિતં મુદ્દાયાં-ધર્મનું તત્ત્વ-બળ રહેલું કોઈ શુદ્ધમાં જ છુપાયેલું

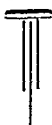
પડ્યું છે તેની ખરી શોધ અને માથુ દશ ન આપણા જેવા પામર મનુષ્યો માટે એટલું બધું મુશ્કેલીથી ઘેરાયેલું જણાય છે કે પૂર્વના પુણ્યનો ઉદય થાય તો જ તે પામી શકાય. પરમ ભાગ્યોદય વગર ખગ ધર્મના સ્વરૂપના સંત્યજ્ઞને માટે જીવનભર કાફા મારવાના જ-ગોથા ખાવાના જ રહે છે. જુદા જુદા ધર્મના મંત્રાપદોએ જે તે સમયના દેશ-કાળના હવામાનને અનુસરીને કોઈ ઉચ્ચતમ હેતુ લક્ષ્યમાં ગમીને ધર્મની સંસ્થાપના કરેલી હોય છે, પરંતુ તેમની પછીના જમાનામાં એટલા બધા પરિવર્તનો થઈ ગયેલાં જોવામાં આવે છે અને તેના પરિણામે એટલા બધા અગડાં ઊભા થતાં જોવામાં આવે છે કે અખા ભગતને કહેવું પડ્યું કે “અખો કહે અધારો કૂવો, અગડો ભાગી કોઈ ન મુવો.”

આમ જુદા જુદા ધર્મના સ્વરૂપો આગળ કરતાં જુદા જુદા ધર્મશાસ્ત્રોની ચર્ચામાં ઊતરવાનું આ મ્હળ નથી તેમજ તે માટે જોઈતી

શક્તિ અને મમય પણ નથી, પરંતુ આ મહિમ લેખમાં ખાસ ભારપૂર્વક આગળ ઠરવાની મુદ્દાની હકીકત એ છે કે, અનેક પ્રમાણભૂત ગણાતા ધર્મશાસ્ત્રોમાં પણ સખ્યાબધા બાબતોની પ્રરૂપણા કરવામાં આવેલી હોય છે અને તેમાં ઉત્તમ ચારિત્રના ઘડતર માટે, મોક્ષાર્થને ઉપયોગી થઈ પડે તેવી-પછી ભલે તે ગૃહસ્થ જીવન શુભરૂતો હોય કે માધુ જીવન શુભરૂતો હોય-તે સૌ કોઈને જાણવા યોગ્ય, આદરવા યોગ્ય અને સર્વથા ત્યાગ કરવા યોગ્ય બાબતોનો પણ સમાવેશ થાય છે એટલે આપણે સ્વકીય બુદ્ધિશક્તિના પ્રમાણમાં યોગ્ય વિચારણાપૂર્વક તેની તુલના કરવાની રહે છે. આવી ઘણી ઘણી બાબતો બાહ્યદ્રિયના વિષયોની બહારની, કેવળ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય હોવાથી, મધ્ય-જીવ-કર્મ-પાપ-પુણ્ય-મોક્ષ વગેરે તત્ત્વોની બાબતમાં ઉપર મુજબની તુલનાશક્તિના ઉપયોગ માથે-પરમ શ્રદ્ધાપૂર્વક આગમ પ્રમાણ ઉપર આધાર ગણવાનો રહે છે.

કર્મ

અતઃ નિર્મળતા વમે	કપાયનો ઉપગમ
એ જીવ કર્મ ફળીઅને	કરતાં અતઃ ખતમ
કાળ અનાદિ કર્મ છે	અનત એના પ્રકાર;
તૂટે પગમાં જ્ઞાનીને	અજ્ઞાન જાતા વાર

—અમરચંદ માવજી શાહ

સમય મા પમાણ ।

(ગતાંક પૃષ્ઠ ૬૦૨ થી શરુ)

❧

‘ લલિતાંગદેવનું આકેષણ ’

લેખક : મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી

સ્વર્ગના સુખો પણ શાશ્વતા તો નથી જ. પુણ્યયોગે આત્મા દેવલોકમાં જન્મે છે અને જ્યાં એ મૂંઝી ખવાઈ જાય છે ત્યાં એ શક્તિ-સંપન્ન-રિદ્ધિસિદ્ધિમાં મહાલતા દેવ સામે ચમ-રાજના બિહામણા ઓળા પથરાય છે. અગણિત વર્ષોના વિલાસોની સ્મૃતિ એ વેળા બુંસાવા માંડે છે. બુંસાતી અને સરી જતી એ યાદ ઓછી દુઃખકર નથી. યુગાતા દીપકસમા દેવ ભવના અંતિમ છ; માસ કેઈક વિરલ જીવ સિવાય સર્વ દેવો માટે અતિશય ગમગીની-ભર્યા નીવડે છે. તેથી જ જ્ઞાની ભગવંતો મોક્ષ યાને શાશ્વત સુખની વાત કરે છે.

સ્વયંપ્રભ વિમાનવાસી દેવ લલિતાંગે અવ-ધિજ્ઞાનના ગળે પૂર્વજીવનમાં ડોકિયું કર્યાની વાત પ્રથમ ચિત્રમાં જોઈ ગયા. એ પછી તો સંજ્યાબંધ વર્ષોના વહાણું વાયા. ઐત્યમાં જઈ શાશ્વત પ્રતિમાની પૂજા કરવી. ત્યારબાદ જ્ઞાનપ્રભા વિસ્તારે તેવા અંથોનું વાચન કરવું. એમાં જે સમય વીતે તે ગાદ કરતાં સારો ચે કાળ, રૂપના અંબારસમી દેવી સ્વયંપ્રભા સાથે કીડાકેલિ કરવામાં-દેવભવોચિત વિલાસ માણવામાં વ્યતીત કરવો. એ નિત્યનો જીવન ક્રમ. સ્વર્ગીય અવતાર એટલે સુખની વિપુ-લતા, જીવન ફેરી ખાતી ચિંતાનો અભાવ-કેવળ સુખ, સુખ અને સુખ. વિવિધરંગી આનંદ અને નવનવી મોજ. એમાં સશકત ને સુખરૂપી દેહની પ્રાપ્તિ અને કોઈના પણ રોક ટોક વિનાનું

સ્વતંત્ર જીવન. આવા સાનુકૂળ સંયોગોમાં કઈ વાતની કમીના રહે ? દેવલોકમાં વાસ એટલે જ સુખી જિંદગીની પરાકાષ્ટા ! માનવભવના હિસાબે ત્યાં એટલી બધી સામગ્રીની વિપુલતા ખડકાયેલી હોય છે કે જ્ઞાનોપયોગથી પૂર્વ-ભવનું દર્શન કરનાર આત્માઓ પણ એમા લેખાઈ જાય છે-ઘડીભર આ દેવી જીવનને જ પૂર્ણતાનો ઓપ આપે છે. જાણે અહીંથી હવે કદી પણ સંસારમાં જવાનું નથી અને આ કાયમી વાસ છે એમ માની ખેસે છે ! એ વેળા ‘સુકિતના સુખ છે શાશ્વતા’ એ જ્ઞાની ભગવંતો-ની વાત સ્મૃતિપટમાંથી સાવ છેકાઈ જાય છે !

ઐશ્વર્યના અતિરેકમાં પૂર્વે દર્શાવ્યું તેમ દેવો પૂજન, વાચન કરનારા હોય છે. તેઓ ભાવથી કરે છે કે વ્યવહારથી એ તો જ્ઞાની જ કહી શકે. ખાકી મોટા ભાગનું વાતાવરણ વિલાસ-મય અને ભોગપૂર્ણ હોય છે. મનગમતા આનંદપ્રમોદ માનનાર આ દેવોને નથી તો તપ જપ કરવાના હોતા કે નથી તો ઘડિયાળના કાંટા નીરખવા પડતા. કદપવૃક્ષોના સાનિધ્યથી અને અતૂટ આવરદાની દોરીથી, મનુષ્યોને જે ચિંતાઓ મોટા પ્રમાણમાં ફેલી ખાય છે એમાંનું કંઈ જ આ મહાશયોને નડતું નથી. આ દષ્ટિ બિંદુએ પરાકાષ્ટાની કોટિમાં પહોંચતાં સુખ-સાગરમાં પણ વડવાનલસમા ચમરાજનો ભય રહેલો તો છે. પૂર્વે કહ્યું તેમ એ વાતની પ્રતીતિ વહી જતાં આયુષ્યના છેલ્લા છ માસ ખાકી રહે

છે ત્યારે જ થવા માટે છે સાનભાન ભૂલેલા અને કેવળ મસ્તદશા અનુભવતા દેવોને માથે એ વેળાએ જ ખરી પનોતી બેસે છે

સ્વય પ્રભ વિમાનમા આજે એકાએક ગમ ગીની પથરાઈ ગઈ કર્મરાજના દગ્ગારનો ફૂત આવ્યો અને મીઠી મોજ છોડીને દેવી સ્વય-પ્રભાને આલી જવુ પડ્યુ. 'દેવ લલિતાગ તો આલો જ બની ગયો' મમય માત્ર પ્રમાદ કરીશ નહીં એ સૂત્રના ભેરે આ રિદ્ધિસિદ્ધિ પામ્યો હતો, છતા રગબેરગી લોગોના અનુભવમા પેલા નાનકડા સૂત્રને સભારવાની પળ એણે લીધી નહોતી કદાચ લીધી હોત તો એનો માથો લાવ અહીંના મોહક વાતાવરણમા પ્રગટી શકત કે કેમ એ એક પ્રશ્ન છે સ્વય પ્રભાનો આત્મા પ્રયાણ કરી ગયો અને દુષ્કૃતિમા વધારો કરવાવાળુ દેહપિંજર નજર સામે મૂકી ગયો પખી વિદુણ પાજરાને જોવુ એ કેવળ રોવા માટે જ ને ?

હવે જ દેવી સુખો પણ નશ્વર છે એવુ ભાન એને થયુ આમ છતા વિલાસ માણવાની એની તૃષ્ણા, છીપી નહોતી દેવી સ્વય પ્રભા વિના એનું જીવન સદતર નીરસ બની ગયુ અને એમા એટલી હદે ફિટાશ પ્રવેશી ચૂકી કે મિત્ર એવા દૃઢધર્મ દેવને ડોર્ષ જુઠો જ માર્ગ સૂચવવો ઇષ્ટ જણાયો.

સ્વય બુદ્ધ મત્રી તરીકે રાજવી મહાબળને ક્ષણમાત્રનેા પણ પ્રમાદ ન આચરવાની સલાહ આપી ચારિત્ર લેવડાવ્યુ અને ઇશાન દેવલોકમા લલિતાગ દેવરૂપે જન્મવાનુ નિમિત્ત એ બન્યુ તેમ એ જ મત્રીનો જીવ જે અત્યારે દૃઢધર્મ મિત્ર તરીકે છે તે સલાહ આપે છે કે, મિત્ર લલિતાગ, જો તારી સાસારિક સુખો લોગવવાની અભિલાષા ખરેખર અતૃપ્ત હોય તો તારે એવો માર્ગ હાથ ધરવો જોઈએ કે જેથી કોઈ લલના

પોતાની તપકરણીના ભેરે આ વિમાનમા સત્વર દેવી સ્વય પ્રભાના સ્થાને જન્મ લે જે દેવી મૃત્યુને ભેટી તે હવે પાછી ફરનાર નથી એનુ સ્થપન કોઈ અન્ય સ્થાને થઈ પણ ચૂક્યુ હશે જ દેવભવમાથી વિદાય લેનાર આત્મા તરત ને તરત અર્થાત્ ખીજ ભવમા પુન દેવ થઈ શકતો નથી જ. સનાતન કાળનો આ ક્રમ લોપાવાની આશા સ્વપ્ને પણ રાખીશ નહીં ઇચ્છા અધૂરી રાખી જિંદગી વિતાવવી અને 'નહીં ધરના કે નહીં ઘાટના' જેવી દશા અનુભવવી એ કરતા બહેતર છે કે એ પૂરી કરવા ઉભરીશ બનવુ. મિત્ર, સ્વય પ્રભાની જગ્યા પુરે એવી કોઈ લલના તારી નજરમા છે ખરી ?

લલિતાગ ! ઉદયમેન હિ સિધ્યન્તિ કાર્યાણિ ।
પુરુષાર્થો ને શુ અશક્ય છે ? દેવતાના પ્રયાસ નિષ્ફળ નીવડ્યા કોઈ દિ' સાલજ્યા છે ખરા ? જો ઇચ્છિત સાધનમા સાચી ઉલટ હોય તો સ્વય પ્રભાની માયા ભૂલી જા અને મારી સાથે નીકળી પડ !

દેવી શક્તિવાળા લલિતાગ અને દૃઢધર્મ દેવલોકમાથી બહાર પડ્યા ફરતા ફરતા, ગયા ચિત્રમા જે પર્વતની વાત કરી ગયા ત્યા આવી પહોંચ્યા એમની નજરે અનશનમા ઊભેલી પેલી નિર્નામિકા પડી ધ્યાનમગ્ન દશામા ઊભેલી આ બાળાને નીરખના જ દૃઢધર્મ પોકારી ઊઠ્યો

'મિત્ર લલિતાગ ! શુકન તો સાગ થયા લાગે છે. વધુ ધરતી ખૂંધ્યા વગર ધારેલો યોગ સાપડ્યો છે તારી શક્તિ ફેરવી એવુ મૌનધર્મ જમાવ કે તારા એ દેહારના દર્શન કરી આ બાળા તને વરવા સારુ નિચાણુ' કરે. અનશનમગ્ન બાળાનું આકર્ષણ કરવામા તારુ સ્વરૂપ દેખાડી તેણીને લલચાવવામા તુ કાવશે તો સમજી રાખ કે તારો બેડો પાર થયો સ્વય પ્રભાનો નવો અવતાર થઈ ચૂક્યો જ સમજવો.

ભૂખ્યાને સૂકો શેટલો મળે કિંવા તરસ્યાને ખારું પાણી મળે તો પણ એ હાથ લંબાવ્યા વિના ન રહે. એથી-બિલટું સામેં ઘેબરનો થાળ ને સ્વાદુ જળનો લોટોં ભર્યો હોય ત્યાં એછો જ વિલંબ સંભવે. લલિતાંગ તો અધૂરી આશા પૂરી કરવા તૈયાર જ હતો. એણે કાચુકને છાજતો સ્વાંગ ધરવામાં કમીના ન રાંખી. ધ્યાન-સ્થ બાળાએ નિયાણું કચું. ઉભય દેવ મનોરથ સંકળ ધ્યાના આનંદ સહ વિદાય થયા. થોડા દિવસ પછી સ્વયં પ્રભ વિમાનમાં યુગ્મશય્યામાંથી એક આત્મા નારીરૂપે ઉદ્ભવ્યો અને જોત-જોતામાં તરણ અવસ્થાના આંગણે આવી પણ ગયો. જ્ઞાની પુરુષની સાક્ષી છે માટે માનવું જ જોઈએ કે તે પેલી નિર્નામિકાનો જ જીવ હતો.

દેવલોકમાં જન્મવા સારું બાળાએ અનશન લીધું હતું ? યુગંધર મુનિરાજે આ અનશનનો ઉપાય બતાવ્યો હતો ? અંપાપાત કરવાના વિચારવાળી એ હુંખી બાળા એકાએક અનશનના પંથે કેમ વળી ?

એ સર્વ પ્રશ્નોનો સમન્વય નીચેની વાત વાંચતાં રહેજે થઈ જાય છે. અંબર પર્વત પર મુનિરાજ યુગંધરની વાણી સાંભળી, કર્મરાજના પ્રપંથોનું સ્વરૂપ અવધારી, નિર્નામિકાએ આપઘાત કદી પણ કરવો નહીં એવી મન સાથે ગાંઠ વાળી. એ સાથે મહારાજશ્રી પાસેથી નવનવા તપ કરવાનું જ્ઞાન પણ મેળવ્યું અને એ પણ જાણી લીધું કે ‘તપને કંઈ જ અસાધ્ય નથી’ અર્થાત્ ‘નિકાચિત કર્મોને તપાવી પાતળા પાંડવાથી, એનું અમાપ બળ નહીવત્ બનાવવાની શક્તિ તપરૂપી દિવ્ય ઔષધમાં છે. અજ્ઞાનતાના ગર્ભમાંથી ઉદ્ભવેલો આપઘાત એ ભવોભવ સુધીના અધઃપતનને આમંત્રે છે. જ્યારે એથી બિલટું જ્ઞાનપૂર્વકનું અનશન ભવનો અંત કરી, પરભવમાં ઊંચી કક્ષાની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાનો માર્ગ મોકળો કરે છે.

શુરુમહારાજે તપના અમોઘ સાધન સાથે ત્યાગની વાત સુણાવી હતી. ચારિત્રદશાના રમણીય જીવનની સૌરભ પણ વણીવી હતી. છતાં જે બાળા જન્મતાં જ ઘર અને બહાર, આસજનમાં અને પડોશીવર્ગમાં, ભાગિનીવૃંદમાં અને સખીમંડળમાં હડધૂત બની હતી અથવા તો પરાભવ પામી હતી, એનો મોહ સંસાર કે એના મનોહર દેખાતા સુખો પરથી એકદમ ઊતર્યો નહોતો. હજી સંસારમાં એવી કરણી કરી પાતા માટે પ્રશંસાપાત્ર સ્થાન મેળવવાની એને આકાંક્ષા હતી. દાંપત્યજીવન જીવવાના તેણીને કોઈ હતા. એ સારુ શુરુ પાસેથી તપનામતું રામબાણ ઔષધ એ મેળવી ચૂકી હતી. હવે મૃત્યુને લેટવાની અગત્ય રહી નહોતી. પ્રણામ કરી, પૂર્વવત્ કાઢેના ભારે માથે ચઢાવી, ભાવિ સખંધમાં કંઈ કંઈ સ્વપ્નાઓ સેવતી એ બાળા કુંગરની કેડી વટાવતી ધરના પંથે પળી. અલગત, એ દિવસથી એના જીવનમાં પલટો આવ્યો. અવારનવાર તપ આરાધનમાં એ તત્પર રહેવા લાગી, એની અસર દેહ પર થવા માંડી; છતાં આત્મબળમાં તો વધારો જ થયો.

પણ હુનિયા તો દોરંગી કહેવાય છે ! ‘જગતના કાચનાં ચંત્રે, બરી વસ્તુ નહિ ભાસે’ એ કવિવચન સાચું છે. નિર્નામિકાએ સાચી પ્રગતિ સાધેલી છતાં માત્ર ઉપરછઠ્ઠા આદંબરના પૂજકો તરફથી તેની સાથેના વર્તાવમાં કંઈ જ ફેર ન પડ્યો. સ્વજનોનો વ્યવહાર પૂર્વવત્ ચાલુ રહ્યો. અને એવા સંયોગોમાં કોઈ પરકીય હાથ તેણીને હાથ ઝડવું કરવા અર્થાત્ એને પરણવા આગળ ન આવ્યો. આમ નારી-જીવનમાં અતિ કિંમતી મનાતા લગ્નપ્રસંગથી એ વંચિત રહી. સંસારના વિલાસો ભોગવવાની એની આશા પર પાણી ફરી વળ્યું. આ મૂંઝવણ પાછળ માત્ર મહિનાઓ નહીં

અમર આત્મ મંથન

(ગતાક ૫૪ ૧૨૩ થી શરુ)

લેખક અમરચંદ માવણી શાહ

૧૦૩ સામાન્ય સ્થિતિ હોય અને સેવાની ધગશ હોય, એમા જો પૈસાદાર થવાની તૃષ્ણા સેવશો તો, અને એ દ્વારા વધુ સેવા કરવાની આકાંક્ષા રાખશો તો ભૂલ ખાશો કારણ કે લક્ષ્મી વધતા જ જળણ વધે, વિલાસો વધે, સાતમે માળે ચડીને સેવાને ગદલે દુનિયાને કચરવાનું કે નિયોવવાનું સૂઝે વધુ પૈસાદાર થવું અને દાન દેવું તે કરતા જે સ્થિતિમા હો તેમા

પણ વર્ષો વીત્યા નસારી જીવોની વિચિત્રતાએ આવા હૃદયભગ ઓછા નથી નોતર્યા ઇતિહાસના પાને જેની નોંધ લેવાઈ છે એ કરતા અતિ ઘણા અણુનોંધ્યા પડ્યા છે

અમર પહાડના સતની શિક્ષા નિર્નામિ કાના અતરમા તો અખંડ દીપક સમ જગજગી રહી હતી એની તપ યાદીમા ‘અનશન’નું નામ હતું જ ‘પારકી આશા સદા નિરાશા’ એનો કડવો અનુભવ એ પામી ચૂકી હતી હૃદય પોકારતું હતું કે મરત કવિએ કહ્યું છે તેમ- ‘જગજનને ક્ષાસાંડી એ આશાને નિર્મૂળ કરવી જ જોઈએ’ ‘એ કાટનકુ કરો અભ્યાસા, લહો સદા સુખવાસા’ એ ચરણ કર્ણમા ગૂંછ રહ્યું હતું, ત્યાં એક રમણીય પ્રભાતે તેણીએ રોજના વ્યવસાયને તિલાંજલિ દઈ દીધી અને અનશન આદ્યું

એ પછી શુ બન્યું તે જોઈ ગયા શુ બનશે તે હવે પછી

સતોષ માની સેવા કરો તો એક કરોડપતિના જીવન કરતા તમારું જીવન વધુ આદર્શ છે

૧૦૪ કહેવાતા મોટા માણસોનું વલણ કેટલીક વખત વિચિત્ર પ્રકારનું હોય છે એ ધનના મદમા પોતાની જાતને મોટી માનનારા હોય છે જેની પાસે ધન ન હોય તેને ધક્કા ખાનાર જેવા ગણે છે, શુભ વગરના ગણવાની ભૂલ કરે છે, પોતાને ડાહ્યા ને અક્ષલવાળા સમજી લઈ અન્યને અક્ષલહીન સમજે છે પરંતુ તેમ નથી, સોનું ને સુગંધ કોઈ કાળે બને નહિ પુષ્પમા સુગંધ હોય છે શુભરૂપી પુષ્પવાળા પૈસાદારો ગરીબને પણ અગ્રીરાતથી આજી દે છે-આખા માફક નમ્રતા ધરે છે

૧૦૫ કેવળ કીર્તિ માટે કાંઈ પણ નહિ કરતા આત્માર્થે જેટલું કરશો તેટલું વધુ પામશો અમૂલ્ય ઝવેરાતો તેજૂરીમા છુપાવીને રખાય છે તમારે અમૂલ્ય થવું હોય તો અતરમા સમાઈ જાઓ આત્માના જ્ઞાનરૂપી સૂર્યના કિરણોનો પ્રકાશ આપોઆપ જગતમા સમાઈ જાય છે

૧૦૬ એક પણ પળ મનને છૂટું ન રાખવું નિવૃત્તિ મળતા તુરંત તેને પરમાત્માના ધ્યાનમા જોડી દેવું એવી નિવૃત્તિ આલતા હોય, બેસતા હોય, સૂતા હોય, પરંતુ તે વખતે વિકરૂપે ચડી આત્મભાન ભુલાવી દે તેમ મનને કુતર્કમા ન જવા દેવું આટલો ઉપયોગ રાખનાર અનંત આશ્રવથી બચી કર્મમળથી અલિપ્ત રહી શકે છે, નહિતર એ તરંગી ઘોડા જેવું મન કર્યાનું

કયાંયે ફરતું, ફરતું, કર્મરૂપ ચારો ચરતું ચરતું આત્માને અધોગતિમાં ધકેલી રહ્યું હશે.

૧૦૭. જે ઉદયમાં આવે તે કર્મ લોગવતાં જવાં. શાંતિથી સહન કરતા રહેવાં. નવા કર્મ ન બંધાય તે માટે ઉપયોગ વધારતાં જવો. ચિત્તને વિકલ્પમાં જતું રોકતાં રહેવું. કર્માશ્રવ ઉપર ઉપયોગરૂપ ચોક્કીદારની ચોક્કી રાખવી અને સત્ કર્તવ્યશીલ થઈ આત્મશાંતિ પ્રાપ્ત કરવાનો નિશ્ચય રાખવો. એકલું વાચન કે લેખન કરવાથી શું બળે ?

૧૦૮. તમારા આત્માને ઓળખો. કયાંથી આવ્યા છો તે વિચારો. કયાં જવું છે તે નક્કી કરો. વિવેકચક્ષુ ખોલો. ત્યાગવા યોગ્ય શું છે ? સમજવા યોગ્ય શું છે ? ગ્રહણ કરવા યોગ્ય શું છે ? તેમાં શું ખાકી છે તે તપાસી પૂર્ણ થવા પુરુષાર્થ કરો અને આત્માને તારો.

૧૦૯. લૌકિક તો સૌ કોઈ છે. જે તમારે અલૌકિક થવું હોય તો સ્વપરનો વિવેકપૂર્વક વિચાર કરી લૌકિક દષ્ટિ-પરદષ્ટિ ત્યાગી અલૌકિક આત્મદષ્ટિ પ્રાપ્ત કરવા અલૌકિક થયેલા એવા સત્પુરુષોના જીવનને અનુસરો.

૧૧૦. આપણામાં એવો નિર્મળ પ્રેમ હોય કે આપણી સુખસુદાનાં દર્શનથી એક બાળકે પણ લય ન પામતાં હસે-આનંદ પામે. શુદ્ધ પ્રેમ એ તો જગતનું વરીકરણ છે. આત્મ-શુદ્ધિનું પ્રતિબિંબ પ્રેમમાં પડે છે.

૧૧૧. આત્મા અને કર્મ એ બે તત્વ જે બરાબર સમબર્ત્ત બન્યો તો, અને પછી તે કર્મથી સુકૃત થવાના પ્રયાસો કરે તો, આશ્રવરૂપ પુન્ય-પાપને સંવરરૂપ સમભાવથી અટકાવી, પૂર્વ-કર્મની નિર્જરા કરી, કર્મબંધ ઢીલા કરી, કર્મમળને બાપાવી દઈ આત્મા મોક્ષનો અધિકારી થાય છે-શુદ્ધ આત્મપદ પ્રાપ્ત કરવા ઈચ્છાળી થાય છે. પુરુષાર્થ કરે તો જ.

૧૧૨. તમારી સન્મુખ જે જે સંભોગો ઉપસ્થિત થાય તેમાં દોષરહિતપણે પ્રવર્તવું. અદાર પાપસ્થાનકોને વશ ન થવાય તે રીતે ઉપયોગ રાખવો. આત્માનું અનંત જ્ઞાન, અનંત શાંતિ, તેની પવિત્રતા, તેનો અનંત શક્તિ, અનંત આનંદ તેમાં અનંત શ્રદ્ધાથી આત્મભાવમાં સ્થિર રહેવું. આત્માથી પર એવા દરેક પુદ્ગલ દ્રવ્યોમાં મોહરહિતપણે, હર્ષશોકરહિતપણે સમભાવથી પ્રવર્તવું. સુખદુઃખમાં સમભાવ કેળવવો. દુષ્કર્મનો ઉદય થતો હોય તો તે અશુભ કર્મનું દેવું ભરપાઈ થાય છે એમ સમજી શોકરહિતપણે વેદવો. સત્કર્મનો ઉદય થયો હોય તો પુન્યરૂપ બળનો ખાલી થાય છે તેથી હર્ષરહિત શોકરહિત થઈ સમભાવે લોગવવું અને મનવચનકાયાના યોગની લગામ આત્મરાજના હાથમાં સોંપી નિર્લેપપણે કર્તવ્ય કરતા જવું; જેથી એક દિવસ એ રીતે જલકમલવત્ થતાં આત્મસુક્ષ્મ અવશ્ય પ્રાપ્ત થશે.

૧૧૩. સૂર્યોદય થતાંની સાથે જ એકદમ પ્રકાશતો નથી; પરંતુ જેમ જેમ દિવસ ચડતો બન્યો છે તેમ તેમ તે પ્રકાશ પાથરતો બન્યો છે. તેમ આત્માનો જ્ઞાનરૂપી સૂર્ય સહેજમાં પ્રકાશિત થતો નથી; પરંતુ જ્ઞાનમાં જોયે ચડતો ચડતો જ્ઞાનાવરણીય કર્મો સ્વપુરુષાર્થ દૂર કરી આત્મ-પ્રકાશના અલૌકિક કિરણો આત્મપ્રદેશમાં પથરાય છે.

૧૧૪ અંદર સમાઈ જાઓ ! અંદર ધ્યાન કરો ! અંતર્સુખ દષ્ટિ કરો ! ભાં જ પ્રકાશ છે, બહાર શું શોધો છો ? બાહ્ય સાધનો માત્ર જેમ ચક્રમક ને ગજવેલ લાગે તો જ અગ્નિ પ્રગટે તેમ આત્માને એવા સાધનોનું નિમિત્ત મળે કે તુરત જ તે પ્રકાશિત થવાનો. પછી એ સાધનો પણ પરિચય ગણાશે.

૧૧૫. આત્માથી પર એવા દરેક પુદ્ગલ

સાથે તમારે કાંઈ સખ ધ નથી તેનો સખ ધ તોડીને આત્માને આત્માના ધ્યાનમા જોડો એટલે અક્ષય એવુ તમારુ અનંત સુખ અને અનંત આનંદ પ્રાપ્ત થશે પરિશુ તો ચલવિચલ વરતુ છે, પણ આત્મરિદ્ધિ તો અવિચળ છે

૧૧૬. સૂર્ય જેમ સારા જગતને લેદલાવ રહિતપણે એકસરખો પ્રકાશ આપે છે તેમ તમે પણ ગગ દેવરહિતપણે પ્રેમનો પ્રકાશ પાથરો !

૧૧૭ પ્રેમવૃક્ષની શીતલ છાયડી પ્રાપ્ત કરવી હોય તો આત્મભૂમિકાને દયાના વાગિ સિંચન કરી ભીંજવો અને રાગદ્રેષરહિતપણે થઈ પ્રેમવૃક્ષનું બીજ વાવો ક્રમે ક્રમે તે વિકસશે અને તેમા શીતળ છાયડો અનેક સચારના આત્મસુસાદ્યોને પણ શાંતિ આપશે.

૧૧૮ મનની ક્રિયાને કળવી મુકેલ છે આપણે ગમે તે કામ કરીએ તેમાથી એ છટકીને કયાનું કયા ફરતુ હશે અને કર્મના ભારા ગાધી લાવીને આત્માની આડા ખડકયા કરતુ હશે એને કાળમા લાવવુ એ જ પગમ હુબ્કર છે તેને એકાગ્રતાથી અને ધ્યાનની સ્થિરતાથી વશ કરવા યોગ્ય છે

૧૧૯. હુનિયા કયા માર્ગે જઈ રહી છે ? શુ ફરે છે ? કેમ આમ વર્તે છે ? કેમ કોઈ સન્માર્ગે ચાલતુ નથી ? આદિ વિચારો કરવા પહેલાં-તેમની ચિંતા કરવા પહેલાં તમે તમારી ખામીઓ દૂર કરી, જે સત્ય સમજાયુ હોય તે ગ્રહણ કરી આચરણમા મૂકી પછી પરપીડામા પડો

૧૨૦ હુનિયાને દેખાડવા, વાહવાહ કહેવરાવવા કે આત્મપ્રશ્ન સા કરવાનો પ્રયત્ન કરી શા માટે સમય અને શક્તિનો હુર્બ્ય કરવો જોઈએ ? એટલો સમય પરમાર્થ-કર્તવ્યમા કે આત્મચિંતનમા ગાળવામા આવે તો અનંત કર્મની નિર્જરા થાય

૧૨૧ તમે સમજો છો તે હું નથી સમજ્યો અને હું સમજ્યો છું તે તમે નથી સમજ્યા કારણ કે બન્ને છદ્મસ્થ છીએ અજ્ઞાનતાથી પામર છીએ કેવળ વીતરાગ જ સર્વસ છે એ વીતરાગના માર્ગનું ગુહ્ય સમજી એ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવાનું જ લક્ષ રાખશો તો એ પદ પ્રાપ્ત થતા મારો ને તમારો બન્નેનો ભ્રમ આપમેળે જ દૂર થશે માફ સાચુ કે તમાફ સાચુ એવો વિતરાગદં જ્ઞાનપ્રકાશ થતા ભ્રમો નહિ જ રહે આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા પુરુષાર્થ અહિં ભાવ રહિતપણે કરવો કર્તવ્ય છે

૧૨૨ અગાધ તત્ત્વજ્ઞાનનો બોલો ઉપાડવા એકદમ સમર્થ ન હોઈએ તો જે જે તત્ત્વ સમજાતુ બન્ય તેને આત્મચિંતન દ્વારા ચાવી ચાવીને તેનો રસ આત્મ હોઝરીમા પચાવતા જાઓ અને તે દ્વારા અનંત આત્મશક્તિ પ્રાપ્ત કરી એ અગાધ તત્ત્વજ્ઞાનના સ્વામી થાઓ કેવળ સમજ્યે શુ હી વળે ? થોડુ થોડુ પણ ચારિત્રમા મુકાતુ બન્ય તો તે જ્ઞાન સ્થિરતાને પ્રાપ્ત કરે જેમ કળશી બાજરો એક માથે દળવો પડશે એવા ભયમા ડોશીનું મૃત્યુ થયું તેમ એકદમ ઉતાવળા થશો તો થાકી જશો, પણ જેમ માણ્ માણ્ દળતા કળશી તો શુ પણ સેકડો કળશી દળી નખાય છે તેમ ધીરજથી સાક્ષર્ણી બધુ જ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકાય છે

૧૨૩ મન, વચન, કાયા દ્વારા કોઈ પણ જાતની અઠાર પાપસ્થાનકવાળી પ્રવૃત્તિ દિવસ-રાત્રિના સમયમા ન થાય તેનો સંપૂર્ણ ઉપયોગ રાખવો તેનું નામજ નયમ એવી ઇચ્છાઓને વશ ન થવું તેનું નામ જ તપ

(ચાલુ)

.....વર્તમાન સમાચાર.....

પંચાળના વર્તમાન

આચાર્યવર્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ આદિ પદ્ધતી વિહાર કરી પોષ વદિ છઠ્ઠને દિવસે કસૂર પધાર્યા. શ્રી સંઘે ભાવભીતું સ્વાગત કર્યું. અને પશુ ત્રણ દિવસની સ્થિરતા કરી, વિહાર કરી ગંડા-સિંગવાળા થઇ દિરોજપુર શહેર પધાર્યા. દિરોજપુરથી વિહાર કરી છોટાભુરા, ઝોંક, ગુરુ હરસાહેબ ઝાડીવાલા, જલાલાવાદ, ચક્કભાવડ, લલીયાણી થઇ પો. વ. ત્રીજે ફાજિલકામાં ધામધૂમથી પ્રવેશ કર્યો.

ફાજિલકા શ્રી સંઘના આમંત્રણને માન આપી પંચાળના સેકડે ભાઈઓ અને ભાંડા-કાંટકપુરા-ડાવાલી, આબોર આદિ આસપાસની મંડિયામાં વસતા ગુજરાતી કાઠિયાવાડી ભાઈઓ અને બિકાનેર-સુરતગઢ, ગંગાનગર, વીલીબંગા, બડોપલ આદિ મારવાડના બંધુઓએ પશુ સારી સંખ્યામાં પધારી પ્રવેશ મહોત્સવમાં ભાગ લીધો હતા.

આચાર્યશ્રીજી જલૂસ સાથે બનરોમાં થઇ અને બનરે દહેરાસરોના દર્શન કરી શેઠ કાલુરામજી કાંક-રિયાના નૌરામાં પધાર્યા અને દેશના આપી. રાતના બાપણો અને ભજનો થયા હતા.

પોષ વદિ ચોથના દિવસે બ્યાખ્યાન ફરમાવતાં શ્રી આત્માનંદ જૈન કાલેજ-અંબાલાની સહાયતા માટે આચાર્યશ્રીજીએ ઈસારો કરતાં તે જ વખતે ટપોટપ નામો નોંધાવતાં સાઝાજ હજાર રૂપિયા નોંધાઇ ગયા હતા. અને સો, સો રૂપિયાવાળા ૬૬ લાઇફ મેમ્બર થયા. આજે પશુ રાતના બાપણો અને ભજનો થયા હતા.

પોષ વ. પાંચમના દિવસે નવા તૈયાર થયેલ દેહરા-સરની પ્રતિષ્ઠા માટે ઉપદેશ આપતાં ગુજરાંવાલાનિવાસી

લાલા માણેકચંદજી છોટાલાલજી જૈન દુગડ અને પ્રાગપ્રા (સુબંધ)નિવાસી શેઠ પુરુષોત્તમ સુરચંદ (એમની દુકાન આબોરમંડીમાં પશુ છે) તથા બિકાનેરવાળાઓના તરફથી એમ જુદા જુદા ત્રણ દિવસના ત્રણ સાધર્મિ વાતસહ્યો નોંધાયાં.

રાડવંશીય સૂત્રી લાલા લખુરામજીએ સભા વચ્ચે આચાર્યશ્રીજી પાસે વાસક્ષેપ લઇ જૈનધર્મને સ્વીકાર કર્યો.

આચાર્યશ્રીજી પોષ વ. નોમને દિવસે વિહાર કરી અગિયારસે આબોરમંડી પધાર્યા. અને પ્રાગપ્રા-નિવાસી શેઠ પુરુષોત્તમ સુરચંદની અને પાટણનિવાસી શેઠ કીલાચંદ દેવચંદની દુકાનો છે, એ દુકાનો પર રહેતાં શેઠ જગજીવનદાસ તથા કચ્છી ભાઈઓએ આચાર્યશ્રીજીનું ભાવભીતું સ્વાગત કર્યું. આસપાસની મંડિયામાં વસતા શેઠ કેશવલાલભાઈ, ચતુર્ભુજભાઈ, સુખલાલભાઈ આદિ ગુજરાતી, કાઠિયાવાડી ભાઈઓ સારી સંખ્યામાં પધારી સ્વાગતની શોભાને વધારી હતી.

પો. વ. તેરસે મેરુતયોદ્દેશી હોવાથી કાયાવલી મંડીથી પ્રભુપ્રતિમા લાવી કાંઠામાંથી પૂજા ભણાવવામાં આવી અને પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. આચાર્યશ્રીને અનેના ભાઈઓને વિશેષ સ્થિરતા કરવા આજરૂ છે પરંતુ બિકાનેર પધારવાના હોવાથી થોડા દિવસ રોકાઈ બિકાનેર તરફ વિહાર લંબાવશે.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ સુરચંદે ન્યાયાભોનિધિ જૈનાચાર્ય ૧૦૦૮ શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વર(આત્મારામ)જી મહારાજની સ્વર્ગવાસ અર્ધ શતાબ્દિ નિમિત્તે તેઓશ્રીના સાહિત્યપ્રકાશન માટે રૂપિયા પાંચસો આપવાનું બહેર કર્યું છે.

સત્ત્વશાળી અને આદર્શ પુરુષચરિત્રો

૧	સુસુખનૃપાદિ ધર્મપ્રભાવકોની કથા (ચરિત્ર)	૧-૦-૦
૨	કુમારપાળ પ્રતિભોધ	૩-૧૨-૦
૩	જૈન નરગત્ત ભામાશાહ	૨-૦-૦
૪	પૃથ્વીકુમાર ચરિત્ર	.	..	૧-૦-૦
૫	પ્રભાનક ચરિત્ર (બાનીશમા પૂર્વાચાર્ય ભગવાનના ચરિત્ર)	.	..	૨-૮-૦
૬	સમરસિદ્ધ ચરિત્ર (સમરાશાહ) શ્રી શત્રુઘ્નયનો પદ્મમે ઉદ્ધાર	.	..	૦-૨-૦
૭	શ્રી કર્માશાહ ચરિત્ર શ્રી શત્રુઘ્નયનો સોળમે ઉદ્ધાર	.	..	૦-૪-૦
૮	કલિંગતુ યુદ્ધ યાને જૈન મહારાજ ખારવેલ	૦-૧૨-૦
૯	શ્રી વિજયનદસુરિ	.	..	૦-૮-૦

ફરેક પ્રયો પ્રભાવશાળી, મહાન નરગત્તોના ચરિત્રો ખાસ મનન કરવા જેવા, ઉપદેશક, સાદી અને સરલ સુગર્વતી ભાષામાં સુદૃઢ ટાઈપ, આકર્ષક બાઈડીંગ અને ઊંચા કાગળોમાં પ્રગટ થયેલા છે પોસ્ટેજ જુદુ

મુનિમહારાજ શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસુગ્રીવજીજી મહાનગ્નના પાટવી પદ્મજી તપસ્વીજી મહારાજ શ્રી વિવેકવિજયજી મહા શુદ્ધિ ૧૨ ના રોજ કાળધર્મ પામ્યાના બેઠ્ઠનક સમાચાર જાણી આ સભા અત્યંત દિલગીરી દર્શાવે છે અને મહાગતના પવિત્ર આત્માને પરમશાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ આ સભા શામનદેવને પ્રાર્થના કરે છે

ભાવસાર ગોવિંદલાલ ગાંડાલાલ ગુંદીગરાનો સ્વર્ગવાસ.

ભાવનગરનિવાસી ભાઈ ગોવિંદલાલ થેડા દિવસની બિમારી બોગરી પોષ વદિ ૬ ના રોજ સ્વર્ગવાસી થયા છે ગરીબીમાથી આપણે આગળ વધી શ્રી સતોકગાથ વિવિધ અને સ્પીનીંગ ફેક ટરીના માલીક થયા હતા ધર્મ અને કામ પ્રત્યે તેઓનો સંપૂર્ણ સફળાન હતો પાલીતાણા ભાવમાર ધર્મશાળા, અહીંયા વડવામા સતોકગાથ પાઠશાળા અને આયુર્બિધ શાળા એ સફળાવનો પ્રતીક હાલ મોલુદ છે તે ઉપરાંત મહિલા વિદ્યાલય, માનવ સહત સમિતિ, બગાળ ગહત ફક, ગોશાળા, પાંજગપેળ વગેરે મર્યાદાઓમાં તેમની સખાવત છે વડવામા આયુર્બિધ શાળાને કાયમી ગનાનવા એક મકાન રૂ. ૫૦૦૦૦ નુ અર્પણ કર્યું છે અને તેનુ ટ્રસ્ટડીડ પળુ કર્યું છે સ્વર્ગસ્થ સ્વભાવે સાત, અને માર્યાળુ હતા, ધર્મપ્રત્યે અડગ શ્રદ્ધાવાળા હતા આ સભાના તો તેઓ ઘણા સમયથી સલાસદ હતા તેઓશ્રીના સ્વર્ગવાસથી આ મમાને એક લાયક મલાસદની ખોટ પડી છે આ સભા સ્વર્ગસ્થના આત્માની શાંતિ પ્રત્યે સાથે તેઓના ધર્મપત્ની શ્રીમતી સતો.અહેન વગેરે તથા કુટુંબજનો પ્રત્યે દિલસોજ દર્શાવે છે

.....વર્તમાન સમાચાર.....

પંબળપના વર્તમાન

આચાર્યવર્ય શ્રીમદ્દિગ્વ્યવલ્લભચૂડાચરણ મહારાજ આદિ પટ્ટીથી વિહાર કરી પોષ વદિ છત્રને દિવસે કસ્ટર પધાર્યા. શ્રી સંઘે ભાવલીતું સ્વાગત કર્યું. અને પશુ ત્રણ દિવસની સ્થિરતા કરી, વિહાર કરી ગંડા-સિંગવાળા થઇ દિરોજપુર સહેર પધાર્યા. દિરોજપુરથી વિહાર કરી છોટાભુરા, ઝોંક, ગુરુ હરસાહેબ ઝાડીવાલા, જલાલાવાદ, ચક્કભાવડ, લલીયાણી થઇ પો. વ. ત્રીજે કાગિલકામાં ધામધૂમથી પ્રવેશ કર્યો.

કાગિલકા શ્રી સંઘના આમંત્રણને માન આપી પંબળપના મેંડેડા ભાઈઓ અને ભંડેડા-કોટકપુરા-ડાવાલી, આબોર આદિ આસપાસની મંડિયામાં વસતા ગુજરાતી કાઠિયાવાડી ભાઈઓ અને બિકાનેર-સુરતગઢ, ગંગાનગર, વીલીયાંગા, બડોપલ આદિ મારવાડના બંધુઓએ પણ સારી સંખ્યામાં પધારી પ્રવેશ મહોત્સવમાં ભાગ લીધો હતો.

આચાર્યશ્રીજી જલસ સાથે બનરોમાં થઇ અને બન્ને હહેરાસરોના દર્શન કરી શેઠ કાલુરામજી કંક-રિયાના નૌરામાં પધાર્યા અને દેશના આપી. રાતના ભાષણો અને ભજનો થયા હતા.

પોષ વદિ ચોથના દિવસે બ્યાખ્યાન ફરમાવતાં શ્રી આત્માનંદ જૈન કોલેજ-અંબાલાની સહાયતા માટે આચાર્યશ્રીજીએ ઈસારો કરતાં તે જ વખતે ટપોટપ નામે નોંધાવતાં સાક્ષી હજાર રૂપિયા નોંધાઇ ગયા હતા. યાને સો. સો રૂપિયાવાળા ૬૬ ભાઈકે મેખર થયા. આજે પશુ રાતના ભાષણો અને ભજનો થયા હતા.

પોષ વ. પાંચમના દિવસે નવા તૈયાર થયેલ દેહરા-સરની પ્રતિષ્ઠા માટે ઉપદેશ આપતાં ગુજરાંવાલાનિવાસી

લાલા માણિક્યદંડજી છોટાલાલજી જૈન દુગડ અને પ્રાગંધ્રા (સુઅંધ)નિવાસી શેઠ પુરુષોત્તમ સુરચંદ (એમની દુકાન આબોરમંડીમાં પણ છે) તથા બિકાનેરના બાબોના તરફથી એમ લુદા લુદા ત્રણ દિવસના ત્રણ સાધર્મિ વાતસહ્યો નોંધાયાં.

રોડવંશીય સુત્રી લાલા લખુરામજીએ સભા વચ્ચે આચાર્યશ્રીજી પાસે વાસક્ષેપ લઇ જૈનધર્મને સ્વીકાર કર્યો.

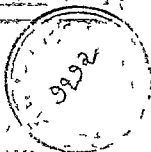
આચાર્યશ્રીજી પોષ વ. નોમને દિવસે વિહાર કરી બગિચારસે આબોરમંડી પધાર્યા. અને પ્રાગંધ્રા-નિવાસી શેઠ પુરુષોત્તમ સુરચંદની અને પાટણનિવાસી શેઠ કીલાચંદ દેવચંદની દુકાનો છે, એ દુકાનો પર રહેતાં શેઠ જગજીવનદાસ તથા કચ્છી ભાઈઓએ આચાર્યશ્રીજીનું ભાવલીતું સ્વાગત કર્યું. આસપાસની મંડિયામાં વસતા શેઠ કેશવલાલભાઈ, ચતુર્ભુજભાઈ, સુખલાલભાઈ આદિ ગુજરાતી, કાઠિયાવાડી ભાઈઓ સારી સંખ્યામાં પધારી સ્વાગતની શોભાને વધારી હતી.

પો. વ. તેરસે મેરુતરોદંશી હોવાથી ડાવાલી મંડીથી પ્રભુપ્રતિમા લાવી કાઠમાઠથી પૂજા બણાવવામાં આવી અને પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. આચાર્યશ્રીને અત્રેના ભાઈઓનો વિશેષ સ્થિરતા કરવા આગ્રહ છે પરંતુ બિકાનેર પધારવાના હોવાથી થોડા દિવસ રોકાઈ બિકાનેર તરફ વિહાર લંબાવશે.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ સુરચંદે-ન્યાયાંબોનિધિ જૈનાચાર્ય ૧૦૦૮ શ્રીમદ્દિગ્વ્યવલ્લભચૂડાચરણ(આત્મારામ)જી મહારાજની સ્વર્ગવાસ અર્ધ શતાબ્દિ નિમિત્તે તેઓ શ્રીના સાહિત્યપ્રકાશન માટે રૂપિયા પાંત્રીસો આપવાનું જાહેર કર્યું છે.

આચાર્ય પ્રકાશન

કુળદેવ મે. રા.
૧૯૪૬ ઇ. સી.

૧૯૪૬—

શ્રી યેન ચામર નંદ સમુદાય-અધ્યક્ષ.

૧. અનુષ્ઠાન ...	૨. અનુષ્ઠાન ...	૩. અનુષ્ઠાન ...	૪. અનુષ્ઠાન ...
૫. અનુષ્ઠાન ...	૬. અનુષ્ઠાન ...	૭. અનુષ્ઠાન ...	૮. અનુષ્ઠાન ...
૯. અનુષ્ઠાન ...	૧૦. અનુષ્ઠાન ...	૧૧. અનુષ્ઠાન ...	૧૨. અનુષ્ઠાન ...
૧૩. અનુષ્ઠાન ...	૧૪. અનુષ્ઠાન ...	૧૫. અનુષ્ઠાન ...	૧૬. અનુષ્ઠાન ...
૧૭. અનુષ્ઠાન ...	૧૮. અનુષ્ઠાન ...	૧૯. અનુષ્ઠાન ...	૨૦. અનુષ્ઠાન ...
૨૧. અનુષ્ઠાન ...	૨૨. અનુષ્ઠાન ...	૨૩. અનુષ્ઠાન ...	૨૪. અનુષ્ઠાન ...
૨૫. અનુષ્ઠાન ...	૨૬. અનુષ્ઠાન ...	૨૭. અનુષ્ઠાન ...	૨૮. અનુષ્ઠાન ...
૨૯. અનુષ્ઠાન ...	૩૦. અનુષ્ઠાન ...	૩૧. અનુષ્ઠાન ...	૩૨. અનુષ્ઠાન ...
૩૩. અનુષ્ઠાન ...	૩૪. અનુષ્ઠાન ...	૩૫. અનુષ્ઠાન ...	૩૬. અનુષ્ઠાન ...
૩૭. અનુષ્ઠાન ...	૩૮. અનુષ્ઠાન ...	૩૯. અનુષ્ઠાન ...	૪૦. અનુષ્ઠાન ...
૪૧. અનુષ્ઠાન ...	૪૨. અનુષ્ઠાન ...	૪૩. અનુષ્ઠાન ...	૪૪. અનુષ્ઠાન ...
૪૫. અનુષ્ઠાન ...	૪૬. અનુષ્ઠાન ...	૪૭. અનુષ્ઠાન ...	૪૮. અનુષ્ઠાન ...
૪૯. અનુષ્ઠાન ...	૫૦. અનુષ્ઠાન ...	૫૧. અનુષ્ઠાન ...	૫૨. અનુષ્ઠાન ...
૫૩. અનુષ્ઠાન ...	૫૪. અનુષ્ઠાન ...	૫૫. અનુષ્ઠાન ...	૫૬. અનુષ્ઠાન ...
૫૭. અનુષ્ઠાન ...	૫૮. અનુષ્ઠાન ...	૫૯. અનુષ્ઠાન ...	૬૦. અનુષ્ઠાન ...
૬૧. અનુષ્ઠાન ...	૬૨. અનુષ્ઠાન ...	૬૩. અનુષ્ઠાન ...	૬૪. અનુષ્ઠાન ...
૬૫. અનુષ્ઠાન ...	૬૬. અનુષ્ઠાન ...	૬૭. અનુષ્ઠાન ...	૬૮. અનુષ્ઠાન ...
૬૯. અનુષ્ઠાન ...	૭૦. અનુષ્ઠાન ...	૭૧. અનુષ્ઠાન ...	૭૨. અનુષ્ઠાન ...
૭૩. અનુષ્ઠાન ...	૭૪. અનુષ્ઠાન ...	૭૫. અનુષ્ઠાન ...	૭૬. અનુષ્ઠાન ...
૭૭. અનુષ્ઠાન ...	૭૮. અનુષ્ઠાન ...	૭૯. અનુષ્ઠાન ...	૮૦. અનુષ્ઠાન ...
૮૧. અનુષ્ઠાન ...	૮૨. અનુષ્ઠાન ...	૮૩. અનુષ્ઠાન ...	૮૪. અનુષ્ઠાન ...
૮૫. અનુષ્ઠાન ...	૮૬. અનુષ્ઠાન ...	૮૭. અનુષ્ઠાન ...	૮૮. અનુષ્ઠાન ...
૮૯. અનુષ્ઠાન ...	૯૦. અનુષ્ઠાન ...	૯૧. અનુષ્ઠાન ...	૯૨. અનુષ્ઠાન ...
૯૩. અનુષ્ઠાન ...	૯૪. અનુષ્ઠાન ...	૯૫. અનુષ્ઠાન ...	૯૬. અનુષ્ઠાન ...
૯૭. અનુષ્ઠાન ...	૯૮. અનુષ્ઠાન ...	૯૯. અનુષ્ઠાન ...	૧૦૦. અનુષ્ઠાન ...

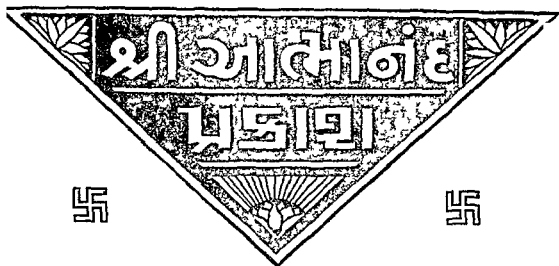
નવા અધ્યક્ષ સમિતીના અધ્યક્ષો

૧ શ્રી કમલકાંત અમુલ્યાસ
૨ શ્રી કમલકાંત અમુલ્યાસ

(શ્રીમદ્ વર્ગ શ્રી કમલકાંત અમુલ્યાસને ખસે)

સાહ્યક સમિતી

વિદ્યાનંદ વિદ્યાનંદ યાને નવનસનવાદિ સંગ્રહ-સચિતા, સુનિ મહારાજ શ્રી વિદ્યાનંદવિજય-
યજ્ઞ મહારાજ પ્રકાશક-મારતર મોતીલાલ બગચાવાસ અમરેલીકર કે. હેમાલાલ ધર્મશાળા,
બૃનાગઢ, આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયનેશ્વરીશ્વરજી મહારાજના પ્રશિષ્ય મુનિરાજ શ્રી
વિદ્યાનંદવિજયજી મહારાજ ફત્ત આ નૂતન સ્તવનાંદિતો સંગ્રહ છે. પ્રભુ સન્મુખ બોલવાના
દુહા, ચેલવંદન વિધિ તેમજ કચ્છ અંગર શ્રી વાસુદેવ સ્વામી ગિરસ્તવન વગેરે પ્રાથમિક
અભ્યાસીને ઉપયોગી છે. લુદા લુદા રાગના સ્તવનો લાવવાની તમા આત્માને આનંદ અર્પે
તેવા છે, કિંગ્મ રા. ૦-૪-૦ પ્રકાશકને લાંથી મળી શકશે.

પુસ્તક નં ૪૧ મુ
અક ૮ મો

આત્મ સ ૪૮
વીર સ. ૨૪૭૦

વિક્રમ સ ૨૦૦૦ ફાગણ :
ઈ સ. ૧૯૪૪ માર્ચ :

ચન્દ્રપ્રભુ સ્તવન

(ધીરે ધીરે આ રે બાન્ધ .)

ગાઓ ગાઓ ભાવે,
જિનવં ચન્દ્રપ્રભુ સુખકાર,
મૂર્તિ ન્યાડી સૌમ્યભાવી,
સર્વ દુખ હરનાર ગાઓ-ટેક

કમળ-સવિતા, ચન્દ્ર-કુસુદે
શુદ્ધ જે પ્રીતિ .. શુદ્ધ જે પ્રીતિ,
ચન્દ્રપ્રભુમા વિમલ ધારો,
પ્રેમની રીતિ.... પ્રેમની રીતિ,

જ્ઞાન જે પામે અજિત, હેમેન્દ્ર તે તરનાર,
મૂર્તિ ન્યાડી સૌમ્યભાવી,
સર્વ દુખ હરનાર ગાઓ

રચયિતા મુનિ હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ

સિંહાન્યોક્તિ ।

શાર્દૂલચિકીલિત વૃત્ત

एणः क्रीडति, शूकरश्च खनति, द्वीपी च गर्वायते ।

कोष्ठा कंदति, बल्गते च शशको, वेगादूर्ध्वावति ॥

निःशंकः करिपोतकस्तल्लता मुन्मોदते लीलया ।

हंहो ! सिंह विना, स्वयाद्य विपिने, कीदृक् दशा वर्तते ॥ ૧ ॥

સૃષ્ટિનું લક્ષ્યપૂર્વક અવલોકન કરતો કરતો કોઈ કવિજન ચાલ્યો જાય છે, ત્યાં એક વનમાં વિચિત્ર ધટના બોઈ ત્યાં જરા થંભ્યો, અને સપ્તેક-શ્વર્થપૂર્વક પોતાના મન સાથે કહેવા લાગ્યો કે :—

અહો ! આ વનની આ રી દશા !

આ જ આ વનમાં હરણો નિર્ભયપણે દોડાદોડ અને રમતગમત કરી રહ્યા છે, હુક્કરો પોતાની દાતરડીઓવડે મરણ મુજબ જમીન ખોદી રહ્યા છે, દીપડાનાં નાનાં બંચાંઓ વેગથી ગર્વિષ્ટ શબ્દો ગળાવી રહ્યાં છે, શિયાળીયાઓ સ્વચ્છંદપણે ચીસો પાડી રહ્યાં છે, સસલાઓ એકબીજાને વળગી મોજ માણી રહ્યાં છે, અને રૂઝ નામનું વનપ્રાણી બેસતેર આ છેડાથી પેલા છેડા સુધી દોડી રહ્યું છે, અને જરા પણ શંકા વિના સ્વચ્છંદ-નુસાર ઝાડની ડાળીઓને હાથીનાં બંચાંઓ ઉખેડી-તોડી ફેંકી રહ્યાં છે, કિમાશ્ચર્ય !

જરા વારમાં જ મુસાફરને માલુમ પડ્યું કે આ વનનો મહાન-પ્રસિદ્ધ પરાક્રમી સિંહ-વનરાજ ચાલ્યો ગયો છે, તેનું અજબ-આશ્ચર્ય પમાડનારું આ અવ્યવસ્થિત ચિત્ર છે.

મુસાફરના હૃદયોદ્ગારો એકપછી એક બિછળવા લાગ્યા, કે આ દશ્ય સંસારવ્યવહારમાં-જનસમાજમાં પણ એક સરખું જ લાગ્યું પડે છે.

“એક મદદ માણસ”, પછી તે દેશપતિ હો, ગામધણી હો, કોઈ સંસ્થા કે ઘટનાનો સંરક્ષક હો, એક શેરી-મહોલ્લો કે ગૃહ (ઘર)નો નિયામક હો, કોઈ આશ્રમ કે અધિકારનો માલેક હો, પણ તેની ગેરહાજરી થતાં જ ઉપરોક્ત વનની જે દશા થઈ, તે જ દશા જરૂર થતી જણાય છે.

વહાલા વાચકો ! આવાં દશ્યો આપણે શું નથી જોયાં ? નથી અનુભવ્યાં ? કોઈ પણ કાર્યમાં એક મહદ્-માલેક કે ઉપરીઅધિકારીની ગેરહાજરી કેટલી ભવંર છે, તેનું આ અન્યોક્તિ અચ્છું ચિત્ર દર્શાવે છે.

રેવાશંકર વાલજી અધેકા

નિરપરાધી બનેા

લેખક આ. શ્રી વિજયકૃષ્ણચરિત્ર મહારાજ

પ્રતિક્ષણે અપગ્રાધના આશ્રિત બનેલા સ સારવાસી સંકર્ષક આત્માને પ્રત્યેક જીવની ક્ષમાના અર્થી બનવાની આવશ્યકતા છે તેટલી જ આવશ્યકતા અન્ય આત્માઓને ક્ષમા આપવાના અર્થી બનવાની છે ક્ષમા આપવી અને લેવી જેટલી અગત્યની બાબત છે તેના કરતા કેરોડંગણી અપરાધ ન કરવાની અગત્યની બાબત છે

અપરાધ કર્યો, પછી ક્ષમા માગવી, વળી અપરાધ કરવો, વળી પાછી ક્ષમા માગવી તેના કરતા અપરાધ ન કરવામા લક્ષ આપવામા આવે તો કેવું સારું ? મોહનો દામ માનવી નિરપરાધી બની શકતો નથી જ્યારે જ્યારે મોહની સેવામા માનવી તલ્લીન બને છે ત્યારે ત્યારે અપરાધને કર્તવ્ય માની મોહને રાજી રાખવા પોતાની જ્ઞાનદર્શનાદિ સ પત્તિના લોભે પણ અનેક આત્માઓનો અપરાધી બને છે

અનુભવપૂર્ણ અપરાધ થયો હોય તો ક્ષમા આપવાલેવામા શ્રેય થાય જરૂર, પણ નાણીને અપરાધ કર્યો હોય તો કેવી રીતે બીજા ક્ષમા આપી શકે ? અને જો બીજા ક્ષમા ન આપે તો વેરથી મુક્ત થઈને આત્મા શ્રેય કેવી રીતે સાધી શકે ? તે કાંઈ સમજી શકાતું નથી ક્ષમા આપવા લેવાની પ્રથા કરતા અપરાધ ન કરવાની પ્રથાનો પ્રચાર થયો હોત અથવા થાય તો ઉત્તમ છે બીજી વાત એ છે કે મોહની આત્માથી જે માનવી અજ્ઞાનતાથી પાચે ધ્વંસીયોના વિષ-

યોને પોષવા અનેક હુદ્ર જીવોનો મહાગ કાર છે કે જે જીવો લોભીઓના લોભના આનંદ માટે મરીને હુદ્ર જીવોઓપણે ઉત્પન્ન થયેલા છે, અને જેમનામા ક્ષમા આપવા જેટલું બાન પણ દ્રવી તથા કોણ મારી પામે ક્ષમા માગે છે તેનું જ્ઞાન પણ નથી એવા પ્રકારના જીવો પાસેથી કેવી રીતે ક્ષમા મેળવવી ? કદાચ આપણે એમ માની લઈએ કે આપણા આત્માની કોમળતાથી તથા પશ્ચાત્તાપથી તે જીવો ક્ષમા ન આપે તો પણ આપણે અપગ્રાધથી મુક્ત થઈને આપણું શ્રેય સાધી શકીએ છીએ. આમ બની શકે જરૂર, પણ તે ક્યારે ? કે જો આપણે મોહના સામે બડ ઉઠાવી પૂર્ણ સ્વતંત્રતા મેળવવા પ્રયત્નવાળા થયા હોઈએ તથા કરીને અપરાધ કરવા બળતે હૃદયે પ્રેમપૂર્વકે ત્યારે તો આપણે કદાચ કરેલા અપગ્રાધથી મુક્ત થઈએ અર્થાત્ અપરાધની મળ લોગવવા હુર્ગતિના મહેમાન ન થવું પડે, પણ જે જીવોનો અપરાધ કર્યો હોય તે જીવો જ્યાં સુધી ક્ષમા ન આપે ત્યાં સુધી તો તે જીવો પોતાનું વેર લીધા વગર છોડવાના નથી અને જ્યાં સુધી તેઓ પોતાનું વેર ન લઈ લે ત્યાં સુધી આપણે સ સારમાથી મુક્તિ મેળવી શકતા નથી-શૂદ્ધી શકતા નથી કદાચ આત્મવીર્યની પ્રબળતા થઈ જાય અને ક્ષપકોણીમા આરંભ થઈ જઈએ તો લોગવના લાયક કર્મોના પણ ક્ષય કરીને આપણે બીજા જીવોના વેર લીધા વગર પણ મુક્તિ મેળવી શકીએ છીએ, નહિ

તો હુદ્ર ગતિમાં બ્રમણ કરતા વેરી જીવો અવશ્ય પોતાનું વેર લેવાના જ, સંસારમાં બ્રમણ કરતાં કોઈને કોઈ ગતિમાં આપણને કનડવાના જ- હુઃખ આપવાના જ. સંસારની કોઈ પણ ગતિમાં આપણે અવતર્યા હોઈએ અને પૂર્વજન્મોના વેરીનો લેટો થઈ જાય અને તે આપણને પ્રાણ્તાં કષ્ટ આપે ત્યારે આપણે આપણા સંચિત કર્મોના દોષ કાઢી જો શાન્તપણે હુઃખ ભોગવી લઈએ તો આપણે વેરમાંથી સુક્ત થઈ શકીએ; પણ જો તે વખતે આપણે તેને નિર્દય માની, તેના ઉપર દ્રેષ કરી તેને હુઃખ આપવા તૈયાર થઈએ, તેને હુઃખ દેવાના પરિણામ કરીએ તો તે વેરથી છૂટવાને બદલે તે વધારે મજબૂત થશે. આ બાબતમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામી અને કમઠના પાછલા લવો વિચારીશું તો સ્પષ્ટ થઈ જશે. શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી ક્ષમા કરતા આવ્યા છે ત્યારે કમઠ દ્રેષ રાખી હુઃખ દેતો જ આવ્યો છે. શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીએ ઘણા જન્મોમાં ક્ષમા આપી ત્યારે પોતે તીર્થંકરના લવમાં અપરાધોથી છૂટ્યા. પોતે ક્ષમા આપતા રહ્યા અને ફરી નવે અપરાધ ન કર્યો ત્યારે જ તેઓ છૂટી શક્યા. તો જેઓ બોલવા માત્રની ક્ષમા આપી નવા અપરાધ કરતા રહે, કદાચ સામેનો આત્મા ક્ષમા ન આપતાં પોતાનું વેર લેવા તૈયાર થાય તો શાંતિપૂર્વક સહન ન કરતાં-ક્ષમા ન આપતાં તેને નાશ કરવાનો વિચાર લાવી તેનો નાશ કરે અથવા તો તેને હુઃખમાં નાંખે તો પછી બીજાને અમે બ્રમણીએ છીએ એમ કહેવા માત્રથી તેઓ કેવી રીતે છૂટી શકે? કેવી રીતે નિરપરાધી બની શકે? પૂર્વે થઈ ગયેલા મહા-પુરુષોએ પોતાના અપરાધોની ક્ષમા માગી, અનશનનાં પ્રાયશ્ચિત લીધાં, ફરી અપરાધી ન બનવા પૌઙ્ગલિક સુખોના ભોગ આપી વિષ-યોનો સાથ છોડી કષાયોને દબાવ્યા અને

હર્ગતિમાં જવારૂપ સબમાંથી છૂટ્યા તો પણ જેનો અપરાધ કર્યો હતો તે જીવોએ તો ન જ છોડ્યા અને અસહ્ય હુઃખ લીધા.

માનવ જાતનો શુન્હો કરી માફી માગવાથી કદાચ માનવી માફી આપી શકે અને વેરથી સુક્ત થઈ શકાય પણ તે માનવી પ્રાણહરણના શુન્હો સિવાયના શુન્હોની માફી આપી શકે છે અને આપણે નિરપરાધી બની શકીએ છીએ. તેમજ ફરી શુન્હો ન કરવાની શરતે માફી મેળવી શકીએ છીએ અને વેરથી છૂટી શકીએ છીએ. પણ માણસ મારવાનો શુન્હો કરવાથી તે માણસ મરીને હુદ્ર ગતિમાં ગયેલો હોવાથી આપણને માફી આપી શકતો નથી; તેમજ વેર પણ છોડી શકતો નથી અને જન્માંતરમાં પણ આપણને પ્રાણ્તાં કષ્ટ આપવાનો જ. માણસ સાથે બંધાયેલાં વેર તિર્થંચો કરતાં વધારે હુઃખદાયક હોય છે, કારણ કે માણસ બુદ્ધિપૂર્વક વેર બાંધે છે.

પૌઙ્ગલિક સુખો અને પૌઙ્ગલિક સુખ મેળવવાના સાધનો માટે જે સૂક્ષ્મ તથા સૂચ્છ તિર્થંચોનો સર્વથા નાશ કરવામાં આવે છે- તેમના પ્રાણોનું હરણ કરવામાં આવે છે, તે શુન્હોમાંથી છૂટવું ઘણું જ કઠણ છે. તેમની પાસે માફી માગવી નકામી છે. આપણને તેઓ માફી આપી શકતા નથી તેમજ આપણે માફી માગવાને અયોગ્ય છીએ; કારણ કે વિષયાસક્ત, પરિચ્છિન્ન પ્રેમી, કષાયોનો દાસ પોતાના જીવનના છેડા સુધી પોતાની હુદ્ર વાસનાઓની તૃપ્તિના માટે નિરંતર અનંતા જીવનો નિર્ધર્મ પરિણામથી નાશ કરતો રહે છે, માટે આવી વ્યક્તિ ક્ષમા માગવાને અધિકારી જ નથી; કારણ કે તે જાણી બૂઝીને જીવોના પ્રાણ લે છે.

ક્ષમા માગતાં પહેલાં ક્ષમા માગવાના અધિ-

કારી બનવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે આ અધિકાર ધારીએ પગ વિનય મેળવી વિપરેથી સુકત થવાથી, પરિગ્રહની મૂર્છા ઝોછી કરવાથી, માની લીધેલા માગ તારા સળ ધો ઝોછા કરવાથી, કષાયોની કડવાશ ન આખવાથી, જરૂરિયાતો ઝોછી કરી નાખવાથી અને પ્રાણી માત્રને પોતાના આત્મા સદૃશ ગણવાથી મેળવી શકાય છે આવો અધિકારી માણસ જાણી જોઈને કોઈ પણ જીવને દુઃખ આપતો નથી. પોતાની સ્થિતિના પ્રમાણમા જ્યારે જાણીને જીવોને ઉપદ્રવ કરવાનો સમય આવે છે ત્યારે દુઃખાતા દિલથી તે તરફ વળે છે, પણ તરત જ પશ્ચાત્તાપ અને ક્ષમાથી પોતે નિરપરાધી બની જાય છે અધિકારીઓ મનથી પણ કોઈ પ્રાણીને પીડા આપતા નથી સર્વ જીવોના સુખના અભિલાષી હોય છે બીજા જીવો તરફથી પોતાને થતી કનડગતો અને દુઃખોના માટે તુરત જ ક્ષમા આપી દે છે કોઈ પણ પ્રાણી ઉપર ક્રોધ રાખતા નથી' માટે પ્રાણીમાત્રને નિરપરાધી બનતા શીખવાની ઘણી જ જરૂર છે નિરપરાધી બનવા માટે સમ્યક્ જ્ઞાન મેળવી વસ્તુસ્થિતિને જાણવી જોઈએ તેમજ અપરાધી બનવાના પ્રસંગોમાં સમ્યક્ જ્ઞાનનો સારી રીતે ઉપયોગ થવો જોઈએ તો જ આપણે ક્ષમાને સફળ બતાવી આત્મવિકાસ સાધી શકીએ છીએ નહિ તો આવી ક્ષમાથી તો આપણને દંભ મેળ્યાનુ જ ફળ મળી શકે છે માનવજાતની ક્ષમાઓમા તો આપણે કેવળ દલ જ મેલીએ છીએ આજે ક્ષમા માગી અને કાલે કામ પડે તો તેનું કાસળ કાઢવા આપણે તૈયાર થઈએ

છીએ અને ક્ષમા માગતી વખતે પણ આપણું ધ્યેય દેવળ પ્રથા જ જાળવવાનું હોય છે હૃદય શુદ્ધિ કે અલેહલાવ હોતો નથી

જેઓ પોતાના આત્મા ઉપર દયા રાખતા શીખ્યા જ નથી તેઓ બીજાઓ ઉપર દયા રાખી શકતા નથી. નિર્દયતાથી કરેલા અપરાધની માફી કેવી? તેમ છતાં નિર્દયતાથી કરેલા અપરાધની પણ માફી મળી શકે છે અર્થાત્ દુર્ગતિમા જવાની સળ લોગવવી પડતી નથી પણ તે કેવી રીતે? ચિલાતી પુત્રની જેમ કરીએ અથવા અર્જુનમાલીની જેમ કરીએ તો તોય વેરી બનેલા તો વેર લેવાના જ જેમ કોઈ પોતાના પુત્રને જ પોતાનો સ્વાર્થબ્રહ્મ થવાથી ક્રોધાધ બનીને માર મારે છે, અને તે મરી જાય પછી તેના પિતાની કેવી દશા થાય? તેના હૃદયમા આ કૃત્ય માટે પશ્ચાત્તાપ, દુઃખ અને શોક કેટલો થાય? થાય છે કોઈને ક્ષમા માગતા-ચોરાશી લાખ ચોનિના જીવોને ખમાવતા એટલો પશ્ચાત્તાપ, દુઃખ કે શોક? માટે જ નિરપરાધી બનવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે જેમ બને તેમ ઝોછા અપરાધો અને વધુ લાલે માનવજીવન વ્યતીત કરવું કારણ કે જે ઉગ્ર પરિણામથી આપણે અપરાધ કરીએ છીએ, તેટલા જ ઉગ્ર શુલ પરિણામ નિરપરાધી બનવા ક્ષમા માગતી વખતે હોતા નથી-ન્યતા નથી માટે સુખના અર્થીએ હુદ્ર સ્વાર્થો જતા કરી સ્વપરના ગ્રેય માટે દયાર્દ્ર હૃદયે જૂના અપરાધોની ક્ષમા આપવી (સહન કરવું) અને નવા અપરાધો ન કરવા

સાધક જનો સાટે વિવિક્ત સ્થાનની આવશ્યકતા

ચોજક : મુનિ પુણ્યવિજયજી (સંવિષ્ણપાત્રિક)

એકાન્ત નિરુપાધિક-નિર્જન સ્થાન જ સાધકજનો સાટે અધિક ઉપયોગી છે. સહુ કોઈ શ્રેય:સાધક જનોને શરીરબળ, મનબળ અને હૃદયબળનું પોષણ આપનાર એકાન્તવાસ છે.

જ્યાં ચિત્ત-સમાધિમાં ખસેલ પડે, જ્યાં અનેક પ્રકારના સંકટ-વિકટપો ઊભા થાય અને જ્યાં વસવાથી સંયમ યોગમાં હાનિ પહોંચે એવા સ્થળમાં નિવાસ કરવો-એવા ઉપાધિમય સ્થળ સમીપે વાસ કરવો એ સાધકજનો માટે હિતકર નથી.

સમાધિશતકમાં વાચકેવર પૂ. ઉ. શ્રી. યશોવિજયજી કહે છે કે—

“હિતવચન મનચપળતા, જન કે સંગનિમિત્ત;
જન સંગી હોવે તહિ, તાતે મુનિ જગમિત.”

મનુષ્યોના સંસર્ગથી વાણીની પ્રવૃત્તિ થાય છે, અને તેથી મનની ચપલતા થાય છે અને તેથી ચિત્તવિભ્રમ થાય છે—તાના પ્રકારના વિકટપની પ્રવૃત્તિ થાય છે, માટે મુનિએ-યોગીએ અસાતી મનુષ્યોનો સંસર્ગ તજવો. જે યોગી-મુનિ મનુષ્યોના સંસર્ગમાં આવે છે, તે માયાના પ્રપંચમાં ફસાય છે અને માયાના પ્રપંચમાં ફસાયાથી રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિ થાય છે અને રાગદ્વેષ બળવું મૂળ છે, માટે મનુષ્યોનો સંસર્ગ તજવો. જે મુનિરાજ મનુષ્યસંસર્ગ રહિત છે તે મુનિ જગતના મિત્ર છે અને તે મુનિ પોતાનું પિત સાધી શકે છે. પ્રાયઃ મનુષ્યતા સંસર્ગથી ઉપાધિની પ્રાપ્તિ થાય છે, માટે

મુનિરાજ મનુષ્યોનો સંસર્ગ ત્યાગી એકાન્ત સ્થાનમાં વસે છે. કારણ વિના વિશેષ પ્રકારે કોઈની સાથે ભાષણ પણ કરતા નથી. જે મનુષ્યોના પરિચયથી આત્માનું હિત નથી થતું તેમનો પરિચય કેમ કરે? વ્યાખ્યાન-શિક્ષાર્થે કારણે મનુષ્યોના સંબંધમાં આવે, તો પણ અંતરથી ન્યારા વર્તે છે. એવા મુનિરાજ ઉપાધિ રહિત હોય તે અતુપમ આનંદના ભોગી બને છે.

લોક પરિચય-ગૃહસ્થ લોકો સાથે નિઃસંબંધ ભેડી રાખતા સ્વહિતસાધક સાધુ જનોને સંયમમાર્ગમાં ઘણી આડખીલી નડે છે-ભણી થાય છે. ગૃહસ્થ જનોનો-સ્ત્રીપુરુષોનો અધિક પરિચય કરવાથી સાધુયોગ્ય સમભાવ-સમતા ટકી શકતી નથી. એટલે રાગદ્વેષ મોહાદિ દોષો ઊપજે છે. વિષયવાસના પણ ક્વચિત્ જાગે છે અને જ્ઞાન, ધ્યાન, બ્રહ્મચર્ય વગેરે અનેક અમૂલ્ય શુભરત્નોનો લોપ થાય છે. એટલે સાધુ સહેજે સત્ત્વહીન-શિથિલાચારી થઈ જાય છે.

બ્રહ્મચર્યવંત સાધુજનોને ભગવંતે જે નવ વાડો બ્રહ્મચર્યની રક્ષા માટે પાળવા ફરમાવ્યું છે, તે નવ વાડોમાં મુખ્ય વાડ એ છે કે-નિરવધ-નિર્દોષ-નિરુપાધિક (સ્ત્રી, પશુ, પંડક, નપુંસક વગેરે વિષયવાસનાને જગાડનાર કારણો વગરના) સ્થળમાં જ વિવેકસર નિવાસ કરવો-જેને ‘વિવિક્ત શય્યા’ કહેવામાં આવે છે. પૂર્વજાળના મહાપુરુષો એવા જ સ્થળને પસંદ કરી ત્યાં જ જ્ઞાન-ધ્યાનમાં પોતાનો સમય

પસાર કરતા વર્તમાનમા મોટા ભાગની સ્થિતિ ગૃહસ્થોના ગાઢ પરિચયવાળી ઉપાધિ સદૃશ હોઈ પ્રબૂત સુધારની વિચારણા માગી લે છે સયમવત સાધુજનોએ પ્રથમ આત્મસયમની રક્ષા તથા પુષ્ટિ નિમિત્તે ઉક્ત દોષ વળગી-નિર્દોષ અને નિરુપાધિ એકાન્ત વસતિ-નિવાસસ્થાન પસંદ કરવા યોગ્ય છે એથી સ્થિતિ શાન્તચિત્તથી જ્ઞાન-ધ્યાન વગેરે સયમ ઠરણીમા ઘણી અનુકૂળતા થાય છે તે કગ્તા અન્યથા વર્તવાથી તથાપ્રકારના ઉપાધિ દોષવાળા સ્થાનમા વસવાથી મન-વચનાદિક યોગની રખ લના ઘર્ષ આવે છે. એટલે કે ગૃહસ્થ લોકોના ગાઢ પરિચયથી તેમની સાથે નકારી અનેક પ્રકારની વાતચીતમા ભાગ લેવાથી આત્મહિત નહિ થતા સાધુજનોને સયમ માર્ગની રક્ષા થતી નથી સયમમાર્ગની રક્ષા અને પુષ્ટિ કરવાની પ્રબળ ઇચ્છા યોગે વિવિક્ત-એકાન્ત સ્થાનમા વસવાથી તે અટકી શકે છે

આ બધી સાધકદશાની વાત ઘર્ષ બાકી જેમણે મન, વચન અને કાયાતુ સમ્યગ્ નિયંત્રણ કરી દીધું છે અને જેમને સ્વરૂપ ગમણતા જ થઈ રહી છે એવા સિદ્ધ યોગી અધિદારીની વાત બુદ્ધી છે તેમને તો વન અને ઘર સર્વત્ર સમભાવ જ પ્રવર્તે છે

હવે આપણે નિર્જન-અનિર્જન સ્થાનસેવનના ગુણદોષના વિવેચનમા દષ્ટાંતપૂર્વક જરા જોઈ લઈએ

બુદ્ધિમાન સાધક પુરુષ સુખદાયી નિર્જન સ્થાનને સેવે છે તે ધ્યાનમા અને સયમાભ્યાસમા સાધનરૂપ છે તથા રાગ દ્રેષ અને મોહને શાન્ત કરનાર છે

જેને આત્માતું સાધન કરવાનું છે, ધર્મ શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવાનો છે તથા ધ્યાન કરવાનું છે તેઓને મનુષ્યાદિ સર્ગ વિનાનું

સ્થાન ઘણું ઉપયોગી છે સસારપગ્નિમણુ કરવાથી જેઓ થાક્યા છે, કટાબ્યા છે, આત્માતું ભાન ગુરુકૃપાથી મેળવ્યું છે, મનને નિર્મળ તથા સ્વર કરવાના સાધનો બાણી લીધા છે, અને તે પ્રમાણે વર્તન કરવા તૈયાર થયેલ છે તેવા આત્માઓને મનુષ્ય, પશુ, સ્ત્રી, નપુસકાદિ વિનાનું સ્થાન સુખદાયી છે

મનુષ્યે ઉપરથી બધી વસ્તુનો ભાગ કયો હોય છે, બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો તથા ક્રોધાદિ કષાયો ન કરવાનો નિયમ લીધો હોય છે, છતાં મત્તામા તે તે કર્મો રહેલા તો હોય છે કાંઈ નિયમ લેવાથી કર્મો આદ્યા જતા નથી, પણ નિયમ પ્રમાણે વર્તન કરવાથી ધીમે ધીમે તે તે કર્મનો ઘટો ઉદય નિષ્ફલ કરવામા આવે છે અને તે દ્વારા કર્મો ક્ષય થાય છે પરંતુ નિમિત્તો બળવાન છે નિમિત્તોને લઈને સત્તામા પડેલા કર્મો ઉદીરણારૂપે થઈને જે મોડા ઉદય આવવાના હોય તે વહેલા બહાર આવે છે આ વખતે સાધકની જો પૂરેપૂરી તૈયારી ન હોય-ઉદય આવેલ કર્મને નિષ્ફળ કરવા જેટલું બળ તેની પામે ન હોય તો ઉદય આવેલા કર્મો જીવને તેના માર્ગથી બ્રહ્મ કરે છે એટલા ખાતર આવા નિમિત્તોથી દૂર રહેવાની જરૂર છે જેમ ધ્યાન વિનાના સ્થાનમાં પડેલા અગ્નિ બાળવાનું કાંઈ ન હોવાથી પોતાની મેળે જુઝાઈ બળે છે, તેમ નિમિત્તોના અભાવે સત્તામા રહેલું કર્મ દબાઈ રહે છે અને ધીમે ધીમે આત્મબળ વધતા જીવને તેના માર્ગથી પનિત કગ્લાનું બળ ઓછું થઈ બળ છે અને આત્મનિર્ગુતિ વખતે ઉદય આવેલ કર્મ આત્મસત્તા સામે પોતાનું જીવે વાપરી શકતું નથી

જેમ કોઈ બળવાન છતાં ગફલતમા રહેલા રાજાના શહેર ઉપર બીજો રાજા ચડી આવે, એ વખતે રાજાની પામે લડવાની સામગ્રીની

તૈયારી ન હોવાથી પોતાનો બચાવ કરવા 'ખાતર તે રાજા પોતાના શહેરના દરવાજા બંધ કરે છે, અને અંદરખાનેથી તેટલા વખતમાં બધી તૈયારી કરે છે અને શત્રુને હઠાવવાની શક્તિ મેળવીને પછી તે રાજા પોતાના શત્રુ ઉપર એકી વખતે હલ્લો કરે છે અને શત્રુને હરાવે છે તેવી રીતે આત્માની આગળ ઉપશમ લાવતું કે કર્મક્ષય કરવાતું બળ નથી હોતું તેવા પ્રસંગે મોહશત્રુ તેના પર ચડાઈ કરે છે, તે વખતે આ જીવ અસુક અસુક બંતના મત, જપ, તપ, નિયમ, જ્ઞાન, ધ્યાનાદિના મતો ચઢી કરીને એકાંત સ્થાનમાં બેસે છે કે જ્યાં રાગદ્વેષમોહાદિને પ્રગટ થવાના કારણો હોતાં નથી. આ નિમિત્તોના અભાવે સત્તામાં પડેલા કર્મોનો ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થાય છે અને તેટલા વખતમાં નિર્મળતારૂપ આત્મબળ વધારે છે. આ મતાદિ લેવાં તે મોહશત્રુની સામે કિલ્લો બંધ કરવા જેવું છે. કિલ્લો બંધ કર્યાથી કાંઈ શત્રુ આવ્યો જતો નથી કે શત્રુનો નાશ થતો નથી. તેની સામે ખુલ્લી લડાઈ તો કરવી જ પડવાની છે, પણ તેટલા વખતમાં અશુભ નિમિત્તોના અભાવે મોહનો ઉપદ્રવ જીવને ઓછો હોય છે અને તે વખતમાં રાજા જેમ લડાઈની સામગ્રી મેળવી લે છે, તેમ આ જીવ ઉપશમ લાવતું બળ મત, તપ, જપ, ધ્યાનનું દિથી મેળવે છે. આ એકદું કરેલું બળ બ્યારે બ્યારે સત્તામાં પડેલ કર્મ ઉદયમાં આવે છે, ત્યારે ત્યારે તેના ઉપર વાપરે છે અને તેથી કર્મનો ઉદય નિષ્ફળ કરીને કર્મની નિર્જરા કરે છે. નવા કર્મો ન બાંધવા અને જૂના સત્તાગત ઉદય આવેલ કર્મો સમભાવે ભોગવી લેવાં તે કર્મના ઉદયને નિષ્ફળ કરવાં બરાબર છે.

ભગવાન મહાવીરદેવની માફક કેાઇ આત્મા વિશેષ બળવાન હોય તો તે ઉદય આવેલા કર્મોને ભોગવી નિષ્ફળ કરે, પણ તે

સાથે સત્તામાં પડેલા કર્મોની ઉત્તીરણા કરીને જે મોહા ઉદય આવવાનાં હોય તેને તે તે નિમિત્તો વડે બહાર લાવી સમભાવે નિર્જરી નાંખે છે. આવા સમર્થ આત્માઓ માટે નિર્જન પ્રદેશમાં રહેવાનો હેતુ કર્મથી હરાવના કે તે હઠાવવાના સાધનો પોતાની પાસે ઓછાં છે તે મેળવવા માટેનો નથી, પણ પોતાના કર્મક્ષય કરવાના આત્મધ્યાનાદિ સાધનોમાં મતુબ્ય વિશ્વરૂપ ન થાય-વિશ્વેષ કરનાર ન થાય તે હોય છે અને તેટલા માટે પણ નિર્જન સ્થાન તેવા મહાત્માઓને વિશેષ ઉપયોગી છે.

પોતાના કાર્યની સિદ્ધિ માટે શત્રુબળ પર્વતની શુક્રમાં શુક રાજા છ મહિના સુધી પરમાત્માના બળ અને ધ્યાનમાં નિર્જન સ્થાનમાં રહ્યા હતા. નેમિતાથ પ્રભુ આત્મધ્યાન માટે ગિરનારજતા પ્રદેશમાં રહ્યા હતા. પ્રભુ મહાવીર પણ આત્મધ્યાન માટે શૂન્ય ઘરો, રમથાનો, પહાડો, શુક્રાઓ અને નિર્જન પ્રદેશવાળા વનાદિમાં રહ્યા હતા. મહાત્મા અનાથી મુનિ વૃક્ષોની ગીચ ઝાડીમાં ધ્યાનસ્થ રહ્યા હતા. ક્ષત્રિય મુનિ અને ગર્દભાલી મુનિ પણ વનના શાન્ત પ્રદેશમાં ધ્યાનસ્થ રહ્યા હતા. આ શાન્ત પ્રદેશના અભાવે મહાત્મા પ્રસન્નથંદ્ર રાજર્ષિએ શ્રેણિક રાજના સુમુખ અને દુર્મુખ નામના દૂતોના મુખથી પોતાની પ્રશંસા અને નિંદાના વચનો સાંભળીને રોદ્ર ધ્યાને સાતમી નરકનાં દલીયાં એકઠાં કર્યાં હતાં. એમના ધ્યાનની ધારા ધર્મ અને શુદ્ધ ધ્યાનને બદલે આર્ત અને રોદ્ર ધ્યાનના રૂપમાં બદલાઈ ગઈ હતી. છેવટે પાછી અન્ય નિમિત્તોના ચોગે ધ્યાનની ધારા બદલાણી ત્યારે જ કેવળજ્ઞાન પામ્યા હતા.

ગિરનારજની શુક્રમાં ધ્યાન ધરતાં શ્રી રહનેમિ મુનિના ધ્યાનની ધારા પણ શ્રી રાજમતીના નિમિત્તથી બદલાણી હતી, પરંતુ

શ્રી રાજમતીની આત્મજગૃતિએ પાછા તેને સ્થિર કર્યા હતા.

ચૈદ્યધર મહાત્મા નદીપેણની ધર્મધ્યાનની ધારા !વેશ્યાના નિમિત્તે બદલાણી હતી, મહાત્મા દમસાર સુનિની આત્મધારા પ્રાણે ગામના ઘરોની ભીંતોવાળો પાછલો તપેલો માર્ગ ખતાવવાથી ક્રોધના રૂપમાં બદલાઈ હતી

આવા આવા સેકડો દેખાતો સારા નિમિત્તોથી આત્મભળ જાત થવાના અને ખરાબ નિમિત્તોથી આત્મમાર્ગમાથી પતિત થવાના શાસ્ત્રોમાથી મળી આવે છે તેમજ આપણે પણ પ્રત્યક્ષ અનુભવીએ છીએ માટે માધક આત્માને નિર્જન સ્થાનની આત્મચિંતન કરનારને બહુ જરૂર છે એ વાત નિર્વિવાદ છે

સદ્ગુણિ, સમભાવ, તત્ત્વોર્થતુ ગૃહલુ, મનવચનકાયાનો નિરોધ, વિરોધી નિમિત્તોનો અભાવ, સારા નિમિત્તોની હયાતી, રાગદ્વેષાદિનો ત્યાગ અને આત્મજગૃતિ એ સર્વ આત્માની વિશુદ્ધિના જેમ પ્રબળ નિમિત્ત કારણ છે, તેમ આત્મચિંતન માટે નિર્જન સ્થાન એ પણ એક ઉત્તમ નિમિત્ત કારણ છે

ચંદ્રને દેખીને જેમ સસુદ્રમા વેળાવૃદ્ધિ પામે છે, મેઘની વૃદ્ધિથી નદીઓમા પાણીનો વધારો થાય છે, મોહથી જેમ ઈર્ષમા વધારો થાય છે, અનિયમિત ભોજન કરનારમા રોગ વધે છે, અને ઇન્દ્રિયોના વિપયોમા વિશેષ પ્રવૃત્તિ કરનારમા હુખનો વધારો થાય છે તેમ મનુષ્યોના સર્ગથી વિકલ્પોનો, આશ્રવવાળા વચનોનો તથા પ્રવૃત્તિનો વધારો થાય છે, લાકડાથી જેમ અગ્નિ વધે છે, તાપથી તૃષ્ણા અને ઉકળાટ વધે છે, રોગથી પીડા વધે છે તેમ મનુષ્યોની સોળતથી વિચારો અને ચિંતા વધે છે

વિષયોનો સ્વાગ, નિર્જન સ્થાન, તત્ત્વજ્ઞાન,

ચિંતારહિત મન, નિરોગી શરીર અને મનુવચનકાયાનો નિરોધ એ સર્વ મુનિઓને મોક્ષને અર્થે ધ્યાનના પ્રબળ નિમિત્તો છે,

વિકલ્પો દૂર કરવા સગત્યાગની જરૂર છે મનુષ્યોની સોળત કાંઈને કાંઈ અમરણ કરાવ્યા વગર ગહેતી નથી એકી સાથે વળગેલા વીંછીઓ જેમ મનુષ્યોને પીડા ઉત્પન્ન કરે છે તેમ વિકલ્પો આત્માને પીડા કરનારા છે આ વિકલ્પો જ્યાં સુધી હોય ત્યાં સુધી આત્માને શાંતિ ક્યાંથી હોય ? જે બાહ્ય સગતા ત્યાગથી આ જીવને આટલું સુખ થાય છે તો પછી આત્માના સગથી ખરું સુખ તેણે શા માટે ન ભોગવવું ? અજ્ઞાની જીવો બાહ્ય વસ્તુના સગથી સુખ માને છે, ત્યારે જ્ઞાનીઓ તેના ત્યાગમા જ સાચું સુખ અનુભવે છે

જેઓ નિર્જન પ્રદેશના મેવનથી વિશેષ પ્રકારે સાધ્ય થતા અધ્યયન અને સદ્ધ્યાનરૂપ આશય તરફ ને બાહ્ય તપ કરે છે તે સુસુખ્યોને ધન્ય છે ! તેઓ શુણી છે, વદનીય છે અને વિદ્વાનોમા મુખ્ય છે કે જેઓ નિરંતર શુદ્ધ આત્મજ્ઞાનમા મગ્ન થઈ નિર્જન પ્રદેશ સેવે છે જ્ઞાનધ્યાનમા વિદ્વરૂપ ન હોય એવા નિર્જન સ્થાનને સત્પુરુષો અમૃત કહે છે

તે મહાત્માઓને ધન્ય છે કે જેઓ ભોયરામાં, શુદ્ધઓમા, સસુદ્રમા સરિતાના કિનારે, સ્મશાનમા, વનમા અને તેવા જ શાંત પ્રદેશમા શુદ્ધ આત્મધ્યાનની સિદ્ધિને માટે વસે છે

આવા શાંત પ્રદેશના અભાવે યોગીઓને મનુષ્યોનો મમાગમ થાય છે, તેમને ભેવાવડે અને વચનથી બોલાવવાવડે મનનું હલનચલન થાય છે તેમાથી રાગદ્વેષાદિ પ્રગટે છે, તેમાથી કલેશ થાય છે અને છેવટે વિશુદ્ધિનો નાશ થાય છે વિશુદ્ધિ વિના શુદ્ધ ચિદ્રૂપનું ચિંતન ખરાબર થતું નથી અને તેના વિના ઈર્ષોના

તૈયારી ન હોવાથી પોતાનો અચાવ કરવા 'આતર તે રાજ પોતાના શહેરના દરવાજા બંધ' કરે છે, અને અંદરખાનેથી તેટલા વખતમાં બંધી તૈયારી કરે છે અને શત્રુને હઠાવવાની શક્તિ મેળવીને પછી તે રાજ પોતાના શત્રુ ઉપર એકી વખતે હલ્લો કરે છે અને શત્રુને હરાવે છે તેવી રીતે આત્માની આગળ ઉપશમ ભાવનું કે કર્મક્ષય કરવાનું બળ નથી હોતું તેવા પ્રસંગે મોહશત્રુ તેના પર ચડાઈ કરે છે, તે વખતે આ જીવ અસુક અસુક બાતના વ્રત, જપ, તપ, નિયમ, જ્ઞાન, ધ્યાનાદિના વ્રતો અહણ કરીને એકાંત સ્થાનમાં બેસે છે કે જ્યાં રાગદ્વેષમોહાદિને પ્રગટ થવાના કારણો હોતાં નથી. આ નિમિત્તોના અભાવે સત્તામાં પડેલા કર્મોનો ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થાય છે અને તેટલા વખતમાં નિર્મળતારૂપ આત્મભળ વધારે છે. આ વ્રતાદિ લેવાં તે મોહશત્રુની સામે કિલ્લો બંધ કરવા જેવું છે. કિલ્લો બંધ કર્યાથી કાંઈ શત્રુ આવ્યો જતો નથી કે શત્રુનો નાશ થતો નથી. તેની સામે ખુલ્લી લડાઈ તો કરવી જ પડવાની છે, પણ તેટલા વખતમાં અશુભ નિમિત્તોના અભાવે મોહનો ઉપદ્રવ જીવને ઓછો હોય છે અને તે વખતમાં રાજ જેમ લડાઈની સામગ્રી મેળવી લે છે, તેમ આ જીવ ઉપશમ ભાવનું બળ વ્રત, તપ, જપ, ધ્યાનાદિથી મેળવે છે. આ એકદું કરેલું બળ જ્યારે જ્યારે સત્તામાં પડેલ કર્મ ઉદયમાં આવે છે, ત્યારે ત્યારે તેનો ઉપર વાપરે છે અને તેથી કર્મનો ઉદય નિષ્ફળ કરીને કર્મની નિર્જરા કરે છે. નવા કર્મો ન બાંધવા અને જૂના સત્તાગત ઉદય આવેલ કર્મો સમભાવે ભોગવી લેવાં તે કર્મના ઉદયને નિષ્ફળ કરવા બરાબર છે.

ભગવાન અહાવીરદેવની માફક કોઈ આત્મા વિશેષ બળવાન હોય તો તે ઉદય આવેલા કર્મોને ભોગવી નિષ્ફળ કરે, પણ તે

સાથે સત્તામાં પડેલા કર્મોની ઉદીરણા કરીને જે મોહા ઉદય આવવાનાં હોય તેને તે તે નિમિત્તો વડે બહાર લાવી સમભાવે નિર્જરી નાંખે છે. આવા સમર્થ આત્માઓ માટે નિર્જન પ્રદેશમાં રહેવાનો હેતુ કર્મથી કરવાનો કે તે હઠાવવાના સાધનો પોતાની પાસે ઓછાં છે તે મેળવવા માટેનો નથી, પણ પોતાના કર્મક્ષય કરવાના આત્મધ્યાનાદિ સાધનોમાં મનુષ્ય વિશ્વરૂપ ન થાય-વિક્ષેપ કરનાર ન થાય તે હોય છે અને તેટલા માટે પણ નિર્જન સ્થાન તેવા મહાત્માઓને વિશેષ ઉપયોગી છે.

પોતાના કાર્યની સિદ્ધિ માટે શત્રુજય પર્વતની ગુફામાં શુક રાજ છ મહિના સુધી પરમાત્માના જાપ અને ધ્યાનમાં નિર્જન સ્થાનમાં રહ્યા હતા. નેમિનાથ પ્રભુ આત્મધ્યાન માટે ગિરનારજીના પ્રદેશમાં રહ્યા હતા. પ્રભુ મહાવીર પણ આત્મધ્યાન માટે શૂન્ય ઘરો, રમશાનો, પહાડો, ગુફાઓ અને નિર્જન પ્રદેશવાળા વનાદિમાં રહ્યા હતા. મહાત્મા અનાથી મુનિ વૃક્ષોની ગીચ ઝાડીમાં ધ્યાનસ્થ રહ્યા હતા. ક્ષત્રિય મુનિ અને ગર્હભાલી મુનિ પણ વનના શાન્ત પ્રદેશમાં ધ્યાનસ્થ રહ્યા હતા. આ શાન્ત પ્રદેશના અભાવે મહાત્મા પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિએ શ્રેણિક રાજના સુસુપ્ત અને દુર્મુખ નામના દ્વેતાના મુખથી પોતાની પ્રશંસા અને નિંદાના વચનો સાંભળીને રૌદ્ર ધ્યાને સાતમી નરકનાં દલીયાં એકઠાં કર્યા હતાં. એમના ધ્યાનની ધારા ધર્મ અને શુદ્ધ ધ્યાનને બદલે આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાનના રૂપમાં બદલાઈ ગઈ હતી. છેવટે પાછી અન્ય નિમિત્તોના ચોગે ધ્યાનની ધારા બદલાણી ત્યારે જ કેવળજ્ઞાન પામ્યા હતા.

ગિરનારજીની ગુફામાં ધ્યાન ધરતાં શ્રી રહનેમિ મુનિના ધ્યાનની ધારા પણ શ્રી રાજમતીના નિમિત્તથી બદલાણી હતી, પરંતુ

શ્રી રાજમતીની આત્મભગ્વતિએ પાછા તેને સ્થિર કર્યા હતા.

ચૈદ્યપૂર્વધર મહાત્મા નદીપેણની ધર્મધ્યાનની ધારા વેશ્યાના નિમિત્તે બદલાણી હતી, મહાત્મા દમસાર સુનિની આત્મધારા બ્રાહ્મણ ગામના ઘરોની ભીંતોવાળા પાછલોતપેલો માર્ગ ગતાવવાથી ક્રોધના રૂપમા બદલાઈ હતી

આવા આવા સેકડો દેખાતો સાગ નિમિત્તોથી આત્મબળ જાયત થવાના અને ખરાબ નિમિત્તોથી આત્મમાર્ગમાથી પતિત થવાના શાસ્ત્રોમાથી મળી આવે છે તેમજ આપણે પણ પ્રત્યક્ષ અનુભવીએ છીએ માટે સાધક આત્માને નિર્જન સ્થાનની આત્મચિંતન કરનારને બહુ જરૂર છે એ વાત નિર્વિવાદ છે

સદ્બુદ્ધિ, સમભાવ, તત્ત્વાર્થતુ ગૃહલુ, મન વચનકાયાનો નિરોધ, વિરોધી નિમિત્તોનો અભાવ, સારા નિમિત્તોની હયાતી, રાગદ્રેષાદિનો ત્યાગ અને આત્મભગ્વતિ એ સર્વ આત્માની વિશુદ્ધિના જેમ પ્રબળ નિમિત્ત કારણો છે, તેમ આત્મચિંતન માટે નિર્જન સ્થાન એ પણ એક ઉત્તમ નિમિત્ત કારણ છે

ચદ્રને દેખીને જેમ સસુદ્રમા વેળાવૃદ્ધિ પામે છે, મેઘની વૃદ્ધિથી નદીઓમા પાણીનો વધારો થાય છે, મોહથી જેમ ઈર્ષમા વધારો થાય છે, અનિયમિત ભોજન કરનારમા રોગ વધે છે, અને ઇન્દ્રિયોના વિષયોમા વિશેષ પ્રવૃત્તિ કરનારમા દુખનો વધારો થાય છે તેમ મનુષ્યોના સર્ગથી વિકલ્પોનો, આશ્રવવાળા વચનોનો તથા પ્રવૃત્તિનો વધારો થાય છે. લાકડાથી જેમ અગ્નિ વધે છે, તાપથી તૃપ્ત અને ઉકળાટ વધે છે, રોગથી પીડા વધે છે તેમ મનુષ્યોની સોળતથી ચિંતારો અને ચિંતા વધે છે

વિષયોનો ત્યાગ, નિર્જન સ્થાન, તત્ત્વજ્ઞાન,

ચિંતાગ્રહિત મન, નિરોગી શરીર અને મનુવચનકાયાનો નિરોધ એ સર્વ સુનિઓને મોક્ષને અર્થે ધ્યાનના પ્રબળ નિમિત્તો છે,

વિકલ્પો દૂર કરવા સગત્યાગની જરૂર છે મનુષ્યોની સોળત કાંઈને કાંઈ સ્મરણ કરાવ્યા વગર રહેતી નથી એકી સાથે વળગેલા વીંછીઓ જેમ મનુષ્યોને પીડા ઉત્પન્ન કરે છે તેમ વિકલ્પો આત્માને પીડા કળનારા છે આ વિકલ્પો જ્યાં સુધી હોય ત્યાં સુધી આત્માને શાંતિ સ્થાથી હોય ? જે બાહ્ય સગતા લાગથી આ જીવને આટલું સુખ થાય છે તો પછી આત્માના સગથી ખરું સુખ તેણે શા માટે ન લોગવવું ? અજ્ઞાની જીવો બાહ્ય વસ્તુના સગથી સુખ માને છે, ત્યારે જ્ઞાનીઓ તેના ત્યાગમા જ માત્ર સુખ અનુભવે છે

જેઓ નિર્જન પ્રદેશના ચેવનથી વિશેષ પ્રકારે સાધ્ય થતા અધ્યયન અને સદ્ધ્યાનરૂપ આકર્ષતર ને બાહ્ય તપ કરે છે તે મુશુઓને ધન્ય છે ! તેઓ શુણી છે, વદનીય છે અને વિદ્વાનોમા મુખ્ય છે કે જેઓ નિગતર શુદ્ધ આત્મજ્ઞાનમા મગ્ન થઈ નિર્જન પ્રદેશ સેવે છે જ્ઞાનધ્યાનમા વિમ્મરૂપ ન હોય એવા નિર્જન સ્થાનને સત્પુરુષો અમૃત કહે છે

તે મહાત્માઓને ધન્ય છે કે જેઓ ભોયગમાં, શુદ્ધાઓમા, સસુદ્ર તથા સગિતાના કિનારે, સ્મશાનમા, વનમા અને તેવા જ શાંત પ્રદેશમા શુદ્ધ આત્મધ્યાનની સિદ્ધિને માટે વસે છે

આવા શાંત પ્રદેશના અભાવે યોગીઓને મનુષ્યોનો ચમાગમ થાય છે, તેમને ભેવાવડે અને વચનથી બોલાવવાવડે મનતુ હલનચલન થાય છે તેમાથી ચગદ્રેષાદિ પ્રગટે છે, તેમાથી કલેશ થાય છે અને છેવટે વિશુદ્ધિનો નાશ થાય છે વિશુદ્ધિ વિના શુદ્ધ ચિદ્રૂપતુ ચિંતન ખરાબર થતુ નથી અને તેના વિના કર્મોના

ઉઠાપોહ થતાં અને ખાસ કરીને એક-બીજા પક્ષનો કઠ્ઠર વિરોધ દૃષ્ટિસન્નુખ ખડો થતાં કયા વિષયોમાં કઈ રીતે શ્રદ્ધા મૂકવી તે એક મહાન જટિલ પ્રશ્ન થઈ પડે છે. ગાર્હરિયા પ્રવાહની માફક અંધશ્રદ્ધાતું શરણુ શોધવાનું- ગતાનુગતિકો લોકઃ ના સૂત્રને અનુસરી કેવળ સંપ્રદાયદૃષ્ટિથી કે દૃષ્ટિરાગથી આખો મીચીને આસ્થા રાખવાનું સૌ કોઈને પાલવે નહિ, એટલે તેવો કોઈ પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતાં તેમને ઉપરનો પ્રશ્ન વધારે જટિલ થઈ પડે છે.

અળપૂત યોગનિષ્ઠ મહાત્મા શ્રી આનંદ-ઘનજીના નીચેના પદો સ્મરણપથમાં ખડા થાય છે ત્યારે આ ગૂંચવાડો-મૂંઝવણ વધી પડે છે.

“ મત મત લેદે રે ભે જઈ પૂછીએ,
સહુ થાપે અહમેવ. ”

“ ગચ્છતા લેદે બહુ નયણુ નીહાલતાં,
તત્ત્વની વાત કરતાં ન લાગે;
ઉદરભરણાદિ નિજ કાજ કરતાં થકાં,
મોહ નહીયા કલિકાલ રાગે. ”

તીવ્ર મતલેદ ધરાવતા તિથિચર્યા જેવા પ્રશ્નો ખડા થાય ત્યારે આપણે કહેવાતા ધુરંધર આચાર્યોમાંના કયા આચાર્યની બાબુમાં ઊલા રહેલું ? કોનામાં શ્રદ્ધા ધારણ કરવી ?

આવા સુરકેલીના પ્રસંગે વિવેકી-વિચાર-શીલ બંધુઓની ખરી કસોટી થતી જણાય છે. સૂક્ષ્મ બુદ્ધિશક્તિ અને સ્વતંત્ર પણ વિવેકી વિચારવૃત્તિ જ તેવા પ્રસંગે સૌ કોઈને મદદગાર થઈ પડે છે.

વિચારશીલ મનુષ્યોને અંધશ્રદ્ધાથી તો સો ગાઉ દૂર રહેવાની જ વૃત્તિ રહે છે. બાળા વાક્ય પ્રમાણુનું સૂત્ર તેમને ગળે કદી ઊતરતું જ નથી.

પવિત્ર ધર્મ પુસ્તકની કોઈ સૂક્ષ્મ બાબત તેમને ન સમજતી હોય તો તે માટે તેમને

હંડપૂત કરવાને બદલે શાસ્ત્રવિચારદ સંબન્ધનોએ મધુર વચનોપૂર્વક બની શકતી તમામ દલીલથી તેમને સમજાવવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

શ્રદ્ધા માટે અપ્રતિમ માન ધરાવતા સંબન્ધ-નોએ પણ શ્રદ્ધેય વિષય પોતાને ગળે ન ઊતરતો હોય તો તે માટે એકદમ ઉતાવળ કરી મનફાવતો અભિપ્રાય ન બાંધી દેતાં, તે વિષયના પ્રખર અભ્યાસીથી પોતાની શંકાનું સમાધાન કરી લેવા હંમેશા તૈયાર રહેવું જોઈએ. ખોટા અભિમાન-માં ન તણાતા પોતાની બુદ્ધિ કંઈક મર્યાદાશીલ છે એવી ભાવનાને જ વળગી રહેવું જોઈએ.

શ્રદ્ધાના આટલા લાંબા વિસ્તારપૂર્વકના વિવેચનથી સ્કેન્ડે સમજી શકાશે કે શ્રદ્ધા એ જીવનના વિકાસ માટે અતીવ ઉપયોગી છે, છતાં પણ અંધશ્રદ્ધા કદી પણ વિશુદ્ધ શ્રદ્ધાની ગરજ સારે તેમ નથી. અંધશ્રદ્ધા ધરાવતા મનુષ્યને વસ્તુના સ્વભાવનું સત્ય દર્શન કદી પણ થતું નથી. વળી તેવી શ્રદ્ધા વિદ્વાન પુરુષના સંસર્ગમાં આવવાનું થતાં તરત ઓગળી બાક છે એટલે તે લાંબી મુદત ટકી શકતી નથી.

ધર્મધેલકા ગણાતા દૃષ્ટિરાગી મનુષ્યોની શ્રદ્ધાને ઘણેભાગે અંધશ્રદ્ધાની કોટીમાં જ મૂકી શકાય અને તેવી શ્રદ્ધાવાળા મનુષ્યની બુદ્ધિનું મૂલ્યાંકન વિચારણીય થઈ પડે છે; આમ છતાં પણ લલા-લોળા-સરલ હૃદયના મનુષ્યની શ્રદ્ધાને એકદમ અંધશ્રદ્ધાની કોટીમાં મૂકી દેતાં પહેલાં બહુ બહુ વિચાર કરવાની જરૂર છે. ક્વચિત્ આવા પુરુષોની શ્રદ્ધા, અંધશ્રદ્ધાની કક્ષામાં નહિ આવતાં વિશુદ્ધ શ્રદ્ધા કરતાં પણ વધારે ફળદાયક થઈ પડે છે, એટલે બાહ્ય નજરે જણાતી શ્રદ્ધાનો પ્રત્યેક કિસ્સો તેના શુભ, દોષ અને હૃદયની ભાવના ઉપર આધાર રાખે છે; છતાં પણ શાસનદેવ સૌ કોઈને વિશુદ્ધ શ્રદ્ધાથી વિભૂષિત કરે એ જ અભ્યર્થના.

સમય માં પમાણ ।

(ગતાક પૃષ્ઠ ૧૪૧ થી શરુ)

‘ વજ્રજ ઘ અને શ્રીમતી ’

લેખક : મોહનલાલ દીપચંદ શેઠસી

કાળરૂપી પક્ષીની બે પાખો તે ઉદય અને અસ્ત અવારનવાર એનો ફફડાટ ચાલુ જ હોય છે દરેક આત્મા એ ફફડાટ અનુભવે છે મહા-સાગરમાં સતત ભરતી-ઓટ થયા જ કરે છે અને ચડતી-પડતીના આ નિયમની અવિચળતા ચૌદ રાજલોકના એક છેડાથી ખીજા છેડા પર્યંત પથરાયેલી છે એમાથી બાકાત રહેવાપણું નથી તો સ્વર્ગના કાળે મોઢાસુ કે નથી તો નરકના ઊંડા અધારમાં આવરાણું ! અલબત્ત, એ કાનૂન આસપાસના સંયોગોને લઈ આછો-પાતળો બને છે કિંવા એમાં અચુકાચે તત્ત્વમતા પ્રવર્તે છે દેવલોકમાં સુખની માત્રા વધુ પ્રમાણમાં દૃષ્ટિગોચર થાય છે અને એથી જીલદું નરક યોનિમાં દુખનું પ્રમાણ વધુ જોવાય છે, છતાં તરફ પાછળ છાયાની સંભાવના નિશ્ચિત હોય છે એ અનુસાર વિમાનવાસીના સુખોની પછ-વાડે ચ્વન કાળના શેકની કાલિમાં ટોકિયા કરતી જ હોય છે અને એવી જ રીતે દુખની ઝડીઓ વરસતી હોય છે-સતત કલેશ અને પરિતાપ પ્રવર્તતા હોય છે એવી નારક ભૂમિઓમાં પ્રભુકૃત્યાણુકના દિવસોમાં સુખના કિરણો પ્રસરી રહે છે એ ઉલ્લસના વચગાળે આવેલ માનવ-લોક તો સુખદુખના યુગ્મથી એવી રીતે સંકળાયેલ છે કે એના દર્શન રથના ચક્રોની ગતિ માફક જોવાના મળે છે આટલા કારણથી જ્ઞાની ભગવતોએ સંસારને અનિત્ય બતાવ્યો છે એમાં આક ઠ ન ખૂડતા કે અતિગાઢપણે ન

લેવાતા અતરથી ન્યારા રહેવાની સૂચના આપી છે અરે ! જળ-કુમળ જેવું જીવન જીવવાની અને સમય પ્રાપ્ત થતા સર્પ જેમ કાચળીને ત્યજી જાય છે તેમ આ સંસારવાસને તિલાંજલિ દઈ આત્મકલ્યાણનો માર્ગ ગ્રહણ કરવાની અને એ દ્વારા આ દુર્લભ માનવજીવે મક્કળ કરવાની વાત વારંવાર ઉપદેશી છે

સંસારના છીછરા-રમણીય વિલાસો પાછળ ઘેલો બનેલ જીવડો એવો પ્રમાદી છે કે તારક સતોના ઉપદેશને એક કાને સાંભળી ખીન્નેથી કાઢી નાખે છે, ન કરવાનું કરે છે, અને મચિત કર્મોના ઉદય કાળે પોતે મૂકીને રાવે છે ! ‘ બધ સમય ચિત્ત ચેતીએ રે, ઉદયે શો સતાપ સહુણા ’ જેવા કિંમતી વચનો કર્મ ઉપાર્જનકાળે એને ચાદ આવતા નથી

લગભગ આજ દશામાં કથાનાયક લલિતાગદેવ જીવન વિતાવે છે વિમાનવાસી દેવોને સુલભ એવા વિલાસોમાં એકવાર ફરીથી લીન બન્યો છે દુખિયારી બાળા નિર્નામિકા પણ દેવીભવમાં આવતા પૂર્વજીવન વીસરી ગઈ છે ભૂખ્યાને ઘેર મળ્યા જેવી તેણીની દશા થઈ છે ઉભય આત્માઓ ક્રીડાકેલિમાં જીવન ખરચતા મનોહર અગીચાઓમાં વિહરતા, વિવિધ વર્ણો અને સુવાસિત કુસુમોથી ભરચક લતા-મડપોમાં વિશ્રામ કરતા, દેવીભવના અવર્ણીય સુખોત્તા ઉપભોગમાં એકતાર બન્યા છે આ

જેડલાને લવિષ્યની જરા પણ ટ્રિકર નથી, અને નથી પરલવના પાથેય ગ્રહણની પણ ચિંતા. 'આ લવ મીઠા' ની લાવનાવાળા તેઓ પરલવને વીસરી ગયા છે, એટલું જ નહિ પણ એક દિન આવતાં 'આ પણ આલ્યું જ જવાતું છે' એ ટંકશાળી વાક્યને સાવ ભૂલી ગયા છે.

અરુ માનવી જ વિલાસોમાં રાચીમાચીને મુગ્ધ બને. સુર માનવી એ ભોગવે છતાં ધ્યેય ન ચૂકે. જ્યારે પ્રાણતા આ કર્મરાજે વિસ્તારેલા તંત્રને સારી રીતે પિછાની એની સાથે કાયમના છૂટાછેડા કરવાના પ્રયાસ સેવે. અર્થકામ કરતાં ધર્મપુરુષાર્થ સાધનામાં એ દત્તચિત્ત હોય.

દ્રઢધર્મ મિત્રે ઉપરની વાત પ્રત્યે લલિતાંગનું લક્ષ્ય ખેંચવા કૌશિય કરવામાં કયાશ નહોતી રાખી. એક કરતાં વધુ વેળા ચાદ કરાવેલું કે જન્મમરણના ફેરા ટાળવા હોય, શાશ્વત સુખના ભોક્તા બનવું હોય, તો દૈવી જીવનમાં એવી કરણી જમે માંડવી ઘટે કે જેથી એ પૂરું થતાં તિર્થંચગતિના સ્થાને માનવલલ અને આર્યભૂમિમાં જન્મ મળે, વીતરાગ પ્રભુની વાણી શ્રવણ કરવાનો યોગ સાંપડે અને એ આચરણમાં ઉતારવાની અનુકૂળતા લાભે. જ્યાં સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કરવાની સલાહ હોય ત્યાં વર્ષોના વર્ષો આ પ્રકારના વિલાસ માણવામાં ખરચી નાંખવા કેમ પોષાય ?

'મિત્ર દ્રઢધર્મ, તારું કહેવું ગળે જીતરે તેમ નથી. પ્રાપ્ત થયેલ સુખ ન ભોગવવું તો કરવું શું ? દેવલવમાં પણ પૂજન અને ધર્મ-અંધવાચન તો ચાલુ જ છે. ઉપરાંત કોઈની રિદ્ધિસિદ્ધિની અસ્થિતા કે કોઈ પ્રત્યે મત્સર ધરવાપણું અમારા જેમાંથી એકમાં પણ નથી. તો આ ઉપાલંબનું કારણ શું ?'

સુહૃદ લલિતાંગ, મારું કહેવું એમ નથી કે તું સદંતર ત્યાગી બની બ અર્થાત્ પૂર્ણ

સંયમી થઈ બ. દેવલોકમાં 'વિરતિ' જેવી વસ્તુ શક્ય નથી ત્યાં ત્યાગ-વિરાગની વાત ક્યાં રહી ? બાકી આવશ્યક ક્રિયા સૌ કરે છે એ માટે તારે ખાસ બહેરાત કરવાપણું ન ગણાય મારા કથન પાછળનો લાવ તો એ છે કે સારો થે સમય આ રંગવિલાસ પાછળ વ્યતીત ન કરવો, કેમકે ભલે આજે એ મીઠા જણાતા હોય છતાં એ પૂરેપૂરા કડવા ઝેર જેવા છે ! પરિણામે આત્માને છેડ દેનારા છે. તેથી એમાં રસગદિ એાછી કરી ચિત્તને તીર્થબ્રમણ કિંવા યાત્રા ગમન જેવા પવિત્ર કાર્યમાં પરોવવું જોઈએ એવા કાર્યમાં અંતરના ઉમળકાલેર દુદ્ધયની સાચી લગનીપૂર્વક લાગ લેવો જોઈએ. જ્યારે લવનાશિની અને લાવવર્ધિની એ પ્રકારની ક્રિયામાં યોગમજીડના રંગ જેવો પાશ બેસે અને સ્વપરના લેદ સમબલ્ય ત્યારે સમજવું કે જીવન કંઈક અંશે સફળ થયું. મારો આશય ઉપાલંબ દેવાનો નહીં પણ મારા પહાલા મિત્રનું જીવન નિર્મળ બનાવવાનો છે. થોડા સમયમાં જ નંદીશ્વર યાત્રાનો પ્રસંગ આવે છે એ માટે તું તૈયાર રહેજે. 'સમય માત્ર પ્રમાદ સેવીશ નહીં.' એ સૂત્ર યાદ કરજે.

મિત્રની વાત પછી કેટલાયે દિવસો વીતી ગયા. આ મુગ્ધના જીવનમાં ઝાંઝો ફેર ન પડ્યો. સમયનું ચક્ર તો અસ્પર્શિત ગતિએ વહ્યું બાધ છે. લલિતાંગ દેવના આવખાની ઘટિકાઓ ભરાઈ રહેવા આવી. દેહ પર એના ચિન્હો વિસ્તરવા માંડ્યા. આ બેતાં દેવી સ્વયં-પ્રભા તો હેળતાઈ ગઈ. રસવૃત્તિમાં મશગૂલ રહેતા સ્વામીમાં આ ફેરફાર નવો ભાસ્યો.

'નાથ, મારો કંઈ અપરાધ તો નથી થયો ને ? પહેલાંની જેમ તમારું મન આનંદપ્રમોદમાં કેમ મગ્ન નથી થતું ? દેહ પર આ શ્યામતા કેમ જણાય છે ? અહર્નિશ ચિંતાતુર શા કારણે રહ્યો છો ?

પ્રિયા, એનું કારણ તને નહીં સમજાય હરબારનો ડંકો વાગવાના એ નિશાનો છે મે મારી પ્રથમની ભાર્યો મૃત્યુ બોલ્યું છે એ આવતા પૂર્વે દેવીભવની કાયા જે રીતે પલટો લે છે અને એની જે જે અમરો તનમન પર થાય છે એનો અનુભવ હું કરી રહ્યો છું મને સમજાય છે કે મારો જીવનદીપ જુઝાવાના ચોધરીયા વાગી રહ્યા છે મિત્રની વાત સાચી હતી એમ મને જણાય છે વિલાસમનતામાં ડૂબેલા હું સાચી કમાણી કરી નથી ચક્રો નદીધર યાત્રા પણ અધૂરી ગ્હેશે એમ જણાય છે ।

‘આમીનાથ ! નિરાશ થવાની જરૂર નથી મનુષ્યે ન તો ભૂતકાળને બહુ વગોવવો અને ન તો ‘ભવિષ્યની વ્યર્થ ચિંતામાં ગ્રસ્ત બનવું’ વર્તમાનને નજર સામે રાખી યથાશક્તિ એનો લાભ ઉઠાવે રાખવો આશા અમર છે અને ભૂલ્યા ત્યાથી ફરીથી ગણવું એમાં હડાપણ છે પ્રયાસ આણે રાખવો અને દિ મતથી કદમ આગે ભરવા એ જ જીવન સુધારવાનો અણ-મૂલો મહામત્ર છે હવે યાત્રાને ગણત્રીના દિવસે બાકી છે એમાં આપણે જરૂર મામેલ થઈશું જ ’

અહા ! દેવ કે માનવ આખરે તો ઈર્ષત જનો પ્રયત્ન હાથમાં રમતા નાનકડા રમકડા-જ ને ? વિધિના વિચિત્ર રાહ પારખવાની શક્તિ એ મગજોમાં ક્યાથી મળે ? જ્ઞાની મહાત્માઓ સિવાય વિદ્યાતાના વલણનો સાચો તાગ કોણ કાઢી શકે !

કમળ કોષગત ભ્રમર વિચારે કરશું પ્રભાતે પ્રયાણ, કાળમત ગજ કરે કોળિયો, સમજે નહીં નાદાન

એ કવિ ઉક્તિ સાચી પડી યાત્રાના દોલ ગડગડ્યા લલિતાગ ને સ્વયં પ્રભા ઉભય એમાં ભેડાયા, પણ ભવિતવ્યતાના લેખ જુદા ત્યા

થાય શું ? માર્ગમાં જ દેવ પચત્વ પામ્યા દેવી નિગથ વદને પાછી ફરી ! આરબ્યા અધવચ રહ્યા અને દૈવનું ધાર્યું થયું ।

ઉભયની આશાઓ અધૂરી રહી દેવે ભોગ-બુધ ઘણું છતાં વૃત્તિ ન વળી અને યાત્રાનો ભાવ અધૂરો મૂક્યો બીજી તો માઠ સુખ પામી હતી નિયાણું કરવા છતાં પૂરો લહાવો લઈ ચક્રી નહીં પરસ્પરની પ્રીત સત્તજડ જામેલી છતાં એમાં વિરહ આવી પડ્યો રનેહ અને વેર તો ભવોની મર્યાદા કુદાવી બાય છે અર્થાત્ ભવોભવ સુધી પહોંચે છે અહીં પણ એમજ બન્યું

માનવલોકમાં સુવર્ણજ ધ રાજવી, ભાર્યો લક્ષ્મીવતી એની કુક્ષિએ પુત્રપણે લલિતાગનો જીવ ઊપન્યો જન્મતા જ રાજ્ય ભુવનના મુખે મળ્યા નામ પડ્યું વજ્રજંઘ

પેલી સ્વયં પ્રભા પણ સૌભાગ્ય હુમ થતા થોડા જ મેમયમાં મૃત્યુપામી એ પણ સુવર્ણ-જંઘ રાજવીના રાજ્યથી-અતિ દૂર નહીં એવા પ્રદેશના વજ્રસેન રાજાને ઘેર ગુણવતી ભાર્યાની કુખે પુત્રીપણે ઉત્પન્ન થઈ નામ પડ્યું શ્રીમતી

ઉભય યૌવનના આગણે આવી ઊભા એમનો યોગ થવામાં એક મુનિશ્રીને કેવળજ્ઞાન થવા-રૂપ પ્રસંગ નિમિત્તરૂપ બન્યો એ પ્રસંગે હાજર તો માત્ર શ્રીમતી જ હતી પ્રથમ એને જાતિસ્મરણ થયું પૌતાનો પૂર્વભવ દીઠો એમાં લલિતાગ સાથેનો અધૂરો દાષત્યભાવ આખે ચઢ્યો એક જ રહ લાગી એને શોધવાની અને પુત્ર છેડા ગાઠનાની યુવાન બાળા પાસે લલિતાગ ક્યા જન્મ્યો છે ? અને હાલ ક્યા નામે જીવન જીવી રહ્યો છે ? એ જાણવાની શક્તિ હતી જ નહીં, એટલે કાર્ય પાર કેમ ઉતારવું એની મૂંઝવણ થઈ । પણ ‘મન ચંગા તો કથરેટમાં ગંગા’ જેવો ઘાટ થયો દક્ષ એવી પડિતા સખીની સધિવારે મળી ગયો મળીની અભિ-

અમર આત્મ મંથન

(ગતાંક ૫૪ ૧૨૩ થી શરુ)

લેખક : અમરચંદ માવજી શાહ

૧૨૪. અંત્રાસાદી થવું-આત્મજ્ઞાન અતિ રાખવી. પોતાની શું દરજ છે? પોતે શું કરી રહ્યો છે? પોતે જે કંઈ પ્રવૃત્તિ કરે છે તે આત્માને બંધનકર્તા તો નથીને? એ રીતે સંવર અને નિર્જરાભાવે દિવસરાત લીન રહેવું તેમાં સામાયિક ને પ્રતિક્રમણનો ભાવ સમાઈ જાય છે.

૧૨૫. બીજાની આગરુ જતી જોઈ તું હસે છે? બીજાને હુઝી થતો જોઈ તું ખુશી થાય છે? હસી લે! ખૂબ પેટ ભરીને હસી લે! પણ જોજે કાલે એવો જ સમય તારો આવે ત્યારે પોક મૂકતો નહિ. તે સમયે પણ હસજે! તો હું તારું હસવું-ખુશી થવું સમજાવું કતું સમજાવું. કોઈના એક સરખા દિવસ રહ્યા નથી-

રહેવાના નથી, માટે સમજીને રાગદ્વેષ રહિત પણે વર્તજે.

૧૨૬. બેટલા બહાર પવિત્ર રહેવા માગે છે તેટલા જ અંતરમાં શુદ્ધ પવિત્ર રહો તો જ પવિત્રતાનું રૂપ પ્રગટશે. જ્યાં સુધી અંદર કાદવ હશે ત્યાં સુધી બાહ્ય પવિત્રતા દીપશે જ નહિ.

૧૨૭. લાપશી, રોટલી, લાડુ કે શીરો ઘઉંના દાણામાંથી બને છે તેમ આ બધું જ્ઞાન આપણે કવિતારૂપે લેખરૂપે જુદી જુદી રીતે કાગળ ઉપર આલેખીએ છીએ તેનું મૂળ જ્ઞાની છે. જેમ ઘઉંનાં કણમાંથી આપણને રુચે ને પચે તેનું પકવાણ કરી જમીને તુસિ લઈએ છીએ તેમ જ્ઞાની પુરુષના તત્ત્વરૂપ કણ

લાપા પૂરવા તોણીએ કમર કસી. દેવભવના વિલાસ પ્રસંગો સૂચિત ચિત્રપટ તૈયાર કયું અને એ સાથે રાખી આસપાસના સુલકમાં ભ્રમણ આરંભ્યું. એ ચિત્રપટ સુવર્ણબંધતા પ્રદેશમાં લઈ પંડિતા અચાનક આવે છે અને એને જોતાં વજ્રબંધની કેવી સ્થિતિ થાય છે ઇત્યાદિ રોમાંચક ખ્યાન જાણવું હોય તો શ્રી આદિનાથ ચરિત્ર અવલોકવું અગર તો શ્રીમદ્ ભેમચંદ્રાચાર્ય વિરચિત ત્રિપદિશલાકા પુરુષ ચરિત્ર પર્વ ૧ છું વાંચવું. આ પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી ઋષભ-દેવના પૂર્વભવ પ્રસંગનું ચિત્ર છે. આગળ જતાં લલિતાંગ કેવી પ્રગતિ સાધે છે અને આખરે પર-આત્મવ પ્રાપ્ત કરે છે અને શ્રીમતી પણ આત્મ-

શ્રેય સાધે છે એ સર્વ વિસ્તાર ત્યાંથી જાણવા મળશે. આ લેખને આશય તો સમય માત્રનો પ્રમાદ કેટલો હાનિકર્તા છે એ બતાવવાનો હોઈ, એ ઠસાવવા સારુ આટલું ઉદાહરણ જરૂરી હતું. મંત્રીની વાંતથી જીવનના છેલ્લા દિવસો ભે મહાબળ રાજવીએ ન સુધાર્યા હોત ને કેવળ પ્રમાદી દશા પંપાળી હોત તો એ આજે નર્ક-ભૂમિમાં ગોથાં ખાતો હોત! અને એવી જ રીતે નિર્નામિકા આપઘાત કરી ભવ હારી હોત!

એક જ સમયના સાચા ઇશારાએ એ ઉભયના જીવનમાં અજબ પરિવર્તન કરી દીધું. તેથી પેલું કિમતી સૂત્ર ચક્ષુ સામે સદા જીવંત રાખવું. બીજા પ્રસંગની વાત હવે પછી. (ચાલુ)

માથી આપણા આત્માની જ્ઞાનપિપાસા તૃપ્ત થાય તે રીતે તેને કાવ્યમા, લેખમાં પોતાને પસંદ પડે તેવી વાણીમાં ગૂંથી તૃપ્તિ કરે તેમાં કોઈ જાતનો વાધો નથી પણ તેમાં ખોટા હુ પણાનો મદ કરે તો, અભિમાન ડરે તો એ અણર્થ જ સમજવું જેમ રોટલી અન્ય બનાવે છે ને આપણે તૃપ્તિ કરીએ છીએ તેમ અન્યતુ બનાવેલું એવું પ્રિય હોય તો તે પણ જ્ઞાન પિપાસા તૃપ્ત કરવા માટે શ્રદ્ધા કરવું

૧૨૮ એક ગરીબ સામાન્ય માણસથી એક પૈસાદાર શ્રેષ્ઠ મનાય છે, એક ધનાઢ્યથી એક રાજા શ્રેષ્ઠ મનાય છે, એક રાજાથી ચક્રવર્તી શ્રેષ્ઠ મનાય છે, પણ તે સર્વથી એક મહાત્મા-સત્પુરુષ મહાન-શ્રેષ્ઠ મનાય છે અને તે પૂજ્ય છે જેની પામે ખાવા અન્ન નથી, પહેરવા વસ્ત્ર નથી, રહેવા ઘર નથી, કોઈ ભિક્ષા આપે તો જમે છે, કોઈ વસ્ત્ર આપે તો અગ દાકી શકે છે, કોઈ યાચક તેની પામેથી કૂટી બદામતું પણ દાન પામી શકતો નથી, તેની પાસે એવું તે શું છે કે જેના હીધે તેના ચર-હોમા મોટા ચક્રવર્તીઓ, રાજાઓ અને ધનાઢ્યો શિર ઝુકાવે છે? એમની પાસે અમૂલ્ય એવો જ્ઞાનખજાનો છે એ જ્ઞાનના પ્રકાશમાં અનેક અજ્ઞાન એવા ઐહિક સુખોપભોગીને માર્ગ-દર્શન કરાવવા અને ધર્મ આત્મિક સુખ આપવાની શક્તિ છે રાજાને કે ધનાઢ્યને અસુક મર્યાદામાં ધનવૈભવ હોય છે, પરંતુ આ મહાત્મા પાસે તો અખૂટ જ્ઞાનખજાનો છે આખી પૃથ્વીમાં તે પૂજ્ય છે જગત તેના ચરહોમા છે, છતાં તે અપરિચ્છી મહાત્મા એના ઉપર જરા નેટલી ચેમમતા કે આસક્તિ ગણતા નથી, સમભાવથી પ્રવૃત્ત છે તેથી જ જગતમાં તેમની શ્રદ્ધતા ગણાય છે

૧૨૯ તમારે અક્ષય એવો આ જ્ઞાન-ધનનો ખજાનો પ્રાપ્ત કરી અખંડ સુખ, આધિ, વ્યાધિ,

ઉપાધિ, જન્મ, જરા, મરણ રહિત પ્રાપ્ત કરવું છે કે ઐહિક સુખોપભોગના સાધનો અને ચચળ લક્ષ્મીના લડારો લેખા કરી પરિચ્છમા અસ્વકાળ ગચવું છે? અને શ્રેષ્ઠ મનાવું છે? એક મ સાગ જ જાળ વધારનાર છે અને બીજું આત્માનું અણાધિત અક્ષય સુખ આપનાર છે શું ભેદ છે?

૧૩૦ જૈનોની વસ્તી ઓછી કેમ છે? તેને માટે એટલો જ જવાબ થાય છે કે હમેશા અમૂલ્ય વસ્તુઓ ઓછી જ હોય છે અને તેથી જ તેની કિંમત વિશેષ ગણાય છે દ્રવ્યમાં હીરા, માણેક, મોતીના ઢગલા નથી હોતા, તેમ મહાત્મા પુરુષો પણ જવડે જ હોય છે અને તેના ચરણમાં લાખો શિરોવદના કરે છે એટલે મહાન ધર્મના અનુયાયી થવા માટે અધિકાર ભેદ છે તેને લાયક હોય તે જ થઈ શકે જેમ નીચાણમાં પાણી જઘી મરી જાય છે તેમ નીચા ધર્મમાં-જ્યાં સયમનો દોર દીલો હોય ત્યાં લોકપ્રવાહ વિશેષ વર્ગી જાય છે જેન દર્શન મહાન તત્ત્વગર્ભિત છે તેને પામવો તે સામાન્ય કોટીનું કામ નથી

૧૩૧ કોઈ પૂછે કે આત્માને જોયો? તો કહી દેને કે તમને બધાયને જે ચક્ષુઓદ્વાગ દેખી રહ્યો છે તે જ જ્ઞાનધન આત્મા છે જો એ ન હોય તો કેણું દેખી શકે? મંડળને પૂછજો, જવાબ આપશે? ત્યાં જ આત્માની પ્રતીતિ!

૧૩૨ આત્માન દમ આત્મભાવે જગતમાં વિચરો!

૧૩૩ મનુષ્ય દેહ મળ્યો છે તેનું પાલન, પોષણ, રક્ષણ કરવું આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ અર્થે આત્મસુકિત અર્થે

૧૩૪ અન્ય જીવોના જીવન હણીને પોતાનું જીવન જીવવામાં શૂંવીગતા નથી, પણ કેવળ કાયગતા છે

આચાર્યશ્રીજીના દર્શનાર્થે આવી લાલ લઈએ છીએ. અમે સૌ ઉદાસ વદતે વિચારવા લાગ્યા કે સમય થોડો છે, લાહોર જર માઇલ છે, અહિં નથી મોટર કે નવી લોરી અથવા નવી બીજું કોઈ સાધન. લાલા છોટાલાલજી હતાશ થઈ ગોલ્યા કે ગુરુદેવ ! હજુસુધી અમારી કોઈ સંક્રાન્તિ ખાલી ગઈ નથી. શું આ સંક્રાન્તિ ખાલી જશે ? ગુરુદેવ ! તમે જ તારણદાર છો, તમારું જ શરણ છે, શું અમારી પરીક્ષા લેવા લાગ્યા છો ? પસ આટલા શબ્દો ઉચ્ચારતાં વેંત જ કોણ જાણે ક્યાંથી અચાનક એકદમ એક લોરી આવી અને તેનો ડ્રાઈવર અમારી પાસે આવીને બોલ્યો કે જુઓ છો શું ? ચાલો બેસી જાઓ. લોરીમાં હું તમોને લાહોર

પહોંચાડી દઉં. આથી અમો અકિત થયા. શું આ ગુરુદેવની જ કૃપા છે ? આમ મનમાં વિચારતાં ચૂપચાપ એકદમ અમો મોટરમાં બેઠા અને પહોંચ્યા લાહોરને સ્ટેશને. ત્યાંથી રેલગાડીમાં બેસી અમો ગુરુદેવના પ્રતાપનું સ્મરણ કરતાં કરતાં અને હસતાં હસતાં આવી પહોંચ્યા. શ્રી ગુરુદેવના ચરણોમાં દર્શન કર્યા, પ્રસન્ન થયા. અમોને તો પૂર્ણ વિશ્વાસ, શ્રદ્ધા છે કે ગુરુદેવ જ આવી રીતે સહાયતા આપી રહ્યા છે. બાળુ જશવંતરાય જૈન વૈદે સ્વર્ગવાસી મુનિરત શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજના સંબંધમાં વિવેચન કરી સુંદર શબ્દોમાં રોક પ્રસ્તાવ મૂક્યો, એને રોક રૂપચંદણ મુરારીજીએ અનુમોદન આપ્યું. સર્વ સમ્મ- (જુઓ અનુસંધાન ટાઇટલ પેજ ૩)

શાંતભૂતિ તપસ્વી શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

પ્રાતઃસ્મરણીય શાસનપ્રભાવક આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્વિજય વલ્લભાસૂરીશ્વરજી મહારાજના પૃથ્વર વયોષ્ઠ શાંતભૂતિ તપસ્વી મહારાજશ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજ વલાદ ગામે મહા શુદ્ધિ ૧૨ ના રોજ સમાધિપૂર્વક સ્વર્ગવાસી થયા છે.

અમદાવાદ નજીકના વલાદ ગામે સં. ૧૯૨૪ ના ફાગણ વદિ ૨ ના રોજ જન્મ્યા હતા. ૨૪ વર્ષની યુવાનવયે સંસારની મોહળગ તોડી આ. શ્રીમદ્ વિજયનાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજના વરદ હસ્તે ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું હતું. તેઓ સ્વભાવે શાંત, ચારિત્રશીલ, સમતાબાવી અને ગુરુભક્ત હતા. ધર્મ પ્રત્યે સંપૂર્ણ ભક્તિભાવ ધરાવતા હતા. ૫૨ વર્ષના લાંબા દીક્ષા પર્વાયમાં તેઓએ ધર્મ અને સમાજની ઉન્નતિ સાધી છે. તેઓશ્રીના સ્વર્ગગમનથી જૈન સમાજને અને આ સભાને ન પૂરાંય તેવી ખોટ પડી છે.

ગુરુમહારાજના અંતકાળે તેઓશ્રીના શિષ્ય રત્ન આ. શ્રી વિજયભિમંગસૂરીશ્વરજી મહારાજ આદિ હાજર હતા.

સદ્ગતના આત્માને શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ આ સભા શાસનદેવને પ્રાર્થના કરે છે. ગુરુમહારાજના સ્વર્ગારોહણ નિમિત્તે વલાદ ગામે અષ્ટાર્ધમહોત્સવ તેમજ શાંતિસ્નાન ભણાવવામાં આવ્યું હતું.

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૧૬૪ થી ચાલુ)

તિથી પ્રસ્તાવપત્રમાં થયે અને સ્વર્ગવાસી મુનિરતના આત્માની શાંતિ માટે નરકાગ્ર મંત્રોનો ગ્રંથ કર્યો આચાર્યશ્રીજીએ સ્વર્ગવાસી મુનિરતના જીવન સમઘી પ્રકાશ દેકી વૈરાગ્યમય ઉપદેશ આપ્યો.

અપોરે શ્રી પાર્થનાથજીના દેગસરમાં ધામધૂમથી પૂજન લાજીવનામાં આની હતી

આચાર્યશ્રીજીએ અત્રે એક અઠવાડિયુ ગિયગતા કરી વિવિધ વિષયો પર પ્રભાવશાલી વ્યાખ્યાનો આપ્યા, જેનો લાભ અધિકારી વર્ગે તેમજ તમગની જનતાએ સારા પ્રમાણમાં લીધો હતો. આચાર્યશ્રીજીએ મહાવર્ધિ દશમીએ મિકાનો તરફ વિદ્યા કર્યો છે અને ફાગણવર્ધિ, ધોળ તા ૧૨ મી માર્ચ રવિવારે નિમ નેર પહોંચતા વધી છે.

શ્રી ભાવનગર દાદાસાહેબ જૈન બોર્ડીંગ : આર્થિક મદદની જરૂરિયાત અંગે

નિવેદન

મ. ૧૯૫૬-૬૦ માં ભાવનગર બોર્ડીંગના મંદાન માટે ભાવનગરના જૈન ગૃહસ્થોએ ફડ ઊભુ કરી મકાન બંધાવી આ બોર્ડીંગની શરૂઆત કરી હતી તેમાં ચોરીય વિદ્યાર્થીઓ રહી શકે તેટલી મકાનની સગવડના હતી થોડા વર્ષ પહેલાં ભાઈશ્રી હીરાલાલ અમૃતલાલે પોતાની મહેનતે નામે બહેનના વતી બીજું મકાન બંધાવી આપેલ છે, એટલે આડાલીય વિદ્યાર્થીઓ રહી શકે તેટલી સગવડના છે. બોર્ડીંગનો ઉપયોગ મોટે ભાગે કોલેજમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને આપનામાં આવે છે કાર્ડિયાનાડમાં સૌથી પ્રથમની આ બોર્ડીંગ છે.

બોર્ડીંગના નિભાન ખર્ચ માટે સ. ૧૯૬૪ માં જૈન કોન્ફેડરેન્સની ભાવનગરની એક એક વખતે રૂ. ૨૫૦૦૦) 'પટ્ટીશ દાગ' તે વખતના કોન્ફેડરેન્સના પ્રમુખ શેઠ શ્રી મનસુખભાઈ લાજીભાઈએ પોતાની પેટી તરફથી અને રૂ. ૧૫૦૦૦) પદ્મ દાગ શેઠ શ્રી રતનજી વીરજી, શેઠ રતનજી જ્યેષ્ઠ અને શેઠ જીવજી જ્યેષ્ઠ તરફથી આપનામાં આવ્યા હતા સદગુરુ રકમ પોતાને હસ્તક ગણી બોર્ડીંગ માટે તેનો વહિવટ તેઓ કરતા હતા રોક શ્રી મનસુખભાઈની પેટી તરફથી મળેલ રકમનું બ્યાજ ધણી વર્ષ સુધી બોર્ડીંગને મળ્યા પછી, પદ્મરેક વર્ષનું બ્યાજ મળ્યું નથી એક શ્રી. રતનજી વીરજી અને તેમનાં કુટુંબી ગૃહસ્થો તરફથી કાઢેલ રકમ લગભગ વીસ હજારની થયેલ છે સંગ્રહ રકમ શેઠ શ્રી નરેન્દ્રભાઈ કેશવલાલ હસ્તક છે તેનું બ્યાજ નિયમિત મળે છે પણ બ્યાજનો દર ઘણો ઓછો હોવાથી બ્યાજના કક્કત ચારસો રૂપિયા આવે છે અર્થાત તે ખર્ચ અંગે બ્યાજની રકમ મળે છે તે ઘણી ઓછી પડે છે.

બોર્ડીંગની સામાન્ય જરૂરિયાત માટે એક ગમેથો, એક ચોકીદાર, એક માઇ અને નાનકુન ગામના પડે છે તેના ખર્ચ પર ચાર્જ રૂપિયા સાતસો ઉપર ગત છે સિવાય પાણી વિગેરેનો પરચુરેલ ખર્ચ પણ મહે છે આની સ્થિતિમાં લાઈટનો ખર્ચ પણ વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી લેવા પડે.

એક વખત એવો હતો કે ફેટલાક વિદ્યાર્થીઓને બોર્ડીંગમાં જગા પણ આપતા ના પાડી પડતી હતી હવે સંખ્યા ઘટી જવાથી ફેટલાક ભાગ ખાલી પણ મહે છે.

શહેર ભાવનગરમાં કાર્ડિયાનાડમાં સૌથી પ્રથમની અને શિક્ષણ વિગેરેથી પ્રખ્યાત થયેલ મામળદામ કોલેજ છે બોર્ડીંગના મકાનો શહેર મહાગ્રામની બાજુમાં ત્રણમાટેની વાડીમાં આવેલ છે ત્યાં શ્રી મકાનીંગ પ્રમુખ ભાગ્ય મંદિર છે.

આ બોર્ડીંગનો લાભ ભાવનગર, પાલીનાજી, શિહોર, મહુવા, કુડના વિગેરે જોડી વાડના વિદ્યાર્થીઓએ લીધો છે, એટલું જ નહિ પણ લીમડી, વડવાજી, ચૂડા, ગણપુર, ફાગડા, મોરબી, ગજકોટ, વાકાનેર, ગમનગર, જુનાગઢ વિગેરે ગામોના વિદ્યાર્થીઓએ છૂટથી લીધો છે ઉપગત નીગમગામ, અમદાવાદ, પાટણ, પલખપુર, ગંધીપુર અને કચ્છના વિદ્યાર્થીઓએ પણ સારો લાભ લીધો છે જે હકીકત બોર્ડીંગમાં ભળેલ વિદ્યાર્થીઓના લીટ ઉપગી જોઈ શકાય.

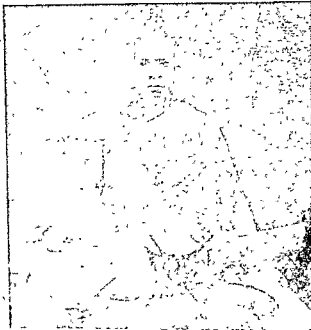
આચાર્યશ્રીજીના દર્શનાર્થ આવી લાભ લઈએ છીએ. અમે સૌ ઉદાર વદને વિચારવા લાગ્યા કે સમય થોડો છે, લાહોર ૪૨ માઇલ છે, અહિં નથી મોટર કે નથી લોરી અથવા નથી બીજું કોઈ સાધન. લાલા છોટાલાલજી હતાશ અંધ બોલ્યા કે ગુરુદેવ ! હજીસુધી અમારી કોઈ સંક્રાન્તિ ખાલી ગઈ નથી. શું આ સંક્રાન્તિ ખાલી જશે ? ગુરુદેવ ! તમે જ તારણહાર છો, તમારું જ શરણુ છે, શું અમારી પરીક્ષા લેવા લાગ્યા છો ? બસ આટલા શબ્દો ઉચ્ચારતાં વેંત જ કોણુ જાણે ક્યાંથી અચાનક એકદમ એક લોરી આવી અને તેનો ડ્રાઈવર અમારી પાસે આવીને બોલ્યો કે જુઓ છો શું ? ચાલો બેસી જાઓ. લોરીમાં હું તમોને લાહોર

પહોંચાડી દઉં. આથી અમે ચકિત થયા. શું આ ગુરુદેવની જ કૃપા છે ? આમ મનમાં વિચારતાં ચૂપચાપ એકદમ અમો મોટરમાં બેઠા અને પહોંચ્યા લાહોરને સ્ટેશને. ત્યાંથી રેલગાડીમાં બેસી, અમો ગુરુદેવના પ્રતાપનું સ્મરણ કરતાં કરતાં અને હસતાં હસતાં આવી પહોંચ્યા. શ્રી ગુરુદેવના ચરણોનાં દર્શન કર્યાં, પ્રસન્ન થયા. અમોને તો પૂર્ણ વિશ્વાસ, શ્રદ્ધા છે કે ગુરુદેવ જ આવી રીતે સદાયતા આપી રહ્યા છે.

આખું જશવંતરાય જૈન વૈદ્ય સ્વર્ગવાસી મુનિરત્ન શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજના સંબંધમાં વિવેચન કરી સુંદર શબ્દોમાં શોક પ્રસ્તાવ મૂક્યો, એને શ્રેષ્ઠ રૂપમાં સુરાણુએ અનુમોદન આપ્યું. સર્વ સમ્મન (જુઓ અનુસંધાન ટાઇટલ પેજ ૩)

શાંતઘૃત્તિ તપસ્વી શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

પ્રાતઃસ્મરણીય શાસનપ્રભાવક આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી - મહારાજના પદ્મધર વયોવૃદ્ધ શાંતઘૃત્તિ તપસ્વી મહારાજશ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજ વલાદ ગામે મહા શુદ્ધિ ૧૨ ના રોજ સમાધિપૂર્વક સ્વર્ગવાસી થયા છે.

અમદાવાદ નજીકના વલાદ ગામે સં. ૧૯૨૪ ના ફાગણ વદિ ૨ ના રોજ જન્મ્યા હતા. ૨૪ વર્ષની યુવાનવયે સંસારની મોહજાળ તોડી આ. શ્રીમદ્ વિજયનાંદસૂરીશ્વરજી મહારાજના વરદ હસ્તે ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું હતું. તેઓ સ્વભાવે શાંત, ચારિત્રશીલ, સમતાભાવી અને ગુરુભક્ત હતા. ધર્મ પ્રત્યે સંપૂર્ણ ભક્તિભાવ ધરાવતા હતા. ૫૨ વર્ષના લાંબા દીક્ષા પર્યાયમાં તેઓએ ધર્મ અને સમાજની ઉન્નતિ સાધી છે. તેઓશ્રીના સ્વર્ગગમનથી જૈન સમાજને અને આ સભાને ન પૂરાંય તેવી ખોટ પડી છે.

ગુરુમહારાજના અંતકાળે તેઓશ્રીના શિષ્ય રત્ન આ. શ્રી વિજયભિમંગસૂરીશ્વરજી મહારાજ આદિ હાજર હતા.

સદ્ગતના આત્માને શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ આ સભા શાસનદેવને પ્રાર્થના કરે છે. ગુરુમહારાજના સ્વર્ગશિરોધાત્મ્ય નિમિત્તે વલાદ ગામે અદ્વાઈતમહોત્સવ તેમજ શાંતિસ્નાન લઘુવવામાં આગ્યું હતું.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

૧. શ્રી મહાવીર જીન સ્તવન ... ૧૬૫	૭. સમયે મા પમાપ । ... ૧૫૭
૨. શ્રી મહાવીર જન્મોત્સવ ... ૧૬૬	૮. જોમવિશ્વધર્મ બનવા યોગ્ય જૈનધર્મ ... ૧૮૦
૩. નિરાશામાં મુક્તિ ... ૧૬૭	૯. યુગવીર આચાર્યશ્રીનો બિરુદનેરમાં પ્રવેશ મહોત્સવ ... ૧૮૨
૪. પરમાર્થસચ્ચ વાક્ય સંગ્રહ ... ૧૭૦	૧૦. વર્તમાન સમાચાર ... ૧૬૩
૫. પ્રસન્નતા ... ૧૭૩	
૬. જૈન મુનિઓ યુગરાતી સાહિત્યના આદ્યસૃષ્ટાઓ છે ... ૧૭૬	

નવા થયેલા આનંદના સલાસદો

૧ શાહ મણીલાલ મોહનલાલ
૨ શેઠ અંબકલાલ યુનીલાલ

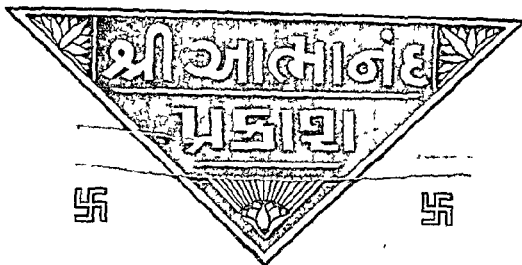
અમદાવાદ લાઇફ મેમ્બર
અમદાવાદ નં. ૨

શ્રીમાન દેવલદ્રાચાર્ય કૃત—

॥ શ્રી કથારત્ન કોષ ॥ (કહારયણ કોસો)

આ “કથારત્ન કોષ” ગ્રંથ પ્રાકૃત ભાષામાં શ્રી દેવલદ્રાચાર્ય જેવા વિદ્વાન આચાર્ય મહારાજે સંવત ૧૧૫૮ માં તાડપત્ર ઉપર શ્લોક ૧૧૫૦૦ પ્રમાણમાં ભરત્ય નગરમાં રચેલો છે; તે તાડપત્રની પ્રાયઃ છૂર્ણ થયેલ પ્રત શ્રી અંભાતના પ્રાચીન જૈન લાંકારમાં માત્ર એક જ હતી તેની બીજી એક પ્રત બીજા કોષ પશુ રચેલ નથી. આવી ઘણી જ પ્રાચીન તાડપત્રની પ્રત ઉપરથી ઘણા જ પરિશ્રમે સાક્ષરવર્ધ્ય મુનિરાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી સહારાજે સંશોધન કરી તૈયાર કરેલ છે જે જૈન સમાજ ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો છે. અત્યાર સુધી જે ગ્રંથનું નામ પશુ સાંભળવામાં આવેલ નથી તેમ બીજી પ્રત કોષ રચેલ નથી; એવા મહા મૂલ્યવાન જુદા જુદા ૫૦ જૈનધર્મના તત્ત્વ જ્ઞાન અને બીજા જાણવા લાયક વિષયો ઉપર અનેક અતુલ્ય કથારૂપી રત્ન લાંકાર આ ગ્રંથમાં ભરેલ છે; જે વિષયો અને કથાઓ સરલ, સુંદર, ઉપદેશક અને આત્માને આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેમ છે. શ્રી મુનિ મહારાજાઓને વ્યાખ્યાન માટે તો ખાસ ઉપયોગી છે તેમ પુરવાર થયેલ છે. અંદર આવેલા વિષયો અને કથાઓ તદ્દન નવીન, અને બીલકુલ નહીં પ્રગટ થયેલી, અત્યંત આદર્ય ઉત્પન્ન કરે તેવી, તેમ જ નિરંતર પઠન પાઠન માટે અત્યંત ઉપયોગી છે. અત્યારસુધીમાં આવો સુંદર, ભોધપ્રદ, ઉપદેશક, વાંચવા સાંભળવા અને મનન કરવા લાયક ગ્રંથ પ્રગટ થયેલ નથી. ફોર્મ ૬૬ પાના ૮૦૦ આઈસેંટિ ઉંચા લેઝર પેપર, અને ઉંચા ટકાઉ ગ્લેઝર પેપર ઉપર શાસ્ત્રી સુંદર ટાઇપથી પ્રતાકરે છપાવવામાં આવેલ છે, કાગળના આને આઠ ગણાં ભાવ વધેલા હોવા છતાં કિંમત જુદા લેઝર પેપરની ક્રાપીના રૂ. ૧૦-૮-૦ અને ઉંચા ટકાઉ ગ્લેઝર ઓન્ટ્રીક પેપરની કિંમત રૂ. ૬-૮-૦ ઓછી-મધ્યમ રાખેલી છે. પોસ્ટેજ અલગ.

લખો—શ્રી જૈન આત્માનંદ સલા-લાવનગર.

પુસ્તક ૪૧ સુ :

અંક : ૯ એ

આત્મ મ ૪૮

વીં સ ૨૪૭૦

વિજ્ઞ મ ૨૦૦૦ ચૈવ

ઈ સ. ૧૯૪૪ અમીલ

પ્રભુજી મહાવીર તું મંગલકાર.

(ગમ-ભીમપનાસ)

પ્રભુજી મહાવીર તુ મંગલકાર

જગતીયક જગજીરે જગવદન, જગજીનન જયદા પ્રભુજી
પૂર્ણ કામ પુરુષોત્તમસ્વામી, સત્ય દયા વરના પ્રભુજી
નાથ નિરજન ભવી મનરજન, ભવભય લે જનહાર. પ્રભુજી
અહિંસાધારી મહા ઉપકારી, સુદિતિસુખ દાતા પ્રભુજી
યશોભદ્ર વીતરાગી વીરને, વદન વારવાર પ્રભુજી

સ્થપિતા મુનિ યગોભદ્રવિજયજી-વલસાડ.

— ૭૫૨ —

શ્રી મહાવીર જન્મોત્સવ.

(ત્રીમપલાસ-ભારત કા હેંકા-એ રાજ)

સિદ્ધાર્થ ઉરે તવ હર્ષ સીમા, ત્રિશલા હરખાયે રગરગમાં;
શુભ ભાર અર્હિસા પ્રસરે ત્યાં, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૧૯૬.

ભવિષ્યના ઉર ઉઘાન-મહી, મધુરી સુખદા વસંત ખીલી;
શુભ લક્ષિત સુવૃત્તિ વસી રસીલી, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૧.

સૈત્રી જાગી સુરદાનવમાં, હૃદયે પચિસમતા સહસ્રભામાં;
કરુણા પ્રગટી હિંસક ઉરમાં, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૨.

ધરણી નંદનવન સમ ભાસે, મહેકે પૃથ્વી મધુરી વાસે;
સુરખાગાઓ રમતી રાસે, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૩.

સઘળાં ચૈતન્ય સ્વરૂપ ભાસે, ચૈતનની ન્યોતિ પ્રગટાસે;
પ્રભુની સૂતિ ઉર પધરાસે, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૪.

વર્ષો વર્ષો ધનધાન્ય તણી, સમતા હૃદયે સર્વ હણી;
સમતા વૃત્તિ શુભ શ્રેષ્ઠ ગણી, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૫.

ભૂમિ શુદ્ધ બની શીતલ વાયુ, ગૂંદતાં વૃક્ષો જન દીર્ઘાયુ;
આનંદ ભર્યું જગ સુખ કાયુ, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૬.

પ્રભુ અનિત બુદ્ધિતા સ્વામી, આનંદ સ્વરૂપ અંતરયામી;
હેમેન્દ્ર પ્રસાદ ધરે પામી, મહાવીર પ્રભુ જનમ્યા જગમાં. ૭.

રચયિતા: સુનિ શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી સુ. હાવાડા (વિજાપુર)

નિરાશામાં મુક્તિ.

લેખક : આ. શ્રી વિજયકૃષ્ણસરિણ મહારાજ.

માનવ જીવનનો લોકતા અને માનવ-
દેહમાં વસનારો આત્મા સુખ, શાંતિ, આનંદ
અને નિર્દોષતાનો ઇચ્છુક હોય છે. જ્યોત્સના રહે
છે અને તેને મેળવવા નિરતર પ્રયત્ન કરે છે
સુખ એટલે આરોગ્યતા-અશાંતતા વેદનીયનો
અભાવ શાંતિ એટલે ચિત્તની નિર્વિકલ્પતા-
કલેશનો અભાવ-મોહનીયનો ઉપશમભાવ
આનંદ એટલે નિર્મળ જ્ઞાન-વસ્તુનું યથાર્થ
જાણવું-દર્શન મોહનીયગર્ભિત જ્ઞાનાવર્ણીયનો
ક્ષયોપશમ અને નિર્દોષતા એટલે અપુનર્જન્મતા-
અપુનરાવૃત્તિ પદની પ્રાપ્તિ-આયુષ્ય કર્મનો
અપુનર્જન્મ ધકપણે સર્વથા અભાવ વિચાર કરતા
સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે કે કર્મધીનપણું આત્માને
માટે અત્યંત અનિષ્ટ કરવાવાળું છે કર્મ અદૃષ્ટ-
પણું આત્માના સુખ, શાંતિ અને આનંદ દાદિ ઇષ્ટ
પદાર્થો પર પ્રહાર કર્યો જાય છે, જેથી કરી
આત્મા મુખાદિ વસ્તુઓથી નંબળો રહે છે

કર્મની આધીનતા-કર્મની શુદ્ધામી અજ્ઞાની
આત્માને અત્યંત પ્રિય લાગે છે, કારણ કે
અજ્ઞાની આત્માને અનાદિ કાળના અભ્યાસને
લઈને કર્મજન્ય સુખની જ અભિચ્છી હોય
છે અને તેથી કરીને જ જડ જગતની ક્ષણિક
સૌંદર્યતા જોઈને તેને પ્રાપ્ત કરવા પુન્યકર્મનો
ઉપાસક બને છે, પણ કર્મ માત્રનો સહારક
બનતો નથી અને પરિણામે કર્મની પરત્ર-
તામાંથી મુક્ત થવાને બદલે વધુને વધુ બદ્ધ
થતો જાય છે, જેથી કરીને નિરતર કર્મનો
દાસ બનતો રહે છે

મોહના મોહ ફરી વળી હું બના દરિયામાં
ફોંટું જગત સુખશાંતિ માટે કાંઈ મારી રહ્યું
છે હું અગર્ભિત હું ખૂં પૂર્ણ સુખમાં સંતોષ
માની કિમતી માનવજીવન મોહ રહ્યું છે, પણ
અશાંતાવેદનીયનો અત લાંબા સિવાય સુખ
ક્યાંથી ? અને તે અશાંતાનો અત જીવ માત્રને
શાંતા પહોંચાડ્યા સિવાય ક્યાંથી ? ધન, બળ,
બગલા, કુટુંબ, પરિવાર, સંપત્તિ આદિ શાંતા
સિવાય બધું ચે નકામું શાંતા તથા અશાંતાના
અત સિવાય, અર્થાત્ વેદનીય કર્મના ક્ષય
સિવાય સાચી અને શાશ્વતી શાંતા ક્યાંથી ?

દ્રવ્ય આરોગ્યતા તો અનંત વખત મળી,
શાંતાવેદનીય તો ઘણી વખત લોગવી, પણ
ભાવ આરોગ્યતા વેદનીય કર્મના અભાવરૂપ
આત્માએ આજ સુધીમાં પ્રાપ્ત કરી નથી અને
તેથી કરીને જ આત્માના સુખની દરિદ્રતા
ટળી નથી બદલાની આશા રાખ્યા સિવાય
જીવને શાંતા આપનાર, ભાવ આરોગ્યતા મેળવી
શકે છે અને આશાવાદી દ્રવ્ય આરોગ્યતા મેળવે
છે જગત આશાવાદી છે, એટલે જ અતે
નિરાશ બને છે આશાવાદીની નિરાશા આત્મ-
વિકાસ કરવાની હોય છે નિરાશા તે જ
વૈરાગ્ય ભાવ છે આ નિરાશા સમજ જ્ઞાનપૂર્વક
અને અજ્ઞાનપૂર્વક હોય છે જ્ઞાનપૂર્વક નિરાશા
વસ્તુના યથાર્થ જ્ઞાનથી થાય છે અને અજ્ઞાન-
પૂર્વક નિરાશા ઇચ્છિત પૌદ્ગલિક વસ્તુ ન
મળવાથી થાય છે અજ્ઞાન જનિત નિરાશા
અને જ્ઞાનજન્ય નિરાશા બંને વૈરાગ્ય ભાવના છે

અજ્ઞાનજન્ય નિરાશા દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્ય અને જ્ઞાનજન્ય નિરાશા જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય કહેવાય છે. બન્ને પ્રકારના વૈરાગ્યના અંગે ત્યાગ પણ દુઃખગર્ભિત અને જ્ઞાનગર્ભિત એમ બે પ્રકારના હોય છે. દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્યથી કરવામાં આવતો ત્યાગ આશાગર્ભિત હોય છે. અને તે જડાસક્ત છવોમાં પરિવર્તન પામતો નથી; કારણ કે પૌદ્ગલિક સુખોની ધ્રુવતા હોવા છતાં ન મળવાથી નિરાશ બનીને ભાવીમાં મેળવવાની આશાથી કરવામાં આવે છે; જેથી કરી પુન્ય પ્રાપ્ત કરીને પોતાની આશા સફળ કરે છે. દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્યજન્ય ત્યાગ ધર્મ અંગીકાર કરવાવાળાને જો મોહનીય કર્મનું ક્ષયોપશમ થઈ જાય અને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય તો તે દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્ય જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય પણ થઈ શકે છે. અને જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્યજન્ય ત્યાગથી આત્મ વિકાસ પણ કરી શકે છે. ક્ષણિક, અનિત્ય, અસાર આદિ વસ્તુના યથાર્થ જ્ઞાનથી થવાવાળી નિરાશા, સાચો જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્ય છે. આ નિરાશા આશાજન્ય નિરાશા ન હોવાથી આત્મવિકાસના અંગભૂત છે. યથાર્થ આત્મસ્વરૂપનો અંશ છે. આ નિરાશા સર્વ કર્મોના સંહાર કરી આત્માને પૂર્ણ સ્વતંત્ર બનાવવાવાળી છે. અને તે નિરાશાજન્ય નિરાશા હોવાથી આત્મસ્વરૂપ વિરક્ત-ભાવને જ કહેવામાં આવે છે.

જગતનો આશાવાદઃએટલે મોહનું સામાન્ય મોહની સત્તા. પરિવર્તન શીલ સંસારનો કોઈ પણ સભ્ય જ્યાં સુધી આશાનો આશ્રિત છે ત્યાં સુધી મોહના નિયમનું લેશ માત્ર પણ ઉલ્લંઘન કરી શકતો નથી. કારણ કે ઉલ્લંઘન કરવાથી મોહનીયની કઠિનમાં કઠિન શિક્ષાનું પાત્ર બને છે. જે સભ્ય સળગ બની આશા સુક્ત થાય છે અને મોહના નિયમનું ઉલ્લંઘન કરીને જાંડ ઉઠાવે છે તેને પ્રથમ તો મોહના

તરફથી અનેક પ્રકારની યાતનાઓ લોગવવી પડે છે; પરંતુ આશાસુક્ત હોવાથી પરિણામે મોહ ઉપર વિજય મેળવી સંપૂર્ણ આત્મશક્તિનો વિકાસ કરી શકે છે, જેથી કરી સાચી સુખશાંતિ અને આનંદનો ભોક્તા બને છે. આશાનો આશ્રિત કોઈ પણ કાળે મોહ ઉપર વિજય મેળવી શકતો નથી, કારણ કે જેની આશા કરવામાં આવે છે તે વસ્તુ જડનો વિકાર છે અને આશા મોહનો વિકાર છે. બન્ને જડ હોવાથી અને જડ વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ કર્મ આધીન હોવાથી આત્માને નિરંતર જડની સેવા કરવી પડે છે. જ્યાંસુધી આત્મા સેવક છે ત્યાં સુધી નિર્જાતાના અંગે કર્મ ઉપર વિજય મેળવવો ઘણો જ કઠિન છે; માટે જ મોહકર્મ ઉપર વિજય મેળવનાર જડ તથા જડના વિકારો યાસેથી સુખ આદિની આશાથી સર્વથા રહિત થવું જોઈએ.

જડ સંસારથી નિરાશ રહેનાર જ શાંતિ મેળવી શકે છે. ચિત્તની શાંતિ નિર્વિકલ્પતાની ઉત્પાદક નિરાશા જ છે. આશાબદ્ધ આત્માના ચિત્તમાં જડ સંસારના પદાર્થોમાં ઇષ્ટ અનિષ્ટની ભાવના હોવાથી અનેક પ્રકારના સંકલ્પ-વિકલ્પરૂપ તરંગોનું ઉત્થાન નિરંતર થયા જ કરે છે કે જેને અસમાધિ-અશાંતિ કહેવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી આશાનું વાવાઝોડું શાંત થાય નહિ ત્યાંસુધી સંકલ્પવિકલ્પની તરંગોમાં સ્થિરતા આવી શકતી નથી. અને જ્યાં સુધી સંકલ્પની તરંગોમાં અસ્થિરતા છે ત્યાં સુધી શાંતિ કે સમાધિ નથી-ત્યાંસુધી આનંદ-સ્વરૂપ આત્મા નિર્દોષ નિર્વિકાર બની શકતો નથી. નિર્દોષ બન્યા સિવાય આત્માને પૂર્ણ સ્વતંત્રતા મળી શકતી નથી. પૂર્ણ સ્વતંત્ર બન્યા સિવાય અપુનરાવૃત્તિ સ્થાન હોઈ શકતું નથી અને લવજ્ઞમણી ટળી શકતું નથી.

સાધન ધર્મ નથી.

સ સારવાસી છવો ઉપર મોહનીયતા રાગ અને દ્રેષ બન્ને દુ ખોએ એટલી બધી સત્તા જગાવી છે કે જેને જોઈને ઉપશમભાવવાળા પણ આશ્ચર્ય પામે છે અને વિચાર કરતા હજી સમજાતું નથી કે સારવાસીઓ ધર્મના નામે આપસમા દ્રેષ તથા વૈરવિરોધનો આદર શા માટે કરતા હશે ? એકબીજાને અળખામણ તથા અપ્રિય કેમ લાગતા હશે ? જીવમાત્ર એક જ ધર્મવાળા છે કોઈનો પણ ધર્મ જુદો નથી જુદો ધર્મવાળું તો જડ છે અને તે જ વિધર્મી છે તો પછી છવો ધર્મ શા માટે લેદ પાડતા હશે ?

અણબળ માણસો તો પરમાત્માના માણસોને લઈને જુદા જુદા ધર્મ સ્થાપન કરે છે અમુક વૈષ્ણવધર્મી છે અમુક શિવધર્મી છે અમુક જિનધર્મી છે પરમાત્માના નામોને લઈને આત્મધર્મમા કેવીરીતે લેદ પાડ્યા તે જ આશ્ચર્ય જનક છે !

ખરુ જોતા તો આત્મધર્મમા કોઈ પણ પ્રકારનો લેદ નથી અનેક આકૃતિ તથા પ્રકૃતિમા જણાતો જીવમાત્ર સ્વરૂપે એક સગળા જ છે. ગમે તે દેહમા છવો કેમ ન રહેતા હોય પણ જ્ઞાનદર્શન તથા પ્રદેશમા જરાય લેદ નથી આત્મધર્મમા અલેદ દષ્ટિ થયા સિવાય રાગદ્રેષ ઓછા થતા નથી અને રાગ દ્રેષ ઓછા થયા સિવાય આત્મવિકાસ થતો નથી બધાય પોતાને સમ્યક્દષ્ટિ માને, પણ વાસ્તવિક સ્વરૂપમા અલેદ દષ્ટિ થયા સિવાય સમ્યક્ત્વ કયાથી ? આત્મધર્મમા લેદ બુદ્ધિ અને જડ ધર્મમા અલેદ બુદ્ધિ તે કાઈ સમ્યક્ત્વ કહી શકાય ? અને ત્યા સમ્યક્ત્વ નથી ત્યા જ્ઞાન કયાથી હોય ? અને જ્ઞાન વગર વિકાસ કયાથી ?

સાધનને ધર્મ માનનારાઓ, સાધનને દષ્ટિમા

ગળીને આત્મધર્મમા લેદ પાડે છે પણ સાધન માત્ર જડ છે તે માધ્ય ચૈતન્યના ધર્મમા કેવી રીતે લેદ પાડી શકે ? નામ, સ્થાપના, પુસ્તક, માળા, દેહક્રિયા, લેખ બધા ય જડ તે જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર ધર્મમા પગિવર્તન કેવી રીતે કરી શકે ? અનાદિ કાળથી આત્માના પ્રદેશોમા ઓતપ્રોત થઈને રહેલું કર્મ-જડ આત્મધર્મમા પગિવર્તન કરી શક્યું નથી, તો પછી કોઈક વખત જ સળ ધમા આવનાર જડ આત્મધર્મને કેવી રીતે ફેરવી શકે ?

સાધુ કપડાના તાતણા ઉપર રહેલા મેલને દૂર કરી શકે, પણ તાતણાઓને લાલ, પીળા કે કાળા ન બનાવી શકે જડ સાધનો આત્મપ્રદેશ ઉપર રહેલા કર્મ-જડને ખરોડી શકે પણ આત્મપ્રદેશોને જ્ઞાનદર્શનની તાગતમ્યતા કે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શવાળા ન બનાવી શકે અજ્ઞાનતાથી જડ સાધનોને વળગી રહી વૈરવિરોધનો આશ્રિત બની આત્મધર્મમા લેદ દષ્ટિ રાખનાર આત્મદ્રોહી હોવાથી આત્મવિકાસનો અનધિકારી છે

મનુષ્ય માત્ર જાણે છે કે માણસ અન્ન ખાઈને જીવે છે માણસને જીવવાનું સાધન અન્નપાણી છે, છતા કોઈ માટી તથા પથરા જેવી વસ્તુને ખોરાક તરીકે વાપરી જીવવાનું સાધન બનાવે તો તે સર્વથા અનુચિત જ સાધન કહી શકાય અને જીવવાને માટે કોઈ પણ માણસ તેનો ઉપયોગ ન કરે તો પછી આત્મવિદ્યામતા સાધન સમ્યગ્ જ્ઞાન, સમતા, શાંતિ, મમભાવ, વૈરાગ્ય, ત્યાગ આદિ હોવા છતા કોઈ રાગ, દ્રેષ, વૈર, વિરોધ, અદેખાઈ, અસહિષ્ણુતા, ઘૃણા, તિરસ્કાર, નિર્દયતા આદિને આત્મ ધર્મના વિકાસના સાધન બતાવે તો ડાહ્યા અને જ્ઞાની પુરુષો કેવી રીતે માની શકે ? અને આત્મવિકાસ માટે કેવી રીતે બાન બૂલી

પરમાર્થસૂચક વાક્યસંગ્રહ

(ગતવર્ષના ૫૪ ૨૬૬ થી શરુ.)

સંગ્રહક ને યોગક—મુનિ પુણ્યવિજયજી (સંવિજ્ઞાપાક્ષિક)

જ્ઞાન વિના મોક્ષ નથી, વૈરાગ્ય વિના જ્ઞાન નથી, વિચાર વિના વૈરાગ્ય નથી, સ્થિરતા વિના વિચાર નથી. ૮૮

જ્યાં સુધી જીવને વૈરાગ્ય સ્ફુરતો નથી ત્યાં સુધી તેને તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી. સિદ્ધાન્તબોધતું શ્રવણ, વાચન કે પઠન તે જીવ કરે પણ તેના અંતરમાં પ્રવેશ પામી શકતા નથી. ૮૯

પાત્રતા વિના જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી—પરિ-

ણામ આપતું નથી. તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ માટે જીવને વૈરાગ્ય પાત્રતા આપે છે. આમ આ સંસારથી છૂટવા ઇચ્છતા જીવોને—મુમુક્ષુઓને વૈરાગ્ય પરમ સાધન છે. ૯૦

જેના ચિત્તમાં લેશ માત્ર ત્યાગ, વૈરાગ્ય નથી તેને તત્ત્વજ્ઞાન ન થાય એમ સત્પુરુષો કહે છે તે કેવળ સત્ય છે. આ કાળ એના પ્રત્યક્ષ પૂરાવારૂપે છે. આ કાળને પરમ જ્ઞાની-ઓએ દુષમ કહ્યો છે તે વાસ્તવિક છે. જે

તન્મય બને ? વસ્તુ માત્રનું અસ્તિત્વ હયાતી-હાવાપણું ધર્મને અવલંબીને રહેલું છે. સાકર મીઠી, કરિયાતું—કડવું, મીઠું, ખારું. આત્માજ્ઞાન-દર્શનવાળો, જડ-વર્ણ, ગંધ, રસાદિવાળું ઇત્યાદિ વસ્તુઓના ધર્મનું ખંડન-નાશ કરવા અનાદિ કાળથી અત્યાર સુધીમાં થઇ ગયેલી સમર્થ વ્યક્તિઓમાંથી કોઈ પણ સમર્થ થયું નથી, થશે પણ નહિ અને હયાતે પણ નથી કે જે ધર્મનું ખંડન કરી શકે. સમન્નતું નથી કે અત્યારે એકબીબી એકબીબીના ધર્મનું ખંડન કેવી રીતે કરતા હશે ? ધર્મનું ખંડન કરવા જતાં આત્માના પોતાના ધર્મને ઢાંકી દેવા ગાઢ કર્મના પડદાઓ બનાવી સમ્યગ્જ્ઞાનદર્શનાદિને ઢાંકી રહ્યા છે.

સાધનોનું પણ ખંડન થઇ શકતું નથી, કારણ કે સાધનો પણ પોતાના જ સ્વરૂપમાં રહેવાના. સાધન પણ વસ્તુ છે અને તે કશું માત્રથી નાશ થઈ શકતું નથી. સાધનોના ઉપ-યોગનું જો ખંડન નહિ પણ; સાધનની સાધ્ય

પ્રત્યેની અનુકૂળતા—પ્રતિકૂળતાનો વિચાર કરતા હોય તો કંઈક અંશે ઉચિત ગણાય; પણ ત્યાં કદાચહ, મિથ્યા જ્ઞાન, મિથ્યા અભિમાન, રાગ દ્વેષ, વૈરવિરોધ, દ્રુણાદિને અવકાશ જ નથી. જ્યાં આ વસ્તુઓ છે ત્યાં વિચાર નથી પણ વિવાદ જ છે અને જ્યાં વિવાદ છે ત્યાં વિકાસ જ નહિ પણ વિનાશ તિરોભાવ જ છે.

પોતાનું માનેલું (મત) સાચું મનાવવા બુદ્ધિનો દુરુપયોગ કરી કુચુક્તિઓનો આશ્રય લેો અથવા તો પ્રમાણિક પુરુષોના વચનોને પોતાના વિચારોમાં જણાવો, કોઈ રીતે વસ્તુનું ખંડન કરી શકવાના નથી તેમજ શ્રેય કે વિકાસ પણ કરી શકવાના નથી. વિકાસના વિરોધી મિથ્યા જ્ઞાનાદિનો આશ્રય લઈને અને અજ્ઞાનવશ થઈને ખોટી પ્રસિદ્ધિ તથા મોટાઈ મેળવવા સાધનોના ખંડન-મંડનમાં ઊતરનાર અજ્ઞાની જીવોથી પોતાનો સ્વાર્થ સાધી શકે ખરો; પણ જ્ઞાની પુરુષોની દૃષ્ટિમાં તો તેઓ દયાના જ પાત્ર છે.

આલી રહી છે. ઉદ્દેશ શું, લક્ષ્ય શું, સાધ્ય શું તે તરફ તો કોઈની નજર પણ પડતી નથી. ૧૦૧

ગાહ્ય સાધનો મનને સ્થિર કરવાને માટે અવલંબનરૂપ છે એ વાત પાછળથી ભૂલી જવાય છે અને ગાહ્ય સાધનમાં જ સર્વસ્વ મનાઈ જાય છે. સાધનોનો ઉદ્દેશ એ જ કે મનને સ્થિર કરી કયે વૃત્તિશૂન્ય કરવું. ૧૦૨

વિવિધ પ્રકારના જે સાધનો શાસ્ત્રમાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે તે સર્વ એક માત્ર આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિને અર્થે જ છે; છતાં અધિકારી ભેદે સાધનાઓ પણ ભિન્ન ભિન્ન હોય છે. ૧૦૩

જૈન ધર્મમાં જે આટલા યથા પર્વો તથા ઉત્સવો કહ્યા છે, તેનો હેતુ માત્ર એ જ કે ધર્મની મહાન મહાન ભાવનાઓ લોકો સમજી શકે અને તેને ક્રિયામાં મૂકી શકે. ૧૦૪

અનેક લોકો ધર્મની યથાર્થ ભાવનાને નહિ સમજી શકવાથી તેને સ્થૂલ રીતે વળગી રહે છે. અને ઉત્સવ-આમોહ પૂરો થયો એટલે ભાવનાઓ પણ ભૂલી જાય છે. એટલા જ માટે ધર્મનું ગાહ્ય આવરણ યથાર્થ ધર્મને તથા આત્મજ્ઞાનને લોકો દે છે, એમ જે કહેવાય છે તે ખરું પડે છે. ૧૦૫

જેઓ પોતાનો ક્ષાર્થ-આત્માર્થ પણ પૂરો સાધી શકતા નથી, તેઓ પારકાનું કલ્યાણ-શી રીતે કરવાના હતા ? ૧૦૬

શ્રુતજ્ઞાનની ભાવનાથી આત્મજ્ઞાનવૃત્તિ, વિવેક-દૃષ્ટિનો વિકાસ અને બુદ્ધિ સૂક્ષ્મ પદાર્થો સમજવાને લાયક બને છે. ઉત્સર્ગ અપવાદ સમજાય છે, આગ્રહ ઓછો થાય છે, વસ્તુની બધી દિશાઓ જાણી શકાય છે, સાપેક્ષ વૃત્તિએ વસ્તુતત્ત્વનો વિચાર કરવાનું બળ આવે છે, સ્વાદ્વાદ દૃષ્ટિ તે જ કહેવાય છે. તેને લઈને દરેક વસ્તુ તથા દર્શનના ભેદોનો અપેક્ષાએ સફલાવ સમજી શકાય છે. ૧૦૭

અનેકાન્તવાદ જનતામાં શાંત ભાવનું વાતાવરણ ઉપભવનાર છે અને એથી જ એ સમભાવનું મૂળ છે એટલા માટે સંતો એને સામ્યવાદ પણ કહે છે. ૧૦૮

નયવાદ મનુષ્ય-પ્રભાવી દૃષ્ટિને વિશાળ અને હૃદયને ઉદાર બનાવી મૈત્રીભાવનો રસ્તો તેમને સરળ કરી આપે છે. આ રીતે જીવનના કલહો શમાવવામાં અને જીવનવિકાસનો માર્ગ સરળ કરી આપવામાં નયવાદ સંસ્કારી જીવનનું સમર્થ અંગ છે. ૧૦૯

ક્ષયોપશમથી સર્વ મનુષ્યોની ભિન્ન વૃત્તિ હોવાથી પોતાનું અન્યને સર્વ પસંદ ન આવે અને સર્વનું પોતાને સર્વથા પ્રકારે પસંદ ન આવે, આવી સ્થિતિ સર્વત્ર થોડાઘણા અંશે જ્યાં ત્યાં દેખાય છે, તેમાં જ્ઞાની સાપેક્ષ બુદ્ધિ ધારણ કરીને સાપેક્ષ ભાવે વ્યવહાર અને નિશ્ચયથી મધ્યસ્થ વૃત્તિએ આત્મકલ્યાણમાં પ્રવર્તે છે. ૧૧૦

સત્યની ખાતર સત્ય છે; નહિ કે મને પ્રિય છે અથવા મારું છે માટે સત્ય છે. એ અમોહ આવી જો ધ્યાનમાં હોય તો દૃષ્ટિરાગ, લોકેષણ, લોકસંજ્ઞા, ગાહરિયો પ્રવાહ, દર્શન-મોહ એ બધા ઝપાટામાં દૂર થઈ જઈ આત્મા પોતાના સનીતન-અનાદિ નિધન સત્ ભણી સહેજે વળે. ૧૧૧

જ્યાં સુધી સાચી વાત કહેવાની તથા સાચી રીતે વર્તવાની આપણામાં હિંમત આવી નથી, ત્યાં સુધી આપણો ઉત્કર્ષ થવો કદિ પણ સંભવિત નથી. શુદ્ધ આશયથી સ્વ-પર હિંમતની યોગ્ય તુલના કરતાં જે લાગે તે કહેવામાં તથા કરવામાં જ પુરુષાર્થ છે. ૧૧૨

વિચક્ષણ બુદ્ધિશાળીઓ માણસના વચનથી તેના શુભાવશુભનો તોલ નિઃસંશય કરી શકે છે. અસુક વચનો કૃત્રિમ છે અને અસુક તેના શુદ્ધ

પ્રસન્નતા કોને પ્રિય નથી? એવો કોણ મનુષ્ય છે જેને પ્રસન્ન થવાનું નથી ગમતું? એવો કોણ છે કે જેને પ્રસન્ન મનુષ્યની પાસે રહેવું નથી ગમતું? આપણે સઘળા બાળકને ચાહીએ છીએ થા માટે? એટલા માટે જ કે બાળક પ્રસન્નતામાં જ રહે છે જે આપણને હર્ષન છે ખીલેલું ફૂલ જોને પ્રિય હોય છે અને કમ્પાસેલા ફૂલનો સૌ તિરસ્કાર કરે છે ચેતીસૂરત મનુષ્યથી સૌ પાછા હટી છે હસતા માણસનું કૌ કોઈ સ્વાગત કરે છે તેનાથી કંઈનો છવ સુંઝાતો નથી જેનું મન પ્રસન્ન નથી તેની પાસે કશું નથી, અને જેનું મન પ્રસન્ન છે તેની પાસે સઘણું છે

પ્રસન્નતા શક્તિની પરિચાયિકા છે જે મનુષ્યની અંદર આધ્યાત્મિક શક્તિ હોય છે તે જ પ્રસન્ન ગદી શકે છે પ્રસન્નતા પોતે એ શક્તિની ઉત્પાદિકા પણ છે મનુષ્ય જેટલો પ્રસન્ન રહે છે

અંત કંઈના સત્ય છે. એ તાત્કાલી-એ પાંખુ તેઓ પોતાની બુદ્ધિવડે કરી શકે છે ૧૧૩

કેટલીક વાર આપણે ખીજની દાક્ષિણ્યતા ગણવી પડે છે અને તેથી કરીને આપણા મનને અણગમતું ઠામ કરવાની ફરજ પડે છે ધાર્મિક અને સસારી ઉત્તમ કાર્યમાં પ્રેરણા હોય તો જ દાક્ષિણ્યતા સાચવવી અને તેનું જ નામ દાક્ષિણ્યતા કહેવાય છે ૧૧૪

યથાર્થ પ્રશ્નચારી બનવા માટે સૌ પહેલા સંયમ સૂત્રથી કઠોર તત્ત્વ-નિયમો પાળતાં શીખવું જોઈએ, સ્ત્રીઓનાં નામ અને ગધથી તો દૂર રહેવું જ જોઈએ, એટલું જ નહિ પણ સ્ત્રીઓની સાથે સસર્ગ ગળનાગ ગૂંહચોના સહવાસથી પણ ત્યાગી-પ્રશ્નચારીઓએ દૂર રહેવું જોઈએ ૧૧૫

તેટલું આધ્યાત્મિક બળ તેનું વધે છે એટલું જ નહિ પણ તે પોતાની શારીરિક શક્તિ પણ વધારે છે. મન પ્રસન્ન રહેવાથી શરીરની અમૃત પેદા કરનારી અધિષ્ઠા પોતાનું કાર્ય સારી રીતે કરે છે અને શરીરમાં એ પદાર્થોનો પ્રવાહ ચાલુ ગમે છે કે જેનાથી શરીર અક્ષય બની રહે છે તેમજ વધે છે, પ્રસન્નચિત્ત મનુષ્ય લાગ્યે જ રોગી હશે

પ્રસન્નતા માનસિક તપથી પ્રાપ્ત કરી શકાય છે બાળકની પ્રસન્નતા પ્રકૃતિ છે પરંતુ તેની પ્રસન્નતાનો ભગ સહજ વાગ્માં થાય છે પ્રૌઢ મનુષ્યની પ્રસન્નતા પુરુષાર્થથી ઉપલબ્ધ થાય છે તે સાધનાવડે આવે છે ખરી પ્રસન્નતા પ્રતિજ્ઞા પરિસ્થિતિઓથી નષ્ટ નથી થતી પ્રૌઢ લોકોની પ્રસન્નતા જ વાસ્તવિક પ્રસન્નતા છે, કેમકે તે સ્થાયી રહે છે એવી પ્રસન્નતા આપણે સર્વે મેળવી શકીએ છીએ તેને માટે આપણે આધ્યાત્મિક શક્તિ વધાવવી પડશે

જેમ લોગનની એક જ વસ્તુ બે ભિન્ન ભિન્ન પાત્રોમાં મૂકવાથી તેના સ્વાદમાં ફેરફાર પડતો નથી, તેમ ભાષાના લેહો અનેક હોવા છતાં તેથી કરીને અર્થમાં ફેરફાર પડતો નથી ૧૧૬

ભાષા ગમે તે હોય, પરંતુ જેમાં અધ્યાત્મ નિરૂપણનો વિષય હોય અને અનુભવનો ગ્રસ લગેલો હોય તો તેને સંસ્કૃત કરતા પણ ગભીર સમજવી જોઈએ ૧૧૭

હર્ષવિદગ્ધ, ઈર્ષાળુ મનુષ્ય અન્યના સત્ય લખાણને અસત્ય-વિપરીત દૃષ્ટિથી જુએ છે, એનામાં દૃષ્ટિલેહનો ત્યાગ નહિ થયેલો હોઈ સત્ય વસ્તુ પ્રત્યે પ્રેમશૂન્યતા હોય છે. ૧૧૮

(ચાલુ)

આધ્યાત્મિક શક્તિની વૃદ્ધિ તે શક્તિ વધારવાના ઉપાયો લેવાથી થઇ શકે છે. જેવી રીતે શરીરની શક્તિ સ્વાસ્થ્ય સંબંધી નિયમોનું પાલન કરવાથી વધી શકે છે તેવી રીતે મનની શક્તિ પણ આધ્યાત્મિક જીવન સંબંધી નિયમોના પાલનથી વધે છે. સંસારના સર્વ ધર્મ ગ્રંથોએ આધ્યાત્મિક શક્તિ વધારવાના ઉપાય બતાવ્યા છે. ભારતવાસીઓએ તો એ વિષયનું એક વિજ્ઞાન જ બનાવ્યું છે.

આધ્યાત્મિક શક્તિના સંચયના ચાર ઉપાય યોગવસિષ્ઠકારે બતાવ્યા છે. શમ, સત્સંગ, સંતોષ અને વિચાર. મનનું અનેક પ્રકારે નિયમન કરવું તે શમ છે; સાત્ત્વિક ઉપવાસ, ઈન્દ્રિયનિયંત્રણ વગેરે શમના જ અંતર્ગત છે. સત્સંગથી કુવૃત્તિઓ નિવૃત્ત થાય છે અને સુપ્રવૃત્તિઓ સળગી બને છે તથા અનેક પ્રકારના સદ્વિચાર મનમાં આવે છે, જે આપણા મનને કાળૂમાં લાવવામાં મદદ કરે છે. બીજા મનુષ્યોનું આધ્યાત્મિક બળ આપણને શુભરૂપે સહાય કરે છે અને જ્ઞાન તરફ આપણી રુચિ વધારે છે. સંતોષથી આપણી શક્તિઓનો અપવ્યય અટકે છે. વિચારદ્વારા આપણે સારું પરાણ, સત્ય-અસત્ય બંણીએ છીએ. માણસ પોતાના વિચારદ્વારા પોતાની જાતને જાણે લાવીને પરમપદ પ્રાપ્ત કરે છે. પશુઓ અને બાળકોમાં વિચાર કરવાની યોગ્યતા નહિ હોવાથી તેઓ પરમપદની પ્રાપ્તિ નથી કરી શકતા.

એક જ શબ્દમાં આધ્યાત્મિક ઉત્તતિનો ઉપાય બતાવવામાં આવે તો એટલું જ કહેવું પૂરતું છે કે સાંસારિક વિષયો તરફ જતાં મનને રોકવાથી આધ્યાત્મિક શક્તિ વધે છે અને સાંસારિક વિષયો તરફ રોકટોક વગર તેને જવા દેવાથી તેની શક્તિ ઘટે છે.

ભગવદ્ગીતામાં કહ્યું છે કે—

ધ્યાયતો વિષયાન્ પુન્સઃ સંગસ્તેષ્વજાયતે ।
સંગાત્ સંજાયતે કામઃ કામાત્ ક્રોધોઽભિજાયતે ॥
ક્રોધાત્ મબતિ સંમોહઃ સંમોહાત્ સ્મૃતિ ચિન્નમઃ ।
સ્મૃતિચ્છેદાત્ વુદ્ધિ નાશો વુદ્ધિનાશાત્ પ્રણયતિ ॥

અર્થાત્ વિષયોમાં રમણ કરવું એજ મનુષ્યને માટે ઘાતક છે. એવા પ્રત્યેક વિષયને મનથી દૂર રાખવો જોઈએ કે જે પ્રસન્નતામાં બાધક હોય છે. આપણા નુકસાન ઉપર લાંબો વખત વિચાર નહિ કરવો જોઈએ. નુકસાનની ભાવના પ્રસન્નતાનો નાશ કરે છે. એનાથી આપણી આધ્યાત્મિક શક્તિનો પણ હાસ થાય છે. સઘળા પ્રકારની ઘટનાઓની સારી બાબત પર વિચાર કરવાથી મનની પ્રસન્નતા જળવાઈ રહે છે. સંસારની દરેક ઘટનાને બે બાબત હોય છે. જે મનુષ્યનું મન ઘટનાની ખરાબ બાબત તરફ જાય છે તે પોતાની પ્રસન્નતા પોતાના હાથે જ નષ્ટ કરે છે. એથી જીવંત જેનું મન સારી બાબત તરફ ઢળે છે તે પોતાની પ્રસન્નતા જાળવી રાખે છે. પ્રત્યેક પ્રકારની હાનિથી માણસને કાંઈને કાંઈ લાલ થાય છે. જ. અને પ્રત્યેક લાલથી કાંઈને કાંઈ હાનિ થાય છે. હાનિકારક ઘટનાઓનાં લાલને શોધવા નીકળવું એ બુદ્ધિમાનોનું કામ છે. કોઈ વખત લાલ પ્રત્યક્ષ જોવામાં ન આવે તો એમ સમજવું કે લાલ તત્કાળ અપ્રત્યક્ષ છે, પણ પાછળથી પ્રત્યક્ષ થશે.

પ્રસન્નતા એક સંક્રામક પદાર્થ છે. જેવી રીતે રોગ સંક્રામક હોય છે તેવી રીતે સ્વાસ્થ્ય પણ સંક્રામક હોય છે. રોગી માણસ પોતાના રોગનો પ્રચાર આસપાસ રહેનારમાં કરે છે, તેવી જ રીતે સ્વસ્થ મનુષ્યને જોઈને બીજા લોકો પણ સ્વસ્થતાનો અનુભવ કરવા લાગે છે. પ્રસન્નતાની પણ એ જ સ્થિતિ છે. માનસિક વિકાર જેટલા સંક્રામક હોય છે તેટલા શારીરિક વિકાર નથી હોતા. એક રોગી મનુષ્યને જોઈને બીજા કોઈ પણ માણસ તુરત જ રોગી નથી

ખની જતો, પણ એક દુખી મનુષ્યને જોઇને ખીજનું હૃદય પણ દુખથી ભરાઈ જાય છે એવી જ રીતે પ્રસન્નચિત્ત અથવા હસતા લોકોના સમાજમાં જઇને આપણે પણ પ્રસન્ન થઈએ છીએ અને હસવા લાગીએ છીએ.

આ રીતે આપણે જોઈએ છીએ કે માણસ પોતે જ પ્રસન્ન રહીને અનાયાસે પરોપકાર કરે છે અને જિજ્ઞાસુ લેખક સ્ટીવન્સન કહે છે કે પ્રસન્નચિત્ત મનુષ્યને મળવું એ પાસ પાઉંડની નોટ મેળવવા કરતા વધારે લાભદાયક છે (A happy man or a woman is a better thing to meet than a five pound note) માણસ જે કાર્ય પ્રસન્નચિત્તે કરે છે તેનાથી ખીજને વાસ્તવિક લાભ થાય છે વારંવાર ચિદાઇને ક્રૈલા કામથી કશો લાભ થતો નથી કોઈ માણસ કંઈવાતે મને દાન આપે છે તો એ દાનથી એવું કશું કંઈયણ નથી થતું પ્રસન્નતાપૂર્વક આપેલું દાન જ જાને પક્ષનું કંઈયણ કરે છે પ્રસન્નતાપૂર્વક કરેલું કાર્ય ત્રુટિ વગરનું રહે છે એવું કોઈ કાર્ય કરતી વખતે ભૂલ થઈ જાય છે તો તે તુરંત જ દેખાઈ આવે છે કિંતુ અપ્રસન્નતાની અવસ્થામાં કરેલાં કાર્યમાં એવી અનેક ત્રુટિઓ રહી જાય છે જે આપણને કામ કરતી વખતે નજરે પડતી નથી માણસે પોતાના માથે એટલી જ જવાબદારી લેવી જોઈએ જે તે પ્રસન્નતાપૂર્વક ઉઠાવી શકે.

અપ્રસન્નતા શારીરિક તેમજ આધ્યાત્મિક શક્તિઓનો હાસ કરે છે નિગાયાવાદી પુરુષ હમેશા આત્મઘાત કરે છે એવી રીતે કોઈ માણસ પણ પોતાની સઘળી માનસિક શક્તિનો નાશ કરે છે એવા માણસના શરીર પણ રોગ-ગ્રસ્ત રહે છે તેઓ થોડા સમયમાં જ પોતાની જીવન-યાત્રા પૂરી કરે છે નિરાશ તવા કોઈ મનુષ્યને માટે ઘાતક છે, એ જાનેને જાઠ

મગધ છે કોઈનું લક્ષ્ય ખીજનો વિનાશ કરવાનું છે અને નિરાશાનું લક્ષ્ય આત્મવિનાશ કરવાનું છે કોઈ અસુક અમય બાદ નિરાશામાં જ પરિવર્તે છે.

દરેક મનુષ્યે પોતાની જાતને હમેશા એવા વાતાવરણમાં ગળવી ઘટે કે જ્યાં તેના મનની પ્રસન્નતા નષ્ટ ન થાય કોઈ, નિગાયાવાદી, નિદા કરનાર તથા ધર્મીઓ લોકોથી દૂર રહેવું જોઈએ ત્યાંથી તથા પરોપકારી પુરુષોનો સંપર્ક વધારવો જોઈએ એવા પુરુષોનો સત્ત્વ શક્ય ન હોય તો તેઓના વિચારોનું મનન કરવામાં આપણે સમય ગાળવો જોઈએ સદાચારી પુરુષોના વિચારો પુસ્તકમાંથી મળી આવે છે આપણે કોઈ મહાપુરુષના વિચારો કોઈ પુસ્તક દ્વારા જાણીએ છીએ ત્યારે આપણને તેના સત્ત્વનો જ લાભ થાય છે મહાત્મા પુરુષો હમેશા પ્રસન્નચિત્ત રહે છે અને પોતાની માનસિક અવસ્થાનો પ્રભાવ ખીજ ઉપર અનાયાસે જ પાડે છે.

ભૂખ્યો માણસ પ્રસન્નચિત્ત નથી રહી શકતો પ્રસન્નતા હુધા-શાતિની પરિચારિકા છે તે પૂર્ણતાના અતુલવતું પરિણામ છે એટલા માટે જે મનુષ્ય અનેક પ્રકારના પદાર્થો ઇચ્છ્યા કરે છે તે કદાપિ પ્રસન્નચિત્ત નથી રહી શકતો મનની ભૂખ શાત કર્યા વગર પ્રસન્નતા નથી આવતી એ ભૂખ શરીરની ભૂખ જેવી નથી. શારીરિક ભૂખ ભોજનની પ્રાપ્તિથી શાત થાય છે, મનની ભૂખ વિષયો પ્રાપ્ત થવાથી વધે છે એ તો જ્ઞાનવૈરાગ્યથી જ શાત થાય છે જ્યાં સુધી મન લટક્યા કરે છે ત્યાં સુધી પ્રસન્નતાના દર્શન નથી થતા જ્યારે મન આત્મનો રમણ કરવા લાગે છે ત્યારે તેવી સ્વાભાવિક પ્રસન્નતા પ્રકટ થાય છે.

૬ જૈન મુનિઓ ગુજરાતી સાહિત્યના આઘસૂટાઓ છે ૬

લેખક : દુર્ગારશી ધરમશી સંપટ.

અપભ્રંશ ભાષામાંથી ગુજરાતી ભાષાની ઉત્પત્તિ થઈ છે. અપભ્રંશ ભાષાનું સાહિત્ય હમણાં જે મળે છે તે લગભગ સર્વે જૈન વિકાન મુનિઓની કૃતિ છે. ગુજરાતી ભાષાના મૂળ ઉત્પાદકો આમ જૈનોના મુનિઓ છે. જૈન મુનિઓએ માગધી, સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને અપભ્રંશ ભાષાના સાહિત્યની જે સેવા કરી છે તે અમૂલ્ય છે. ગુજરાતમાં જૌદ્ધધર્મ ખૂબ ફેલાયો હતો. તેના હબરો મઠોના અવશેષોનો પત્તો મળે છે; પરંતુ જૌદ્ધ સાધુએ ગુજરાતી ભાષાની કાંઈ સેવા કર્યાના ચિન્હો મળ્યા નથી—અપભ્રંશ ભાષામાં પણ એમણે કાંઈ લખ્યું હોય એવા સાધનો પ્રાપ્ત થયા નથી. સેંકડો વરસોના એમના ગુજરાતના સાહિત્યના અસ્તિત્વ માટેના કાંઈપણ વારસો ગુજરાતીઓને માટે યુદ્ધિસ્થ સાધુઓ આપી ગયા નથી. ગુજરાતમાં બ્રાહ્મણ-ધર્મ જૌદ્ધ ધર્મ પહેલાં પ્રબળ હતો; પરંતુ ગુજરાતી બ્રાહ્મણોએ પણ ગુજરાતી ભાષાના ઉત્પત્તિ કાળમાં કાંઈ નાણુવાળેગ ફાળો આપ્યો નથી તેમ અપભ્રંશ ભાષાની સેવા પણ કરી નથી. આ ભાષાઓના ઉત્પત્તિકાળમાં નાના કોમળ છોકરાનું સંભાળપૂર્વક પોષણ કરવાનું કામ ગુજરાતના જૌદ્ધ ધર્મીઓ કે બ્રાહ્મણ ધર્મીઓને ફાળે જતું નથી. પરંતુ વીતરાગ અને ભવ્ય ધાર્મિક આધ્યાત્મિકતાથી ગ્રેસાઈને જૈન મુનિઓએ આ મહાન કાર્ય ઉપાડ્યું. એમણે સોલાંકીઓની મહત્તા વધારી, એમણે અપભ્રંશને દીપાવી ગુજરાતી ભાષાના પાયાનું શરૂઆતનું સુંદર કામ પણ જૈન મુનિઓએ ત્યાગવૃત્તિથી અને ફળની

આશા વગર કર્યું છે. નરસિંહ મહેતા, ભાલણ અને પ્રેમાનંદ મહાકવિએ આ મજબૂત પાયા ઉપર સુંદર દીવાલો બનાવી હતી. ગુજરાતી ભાષાના મૂળરૂપ અપભ્રંશ ભાષાની અક્ષર સેવાની શરૂઆત કરનાર જૈન મુનિઓ હતાં. જ્યોતિર્ધર હેમાચાર્યે અપભ્રંશની ઉચ્ચતાના સંજ્ઞક શ્રેષ્ઠ ઉન્નતિકાર હતા; પરંતુ એમના પહેલાં પણ અપભ્રંશ ભાષાનું નળણું સાહિત્ય બીજા જૈન મુનિઓનું બનાવેલું હતું. ઈ. સ. દસમાથી અગિયારમાં શતકથી તે જૌદ્ધમાં શતક સુધીના ગુજરાતી ભાષાના ૩૦૦-૪૦૦ વરસોના પ્રથમ યુગના ચિત્રમાં માત્ર જૈન સાધુઓની જ મૂર્તિઓના દર્શન થાય છે.

જ્યોતિર્ધર હેમાચાર્ય સંમર્થ વિકાન અને પ્રથમ કોટીના વ્યાકરણશાસ્ત્રી છે. એમણે સાહિત્યના દરેક અંગો કેળવ્યા છે. આ પ્રાચીન ગુજરાતી વ્યાકરણના આદિ પ્રવર્તક અને પ્રાકૃત ભાષાઓના વિકાસનો સમય ઈ. સ. ૧૦૮૮થી ૧૧૭૨નો હતો. ગુજરાત એ સમયે ઉન્નતિના શિખરે હતું. સમ્રાટો સિદ્ધરાજ જયસિંહ અને કુમારપાળનો એ ઝળહળતો સમય હતો. એના અપભ્રંશ ખંડમાં જે નમુનાઓ આપવામાં આવ્યા છે તે સર્વે અગિયારમી અને બારમી સદીના લોકોની સાધારણ બોલવાની ભાષાના છે. એ નમુનાઓની અથવા દષ્ટાંતોની મોટી હારમાળા શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે આપી છે. એ ઉપરથી અપભ્રંશ સાહિત્ય એમના સમયમાં અસ્તિત્વમાં હતું તેને એમણે ઓપ આપ્યો જણાય છે.

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યના દષ્ટાંતોથી જણાય છે

કે ગુજરાતી / સાહિત્યનો પ્રારંભકાળ એમના સમયની પહેલા એટલે દશમા-અગિયારમા શતકથી પણ પહેલાનો છે પાટણના જૈન સાહિત્યલકારમાં શ્રી હેમાચાર્યના પહેલાનું ઘણું સાહિત્ય મળી આવ્યું છે, પરંતુ હજી સુધી એ સાહિત્ય ગુજરાતી પ્રજા પાસે સુવ્યવસ્થાપૂર્વક સુકાયું નથી. એ મોટી દિલ-ગીરીની વાત છે સમર્થ વિદ્વાનોએ આ સાહિત્ય સંપૂર્ણ વિવેચન સાથે પ્રસિદ્ધ કરવું જોઈએ જૈન વિદ્વાનો તમે કેટલો સમય સુધુસિ ભોગવશો 'જો કે ડૉ નેકોળી અને ગાયકવાડ ઓરિએન્ટલ સિરિઝમાં કેટલીક સારી કૃતિઓ પ્રસિદ્ધ થઈ છે

ગુજરાતમાં તે સમયે દિગંબર જૈન સંપ્રદાય સારી પેઠે પ્રવર્તેલા હશે એમ લાગે છે કારણ કે અપભ્રંશ ભાષાની પ્રાચીનકાળની કૃતિઓ દિગંબર સાધુવરોની બનાવેલી મળે છે. ડૉ નેકોળીએ જર્મનીમાં ઇ સ ૧૯૧૮માં દિગંબરી કવિ સ્વયંભૂદેવ અને તેના પુત્ર ત્રિભુવન સ્વયંભૂદેવના ગ્રંથોના હરિવંશ પુરાણ અને પઠિત ચરિત્ર પ્રમિદ્ધ કર્યા છે તે સિવાય ધનપાળ કવિ (દસમી સદી) લલિતસયત રચ્યું છે 'એ પછી મહાકવિ ધવળે ૧૮૦૦૦ શ્લોકોનો મહાન ગ્રંથ હરિવંશ પુરાણ દસમી સદીમાં બનાવ્યો છે તેમાં સમર્થ યુગપુરુષો શ્રી મહાવીરસ્વામી અને શ્રી નેમિતાથ સ્વામીની કથાઓ મહાભારતની કથા સાથે મિશ્ર કરી વણાટ કર્યું છે

શ્રી ચીમનલાલ દલાલે સુરતની સાહિત્ય પરિષદમાં જે લેખ મૂક્યો હતો તે પ્રમાણે પાટણના જૈનલકારમાં અનેક રત્નો પડ્યા છે કેટલાક શોધાયા છે, ખાસી સ શોધન માગી રહ્યા છે નીચેના અપભ્રંશના કાવ્યો ઉપ લેખ કરાયા છે

૧ મહેશ્વરચૂરિએ (સ્વેતાંબર) ૧૧ મી સદીમાં સયમમજરી રચી

૨ પૃથ્વીવલ્લભ મુજ અને મહાવિદ્વાન ભોજરાજના કવિ ધનપાળે મહાવીરસાહજી નાનું કાવ્ય રચ્યું.

૩ દિગંબર મહાકવિ પુષ્પદતે તિસદ્ધિ મહા-પુરિસ ગુણલકાર અથવા મહાપુરાણ (૧૩૦૦૦ શ્લોકો), યશોધર ચરિત્ર ચાર સંધિમાં અને નાગકુમાર ચરિત્ર નવ સંધિમાં રચ્યા સંધિ એટલે અધ્યાય અપભ્રંશ સાહિત્યમાં કહેવાય છે

૪ શ્રી ચદ્રમુનિએ રાયક ઉપદેશપૂર્ણ કથાઓના સગદરૂપ કથાકોશ ૫૩ સંધિઓમાં રચ્યો આ ગ્રંથ સોલકીવંશના આદ્યનૃપતિ મૂળરાજ દેવના સમયમાં એના મંત્રિ સંજયના પુત્ર કૃષ્ણ માટે રચાયાની એમાં નોંધ છે ૫ સાગરદત્તે જળસ્વામીચરિત સ ૧૦૭૬-માં રચ્યું જણાય છે

૬ એ ૭ સમય લગભગ પદ્મકીર્તિએ ૧૮ સંધિવાળું પાર્શ્વપુરાણ રચ્યું હતું

૭ નયનન્દિએ બાગ સંધિમાં સુદર્શન ચરિત્ર આરાધના ૧૧૪ સંધિમાં રચ્યા જણાય છે ૮ કનકામરે કરકડુ ચરિત્ર દશ સંધિમાં રચ્યું

આ સર્વે અપભ્રંશ ભાષામાં રચાયા છે ટીપણ અને ટીકાની મદદ વગર આવજાની ગુજરાતી પ્રજા, અપભ્રંશ ભાષા સમજી શકે તેમ નથી શબ્દો, ઉચ્ચાર, જોડણીમાં ઘણા પરિવર્તનો થયા છે આ અગિયારમી સદી સુધીનું સર્વે સાહિત્ય જૈન મુનિઓનું ગ્રંથ છે જૈન વિદ્વાનો એનું પરિશીલન કરે એવી વિનંતિ છે એ અમૂલ્ય સાહિત્યમાં ધર્મકથા અને લોક-કથાઓ છે જૈન સાધુઓ વિદ્યાની સેવા પર પરાધી બાહુ કરતા આવ્યા છે પોતાના ધર્મના નિયમો સખ્તાઈથી પાળતા આ સાધુઓએ લોકોની તે સમયે બેલાલી ભાષાનો ઉદ્ધાર કર્યો હતો હવે ક્યારેક બારમાં સૈકાના અને પછીના અપભ્રંશ કાવ્યો વિશે લખજી

સમય માં પમાણ ।

(ગતિક ૫૪ ૧૪૧ થી શરુ)

❧

‘ રાજ્યાભિષેક અને યુગલીકો ’

લેખક : મોહનલાલ દીપચંદ શાસ્ત્રી

અહા ! આ પ્રદેશ કેટલો મનોહર લાગે છે ! એક તરફ હરિયાણી વનરાજી અને એ સામે ગંભીરતાપૂર્વક વહન કરતી જળપૂર્ણ સરિતા મળી પ્રદેશને કોઈ અનેાએ સ્વાંગ સળવી રહ્યાં છે. પ્રાતઃકાળના સોનેરી કિરણો હજુ પ્રખર ઉજ્જ્વલતાને ધારણ નથી કરતા એટલે એ પણ કુદરતના આંગણે પથરાયેલા આ અવર્ણીય આનંદને લૂંટવામાં સાથે જ ઉત્તેજના અર્પી રહ્યાં છે. આવો, આવો, આજના મંગલિક દિને, નદી કાંઠાની પેલી સપાટ ભૂમિપર ઝેસી, ધરતી ખોળે વિસ્તરેલી આ શોભા નીરખીએ અને માર્ગ કાપતાં લાગેલ પરિશ્રમનો બદલો થોડા વિશ્રાન્તિદ્વારા વાળી લઈએ.

ટોળીના આગેવાનની કણ્ઠપ્રિય વાણી સાંભળી સૌ યુગલિકો એ તરફ વળ્યા. સરિતાના કાંઠાની રેતી પર નિરાંતથી ગોઠવાઈ ગયા. પોતે આ તરફ કયા હેતુથી આવી આવ્યા છે તે વાત ઘડીભર વીસરી ગયા.

સાની પુરુષો સાચું જ કહી ગયા છે કે પ્રમાદનો કોઈ દિ’ પણ ભરોસો ન કરવો. એ અવશ્ય એવો છે કે કિનારે આવેલાં નાવને પણ ભરદરિયે કેટલીક વાર ધકેલી દે છે. આમ તો પ્રમાદ એટલે લીલ, આળસ કે વિલંબ એવા એ શબ્દના અર્થ થાય છે, છતાં હીઈંદશીં તીર્થ કરદેવે એને પાંચ મથાળા હેઠળ વહેંચી દીધો છે.

મદ-વિષય-કપાય-નિદ્રા અને વિકથારૂપ એના મુખ્ય પ્રકાર છે અને એ દરેકના અવાંતર લેહો પણ ઠીક સંજ્યામાં થતાં હોઈ સમજવા

જોવા છે. એ સર્વતું યથાર્થ સ્વરૂપ બરાબર ખ્યાલમાં આવે ત્યારે જ પ્રભુશ્રી મહાવીર દેવનું, પ્રથમ ગણધર મહારાજ શ્રી ગૌતમસ્વામીને ઉદેશી કહેવામાં આવેલ વાક્ય—

‘ સમય માં પમાણ ’ અર્થાત્ ‘ ક્ષણમાત્રનો પ્રમાદ ન કરીશ ’ કેટલું કિમતી છે એનું સાચું રહસ્ય અવધારી શકાય.

૧. મદ એટલે ગર્વ કે અભિમાન-પ્રાપ્ત થયેલ અસુક શક્તિ માટે ઊંચુ માથું રાખવાની વૃત્તિ અથવા તો એ અંગે પતરાજી કરવાની ટેવ. ભતિ, કુળ, બળ, રૂપ, તપ, રિદ્ધિ, વિદ્યા અને ઐશ્વર્ય એ મદના આઠ લેહ છે. એ અંગે બીજા લેહો પણ પાડી શકાય. મુખ્ય આશય તો એ છે કે ઉપરોક્ત આઠ પ્રકારની વસ્તુઓ ઊંચા પ્રકારની આત્માને પ્રાપ્ત થઈ હોય તો સમજવાનું એ છે કે પૂર્વભવમાં એ પ્રાપ્ત થવામાં નિમિત્ત કારણ સમી સામગ્રી આત્માએ એકત્ર કરી હશે. આજે પણ આત્મા ધારે તો આગામી કાળ માટે એને શાશ્વત બનાવી શકે અથવા એથી પણ અધિક મેળવવાના ચોક્કા ગોઠવી શકે. આત્મામાં અનંત શક્તિ અવરાયેલી પડી છે અને આવરણો દૂર કરી એ શક્તિને કામ કરતી કરી દેવાનો અભ્યાસ સતત ચાલુ રાખવાનો છે. એટલે પોતાને પ્રાપ્ત થયેલ સામગ્રીના શ્રેષ્ઠત્વનો ગર્વ નકામો છે અને અન્યને એવા પ્રકારની ઊણપ કે તંગાશ જોવામાં આવે તો એ અંગે તિરસ્કાર કરવો કે મુખ મરડવું એ પણ એટલું જ ત્યાજ્ય છે. એ પાછળ કર્મરાજની વિચિત્રતા સિવાય બીજું કંઈ જ નથી

એમ અવધારવું અને અભિમાન કે શુભાંશી આધાર રહેવું એ જ એ સુરક્ષિત માર્ગ છે

હરિકેશી નામા દિજે વર્ણ ઉત્તમતાનું અભિમાન કર્યું તો ખીજા લવમા અડાળ જાતિમા જન્મવું પડ્યું । મરીચિકુમારે કુલીનતા પાછળ નૃત્ય કર્યું તો એની પછીના લવમા તુલ્ય, હલકા કુલમા જન્મ લેવાની શ્રેણી શરૂ થઈ અને તે ઠેઠ તીર્થ કર લવમા પણ અમકારે જતાવી ગઈ । સુદીના જોરે કોઠાના વૃક્ષને ભૂમિ ભેંસ કરનાર બળવાન વિશ્વભૂતિ રાજકુમાર ગાયના ધક્કાથી ધરતી પર પડી ગયા । રૂપને ગર્વ કરનાર ચક્રવર્તી સનતકુમારની સુવર્ણ સમી નિર્મળ કાયા સદૃશ જ તુલ્યોથી ખદબદી ઊઠી. તપકરણીના અભિમાની સાધુ એવા ભૂખાળવા અવતર્યા કે પ્રાતઃકાળમા જઠરાગ્નિ તીવ્રતા પકડે અને પેટમા કંઈ નાખે ત્યારે જ શાન્ત પડે અર્થાત્ તપનો અતગચ પામ્યા ! મદિદિના ગર્વધારી દર્શાણદેશનો સ્વામી શકે-દ્રની સ પત્તિ નિહાળતા જ ઠરી ગયો । વિદ્યા દેખાડવાના મોહમા પડેલા કામવિજેતા મુનિ-રાજ સ્થૂલભદ્રજી ચૌદપૂર્વના સ પૂર્ણ જ્ઞાનથી વચ્ચિત રહ્યા ! અને લોભી-એર્વૈર્ધપિપાસુ એવા સુભૂમ અકીને છ ખડ ધરતીથી સતોષ ન થતા ઘાતકીજ હને પ્રદેશ સાધવા નીકળ્યો હતો તે ન ભોગવી શક્યો અને નવું ન મેળવી શક્યો નીર અને તીર-ઉભયથી બદ જેવી દશા સાપડી લવણસસુદ્રમા પોતાના જ સેવકો દ્વારા પડતો સુકાયો કર્મવિપાક ભોગવવા ગયો સાતમી નરકે । અકેક મદ આ જાતના રૂળને આપનાર હોય ત્યા જેનામા એથી અધિક લરાઈ બેઠા હોય તેનું તો કહેવું જ શું ? અમો જિજ્ઞાસુ તમો નીચા કિંવા પીશા-દશા અથવા તો ઝોમવાળ-પોરવાડ વચ્ચે આતરા રચનારા માનવીઓ આ વાત વિચારે અને અધારે અથડાવાનું માડી વાળે. ઝોત્ર કે કુળ

અથવા આઠમાહેનો અન્ય કોઈ-ગમે તે એક વા અધિક 'મદ' હોવાથી ત્યાજ્ય છે એના પડ-છાયે ઊભવામા પણ મહાપાપ છે પ્રમાદનો માત્ર એક પાયાની જ્યા આવી વિલક્ષણતા દષ્ટિગોચર થાય છે એના પતારે પડ્યા તો મો એ પૂરા જેવી વાત છે ત્યા ખીજા વિષય વિભાગની વાત આગળ પર રાખી ચાલુ વાર્તા પ્રવાહના યુગલિકો સરિતા કાઠે શુ કરી રહ્યા છે એ પ્રતિ મોટ માહીએ.

તેઓ આવ્યા છે નહીનું પવિત્ર જળ લેવા. છેલ્લા કુલક નાભિ મહારાજે સ્વપુત્ર ઋષભને યુગલિકોના રાજ થવાની અનુજ્ઞા આપી દીધી છે એ ઋષભકુમારે ગિયાયેલા કદવવૃક્ષો પછી લુધા-પિપાસા આદિના ત્વોથી પીડાયેલા યુગ લિકોને જીવન જીવવાના માર્ગો દાખવ્યા છે માનવતાના યોધાપાઠ પઢાવ્યા છે કુદરતે પ્રગટા-વેલ વારસાને કેવી રીતે નિર્બાહમા ઉપયોગી બનાવવો એ શીખવ્યું છે એટલે કુમાર પ્રતિ યુગલિકોની અસીમ પ્રીતિ છે રાજવી તરીકે અભિષેક કરવા સારુ પોતાના આગેવાનોની પ્રેરણાથી તેઓ જળ લેવા દોડ્યા આવ્યા છે હૃદયમા જળ લઈ પાછા ફરવાની પ્રબળ ઉત્કંઠા બગતી પડી છે, છતા આખરે તો હતા માનવ કુદરતને અનેરો સીનો નીરખી રગમા પડ્યા આરામની ભૂખ લાગતા પ્રમાદવશ જન્યા ! સમયનું લક્ષ્ય ચૂક્યા રાજ્યાભિષેકનું સુદૃઢ વહી ગયાનો ખ્યાલ ન રહ્યો !

દેવલોકના દેવો તો આવ્યા હતા, પણ તેમનો સ્વામી ખુદ શરીરપતિ પોતે આવી ચૂક્યો હતો રાજ્યાભિષેકની બંધી તૈયારીઓ પૂર્ણતાના ઝિંદુને સ્પર્શી રહી હતી કેવળ જળ માટે ગયેલા યુગલિકોની રાહ જોવાતી હતી કાંજે કાંજે કિ મતી હતી, કેમકે સુદૃઢ વીતવા માડ્યું હતું વિલંબ અસહ્ય બન્યો. દેવોએ પોતે આજેલા જળથી કુમાર ઋષભને સ્નાન

વિશ્વધર્મ બનવા યોગ્ય જૈન ધર્મ

લેખક:—રા. રા. વકીલ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ, ખી. એ., એલએલ. ખી. સાદરા.

સુબંધુ ખાતેની શ્રી આત્માનંદ જૈન સભાના માનદ્ મંત્રી શ્રીયુત મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસીના સસ્તેય આમંત્રણને માન આપી, ખાસ દીપોત્સવી અંક પ્રકટ કરવાના તેમના પ્રયત્ન ઉત્સાહમાં યથાશક્તિ વૃદ્ધિ કરવાની તકને જતી કરવાનું યોગ્ય લાગતું નથી.

ખાસ અંક માટેના લેખના વિષયની પસંદગી એવી થયેલ છે કે તેને પૂરેપૂરો ઇન્સાફ આપવા માટે મારા જેવા સામાન્ય લેખકની મર્યાદિત શક્તિને પણ સંકેત્ય અનુભવવો પડે તેમ છે છતાં પણ સમય-સ્થળ વગેરેની મર્યાદાનો બરાબર ખ્યાલ રાખી બનતા સુધી પસંદ કરેલ વિષયની પુષ્ટિ માટે સુખ્ય સુખ્ય મુદ્દાઓ આગળ દરી, તેની સવિસ્તર ચર્ચા અન્ય કોઈ પ્રસંગ માટે મુલતવી રાખી તેમજ આવા

મહત્વના વિષયની વિદ્વદ્ લોગ્ય ચર્ચા માટે શાસ્ત્રવિશારદ, સાક્ષર અને સિદ્ધહસ્ત લેખકો તરફ અંગૂલીનિર્દેશ કરી આગળ વધવાનું યોગ્ય ધારું છું.

પ્રત્યેક વિષયમાં આગળ વધતા આધુનિક વૈજ્ઞાનિક જમાનામાં જ્ઞાનયુગના ઉદ્યોત અને ઉત્તરવલ પ્રકાશ પાડતા સમયમાં, જગતભરની સર્વ પ્રબળો વચ્ચે વ્યાપારવિષયક સંસર્ગ-સંપર્ક અને સંકલનાના સાધનોની વિપુલતામાં વૃદ્ધિ થતી જાય છે. તેવા વળતમાં જમીન રસ્તો, દરિયામાર્ગો અને હવામાર્ગો વધતા જતા સાધનોની વીપુલતાનો હાલના લયંકર વિશ્વયુદ્ધની ત્રાસજન્ય સંહારક્રતામાં પૂરેપૂરો દુરુપયોગ થઈ રહેલ છે. તેવા કાળમાં, જગતભરના મનુષ્યોના કલ્યાણ અર્થે, વિશ્વબંધુત્વની

કરણ્યુ અને સુદર વચ્ચેથી અને કિમતી અલંકારોથી દેહ વિવૃપિત થયો. સિંહાસન પર કુમારે બેઠક પણ લીધી. ત્યાં તો હરણીયાની દ્રાણે દોરતા આવી રહેલા યુગલિકો દેખાયા અને જ્ઞેનજ્ઞેતામાં આવી બાડા થયા. પોતાનું કર્તવ્ય દેવોએ પતાવેલું જોયું. અંતર ધવાયું પણ એની જવાબદારીનું ભાન થતાં જ સુખી આગળ આવ્યો નહીં સાદે બોલ્યો.

ભાર્મણો, કુમારના શાયુગારને ઉતારવાની નજર નહીં. કેવળ પગના અંશુકે જળનો અભિ-પેક કરે અને સુદૃષ્ટ અનુસાર કાર્યસિદ્ધિ કરવામાં સાધવાન બનો !

નહતો પ્રમાદે શુભાર્થે લાભ, વિનય દાખવી મેળવી લીધો. ઈંદ્ર મહારાજ પણ આ

કરણીથી ખુશ થયા. યુગલિકોનું 'વિનીત' એવું નામ સ્થાપન કરી રાજવી ઋપલ માટે જે નગરી નિર્માણ કરી એવું નામ પણ 'વિનીતા' આપ્યું. યુગલિકોના વિવેક સહુ આપણે અત્યારે પૂજા માટે જે જ્ઞતની પડાપડી કરીએ છીએ તે જરૂર સરખાવવા જેવી છે. તટસ્થ બુદ્ધિથી પછી વિચારવા જેવું છે કે એમાં ધર્મનું હાર્દ કેને સમજાયું છે ?

આ ચિત્ર પરથી એમાં ગનાવેલ મામૂલી દાણોના પ્રમાદથી કેવું પરિણામ આવ્યું જો વિચારતાં- 'સમય માત્ર પ્રમાદ ન કરીશ' જો ટંકશાળી વચન છે એની ખાતરી થયા વગર નહિ રહે.

(આહુ)

અર્થમાન્ય ભાવનાના પ્રચાર દ્વાર્યને યોગ્ય પુષ્ટિ મળતી ગ્હે તે ખાતર, પૂર્વ અને પશ્ચિમની સંસ્કૃતિની સરખામણીમા-આધ્યાત્મિક વિધિઓની ચર્ચા અને પ્રતિપાદનનો સરસાર્થમા-ઉત્તમતામા સુખ્યત્વે જે મહાન ભેદ તરી આવતો જણાય છે તેને સમ્પ્રાગ્વિતિ વિવેચનથી સુસ્પષ્ટ કરવા માટે, પચદ જવામા આવેલ વિષયની ચર્ચા આધુનિક યુગને સર્વ રીતે અનુ-રૂપ અને આવશ્યક જણાય છે.

ચાર વરસ કરતા પાંચ વધારે સુદૃઢ પ્રવર્તી ગ્હેલ ભીષણ વિશ્વસંગ્રામની ભયકર સહારક અને વિનાશકારક પ્રવૃત્તિએ અને-કાનેક પ્રજાવત્સલ-શાંતિપ્રિય દેશનેનાઓના હૃદયને હચમચાવી નાખ્યા છે દુનિયાભરની તમામ પ્રજાઓને સકળી ગ્હેલ વિશ્વયુદ્ધની ભીષણ યાતનાઓ યુદ્ધમા મક્રિય રીતે ભાગ લેતી તમામ પ્રજાઓના તેમજ પગધીન દેશોની શુભામીદયા ભોગવતી પ્રજાઓને પણ અનેક રીતે સતાપી ગ્હેલ છે દુનિયાભરના ગંધા ખડોના દેશોના નકશા અવનવા પલટા પામી ગ્હેલ છે આજે સર્વાંગે દ્રવનત્રતા ભોગવતા દેશની પ્રતને આવતીકાલે પગધીન અને પરત્ર દશમા એકદમ આવી જવું પડે છે તદ્દન શુભામી દયા ભોગવતી પ્રતની ભવિષ્યની સ્થિતિ દર્શનાતિન ધર્મ પડી છે વિશ્વ-યુદ્ધના ભયકર યજ્ઞાભોનો અસર વધતાઓછા પ્રમાણમા સર્વત્ર ત્રાસ લાપજવી ગ્હેલ છે આવા જગ વખતમા-દુષ્કાળમા સૌ કોઈ વિશ્વશાંતિ માટે ઝખી રહેલ છે આવી વિશ્વ-શાંતિ કેવા ઉપાયોથી પ્રાપ્ત થઈ શકે ? પ્રાપ્ત થયા પછી પણ તે કઈ રીતે દીર્ઘકાળ પર્યંત જળવાઈ રહે ? તે સૌ કોઈ વિચારક વ્યક્તિ માટે પ્રશ્ન થઈ પડેલ છે સર્વમાન્ય વિશ્વશાંતિ સ્થાપાતા પહેલા અનેકાનેક દુર્ઘટ પ્રશ્નો પ્રત્યેક દેશના અગ્રગણ્ય દેશનેતાઓની મગઠન

વિચારણા અને હૃદયના વિશુદ્ધ ભાવપૂર્વકની મતણા માગી ગ્હેલ છે અને તે માટેની પ્રાય-મિદ ભૂમિદા ઝગડતા દેશોના સુખ્ય સુખ્ય મચાલક નેતાઓએ પોતપોતાના હૃદયની ભાવનાઓમા આવશ્યક પલટો લાવીને જ તેવા કરવાની જરૂર છે

આવી વિશ્વશાંતિ પ્રત્યેક દેશના આગેવાન દેશનેતાઓના અનેક ક્ષેત્રને લગતી વિધવિધ પ્રવૃત્તિથી જ શક્ય જણાય છે અને તેવી પ્રવૃત્તિઓમા વિશ્વધર્મની સ્થાપના અને તેના પ્રચાર માટેના તમામ શક્ય પ્રયાસો સુખ્ય સ્થાન રોકે છે

વિશ્વશાંતિની સ્થાપના કરી, તેને દીર્ઘકાળ પર્યંત નલાવી ગળે તેવી કઈક રાક્ષિ ધરાવતો વિશ્વધર્મ પરમ માનનીય ગણાયો ભેદ્ય છે

આવા વિશ્વધર્મની શક્યતા-સંભવિતતા અને વિચારણા આ લેખને વિષય છે પરમ માન્ય, મહાત્માભાવ, ઉદાહરિતના અને વિશાળ દષ્ટિના તત્ત્વવેત્તાઓ અને તત્ત્વદષ્ટાઓની દીર્ઘ-દષ્ટિપૂર્વકની નિષ્પન્ન અને સર્વદેશીય મીમામાની કમોટીમાથી માગોપાગ પમાર થઈ શકે તેવા કોઈ સર્વમાન્ય વિશ્વધર્મની શોધખોળ હાલના મયોગોમા અત્યંત આવશ્યક જણાય છે કહેવાની જરૂર નથી કે તેવા કોઈ વિશ્વધર્મનું પ્રાદુર્ભૂત તત્ત્વ લોકસંઘકાર્યે જગતભરના સર્વ મનુષ્યોના કલ્યાણની અભિવૃદ્ધિ માટે, યોગ્યેષમ નિમિત્તે સાગ્રાહી દષ્ટિએ ઘણ ઉપકારક અને કલ્યાણકારી ધર્મ પડે તેમ છે

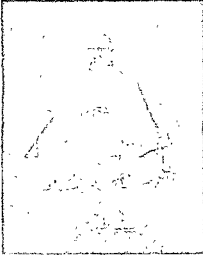
ઘણા પ્રાચીન સમયથી પ્રવર્તતા જુદા જુદા અનેક ધર્મ સપ્રદાયોના મોલિક મિદ્દાતો તેના મસ્થાપકો અને આપરુપકોના ધર્મ મિદ્દા-તોમા, સમયના પ્રવાહે, પ્રત્યેક યુગગણના મહુષ્ઠ વાતાવરણના પ્રભાવે, સખ્યાળ ધ અનિચ્છનીય પરિવર્તનો અને ધરમૂળના ફેરફારો નીપજ્યા છે એટલું જ નહિ પરંતુ પ્રત્યેક ધર્મના અનુયાયીઓના વર્તનમા તે,

મારવાડમાં કલ્પતરુ.

બીકાનેર માંયુગવીર આચાર્યદેવનો પ્રવેશ તથા તે અંગે ચહેલો અપૂર્વ વરદોડો અને ઉલટલી માનવ મેદની.

ગાંધીસ વર્ષ જેટલા દીર્ઘ સમય પછી પૂજ્યપાદ પંચાંગકેસરી અજ્ઞાનતિમિરતરણી કલિકાલકલ્પતરુ

યુગવીર આચાર્યદેવ :-

શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીચરણ મહારાજ.

રાજ્યસત્તા અને દ્રવ્યના અમર્યાદિત લોભવશાત, તીવ્ર કષાય યોગની પ્રગળતાને લીધે અનેક પ્રકારના વર્ગ-વિશ્લેષો ઉપસ્થિત થતાં પ્રખર અને પ્રભાવશાળી (?) નેતાઓનું ચેતકેન પ્રકારેણ કેવળ અંધ અનુકરણ વધે જતાં, એટલો બધો અનિષ્ટ શત્રુઓ વિનિષ્ણાત થઈ ગયેલ છે કે હાલની દુનિયા વિનાશના આરે જ ઊભી હોય તેમ જણાય છે. પરમ માન્ય ધાર્મિક દષ્ટિએ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચાર કરતાં સર્વત્ર અશાંતિ અને અંધકારમય વાતાવરણ પૂરજોશમાં નભી રહેલું જણાય છે. ધર્મબુદ્ધિ, કલ્યાણલાવના, વિશ્વબંધુત્વવૃત્તિ ક્યાંય અદશ્ય થઈ ગઈ હોય તેમ જણાય છે. સત્તા, લોભી વૃત્તિ, જન્મ-સંહારક પ્રવૃત્તિને પુરવેગ મળી રહ્યો છે. કોઈને ઘડીબર પાછા વળીને જોવાની શાંતિથી વિચાર કરવાની પણ નથી મળતી. કુરસદ કે નથી જગતી છત્રાસાવૃત્તિ કે આટલી બધી લીધણ

આચાર્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરી-ચરણ મં ૨૦૦ તું બીકાનેરમાં પદાર્પણ થયું છે. તે પ્રસંગની ઉજવણી માટે બીકાનેરના શ્રી સદે જે ઉત્સાહ દર્શાવ્યો છે તે અવર્ણનીય છે. જ્યારે શ્રી આચાર્યદેવ અહીંથી સવાસો માઇલ દૂર રહ્યા ત્યારથી જ બીકાનેરના ભક્તજનો આચાર્યદેવની સાથે પાદવિહારી રહી સેવાપરાયણ થઈ ગયા હતા. બીકાનેરની ઉપત્તિકામાં આચાર્યદેવનો પ્રવેશ થયો કે તરત જ શહેરના ધનકુળોરોએ આવી વંદન કરી પોતપોતાના બંગલાઓમાં, ફાડીઓમાં કે શાંતિ-નિકેતનોમાં પધારવાની વિનંતી કરી હતી. તે તે સ્થળોમાં શ્રી આચાર્યદેવના ચરણાર્વિંદ પક્ષા પછી તે ભાઈઓએ ભવ્ય મંડપો બંધાવી તેમાં વ્યાખ્યાનો કરાવી તથા સ્વધર્મવાર્તાસંધ્યો કરી શુરભક્તિનો અપૂર્વ લાભ લીધો હતો.

સંહારક શક્તિ આપણને કંઈ દિશા તરફ દોરી રહેલ છે. આવા દુષ્ક્રમ કાળમાં વિશ્વધર્મની પ્રાદુર્ભૂત થતી શક્યતા જનસમુદાયમાં નહીં જ બળ-પ્રાણ અને ચેતના શક્તિ જાગ્રત કરી શકે તેમ છે; તેમજ ઉજ્જવળ ભવિષ્ય માટે અનેક-વિધ મહત્ત્વવાંક્ષાઓની જન્મદાત્રી થઈ પડે છે.

ઉપર જણાવ્યા મુજબના પરિવર્તનો-પલ ટાંચો અને ફેરફારોમાંથી કોઈ પણ ધર્મ કે તેના અનુયાયીઓ બચી શક્યા હોય તેમ જણાતું નથી. સમયગળા સર્વ કોઈના ઉપર વધતા-ઓછા પ્રમાણમાં પોતાની અસર કરી રહેલ છે. અને જગતને સર્વનાશ તરફ દોરી રહેલ છે, તેમાંથી જગતને-જગતભરની પ્રજાઓને વિશ્વશાંતિ માટેની કોઈ અપૂર્વ યોજના જ ગયાવી શકે તેમ છે અને તેવી વિશ્વ શાંતિ વધતાઓછા અંશે સર્વમાન્ય વિશ્વધર્મના પ્રયાસથી જ સાધ્ય થઈ શકે તેમ છે. (આહ)

यैत्र वही १ शुक्लवारना भगवत्पथ शुभ प्रभाते पूज्यपाद् आचार्यदेवना गुरुभक्त शिष्यरत्न पूज्यपाद् आचार्यदेव श्रीमद् विजयललितसूरिण तथा तपस्वीण श्री विष्णुविजयण, मुनिराज श्री छि'मतविजयण, मुनिराज श्री विशारदविजयण श्री ३पविजयण, श्री जनकविजयण पञ्च वर कल्याणतीर्थथी लाभो विहार करी पाली, नोधपुर, कपरडाण, नागोरा यष्ट पूज्य आचार्यदेवनी सेवामा हानर यष्ट गया हता.

प्रवेश महोत्सव भाटे श्री सधे अनेक नवा दरवाज तैयार कर्षा हता शमेर शङ्खगाधु' हट्ट पञ्चमार्थी तमाम आम नगरेना काविक सन्जने पोतपोतानी भजनमङ्गीओ लछ आवी पढोआ हता गणपूताना सभ्यापध बाध्महेतो सहर्ष' सानद सर्वत्र दृष्टिगोचर यता हता पूज्यपाद् आचार्यदेव शैक लैरुदानण शैडियाना मकानमा, शैक सोहनराजण कर्षुवटनी सोहनकाडीमा तथा जवेरी प्रेमराजण जर्जनयिना जगलामा ओक ओक भे भे दिवस गिहरता करी यैत्र वदि २ गविचारे नगग्भा प्रवेश कर्षो हतो प्रवेशमा उका, निशान, केतल, हाथी, सरकारी भेउ, शीष्य भेन्डादि तेमज अनेक आमनगरेनी भजनमङ्गीओनी शोभा जेनामा आवती हती पञ्चमी काविकानी अपूर्व अकित नेष्ट प्रेक्षको दग रबी जता हता वरघोडा लगभग ओक माधसना विरता रमा इलायो हतो तथा वरघोडा ओडवड' रौड, मेमेरीअल रौड, केट दरवाजे, लाजुणना कटडे, चोपडाना कटडे, पायय दस्त्रिणना भदिरे अने जेलसदरनी आरीमा यष्ट लगभग साजना छ वागता कायरेनी गवाडमा जितर्यो हतो त्या ओक भज्य मउप जेजे करवामा आग्यो हतो जेभा पूज्यपाद् आचार्यदेव आदि मुनिमङ्गीनी पधराभणुी यष्ट हती

सर्व प्रथम श्री आत्मानन्द जैन गुरुकुलना भूतपूर्व विद्यार्थी रघुवीरकुमार गुरुस्तुति करी हती तत्पश्चात् पीडानेग श्री सध तर्क्षथी पूज्यपाद् आचार्यदेवनी सेवामा भे अभिनन्दन-पत्रो ओक

संस्कृतमा तथा बीजे दिन्हीमा अर्पण करवामा आग्यो हता तथा पूज्य मुनिराज श्री कवीन्द्रसाग गण्ण म० ना मभयोचित व्याख्यान अने अनेक अकतजनोना अकितगणित भजने यया आद पूज्यपाद् आचार्यदेव महाम गलकारी भगवायरलु सभगाण्यु' हट्ट तथा धर्मदेशना इरमापी हती तयारआद पूज्यपाद् आचार्यदेव सपरिवार श्री जिनमदिशाना दर्शन करी कायरेनी गवाडना उपाश्रये पधार्यो हता

रातिना ह थी ११ सुधी लावा मानदासणनी अध्यक्षातामा मउपमा ओक मभा यष्ट हती जेभा श्री आत्मानन्द जैन गुरुकुलना विद्यार्थीओना भजने तथा व्याख्यानो अने अन्य पञ्चमी भाषाओना तथा पीडानेगना सन्जनेना व्याख्यानो यया हता

प्रवेशना शुभ दिवसे श्री सध तर्क्षथी उ०० त्रल्लसो पञ्चेन्द्रिय प्राणीओने अलक्षयदान अभाववामा आग्यो हट्ट.

यैत्र वदि ३ ना दिवसे हजरेनी मानवमेहनी वज्ये सकातिमहोत्सव जन्मवामा आग्यो हतो पूज्यपाद् आचार्यदेव मकल विजनिवारक महा भगलकारी रतोत्रो मभगाण्यो हता अने व्याख्यान आभ्यु हट्ट तथा पूज्य आचार्य श्रीमद् विजयललितसूरिण म० तु पञ्च व्याख्यान ययु हट्ट अने मानवग श्रियुत लोडमान्य गुनाययदण हट्ट। ओम ओ नी अक्षयतामा निभ्रक्षिपित प्रस्तान पास करवामा आग्यो हतो

' यह प्रतीत हुआ है कि साधुओ व यात्रिओ के धर्मशालाओ में ठहरने वगैरह गतिविधि पर माननीय पालीताणा गवर्नमेंट कानून बनानी चाहती है। पञ्चाय व राजस्थान के चतुर्विध सघ की सम्मिलित सभा पूज्यपाद् आचार्य श्रीमद् विजय वहम सूरी-श्वरजी म० तथा आचार्य श्रीमद् विजय

.....વર્તમાન સમાચાર.....

શ્રી મુંબઈ આત્માનંદ જૈન સભાની વાર્ષિક મીટિંગ
રા. સા. શેઠ કાન્તિલાલભાઈ ઇશ્વરલાલના પ્રમુખપણા
નીચે જૈન કોન્ફરન્સ ઓફિસમાં ચૈત્ર શુદ્ધ ૨ ના
રાજ મળી હતી. જેમાં ગયા વર્ષનો હિસાબ અને
રિપોર્ટ સેક્રેટરીઓએ રજૂ કરતાં સર્વાનુમતે પસાર
કરવામાં આવ્યો હતો. અને નવા વર્ષની વ્ય. કમિ-
ટીની નિમનોક નીચે પ્રમાણે કરી હતી.

૧ રા. સા. કાન્તિલાલ ઇશ્વરલાલ જે. પી. પ્રમુખ.
૨ શેઠ શાંતિલાલ મગનલાલ ઉપ પ્રમુખ.

૩ શેઠ સકરચંદ મોનીલાલ ખગનચી

શાહ મોહનલાલ દીપચંદ તથા વાડીલાલ જેઠાલાલ
શાહ મંત્રીઓ, મોહનલાલ દોલતરામ, મોતીચંદ
ગિરધરલાલ કાપડિયા, મનસુખલાલ લાલન, જેસંગલાલ
લક્ષ્મીભાઈ, શ્રી કૃષ્ણદલાઈ શામજી, વરધીલાલ વમળશી,
હીરાભાઈ રામચંદ મલખારી ઓડિટર છેવટે શેઠ
સાહેબ કૃષ્ણદલાઈ શામજી તરફથી અલ્પ આહાર
લઈ મીટિંગ વિસર્જન કરવામાં આવી હતી

લલિત સૂરિજી મં, આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજય
વિદ્યાસૂરિજી મં. ઔર પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી
કવીન્દ્રસાગરજી મં. આદિ મહાત્માઓ. કી
ઉપસ્થિતિ મેં સર્વ સન્મતિ સે યહ પ્રસ્તાવ પાસ
કરતી હૈ કિ ધર્મશાલાઓ કે પ્રબંધ કે વિષય
મેં કોઈ કાનૂન ઘનાયા જાના સમ્પૂર્ણ જૈન
સમાજ કે અધિકારો મેં હસ્તક્ષેપ હૈ ક્યોંકિ
યહ પ્રશ્ન સમ્પૂર્ણ ભારતવર્ષ કે જૈન સમાજ સે
સંવંધ રખતા હૈ. અતઃ હસકા પ્રબન્ધ શ્રી
આગન્વજી કલ્યાણજી કી પેઢી વ શ્રી જૈન
શ્વેતામ્બર કોન્ફ્રેસ કરે. જિસસે સમ્પૂર્ણ જૈન
સમાજ કે અધિકાર સમુચિતરૂપ સે સુરક્ષિત
રહેં ઔર રાજ્ય કી હસ્તક્ષેપ ન હો સકે.

અધોરના મંડપમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પંચ કલ્યાણજી
પૂજા મોટા સમારોહપૂર્વક લાણીવવામાં આવી હતી.
પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ પોતાના શિષ્યરત્ન અખર-

શિક્ષાપ્રચારક પૂજ્ય આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજય-
લલિતસૂરિજી મં, પૂ. આચાર્ય શ્રીમદ્ વિદ્યાસૂરિજી
મં, પં. ન્યાસજી શ્રી સમુદ્રવિજયજી મં. મુનિરાજ
શ્રી વિચારવિજયજી, શ્રી શિવવિજયજી, શ્રી વિશુદ્ધ-
વિજયજી, તપસ્વીજી શ્રી વિક્રમવિજયજી, શ્રી હિમ્મત-
વિજયજી, શ્રી વિશારદવિજયજી મં, શ્રી રૂપવિજયજી,
અને શ્રી જનકવિજયજી મં. આદિ કાણા ૧૨ સહિત
અત્રે બિરાજમાન છે. પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવના
વ્યાખ્યાનો દરરોજ 'મોક્ષના સાધનો અને તેની
આરાધના' ના વિષય ઉપર થાય છે. શહેરની જૈન
જોતેતર જનતા હજારોની સંખ્યામાં લાલ લઈ રહી છે.

ખીકાનેરના શ્રી સંધે બહારગામથી આવનાર
સજ્જનોની સારી સેવા બજાવી હતી.

પૂજ્યપાદ પરમોપધારી આચાર્યદેવના સદુપદેશથી
ચૈત્રી ઓળી મોટા સમારોહપૂર્વક થવાની છે,

પત્રોત્તર કરનાર નીચે મુજબ સરનામે કરશો.

૬૦ જૈન ઉપાશ્રય કોચરોની ગવાડ,

સુ. ખીકાનેર (રાજપૂતાના)

શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર

(શ્રી વધમાનસરિહત)

૫૪૭૪ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ મસ્કૃત ભાષા અને સુંદર શૈલીમા વિસ્તાપૂર્વક જુદા જુદા આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોક્ત અનેક અધોભાષી હોદ્દન કરી શ્રીમાન વધમાનસરિહતએ સ ૧૨૯૯ ની સાનમા લખેલો આ અપૂર્વ મય છે

આ અથમા પ્રભુના તથા ભવો, પાત્ર કલ્યાણકો અને ઉપદેશક જાણવા યોગ્ય મનનીય સુદ જોષપાઠો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે મળધીની વિસ્તૃત હકીકતોના વર્ણનો સાથે પુણ્ય ઉપર પુણ્યદાય ચરિત્ર, ગતિભોજન ત્યાગ અને આદર, બાગમત, શેદિણી આદિની અનેક સુદ, ગેયક, રમપદ, આહવાદક કથાઓ આપેલી છે કે, જેમાની એક કથા પૂર્વે ચર્ચા બીજી વાચના મન લલચાય છે અને પૂરી કરવા ઉત્સુકતા થાય છે તે તમામ કથાઓ ઉપર આજ અને સુંદર ઉપદેશ પણ માથે આપેલ છે

કિંમત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદુ

શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (શ્રી અમરચંદ્રસરિહત)

૧૦૩૦૨ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ મસ્કૃત ભાષામા કાવ્યરૂપે અને સુદ શૈલીમા વિસ્તાપૂર્વક જુદા જુદા આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોક્ત અનેક અધોભાષી હોદ્દન કરી શ્રીમાન અમરચંદ્રસરિહતએ ગચેલો આ અપૂર્વ મય છે. ગચનાર મહાત્માની કવિત્વશક્તિ અદ્ભુત છે તેમા આવેલ સર્વ પ્રકારના રસો, અલકારો, શબ્દસાલિલ વગેરેથી ગચના ઘણી જ સુદ જાતી છે તેનુ આ સાદુ, મગ્ધ અને સુંદર ગુજરાતી ભાષાતર છે

આ અથમા પ્રભુના તેજ ભવો તથા યુગલિકો સમધી અપૂર્વ વર્ણન, આ ચોરીશીમા શ્રી આદિનાથ પ્રભુ પ્રથમ તીર્થ કર ચયેલ હોવાથી મનુષ્યોતો વ્યવહારધર્મ, શિષ્ટપદ્ધતિ, લોકઅવહારનુ નિરૂપણ, નગરસ્થાપના, ગાંધ્યઅવગચા અને પ્રભુના સુરાજ્યનુ વિવેચન, છંદો વગેરેએ પ્રભુના પચ કલ્યાણકના પ્રસંગોએ કરેલ અપૂર્વ ભક્તિપૂર્વક મહોત્સવોનુ જાણના યોગ્ય અનુપમ વૃત્તાત, પ્રભુએ આપેલ ભવતાણી દેશના અને અનેક જોષપદ કથાઓ વગેરે અનેક વિષયો ઘણી વિસ્તાપૂર્વક આવેલા છે

આ અથમી કૃતિ આત્મિક જેમ ઉત્તમોત્તમ છે, તેમ જાલ સુદગતામા આ અથમા વિવિધ રંગની છબીઓ આપવામા આવી છે ઉપરોક્ત જાને પ્રકારની સુદગતા કરવામા મોટો અચ કરવામા આપેલ છે અત્યાર સુધીમા પ્રગટ થયેલા કોષ પણ મયપ્રકાશનમા આ અથમા આવતા સુદ ચિત્રો કરતા વધુ સુદ હજુ સુધી આવેલા નથી

એકદરે આ ચરિત્ર પહેલેથી છેલ્લે સુધી મનનપૂર્વક વાચવા જેનુ અને પકનપાકનમા નિરતર ઉપયોગ કરવા યોગ્ય છે, જેને માટે વિશેષ લખવા કરતા અનુકવ કરવા જરૂર છે

સુમારે પચામ ફાર્મ, કાઉન આકપેથ ચારસો પાનાનો આ સુદ દળદાર અથ જાયા એન્ટિક પેપર ઉપર સુદર ગુજરાતી અક્ષરો, પાકા કપડાના સુશોભિત પાર્થીંગથી અવકૃત કરનાર્મા આવેલ છે

કિંમત રૂ. ૫-૦-૦ પોસ્ટેજ અલગ

પુસ્તક : ૪૧ અ :
અંક : ૧૦ મા :

આત્મ સ. ૪૮
વીર સ. ૨૪૭૦

વિક્રમ સં ૨૦૦૦ : વૈશાખ :
ઈ. સ. ૧૯૪૪ : મે :

યુવાનો કેમ ના જાગો ?

(ગમલ-કબાલી)

તજીને મોહનિદ્રાને, તજીને આગસુ લાવો,
બળવા કાર્યની બસી, યુવાનો કેમ ના જાગો ? ટેકો
પ્રસરતી આગ હિ સાની, તમાગ દેશમા લાગો,
અહિંસા સૂત્ર ઉચ્ચારી, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૧
હઠાવી સાતિના ઝગઠા, પરસ્પર એકતા સાધો,
'કુસ પે નાશ' એ સમજી, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૨
ધરી સાદાઈ જીવનમા, કઠિન બેકારીને ટાળો,
બસન દુર્જીષ્ણ છોડીને, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૩
સર્વસ્વ સમર્પીને, નિરતર ધર્મને રક્ષો,
યશસ્વી કીર્તિ મેળવવા, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૪
જીવન નિર્બળતાણ મિથ્યા, વિવિધ પ થે સદા વિચરો,
સફળ આ નિ દળી કરવા, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૫
અજિત સ્વાત ગ્યનો પૂજક અજિત મુક્તિ મદા પામે,
સરલ હૈમેન્દ્ર ઉપદેશે, યુવાનો કેમ ના જાગો ? તજી ૬
ગમિતા મુનિશ્રી હિમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ

ચૈત્રી નૂતનવર્ષ પૃથ્વીની “ પ્રભુપ્રાર્થના ”

૧૮[૬૬] દોહરો ૨[૦૦૦]

એ છગડા મળી કાપશે, ત્રણ મીંડાને ત્રાસ,
ચૈત્રી વર્ષારભમા, એ માથુ અવિનાશ ૧

હરિગીત ૭૬

આને બધીય વસુ ધન, મ કટ-વિકટ સપડાર્થ છે,
ચોતરફ લાગી લાઇ, હાય-વ્યથા બધે સભળાઇ છે,
પૃથ્વીતણે પોકાર આ, ઓ નાથ ! દિલમા ધાગ્યો,
હૃદ થઈ ! હવે તો હે પ્રભુ ! આ ચૈત્રીવર્ષ સુધારશો. ૧

ન્યા ભેઈએ ત્યા વિકૃતિનુ, વિષમ વાતાવચ્છ છે,
લાખો-કરોડો માનવીના, મહાભયકર મગ્ન છે,
કપી ભેટે છે કાળ ન્યા, “ ઘા ” ગરીબની દિલ ધાગ્યો,
હૃદ થઈ ! હવે તો હે પ્રભુ ! આ ચૈત્રીવર્ષ સુધારશો ૨

રે ! રે ! રૂપાળી ભર્તૃભૂમિ, જગતમાન્ય યશોશ્રેષ્ઠી,
આ દશા થઇ તાહરી, નીરખુ નયન આસુ ભરી,
દવ લાગીયો દુનિયા વિષે, અમૃત-જળે પ્રભુ ઠાગ્યો,
હૃદ થઈ ! હવે તો હે પ્રભુ ! આ ચૈત્રીવર્ષ સુધારશો ૩

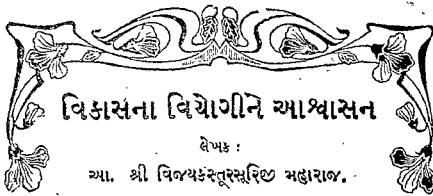
જય જય પ્રભુ જગદીશ્વરા, “ કરુણાગ્ધિ ” તારુ વિદ્ છે,
તુ નિત્ય રક્ષણહાર તોયે, દોહિલા દુષ ઠઈ છે,
“ મહામારી ” લેવી મોંઘવારી, અકથ્ય-કષ્ટ નિવાગ્યો,
આ પ્રાર્થના સૌની સુણી, આ ચૈત્રીવર્ષ સુધારશો ૪

દોહરો

વિશ્વંમર તુજ નામ છે, વિશ્વ ધરે વિશ્વાસ,
અગ્ન કરે આજીવભરી, આત્માનંદ-પ્રકાશ ૧

લાવનગર-વડવા }
તા ૨૫-૩-૪૪ }

હી તમાજ શુભચિતક,
રેવાગ કર વાલજી બધેકા

વિકાસના વિચોગીને આશ્વાસન

લેખક :

આ. શ્રી વિજયકંતૂરસૂરિ મહારાજ.

આત્મ વિકાસીને પ્રકાશની પરાકાષ્ટા પ્રાપ્ત કરવાને દેહાદિ સાધનોનું પરિવર્તન કરવાની આવશ્યકતા હોય છે. નિર્જળ તથા જીર્ણ સાધનોને છોડ્યા સિવાય વિકાસની વૃદ્ધિનાં સળગ સાધનો મળી શકે નહિ માટે જ વિકાસનાં વિઘ્નભૂત સાધનોનો પરિત્યાગ કરીને અનુકૂળ સળગ સાધનો મેળવવા આપણી દૃષ્ટિથી દૂર થનાર મહાનુભાવ માટે આપણે દિલગીર ન થતાં ખુશી થવું જોઈએ. કદાચ આપણે આપણા કોઈપણ પ્રકારના સ્વાર્થ અંગે વિકાસોત્સાહીના વિકાસવિરોધી સાધનોના પરિવર્તનમાં દિલગીર થઈએ, શોક કરીએ, પણ તે આપણી એક અજ્ઞાનતા છે.

સળગ તથા અનુકૂળ સાધનવિહીન વિકાસી કે જે એક પ્રકારનો જ અભિલાષી છે, છતાં સાધનની નિર્જળતાથી ઇચ્છિત સાધવા અસમર્થ બનીને અસફળ જીવનમાં જીવવા ઉદ્ધાસીન બનેલા છે, તેને નિર્જળ જીવનમાં જીવવા આપણે આચ્છ તેના અનિષ્ટનો જ ઉત્પાદક બને છે.

ઉચ્ચતમ સ્થાન મેળવનાર જીવન વિકાસીનું મૃત્યુ એટલે મહોત્સવ, જ્ઞાન દર્શન અને આનંદનો નિરવધિ. વિકાસની તારતમ્યતાથી વિભૂતિમાં તારતમ્યતા રહે બરી, પણ સર્વથા વિભૂતિનો અભાવ હોય નહિ. જડાસક્ત, ઇન્દ્રિયના શુભામ, વિલાસીઓને મૃત્યુ અત્યંત લયકારક છે, દુઃખની નિરવધિ દેખાડનારું છે.

આવા જીવોના મૃત્યુ માટે મહાશોક કરવાની આવશ્યકતા રહે છે. એવા જીવોની દયા ખાઈને મૃત્યુના મોંમાંથી બચાવવાની યોદ્ધા કરવી જોઈએ. બાહ્યથી અનેક પ્રકારના ઉપચારો કરીને મૃત્યુને હરાવવા સતત તેમજ સખત પ્રયત્ન કરવા જોઈએ.

અંતઃકરણથી વાસ્તવિક રીતે દેહગેહાદિનો ત્યાગ કરનાર વિકાસી, જનતાની દૃષ્ટિએ ત્યાગ કરે તેમાં શોકને સ્થાન હોય જ નહિ, કારણ કે જે વસ્તુઓના ત્યાગને માટે આપણે શોક કરીએ છીએ તે વસ્તુઓ તો ચિરસમયથી તેણે ત્યાગી જ હતી. એ ત્યાગ સ્થૂળ દૃષ્ટિવાળા આપણને દૃષ્ટિગોચર થતો નહોતો. તે મૃત્યુની અવસ્થામાં એટલે સ્થૂળ દૃષ્ટિવાળાને સાક્ષાત્કાર થવાવાળી અવસ્થામાં દૃષ્ટિગોચર થયો તેથી શું આપણે શોક કરવો ઉચિત છે? વિલાસીનું લાવી લયવાળું હોવાથી તેના આત્માના અધઃપાતને લક્ષ્યમાં રાખીને દયાથી દિલ દુઃખાય તો તે યોગ્ય જ છે, કારણ કે એવા આત્માઓ કે જેઓ લવલિનદીપણે માનવદેહમાં વિલાસ કરી રહ્યા હોય તેમનો માનવદેહ છૂટી જવાથી વિકાસની દરિદ્રતાને લઈને વિવિધ પ્રકારની અનેક યાતનાઓના ભાગી બની પોતાની સાચી સંપત્તિનો વિનાશ કરવાવાળા હોય છે. એટલે એમના મૃત્યુ સમયે આપણને અવશ્ય ખેદ થાય જ છે, પણ વિકાસી માટે તો કોઈને પણ ખેદ થયો નથી, તેમજ થતો પણ નથી અને થાય તો ઉચિત નથી.

વિકાસના અભિલાષીને વિકાસી આત્માનો વિયોગ કાઠક સાલે ખરો પણ તે વિકાસીનો સયોગ ભાગ્યાનુસાર થાય છે ને ગ્હે છે. ભાગ્યની ન્યૂનતા થવાથી પોતાને સાચો લાભ આપનાર વ્યક્તિનો વિયોગ અવશ્ય થાય છે

સયોગ માત્ર વિયોગવાળા હોય છે અનાદિ કાળથી જડ તથા ચૈતન્યના સયોગ વિયોગ ચાલ્યા આવે છે આપણે આપણા એક જીવનમાં કેટલા સયોગ વિયોગ અનુભવ્યા છે, તેને આપણે સારી રીતે જાણીએ છીએ, છતાં જો આપણે સમભાવ છોડીને હર્ષ-શોકરૂપ વિષમભાવમાં ઉતરી જઈએ તો પછી આપણામાં અને વિકળમાં કાઠપણ તફાવત રહેતો નથી માટે હમેશા સમભાવ રાખવાની જરૂર છે આ સમભાવની ટેવ પાડવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે આપણે મરનારની પ્રવૃત્તિઓનું અનુમોદન તેમજ અનુકરણ કરવું જોઈએ, તેમના શુભો સહારીને પ્રમોદ લાવનાવાળું થવું જોઈએ. તેઓ પોતાના વિકાસની વૃદ્ધિ કરી સંપૂર્ણ પ્રકાશ મેળવે એવી અત કરણની શુભેચ્છાવાળા થવું જોઈએ આત્મા અમર છે કોઈ કાળે આત્મા અનાત્મા થતો નથી આત્મા અનાત્મા થઈ જાય અને અનાત્મા આત્મા થઈ જાય તો સંસારની અવ્યવસ્થા થઈ જાય આત્માનો વિનાશ એટલે જડસ્વરૂપ આકૃતિ તથા પ્રકૃતિનું પરિવર્તન થવું. પરિવર્તન જડનું થાય છે, જેને આપણે જન્મ-મરણ કહીએ છીએ આત્મા તો જન્મતો ય નથી તેમ મરતો ય નથી આપણે ચર્મચક્ષુ છીએ એટલે આપણને અનલયથી લાગે. ચર્મચક્ષુવાળાને જડ જગતની ધ્વજાળ જ દૃષ્ટિગોચર થાય છે ચર્મચક્ષુ વાસ્તવિક વસ્તુને જોઈ શકતો નથી જડના અનેક પ્રપંચોને જ જોઈ શકે છે

જ્ઞાનચક્ષુ વાસ્તવિક સાચી વસ્તુને જોઈ શકે છે, આત્માના અદ્ભુત વૈભવને નિહાળી

શકે છે, સંસારમાં સત્તે સારી જાણી રીતે શકે છે માટે જ્ઞાનચક્ષુ સર્વોત્કૃષ્ટ છે

જ્ઞાનચક્ષુવાળો જ્ઞાની અને ચર્મચક્ષુવાળો અજ્ઞાની આપણે જ્ઞાની જનનું છે માટે ચર્મચક્ષુ ન જનતા જ્ઞાનચક્ષુ જનનું જોઈએ જેઓ જ્ઞાનચક્ષુ છે તેઓ આત્મિક સાચી વસ્તુ અને સંપત્તિના હકદાર છે અને જેઓ ચર્મચક્ષુ છે તેઓ જડ સંપત્તિના અધિકારી છે આપણને આત્મિક સંપત્તિ ઉપયોગી છે, સુખદ છે અને જડ સંપત્તિ દુઃખદ છે, આપણે અનીષ્ટ કરનારી છે સયોગ વિયોગમાં હર્ષ-શોક ચર્મચક્ષુવાળાને જ થાય છે જ્ઞાનચક્ષુવાળો મમભાવે રહે છે, કારણ કે જ્ઞાનચક્ષુવાળો જાણે છે કે સયોગ વિયોગ પરવસ્તુનો થાય છે પોતાની વસ્તુમાં સયોગ-વિયોગને અવકાશ જ નથી, માટે જ જ્ઞાનચક્ષુ સમભાવી અને ચર્મચક્ષુ વિષમભાવી હોય છે. આપણે અત્યારે માનવ જીવનનો ઉપયોગ કરી રહ્યા છીએ માનવજીવન ઘણું જ પવિત્ર છે. માનવજીવન સર્વોત્કૃષ્ટ ગણાય છે માનવજીવનમાં સંપૂર્ણ પ્રકાશ રહેલો છે માનવજીવનમાં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ અમૂલ્ય ત્રણ રતનો રહેલા છે

આવા ઉત્તમ જીવનમાં રહીને અધમ વિચારથી, અધમ વાસનાઓથી, આપણે પોતાને જ મલિન જનાવીએ છીએ. આપણે પોતે જ પોતાના લાભને જતો કરીએ, આપણે અધમ-જીવીના જીવનમાં જીવી, ઉત્તમ જીવનને નષ્ટ-બ્રષ્ટ કરીએ તો તે એક આપણી જડની શુભામી સિવાય બીજું કાંઈ જ નથી, માટે દુઃખ જીવનમાં જીવી આપણે આપણી ઉન્નતિ, વિકાસ કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ સહુના માટે એક જ રસ્તો છે દેહાદિના પગિર્વર્તનો થવાના જ, માટે મનના વિકાસીના પગિર્વર્તન માટે શોક ન કરતા પોતાનું વિકાસી ઉત્તમ પરિવર્તન થાય તેવી ભાવના તથા પ્રવૃત્તિને આદર કરવી

વિક્રમ નામના આર્યાવર્તમાં ઘણા રાજાઓ થઈ ગયા છે. વિક્રમ અને ભર્તૃહરિ બન્ને ભાઈઓની કથા પ્રચલિત છે. તે વિક્રમ બીજો હોવો જોઈએ. જોનો સંવત્સર આદે છે તે વિક્રમાદિત્ય શૃંગવંશી રાજ્યના પતન પછી થયેલા બલભિન્ન ભાતુભિન્ન પછી નભોવાહન, ગંધર્વસેન પછી સૌર્યવંશી-ચન્દ્રવંશી બલભિન્ન થયેલ તે વિક્રમાદિત્યના નામથી ખ્યાતિ પામ્યો છે. તે જૈન હતો તે વાત સંભવિત છે. કવિ કાલિદાસ પ્રથમ વિક્રમાદિત્યના વખતે થયેલ જણાવતા નથી. બીજા વિક્રમાદિત્યના સમયે થયેલા જણાય છે. તે વખતે બીજા સિદ્ધસેન દિવાકરસૂરિ પણ હતા. તેમની સંસ્કૃત ભાષા મળતી આવે છે. ભાગવતમાં કલિયુગના રાજાઓની યાદીમાં માત્ર “ગર્હભિલલ્લભ દશનૃપાઃ” તેવું લખીને ચલાવેલ છે. ત્યાર પછી ભવિષ્ય પુરાણ વગેરેમાં ગંધર્વસેનના પુત્ર વિક્રમાદિત્યને ભગવાન શંકરે આર્યધર્મની રક્ષા અને શકોના નાશ માટે મોકલ્યા હોય છે. ઐતિહાસિક નોંધો-ટાંચણો અનેક વાર દેશ ઉપર થતાં આક્રમણોને લીધે સ્થળાંતર થવાથી નાશ પામ્યાં છે, તેમજ તે વખતના લોકોને આજ જેવી ઐતિહાસિક નોંધો લેવાની કાળજી પણ ઓછી હશે. તે વખતના લખાતા ગ્રંથો પાછળ સંવત લખવાનો પ્રચાર હતો નહિ.

અંથ પાછળ સંવત લખવાનો રિવાજ વિ. સંવત ૬૦૦ લગભગ આહુ થયો હોય તેમ જણાય છે. કેટલાક વિદેશી ઇતિહાસવેત્તાઓ

હાજે છે કે વિક્રમ સંવત્સરનો પ્રચાર જૈનોએ સર્વત્ર કર્યો છે. જૈનો વ્યાપારી હતા અને સર્વત્ર પથરાયેલા હતા. જૈનાચાર્યો મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા તથા ગ્રંથનિર્માણ વખતે વીર સંવતનો ઉલ્લેખ કરતા, ત્યારપછી વિક્રમ સંવત લખવાની શરૂઆત કરેલી છે, છતાં જૂનામાં જૂના શિલાલેખો વિક્રમ સં. ૫૦૦ માં લખાયેલ મળે છે. વિક્રમાદિત્યે સંવત્સર પ્રવર્તન વીર નિર્વાણ સં. ૪૭૦ માં કરેલ છે. તે પ્રથમ થયેલ સર્વજનપુત્ર સિદ્ધસેનસૂરિજીને શુરુ માનતો હતો. તેવું સમગ્ર આયુષ્ય ૧૧૧ વર્ષનું હતું તેવો ‘જ્યોતિર્વિદ્યાભરણ’માં ઉલ્લેખ મળે છે. વિક્રમ પહેલાં સત્તર વર્ષે કાલિકાચાર્યજી થયા છે. જૈન ઇતિહાસમાં કાલિકાચાર્યજી ત્રણ અને પાંચ થયેલા છે. એક જ સરખા નામના ભિન્ન ભિન્ન સમયે આંચાર્યો થવાથી કાળગણનામાં ઘણો જ વિસંવાદ થવા પામ્યો છે. આવી રીતે વિક્રમ, સિદ્ધસેનસૂરિ, કવિ કાલિદાસ તથા ભોજ વગેરે વ્યક્તિઓ ભુદા ભુદા પ્રભાવને ધરાવનારી હોવા છતાં તેમના ઐતિહાસિક કાર્યો તેમજ કાળગણનામાં ગરખડ થવા પામી છે. મહારાજા વિક્રમાદિત્યે સિદ્ધસેનસૂરીશ્વરજીના ઉપદેશથી શ્રાવકનાં ખાર ત્રતો સ્વીકાર્યાં હતાં અને શત્રુજય મહાતીર્થનો સંઘ પણ કાઢેલ. જીર્ણોદ્ધાર તેમજ નવીન જનનિર્માણ કરેલ હોવાથી તે રાજા જૈન હતો. બીજા થયેલા વિક્રમ નામધારી રાજાઓ પણ ઓછાવત્તા અંશે જૈન અસર નીચે આવેલા હોવાથી કથાનકોમાં બધાય

“ વિચારશ્રેણી ”

લેખક શ્રી વિજયકંસ્તૂરચરિ મહારાજ.

1

૧ પૌદ્ગલિક વસ્તુઓ મેળવીને અજ્ઞાની માનવીઓ મિથ્યાભિમાનમાં આવી જાય છે અને પોતાને જૂઠી જાય છે, દેહને જ આત્મ-સ્વરૂપપણે જુએ છે.

૨. દેહ જ હું પોતે-આત્મા છું અને દેહના કૃત્રિમ નામની સાથે સબધ ધરાવનાર ધનાદિ સપત્તિ મારી છે તથા ભાઈ ભાડુ આદિ સ્વજન વર્ગ, મારો છે, સપત્તિમાં અને સ્વજન

વિક્રમ નામ રાજાઓની ગણત એક વિક્રમમાં સમિલિત થવા પામી છે આજે પણ પ્રસિદ્ધ પુરુષોના લોકપ્રિય કાર્યને લીધે તેમના નામો સાધુસમાજમાં કે ગૃહસ્થ વર્ગમાં તે જ રાખવામાં આવે છે. જ્યારે જે નામ ઉપર ચઢેલા કાર્યો હાથમાં આવે ત્યારે છૂટાછવાયા સાધનો દ્વારા અનુમાનથી ઐતિહાસિક સાધનમાં ખાતિ ઉત્પન્ન કરે છે જૈન ગ્રંથોમાં વિક્રમની કથા વિવિધ સ્વરૂપમાં આલેખાયેલી, વિવિધ ભાષામાં જોવામાં આવે છે, તેમાં વિક્રમને જૈન માન્યો છે જૈનાચાર્યો અન્યધર્મી રાજાઓની, કથા આખ્યાયિકાઓ રચતા તેમાં જે રાજા જૈન ન હોતો તેને ગણતકારે જૈન ગનાવી શકયા નથી જેમકે રાજા લોજ, સિદ્ધગજ અને બીજા રાજાઓ જે સ્વરૂપમાં હતા તે જ સ્વરૂપમાં આલેખ્યા છે માત્ર શુભોત્તુ કીર્તન કરીને ચલાવતા હતા, જૈનાચાર્યો ધર્મધ ન હતા, માત્ર આત્મદર્શી સતો હતા

વર્ગમાં બીજાઓ કરતા હું ચઢિયાતો છું આવું જાણુ અને માનવું તે મિથ્યાભિમાન કહેવાય છે

૩ આત્માને સાચી રીતે ન જોખખવાથી અણબણ-અજ્ઞાની માનવી પારકી વસ્તુઓમાં મમતા કરે છે -

૪ પર-પૌદ્ગલિક વસ્તુઓમાં મારાપણાની બુદ્ધિ થવી તે મમતા કહેવાય છે, અને પોતાના જાનાદિ શુભોમાં મારાપણું તે મમતા કહેવાય છે

૫ એક ક્ષણ પણ જેનો વિયોગ ન થાય તે જ વસ્તુ પોતાની કહેવાય છે, અને તે વસ્તુ માત્રમાં રહેલા પોતાના શુભો જ હોઈ શકે છે

૬ જે વસ્તુઓનો સયોગ વિયોગ થયા કરે છે તે પોતાની હોઈ શકે જ નહીં

૭ જ્યાં સુધી સાચી વસ્તુ સમજાય નહીં ત્યાં સુધી મમતા ટળી શકતી નથી, અને જ્યાં મમતા હોય છે ત્યાં મિથ્યાભિમાન અવશ્ય હોય જ છે

૮ અજ્ઞાનીઓની દૃષ્ટિથી જોનાર જ્ઞાની હોવાનો દાવો કરી શકતો નથી

૯ આત્મિક શુભ મેળવ્યા પછી અભિમાન રહેતું નથી

૧૦ આત્માનો અસુખ અશો પણ વિકાસ સાધ્યા સિવાય શુભવાન કહી શકાય નહીં

૧૧ શુભવાનમાં અભિમાન હોય નહીં, માટે જ અભિમાની નિર્શુભી હોય છે. સમજીને

જે વર્તન, વાણી કે વિચારનું અભિમાન કરાય છે તે ગુણ હોતો નથી પણ અવગુણ હોય છે.

૧૨. ગુણનું અભિમાન યદ્ય શક્યું જ નથી; કારણ કે અભિમાન, અને ગુણ પરસ્પર વિરોધી છે.

૧૩. વિદ્યાસ ગુણનો બાધક છે માટે વિદ્યાસી ગુણી હોઈ શકે નહીં.

૧૪. જો ગળીતા રંગથી વસ્ત્ર શ્વેત થાય તો જ વિદ્યાસથી વિદ્યાસ સાધી શકાય.

૧૫. વિકાસીને પોતાની ઓળખાણ કરાવવાની જરૂરત રહેતી નથી, છતાં જેઓ ઓળખાણ કરાવે છે તેઓ વિકાસી નથી પણ વિદ્યાસી છે.

૧૬. સાચી વસ્તુ મેળવ્યા પછી સાચા કરવાની જરૂરત રહેતી નથી.

૧૭. આત્મપ્રભા પ્રગટ્યા સિવાય પ્રભાવ-શાળી બની શકાય નહીં.

૧૮. આત્મિક ગુણ મેળવવાને અંશ માત્ર પણ અસત્યની આવશ્યકતા નથી.

૧૯. કામની આવડત ન હોય, પણ પોતાનું ઠહાપણ બતાવી પ્રશંસા મેળવવા અનધિકારીપણે કાર્યમાં માથું મારનારની અજ્ઞાનીયો ભલે પ્રશંસા કરે; પણ જ્ઞાનીયોની દૃષ્ટિમાં તો અનાદરનું પાત્ર બને છે.

૨૦. આત્મગવેષણાની પ્રતિજ્ઞા લઈને જડ-પુદ્ગલનો દાસ બનનાર પ્રભુનો અપરાધી છે,

૨૧. માત્ર પ્રતિષ્ઠા મેળવવા દુર પ્રાણિયોની આગળ દીનતા કરનાર ગુણોનો દરિદ્રી હોય છે.

૨૨. દેહના કૃત્રિમ નામ માટે માનવજીવન વેડફી નાંખનાર જ્ઞાનિયોની પંક્તિમાં ભળી શકતો નથી.

૨૩. દેહની ગુલામીમાંથી મુકાયા સિવાય મહાત્મા બની શકાય નહીં.

૨૪. અધર્મ અને અનીતિનો આશ્રિત ગુણી બનવાનો અધિકારી નથી.

૨૫. સ્વાર્થી હુનિયાની દૃષ્ટિમાં ગુણી હોવાનું અભિમાન રાખનાર સાચા ગુણોથી વંચિત જ રહે છે.

૨૬. હુઃખનો અતુલ્ય કર્યા સિવાય કયાણ બની શકાય નહીં.

૨૭. જ્યારે કૃત્રિમ નમ્રતા પાષાણ હૃદયને કોમળ બનાવે છે, તો પછી સાચી નમ્રતા આત્માને કેમ ન કોમળ બનાવે ?

૨૮. કદાચહતું મૂળ મિથ્યાભિમાન છે માટે જ કદાચહ મિથ્યાભિમાનીને ઓળખાવે છે.

૨૯. મિથ્યાભિમાની સાચું સમજી શકે નહીં; કારણ કે મિથ્યાને સાચું જાણવાથી મિથ્યા-ભિમાન આવે છે.

“ પૈસાદારને ત્યાં જન્મ્યો હોય તેથી કોઈ શ્રીમંત નથી થઈ જતો. ધંધા-રોજગારમાં સારો પૈસો કમાયો હોય તેથી પણ તે ધનવાન નથી બની જતો; જેનું મન મોટું છે, ભાણામાંના અરધા રોટલામાંથી પણ ખટકું રોટલો જે બીજાને આપી શકે છે; પોતે થોડી અગવડ વેડીને, સામાના મોં ઉપર સંતોષ અને સુખની લાગણીઓ લહેરાવી શકે છે તે જ સાચો શ્રીમંત છે-તે જ સાચો ધનવાન છે. ”

‘હું ને મારી બા’માંથી

પરમાત્મ સ્વરૂપને ઓળખો

લેખક મુનિરાજ શ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ.

હે ભવ્ય પ્રિય ! આ જગતને જ્ઞાની પુરુષો અસાર કહે છે, અસાર એટલે જેમા તાત્ત્વિક બુદ્ધિથી કંઈ સાર નથી એવો સમાર છે હે ભવ્ય ! સસારમા ચાર પ્રકારની ગતિ છે દેવ, મનુષ્ય, તિર્યચ અને નારકી આ ચાર ગતિમા કોઈ સ્થાનમાં સત્ય સુખ નથી. સુખની પાછળ હુષ છે, સત્ય સુખ નથી મત્ય સુખ તો તે જ જાણવું કે જે સુખ પ્રાપ્ત થયા પછી કદાપિ નાશ પામે નહીં ચારે ગતિમા એવું સુખ નથી, માટે સત્ય સુખની પ્રાપ્તિ માટે સત્સગતિની જરૂર છે. સદ્ગુરુઓની કૃપાથી સત્ય સુખની ઓળખાણ થાય છે અને તે સદ્ગુરુ પ્રાપ્ત પશુ ધર્મ શકે છે સસારમા દરેક પ્રાણીઓ સુખને ઇચ્છે છે, પણ સુખ કયા છે ? તે સુખ શાથી મળે ? તે કોઈ વિરલા જ જાણતા હશે કોઈ પ્રાણી ખાવાપીવામા સુખ માને છે, કોઈ સ્ત્રીસગને સુખ માને છે, કોઈ માનથી સુખ માને છે ત્યારે કોઈ રાજ્યથી, કોઈ લક્ષ્મીથી, કોઈ પુત્રથી-એમ સૌ જીવ પોતપોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે સુખને કદી તે મેળવવા પ્રયત્ન કરે છે, પણ જ્યારે સુખની પ્રાપ્તિ થતી નથી ત્યારે અતે પશ્ચાત્તાપ કરે છે જે પ્રાણીને કોઈ પણ જાતની ઉપાધિ નથી, આધિ નથી તેમજ વ્યાધિ નથી, પરમાત્મ સ્વરૂપમા ચિત્ત પ્રેરાયુ છે, રાગદ્વેષ મદ પડ્યા છે તે પ્રાણીને સાચા સુખનો અનુભવ થાય છે. નિવૃત્તિ અવસ્થામા સુખ સમાયુ છે સસારની પ્રવૃત્તિ અવસ્થામા સુખને ખદલે હુષ જ સમાયુ છે જેતું મન સ કલ્પ-વિકલ્પવાળું છે, તેને સુખ શું છે ? તે જણાતું નથી જે પુરુષ હજારો જીવોની લાગણી દૃખાવે છે, કરોડો જીવોનો નાશ

કરે છે તેને પણ ખરું સુખ શું છે ? તેનો અનુભવ થતા નથી - પોતાના સ્વાર્થ માટે, પાપી પેટની પૂર્તિને માટે જે જીવ અન્યનું જીવ કરવામા તત્પર છે તે પણ સુખ પામી શકતો નથી, જેને સ્વપ્ના સમાન સસારમા સુખની આશા બધાઈ છે તે પણ સુખનો અધિકારી નથી જેને સાધુપુરુષોની સગતિ ખોટી લાગે છે તે પણ સુખ પ્રાપ્ત કરવા અધિકારી નથી જે પોતાની મતિ પ્રમાણે જેમ ફાવે તેમ ચાલી શુકના અને સત્પુરુષોના વચનનો અનાદર કરે છે તે પણ સુખનો અધિકારી નથી જેને આખે દેખાતી વસ્તુઓમા જ સુખની આશા બધાઈ છે તે પણ સુખનો અધિકારી નથી. જે પ્રાણીને અન્યાયમા પ્રીતિ છે તે સુખનો અધિકારી નથી પ્રત્યક્ષ સુખમા જેની વિશ્વાસ વૃત્તિ છે તે મત્ય સુખનો અધિકારી નથી અષ્ટ કર્મનો નાશ કરી જે નિર્મળ થયા છે એવા સિદ્ધતા જીવો અખંડ અનંત સુખનો અધિકારી છે સુક્રિત સુખ કેવળ આત્માનું સુખ છે આત્મિક સુખને પ્રાપ્ત કરવાના બે માર્ગ છે પ્રથમ મુનિધર્મ અને બીજો શ્રાવકધર્મ પચમહાવ્રત અને છઠ્ઠું રાત્રિહોળનવિરમણ વ્રત એ છ વ્રતના પાલનપૂર્વક ચાલવું એ મુનિધર્મ જાણવો. મુનિધર્મના પરિપાલનથી જ્ઞાનાવરણીયાદિક અષ્ટકર્મનો ક્ષય થાય છે એ બેમાથી કોઈપણ માર્ગ અવલંબતા પ્રથમ દેવ, ગુરુ, ધર્મની શ્રદ્ધાની જરૂર છે અષ્ટાદશ દોષ જેનાથી સર્વથા દૂર થયા છે એવા અને જ્ઞાનાતિશય, વચનાતિશય, પૂનાતિશય, અપાયાપગ માતિશય-એ ચાર અતિશય તથા અષ્ટ મહાપ્રાતિહાર્યથી શોભાયમાન જિનેશ્વર વીતરાગ

[આ ભવસ્વરૂપ-ચિંતન “અધ્યાત્મસાર” ગ્રંથનો મૂળ તથા વિવેચન સાથેનો ઉતારો છે. મૂળકર્તા ઉપાધ્યાય ભગવાન યશોવિજય વાચકવર છે. તેઓશ્રીએ ઉક્ત ભવસ્વરૂપ-ચિંતન ખૂબ જ આલંકારિક ઢબથી ઘટાવી એક એક બાબતો એવી તો સચોટ વર્ણવી છે કે-સુચ વાચકોને ઘડીભર ગરકાવ કરી નાખે. આ મહાપુરુષ પ્રારંભમાં એવો ભાવ જણાવે છે કે- “આત્માનું હિત વિચારનારા પુરુષે એક ક્ષણવાર પણ એટલે શિરકાળ સુધી ચિંતન કરવામાં જે અશક્ત હોય તેણે અલ્પ કાળ પણ ભવનું સ્વરૂપ-ચાર ગતિરૂપ સંસારનું જન્મ-જરા-મરણ-વિપત્તિ વિગેરેનું સ્વરૂપ મનને સ્થિર કરી નિપુણ બુદ્ધિથી વિચારવું.” જો આ ભવ-સ્વરૂપની સાચી ચિંતા જાગે તો ખરા વૈરાગ્યનો ઉદ્ભવ થતાં કામ જ યર્ષ જન્ય અને હોય તો તે સ્થિરતાને પામે. વાચક અને લેખક મહોદય એ સ્થિતિને પામે એ જ સમીહા.

પુણ્યવિજય (સંવિગ્નપાક્ષિક)].

આ સંસાર ભયંકર સસુદ્ર જેવો છે.

(જેમ વિચારવું)

“ આ એક તરફ દુઃસહ એવો કામરૂપી વડવાનળ ચોતરફ જળ્યા કરે છે, આ બીજી બાજુએ વિષયરૂપી પર્વતના શિખર પરથી તૂટી તે જ દેવ તરીકે જાણવા, સર્વજ્ઞકથિત જે મુનિધર્મ તેને દ્રવ્યક્ષેત્રકાલાનુસારે આદરનાર તથા સમ્યક્ ધર્મોપદેશક ગુરુ જાણવા. ચાર ગતિ પરિભ્રમણ હેતુ અજ્ઞાન રાગદ્રેષનો ક્ષય કરી સંસારસસુદ્રથી તારવાને વહાણ સમાન વીતરાગકથિત સત્ય ધર્મ જાણવો. એ પ્રમાણે ત્રણ તત્ત્વની શ્રદ્ધા રાખવી. જિનકથિત પદ-દ્રવ્ય તેના ગુણપર્યાયનું જાણવું તેથી સમ્યક્ શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થાય છે. ધર્મનો સાધન સાર એ છે કે આત્મા તે જ પરમાત્મ સ્વરૂપે થાય. આ પ્રમાણે પરમાત્મપદ લક્ષ્ય વિચારી જે પુરુષો ધર્મમાર્ગે વહે છે તે પુરુષો સ્વરૂપ ભવમાં સુક્રિતપદ પ્રાપ્ત કરે છે અને તે ખરેખર પરમાત્મસ્વરૂપને ઓળખે છે.

પડેલા પત્થરો પડે છે, અને આ તરફ વિકાર-રૂપી નદીઓના સંગથી ઉત્પન્ન થયેલા ક્રોધરૂપી આવર્તો દેખાય છે તો આવા સંસારરૂપી સસુદ્રમાં કેને ભય ઉત્પન્ન ન થાય ? ”

વિવેચન—હા પ્રાણી ! તે કારણ માટે એટલે ભયનું કારણ હોવાને લીધે આ સંસાર-રૂપી સસુદ્રમાં કેને ભય ઉત્પન્ન ન થાય ? સર્વ વિવેકી પ્રાણીને ભય ઉત્પન્ન થાય છે, કેમકે તે ભવસાગરમાં એક તરફ જોઈએ છીએ તો દુઃસહ એવો કામદેવરૂપી વડવાનળ સર્વ દિશાઓમાં પ્રદીપ્ત દેખાય છે, જેમ સસુદ્રમાં રહેલો વડવાનળ જળનું શોષણ કરવાથી સંતાપનો હેતુ છે, તેમ સંસારમાં ઉત્કૃષ્ટ પ્રથમ સુખનું શોષણ કરનાર કામદેવ છે. વળી બીજી બાજુએ શબ્દાદિક પાંચ વિષયોરૂપી દુર્લ્લઘ પર્વતોના શિખર પરથી તૂટી પડેલા મૂઠ આસક્તિરૂપ મોટા પત્થરો પડે છે-વ્યાધાતકારી થાય છે. જેમ સસુદ્રમાં જતાં મનુષ્યોને પર્વત પરથી પડતા પત્થરો અનેક ઉપદ્રવના હેતુ થાય છે, તેમ સંસારસાગરને સામે કાંઈ જનારા ભવ્ય

પ્રાણીઓને વિષયો વ્યાધાતકારી થાય છે, કેમકે વિષયી પુરુષો ભવન ઉલ્લંઘન કરી શકતા નથી વળી બીજા પ્રદેશમાં ભેઈએ તો વિકારરૂપ એટલે આત્મભાવનાના ત્યાગરૂપ નહીંના આલિંગને ઉત્પન્ન કરેલો ક્રોધરૂપી આવર્ત-આવેશ દેખાય છે, જેમ સમુદ્રમાં નદીએ કરેલા આવર્તો પ્રયાણુનો ભગ કરે છે-રોકે છે, તેમ ભવભાગરના પેલે તીરે જવામાં પણ ક્રોધાદિક વિદ્વંકારક છે સંસારમાં વ્યવહારને ક્રોધની ઉત્પત્તિ અવશ્ય થાય છે માટે તેનાથી પણ આ ભવ-સાગર ભયંકર છે.

આ સંસાર અગ્નિરૂપ છે.

“જે સંસાર-અગ્નિમાં રતિરૂપ સતાપવડે ચપળ એવી પ્રિયારૂપી જ્વાળા કમળના પત્ર જેવી શ્યામ કાન્તિવાળા કટાક્ષરૂપી ધૂનસમુદ-ને બહાર કાઢે છે તથા ઘણા વિકારને કરનારા વિષયોરૂપી અગારાઓ અગને બાળી નાંખે છે તેવા આ સંસારસ્વરૂપ અગ્નિમાં કયે સ્થળે સુખની સુલભતા છે ? ક્યાં નથી ”

વિવેચન—હો આત્મા ! આ પ્રત્યક્ષ દેખાતો સંસાર જ જેનું શરીર છે, એવા અગ્નિને વિષે એટલે સંસારરૂપી અગ્નિને વિષે સુખ કયે ઠેકાણે સુલભ છે ? કોઈ પણ સ્થાને સુખ છે જ નહિ કેમકે જે સંસારરૂપી અગ્નિમાં ભોગની અભિલાષારૂપ સતાપવડે-ઉચ્છ્વાતાવડે ચપળ અથવા વિસ્તીર્ણુ એવી સ્ત્રીરૂપી જ્વાળાની ઉત્તન શિખા રહેલી છે સ્ત્રીઓ ઘણા વિકારને ઉત્પન્ન કરનાર હોવાથી જ્વાળા જેવી કહી છે સ્ત્રીરૂપ જ્વાળા શ્યામ કમલના પર્ણ જેવી શ્યામકાન્તિવાળા કટાક્ષરૂપી સ્ત્રીઓના કુટીલ નેત્રના પ્રાત-ભાગરૂપી ધૂમાડાના સમૂહને-ગોટાને મૂકે છે અર્થાત્ તેવા ધૂમાડાવડે પ્રાણીને અધ કરે છે સ્ત્રીઓના સૌંદર્યથી મોહ પામેલા મનુષ્ય અધ જ બની જાય છે, તેથી તેના કટાક્ષને

પુત્રની ઉપમા આપી છે તથા જેમણે ઘણા વિદ્યાર્થી ઉત્પન્ન કર્યા છે એવા ઇષ્ટ અને અનિષ્ટ શબ્દાદિક વિષયોરૂપી અગારા ઇદ્રિયોના સમૂહ-રૂપ અગોને-અવયવોને બાળે છે-સંસ્પર્શાત્ કરે છે માટે સમાગ્ર ખરેખર પ્રત્યક્ષ અગ્નિ-રૂપ છે.

આ સંસાર હિંસાનું સ્થાન-કસાઈખાનું છે.

“અહો ! મહાખેદની વાત છે કે-આ સંસાર મહાભય કર હિંસાનું સ્થાન છે કેમકે તેમાં સ્ત્રી, પુત્રાદિકના સ્નેહથી ગ્વેષા પાથને ગળામાં બાધીને અત્યંત દુઃખાર્ત અને સ્વભાવથી જ દીન એવા પ્રાણીરૂપી પશુઓ શબ્દાદિક વિષય વિષયોરૂપી ઘાત કરનારા સુભટોવડે પીડા પામે છે ”

વિવેચન—હો જીવ ! મહા અઘટિત ખેદ-કાંકે એ છે કે-આ સંસાર મહાભય કર હિંસાનું સ્થાન છે કેમકે સૂના સ્થાનને (પશુઓનું કતલખાનું) વિષે સ્ત્રી અને પુત્ર પત્નિ સ્નેહ-રાગરૂપી તત્ત્વોવડે રહેલા પાથને-મજબૂત દોરીને ગળામાં નાખીને-બાધીને-પ્રકૃતિથી જ કૃપણ એટલે અસાગ પદાર્થ ઉપર પણ અત્યંત મોહ બાધેલો હોવાથી તુચ્છ અથવા દીન એવા જીવોરૂપી બકરા વિગેરે તુચ્છ પ્રાણીઓ નાના પ્રકારની વ્યથાથી પીડા પામ્યા છતાં અતિ ભયંકર દુઃખરૂપ ફળને આપનારા પૂર્વે કહેલા શબ્દાદિક વિષયોરૂપી ઘાત કરનારા સુભટોવડે પીડાય છે-અનેક જન્મ-મરણોથી કષ્ટ પામે છે, જેથી આ સંસાર હિંસાનું સ્થાન જ છે.

આ સંસાર રાક્ષસરૂપ છે.

“આ સંસાર રાક્ષસરૂપ છે કેમકે અવિદ્યા-અજ્ઞાનરૂપી રાત્રિમાં ચાલે છે, મસ્તક ઉપર ભયંકર કપાલોરૂપી સર્પના સમૂહને વહન કરે છે-ધારણ કરે છે, ગળામાં વિષયોરૂપી અસ્તિ સમૂહને નાખે છે, તથા કામદેવરૂપી કુટીલ

વિશ્વધર્મ બનવા યોગ્ય જૈન ધર્મ

(ગતાર્ક પૃષ્ઠ ૧૮૨ થી શરૂ.)

લેખક:—રા. રા. વકીલ ન્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદ, બી.એ., એલ.એલ.બી. સાદરા.

આધુનિક સમયમાં વર્તતા તમામ ધર્મના સિદ્ધાંતોની નિષ્પક્ષ બુદ્ધિથી મીમાંસા કરતાં-તેના અનુયાયીઓના વર્તનને સહવર્તન અને સદાચારની વિશુદ્ધ કસોટીએ કસ મૂકતાં-જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતો સર્વમાન્ય વિશ્વધર્મ બનવા યોગ્ય જૈન ધર્મના દાવાને ઘણે અંશે પુષ્ટિ આપતા જણાય છે. આવા મહત્વના પ્રશ્નની વિચારણામાં મર્યાદિત-સંકુચિત દૃષ્ટિને લેશ માત્ર સ્થાન નથી, પરંતુ તેના સુઘટિત ઉકેલ માટે તો સર્વદેશીય અને સમન્વય સાધક વિશાળ દૃષ્ટિની અને ભાવનામય-ગગનવિહારી ઉદાર દિલની જ જરૂર છે. યુક્તિમત્ત વચ્ચંત્ત યસ્ય તસ્ય કાર્યઃ પરિગ્રહઃના સિદ્ધાંતને અનુસરનારા મહાતુભાવ પુરુષો જ તુલનાત્મક દૃષ્ટિ-પૂર્વકના બુદ્ધા બુદ્ધા ધર્મશાસ્ત્રોના પરિપક્વ અભ્યાસથી જ યોગ્ય નિર્ણય કરી શકે તેમ છે.

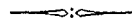
મુખબાળો તે ભવ રાક્ષસ મહાદોષોરૂપી દાંતાને પ્રગટ કરે છે-દેખાડે છે; માટે આવો સંસાર-રૂપી રાક્ષસ વિશ્વાસ રાખવા યોગ્ય નથી. ”

વિવેચન—હે પ્રાણી ! આ સંસાર રાત્રિ-ચર એટલે રાત્રિને વિષે ભ્રમણ કરનાર રાક્ષસ જ છે, કેમકે તે રંકથી રાજા સુધી સર્વજન ભક્ષણ કરનાર છે તેથી તે વિશ્વાસ રાખવા યોગ્ય નથી. વળી તે ભવ રાક્ષસ અજ્ઞાન દશા-રૂપી રાત્રિમાં સ્વેચ્છાએ ફરે છે. હુણેને અધ-કાર જ ઈષ્ટનો સાધક હોય છે માટે અજ્ઞાન-રૂપ રાત્રિચરપણું કહ્યું છે તે રાક્ષસ મસ્તક પર વિષમ-ભયંકર એટલે જેનો વિષમ વેગ ઉતરી ન શકે તેવા કોધાદિક કષાયોરૂપી સર્પોના સમૂહને ધારણ કરે છે. કષાયવાળાને જ સંસાર

ચાર સંજીવની ન્યાયની દૃષ્ટિએ, આપણા મહાન સૂરિસમ્રાટોએ, મુનિપુંગવોએ, પ્રસિદ્ધ વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિઓએ ઘણી ઘણી ઉપયોગી શક્તિઓના, દ્રવ્યોના અને સમાજ શાંતિના સર્વનાશ નોતરતી તિથિચર્યા જેવા સામાન્ય અને છુલ્લક પ્રશ્નોની અનિચ્છનીય ચર્ચામાંથી પીછેહઠ કરી, જૈન ધર્મના સર્વમાન્ય અને અપૂર્વ સિદ્ધાંતોને નવયુગના જમાનાને અનુકૂળ અને ગ્રાહ્ય થઈ પડે તે પદ્ધતિએ, શિષ્ટ ભાષામાં સવિસ્તર વિવેચન સાથે જનસમાજ સમક્ષ સર્વ ધર્મના સિદ્ધાંતોના તુલનાત્મક અભ્યાસપૂર્વક આગળ કરવા કટિબદ્ધ થયું જોઈએ.

પરમોપગારી તીર્થંકર ભગવાન અને કેવળ-જ્ઞાની મહાત્માએ તેમજ ગણધર મહારાજઓથી માંડીને તેમની પછીના જમાનામાં થઈ ગયેલ શાસ્ત્ર-વિશારદ જૈનાચાર્યોએ પ્રત્યેક વિષયમાં

દુઃખપ્રદ થાય છે. તથા વિષયોરૂપી અસ્થિની માળાને ગળામાં ધારણ કરે છે. વિષયી પુરુષો-ને જ સંસાર ગળે લાગેલો છે. તથા તે જીવ-હિંસા મોટા આરંભો અને પરસ્પરીગમનાદિક નરક ફળને આપનારા મહાદોષોરૂપી દાંતોને પ્રગટ કરે છે. એટલે કે વિકરાળ રૂપ દેખાડવા માટે મુખ ઉઘાડીને દેખાડે છે તથા તે વક્ષ એટલે વિષમ સ્વભાવને લીધે વિકરાળ-ભયંકર કામદેવરૂપી મુખને ધારણ કરે છે. અભક્ષ્ય ભક્ષણાદિ અનાચારત્તુ આચરણ કરવામાં કામ-દેવ જ મુખ્ય હેતુ છે, માટે તેને મુખની ઉપમા આપી છે. આવા પ્રકારનો ભવરાક્ષસ વિશ્વાસને યોગ્ય નથી. [ચાલુ

પરમ નિપુણતાપૂર્વક નૈન ધર્મના સિદ્ધાંતોને એવી રીતે પ્રતિપાદન કરેલ છે કે નૈનેતર વિદ્વાનોને પણ તે અપૂર્વ પ્રકાશ પાડતા-પ્રેરણાદાયી થઈ પડે છે હું ખોનો વિષય એ જ છે કે અન્ય બાબતોમા કદાચકવશાત ભરાઈ પડેલ આપણા આચાર્યો નૈન ધર્મના અપૂર્વ સિદ્ધાંતોના યોગ્ય પ્રચાર માટે નોંધ્યે તેટલો ઊંચ પ્રયાસ કરતા જણાતા નથી અને સમાજને કુસપ-કલેશથી ઉદ્ધવતા વિનાશની ગતિ તરફ જ ધસી જતા જણાય છે કવચિત્-નૈનેતર વિદ્વાનોની કસાયેલી કલમથી, નૈન ધર્મના સિદ્ધાંતોને અપૂર્વ ઉત્સાહથી પ્રતિપાદન કરતા નોંધ્યે છીએ ત્યારે આપણા જેવા સામાન્ય અભ્યાસીઓને ગૌરવ ધારણ કરવાનું મન થાય છે અને આપણા માન્યવગ આચાર્યો (જેમની સખ્યા સમાજના સદ્ભાગ્યે ૭૦-૭૫ ઉપર થવા જાય છે) પૈકીના થોડા ઘણા શાસ્ત્રના પ્રખર અભ્યાસીઓ આ વિષયમા પોતાના અમૂલ્ય વખતનો સદુપયોગ કરતા રહે તેવી ભાવના અને તમન્ના જાગૃત થાય છે આવી ભાવના સકુળ થાય તો વિષયની પુષ્ટિ માટે વધારે દલીલો આગળ કરવાની જરૂર રહે નહીં.

નૈન ધર્મના અપૂર્વ સિદ્ધાંતો અને ધર્મ-ભાવનાઓમા કેઈ કેઈ તો એકાકીપણે પણ એટલી બધી પ્રબળ અને પ્રભાવશાળી, રોચક અને આકર્ષક જણાય છે કે ઘડીભર અન્ય બાબતો આજી ઉપર રાખીએ તો પણ તે આગળ જણાવી ગયા મુજબના દાવાને તે ઘણે અંશે પુષ્ટિદાયક થઈ પડે તેમ છે

પૂર્વકાલીન પ્રખર નૈન ધર્મચાર્યોએ સર્વ ધર્મના સિદ્ધાંતો માટે સાપેક્ષ દષ્ટિપૂર્વક-સમન્વય વૃત્તિથી કરેલ વિવેચન વાચકવાની તક મળે છે ત્યારે આપણને ધર્મનું પરસ્વરૂપ સમજાય છે ખરેખરા સમ્યક્દષ્ટિને મિથ્યાદષ્ટિના શાસ્ત્રો

પણ સમ્યક્રૂપે પરિણમે છે એવું શાસ્ત્રીય કથન ઉપરાંત મહાપુરુષો દ્વિતીયાર્થ કરતા જણાય છે અને હાલના જમાનામા આવા મહાપુરુષોની આપણને ખરી જરૂર જણાય છે. વચનમા અને લખાણમા પગમ શિષ્ટતાઓ, અભિન દનીય માધ્યસ્થવૃત્તિ જાળવવા ઉપરાંત મગીન અને સચોટ દલીલ આગળ કરવાની શક્તિ ધરાવનાર શાસ્ત્રના ધર્મના સિદ્ધાંતોના જેટલો પ્રચાર કરી શકે છે તેની આગળ કલેશપ્રિય-લેભાણુ લેખકોનો પ્રયાસ કંઈ ગણતરીમા જ નથી

શકર ભગવાનનો અવતાર ગણાતા પ્રખર વિદ્વાન શકગચાર્ય પણ નૈનધર્મના અપૂર્વ સિદ્ધાંતરૂપ મનાતા અનેકાતવાદને તેના ખરા સ્વરૂપમા સમજી શકેલ નહીં અને ‘સ્વાદ્ અસ્તિ નાસ્તિ’ જેવા શબ્દપ્રયોગથી શુચ્યવણુમા પડી તેને શકાવાદ તરીકે માની લઈ તેનો યોગ્ય સામનો કરવામા નિષ્ફળ ગયેલ. તેવો અનેકાતવાદ-સ્વાદ્વાદ એક જ વસ્તુને જુદી જુદી અપેક્ષાએ અનેક રીતે જોવાનું ફરમાવે છે અને વીતરાગ પ્રણીત નૈનધર્મમા તેનું કંઈક અપૂર્વ સ્થાન છે અનેકાતદર્શનમા જુદા જુદા સર્વ દર્શનોનો સમામ થઈ શકે છે

(આ બાબતમા વધારે વિવેચન માટે જુઓ વિદ્વાન મુનિમહાગજશ્રી પુણ્યવિજય-જીનો “ નૈન દષ્ટિની મહત્તા ” ઉપરનો લેખ-આત્માનંદ પ્રકાશ પુ ૧, પૃ. ૨૮).

આ રીતે વીતરાગપ્રણીત નૈન દર્શનનો અનેકાતવાદ-કર્મ, તેના ભેદ, પ્રભેદ, કર્મપ્રકૃતિ ઉદય-ઉદીરણ, સત્તા-સ્થિતિ વિગેરે વિષયોનું સવિસ્તર વિવેચન, પુનર્જન્મ-જન્માતરનો સિદ્ધાંત-મકળ કર્મની હાય થતા મુક્તદશા લોગવતા પગમાત્મા ને જગતકર્તૃત્વથી ઊભા થના ઉપાધિ અને દોષમાથી મુક્ત રાખતો સિદ્ધાંત, નાસ્તિકતાના આરોપમાથી બચાવી લઈ મૂર્તિ-પૂજને સર્વ રીતે પુષ્ટિ આપતો પરમ પુનિત

ભક્તિમાર્ગ, જ્ઞાનમાર્ગ, નિર્જરાપ્રેરક તપશ્ચર્યા-
પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વ પ્રસંગની વિશ્વબંધુ-
ત્વની ભાવનાને રીતે પુષ્ટિ આપતી અનેક અલેદ
અને અપૂર્વ ક્ષમાપના પ્રવૃત્તિ (ખમતખામણા-
વર્ષભરમાં થયેલ દોષ અને અપરાધ માટે
માફી મેળવવી અને અન્યને આપવી), પ્રતિ-
દિન સવાર-સાંજ કરવામાં આવતી પ્રતિક્રમણ
ક્રિયા-થઈ ગયેલ પાપકર્મની સરળતાપૂર્વક
કમ્પૂલત અને તેને માટે શુદ્ધ દિલને પશ્ચા-
ત્તાપ, મિત્તિ મે સંવભૂએસુ પેર' મળજ ન કેળુઈ
જેવા સૂત્રો આગળ કરતી મૈત્રી-પ્રમેદ-કરુણા
અને મધ્યસ્થની પૌષક ભાવનાઓ-પરમ આલ-
ખનરૂપ સામાયિક અને પૌષધની ક્રિયા, દેશ-
વિરત્તિ અને સર્વવિરત્તિપણાના ધર્મો, ગૃહસ્થ-
જીવનને અજવાળતા માર્ગાનુસારીના પાંત્રીશ
ગુણો, અહિંસા પરમે ધર્મ: જેવો પ્રાથમિક-
સર્વમાન્ય સિદ્ધાંત, જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ રત્ન-
ત્રયીની ભાવના, ધર્મરૂપ રાજ્યમહેલને ટકાવી
રાખતા દાન, શીલ, તપ અને ભાવરૂપી આધાર-
સ્થભોની કલ્પના, સાચું સ્વરૂપ, જ્ઞાનરહસ્ય
વગેરે વગેરે અનેકાનેક બાબતો એટલી બધી
ભાવવાહી-કાર્યસાધક અને સિદ્ધિદાયી તરી
આવે છે કે તે બધી સમુચ્ચય રીતે પ્રસ્તુત
દાવાને ઘણી મજબૂત પુષ્ટિ આપી રહેલ છે.

ઉપર જણાવેલ પ્રત્યેક વસ્તુનું સવિસ્તાર
વિવેચન નિરનિરાણા સ્વતંત્ર લેખનો વિષય
થઈ પડે તેમ છે; એટલું જ નહીં પરંતુ સિદ્ધ-
હસ્ત શાસ્ત્રવિશારદ લેખક જ તેને પૂરેપૂરે
ધન્સાદ આપી શકે તેમ છે. એટલે વખત અને
સ્થળસંકેચના કારણે તેનો માત્ર અંગૂલી-
નિર્દેશ કરી સંતોષ ધારણ કરવો પડે છે.

ઐશ્વર્ય, મદ અને રાજ્યસત્તા લોભની
આંધિનો વિલય થતાં પ્રજાશાસનવાદ-સમાજ-
વાદ અને વિશ્વબંધુત્વની ભાવનાના સિદ્ધાંતો
સર્વત્ર પ્રચાર પામશે અને અખિલ વિશ્વમાં

શાંતિ અને સુલેહનું સાંમાન્ય પ્રવર્તશે ત્યારે
વિશ્વધર્મની સ્થાપના માટેનો ઉલ્કટ પ્રશ્ન સર્વ
કોઈ પ્રાસ વિચારકોના હૃદયમાં અપૂર્વ તાલા-
વેલી જગવશે અને કોઈ સમર્થ નવયુગ પ્રવ-
ર્તક-યુગપ્રધાન મહાત્માવા પુરુષનું પ્રાદુર્ભૂતત્વ
આપણી પુનિત મહત્વાકાંક્ષાઓને સફળ કરવા
શક્તિમાન થશે એવી ભાવના સેવવી અસ્થાને નથી.

અત્યારે તો હુનિયાભરના આગેવાન રાજ-
પુરુષો અને સત્તાલોભી દેશનાયકો ક્ષણિક ઐહિક
સુખની પ્રાપ્તિ માટે સંહારક શક્તિનું તાંકવ-
નૃત્ય ઉઘાડી આંખે ભેઈ રહેલ છે. નિર્બળ
અને પરાધીન પ્રજાને ગુલામીદશામાં રખડતી
રાખી પ્રત્યેક બાબતમાં પોતાની શોષણનીતિના
અમલમાં પૂરજોડાથી મહાદ્વી રહ્યા છે. ઘડીભર
કુદરત પણ તેમને મદદ કરતી જણાય છે, છતાં
પણ ઘોર અંધારી રાત્રિ પછી દિવસ અને
દિવસ પછી રાત્રિનો અવિરત ક્રમ ચાલ્યો
આવે છે તેમ પાપ કર્મને પણ વિશ્રામ મળશે
અને સમસ્ત પ્રજાગણનું પુણ્યબળ નાશત
થતાં સંહારક શક્તિ અદૃશ્ય થશે. ધર્માચાર્યો
પણ પોતાની ફરજ અને સમાજ પ્રત્યેની
જવાબદારી ભૂલી અંદર અંદરના કલેશ-કુસંપ
અને ઝગડાઓને પ્રોત્સાહન આપી રહેલ છે
અને તેમના દુષ્ટિરાગી અનુયાયીઓ તેમને
વિઘાતક કાર્યમાં કેવળ સ્વાર્થ અને અધશ્રદ્ધાના
વેગમાં તણાઈ મદદ કરી રહેલ છે તેવી
પરિસ્થિતિનો સમાજના સદ્ભાગ્યે અંત આવશે.

સૌ કોઈ અને ખાસ કરીને દેશનેતાઓ
અને ધર્માચાર્યો વિશ્વશાંતિના ઉદ્દેશ માટેની
ભાવનાપૂર્વક રચનાત્મક કાર્યમાં-સમાજો જ્ઞાતિના
કાર્યમાં તન, મન અને ધનથી પોતાની સર્વ
શક્તિઓનો ઉપયોગ કરતા થઈ જાય અને વિશ્વ-
ધર્મની પ્રજ્ઞાણ માટેનો સમય બનતા પ્રયાસે
નજીક લાવી મૂકવા શક્તિમાન થાય એ જ
અવશ્યતા.

શ્રી સિદ્ધસ્તોત્ર

ગ્યનાગ અને વિવેચક

ડૉ. કમલચાનદાસ મનામુખભાઈ મહેતા એમ બી બી. એસ.

(મતાક પૃષ્ઠ ૩૬ થી ૪૩)

વસંતતિલકા વૃત્ત

જ્ઞાન-દગાવરણ ને જસ અતરાય, તે એકી સાથ પછો તત્ક્ષણ ક્ષીણ થાય;

‘હાં તાલ ગર્ભસૂચિ નાશદો જે પ્રકારે, તે સિદ્ધતા ચરણ હો શરણ અમારે । ૧૮

શબ્દાર્થ:—તે પછી જેના જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ ને અતરાય, તત્ક્ષણ એકી માથે ક્ષીણ થાય છે, ગર્ભસૂચિનો નાશ થતા જેમ તાલ પામે છે તેમ, તે સિદ્ધતા ચરણ અમને શરણ હો ।

વિવેચન—

જેવો મોહનીય કર્મનો ક્ષય થાય છે કે તરત જ જ્ઞાનાવરણ, દર્શનાવરણ ને અતરાય એ કર્મ-ત્રિપુટી એકી સાથે ક્ષય પામે છે જેમ ગર્ભસૂચિનો નાશ થતા તાલ નાશ પામે છે, તેમ મોહ નાશ પામતા જ્ઞાનાવરણાદિ ત્રીક્ર નાશ પામે છે, કાળજી કે તે કર્મો જેના અવશ્યકથી-આધારથી ટકી રહ્યા છે તે મૂળ આધારભૂત મોહકર્મનો પરાજય થતા તે તે કર્મોનું પછી કાષ્ઠ નોગ ચાલતું નથી જેમ કાષ્ઠ પ્રમારતનો મુખ્ય આધારરૂપ ભૂટી પડતા તે પ્રમારત પડી જાય છે, તેમ કર્મનો મુખ્ય આશ્રયદાતા-અધર્મનો યાંભણો-મોહ ભૂટી પડતા, તેની આશ્રિત આખી કર્મ પ્રમારત પાનાના મહેલની જેમ ભૂટી પડે છે

“તતોઽન્તરાયજ્ઞાનઘ્નદર્શનઘ્નાન્યન્તરમ્ । પ્રહીયન્તેઽસ્ય યુગપત્ત્રીણિ કર્માણ્યશેષતઃ ॥

ગર્મસૂચ્યા ચિન્ટાયા યથા તાલો ચિન્ટયતિ । તથા કર્મક્ષયં યાતિ મોહનીયે ક્ષયં ગતે ॥

—શ્રી તત્ત્વાર્થસાર

“આ કર્મ ક્ષય થયા વિના જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મ સંપૂર્ણપણે ક્ષય થઈ શકતા નથી જો કે ગણિતમા પ્રથમ જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મો કહ્યા છે, પણ આ કર્મની ઘણી મહત્વતા છે, કેમકે સંસારના મૂળભૂત રાગદ્વેષનું આ મૂળ સ્થાન હોવાથી ભવભ્રમણ કરવામા આ કર્મની મુખ્યતા છે, આનું મોહનીય કર્મનું બળવાનપણું છે, છતાં પણ તેનો ક્ષય કરવો મહેલ છે, એટલે કે જેમ વેદનીયકર્મ વેદા વિના નિષ્ફળ થતું નથી તેમ આ કર્મને માટે નથી ” છતાં

—શ્રીમદ રામચંદ્ર

આમ મોહનીયનો* ક્ષય કરી જેણે જ્ઞાનાવરણાદિ ક્ષય કર્યો, તે સિદ્ધતા ચરણનું અમને શરણ હો । અને પછી—

* મોહનીય કર્મ ક્ષય થતા જ્ઞાનાવરણાદિ ક્ષય કેમ થાય છે ? તે માટે પરમતત્ત્વરહસ્યવિદ, શ્રીમદ અમૃતચંદ્રાચાર્યજી આ પ્રમાણે ખુલાસો કરે છે —

“સત્ય વિન્તુ વિશેષોઽસ્તિ પ્રોક્તકર્મત્રયસ્ય ચ । મોહકર્માવિનામૃત વન્ધવત્ત્વોદયકાયમ્ ॥

તત્ત્વયા વ્યવમાનેઽર્ધિમસ્તદ્વન્ધો મોહવન્ધસાવ । તત્ત્વત્ત્વે સત્ત્વમેતસ્ય પાકે પાક ક્ષયે કાય ॥ ”

શ્રીપદાધ્યાયી

સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી વીતરાગ ભાવે, ચારે અધાતિ પણ અંતસમે ખપાવે;
જે ઉત્તરોત્તર ચઢ્યા ગુણશ્રેણી દ્વારે, તે સિદ્ધના ચરણ હો શરણ અમારે ! ૨૦

શબ્દાર્થ:—વીતરાગભાવે કરીને જે સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી થઈ, અંતસમે ચારે ય અધાતિ કર્મને પણ ખપાવે છે, અને આમ જે ઉત્તરોત્તર ગુણશ્રેણીએ ચઢ્યા છે તે સિદ્ધના ચરણ અમને શરણરૂપ હો !

વિવેચન—

ઉપર કહ્યું તેમ ભગવાન મોહનીયનો ક્ષય કરી વીતરાગભાવ પામ્યા, એટલે યથાખ્યાત ‘આત્મચારિત્ર’ પામ્યા, જેવું આત્મસ્વરૂપ ખ્યાત છે—પ્રસિદ્ધ છે તેવું સ્વરૂપાયરણરૂપ શુદ્ધ ચારિત્ર પ્રસિદ્ધ થયું. આમ શુદ્ધ આત્મદર્શન, શુદ્ધ આત્મજ્ઞાન ને શુદ્ધ આત્મચારિત્રરૂપ પરમાર્થ મોક્ષમાર્ગની અભેદ એકતા આત્મામાં પરિણામ પામી, જિનના મૂળ માર્ગની સર્વાંગ સંપૂર્ણ સિદ્ધિ થઈ, એટલે ભગવાન સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી થયા, અનંત ચારિત્ર વીર્ય ને અનંત સુખના સ્વામી થયા.

અને આમ ચાર ધાતિકર્મનો ક્ષય થવાથી, ભગવાનને અનંતચતુષ્ટય પ્રગટ્યું. ધાતિ કર્મ આત્માના મૂળ વિશેષ ગુણનો ધાત કરે છે, એટલા માટે તે ‘ધાતિ’ કહેવાય છે. દર્શન, જ્ઞાન, સુખ, સમ્યક્ત્વ ને ચારિત્ર છવના વિશેષ ગુણ છે. દર્શનાવરણીય કર્મ દર્શનગુણનો ધાત કરે છે, જ્ઞાનાવરણીય જ્ઞાનગુણનો ધાત કરે છે, અંતરાય સુખગુણનો ધાત કરે છે, દર્શનમોહનીય સમ્યક્ત્વનો ધાત કરે છે, ને ચારિત્ર-મોહનીય ચારિત્રનો ધાત કરે છે. આ ધાતિકર્મનો પણ ભગવાને ધાત કર્યો, એટલે અનંત દર્શન, અનંત જ્ઞાન, અનંત સુખ ને અનંત ચારિત્રવિધ એ અનંતચતુષ્ટય સેળે કળાએ સમુદય પામ્યું, ‘જૈતન્ય-ક્રમલ પરિપૂર્ણ’ વિકાસ-દાસ ધારણ કરી રહ્યું, શુદ્ધ પ્રકાશભરતી નિર્ભર સુપ્રભાત થયો, સદા અસ્પષિત એકરૂપ આત્મા આનંદમાં સુરચિત થયો, અચલ આત્મજ્યોત ઝળહળી રહી; ‘ભગવાન સાક્ષાત્ ‘વિજ્ઞાનધન’ થયા, ‘આનંદધન’ થયા.’

“ ચિંપિડચંડિમવિલાસિવિકાસહાસ-શુદ્ધપ્રકાશમરનિર્ભરસુપ્રભાતઃ ।

આનંદસુસ્થિતસદાસ્થલિતૈકારૂપ-સ્તસ્યૈવ ચાયમુદયત્યચલાચિરાત્મા ॥ ”

—શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્યજીવિરચિત સમયસાર કલશ.

“ નિષ્કંઠરણુ કરુણા રસસાગર, અનંત ચતુષ્કપદ પાગી...હો મહિજિન ! ”

—યોગિરાજ શ્રી આનંદધનજી

“ ચાર કર્મ ધનધાતી તે વ્યવચ્છેદ જ્યાં, ભવના ધીજતણો આત્યંતિક નાશ જો;
સર્વ ભાવ જ્ઞાતા દૃષ્ટા સહ શુદ્ધતા, કૃતકૃત્ય પ્રભુ વીર્ય અનંત પ્રકાશ જો...
અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?

“ તે ત્રણે અલેદ પરિણામથી રે, જ્યારે વર્તે તે આત્મારૂપ; મૂળ મારગ સાંભળો જિનનો રે !
તેહ મારગ જિનનો પામિયો રે, કિલા પામ્યો તે નિજ સ્વરૂપ. મૂળ મારગ સાંભળો જિનનો રે ! ”

—મહાતત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

ભગવાન ‘આનંદધન’ દિવ્ય આત્મગુણના આવિર્ભાવથી ‘દેવચંદ્ર’ થયા, અને ધાતિકર્મ-દોષના તિરોબાવથી ‘ચરોવિજય’ બન્યા, તો પણ હજી તેમને ‘અધાતિ’ કર્મનો ઉદય અવશેષ

રહ્યો હતો આત્માના મૂળ વિશેષ ગુણનો ધાત ન હોય તે 'અવાતિ' કર્મ કરવાય છે, જે કે આ 'અધાતિ' કર્મ પણ જીવના સામાન્ય ગુણને તો વધ કરે જ છે મૌદ્ધમ્ય, અવગાદ, અવ્યાજાધ અને અગુરુલધુ એ જીવના સામાન્ય ગુણ છે, તેને વેદનીય આદિ ચાર અવાતિ કર્મ હશે છે વેદનીય કર્મ અવ્યાજાધ ગુણને હશે કે, આયુ કર્મ મૌદ્ધમ્ય ગુણને હશે કે, નામકર્મ અવગાદ ગુણને હશે છે, જોતકર્મ અગુરુલધુ ગુણને હશે છે આ વેદનીય આદિ ચાર અવાતિ કર્મ ભગવાનને ક્ષીણપ્રાપ્ત થતા દેહની આયુર્વિધિતિ પર્યંત વર્તે છે, 'મૌદ્ધરી બળે પણ વળ ન ડોડે' તેમ આ કર્મ જોખાણ આકૃતિ પશુમાત્ર ભગવાનને ઉદયમા છે, પોતપોતાનો ભાવ ભગવાનને, વિદાય ધાય છે તો પણ હવે તેમા કંઈ દમ રહ્યો નથી, જેની દશા દેહાતીત વર્તે છે એવા આત્મારાત્રી પ્રભુને નિયત આત્મચિતિમાથી અલાયમાન કરવાને તે શ્રીવક્ત્રુત મમથ ધતા નથી

“તત્ર ઘાતીનિ ચત્વારિ કર્માજ્યન્યર્પસદયા | ઘાતકત્વાહુણાના હિ જીવસ્વયેતિ વાક્સ્મૃતિ ||
તત. રોપચતુષ્કં સ્યાત્ કર્માઘાતિ વિચક્ષ્યા | ગુણાના ઘાતકા માત્રશકેરપ્યાત્મશાકિમત્ ||”

—શ્રી અમૃતચ ગ્રંથાર્થસૂત્રીત શ્રી પચાન્યાયી

“વેદનીયાદિ ચાઁ કર્મ વર્તે જહા, બળી સીદ્ધીવત્ આકૃતિ માત્ર ને,
તે દેહાયુષ આધીન જેની રિયતિ છે, આયુષ પૂર્ણ મટિયે દહિત પાત્ર ને.
અર્પુર્ અવસગ એવો ક્યારે આવશે ?”

—શ્રીમદ્ ગાન્ય ૬૨૭

આ ભવોપગ્રાહી ચાર અવાતિ કર્મને પણ પ્રભુ અતસમયે ખપાવી નાખે છે, એટલે મન-વચન-કાયા ને કર્મની સમસ્ત વર્ગણા તૂટી જાય છે, સદગ્ન પુદ્ગલનો સમ્બંધ તૂટી જાય છે એક પગમાણ માત્રની પણ કુમણા ગટેલી નથી, ભગવાન પૂર્ણ, નિષ્કલંક, શુદ્ધચૈતન્યમૂર્તિ બને છે

“મન વચન કાયા ને કર્મની વર્ગણા, છૂટે જહા સદગ્ન પુદ્ગલ સંબંધ ને,
એવું અયોગિ ગુણુધાનક ત્યા વર્તતું, મહાભાગ્ય સુખદાયક પૂર્ણ અગ્રધ ને
અર્પુર્ અવસગ

એક પગમાણ માત્રની મળે ન દપર્શતા, પૂર્ણ કલક રહિત અડોલ સ્વરૂપ ને;
શુદ્ધ નિરંજન ચૈતન્યમૂર્તિ અનન્યમય, અગુરુરૂપ અમૂર્ત સદૃજ પદરૂપ ને
અર્પુર્ અવસગ

—શ્રીમદ્ ગાન્ય ૬૨૭

અને આમ ઉત્તરોત્તર ગુણુધાનના શ્રેણી નિર્માણમાદ. પર ચડતા ચડતા ભગવાન મોક્ષ-પ્રાપ્તિ પર આરંભ થયા, સદૃજ શુદ્ધ આત્મપદને પામી ગણાત સદૃજાત્મસ્વરૂપ બન્યા, ‘અયોગ’ રૂપ પરમ યોગને મિલક કરી પગમ અયોગિ યોગી થયા

“ઋતસ્ત્વયોગો યોગાનાં યોગ પર ઉદાહત |

મોક્ષયોજનમાત્રેન સર્વસંન્યામલક્ષણ ||”

—શ્રી. હરિસગાચાર્યસૂત્રીત શ્રી યોગદષ્ટિમધુચય.

આવા સિદ્ધ ભગવાનના અગુણ અમને શરૂ હો !

(અર્પુર્)

.....વર્તમાન સમાચાર.....

નિવૃત્તિપાશયજ્ઞ શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ.

કોઈ કોઈ જમાના કે સદીમાં કોઈક સમયે અને અનુકરણીય પુરુષ જન્મે છે. તેઓની બેવહાર, વ્યાપાર વ્યવસાયની પ્રવૃત્તિ એવી સુંદર હોય છે કે જે અન્યને દૃષ્ટાંતરૂપ થઈ પડે છે. તેવા પુણ્યશાળી સંજ્ઞન પુરુષ વર્તમાનમાં શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળા છે. તેઓની સંજ્ઞનતા, માયા-ગુપ્તુ અને અસાધારણ ઉદારતા માટે આ સલાએ તેઓ સાહેબનો માનપત્રદાર સત્કાર કર્યો તે વખતે ઘણું જણાતું છે, લખાયું છે, એટલે માત્ર તેઓ સાહેબે હાલમાં એક સુંદર દૃષ્ટાંત જન સમાજને પુરું પાડ્યું છે તે જ હકીકત ખતાવાય છે. આલીશ આલીશ વર્ષ સુધી મીલ ઉદ્યોગમાં પ્રવૃત્ત રહી, લક્ષ્મી, યશ અને ગારવતા પ્રાપ્ત કરી, પરંતુ હજી પણ મીલ ઉદ્યોગના ધંધામાં સારી રીતે કેટલાક વર્ષો કામ કરી શકે તેમ તેઓઓ હોવા છતાં, મીલ ઉદ્યોગના ધંધામાંથી નિવૃત્તિ લઈ પોતાના સુપુત્ર શેઠ રમણીકલાલભાઈ કે જેઓ પોતાના પૂજ્ય પિતાની નિશાએ રહી સાત વર્ષ થયા મીલ ઉદ્યોગની તાલીમ લઈ રહેલ છે, તેમને પોતાના રથાન ઉપર (જે મીલના જનરલ મેનેજર તરીકેની રાજ્યના અમલદારો, વ્યાપારીઓ અને મીલના સ્ટાફ સમક્ષ જાહેર રીતે એક મેલાવડો કરી નિમ્નોક્ત કરે છે સુપ્રત કરે છે તે રીતે પોતે નિવૃત્ત અને છે, અને ધર્મની તથા જન સમાજની સેવા કરવા અને આત્મ કલ્યાણ સાધવા, હવે પછીની જીંદગીમાં મનુષ્ય જન્મને સાર્થક કરવા માટે એક જાહેર મેલાવડો વૈશાખ શુદ્ધ ૧૨ શુક્રવાર તા. ૫-૫-૪૪ ના રોજ શ્રી મહાલક્ષ્મી મીલના યોગાનમાં કરવામાં આવ્યો હતો.

પ્રથમ તેમના સેક્રેટરી શ્રીયુત ખારા સાહેબે

બહાર ગામના શુભાશિષના મંદિરાઓ વાંચી સંભળાવ્યા અને વિવેચન કર્યો. બાદ શેઠ સાહેબ ભોગીલાલભાઈએ પોતાનું વક્તવ્ય નીચે મુજબ રજૂ કર્યું હતું.

મીલ લાઇનમાં મને લગભગ ૪૧ વરસ થયાં અને ભાવનગરમાં આવ્યે ૧૨ વરસ થયાં. ઇશ્વર કૃપાથી અને ખાસ કરીને મીલના ઓફીસરો તથા અન્ય સ્ટાફના સહકારથી હું આજે મારો ચાર્જ મારા પુત્રે ચી. રમણીકલાલને સોંપવા લાગ્યશાળી થાઉં છું. મને કામનો ચાક લાગ્યો નથી. તેમ કંટાળ્યો પણ નથી, પરંતુ પુત્રને પોતાની જવાબદારીનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન રહે તેટલાજ કારણથી તેના ઉપર આ બોલો નાખું છું તેને હું છેલ્લાં સાત વરસથી કામકાજની તાલીમ આપું છું. અને તે કેવી રીતે તેની ફરજ અદા કરે છે તે જાતે જોવાની છંતેજરી હોવાથી અને મારી સાથે શેઠ ધરમદાસ પણ સંમત થવાથી આજથી હું મીલના સહાય કામકાજમાંથી નિવૃત્ત થાઉં છું. થોડા વખત ઉપરજ મેં અહીં જ મારા પુત્રને મારા મીલનાં સ્ટાફનાં માણસો માટેના મારા વિચારો જણાવ્યા હતા, તે વખતે મેં લારપૂર્વક કહ્યું હતું કે બંને ત્યાં સુધી સ્ટાફનાં માણસોમાં ફેરફાર કરવો નહીં. સાધારણ ભૂલો લાગે તો પણ તેમને પ્રેમથી, સમજાવી સુધારવા પ્રયત્ન કરવો. કોઈ ગંભીર કેસમાં જવાબદાર માણસને બદલાવવાની જરૂર પડે તો પણ પુરતો વિચાર કરી પોતાના વિશ્વાસનાં એક બે ઓફીસરોની સલાહ લઈનેજ ફેરફાર કરવો, આ વસ્તુ ઉપર હું ફરી બાર મુકું છું અને મને ખાતરી છે કે મારા વિચારો સાથે તે પણ સંમત થશે. મારા જાતી અનુલભથી મને લાગ્યું છે કે મેનેજમેન્ટ કરનારે પોતાના

દાનવીર જીન નરરત્ન

નિરજન સ્ટુડીયો

નિવૃત્તિપરાયણ શેઠ શ્રી લોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળા

.....વર્તમાન સમાચાર.....

નિવૃત્તિપારાયણ શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ.

કોઇ કોઇ જમાના કે સદીમાં કોઇક સમયે અને અનુકરણીય પુરુષ જન્મે છે. તેઓની વ્યવહાર, વ્યાપાર વ્યવસાયની પ્રવૃત્તિ એવી સુંદર હોય છે કે જે અન્યને દર્શાવે તથા પડે છે. તેવા પુણ્યશાળી સન્નજન પુરુષ વર્તમાનમાં શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળા છે. તેઓની સન્નજનતા, માયા-ગુણો અને અસાધારણ ઉદારતા માટે આ સલામો તેઓ સાહેબનો માનવત્વદ્વારા સત્કાર કર્યો તે વખતે ધણું જણાવ્યું છે, લખાયું છે, એટલે માત્ર તેઓ સાહેબે હાલમાં એક સુંદર દર્શાવે જન સમાજને પુરે પાડ્યું છે તે જ હકીકત બતાવાય છે. ચાલીશ ચાલીશ વર્ષ સુધી મીલ ઉદ્યોગમાં પ્રવૃત્ત રહી, લક્ષ્મી, યશ અને ગારવતા પ્રાપ્ત કરી, પરંતુ હજી પણ મીલ ઉદ્યોગના ધંધામાં સારી રીતે કેટલાક વર્ષો કામ કરી રહે તેમ તેઓશ્રી હોવા છતાં, મીલ ઉદ્યોગના ધંધામાંથી નિવૃત્તિ લઈ પોતાના સુપુત્ર શેઠ રમણિકલાલભાઈ કે જેઓ પોતાના પૂજ્ય પિતાની નિશાએ રહી સાત વર્ષ થયા મીલ ઉદ્યોગની તાલીમ લઈ રહેલ છે, તેમને પોતાના સ્થાન ઉપર (જે મીલના જનરલ મેનેજર તરીકેની રાજ્યના અમલદારો, વ્યાપારીઓ અને મીલના સ્ટાફ સમક્ષ જાહેર રીતે એક મેલાવડો કરી નિમંત્રણ કરે છે સુપ્રત કરે છે તે રીતે પોતે નિવૃત્ત બને છે, અને ધર્મની તથા જન સમાજની સેવા કરવા અને આત્મ કલ્યાણ સાધવા, હવે પછીની જીંદગીમાં મનુષ્ય જન્મેને સાર્થક કરવા માટે એક જાહેર મેલાવડો વૈશાખ સુદ ૧૨ શુક્રવાર તા. ૫-૫-૪૪ ના રોજ શ્રી મહાલક્ષ્મી મીલના યોગાનમાં કરવામાં આવ્યો હતો.

પ્રથમ તેમના સેક્રેટરી શ્રીયુત ખારા સાહેબે

ખહાર ગામના શુભાશિષના મંદેશાઓ વાંચી સંભળાવ્યા અને વિવેચન કર્યા બાદ શેઠ સાહેબ ભોગીલાલભાઈએ પોતાનું વક્તવ્ય નોંધે મુજબ રજૂ કર્યું હતું.

મીલ લાઇનમાં મને લગભગ ૪૧ વરસ થયાં અને ભાવનગરમાં આવ્યે ૧૨ વરસ થયાં. ધર્મશ્રી કૃપાથી અને ખાસ કરીને મીલના ઓફીસરો તથા અન્ય સ્ટાફના સહકારથી હું આજે મારા ચાન્સ મારા પુત્ર ચી. રમણિકલાલને સોંપવા ભાગ્યશાળી થાઉં છું. મને કામનો થાક લાગ્યો નથી. તેમ કંટાળ્યો પણ નથી, પરંતુ પુત્રને પોતાની જવાબદારીનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન રહે તેટલાજ કારણથી તેના ઉપર આ બોલો નાખું છું તેને હું છેલ્લા સાત વરસથી કામકાજની તાલીમ આપું છું અને તે કેવી રીતે તેની ફરજ અદા કરે છે તે જાતે જોવાની છોટેજરી હોવાથી અને મારી સાથે શેઠ ધરમદાસ પણ સંમત થવાથી આવ્યો છું મીલના સક્રીય કામકાજમાંથી નિવૃત્ત થાઉં છું. થોડા વખત ઉપરજ મેં અહીં જ મારા પુત્રને મારા મીલના સ્ટાફનાં માણસો માટેના મારા વિચારો જણાવ્યા હતા, તે વખતે મેં બારપૂર્વક કહ્યું હતું કે બંને ત્યાં સુધી સ્ટાફનાં માણસોમાં ફેરફાર કરવો નહીં. સાધારણ જુલો લાગે તો પણ તેમને પ્રેમથી, સમજાવી સુધારવા પ્રયત્ન કરવો. કોઇ ગંભીર કેસમાં જવાબદાર માણસને અદલાવવાની જરૂર પડે તો પણ પુરતો વિચાર કરી પોતાના વિશ્વાસનાં એક બે ઓફીસરોની સલાહ લઈનેજ ફેરફાર કરવો, આ વસ્તુ ઉપર હું ફરી બાર સુકું છું અને મને ખાતરી છે કે મારા વિચારો સાથે તે પણ સંમત થશે. મારા જતી અનુભવથી મને લાગ્યું છે કે મેનેજમેન્ટ કરનાર પોતાના

આ સભાના નવા ધ્યેયોના માનવતા પેદાન સાહેબ
મીસ્ટરોગનિષ્ઠાન અને શ્રેષ્ઠ પ્રિય સહૃદય નરસભ

નિરવલ રહ્યા

શ્રી રમણીશ્વરાચાર્ય મોગીશ્વરાચાર્ય મીસવાળા

સ્ટાફમાં જરાપણ અસતોષ ન થાય તેની પુરી કાળજી રાખવી. મીલ લાઇનમાં મેં ૪૧ વર્ગો કાઢ્યા, પરંતુ મને લાગે છે કે અત્યાગ સુધીની ટેકરટાઇય ઇન્ડસ્ટ્રી અને હવે દુનીયાની બદલાતી પરિસ્થિતિની જે ઇન્ડસ્ટ્રી હશે તેમાં આરમાન જમીનનો ફગ્ગ હશે એટલે છેલ્લામાં છેલ્લી શોખખોળ ઉપર અને દિનપ્રતિદિન સુધારા થાય તે ઉપર મફત થવા ઇચ્છનાર મીન ઉપર એક મેનેજરે પુરવ્ઠું લક્ષ આપતુ પડશે જ્યાં સુધી શીખવાનો અને જાણવાનો અવકાશ છે ત્યાં સુધી કેવળ મીલનુ ચીતવન રાખી મીલ કેમ પ્રથમ પકિતમાં આવે તેનું જ મનન કરવાનું હું આહી ખાસ જણાવુ છું. મારા ઓફીસરો, તથા સ્ટાફ તરફથી જેવો મને સહકાર મળતો તેવો જ બચકે તેથી વધારે સહકાર માગ પુગ્ગને મળશે તેવી મને સંપૂર્ણ ખાતરી છે પિતા પુત્રને ચાજ આપે તેનાથી બીજો વધારે આનંદ હોય શકે નહિ પણ મારો આ આનંદ કાયમ રહે તેવી કાર્યદક્ષતા મારો પુત્ર જતાવે તેજ અભિલાષા છે અતમા એક વસ્તુ ન કહું તો મારી ફરજ સુક્રો ગણાઉં મને મારી કાગકીર્તિમાં ભાવનગર ગળ્ય તથા રાજ્યના અમલદાર સાહેબો તરફથી મીલના કામકાજમાં સદાય માય મળતો રહ્યો છે અને ગમે તે વખતે ગમે તેની પાસે મદાય માગી હોય ત્યારે તુરતજ મળી છે, જેને માટે રાજ્યનો તેમજ અમલદાર સાહેબનો આભાર માનુ છું ભાવનગરના પ્રજાજનો તરફથી પણ મેં તે પ્રેમજ અનુભવ્યો છે તેઓએ મને પોતાનો જ ગરબો છ અને ભાવનગરના આ વિશિષ્ટ ગુણે મને ધણો જ આકર્ષ્યો છે અને બધાનો આભાર માનવાની ફરી તક લઉં છું

ત્યારબાદ તેમના સુપુત્ર હવે પછી બન્ને મીલના જનગલ મેનેજર શેકશ્રી રમણિકલાલભાઈએ પોતાનું વકતવ્ય રજુ કર્યું હતું

આજે મારા પિતાશ્રી મારા પગ જ ભીગ જવા બદારી નાખે છે હું સારી રીતે જાણુ છું કે મીલનું સુકાન સંભાળતુ એ નાની સુની વાત નથી, પરંતુ

મને મીલના ઓફીસરોનો તથા સ્ટાફનો છેલ્લો સાનેક વરસનો પરિચય છે, એ ઉપરાંત માગ પિતાશ્રીને મને સલાહ મળતી રહેશે તેથી આ જવાબદારી ઉપાડવાની હામ ભીડુ છું મહુમ શેકશ્રી હરગોવિન્દામ ગેડ મને પોતાનો ત્રીજો પુત્રજ ગણતા અને માગ ઉપર તેવીજ લાગણી રાખના ગેડશ્રી ધર્મદાસ ગેડ પણ મને પોતાનો નાનો ભાઈજ ગણે છે શેકશ્રી ધર્મદાસ ગેડ મને આ જવાબદારી સંભાળવાની તક આપી તે માટે હું તેઓશ્રીનો ધણો આભારી છું માગ પિતાશ્રીએ જેમ મહુમ ગેડશ્રી હરગોવિન્દામ શેકને મીનની સઘળી ચીનતામાંથી મુક્ત રાખ્યા હતા તેમ હું પણ શેકશ્રી ધર્મદાસ ગેડને મીલની ઉપાધીમાંથી મુક્ત રાખુ અને તેઓશ્રીના વિશ્વાસને પાત્ર ગદુ તેવો સતત પ્રયત્ન કરીશ અને પરમાત્મા મારા ચત્તામાં સદાય આપે તેવી પ્રાર્થના છે મારા પિતાશ્રીએ મને જે મદાહો આપી છે તેનો હું જરૂર અમલ કરીશ અને તેઓશ્રીએ મારામાં જે વિશ્વાસ મૂક્યો છે, તેને લાયક થવા મહેનત કરતો રહીશ. મીનના સ્ટાફ મને જે માન આપ્યું છે તે માટે તેમનો તથા આપ સર્વેએ આહી પધારવા જે તરદી લીધી તે માટે આપ મનેનો આભારી છું

ત્યારબાદ ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાએ સમયને અનુસરત પોતાનું વ્યક્તવ્ય રજુ કરતા જણાવ્યું કે-

સાનનીય અધિકારી વર્ગ, બપોરની બધુઓ અને અન્ય બધુઓ આજે ગેડશ્રી ભોગીલાલભાઈની જેમ આપણે પણ આનંદનો પ્રસંગ છે, કારણ કે શેકશ્રી ભોગીલાલભાઈ પોતાના સુપુત્રને હવે પછીને માટે ધધામાં ચત્રત્ર અને સ્વાસ્થી બનાવવા માટે ભે મીલના જનગલ મેનેજર બનાવી માલેકી સુપ્રત કરી પોતે નિવૃત્તિ પાગાયણ બને છે, કોષ સદીમાં સમયજ, અને મર્વને અનુકરણીય દશાત લેવા જેવા પુરષ જન્મે છે તેવા ગેડશ્રી ભોગીલાલભાઈ છે, સોળ વર્ષની ઉંમરે મીલ ઉદ્યોગના ધધામાં

દાખલ થયા, એકતાલીશ વર્ષ સુધી મીલ ઉદ્યોગમાં જીવિત કરી મુખ્ય-અમદાવાદ વગેરે શહેરોની જેમ કાઠીયાવાડમાં પણ મીલ ઉદ્યોગને મગફળી લેવા જેવું ખતાવી આપ્યું તેમજ દિવસાતુ દિવસ લક્ષ્મી અને યશ પ્રાપ્ત કર્યો.

લક્ષ્મીને ચંચળ માની, આત્મકલ્યાણાર્થે તેનો સહૃદય પુખ્ત કર્યો અને આસાધારણ રીતે સખાવતો કરી દાનવીરપણું પ્રાપ્ત કર્યું. શારીરિક શક્તિ અને મન હજી પણ કેટલાક વર્ષો સુધી-દશ મીલ ચલાવવાની શક્તી ધરાવે તેવી હોવા છતાં, ભૂતકાળના ઇતિહાસમાં જેમ રાજ્યો વૃદ્ધ થતાં પુત્રને ગાદી સોંપી આત્મસાધના કરવા ત્યાગ ધરતા, તેમજ ગૃહસ્થો પણ વૃદ્ધ થતાં કારભાર પુત્રને સોંપી આત્મકલ્યાણ સાધતાં, તેમ શેઠ ભોગીલાલભાઈએ ભૂતકાલીન એક સુંદર દૃષ્ટાંત હાલમાં પુર પાડ્યું છે. એટલે તેઓ સાહેબે કરી જાણ્યું અને છોડી પણ જાણ્યું. હવે હું આપ સર્વની પાસે એક અહિંનો જ તાગે દાખલો રજી કરું છું. આ રાજ્યના મુખ્ય અમાત્ય મરહૂમ પટ્ટણી સાહેબ સર પ્રભાશંકરભાઈએ પોતાની વૃદ્ધાવસ્થા થતાં પોતાના સુપુત્ર અને હાલના આ રાજ્યના નામદાર દીવાન સાહેબ અનંતરાયભાઈને પોતાની હૈયાતીમાં મુખ્ય દિવાન પદ ઉપર નિયુક્ત કરી, પોતે દિવાનપદ ઉપરથી નિવૃત્તિ લીધી હતી તેમજ આપણા રાજેશ્રી ભોગીલાલભાઈએ પણ આયુષ્યને અરિયર માની શરીર શક્તિ પૂર્ણ હોવા છતાં હવેની જીંદગી આત્મકલ્યાણ માટે જ ઉપયોગી ગણી છે. અમારી સભાના શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ પેટ્રન સાહેબ છે જેથી અમારી શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા પણ તે માટે પોતાનો આનંદ જાહેર કરવા સાથે શેઠ શ્રી ભોગીલાલભાઈ દીર્ઘાયુ થઈ વિશેષ વિશેષ જનસમાજની સેવા કરે, તેમજ રાજેશ્રી રમણિકલાલભાઈ પણ દીર્ઘાયુ થઈ સુખ શાંતિપૂર્વક પોતાના વ્યાપાર મીલ ઉદ્યોગ વગેરે ધંધામાં દિવસાતુદિવસ વિશેષ વિશેષ પ્રગતિ સાધે, યશ અને લક્ષ્મી પણ વિશેષ મેળવે અને દાનેશ્વરી થઈ

જનસમાજ અને જૈન સમાજમાં એક નરરત્ન થઈ સર્વને એક સુંદર દૃષ્ટાંતરૂપ તેઓ થઈ પડે તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ, હવે એક હકીકત આપની પાસે રજી કરી માફ વક્તવ્ય પૂરું કરીશ, તે એ છે કે અમારી સભાને આજની ખુશાલી નિમિત્તે શેઠ સાહેબ ભોગીલાલભાઈએ શ. ચાર હજારની રકમ બક્ષીસ કરી છે. જેથી અમારી સભા તેઓ-શ્રીનું મુખારક નામ સભાના કાંઈ કાંઈમાં કાંઈ સાથે જોડશે અને રાજેશ્રી રમણિકલાલભાઈ અમારી સભાના માનવંતા પેટ્રન થયા તે માટે આનંદ જાહેર કરી સભા તરફથી ઉપકાર માની બેસી જવાની રજા લઉં છું.

ત્યારબાદ આ રાજ્યના મહેરબાન જ્યુડીશીયલ આસીસ્ટન્ટ રા. રા. મહેરબાન ભારુકરરાવભાઈ એ પોતાના વ્યક્તવ્યમાં જણાવ્યું કે રાજેશ્રી ભોગીલાલભાઈની જેમ આપણે પણ આનંદનો દિવસ છે, રાજેશ્રી ભોગીલાલભાઈ મિલનસાર અને સન્નજન પુરુષ છે તેમજ રાજ્ય અને રાજ્યના અમલદારો સાથે અત્યાર સુધીમાં ખુબ જ મિલનસારપણે કામ લઈ સંબંધ સાચવ્યો છે. તેમની બાબતમાં રા. વલ્લભદાસભાઈએ ઘણી હકીકત કહી છે, એટલે વિશેષ નહિ કહેતાં રા. ભોગીલાલભાઈએ અને રા. રમણિકલાલભાઈ દિર્ઘાયુ થઈ પોતાના મનોરથોમાં ફાળીજીત થાય તેમ આશિરવાદ આપું છું ત્યારબાદ કૂલદાર અર્પણ થતાં અલ્પકાર લઈ મેળાવડો વિસર્જન થયો હતો.

શ્રી તાલધ્વજગિરિમાં શ્રી જૈન બ્રહ્માશ્રમની સ્થાપના.

શ્રી તાલધ્વજગિરિ તીર્થનો વહીવટ આમાય મહારાજ શ્રી વિજયનેમિસુરિશ્વરજી મહારાજની પ્રેરણાવડે શેઠ ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળા, વેરા આનંતલાલભાઈ અમરચંદ લાવનગરના અને વલ્લભદાસ ગુલામચંદ તથા શાહ પુરંપોત્તમદાસ સાવજી તલાજી એ ચાર ગૃહસ્થોની

કમીટી નીમાતાં તે વહીવટ તે કમીટીએ હાથમા લીધા પછી વ્યવસ્થિત વહીવટ થવા માથે પ્રથમ શ્રી જૈન ભોજનશાળાની સ્થાપના કરવામા આવી એક જ વર્ષમા અર્થ કાઢતા વીસ હજાર રૂપિયાની બચત થઇ, ત્યારબાદ કેટલાક વખતથી જૈન વિદ્યાર્થીની શિક્ષણ અથવા ભોજવાતી જરૂરીયાત કમીટી વિચારતી હતી, દરમ્યાન આજે વેશાક શુદ્ધ ૧૩ ના રોજ શ્રી તાલધ્વજગિરિ તીર્થમા વસ્તેજ નિવાસી શાહ મોહનલાલભાઈ તારાવ દના મુખ્યારક હસ્તે મુખ્ય ભાવનગર તળાબ અને બીજા ગામોના આમત્રિત જૈન બધુઓની હાજરીમા શ્રી જૈન બાલાશ્રમનુ ઉદ્ઘાટન થયું છે શેક સાહેબ ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ મીલવાળાની વ્યારે જરૂર પડે ત્યારે તળાબ હાજરી હોય જ અને પૈસાની જરૂર પડે તો હપ્તેરકત તીર્થ માટે ખર્ચે પડે ઉદારતાપૂર્વક તૈયાર પણ હોય ત્યારે ભાઈશ્રી આનિલાલભાઈ પોતાને અનેક વ્યવસાય હોવા છતાં ગતિભોગ આપી આ તીર્થસ્થક કમીટીની જવાબદારીપૂર્વક સેવા કરી ગયા છે તેઓએ ધર્મ સેવાનો વારસો ઉત્તરોત્તર પર પગથી લીધેનો છે આવા આવા પ્રુણવાન પ્રરથોની કમીટી વહીવટ કરનાર હોય સારે તીર્થની દરેક જરૂરીયાત પ્રુણ યોગે આવી મળે છે પુરી પડે છે, હજી અનેક મનોગથો તૈયાર થઇ રહ્યા છે જૈનસમાજની સહાયકે પ્રુણ થશે જ આજના મેળાવડામાં કુલ સ્થાપનાના થયા પછી મેળાવડાનુ કાર્ય શરૂ થતા પ્રથમ મગળાચરણ કયાં બાદ કમીટીના પ્રમુખ સાહેબ ભોગીલાલ ભાઈએ પોતાનુ નિવેદન વાંચી બતાવ્યા બાદ, જુદા જુદા વક્તાઓના વક્તવ્ય રજૂ થયા હતા ૨૧ મોહનલાલભાઈએ આહાર માન્યા બાદ પાંચ હજાર રૂપિયા તેઓ સાહેબે રૂા ૨૦૦૦) કમીટીના માન્યવગ પ્રમુખ શ્રી ભોગીલાલભાઈ એ સિવાય બીજા બધુ ઓએ યથાશક્તિ બાલાશ્રમને રકમ અર્પણ કરી હતી તેર હજાર રૂપિયા લા થયા હતા દશ હજાર રૂપિયાના મુખધના વચન મળ્યા છે. પરમાત્માની

કૃપાથી તે પ્રુણ થશે જ આવા તીર્થસ્થેત્રોમા શિક્ષણની સરથા જોનવાંથી બાલકોની ધર્મ ભાવના ટકી રહે છે, મંસ્કારી પણ થાય છે અમે આ મર્યાનો બવિધમા અબુદય ઇચ્છીએ છીએ.

શ્રી મહાવીર જયત મહોત્સવ બીકાતેર

પ્રાતરમંડળીય, વિશ્વવદ્ય, જગતની મહાનુ વિશ્વતિ ચરમ તીર્થકર ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીની જયતિનો મહોત્સવ પગન કેસંગે, અગાન તિગિર તરણી, કલિકાલ કેપતરે પૂજ્યપાદ જૈનાચાર્ય શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવદલભાસ્ત્રીધરજી મહારાજ સાહેબની અધ્યક્ષતામા વણીજ ધામ ધૂમથી શ્રીમાનુ જેક ભવગલાલ ગમપુગિયાની હવેનીમા ચેન શુદ્ધ ૧૩ ના રોજ સવારે નવ વાગે હમરે નગનારીયોની બિપરિચિમા જોનવામા આબો હતો

પ્રારભમા શ્રી જગનમનજી કોચરે મગળાચરણ કયાં બાદ પ્રમુખ શિક્ષા પ્રચારક, આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયવલિતસૂત્રીજી મહારાજ સાહેબે ભગવાનના આદર્શ જીવનચરિત્રમાથી શ્રી વીર પ્રભુનો અપૂર્વ સન્દેશ દીવ્ય ભાષામા દર્શાવો હતો ત્યાર પછી ૫ દીનેશજીએ ધર્મ અને દર્શનનો પારરપરીક મધ્યક બતાવી સ્પષ્ટવાદ સિદ્ધાન્ત પર વિવેચન કર્યું હતુ પછી શ્રી મૂલચંદ રામપુરિયા (ઉમર વર્ષ ૯ બીકાતેર નિવાસી શ્રીમાનુ શેક નચમતજી રામપુગિયાના સુપુત્ર) એ ભગવાનના સમયે ભાગત વર્ષની દશા શુ હતી ૧ તેતુ વર્ણન કર્યા બાદ જૈન સમાજની પડતીનુ સુખ્ય કારણ અરિસા તથા કુસુપ આદિ છે તેતુ દિગ્ગર્જન અલકૃત ભાષામા કગવી જનતા ઉપર અપૂર્વ પ્રભાવ પાડ્યો હતો ત્યારબાદ શ્રીમદ્ મણીસાગરજી મહારાજ સાહેબે ભગવાનના આદર્શ જીનમાથી તેઓશ્રીના આદર્શ સુણે પ્રાપ્ત કરના પ્રેરણા કરી હતી પછી શ્રીમુત્ત રામચંદજી કોચરે જૈન મમાજની વર્તમાન દશાનુ વર્ણન

પ્રભાવોત્પાદક ભાષામાં કરી જનતા પર ધણોજ સારો પ્રભાવ પાડ્યો હતો. ત્યાર બાદ વૈદ્ય જસવંતરાયજી જૈને વાસ્તવિક જ્યોતિ મનાવવાનો હેતુ દર્શાવ્યો હતો. બાદમાં બીકાનેરના ધનીક તથા પ્રતિષ્ઠિત સંજ્ઞાઓની એક કમીટી સમાજમાં ધાર્મિક તથા સંસ્કૃત જ્ઞાનના વિશેષ વિકાસાર્થે એક વિશિષ્ટ સંસ્થા સ્થાપન કરવા માટે નીમવામાં આવી હતી.

ત્યાર બાદ પરમપૂજ્ય આચાર્ય દેવે પ્રભાવોત્પાદક ભાષામાં ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીના દિવ્ય ઉપદેશ પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો. આપે આપના ભાષણમાં સમાજની વર્તમાન દશાતું પણ દિગ્દર્શન કરાવ્યું હતું. આપે જણાવ્યું કે જ્યાં સુધી સમાજના પ્રત્યેક બાળકને જૈન સાહિત્ય તથા સુસંસ્કૃતનો અપ્પર વિદ્યાન ખતાવવામાં નહીં આવે ત્યાં સુધી જૈન સમાજની ઉન્નતિ આકાશ કુસુમવત્ સમજવી. આપે અન્તમાં જૈન સુનીવરસિટીની પણ આવશ્યક દર્શાવી. છેવટ પ્રભુની જય બોલાવી સભા વિસર્જન કરવામાં આવી હતી.

રાતના નવ વાગે તેજ સ્થળે શ્રીમાન શેઠ નથ-મલજી રામપુરિયાના પ્રમુખપણા નીચે આ મહોત્સવ ઘણાજ ઠાઠમાઠથી ઉજવવામાં આવ્યો. પ્રારંભમાં મંગળાચરણ કર્યા બાદ ત્રણ વિદ્યાર્થીઓ વિવિધ સ્કૂલના છાત્રોએ ભગવાનના જીવન સંબંધી ભાષણ પ્રતિયોગિતામાં ઉત્સાહ પૂર્વક ભાગ લીધો હતો. શ્રી મહાવીર જૈનમંડળ તરફથી ત્રણ ધનામ રાખવામાં આવ્યા હતા. શ્રી મૂળચંદ રામપુરિયાને શ્રી સંઘ તરફથી એક સોનાનો ચાંદ અર્પણ કરવામાં આવ્યો હતો. બાદમાં અત્રેના સુપ્રસિદ્ધ વૈદ્ય. પ. શંકરદત્તજીએ વિ. વિજયશંકર (કક્ષા. ૭ રામપુરિયા જૈન હાઈ-સ્કૂલ) ને એક ચાંદ પોતાની તરફથી ભાષણ પ્રતિયોગિતામાં ધનામ જાહેર કર્યું ત્યારે પછી વિ. જ્ઞાનચંદ શેઠિયા (કક્ષા. ૪ શ્રી જૈન પાઠશાલા) ને શ્રીમાન તાજમલજી બોધરાએ પોતાની તરફથી એક ચાંદ ધનામ આપવા માટે જાહેર કર્યું હતું. પછી પં. વિદ્યાધરજી શાસ્ત્રીએ સમયોચિત ભાષણ કર્યું હતું.

અન્તમાં પ્રમુખશ્રીના ભાષણ બાદ આભાર માની પ્રભુની જય ધ્વનીના શુભરવ સાથે સભા વિસર્જન કરવામાં આવી હતી.

બીકાનેરમાં શ્રી ભાગવતી દીક્ષાનો

અપૂર્વ સમારોહ.

પંજબકસરી, અમાનતિમિતરણી, કલિકાલ કલ્પતરૂ, પરમોપકારી, પ્રાતરમરણીય પૂજ્યપાદ જૈનાચાર્ય શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરી-ભરજી મહારાજ સાહેબ, તથા અપ્પર શિક્ષા પ્રચારક, મરદેશોદ્ધારક, પરમપૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રી શ્રી ૧૦૮ વિજય લલિતસૂરીજી મહારાજ, તથા જ્યોતિર્વિદ આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવિદ્યાસૂરીજી મહારાજ તથા પન્થાસજી શ્રીસમુદ્રવિજયજી મહારાજ આદિ હાજરા ૧૨ અમારા પરમ પુણ્યોદયથી બીકાનેરમાં કેટલાક સમયથી પધાર્યા છે. તેઓશ્રીના શુભાગમનથી અહિં અનેક ધાર્મિક કાર્યો સમારોહપૂર્વક થયા છે.

અત્રેના સુપ્રસિદ્ધ શિક્ષાત્રેમી દાનવીર શેઠ શ્રીમાન અગરચંદજી ભૈરોદાનજી શેઠિયા તરફથી નવપદજી મહારાજની ઝોળી બહુ જ ધામધૂમપૂર્વક ઊજવાઈ છે. ભગભગ દશ દિવસ સુધી બહારથી આવેલ સેંકડો નરનારીઓની ભક્તિ પણ તેઓએ ઘણા જ ઉલ્લાસપૂર્વક કરી હતી. વળી પ્રભાવતાઓ પણ સારા પ્રેમાણુમાં થઈ હતી.

ત્યારપછી શ્રીયુત્તરલુટનિવાસીનો દીક્ષા મહોત્સવ બીકાનેરના નામાંકિત શેઠ રામપુરિયા ફેમીલી તરફથી ઘણી જ ધામધૂમ સાથે ઉજવવામાં આવ્યો હતો. દીક્ષા નિમિત્તે આઠ દિવસ અઠાઈ મહોત્સવ બહુ જ ઠાઠમાઠથી કરવામાં આવ્યો છે. મારવાડી વૈજ્ઞાન વદી ૭ ના દિવસે દીક્ષાનો વરઘોડો ભવ્ય અને શાનદાર ચઢ્યો હતો. વરઘોડામાં, નિશાન ડંકા, હાથી, બેડવાજીઓ, પોલીસની ટુકડીઓ, મોટરો, તેમજ ઘોડાગાડીઓ આદિ સર્વ સામાન વિદ્યમાન હતો. પંજબના ભગભગ દરેક શહેરોના ભાષજીઓ વરઘોડામાં દેવ-શુરના ભજનો દ્વારા પોતાની અપૂર્વ ભક્તિ દર્શાવતા હતા.

મારવાડી વૈશાખ વદી ૮ ના મંગળમય શુભ પ્રભાતે ખીકાનેર શહેરની બહાર શ્રી પાર્શ્વચંદ્રસૂરીજીના બગીચાની વિશાળ ભૂમિમા બાષેલ ભવ્ય મંડપમા દીક્ષાની શુભ ક્રિયા યજ્ઞ હતો. સુખ્ય પદે પૂજ્યપાદ, વિશ્વવઘ, પરમ તપસ્વી, ચારિત્ર ચૂડામણી ૪૨મપૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરી-ધરજીમહારાજશ્રીની ૭૨ છાયામા દીક્ષીત મુનિ મહારાજની દીક્ષા આચાર્ય ભગવત શ્રીમદ્ વિજય વલ્લભસૂરીધરજીના નામથી યજ્ઞ છે અને દીક્ષીત મુનિરાજશ્રીનું નામ નિપુણવિજયજી ગુપ્તવામા આવ્યું છે દીક્ષીત મનોભક્તની દીક્ષા શ્રી મહેન્દ્રશ્રીજીના નામથી યજ્ઞ છે અને તેમનું નામ મુક્તિશ્રીજી ગુપ્તવામા આવ્યું છે. દીક્ષાના ચાર દિવસ અગાઉ મુનિરાજશ્રી નિપુણવિજયજીના પિતા અહિ આવી પહોંચ્યા હતા ખીકાનેરના ધનકુબેર, કોડાધિપતિ ગમપુરિયા શેઠ પશુ સહકુટુંબ હાજર હતા મનોભક્ત બહેનના માતાપિતા તેમજ સ્વસુગ્ર પક્ષના જનોપણ હાજર હતા અને તેઓએ પણ દીક્ષાની સહર્ષ આજ્ઞા આપી હતી આ દીક્ષાનો તમામ ખર્ચ અહિના કોડાધિપતિ રોહ હનરીમલજી - હીંગલાલજી ગમપુરીયાની પેઢીના માલિકોએ ઉપાડી લીધો હતો અને તેઓ જ શ્રી નિપુણવિજયજી મહારાજના માતાપિતા બન્યા હતા

હવે માગવાડી વૈશાખ વદ ૧૧ (ગુજગતી ચૈત્ર વદ ૧૧) ના દિવસથી પ્રતિભાનો મમાર ભ થશે. શહેર બહાર આવેલા વિશાલ ભવ્ય મનોહર ગુરૂમંદિરમાં આચાર્ય ભગવાન શ્રીમદ્ હેમચંદ્રજી જગદ્ગુરુ ભટ્ટારક શ્રીમદ્ હીનવિજયસૂરીજી તથા નવ-યુગ પ્રવર્તક આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીજી મહારાજની વિશાલકાર્ય પ્રતિભાએ બિરાજમાન થશે અને નવીન ભવ્ય મનોહર જિનાલયમા ભગવાનશ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી તપ્તનશીન થશે. આ પ્રતિભાનું શુભ મુદ્દત વૈશાખ સુદી ૬ નું છે અને નવીન દીક્ષીત મુનિ મહારાજ શ્રી રૂપવિજયજી મહારાજ, મુનિ મહારાજશ્રી જનકવિજયજી મહારાજ તથા મુનિશ્રી નિપુણવિજયજી મહારાજ અને માધ્વીશ્રી મુનિશ્રીજીની

વડીદિક્ષાનું મુદ્દત વૈશાખ સુદ ૬ નું છે માટે વળાદથી શેઠ કુતચંદ ખીમચંદ તથા તેમના સુપુત્ર પ્રસિદ્ધ ગાયક શ્રીયુત બ્રુગભાઈ આવેલા છે ખીકાનેરમાં વરસીતપના પારણા તેમજ પ્રતિષ્ઠા તથા દીક્ષા ઉત્સવની ધામડૂમ.

વૈશાખ સુદી ૩ ના શુભ પ્રભાતે વરસીતપવાળા સાખીજી તથા શ્રાવિકાઓએ નાદ મગાવી વિધિ-વિધાન કર્યું હતું અને પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીધરજી મમલ જ્ઞાનપૂજન કરી, વાસક્ષેપ ન ખાવી આનંદપૂર્વક પારણા કર્યા હતા આ પ્રસંગે એક સારો મેળાવડો થયો હતો કપડ-વજવાળા માધ્વીજી શ્રી હમયતીશ્રીજી તથા નદાશ્રી-જીના મ બધીઓ અને આવી શક્તિ અનુસાર દ્રવ્યનો વ્યય કરી પારણામા સારો લાભ લીધો હતો. વૈશાખ વદી ૬ ના દિવસે જનમંદિર તથા ગુરૂમંદિર તથા વલ્લભજીઓની પ્રતિષ્ઠા કરવામા આવી હતી વૈશાખ સુદી ૭ ના દિવસે નવીન દીક્ષીત મુનિરાજશ્રી રૂપ-વિજયજી મહારાજ તથા મુનિરાજ શ્રી જનકવિજયજી મહારાજ તથા નવીન દીક્ષીત સાખીજી શ્રી મુક્તિ શ્રીજીને વડી દીક્ષા આપવામા આવી હતી વડી દીક્ષા લેનાર શ્રી જનકવિજયજી મહારાજના ભાઈઓ જબૂસગંધી આવ્યા હતા આ સંપર્કે શુભ પ્રસંગોની ઉજવણી પૂર્ણ, પ્રભાવના, સ્વામીવાતમ્ભ પૂર્વક યજ્ઞ હતી, અને વડી દીક્ષાના દિવસે અનેક શ્રાવક શ્રાવિકા-ઓએ વ્રતોચ્ચારણ કર્યા હતા. આચાર્ય ભગવતના વરદ હસ્તનો વાસક્ષેપ લઈ સર્વ કૃનાર્થ થયા હતા પ્રતિષ્ઠાની વિધિ-વિધાન કરાવના માટે વળાદનિવાસી કુલચંદલાઈ ખેમચંદ તેમજ તેમના સુપુત્ર સુપ્રસિદ્ધ ગાયક બ્રુગભાઈ આદિ પધાર્યા હતા.

શાતશ્રુતિ મુનિરાજ શ્રી હ સવિજયજી મહારાજની સ્વર્ગવાસ તીથી ફાગણ સુદ ૧૦ ના દિવસે તેમના શિષ્ય શ્રી વિજયકુસુમસુરિના ઉપદેશથી ગામ કટોમણ (ગુજગત) ગામના બંદે તહેવાર તરીકે પાળવાને તે ગામના ઠાકોર શ્રી હીતિમિહજ સાહેબે કર્યા છે.

મુંબઈ શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા તરફથી ગઈ ચૈત્ર માસની યોજીના દિવસોમાં શ્રીપાલ ચરિત્ર, આયબીલનો સાર આખ્યાન દ્વારા નવે દિવસ ઉજવવામાં આવ્યો હતો જે પ્રથમ પ્રસંગ હતો. કવિ ભોળીલાલ રતનચંદ પાટણવાળા દ્વારા આખ્યાનો થયા હતા. જૈન અને જૈનેતર બંધુઓ બહેનોની સારી હાજરી હતી. તેમજ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૩ શ્રી મહાવીર પ્રભુ જન્મ કલ્યાણ મહોત્સવ આઠથી નવ સંસ્થાઓના આશરે હેઠળ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. અખ્યક્ષ સ્થાન રાવસાહેબ કાન્તિલાલ ઈશ્વરલાલ જે. પી. ના નીચે આ મહોત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. આ સભા તેવા દેવ, યુરુ, ધર્મ લક્ષિતા બહેર કાર્યો જે કરે છે તેની અનુમોદના કરીએ છીએ.

સ્વીકાર સમાલોચના—

જૈનશાસ્ત્રીય સંગીત પાઠશાળા—પ્રકાશક : સુરાભાઈ કુલચંદ શાહ અમદાવાદ. આ શુક્રમાં સત્તર રાજોની નોટશન સારીગમ સાથે આપવામાં આવેલ છે. સામે જુદા જુદા તાલના નરધાના યોલો પણ આવેલ છે. સંપાદક સંગીત પ્રેમી અને અભ્યાસક છે એટલે જૈન પાઠશાળામાં પણ ચલાવી શકાય. તે પ્રમાણેની પદ્ધતિથી પ્રકાશન કરેલ છે. નોટસનો

પણ સંગીતના નિષ્ણાત માસ્તર પાસે કરાવેલ છે. આચાર્ય દેવશ્રી વિનય- વલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજના પટ્ટધર મુનિ મહારાજશ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજની છપ્પી આપી આ શુક્ર અલંકૃત કરેલ છે. કિંમત ચાર આના મંગલ પારખનો ખાચો અમદાવાદ પ્રકાશકને ત્યાં મળશે.

કલ્યાણ (ત્રિમાસિક)—સંપાદક : સોમચંદ ડી. શાહના પુસ્તક પ્રથમનો ખંડ પ્રથમ અને જીનો પ્રગટ થયેલ છે. આવી સખ્ત મોંઘવારીના વખતમાં એક નવા પેપરનું પ્રકાશન કરવું તે જખખર સાહસ છે. આ ત્રિમાસિકની બાબ સુંદરતા સાથે આવેલા વિવિધ લેખો પણ વાંચવા જેવા છે. સંપાદકીય નિવેદનમાં જૈન સંસ્કૃતિ અને તેના સાહિત્ય પ્રવાહો જે રૂપાંતર રહેલ છે તેની સામે શક્ય પ્રયત્નો કરવા યોતાવું મંતવ્ય ટુંકામાં જણાવી છેવટે જૈન સંસ્કૃતિની સેવા માટે સંપાદકનો આ પ્રયત્ન છે તે ભવિષ્યમાં ફલિભૂત થાઓ એમ અમે ઇચ્છીએ છીએ. આ પ્રથમ અંકમાં આવેલા માનનીય લેખો વાંચવા જેવા છે. તેમજ આ ત્રિમાસિકને ઉત્તેજન આપવાની આવશ્યકતા બોધ્યે છીએ. મળવાનું સ્થળ મહેશાણા શ્રી જૈન ટ્રેડર મંડળ. વાર્ષિક મૂલ્ય રૂ. ૭-૦-૦

શાંતમૂર્તિ મુનિરાજશ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

વિદ્વાન મુનિરાજશ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજ થોડા વખતની બિમારી ભોગવી ચૈત્ર વદિ ૧ રવિવારના રોજ સોનગઢ શ્રી મહાવીર જૈનચરિત્ર રત્નાશ્રમમાં સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામ્યા છે. સોનગઢના શ્રી સધે, મુનિરાજશ્રી કલ્યાણચંદ્રજી મહારાજ વગેરે મુનિઓએ અને વિદ્યાર્થીઓએ લાગણીપૂર્વક વૈયાવચ્ચ સારવાર કરી હતી. શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજ વિદ્વાન, શાંતિપ્રિય હોવા સાથે આખ્યાન શૈલી બહુ જ ઉંચા પ્રકારની હતી. તેઓ સ્થાનકવાસી મુનિ હોવા છતાં ક્રિયાપાત્ર, સમભાવી, મુનિરત્ન હોવા સાથે યોતાના સમાજનો મોહ બીલકુલ ન હોવા સાથે જૈન જૈનેતર સર્વને માટે એક સરખા હતા. કાળ પાસે કોઈનું ચાલતું નથી. ભાવિભાવ બળવાન છે પરંતુ તેમના સ્વર્ગવાસથી સ્થાનકવાસી જૈન સંઘને અને અન્યને માટે પણ એક વિદ્વાન ત્યાગીની ખોટ પડી છે. તેના પવિત્ર આત્માને અખંડ, અવંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

શ્રી પરમાત્મને નમઃ ॥

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગરનો—

૪૭ મા વર્ષનો—

રિપોર્ટ.

આ સભાનો આ ૪૭ મા વર્ષનો રિપોર્ટ, આવકગવક, દિસાખ, તેની કાર્યવાહી સાથે આપની સમક્ષ રજુ કરતા અમેને હર્ષ થાય છે. આ મહા આજે ૪૮ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. ગુરુકૃપા, અને કાર્યવાહકોની નિસ્વાર્થ સેવા-ગુરુભક્તિ, અને સર્વ સભ્યોની પૂર્ણ સહાનુભૂતિ, પ્રેમ અને વિશ્વાસ વગેરેથી દર વર્ષ વિશેષ વિશેષ પ્રગતિશીલ થતી જાય છે. તેમા પણ આપ સર્વનો ફાળો હોવાથી સર્વ માનવતા સંભાસકોને આનંદ, ગૌરવ અને અભિમાન લેવા જેવું અને તે સ્વાભાવિક છે.

યુરોપીય મહાન વિગ્રહને લાંબને દરેક વસ્તુની જેમ કાગળો, છાપકામ વગેરેના અસાધારણ ભાવો વધેલા હોવાથી આ રિપોર્ટ સક્ષિપ્તમા પ્રગટ કરવા છતાં કાંઈ પણ કાર્યવાહી રહી જવા દીધી નથી.

સ્થાપના—સ ૧૯૫૨ ના દ્વિતીય જેઠ શુદ્ધ ૨ ના રોજ પ્રાત ૨મરણીય શ્રી આત્મારામજી મહારાજના સ્વર્ગવાસ પછી પચીસમે દિવસે ગુરુભક્તિ અને સ્મરણ નિમિત્તે આ સમાજ સ્થાપના કરવામાં આવ્યું છે.

ઉદ્દેશ—જૈન બધુજ્ઞા અને બહેનો ધર્મ સંબંધી ઉચ્ચ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે તેવા ઉપાયો યોજવા, અને પ્રકારની કેળવણીની વૃદ્ધિને માટે યથાશક્તિ દરેક પ્રકારની સહાય કરવા, પૂર્વોચાર્ય મહાગજ્ઞકૃત પ્રાકૃત, સસ્કૃત, અને ગુજરાતી ભાષામાં ઉચ્ચ કક્ષાના સાહિત્યનું પ્રકાશન અને બને તેટલી ઉદારતાથી તેનો બહેનો પ્રચાર કરવા, વિવિધ માહિત્યના ક્ષેત્રોનો ભંડોલ કરી ફી લાઈબ્રેરી અને વાચન પૂરે પાડવા સાથે એક સુદર પુસ્તકાલય કરવા, વિવિધ સાહિત્ય પ્રાચીન, અર્નાચીન હસ્ત લીખીન વગેરે પ્રતોનો સંગ્રહ કરી એક ઉત્તમ જ્ઞાનમંદિર કરવા વગેરેથી દેવ, ગુરુભક્તિ, અને જૈન સાશનની સેવાના કાર્યો કરી સ્વપર આત્મોન્નતિ કરવાનો છે.

અધારણુ—પેટ્રન સાહેબો, પહેલા બીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો અને વાર્ષિક સભા-સદો મળી આ વર્ષ આખરે નીચે મુજબ સંખ્યા છે.

પેટ્રન સાહેબો.

૧. શ્રીમાન્ બાબુસાહેબ બહાદુરસિંહજી સિંધી	૭. શેઠ સાહેબ માણેકલાલ ચુનીલાલ જે. પી.
૨. શેઠ સાહેબ ચંદુલાલ સારાભાઈ મોદી બી. એ.	૮. શેઠ સાહેબ કાંતિલાલ બકારદાસ
૩. રાવસાહેબ કાંતિલાલ ઇશ્વરલાલ જે. પી.	૯. રાવબહાદુર શેઠ નોનજીભાઈ લખાભાઈ જે. પી.
૪. શેઠ સાહેબ માણેકચંદ જેયંદલાઈ	૧૦. શેઠ સાહેબ ભોગીલાલભાઈ મગનલાલ
૫. „ નાગરદાસ પુરુષોત્તમદાસ	૧૧. શેઠ સાહેબ રતિલાલભાઈ વર્ધમાન
૬. „ રતિલાલ વાઢીલાલ	૧૨. શેઠ સાહેબ પદમજીભાઈ પ્રેમજીભાઈ

એટલે બાર પેટ્રન સાહેબો, ૯૮ પ્રથમ વર્ગ અને ૨૭૪ બીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો, ૭ ત્રીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો અને ૪૨ વાર્ષિક સભાસદો મળી કુલ ૪૩૪, અહીં તેમજ બહારગામના જૈન બંધુઓ, બહેનો, પાકરાળા, લાઇબ્રેરીઓ અને શ્રી ગ્રંથો મળીને છે* (ચાલતી સંવત ૨૦૦૦ ની સાલમાં વધેલા સભ્યોના નામો હવે પછી આવશે.) પ્રથમ અને બીજો વર્ગ બે પ્રકારના લાઇફ મેમ્બરોનો વર્ગ બન્યોવા પ્રમાણે આ સભા સિવાય આવી સંસ્થાઓમાં અન્ય રથને નથી, કારણ કે સંખ્યાબંધ સાહિત્યના ગ્રંથો આ સભા તરફથી ઉત્તરોત્તર નવા નવા પ્રગટ થતાં હોવાથી, પ્રથમ વર્ગના લાઇફ મેમ્બરો ને ગ્રંથપુષ્ટિ, બીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરોને થોડા ફેરફાર સાથે ધારા પ્રમાણે ભેટ અપાય છે. અગાઉ છપાઇ ગયેલામાંથી તેના તે ગ્રંથો ફરી ફરી ભેટ આ સભા તરફથી આપવામાં આવતા નથી. આ રીતે પણ અત્યારસુધીમાં થયેલ પેટ્રન સાહેબો, પ્રથમ, બીજા વર્ગના લાઇફ મેમ્બરોને સંખ્યાબંધ સુંદર હજારો રૂપિયાના ગ્રંથો ભેટ અપાયા છે ને અપાશે. આવી ઉદારતા આ સભાએ જ રાખેલી છે. જે અમારા ઉપરાક્ત સભાસદોને વિદિત છે. આ સભામાં નવા થતાં માનવતા સભાસદોના નામો તે વખતે શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશમાં પ્રગટ કરવામાં આવે છે.

શ્રી આત્મારામજી જૈન લાઇબ્રેરી—જેમાં આખર સાલ સુધીમાં લુદ્ધ લુદ્ધ નવ વર્ગોમાં તેની સંખ્યા અને કિંમત સાથે નીચે મુજબ આપવામાં આવેલ છે—જ્યારે જ્યારે નવા પ્રકાશનો પ્રગટ થાય છે ત્યારે ત્યારે ખરીદી લાઇબ્રેરીમાં દાખલ કરવામાં આવે છે. પેપરો કુલ ૫૦ સંખ્યામાં આવે છે, અને ફ્રી હોવાથી ખર્ચેના લાભ જૈન અને જૈનેતર બંધુઓ સારી રીતે લે છે. દિવસાતુદિવસ વૃદ્ધિ થયા કરે છે.

વર્ગ ૧ લો	જૈન ધર્મના છાપેલા ગ્રંથો.	૨૫૫૧)	કિં. રૂ. ૩૪૫૬-૧૩-૬
વર્ગ ૧ લો અ	„ પ્રતાકારે.	૬૭૬)	„ રૂ. ૧૧૦૮- ૬-૬
વર્ગ ૨ લો	„ આગમો.	૨૬૧)	„ રૂ. ૧૬૨૮- ૨-૦
વર્ગ ૩ લો	„ હસ્તલિખિત ગ્રંથો (૧૭૨૩)	„	રૂ. સુમારે પચાસ હજાર ઉપરાંતની

વર્ગ ૪ થો	સંસ્કૃત ગ્રંથો	૪૫૦)	કિં	રૂ. ૧૩૭૬-૧૨-૦
વર્ગ ૫ મો	નીતિ નોવેલ વિવિધ સાહિત્યના	૩૩૫૧)	"	રૂ. ૪૮૮૬-૧૪-૦
વર્ગ ૬ શ્રો	ઇંગ્લિશ ગ્રંથો	૨૦૪)	"	રૂ. ૫૭૨-૧૨-૦
વર્ગ ૭ મો	માસિકની કાષ્ઠલેખો વગેરે	૬૯૦)	"	રૂ. ૨૧૭૧-૬-૦
વર્ગ ૮ મો	હિંદિ સાહિત્યના ગ્રંથો	૩૦૭)	"	રૂ. ૬૦૫-૧૪-૦
વર્ગ ૯ મો	બાળવિભાગ ગ્રંથો	૨૫૫)	"	રૂ. ૧૧૦-૦-૬
કુલ ગ્રંથો		૮૭૭૫	કુલ રૂ.	૧૫૬૨૦-૦-૬
+ પ્રતો		૧૭૨૩		

લખેલી પ્રતોની કિંમત સુમારે રૂપિયા પચાસ હજાર ઉપરાંતની છે, તેની કિંમતનો સમાવેશ આમાં થતો નથી તે જુદી કિંમત સમજવી

સભાસદો, જૈન બંધુઓ અને જૈનેતર બાઈઓ લાઇબ્રેરી (ફ્રી) હોવાથી પુણ્ય સખ્યામાં લાભ લે છે જેથી વર્ષ આખરે ટુટકાટ, ધસારા વગેરેથી મળતો ખર્ચ વિશેષ થાય છે, છતાં સાંવર્ણનિક વાચનનો ખોળો લાભ આપવાની સભાની હાર્દિક ઇચ્છાથી પ્રથમ રચાન આ સભાની આ લાઇબ્રેરી ધરાવે છે

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક—૪૧ વર્ષથી પ્રગટ કરવામાં આવે છે વિદ્વાન મુનિમહારાજ તથા જૈન બંધુઓના સરલ વિદ્વાતા ભરેલા લેખો આવતાં હોવાથી, તેની પ્રસસા વધના સાથે માહત્તી પણ વૃદ્ધિ થતી જાય છે સખ્ત મોખવારી હોવા છતાં તેના લ્લાજમમાં જોમ વધારો કર્યો નથી, તેમ સભાસદોનું તે માટે ફડ પછુ કર્યું નથી એટલી સુઝા પણ સુંદર ધારા ધોરણ પ્રમાણે આપવામાં આવે છે

જ્ઞાન મંદિરની યોજના—આ સભા પાસે-હાલમાં દરત લેખીત ૧૭૨૩ પ્રતોની સખ્યા છે, તેમજ પ્રકાશન આગમોની પ્રતો પણ જુદી છે, જેથી એક સુંદર જ્ઞાન મંદિર કરવા સભાના મહાનની પડખેતુ મહાન તે માટે લીધેલ છે તેને ફાયર પુર અને કળાની દૃષ્ટિએ તૈયાર કરવાનું છે આત્મકલ્યાણના અર્થો કોઈપણ જૈન બંધુની આર્થિક સહાયની જરૂર છે આ ઉત્તમ કાર્યમાં સહાય આપનારની નામના રહી જાય તેવું છે સહાય સાથે પત્ર વ્યવહાર કરવાથી તેની યોજના જણાવવામાં આવશે

સભાના મહાનનો ત્રીજો માળ જે કે લેકચરહોલ તરીકે છે, તે કોઈ ગૃહસ્થ એક સારી રકમ આપે તેવું તે સાથે નામ જોડવાનો સભાનો ઇરાદો છે

સાહિત્ય પ્રકાશન અને ખોળો પ્રચાર—સભાના શ્રી આત્માનંદ જૈન ગ્રંથમાળા તથા શ્રી કાન્તિવિજય છતિહાસિક ગ્રંથમાળા, શ્રી આત્માનંદ શતાબ્દિના વિવિધ સાહિત્યના પ્રાકૃત સંસ્કૃત ગ્રંથો અને ગુજરાતી ભાષાતરના મળી કુલ ૧૮૨ ગ્રંથો આ સભા તરફથી પ્રકાશન થયું છે શ્રી સંધર્પતિ ચરિત્ર, શ્રી બૃહત્ કલ્પ છટ્ટો ભાગ, શ્રી ત્રિપરિવ્રજાકા પુરુષ ચરિત્ર, કથાગત્ત કોષ, પ્રાકૃત વ્યાકરણ દુર્લભ અને ખીન્ન ગુજરાતી અનુવાદો છપાય છે પ્રગટ થતાં, છપાતાં તૈયાર થતાં ગ્રંથોની જાહેર ખબરો શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશમાં તે તે વખતે અપાય છે અમારા સાહિત્ય પ્રકાશન-પ્રચાર માટે વિદ્વાન મુનિ મહારાજો અને જૈનેતર સાક્ષરો અને સાહિત્યકારો, વિદેશીય દર્શન શાસ્ત્રના અગ્રણ્ય શીઓએ સભાની મુલાકાત લઈ તપાસી આનંદ સાથે પ્રશ્નમાં કરેલ છે, તે તે દર્શકોને પ્રગટ કરવામાં

આવે છે. અત્યાર સુધીમાં મુનિ મહારાજ, સાધ્વી મહારાજાઓ જ્ઞાનભંડારે, જૈનેતર સાહિત્યકારે અને દર્શન શાસ્ત્રના અભ્યાસીઓને આખરી સાલ સુધી રૂ. બાવીસ હજારના અંશે બેટ આપ્યા છે, જે રીતે કાર્ય અન્ય પ્રકાશન કોષ્ટ સંસ્થા કરી શકી નથી. સાહિત્ય પ્રકાશન અને પ્રચારના આ જનસેવાના, જ્ઞાન ભક્તિના કાર્યથી જ આ સભાની પ્રતિષ્ઠા ઘણી જ વધી છે. વસુદેવદિગ્દિ, બૃહતકલ્પ, કર્મત્રયો, પડદર્શન સમુચ્ચય, યોગદર્શન, કલ્પસૂત્ર, આચારંગસૂત્ર વગેરે તેમજ શ્રી નેમનાથ ચરિત્ર, શ્રી ચંદ્રપ્રભુચરિત્ર, શ્રી વાસુપૂજ્યચરિત્ર, શ્રી સુપાર્શ્વનાથચરિત્ર, શ્રી મહાવીરચરિત્ર, શ્રી આદિનાથચરિત્ર, દાનપ્રદીપ, પ્રભાવકચરિત્ર, કુમારપાળ પ્રતિભોધ વગેરે ગુજરાતી સુંદર અંશેનું પ્રકાશનનું સુંદર કાર્ય સભાએ કર્યું છે. પ્રથમથીજ પ્રવર્તકણ મહારાજ શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ તથા મુનિરાજ શ્રી ચતુરવિજયજી મહારાજ તથા સાક્ષરવર્ષ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજની અપૂર્વ કૃપા અને અપરિમિત પ્રયત્નવડે સંસ્કૃત પ્રાકૃત પ્રાચીન અંશેનું સંશોધન કાર્ય, યોજના અને ઉપયોગી સલાહથી જ આ સભા આટલી હદે પ્રાચીન વિવિધ સાહિત્યના અંશેનું પ્રકાશન પ્રચાર કાર્ય કરી શકી છે. અને તેથી સભાની પ્રતિષ્ઠા વધી છે; અત્યારે પણ શારીરિક સ્થિતિ જોષ્ટએ તેવી ન હોવા છતાં વિદ્યમાન સાક્ષરવર્ષ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજની આ સભા ઉપર પૂર્ણ કૃપાને લક્ષને પ્રાચીન સાહિત્યના નવા નવા અંશેની યોજના તથા સંશોધન કાર્ય અતિ પરિશ્રમ પૂર્વક કરી જૈન સમાજ અને સભા ઉપર ખાસ ઉપકાર કરી રહ્યા છે જેથી તેઓ સાહેબનો આ સભા અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માને છે. વિદ્યમાન શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીચરણ મહારાજની કૃપા પણ આ સભા ઉપર છે. હાલ તેઓ સાહેબની વૃદ્ધાવસ્થા થયેલી હોવા છતાં પંખખ, મારવાડ વગેરે દેશોમાં શિક્ષણની કોલેજ, હાઇસ્કૂલ, ગુરુકુલ વિદ્યાલયો વગેરેનો ઉપદેશ દ્વારા જનમ, આપી રહ્યા છે જે સમયને અનુકૂળ છે, આવી જૈન સમાજ ઉપર મહદ્દ ઉપકારની પ્રવૃત્તિ ચાલુ હોવા છતાં આ સભા ઉપર પ્રથમથી કૃપા છે. હજી પણ તેઓ કૃપા, કિંમતી સલાહ, યોગ્ય સૂચના પણ આપી રહ્યા છે તે માટે આ સભા તેઓ સાહેબનો પણ હૃદય પૂર્વક આભાર માને છે.

કેળવણી ને ઉત્તેજન—કોષ્ટ પણ સભાસદ કોષ્ટ પણ અંધાની ઉચ્ચી પરિક્ષા પસાર કરે તેને, તેમજ અન્ય બંધુ કે જાહેના ઉચ્ચી કેળવણીમાં પ્રથમ નંબરે પસાર થાય તેને માનપત્ર અને અભિનંદનપત્ર આપવામાં આવે છે, અને કેળવણી ઉત્તેજન માટે દર વર્ષે રૂ. ૧૨૦) રોકલર શીખના તથા રૂ. ૧૨૫ શ્રી ઉજમયાઈ જૈન કન્યાશાળાને દરવર્ષે કેળવણીના ઉત્તેજન માટે અપાય છે.

ફંડો—શ્રી મૂળચંદલાઈ કેળવણી સમારક ફંડ, બાલુ પ્રતાપચંદ ગુલાબચંદળ કેળવણી ફંડ, અને શ્રી ખોડીદાસ નિરાશીત ફંડના બ્યાજમાંથી ધારા પ્રમાણે તે તે ખાતામાં સહાય અપાયે જાય છે. નવીન ફંડોમાં પ્રવર્તકણ શ્રી કાન્તિવિજયજી સમારક કેળવણીફંડ, શેઠ દેવચંદલાઈ દામજી કેળવણીફંડની રકમ પ્રાપ્ત થયેલ છે તેની યોજના હવે પછી કરવાની છે.

મહોત્સવો—સભાની વર્ષે ગાંઠ જેઠ સુદ ૭ ના રોજ દેવભક્તિ પૂજા આંગી વગેરેથી કરવામાં આવે છે. શેઠ હડીસંગલાઈ ઝવેરચંદના તરફથી સભાને આપવા કહેલી રૂ. ૧૫૦૦) ની રકમના તેઓ આપતા બ્યાજથી અને સભા પાસેની રકમના બ્યાજથી સભાસદોમાં પ્રતિ ભોજન સાથે દરવર્ષે કરવામાં આવે છે. કારતક શુદ્ધ પાંચમના રોજ જ્ઞાન પધરાવી પૂજન કરી ભક્તિ કરાવવામાં આવે છે.

આનંદ મેળાપ—દર બેસતે વર્ષે આ સભાના પ્રમુખ શેઠ ગુલાબચંદ બાલુદંજીએ આપેલી રકમના બ્યાજમાં સભાસદોને દુધ પાટી અપાય છે. અને પ્રથમ જ્ઞાન પૂજન પણ થાય છે.

દેવભક્તિ અને ગુરુજય તીર્થો—પ્રાત સ્મરણીય શ્રી આત્મારામજી મહારાજની સ્વર્ગવાસ તીથી જે શુદ્ધ ૮ના રોજ ૬૦ વર્ષે સભામંદો શ્રી પવિત્ર શત્રુજય તીર્થે જઈ મોટી ટૂકડા દેવગુરુ મમજી વિવિધપૂજા બજાવે છે શ્રી આદિનાથ પ્રભુ તથા ગુરુશ્રી કે તે સ્થળે દેરીમા મૂર્તિ પિંગળમાન છે ત્યા આગી અને મહાસંદોનું સ્વામીવાસસ્થ ૬૨ વર્ષે કરવામા આવે છે સભા માટે આ એક અપૂર્વ ભક્તિદીન છે અને મર્વ સભાસંદોને યાત્રાનો લાભ મળે જાય છે આ ગુરુભક્તિના ઉત્તમ કાર્ય માટે ગુરુભક્ત ઉદારદીક્ષ શેઠ સકગ્યદલાઈ મોતીલાલભાઈ મુળજીએ એક રકમ સભાને સુપ્રત કરી છે તેના વ્યાજમાથી ખર્ચ થાય છે આવા ઉત્તમ કાર્યોમા સફળતાની લક્ષ્મી હોય તો જ ભક્તિ યજ્ઞ શકે છે *

૬૦ વર્ષે માગશ્વર વદિ ૬ ના રોજ પ્રાત સ્મરણીય મૂળજયદશ મહારાજ તથા આમે શુદ્ધ ૧૦ ના રોજ તેઓશ્રીના સુશિષ્ય શાતમૂર્તિ પરમ કૃપાળુ શ્રી વિજયકમળાસુરીયજી મહારાજની જયતીઓ માટે થયેલા ફૂડોના વ્યાજમાથી ઉપરોક્ત રીને દેવગુરુભક્તિ વગેરેથી જયતી ઉજવાય છે આ સભાનું ધન્યભાગ્ય છે કે ગુરુ ભક્તિના આવા પ્રસંગો ઉજવાય છે તેથી સભાસંદોને આત્મકલ્યાણના વિશેષ-વિશેષ ઉત્તમ પ્રસંગો પ્રાપ્ત થતા જાય છે

આનંદજનક પ્રસંગ—ગયા વર્ષે સવત ૧૯૯૯ની સાલમાં ખાસ નોંધવા લાયક અને આનંદ-દાયક પ્રસંગ આ સભાના માનવતા પેદૂન સાહેબ શેઠ શ્રી ભોગીલાલભાઈ મગનલાલને માનપત્ર આપવાનો મેળાવડો મવત ૧૯૯૯ના બાદરવા વદી ૫ ના રોજ આ રાજ્યના મુખ્ય અમાત્ય શ્રી અનંતરાયભાઈ પટ્ટણી સાહેબના પ્રમુખપણા નીચે કરવામા આવ્યો હતો દીવાન સાહેબ ઉપરાત ગળ્યના સર્વ અધિકારીઓ, આ શહેરના મુખ્ય મુખ્ય વ્યવહારીઓ, જૈન અગ્રેમર બધુઓ અને આ સભાના તમામ સંચો મળી મોટી સંખ્યામા હાજરી હતી, રોહશ્રી ભોગીલાલભાઈ મગલ, મીનનમાર, ઉદારનરસન છે લક્ષ્મી સપાદન થઈ કે તરત જ તેનો સફળતા માર્ગે ઉદાર દીને સખાવતો કરી વ્યય કરી રહેલ છે આવી રીતે સમય જોળખી ઉદાર દીને જૈન સમાજના કાર્ય કે માર્ગજનિક કોઈ કાર્યમાં તેમનો ઉદાર દીને ફાળો સખાવત હોયજ સમયને જોળખી આવી ઉદારભાવના, દરેક પુણ્ય કાર્યોમા તેમની લાગણી પૂર્વક દાન દેવાની પ્રવૃત્તિ જોવી છે કે જૈન સમાજમા તેમની દાન શીલ શક્તિ અનુકરણીય પ્રશંસા પાત્ર અને પ્રથમ પ્રક્રિયા મૂકવા જોવી છે આ મેળાવડાની વિશેષ હકીકત આત્માનંદ પ્રકાશ ૪૧ મા વર્ષ અને પ્રથમ પ્રક્રિયા મૂકવા જોવી છે, પરંતુ આવા પુણ્ય પ્રભાવક પુરુષ સભાના પેદૂન થતા જેમ સભાની પ્રતિષ્ઠામાં જેમ વધારો થતો જાય છે તેમ આવા દાનવીર પુરુષને આવી મેળાવડો કરી સભા સતકાં કરે છે તે સભા પોતાની ફરજ સમજી આનંદ અનુભવે છે

મીડીગોનો હેવાલ—જનરલ મીડીગ માગશ્વર શુદ્ધ ૧૧ તા ૧૮-૧૨-૪૩ આ સભાના માનનીય સભ્ય શેઠ દેવચંદલાઈ દામજીનો સ્વર્ગવાસ થતા ખેદ જાહેર કરવામા આવ્યો હતો મેનેજીંગ કમીટી (૧) પોષ શુદ્ધ ૧૨ તા ૯-૧-૪૩ ચાલતા ધોરણ અને નીતિ પ્રમાણે આત્માનંદ પ્રકાશ પ્રકટ કરવું તેમ તેના તત્ત્વી મડળને જણાવવામા આવ્યું નવા થતા વાર્ષિક મંચો ગમે તે મંદિરામા થાય તેવું લવાજમ આપ્યા વર્ષનું પ્રથમથી લેવું આત્માનંદ પ્રકાશના અકા તે વર્ષના આપવા કરાવ્યું અને મોધવારીને લીધે માસિક અઢી ફોર્મનું પ્રકટ કરવા કરાવ્યું ફરકુને તે મોવવારી આપવા કરાવ અને મોધવારીને લીધે માસિક અઢી ફોર્મનું પ્રકટ કરવા કરાવ કરવામા આવ્યો સ ૧૯૯૮ ની સાલનો ભોગીલાલભાઈ મગનલાલને માનપત્ર આપવાનો કરાવ કરવામા આવ્યો સ ૧૯૯૮ ની સાલનો રીપોર્ટ તૈયાર કરી ૬૯૫ પછી મજુર કરી પ્રગટ કરવા નિર્ણય કરવામા આવ્યો મેનેજીંગ કમીટી

તા. ૧૭-૬-૪૩ ભાદરવા વદી ૪ (૩) માનપત્રની વ્યવસ્થા કરવા સખકમીટી નિમવામાં આવી. મેનેજીંગ કમીટી (૪) ભાદરવા વદિ ૮ તા. ૨૨-૬-૪૩ કારકુન ઊત્તમચંદ હરગોવન હિસાબમાં ગોટાળો કરી ભાગી ગયો છે તે જલ્લાવવામાં આવ્યું અને તેની ઘટતી તજવીજ કરવા સખકમીટી નિમવામાં આવી અને હવે પછી નવો કારકુન રાખવામાં આવે તેની જામીનગીરી લાઇ રાખવા ઠરાવ્યું. કારકુનોને મોંઘવારી આ વર્ષ માટે આપવા ઠરાવ્યું. કાન્તિલાલને ફારેગ થયું હોય તો કારકુન જ્યંતીલાલને પોતાનો આર્જ સોંપ્યા બાદ ચડેલ પગાર આપી ફારેગ કરવો. મેનેજીંગ કમીટી (૫) તા. ૨૬-૬-૪૩ ભાદરવા વદી ૧૦ મુનિરાજ શ્રી જશવિજયજી શ્રી ભક્તિવિજયજી ભંડારની મંગાવેલ પચાસ પ્રતો અનેક પત્રો લખ્યા છતાં પાછી મોકલતા નથી જેથી તે ભંડારની (૩૨૫) પ્રતોમાંથી તે પચાસ કમી કરવા ઠરાવ્યું, મેનેજીંગ કમીટી (૬) આશો શુદ્ધ ૧૧ તા. ૬-૧૦-૪૩ લાઈબ્રેરીનું કકા વારી લીસ્ટ નવું છપાવવું. આ સભાની સીલ્વર-ગોલ્ડન જ્યુબીલી ઉજવવા ઠરાવ્યું અને અગાઉ જનરલ કમીટીએ જે નક્કી કરેલ જેથી તેની રૂપરેખા નક્કી કરવા એક સખકમીટી નિમવામાં આવી. જનરલ કમીટી (૨) આશો શુદ્ધ ૩ તા. ૨-૧૦-૪૩ સં. ૧૯૬૮ ની સાલનો રીપોર્ટ, આવકજનવકલું સરવૈયું બજેટ તૈયાર થયેલ વાંચી સંભળાવતાં મંજૂર કરી આત્માનંદ પ્રકાશમાં પ્રકટ કરવા ઠરાવ્યું, પ્રાતઃસ્થમરણી પ્રવર્તકજી શ્રી કાન્તિવિજયજી સ્મારક ફંડની મુનિરાજશ્રી પુણ્ય-વિજયજી મહારાજની સલાહ અને અભિપ્રાય પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવા નિર્ણય કરવામાં આવ્યો, ચાલુ ખર્ચ સિવાયના ખર્ચ કરવા માટે મેનેજીંગ કમિટીની મંજૂરી લાઇ ખર્ચ કરવો તેમજ છ છ મહિને જનરલ કમીટી બોલાવી કાર્યવાહી સામાન્ય રીતે જલ્લાવવા ઠરાવ કરવામાં આવ્યો.

આભાર—આ વર્ષમાં સભાના ચાલતા કોષ્ટ પણુ કાર્યમાં આર્થિક કે અન્ય કોષ્ટ સહાય આપનાર, તેમજ શ્રી આત્માનંદપ્રકાશ માસિકને માટે લેખો વગેરેથી સહકાર આપનાર મુનિ મહારાજઓ તથા જૈન બંધુઓનો આભાર માનવામાં આવે છે અને કૃપા કરી તેવો જ સહકાર ચાલુ રાખવા નમ્ર વિનંતિ કરવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત પ્રમાણે આ વર્ષની કાર્યવાહીનો રિપોર્ટ આપની પાસે રજુ કરવામાં આવ્યો છે. સભાને આ કરતા વિશેષ પ્રગતિશીલ બનાવવા દેવ શુરુ અને માનભક્તિ તેમજ સાહિત્ય અને સમાજ સેવા કરવા સાથે સભાસદો ભવિષ્ય માટે અનેક ઉચ્ચ મનોરથો સેવી રહ્યા છે, જે શુરુકૃપાથી, શ્રી અધિષ્ઠાયક દેવો સદ્ગુણ બનાવે તેવી પરમાત્માની પ્રાર્થના કરી આ રિપોર્ટ પૂર્ણ કરવામાં આવે છે.

સંવત ૧૯૯૯ ની વહીવટી યાદી.

શ્રી જ્ઞાન ખાતું.

૭૪	ગાઢ	કારતક શુદ્ધ ૧ જુદાગ	૩૪૧	ચોપડા સ	૧૯૯૯ તથા ૨૦૦૦ ના
૭૫	ગાનપાયમ		૧૬૮૧૧	જાતિ પાણી ઉતરવાથી કબાટમા પતરા	જડાયા.
૧૧)	ચતુષ્વજ્ય	જ્યેષ્ઠાષ્ટ વહીવ તરફથી બેટ	૪૦૧)	આગમ ૪૫ ની પ્રતો	વેચાતી લીધી
૨૮૬)	પસ્તીના	વેચાણના	૧૦૦)	માણેકચદ દીગબર મળતે શીના	
૧૪૧	વલ્લભદાસભાઈ	મારફત	૫૨૧	લાઈબ્રેરીનું લીસટ પાકુ	કગમણ લખામણી
૧૦૧	વલ્લભદાસભાઈ	હથુ બેટ	૬૨૧૧૧	જુદ્ધ સીરીઝના પ્રયો લીધા	
૮૫૨૧૧૧	પુસ્તક	વેચાણના હાસલનું ફે	૧૦૭૧૧૧૧	પરચુરણ ખર્ચ, કસર, મજુરી, વગેરે	
૧૮)	૧	પરચુરણ કસર	૨૦)	વૃદ્ધિયદ્રજ સામાયિકશાળાને બેટ વાર્ષિક મૂક	
૫૪૭૧૧૧૧	છપાવવાના	કાગળનો હવાલો	૧૨૫)	ઉચ્ચભાઈ જૈન કન્યાશાળાને ખર્ચ	
૪૪)	જૈનેતર	વાચનારની ફી દર રૂ ૧)	૧૧૦)	લીમા ખર્ચના	
૩૦)	સંગીત મંડળનું	જુની સભાનું બાકુ	૨૨)	મહેન્દ્ર પર્ચામ લીધા જેનું વેચાણ પુસ્તક	
૧૦૩૨૪)	ખાફી	લેખા		વેચાણમા આવ્યું છે	
		<u>૧૨૧૫૩૧</u>	૨૦૫)	લાઈબ્રેરી માટે પુસ્તકો ખરીદ કર્યા	
			૨૦૭)	માસીક વર્તમાન પેપર	
			૭૭૭૧૧	પુસ્તક બેટ ખર્ચ	
			૫૧)	જુની સભાનું બાકુ	
			૬૦૫૧૧૧૧	આત્માનંદ પ્રકાશ પુ ૪૦ ની ખેટ	
			૭૧૧૧	પેકીંગ ખર્ચ કસર	
			૩૮૮)	વ્યાજનો કસર વ્યાજ ચોખ્ખું ઉત્પન્ન તથા	
				છપાવવા માટે કાગળમા નાણા	
				રોકાયા તેની ખાદ	
				<u>૨૭૭૬૧</u>	
			૬૩૭૭)	જુની લેખા હતા	
				<u>૧૨૧૫૩૧</u>	

મેમ્બર ફી ખાતું.

૭૪	૪૫૮૧૧૧૧૧	ખાફી દેવા હતા	૮૩૧	મેમ્બરોની ઉધગણી ન પતી તથા લાઈબ્રે	
૧૨૫૨૧૧		વ્યાજ		મેમ્બર ચતા મળેરે આપ્યા વગેરે ખર્ચ	
૧૩૫)		વાર્ષિક મેમ્બર ફી	૧૨૧૮)	શ્રી આદિનાથ ચરિત્રની છુકો બેટ	
૪૭૮૧૧૧૧		આદિનાથ ચરિત્રના રૂ ૨) લેખે	૫૨૨)	આત્માનંદ પ્રકાશ બેટ	
૩૧૧		વાસુપૂજ્ય ચરિત્રના	૮૦)૦૧	ખર્ચ ખાતે જમે	
		<u>૨૩૨૮૧૧૧</u>		<u>૧૯૦૩૧૦</u>	
			૪૨૫૧	ખાફી દેવા	
				<u>૨૩૨૮૧૧૧</u>	

શ્રી સભાનું ખર્ચ ખાતું

જ

ઉ

જે ખર્ચ માંડી વાળવામાં આવ્યો છે:

૫૪૧ના	પોસ્ટ ખર્ચ
૩૭૧	ઇલેક્ટ્રીક ખર્ચના
૬૩૧ના	રેશનરી ખર્ચ
૨૦)ના	મુસાફરી ખર્ચ
૪૫)	ફરનીચર ખર્ચ
૧૫૪)ના	મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજીનું પાલીતાણા સામૈય તથા વરતેજ પૂજા ખર્ચ
૪૬૧ના	ચાદર જોડા લીધા
૧૧૪૧૧	નોફરને પગાર તથા મોંઘવારી ખર્ચ
૧૭૦ના	પરચુરણ ખર્ચ

૧૭૩૨૧

સં. ૧૯૯૬ ના આસો વદિ ૦)) સુધીનું સરવૈયું.

જ

ઉ

૧૪૯૦૪)ના	જ્ઞાન સંખધી દેવા
૧૧	આત્માનંદ પ્રકાશ પુ. ૪૦
૨૧૬૮૩)	સીરીઝના ખાતા
૬૨૧)ના	છાપખાના તથા લુકસેલર્સના ખાતા
૩૭૧૮૧૧ના	મેમ્બર ફી તથા સભાના નિભાવ ફંડના
૪૨૫ના	૩૬૭૫૬ના
૧૬૨૭૦ના	જયન્તી વગેરે ખાતાઓ
૪૨૭૬૧૧ના	સરાફી દેવું
૬૬ના	ઉચ્ચભણાઈ જૈન કન્યાશાળા
૧૮૪)ના	પરચુરણ દેવું
૫૦૫)	લાઈબ્રેરીના ડીપોઝીટ

૯૫૭૨૭૧ના

૨૪૩૬૪૧ના	જ્ઞાન સંખધી ખાતા
	લાઈબ્રેરી તથા પુસ્તકો તથા ૩૭ સ્ટોર ૧૦૩૨૪)ના ૧૪૦૪નાના
૫૦૧ના	આત્માનંદ પ્રકાશ પુ. ૪૧
૫૩ના	પોસ્ટ વી. પી. ટિકીટ
૬૭૩૨૧ના	સીરીઝના પરાંત પુસ્તકોના ખાતા
૫૫૪૦૧૧ના	છાપખાના તથા લુકસેલર્સ
૩૦૩૬૪)ના	મકાન બે
૨૩૬૫૬૧ના	સરાફી ખાતે
૧૩૦૦૦)	ભાવનગર દરબાર બોન્ડ
૧૮૬૪)	શેઠ ફતેચંદ ઝવેરભાઈ
૮૭૬૨૧ના	સેર્વિઝ બેન્ક વગેરેમાં

૨૩૬૫૬૧ના

૬૮)	મેમ્બરો પાસે લેણા
૧૪૦૭ના	પરચુરણ ખાતાઓમાં લેણા
૭૧૧ના	શ્રી પુરાંત આસો વદિ ૦))

૯૫૭૨૭૧ના

સુદર, બોધપ્રદ, ઉપદેશક, વાચના સાક્ષીતા અને મનન કરના લાભક્રમ પ્રગટ થયેન નથી ફોર્મ ૬૬ પાના ૮૦૦ આકૃતિ ઉપર લેખક પેપર, અને ઉપર ટકાઉ ગ્રેફાઇટ પેપર ઉપર શાસ્ત્રી સુદર ટાઇપથી પ્રતાકારે છપાવવામા આવેન છે કાગળના આજે આકૃતિ ગણ્યા લાવ વધેલા હોવા છતાં કિંમત બહુ લેખક પેપરની કોપીના રૂા ૧૦-૮-૦ અને ઉપર ટકાઉ ગ્રેફાઇટ એન્ટીક પેપરની કિંમત રૂા ૬-૮-૦ એકાદી-મધ્યમ રાખેલી છે પોસ્ટેજ અલગ

લખો—શ્રી જૈન આશ્રમનંદ મળા-લાવનગર

શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર

(શ્રી વર્ધમાનસુરિકૃત)

૧૪૭૪ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ મસ્કૃત ભાષા અને સુદર શૈલીમાં વિસ્તારપૂર્વક જુદા જુદા આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક ગ્રંથોમાથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનસુરિકૃતએ સ ૧૨૬૬ની સાલમા લખેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે

આ ગ્રંથમા પ્રભુના વજ્ર ભવો, પાત્ર કલ્યાણક્રમ અને ઉપદેશક ગણવા યોગ્ય મનનીય સુદર બોધપ્રદો, તરનસાન, તપ વગેરે ગ્રંથોની વિસ્તૃત દર્શકતાના વજ્રોના ગાયે યુગ્ય ઉપર યુગ્યદત્ત ચરિત્ર, રાત્રિભોજન ત્યાગ અને આન્દ્ર, આન્દ્રન, રાહિણી આદિની અનેક સુદર, રોચક, રમપ્ર, આદ્યદત્ત દયાઓ આપેલી છે કે, જેમાની એક દયા પૂરી થતા બીજી વાચતા મન લલચાવ છે અને પૂરી કરના ઉત્સુકતા થાય છે ને તમામ દયાઓ ઉપર ગ્રાહ્ય અને સુદર ઉપદેશ પણ સાથે આપેલ છે કિંમત રૂા ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદા.

શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (શ્રી અમરચંદ્રસુરિકૃત)

૧૦૩૦૨ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ મસ્કૃત ભાષામા કાવ્યરૂપે અને સુદર શૈલીમા વિસ્તારપૂર્વક જુદા જુદા આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક ગ્રંથોમાથી દોહન કરી શ્રીમાન અમરચંદ્રસુરિકૃતએ ગ્રંથોના આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે ગ્રંથના મહાત્માની કવિત્વશક્તિ અદ્ભુત છે તેમા આવેલ સર્વ પ્રકારના ગ્સો, અલંકારો, શબ્દવાચિત વગેરેની ન્યના લખી જ સુદર બની છે તેમ આ સાદુ મગ્ગ અને સુદર શુભગતી ભાષાતર છે

આ ગ્રંથમા પ્રભુના તેજ જલો તથા સુમલિકા સગદી અપૂર્વ વર્ણન, આ શૈલીમા શ્રી આદિનાથ પ્રભુ પ્રથમ તીર્થંકર થયેલ હોનાથી મનુષ્યોના બવલકા ધર્મ, શિલ્પકળા, લોકવ્યવહારનુ નિરૂપણ, નગરસ્થાપના, મન્યવ્યવસ્થા અને પ્રભુના સુરાન્યતુ વિવેચન, હંદો વગેરેએ પ્રભુના પત્ર કલ્યાણક્રમ પ્રમગ્સોએ કરેલ અપૂર્વ લોકીકપૂર્વક મહોત્સવોનુ ગણવા યોગ્ય અનુપમ જ્ઞાતા, પ્રભુએ આપેલ ભવતાગણી દેશના અને અનેક બોધપ્રદ કથાઓ વગેરે અનેક વિષયો તથા વિસ્તારપૂર્વક આવેલા છે

આ ગ્રંથની કૃતિ આત્મિક જોમ ઉત્તમોત્તમ છે, તેમ જાલ્ય મુદ્ગતામા આ ગ્રંથમા વિવિધ ગંગની છબીઓ આપવામાં આવી છે ઉપદેશક અને પ્રકાશની સુદગતા કરવામા મોગો ખર્ચ કરવામા આવેલ-છે અત્યાર સુધીમા પ્રગટ થયેલા પ્રાંત પણ ચયપ્રકાશનમા આ ગ્રંથમા આવલા સુદર ચિત્રો કરતા વધુ સુદર હજુ સુધી આવેલા નથી.

સુમારે પચાસ ફોર્મ, કાઉન આકૃતિ ચારસો પાનાનો આ સુદર દળદાર ગ્રંથ ઉપર એન્ટિક પેપર ઉપર સુદર શુભગતી અસુરો, પાકા કપડાના સુશોભિત ગાઈડોમાંથી અલકૃત કરવામા આવેલ છે

કિંમત રૂા ૫-૦-૦ પોસ્ટેજ અલગ

૧. શ્રી આત્માનંદ જૈન સભાનો ૪૮ મો

વાર્ષિક મહોત્સવ ... ૨૦૯

૨. ગુરુ દેવની જયંતી ... ૨૧૦

૩. પ્રતિમા ... ૨૧૨

૪. શ્રી વિજયવલ્લભસૂરિ રતુત્યાટક ... ૨૧૩

૫. " વિચારશ્રેણી " ... ૨૧૪

૬. શ્રમણોપાસક અંબડ પરિવ્રાજક ... ૨૧૬

૭. આચાર્યશ્રી વિજયનાનંદસૂરીશ્વરજી. ૨૧૮

૮. જીવને શિખામણ ... ૨૧૯

૯. અમર આત્મમંથન ... ૨૨૦

૧૦. ચિત્રપટ ... ૨૨૩

૧૧. વર્તમાન સમાચાર ... ૨૨૫-૨૨૮

એક અગત્યનો ખુલાસો, ભીનાસર સંઘ

યાત્રા, સંક્રાંતિ મહોત્સવ, ચિકીત્સા

સમાચાર, શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાનો

૪૮ મો વાર્ષિક મહોત્સવ વગેરે.

નવા થયેલા માનવંતા સભાસદો

૧ ગોધારી નરેશભદ્રાસ યુતીલાલ

મુંગઢ

લાઈફ મેમ્બર

૨ શેઠ ભોગીલાલ દેવળદાસ

"

"

૩ ફોટાં રતીલાલ પ્રભુદાસ

અમદાવાદ

"

૪ શાહ રતીલાલ ઉદયભાઈ

ગોધા

"

અમારા માનવંતા ગ્રાહકોને ૪૧-૪૨ વર્ષની ભેટ બુકોઃ—

આવેતા આવણ માસથી આત્માનંદ પ્રકાશ માસિક ૪૨ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે, તેનું કદ મોટું, સુંદર ટાઈટલ અને વિદ્વાનોના વિદ્વતાભરેલા લેખોવડે નિયમિત પ્રગટ થાય છે. અર્થકર ચાલતી લઘુકથા લખતે કાળજો, છપાઈ વગેરેની સખ્ત મોંઘવારી હોવા છતાં લવાજમ નહિ વધારના ચાલુ લવાજમ જ લેવામાં આવે છે.

ભેટના ગ્રંથો

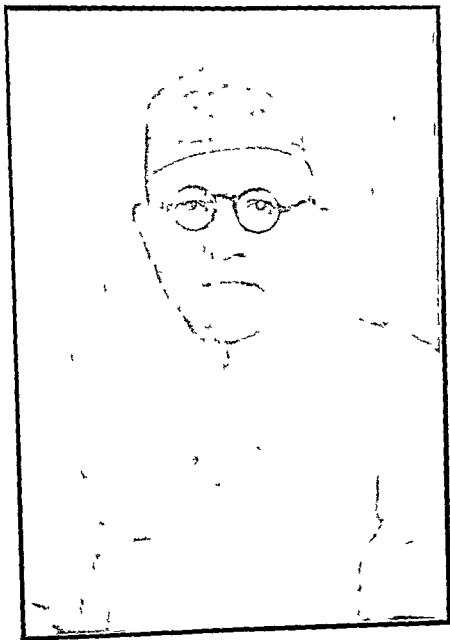
- ૧ સંવેગદુઃખકંઠવી—મૂળ તથા ભાષાંતર સાથે, મનનીય ઉપદેશક ગ્રંથ.
- ૨ સમ્યક્ત્વ સ્વરૂપ—તેના શુભ, મૂળોત્પત્તિ, સ્વરૂપ અને વિવિધ ભેદો ખતાવનાર ગ્રંથ.
- ૩ સમ્યગ્જ્ઞાન સમ્યગ્દર્શન પૂજન—આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજીએ સુંદર રાગરાગિણી સહિત જેની પાછળ પરિશિષ્ટ તરીકે સંક્ષિપ્તમાં અર્થ આપેલા છે.
- ૪ શ્રી નવપદજી તથા દશયતિથર્મની પૂજન—સ્તવનો સહિત. પંચાસજી શ્રી ગંભીરવિજયજી.

ઉપરોક્ત ચારે બુકો એ વર્ષના લવાજમના રૂ. ૩-૮-૦ તથા તે બુકોના પોસ્ટ ખર્ચના રૂ. ૦-૩-૦ મળી રૂ. ૩-૧૧-૦ મળી જાય છે. બીજી બુકો પોસ્ટદારના મોકલવામાં આવશે. મનીઓર્ડરથી લવાજમ નહિ મોકલનારને વી. પી. અને પોસ્ટ ખર્ચના રૂ. ૦-૬-૦ મળી કુલ રૂ. ૩-૧૪-૦ નું વી. પી. કરવામાં આવશે જે સ્વીકારી લેવા નમ્ર સૂચના છે. શ્રાવણ ચારણે વી. પી. પાછું મોકલી જાનખાતાને નુકસાન નહિ કરવા નમ્ર સૂચના છે. વી. પી. નહિ લેનાર જાહેર અંગે પ્રથમથી લખી જણાવવું.

આવળ્ય શુદ્ધિ ૧ થી ભેટની બુકો અગાઉથી લવાજમ નહિ આવેલ હશે તે ગ્રાહક બંધુને વી. પી. થી મોકલવામાં આવશે.

આ સભાના નવા માનવ તા પેટ્રન—

જેન નરરતન-શ્રીદમ ઉદ્યાગ નિધ્યાન,—

રા રા મોહનલાલભાઈ તારાચ દ શાકે

આ સભાના માનવતા પેટ્રન.

ભાવનગર તાબે વગેરે જેવા નાના ગામના રહીશ હોવા છતાં શીયુત મોહનલાલભાઈ તારાચંદ લેધુ વચ્ચે જ સાહમિકપણ ધરાવતા હતા, માત્ર બાર વર્ષની લઘુવયે બે ગયોર જેવા દૂર શહેરમા જઈ મારવાહી ગૃહસ્થની પેટીમા ધણી સિખના ગ્લા અને ત્યાં પોતાના પુણ્યોદય અને કાર્યકુશળતાથી તે પેટીમા બાગીદાર થયા હજી પચુ બાગ્યોદય વધવાનુ હતુ, જેથી પોતે સ્વતંત્ર ધણી શરૂ કરી મદામ અને બેગેરમા પોતાની કાર્યકુશળતાથી પ્રજામા સારી પ્રતિષ્ઠા સપાદન કરી હતી.

પચીસ વર્ષ પહેલા જનારે શીશ્વ ઉદ્યોગના ધધાની દિશ્વમા શરૂઆત હતી, તે દરમિયાન રા મોહનલાલભાઈની તાર્કિક શુદ્ધિએ આ ધધામા ઝુકાવ્યુ અને આયાગ પગિત્રમ, શુદ્ધિગળ અને કાર્ય કુશળતાએ ઉપરોક્ત ધધામા ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યુ હાલ મુખર્ષમા મોહન પીકચર્સ કા ના માલીક થવા સાથે અનેક શીયેટરોનુ સફળતાપૂર્વક સંચાલન કરી ગ્લા છે જેમા તેમના ભત્રીજા રા રમણિકલાલભાઈ સારો સહકાર આપી ગ્લેસ છે રા મોહનલાલભાઈ શીશ્વ ડીરટ્રીબ્યુટીંગનુ પચુ કાર્ય કુશળતાથી કરે છે એટલે પોને શીશ્વ પ્રોડ્યુસર્સ, ડીરટ્રીબ્યુટર્સ તેમજ એકઝીક્યુટીવ્સ તરીકે મિત્રેમા જગતમા મોહન પીકચર્સ અને રમણિક પ્રોડક્શનના નામથી પીકચરો પ્રકટ કરી ખૂબ પ્રસિદ્ધિ પામ્યા છે પૂર્વના પુણ્યથી આ ધધામા યશસ્વી નિવજ્ઞા, લક્ષ્મી પચુ સારી ઉપાર્જન કરી અને ખૂબ વસ પ્રાપ્ત કર્યો જૈન જધુઓ ર, મોનુ, રૂપુ, કાપક, એવેરાત, ધોગધાગ વગેરેમા ક્ષણ કુશળ વ્યાપારી છે, ખરુટ શીશ્વ જેવા શુદ્ધિ વિશ્વિક અને પ્રજા રજનના બીજનેસમા આવા કુશાલ શુદ્ધિશાળી અને નિષ્ણાત રા મોહનલાલભાઈ પ્રજામા ખામ જોવાયા છે પૂર્વે દીધેન દાનથી મળેલી સફલતાક્ષી મળતા તેનો સદ્ગુણ ટાળા ગામમા રા ૫૦૦૦) પોતાની પૂજ્ય માનુષીના નામે પાકશાળાને, રા ૧૦૦૦૦) દત્ત હનગ શ્રી મહાવીર વિદ્યાલયને, તળાજ તેમના મુચારક દત્તે જૈન વિદ્યાર્થી જીવનના ઉદ્દાપાટન વખતે રા ૫૦૦૦) અને છૂટી છૂટી બીજી સખાવતો કરી મનુષ્ય જન્મનુ સાર્થક કરી ગ્લા છે તેઓ સ્વભાવે માયાળુ, મિનનસાર, ધર્મ ચદાનાન છે તેઓશ્રી દીર્ઘાંધુ યજ વિશેષ વિશેષ યજ, લક્ષ્મી અને મનુષ્યોની તન, મન, ધનથી સેવા કરવા ભાગ્યશાળી થાય તેમ જગતમાની પ્રાર્થના કરીએ છીએ

પુસ્તક ૪૨ મુ :
અક : ૧૧ મો

આત્મ સ . ૪૮
વીર મ ૨૪૭૦

વિક્રમ સ ૨૦૦૦ જ્યેષ્ઠ :
ઈ સ. ૧૯૪૪ જુન :

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાનો ૪૮ મો વાર્ષિક મહેત્સવ.

દોહડ

અડતાળીશ પૂરેપૂરા, વીત્યા મુજને વર્ષ,
નવલા નૂરે નિત્ય હું, પામી છું ઉત્કર્ષ ૧
આજ કરે આનંદથી, નૂતનવર્ષ પ્રવેશ,
આગધુ-અભિવંદ હું, જય જય દેવ જિનેશ. ૨

દગિતીત ૭૬

જ્યજ્ય મગળ કરતાં, ભવ ભારિ તુ ભગવત છે,
જ્ય અગિલ ભુવનાધાર, અવિનાશી તુ આદ્ય અનંત છે,
નૂતન વરસમા પેમતા, મગળ સમગ્ર તાર કરે,
જ્ય આપજ્યો દુખ કાપજ્યો, એ પ્રાર્થના હું ઉચરે. ૧
હું જન્મથી જ, ગુણી વિવેકી આહકોના હાથમા,
અભિવૃદ્ધિ પામી છું સદા, સરક્ષકોના સાથમા;
નવરગ લાડ લડાવીને, શબ્દગાર શ્રેષ્ઠ સભાવીયા,
સદ્વોધના કર્તવ્ય મે, ગહુ ભાવથી જ ભભવીયા ૨
આ દેશ ને પરદેશમા પણ મે પ્રવાસ ઘણો કર્યો,
સદ્ધર્મરૂપી મિષ્ટમેવો, આહકો આગળ ધર્યો,
મહોટા મુનિજન સત-સાધુ, લેખકો ને સાક્ષરો,
વિદ્યા-પ્રસાદી પામી મે, વહેતો કર્યો અમૃત ઝરો ૩

દર વર્ષ નૂતન ગ્રંથ, જે છે શુદ્ધ સુકિત પંથના,
 થોડે મૂલ્યે પ્રગટાવીયા, શુભકાર છે સહુ સંઘના;
 ઉત્સવ પ્રસંગો ઉજવ્યા, પૂજાવિધિ ને પ્રેમથી,
 ધાર્યા મનોર્થો સિદ્ધ, સર્વે ગ્રાહકોની રેમથી. ૪

પ્રોઠ બની છું આજ પેટૂન ને પ્રમુખોની પ્રભા,
 છે સાદ્ય લેક્ચરેરીઓની સત્ય હું વહું છું સલા;
 પ્રાતઃ રવિનાં કીર્ણ સમ અભિવૃદ્ધિ પામી છું સદા,
 એ રીતથી સંભાળશે, એ છે વિનંતિ સર્વદા. ૫

આજે મળ્યો મેળો રૂઠો, મમ જન્મદિન આનંદથી;
 ભરપૂર-ભરછક ધામ મારું, જૈનગન્ધુ વૃંદથી;
 પૂજા કરી પ્રેમે પ્રભુની, “પાર્ટી” આપી પ્રેમથી,
 હું રમ્ય રંગીલી બની, ગર્હન પ્રભુની રેમથી. ૬

શ્રી વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી (આત્મારામજી મહારાજ)
 પરમગુરુદેવની જયન્તિનો મહોત્સવ.

દોહરા

વિજયાનંદસૂરીશ્વરે, અવનિતળ અવતાર;
 ધર્મ સ્થાપવાને ધર્યો, ધન્ય ઘડી પળ વાર. ૧

પ્રગટ થયા પંજાબમાં, ધર્મ-ધુરંધર રૂપ;
 અદ્ભૂત શક્તિ વાણીમાં, શાસ્ત્રીય જ્ઞાન અનૂપ. ૨

સવૈયા છંદ (એકત્રીશા)

એહ પ્રસંગ હતો એવો કે, ધર્મ શિથિલતા બહુ જ હતી,
 એ સમયે પ્રગટ્યા પંજાબે, મહાયોગી ને જૈન યતી;
 વિદ્યા-જ્ઞાન-વિવેક વિધિતું, જ્ઞાન આપવાને કાળે,
 ધર્મ-દંડે ઝાલ્યો શ્રી ગુરુએ, અંતર લાગણીની ઢાળે. ૧

જન્મ થતાં જ પ્રકાશ્યું પ્રેમે, ગળહળ તેજ મહા દેહીપ્ય,
 પ્રચંડ કાયા, પ્રચંડ વાણી, સ્ફોટ ધાય જન જતાં સમીપ;
 કાંચનવર્ણી કારમી કાયા, પ્રોઠ વયે વાણી પહંચંદ,
 આપોઆપ ચરણમાં વંદે, માનવીઓનાં વૃંદે વૃંદ. ૨

પંજાબે શરૂઆત કરીને, ભર્તૃભૂમિના દેશેદેશ,
 ધોધ વહાવ્યા યોધતણા, ઉરમાં વ્યાપ્યો ઊંડો આવેશ;

ઘટનાદ સમ ઘોર કરીને, અધર્મનો કીધો સહાર,
 વિજયાનંદસૂત્રીશ્વરજીને, વદન કરીએ વારવાર. ૩
 આત્મસ્વરૂપતણી એ જ્યોતિ, પૂર્વ પ્રકાશે પ્રોઠ વર્ષ,
 વિકસાવ્યા માનવના હૃદયો, બ્રમ-બ્રાતિ મો દર ગર્હ,
 ક્રોધ વિના સદ્ગોષ્ઠ કરીને, અમૃતની વગ્માવી ધાગ,
 વિજયાનંદસૂત્રીશ્વરજીને, વદન કરીએ વારવાર. ૪
 ભાવનગરમા દેવ પધાર્યા, કૈન ધર્મના મર્મ કલા,
 એ અદ્ભૂત વાણીનો અગ્રે, વિમળપદ્માવી બ્લેન વહા,
 અખિલ કૈન શાસનમા પ્રેર્યો, ધર્મતણો માથો મસ્કાર,
 વિજયાનંદસૂત્રીશ્વરજીને, વદન કરીએ વારવાર. ૫
 એ ઉપકાર અગાધ સ્મરેને, નિશ્ચય ગહેવા ગુરુતું નામ,
 આત્માનંદ સમા સ્થાપી છે, પ્રસિદ્ધ ધર્મતણ છે ધામ,
 દરવર્ષે ઉત્સવ ઉજવાયો, પાઠ-પૂજાના વિવિધ પ્રકાર,
 વિજયાનંદસૂત્રીશ્વરજીને, વદન કરીએ વારવાર. ૬

દોહડા

જેણે જન્મ ધરી કર્યો, ધર્મતણો વિસ્તાર,
 તે શ્રી આત્માનંદજી, નમીએ વારવાર. ૧
 ભાવનગરમા બવ્ય આ, આત્માનંદ સમાય,
 દેશ-વિદેશે જેહની, પ્રોઠી દીમે પ્રભાય. ૨
 એ ગુરુદેવતપુ કીધી, જયન્તિ આ ઉજવાય,
 જેના મજાળ નામથી, ભવસાગર ઉતરાય. ૩
 શ્રી સિદ્ધશિવને વિષે, આજ આતિ આનંદ,
 જયન્તિનો ઉત્સવ કરે, કૈન બાન્ધુનાં વૃદ. ૪
 પ્રમુખ સાહેબ, પેટનો, મેકેટગી સહિત,
 શાહક, વાઝક, મેગબાગે, સમાજ રૂઢી ગીત. ૫
 સભા વિષે હાજર રહી, નીરખુ નયણે પામ,
 રેવાશ કર કવિ લખે, આજતણો ધનિહાસ. ૬

તા ૨૬-૫-૪૪
 ચક્રવાત

} સીંઠ સમાજ ગુણચિત્ર,
 રેવાશ કરે વાલજી બધેકા.

—૭૫૬—

પ્રતિમા

(શિખરિણી)

અતિ શ્રેષ્ઠે શિલ્પે અધિકતર જે સુંદર દીસે, રૂડા ગર્ભાગારે જિનવર જહીં વાસ વસતા;
પ્રભાતે જાણું ત્યાં નમન કરવા ચૈત્યગૃહમાં, દીપે કેવી દૈવી જિનવરતાણી લવ્ય પ્રતિમા. ૧

લલે ચૈતન્યે શાં હલનચલનો ત્યાં સ્કુરતાં, લલે આશીર્વાદો પ્રભુ ન ઉચરે સૌમ્ય મુખથી;
લલે હસ્તાલગ્ન્યે વિભુ ન અહતાં ભક્ત જનને, લલે પાપાત્માના કર જકડતી આ ન પ્રતિમા. ૨

છતાં યે ખેંચાતું ભવિક દીલ પ્રેમે છલકતું, પ્રભુજીની દૈવી વિમલ પ્રતિમા પે ઘડીં ઘડી;
ભૂદી જા તું તે તો વ્યથિત સહુ ભાવે જગતના, ટળી જાતી મૂર્છાં શિથિલ યનતી મોહ મમતા. ૩

હજારો સમ્રાટો વિમલ યનતા પૂજી પ્રતિમા, સુકર્મોથી કોઈ હજીય ઇતિહાસે વિલસતા;
કુકર્મી મોહાંધે નૃપ જગતમાં ધિકકૃત થયા; કીધાં જેણે નાશો પુનિત પ્રતિમાના નિશદિને. ૪

નથી તીખાં શસ્ત્રો નિરખી પ્રતિમા ધૂજી ઉઠતી, નથી રાતાં નેત્રો નિરખી પ્રતિમા કંપી ઉઠતી;
નથી રત્નો દેખી મુદિત પ્રતિમા હર્ષ ભરતી, છતાં લવ્યે ભાવે ભવિક ઉરમાં સૌખ્ય કરતી. ૫

કળા સ્થાપત્યોના પ્રતિક સરખી દિવ્ય પ્રતિમા, સદા વન્ધા છે રે હિતકર સદા આલમ વિષે;
મને ભાસે છે કે રે પ્રશમ રસની શાન્ત પ્રતિમા, વહે છે સૂત્રોને વિધિવિહિત શાંતાકૃતિથકી. ૬

ઘણા જીવે તાર્યાં વિમલ પ્રતિમાએ જગતના, લલા ભાવે જાગ્યા વિરતિ ભરીયા માનવ વિષે;
મહાચૈતન્યોના પરિચયતણાં સાધન સમી, સદા શોભે છે આ જગતભરમાં લવ્ય પ્રતિમા. ૭

નિહાળી શ્રદ્ધાથી પરમ પુનિતા મૂર્તિ વિમળા, ઉઠ્યા ત્યાગી ભાવે વિમલતમ શશ્યંભવ વિષે;
રચી જેણે લવ્યા ગહન રચના શાસ્ત્રિય અહો ! નકી મૂર્તિ વંધે જીવન ઘટના ઉત્તમ ગને. ૮

મહા અખિધમાંહે જિનપ્રતિમ શા મત્સ્ય નિરખી, ણીજા મત્સ્યો પામે પરભવતણાં જ્ઞાન વળમાં;
જાને જ્ઞાનોદ્દેષે નિજ વિમલ ભાવે ગ્રહી ગ્રહી, ખરે પામે છે તે પ્રશમ ભરિયા સત્ય રૂપને. ૯

અહો ! મૂર્તિ દેખી વિરતિ પ્રગટી આર્દ્ર-મુતમાં, પુરાણા જન્મોના સકળ નિજ સંસ્કાર સ્મરતાં;
ખપાવી કર્મોને અર્તાવ કલુષાં દુઃખ ભરિયાં, નક્કી પામ્યા તે તો નિજ સ્વરૂપને મૂર્તિ નિરખી. ૧૦

નિહાળી મૂર્તિના પ્રશમભરિયા નેત્રયુગને, અને સુખે મીઠા સ્મિત સહિત ભાવે નિરખતાં;
મહા આનન્દોનો ઉદ્ધિ ઉછળે સર્વ દિશથી, જડી જાણે હૈયે વિમલતમ ઉમેન્દ્ર ! પ્રતિમા. ૧૧

રચયિતા :—મુનિ શ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી

जैनाचार्य श्रीविजयवल्लभसूरि-

गुणस्तुत्यष्टकम्

(रचिता-साहित्यसूरि)

देवाङ्गनाविहितनिर्मलकीर्तिगानः, प्रह्लापुरन्दरगुरोर्विहितापमानः ।
आतङ्क-पङ्क हरणे तपोपमानः, संसारसिधुतरणी गुणिषु प्रधानः ॥ १ ॥
अन्तर्द्विपां मदञ्जुपां विहितावसानः, पापोद्भिस्ते मुनिवराध्वनि वर्तमानः ।
वैराग्यहेतिमदनक्षपिताभिमानः, शीतांशुकान्तगुणराशिविराजमानः ॥ २ ॥
धर्मोपदेशमनिशं भविनां ददानश्चारित्ररत्नमसमं प्रशमं दधानः ।
विद्यालयादिरचनाकरणैकतानः, क्षान्त्यादिकेलिनिलयस्तपसां निधानम् ॥ ३ ॥
विज्ञानभाक्षु मनुजेषु च लब्धमानः, प्राज्ञः कृताहृतचोऽमृतवारिपानः ।
वाग्भिः सदःसु विदुषां हि शिरो धुनानः, पापप्रपञ्चमखिलं सततं जिहानः ॥ ४ ॥
अज्ञानभाग्जनविबोधनसावधानः, संस्थाविधापनपटुर्विगताभिमानः ।
नानास्थलेषु विहितोरुसदोविधानः, सप्ताचिपेव महता परिदीप्यमानः ॥ ५ ॥
नित्यं सुसंयमिगणेन च सेव्यमानः, सम्मोहभूरुहमर भविनां धुनानः ।
न्यासैः क्रमाम्बुजयुगस्य श्रवं धुनानः, श्रेयःश्रिया गुणगणेन विवर्द्धमानः ॥ ६ ॥
यस्य प्रचारमवनौ महसां वितानः, शिश्नाय सद्भुवि यथा व्रततीव्रतानः ।
यो जैनदर्शनमिलावलये ततान, प्रोद्यत्तमोभरभिदे सवितुः समानः ॥ ७ ॥
विद्यानिधिर्विजयवल्लभ ऊर्जितानः, श्रेष्ठश्चितां ह्रियुगलः प्रथितावधानः ।
पञ्जाववाच इति च प्रथिताभिधानः, सूरिर्मुद वितनुता नमतां सदा नः ॥ ८ ॥
स्तुत्यष्टकं विजयवल्लभसूरिर्भर्तुः, साहित्यसूरिरमलेऽसितपौपमासि ।
एतद्रवौ प्रतिपदि व्यधित प्रमोदाद्, वर्षे च विक्रमनृपाद् द्विसहस्रसङ्ख्ये ॥ ९ ॥

વિચારશ્રેણી

લેખક : આ. શ્રી વિનયકસ્તૂરસૂરિય.

પરમાત્માના અપરાધીની સજા ઘડવાનો તમને હક નથી, છતાં તમે સજા ઘડવાનું સાહસ કરશો તો તમારા સંકલ્પ પ્રમાણે તમારે સજા લોગવવી પડશે. પ્રભુના અપરાધીની સજા પ્રભુના નિયમ પ્રમાણે તેને થશે જ, માટે તમારે તેની ચિંતા કરવાની આવશ્યકતા નથી. અને તમારા અપરાધીની સજા પણ તમારે ઘડવી નહીં, નહિ તો તે પણ તમારે લોગવવી પડશે; કારણ કે તમારા વાંક વગર કનડે તે પરમાત્માનો ગુન્હેગાર છે અને તમારો વાંક હોય ને કનડે તે કેવળ તમારો ગુન્હેગાર છે. આ બન્ને પ્રકારના ગુન્હેગારોની સજા ઘડવાને માટે પ્રભુએ તમને આજ્ઞા આપી નથી, માટે પ્રભુની આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરશો નહીં.

કાઠવથી ખરડાયલું વસ્ત્ર કાઠવથી સાફ થાય નહીં, પણ પાણીથી સ્વચ્છ બનીને શ્વેત થાય છે, તેવી રીતે દોષોથી દોષો દૂર થાય નહીં પણ ગુણોથી દોષો દૂર થાય છે. અર્થાત્ ધર્મ્યા, દ્રેષ-અસહિષ્ણુતા આદિ દોષોથી કલંકિત માનવી બીજામાં રહેલા દોષો દૂર કરીને ગુણી બનાવી શકે નહીં; પણ સંજ્ઞનતા, હિતૈષિતા આદિ સદ્ગુણોથી વાસિત માનવી જ બીજાને દોષસુક્ત બનાવીને સદ્ગુણોનો આરોપ કરી શકે છે.

બીજાના અવગુણ કે અહિતકરસૂચક પ્રવૃત્તિ જોઈને અણગમો કે તિરસ્કાર થવો તે દોષ છે અને દયા તથા હેતુથી હિતચુદ્ધિ થવી તે ગુણ છે. જનતામાં બીજાના દોષોનું વર્ણન કરી સંતોષ મોનનાર દુર્જન છે અને ગુણ ગાઈને ખુશી થનાર સંજ્ઞન છે.

જે પોતાના હૃદયનો અતુવાદ ન કરી શકે, તે બીજાના હૃદયના અતુવાદનો અતુવાદ કેવી રીતે કરી શકે ?

સારા સારા અતુભવી મહાપુરુષો કહેતા આવ્યા છે કે સંસાર એક પ્રકારની નાટ્યશાળા છે. અને તેમાં પ્રાણીમાત્ર 'પાત્રો-એકતરો છે. તે પોતપોતાનું નાટક ભજવી રહ્યા છે. આ નાટ્યશાળામાં નાટક કરનારાઓનો 'વ્યવસ્થાપક-મેનેજર મોહનીય કર્મ' છે. આ પ્રમાણે કહેવાય છે, વંચાય છે અને ઉપદેશાય છે. આ વાત અતુભવસિદ્ધ-તદ્ન સાચી જ છે; જેમકે, ઘાંચી, મોચી, તરગાળો, મુસલમાન, બ્રાહ્મણ, કુંભાર, કોળી, વાણીયો, ઠેઠ, વાઘરી બધાયે ભેગા થઈને એક મંડળી-નાટક કંપની ભલી કરે છે. પછી ભર્તૃહરી આદિ રાજા મહારાજાઓનું નાટક ભજવે છે. તેમાં પિતા, પુત્ર, સ્ત્રી, પુત્રી, બહેન, માતા, કાકો, ભત્રીજો, શત્રુ, મિત્ર આદિ સંબંધોથી જોડાઈ બંધ છે, અને એવા પ્રકારના ભાવો ભજવી બતાવે છે કે જોનારને સારામાં સારી અસર થાય છે. જાણે સાચા જ સંબંધીઓ હોય તેનું જણાય છે, પણ નાટક પૂરું થાય છે એટલે બધાય પોતપોતાના વસ્ત્રો-ફેસો કાઢી નાંખીને કિનારે મૂકે છે કે તરત જ પાછા મોચીનો મોચી અને ઘાંચીનો ઘાંચી, પાછા હતા તે રૂપમાં ફેરવાઈ બંધ છે અને માતા પિતા પુત્ર આદિના સંબંધ જેવું કશુંયે રહેતું નથી.

નાટકના ભુદા ભુદા ખેલોમાં એકમાં માતા હોય તે બીજામાં સ્ત્રી, અને સ્ત્રી બની હોય

તે માતા અથવા માતા હોય તે પિતા અને પિતા હોય તે સ્ત્રી થાય છે અર્થાત્ જુદા બેલમાં સળ થો ફેરવાઈ જાય છે તેમ સસારના સળ થોની પણ એવી જ સ્થિતિ છે

પોતાને ગમે તે બીજાને મનાવવું છે, પણ બીજાને ગમે તે સાચું પણ પોતે માનવું નથી આ તે કેવો ન્યાય ?

અગ્રાની બાળકને ફેસલાવવાને તો માટીના કેરી, નારંગી, ખોસાળી, ડાદમ, કેળા, સતરા, જામકળ વિગેરે કળો દેખાડશે તો ચાલશે પણ રાની-બાણ પુરુષોને માટે તો સાંચા કળો મેળવ્યા વગર નહીં ચાલે

કાંઈક આત્મિક શક્તિ મેળવી હોય તો સ્વામી બનીને બીજાનું શ્રેય કરે, નહિ તો સેવક બનીને બીજાનું શ્રેય કરે, બંને દયામાં સ્વાર્થ રહિત એકાત હિતપ્રુદ્ધિ હોવી જોઈએ

બીજાના તરફથી હાસી, તિસ્કાર, અણગમો કે અપમાન વિગેરેનો ભય ન રાખીને હુકમની સરળતાપૂર્વક તમને ગમતું હોય તે કહો અને કરો જો તમે ભૂલતા હશો તો બીજા સુધારશે અને સાચું હશે તો સ્વીકારશે

શું સુધારવું છે તે નક્કી કરો, અને પોતે સુધાર્યો પછી જ બીજાને સુધારવા પ્રયાસ કરો

અનુભવજ્ઞાન મેળવી અધિકારી બન્યા સિવાય કોઈપણ બાળતમા માથું માર્યો નહીં, નહિ તો હાસીનું પાત્ર બનશો

કીર્તિ તથા મોટાઈને માટે જનતાને મન-ગમતું મનાવવાને જગત મધી રહ્યું છે, પણ સ્વપરના કલ્યાણની કામનાથી સાચું સમજાવવા ચડાતું નથી

ધર્મ, દેષ તથા પેટના માટે ઉત્તમ પુરુષોની અવગણના કરી આત્મનો અધઃપાત કર્યો નહીં

પોતાનો હૃદ સ્વાર્થ માધવા જનતાની દૃષ્ટિમાં શુણ્ણને અવશુણી અને અવશુણીને શુણ્ણ મનાવી સતોષ માનનારના અદર માણસાઈનો અશ પણ હોતો નથી

લાખા વાચી, સમજી, સમજાવી જાણનાર તો ઘણા છે, પણ ભાવ વાચી, સમજી, સમજાવી જાણનાર તો કોઈક વિરલ જ હશે

જીવો, તમને ગમે તેમ જીવો. સ્વામી બનીને જીવો-સેવક બનીને જીવો વખાણીને જીવો-વખણાઈને જીવો દાતા બનીને જીવો-યાચક બનીને જીવો સાધુ થઈને જીવો-ગૃહસ્થ રહીને જીવો પણ સાચું જીવો

પ્રથમ સા મેળવવામાં શું સુખ અને આનંદ છે, તે જો ન સમજાતું હોય તો મિથ્યાભિમાનીઓને પૂછો તે તમને સાચી રીતે સમજાવશે, ઘરણ કે તે આ વિષયના સારા અનુભવી હોય છે

સ સારમા પ્રથમ સા જોવી કોઈપણ કિંમતી વસ્તુ નથી, કે જે લાખોનો અર્થ ઝગીને પણ મેળવવામાં આવે છે

સ સારમા બધાવની પ્રથમ સા જોઈતી હોય તો પ્રામાણિકતાની પગલા ન રાખીને સહુના મતમાં લગી જાઓ અને કોઈનાથી પણ વિચાર જોદ રાખશો નહિ

સ સારી જીવનમાં જીવવાને માટે પ્રથમ સાની ગરમીનો ઘણી જ જરૂરત રહે છે, પણ ત્યાગી જીવનમાં તો નિ સ્પૃહતા અને નિરભિમાનતા નિવાધ જીવી શકાય નહિ

ભૂલોને સરળતાથી સ્વીકારી સુધારના શુણ્ણ બનવાનો અધિકારી છે

બીજાના વિચાર તથા વર્તનને વખોડવું તે અડન અને વખાણવું તે મડન ઢહેવાય છે

શ્રમણોપાસક અંગઠ પરિવાજક

(શ્રી ગૌતમ અને ભં મહાવીરનો સંવાદ)

લેખક:—સુનિ પુણ્યવિજયજી (સંવિજ્ઞાપાક્ષિક)

શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરે ત્રીસમું વર્ષા ચાતુર્માસ વાણિજ્યશ્રામમાં વ્યતીત કર્યું, ચાતુર્માસ પૂરું થયે ભં મહાવીર શ્રાવસ્તી આદિ નગરોમાં વિચરતા વિચરતા પાંચાલ દેશ તરફ પધાર્યા અને કામ્પિલ્યપુરની બહાર સહસ્રાશ્ર-વનમાં વાસ કર્યો.

કામ્પિલ્યપુરમાં અંગઠ નામનો બ્રાહ્મણ પરિવાજક સાતસો પરિવાજક શિષ્યોનો શુરુ રહેતો હતો. અંગઠ અને તેના શિષ્યો ભં મહાવીરના ઉપદેશથી જૈનધર્મના ઉપાસક બન્યા હતા. પરિવાજકનો બાહ્ય વેષ અને આચાર હોવા છતાં પણ તેઓ શ્રાવકોને પાળવા યોગ્ય વ્રત-નિયમ પાળતા હતા.

કામ્પિલ્યપુરમાં ઇન્દ્રભૂતિ-ગૌતમે અંગઠના વિષયમાં જે વાતો સાંભળી, તેથી ઇન્દ્રભૂતિ-ગૌતમનું હૃદય સશંક હતું. તેમણે ભગવાનને પૂછ્યું—ભગવન ! ઘણા લોકો એમ કહે છે અને પ્રતિપાદન કરે છે કે—અંગઠ પરિવાજક કામ્પિલ્યપુરમાં એકાંજ વળતે સો ઘરોનું લોજન કરે છે અને સો ઘરોમાં રહે છે તે કેવી રીતે ?

ભં મહાવીર—ગૌતમ ! અંગઠના વિષ-યમાં લોકોનું તે કહેવું યથાર્થ છે.

શ્રી ગૌતમ—ભગવન ! તે કેવી રીતે ?

ભં મહાવીર—ગૌતમ ! અંગઠ પરિવાજક વિનીત અને ભદ્ર પ્રકૃતિનો પુરુષ છે, તે નિરંતર છઠ્ઠું છઠ્ઠો તપ કરી સખત તાપમાં બેસી રહી આતાપના લે છે. આ હુષ્કર તપ,

શુભ પરિણામ અને પ્રશસ્ત લેશ્યા શુદ્ધિથી વિશેષ કર્મોનો ક્ષયોપશમ થઈ અંગઠને વૈદિક લબ્ધિ અને અવધિજ્ઞાન લબ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ છે. આ લબ્ધિયોના બળથી અંગઠ પોતાના સો રૂપ બનાવી સો ઘરોમાં રહી લોજન કરે છે અને લોકોને આશ્ચર્ય દેખાડે છે.

શ્રી ગૌતમ ! ભગવન ! શું અંગઠ પરિવાજક નિર્ઝન્ય ધર્મની દીક્ષા લઈ આપનો શિષ્ય થવાને યોગ્ય છે ?

ભં મહાવીર—ગૌતમ ! અંગઠ મારો શ્રમણુ શિષ્ય નહિ થાય, અંગઠ જીવાજીવાદિ તત્ત્વજ્ઞ શ્રમણોપાસક છે અને શ્રમણોપાસક જ રહેશે. તે સ્થૂલ હિંસા, સ્થૂલ અસત્ય તથા સ્થૂલ અદત્તાદાનનો ત્યાગી, સર્વથા બ્રહ્મચારી અને સંતોષી છે. તે મુસાફરીના માર્ગમાં વંચમાં આવવાવાળા પાણીથી અતિરિક્ત કૂપ, નદી આદિ કોઈ પ્રકારના જલાશયમાં ઉતરતો નથી, તે ગાડી, રથ, પાલખી આદિ વાહન અથવા ઘોડા, હાથી, ઉંટ, બળદ, ભેંસ, ગધેડા, આદિ વાહન પર બેસીને યાત્રા કરતો નથી,

અંગઠ નાટક, ખેલ, તમાસા દેખતો નથી. તે સ્ત્રીકથા, લોજનકથા, દેશકથા, રાજકથા, ચેરકથા અન્ય અનર્થકારી વિકથાઓથી દૂર રહે છે.

અંગઠ લીલી વનસ્પતિનું છેદન-લેદન અને સ્પર્શ શુદ્ધાં નથી કરતો. તુંબડું, કાષ્ઠપાત્ર અને માટીના પાત્રથી અન્ય અતિરિક્ત લોહ, ત્રણ, તામ્ર, સીસા, ચાંદી, સોના આદિ કોઈ

પ્રકારના ધાતુના પાત્ર નથી ગણતો તે એક ગેરુઆ ચાદરથી અન્ય ધીછ ટોણ પણ રગીન વસ્ત્ર ગણતો નથી એક તામ્રમય અગ્રહી (વૌટી) સિવાય અન્ય હાર, અર્ધહાર, એડાવડી, સુક્રાવડી, કટીસૂત્ર, સુદ્રિકા, કેયૂર, કુડલ, સુકુટ આદિ ટોણ પણ આભૂષણ પહેરતો નથી તે ગગા નદીની માટીથી અતિચ્છિન્ન અગર, અદન, કુકુમ આદિનું ચીર પર વિલેપન કરતો નથી તે પોતાને માટે બનાવેલો, લાવેલો, ખરીદેલો તથા અન્ય દૂષિત આહાર ગ્રહણ કરતો નથી તે અપધ્યાન, પ્રમાદાચરિત, હિંસ્ર પ્રદાન અને પાપકર્મોપદેશરૂપ અતુર્વિધ અનર્થદંડથી દૂર રહે છે તે દિવસમા ભાગધ આઠક પ્રમાણ વહેતા એવા સ્વચ્છ જલને ચારી રીતે ગાળીને ગ્રહણ કરે છે અને અર્ધ આઠક પ્રમાણ પીવા તથા હાથ-પગ ધોવાને માટે બીનએ આપેલા જલને ગ્રહણ કરે છે, કિન્તુ બન્ને રીતે સ્વચ્છ જલાશયમાથી લેતો નથી.

તે અર્હન્ત લાગવતો અને તેમના ઐચ્યો- (મૂર્તિયો) ને છોડીને અન્યતીર્થિકોના દેવો અને અન્યતીર્થિક પરિગૃહીત અર્હન્ત ઐચ્યોને વદન નમસ્કાર કરતો નથી

શ્રી ગૌતમ-ભગવન્ ! અગ્રહ પરિનાગક આયુષ્ય પૂરું કરીને અહીંથી કઈ ગતિમા જશે ?

ભ૦ મહાવીર-ગૌતમ ! અગ્રહ નાના મોટા શીલવ્રત, શુભવ્રત, પૌષ્પોપવાનપૂર્વક આત્મચિન્તન કરતો ઘણા વર્ષો સુધી શ્રમણોપાસક વ્રતમા રહીને અન્તમા એક માસના અતશનપૂર્વક દેહનો ત્યાગ કરી પ્રણદેવલોકમા દેવપદ પ્રાપ્ત કરશે અને અન્તે અગ્રહને ઇવ મહાવિદેહમા મનુષ્યજન્મ પામીને સિદ્ધિગતિને પ્રાપ્ત કરશે

શ્રમણોપાસક અગ્રહ પરિનાગકના વિષય પરત્વે શાસ્ત્રમા આ રીતે કથિત છે—

“અંબડસ્તુ સ્થૂલહિંસાદિ પરિત્યજન્ નચા.

વિપુ કેલિમકુર્વન્ નાટ્યવિકયાચનર્થદ્વમસ માચરન્ બલાતુદારુત્વપાવર્જિતયાત્રાણિ અ- પરિશુસ્ત્ર ગગામૃત્તિકા મુસ્ત્રાન્વચિલેપનમ- કુર્વન્ કંદમૂલફલાન્યમૂજન્ આપાકર્માદિદ્રોપ- દુષ્માદારમસેવન્ અંગુલીપકમાગ્રાલકરણ ધાર- વન્ ગૈરિકાદિધાતુરક્તચાણિ પરિદધત્ પુન- વંદધ્મિર્મલ કેનાપિ શુદ્ધસ્થેન દત્ત ઘસ્રેણ ચ સચ્ચગ્ રીત્યા ગલિત અર્હાદકપ્રમિત જલ પાતુ, દર્બ્યાદિ શોષું વા શુસ્ત્ર, તાદ્રકેયાદ- કપ્રમિતં જલ સ્નાનાર્થે શુસ્ત્ર ધ્રીમઙ્ગિનપ્ર- ણીતશુદ્ધધર્મે એવ ચૈકમતિ વિદ્યત્ સ્વચીયં, સકલ્મપિ જન્મ સફલીકૃત્ય પ્રાન્તે ગાસદ્રસ વ્ગતિઃ સન્ માસિકીં સલેસના કૃત્યા દ્રણ- લોરુ પ્રાપ્ત તત્ર દિવ્યાનિ દેવસુભાન્યનુભૂય ક્રમેણ માનવમય પ્રાપ્ય સયમારાચનપૂર્વક સિદ્ધિં યાસ્યતિ । ”

‘ અગ્રહ સ્વચ્છિદ્યાને તજતો, નદી આદિને તજતો, નદી આદિને વિષે કીડાને નહિ કરતો, નાટક વિક્રધાદિ અનર્થદંડને નહિ આચરતો, લુબ્ધુઃ લોકકાંતુ પાત્ર ને માટીના પાત્ર સિવાય અન્યને નહિ રાખતો, ગગા નદીની માટી સિવાય અન્ય વિલેપન નહિ કરતો, દંદમૂળ- દ્રવાદિને નહિ ખાતો, આધાત્મોદિ દોષદુષ્ટ આહારને નહિ ભેવતો, એક માત્ર ધાતુની વૌટી સિવાય અન્ય આભૂષણને નહિ ધારણ કરતો, ગેરુઆ ગગા વસ્ત્રને પહેરતો, ટોણપણ ગૃહ- સ્વચ્છ અપાયેકુ, વસ્ત્રવડે સાગી રીતે ગાળેતુ અર્ધ આઠક પ્રમાણ જલ પીવા માટે કમ ઇજ- વડે શોધીને ગ્રહણ કરતો, તે જ પ્રમાણે આઠક પ્રમાણ જલ સ્નાન માટે ગ્રહણ કરતો, શ્રી જિનેશ્વરદેવ પ્રણીત શુદ્ધ ધર્મને વિષે જ એક- મતિને ધારણ કરતો પોતાને સઘજોયે જન્મ સંસ્થા કરીને પ્રાન્તે નજીકમા સદ્ગતિ છે જને એવો એક માસની સંલેખના કરીને પ્રણદેવ-

લોકને પામ્યો. ત્યાં દિવ્ય એવા દેવતાના સુખને લોગવી ક્રમે માનવલલ પામીને સંયમ આરાધનાપૂર્વક મોક્ષગતિને પામશે. ’

ધર્મની સાધના જ્ઞાનની સાથે સંબંધ રાખે છે; બાહ્ય વેષની સાથે નહિ. બાહ્ય વેષ પીછાન અને સંયમ નિર્વાહતું કારણ માત્ર છે. મોક્ષ-પ્રાપ્તિ જ્ઞાન, દર્શન અને આસ્થિના સ્વીકાર-દ્વારા જ હોય છે.

પોતાથી શક્ય અનુદાનમાં રક્ત લગવાનું જિનેશ્વરદેવપ્રણીત શુદ્ધ ધર્મને વિષે એક-ચિત્તવાળો શ્રમણોપાસક અંગડ પરિત્રાજ્ઞના સદરહુ વ્યતિકરથી વર્તમાન શ્રાવક લોકો પરિચ્છ વિગેરે બાળતમાં કેટલી હિતશિક્ષા લેવા યોગ્ય છે તે સ્વયં હૃદયગત વિચારે !

અસ્તુ.

શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી.

(અનુષ્ટુપ-વસંતતિલકા.)

આત્માનંદ સદા મસ્ત વિજયી ધર્મ કામમાં,
આત્મારામે જગે ખ્યાત વિજયાનંદ નામમાં. ૧

આત્માતણી પ્રબળ પારબ દિવ્ય સાધી,
આરામ સત્ય મળતાં સુખ કીર્તિ લાધી;
આનંદ ધર્મ, શુરુ ને પ્રભુમાં જ પામ્યા,
એ સત્ય બોધ બળથી લવિ કલેશ વામ્યા. ૨

તત્ત્વપૂર્ણ રચ્યા અંથે સમજ્યા સાચા મર્મને;
દેશ દેશે ભમી લાવે ફેલાવ્યો જૈન ધર્મને. ૩

પંબળમાં શુભ દિને શુચિ જન્મ લીધો,
દીક્ષા ગ્રહી મનુજને ઉપદેશ દીધો;
હૈયા વિષે જિનતણી પ્રતિમા રમન્તી,
જેના પ્રતાપ બળથી વિપદા શમન્તી. ૪

પૂર્વાચાર્યોત્તણ પંથે માંડ્યા પગલાં ટેકથી,
ધર્મની ભરતી પામ્યા સાચા શિષ્ય અનેકથી. ૫

આવા પ્રતાપી શુભ સન્ત ચહો મનુષ્યો ?
જે સૂરિના પ્રતિપદે શુભ ધર્મ દ્રશ્યો;
સૂરીશ્વરે સકલ જીવન ધન્ય કીધું,
લાવી જને મધુર અમૃત પાન લીધું. ૬

રચયિતા : સુનિરાજ શ્રી હેમન્દસાગરજી

તેજાઃ મુનિરાજ ઓ લક્ષ્મીનાગચ્છ મહારાજ-પ્રતિજ્ઞ.

આ કાપુલશુર અને અસાર મમાગમા મનુષ્ય માત્ર કામ, ક્રોધ, માન, માયા, મોહ, લોભ વિગેરે શત્રુઓથી તો એવા સપડાએલા છે કે પોતાના જીવનું પણ સાર્થક કરતા નથી આ સમાર સમુદ્ર તુલ્ય છે નહીંઓના જળથી જેમ સમુદ્ર તૃપ્તિ પામતો નથી, જતુઓથી જેમ યમરાજ તૃપ્તિ પામતો નથી, કાણેથી જેમ અગ્નિ તૃપ્તિ પામતો નથી તેમ સમારને વિષે આ આત્મા વિષયના સુખથી ક્યારે પણ તૃપ્તિ પામતો નથી કામદેવ નગ્કનો દુગ છે વ્યસનનો સાગર છે વિપત્તિરૂપી બળતો અકુર છે અને પાપરૂપી વૃક્ષની નીક છે ગૃહસ્થના ઘરમા ઉદર પ્રવેશ કરે છે, તો તે જેમ અનેક સ્થાનકે ઓહી નાળે છે તેમ કામદેવ માણસના શરીરમા પ્રવેશ કરે તો તે પ્રાણીના અર્ધ, ધર્મ અને મોક્ષને ઓહી નાળે છે

ઇદ્રિયો પાત્ર છે અને એમના લોગવવાના વિષયો પણ પાત્ર છે શ્રોત્ર, ત્વચા, ચક્ષુ, શ્રિદ્ધા અને નાસિકા એ ઇદ્રિયો છે અને શ્રવણ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ, ગંધ, એ એમના લોગવવાના વિષયો છે પહેલી ઓત્રેન્દ્રિયને આધીન થઇ જનાર એટલે એ ઇન્દ્રિયનો વિષય જે શ્રવણ ગ્રાહ્ય એ સાલળી લીન વધ જનાર જે મૃગો એઓ પારધીના ખરમા બધાર્થ નાશ પામે છે સ્પર્શેન્દ્રિયને કાળમા નહી રાખનાર હાથી તે થોડા વખતમા શિકારીને વશ થાય છે ચક્ષુ ઇદ્રિયના વિષયમા લુપ્ત થએલા પતંગીયા હીવા કે અગ્નિમા પડીને મરે છે રમના કે છડા ઇદ્રિયના લોહુચ માછલા લોકાના કાકામા વીધાર્થ જળ પ્રાણુ ખુએ છે અને ગંધ વિષયને

વશ થનાર જનર એ પણ મુગધીને લીધે પોતાના અમૃત્ય જીવનને ખુવે છે આમ અનેક વિષયને એવવાવાળા પ્રાણીઓ મનુષ્યને આધીન થાય છે તો આપને પાત્ર ઇદ્રિયોવાળા પ્રાણીઓ પાત્રે ઇદ્રિયો લોગવી વિનાશ પામીએ તો શું નવાઈ? જે માણસ મોટા કુળમા ઉત્પત્ત થયા છતાં પણ ધર્મ ગ્રહિત હોય તો તે જીવત કાલમા જ્ઞાન થાય છે સ્ત્રીસુ જેમ અગ્નિમા ગમે છે તેમ અનેક વિષયના મેનનાર પ્રાણીઓ પણ અગ્નિરૂપી નગ્કમા ગળ્યા કરે છે

હે જીવાત્મા ! હાથીના કાનથી પેકે લક્ષ્મી અચળ છે, વિષયમુળ તે ઇદ્રિયમુળના સંખ્યા પહેલા તો અતિ વ્હાલા લાગે છે, પણ પાછળથી દુખનું કામનું થઈ પડે છે જેઓ આ કાપુલશુર સમાગમા નચીમાચી વ્હા છે અને તેમની જ પાછળ કમર કમી મળ્યા વ્હા છે તેઓ પોતાનો અમૃત્ય મનુષ્ય જન્મ દેગટ બગાડ કરે છે કાળની ગગ માથે ડબી છે વખતો વખત મેનાયે છે પણ કર્મ તુ આર્થ-રૂપ અધારી ચડાવી દે છે અને પડી હાથ માર વયા કરે છે નારી આબરૂ, મારી દોલન, મારુ શરીર, માગ ઘર, મારા હાટ વગેરે એમ થયા કરે છે, પણ તને વિચાર મનો નથી કે આમા મારુ શું છે? આ બધું સુખરૂપ છે કે દુખરૂપ? સ્વર્ગના રસ્તા વગેરેને અગાવડાતા બતાવશે કે જીનું દોષ?

હે આત્મા ! વિચાર દુઃકે આબરૂ મેળવવી, લાજ વધારવી, પેમા એકેકા કરવો, વિદ્યાભ્યાસ કરવો, દગો દઈ વધુ લઈ ઓણુ દેડ, વીંગે સર્વે આ કાલિમ્ દુનીયાને વાસ્તે છે તેમાથી

(ગાંઠ ૫૪ ૧૬૨ થી ૧૬૨)

લેખક : અમરચંદ માવજી શાહ

૧૪૯. આત્મશાંતિ સ્વાતુલ્યમાં છે. ગહા-
સ્થી વેચાતી નથી મળતી કે તેમજ બધાં ત્યાં કંઈક
મારી રહ્યા છે ? શાંતિનો માર્ગ બતાવશે પણ
શાંતિ પ્રાપ્તિ તે તમારે જ કરવી રહી અને તે
અંતર્મુખ દૃષ્ટિ કરી અંદર સમાઈ જાઓ, પર-
ભાવનો ત્યાગ કરી આત્મસાગરમાં ડૂળાઈ મારો
એટલે શાંતિના કુવારા બિડશે.

૧૫૦. દરેક વ્યવહારધર્મ એ રીતે આ-
ચર્યા બોધે છે જેમાં નિશ્ચય આત્મસ્વરૂપનું
વિસ્મરણ એક પણ પણ ન થાય. આત્માને ભૂલ્યા
તો બાહ્ય ધાર્યા.

૧૫૧. જવાબદારીને જાંતળી જાણવી એ તો
કાયરતા છે. જે પોતાની આવશ્યક ક્ષમતામાં

નિષ્કળ નીવડે છે-પુરુષાર્થના સમયે કાયરતા
બતાવે છે તો મોક્ષાર્થ પુરુષાર્થ શું કરી
શકવાનો હોતો ?

૧૫૨. સંસારમાં રહેવા છતાં-વ્યવહાર ગહા-
વતા છતાં જે આત્મલક્ષે જળક્રમણવત્ પર્તે
છે તે તો ખરા કલાણ્ધ છે.

૧૫૩. હવણું તો ડરવું શા માટે ? અને
ડરવું તો હવણું શા માટે ? આ સંસાર તો
ભયથી જ ભરેલો છે. દેખાડો કંઈ જગ્યા નિર્ભય
લાગે છે ?

૧૫૪. આત્મા પરભાવમાં રાગી પોતાનો
સ્વભાવ ભૂલ્યો છે એટલે પોતાનું નદિં જીવું
જે આલી જતાં અથવા આલી જશે એવો ભય

તને કંઈ મળવાનું નથી. જે તને કંઈ પણ
મળશે તેની સાથે એટલી બધી ઉપાધીઓ
લાગેલી હોય છે કે તે સુખને અવ્યાબાધ સુખ
તારા અપાય જ નહીં. સુખ તો જેણે કર્મરૂપી
હાથેથી હાલ્યું છે તેમને જ મળે છે. હે
આત્મા ! આ અમૃત્ય ભવ પાણીને કાંઈપણ
તારા દિલના કાર્ય કરતો નથી. અને કાંઈ પણ
કર્મરૂપી બાતું સંપાદન કરતો નથી અને
પરભાવમાં એકલો આગ્યો જાય છે. તે વખતે
તારી પાસે અને તેટલી સમૃદ્ધિ હો તો પણ
તારી સાથે આવશે નહીં. હે હવ ! સંસારમાં
તારા કટકને પોપણ કરવાનો તું હંમેશા ઉદ્યમ
કર્તા કરે છે, પણ તારા આત્માનું પોપણ કર્યા
વિના કોઈ દિવસ તારું દુઃખ મટવાનું નથી.

હે ચેતન ! આ અસાર સંસારમાં ઘણો
ભેરવર ને મુંઢર રૂપાળો દેવ હોય, વળી
સુવર્ણ ભંડાર, સ્ત્રી, દેશ, ધાન, ગાયો, પક્ષી,
દાથીઓ, મનિજડિત પોપાક એ સર્વ પરભાવમાં
રક્ષણ કરતું નથી અને તે વખતે કદાચ ધર્મ
શરણુ જ ધાય છે, ખીલું કોઈ શરણુ મળું
નહીં. આ અસાર સંસારને વિષે આશુખ્ય
અંજળ છે તેને માટે શાસ્ત્રકારો પાણીનો પર-
પોટો, વીજળીનો અગાદો વિગેરે ઉપગ્રા આપે
છે તે ખરું છે. આ જગતમાં સર્વ મનુષ્યો
લુટી લુટી મનિમાં પળું એકલા જ જવાના છે.
કર્મ એકલો જાણે છે અને ભોગવનાં પણ
પોતાને એકલાને જ પડે છે.

—૩૩—

રાખે છે પણ પોતાના જે જ્ઞાનદર્શનાદિ શબ્દો
દ કાઢ ગયા છે-ખોવાઈ ગયા છે તે માટે જગત
વિચાર થતો નથી કે એ વગર હું શું કરીશ ?

૧૫૫ ડોઈપણ માણસને સમજ્યા વગર,
ડોઈપણ ધર્મને સમજ્યા વગર, રાગદ્વંધુદ્વિથી
અભિપ્રાય આપી ઉતારી પાડવો તેમા વિદ્વતા
નથી પણ મતાગ્રહ છે તેથી કલેશ વધે છે, ત્રેય
સંધાતુ નથી સ્વાદ્વાદ એ જ વીતગગનો અમૂલ્ય
વારસો આપણે લોગવવો જોઈએ

૧૫૬ હિંસાને અહિંસા, સત્યને અસત્ય,
નીતિને અનીતિ, ન્યાયને અન્યાય આદિ એ
રીતે પ્રતિપક્ષ સ્વરૂપે જગતમા જ્યાં જુઓ
ત્યાં દેખાશે અનંતા કાળથી જગતટ પર એમ
ચાલ્યું જ આવે છે સુર પુરુષે હ મનુષ્યથી
સત્યનું ચઢણ કરવું એટલે અસત્યનો પરાજય
આપોઆપ જ થશે, એમા રાનહેવ કરી લડવાની
જરૂર નથી પણ વિવેકબુદ્ધિથી મધ્યસ્થ ભાવે
સારાસાર વિચારી સર્વવર્તનશીલ થવાની જરૂર છે

૧૫૭ આખો બધ કરી મ સારનું સ્વરૂપ
કલ્પનામા ઉતારો, મનુષ્ય તિર્થ ચ આદિ-પ્રાણિ-
વિહીન સ્થિતિનું ચિત્ર આજેજો તો શું જણાશે ?
ઉત્તર વેરાન ભૂમિ, પર્વતો, વૃક્ષો, સરિતાઓ,
સાગરો ત્યારે આ બધું કોણે કર્યું ? મનુષ્યાદિ
પ્રાણીના પુરુષાર્થો, નહિ કે ઇશ્વર નામની કોઈ
અદીક વ્યક્તિએ, છતાં ઇશ્વરને જ સ્વીકારવો
હોય તો કર્તા તરીકે એ ગીતે સ્વીકારાય કે
દરેક મનુષ્યઆદિ પ્રાણિઓમા વિદ્યમાન આત્મા
તે પરમાત્માનું પર્યાય સ્વરૂપ છે તે આ નગર
આદિનો કર્તા થઈ શકે અને તે રીતે તેનો
આત્માનો ઐશ્વર્યપાત્રની શક્તિથી ઇશ્વરે કર્યું
તેમ બ્યવહારથી કહી શકાય ગાકી તો બધા ય
છએ દ્રવ્યો નિત્ય જ છે, તેનો નાશ નથી ને
ઉત્પત્તિએ નથી, દ્રક્ષા પર્યાયરૂપે બદલાય છે

૧૫૮ હું ગરાઓ ઘટે છે તો જમીન સપાટી

વધે છે અને સાગર પુરાય છે તો જમીન
મપાટી વધે છે જમીન ઘટે છે તો સાગર
વધે છે હું ગરાઓ વધે છે સૂર્ય વધતી ઓછી
ગમીવાળો થાય છે પરંતુ સરવાળો સરખો જ
શિયાળામા થાત તપે છે તો ઉનાળામા ધોમ
તપે છે અને ચોમાસામા સમ રહે છે

૧૫૯ પાણી પણ એનું એ જ રહે છે, વધ-
ઘટ થતી નથી. ચોમાસામા વાદળાઓ મારફત
પાણી માગરતેથી ઉત્પન્ન છે એટલે સાગર
છીછરો પડે છે અને જમીન સપાટી પાણીથી
ભીંજાયેલી રહે છે નહીં નાળાઓ ભરાઈ ગંદે છે
પાછું તે જ જળ નદીઓ મારફત તેમજ સૂર્યના
તાપ મારફત શોષાઈ અ તે સાગરમા મમાય છે
એટલે ઉનાળામા દરીયો ભગ્નૂ દેખાય છે
પાણીનું એક ટીપું એ વધતું નથી કે ઘટતું
નથી વરાળરૂપે થઈ છેવટે પાણીમા ભળી જાય છે
ઝાકળતા જળાશિષ્ટો બધાપે જોયા હશે

૧૬૦. તે જ રીતે આ જીવ (આત્મા) દ્રવ્યે
તેનો તે જ છે નવા જીવો ઉત્પન્ન થતા નથી
દ્રક્ષા કાયારૂપી પુદ્ગળના પરિવર્તન ચાય છે.
કર્મ અનુસાર નગ્નમાથી તિર્થ ચમા ને મનુષ્ય
કે દેવગતિમા જન્મ ધાગ્યું રહે છે અને પાછા
મરીને કર્મઅનુસાર ગતિને પ્રાપ્ત કરે છે પરંતુ
આત્મા તેનો તે જ હોય છે એ જ આત્મા મર્વ
કર્મથી નિવૃત્ત થઈ આત્મચિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે
ત્યારે પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપે મૂળ દ્રવ્યરૂપે પ્રકાશી
ગ્દે છે, જન્મ, મૃત્યુરૂપે પર્યાય બધ ચાય છે

૧૬૧ એ આત્મચિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવા માટે
માનવ આત્માએ પ્રમાદી મટી પુરુષાર્થો બનવું
જોઈએ તો એ જ આત્મા પરમાત્માસ્વરૂપ
થઈ શકે અધોગતિના ઉચ્છેદવા ન થવું હોય
તો સમજ્યા ત્યારથી સવાર સમજી આત્માને
ભવના જન્મ મૃત્યુના બંધનમાથી મુક્ત કરવા
મતપુરુષાર્થે ફારવવો

૧૬૨. સોયમાં પરોવેલો દોરો કપડું સાંધવા માટે તૈયાર કર્યો હોય અને શીવવાતું શરૂ કર્યું હોય પણ જો દોરાને ગાંઠ ન ગાંધી હોય તો આગળ શિવાતું બંધ ને પાછળ ઉતરડાતું બંધ. તેવી જ રીતે તપશ્ચી નિર્જરા કરતાં પહેલાં સંયમરૂપી સંવરની ગાંઠ ન ગાંધી હોય તો આગળ નિર્જરા થાય ને પાછળ આશ્રવ થાય એટલે પહેલી કહેવત મુજબ આંધળી દળતી બંધ ને કુતરા ચાટતાં બંધ.

૧૬૩. આત્મધ્યાનમાં સ્થિરતા કરવી, સંકલ્પ વિકલ્પ, તર્ક વિતર્કનો ત્યાગ કરવો. સંસારનાં સર્વ ભાવથી પર એવા શુદ્ધ પરમાત્માતું ધ્યાન કરવું જેથી આશ્રવ અટકશે, એટલે સંવર થશે અને નિર્જરા પણ સાથોસાથ થશે. પાંચે ઈન્દ્રિયોનાં દ્વારમાં અદાર પાપસ્થાનકોને પેસવા ન દેવા તે સંવર અને અગાઉ પેસી જઈ કર્મરૂપે પરિણમેલાં એ પાપોનો ક્ષય કરવો તે નિર્જરા. એ થતાં જ આત્મા જેમ ઉપવાસ કરવાથી નવાં જોરાકનો આશ્રવ બંધ થતાં ત્યાં સંવરરૂપ ચોક્કી ગેઠા પછી હોજરી બૂનાં મળને જેચી કાઢી નાખવાતું કર્તવ્ય કરે છે અને દેહશુદ્ધિ થાય છે તેમ ધ્યાનથી આત્મશુદ્ધિ થઈ, આત્મસિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

૧૬૪. શાસ્ત્રો વાંચવાની કુરસદ ન હોય, વિચાર કરવાની તીવ્ર ખુદ્ધિ ન હોય અને જીવન ગોઠાં ખાતું હોય, કયાંય સત્યમાર્ગ દેખાતો ન હોય, તો ધ્યાનમાં પરમાત્માનાં સ્મરણરૂપી સદૃક ઉપર સંકલ્પવિકલ્પનો ત્યાગ કરી આલ્યા બ્રહ્મો એટલે આપોઆપ તમારામાં સત્તારૂપે રહેલું જ્ઞાન, દર્શન, આરિત્ર પ્રગટી સિદ્ધિએ ખડોઆડશે.

૧૬૫. સંસારમાં રહેલાં આત્માઓને અનેક બતની પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ જ હોય જેમાં મોટો ભાગ સાંસારિક આશાઓ અને તુષ્ટાઓ દ્વારા જીવન નાવ ચાલતું હોય તેમાં પણ જો વિવેક-ચક્ષુઓ પ્રાપ્ત થાય અને સહવિચારોનું બળ મળે, સદ્ગુણોએનો સમાગમ મળે અને એ બધી પ્રવૃત્તિમાંથી દૂર જાય તો નિવૃત્તિ લઈ આત્મધ્યાન કરે તો કોઈ કાળે આ મોહબળને તોડી ફેાડીને આત્મસિંહ છૂટી શકે.

૧૬૬. એક વીતરાગ પરમાત્મા સિવાય કોઈ સંપૂર્ણ નથી, કોઈ સર્વજ્ઞ નથી, એના જેવો કોઈ આપણો દેવ નથી, કોઈ ઉદારક નથી એવા એ નિષ્કામ કરુણામય પરમાત્માની આરા એ જ ધર્મ સમજી શકા રહિતપણે ચળવિચળપણે લાગી શ્રદ્ધાથી તેનું શરણ સ્વીકારી, તે આલંબન દ્રઢ કરી તેનાં જોખામાં માથું મૂકી ઘો-આત્મઅર્પણ કરી ઘો.

૧૬૭. હું કર્મથી લેપાયેલો છું તેમ સંસારનાં અનંત જીવો પણ લેપાયેલા છે તેથી જ જગતમાં મુખ, દુઃખ, શાંતિ, અશાંતિ, આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ, જન્મ, જરા, મરણ આદિ અનેક પ્રકારની વિવિધતા દૃષ્ટિગોચર થાય છે. તેથી ચોતે લેપાયેલો છે એ લક્ષ્ય ચૂક્યા વગર ચોતે તે લેપ ઉતારવાનો પ્રયાસ કરવો. અને અન્ય જીવોને પણ આપણને થયેલું જ્ઞાન પરમાર્થ ખુદ્ધિએ કરાવવું. એ દ્વારા સમજે તો તેનું અહોભાગ્ય અને ન સમજે તો હતભાગ્ય; પણ આપણે તેના ઉપર રાગ દ્રેષ ન કરવો.

(ચાલુ)

જીવન નથી શુ ચિત્રપટ સમુ ?
 પુણ્યવત મહાતુભાવો !
 જેવા રંગે રંગાય ચિત્રપટ
 તેવી આવે તેમા સુદરતા,
 જેવા શુભ રંગે રંગાય જીવન
 તેવી જ આવે તેમા શ્રેષ્ઠતા,
 શિખાઉ ચિત્રકાર આલેખે અને ભુમે,
 અને પ્રાપ્ત કરે નિપુણતા,
 તેમજ સુસુક્ષ્મ લવ્યજન
 સુખદુઃખની કસોટીએ ઝઢી
 નિગૂઢતત્ત્વ ચિંતન કરી,
 ક્રમે ક્રમે પામે શ્રેષ્ઠપદ,
 ધર્મ સસ્કાર બળે અને શુદ્ધ બને
 સુસુક્ષ્મની હૃદય ભૂમિકા,
 એ શુદ્ધજીવન પટ પર
 આલેખાય ધર્મ પ્રેમમય
 વિવિધ સુરંગી શુદ્ધરંગો
 ને ચમકાવે તે પટને કાંઈ
 અપૂર્વ ધર્મ-ચિત્રાવલિ,
 આલેખન રહે હરપણે ચિતરાતુ
 નિરીક્ષકો નિહાળે, કથે,
 સ્વયં નિરંગે, હર્ષ પામે,
 છતાં પણ રહે છે હજી અખના
 સંપૂર્ણ સુદર ચિત્ર આલેખવાની,
 શુદ્ધ ધર્મરૂપ રંગો ગ્રહણ કરી,
 શુદ્ધ આચરણરૂપ લાઇ પીછી
 મન શુદ્ધિ અને સ્થિરતા સહ
 પ્રતિક નિહાળી જિનેશ્વરનું

આલેખે જે રમ્ય ચિત્ર
 હૃદયપટ પર લાવપૂર્વક
 તે બને દિવ્ય સાન્નિધ્ય ચિત્રકાર
 આલેખે, ભૂસે વારવાર
 તે પ્રાપ્ત કરે દિવ્યતા
 આ જન્મે વા અન્ય જન્મે
 પ્રયત્ને મળે સર્વ કાંઈ
 નિરાશને ન સાપડે કાંઈ જ
 પૂર્વ કથિત મહાતુભાવોના સ્મરે
 એ પુણ્યવત ચિત્રકાર અવદાતો

ગીત—

ચિરસચિત જે પાપો, લક્ષ્મણના તેને હરનારી,
 ચૌવીશ જિનડયામા વીતો મમ દિનો સુખકારી
 મગલસુખ અગિહ ત, મિદ્ધ, માધુ, શુભધર્મ એ સર્વે
 સમ્યક્દષ્ટિ અમરો, આપો સમાધિ બોધિલાવે,
 ઉદ્ધવલ ચરિત્રધારી જિનશાસનની કીર્તિ પ્રસરાવી
 જય પામો સુરિ સર્વે ઉદ્ધાર્યા જન શુચિવૃત્તિલાવી
 કુશળ કરે જડ શિખ્યો ઉપાધ્યાય જય પામો ઉપદેશી
 શિદ્ધપી મૂર્તિ થોજે જડ પત્થરની, રમ્ય લવ્ય વેશી

જાગૃત કરે જિજ્ઞાસા અને
 પુણ્ય થોજે આલેખી દે આત્મપટે
 દિવ્ય વીતગગ ચિત્રાવલિ.
 વિષય કષાયો દૂર કરી
 સાન્નિધ્ય સમભાવ હૃદયે ધરી
 આલેખે વિચારપૂર્વક લવ્ય ચિત્ર
 સતસુખ કરતા કેમ ગણુ ન્યૂન
 વિષમ ગણાયેલ કલિની મહતા ?

“યથાઽલ્પેનાઽપિ કાલેન, ત્વક્ષતેઃ ફલમાપ્યતે ।
 કલિકાલઃ સ યતોઽસ્તુ, કૃતે કનયુગાદિભિઃ ॥૧॥
 તુલમાનો હુઃપમાયાં, કૃપા કલ્પવતી તત્ત્વ ।
 મેલતો મરમૂસો ઠિ, રહાવ્યા કલ્પતરોઃ સ્થિતિઃ ॥૨॥
 શ્રાલઃ શ્રોતા મુઘીર્ષ્ણા, મુલ્લેયાતાં યદીશ ! તત્ત્વ ।
 ત્વચ્છાસતસ્ય સામ્રાજ્યમેકચ્છત્રં કલાવપિ ॥૩॥

નિનમુદ્રા નિનવાણીથી
 અમૃતમય કર્દા નિજ હવન
 નિનવાણી અને નિનપ્રતિમા
 યથાર્થ સમન્તદે સદ્ગુરુ,
 તેને જ માને કુશલ ચિત્રકાર
 યોગ્ય અને પૂજ્ય શિક્ષક.
 સત્યચિત્ર ટંકે દીર્ઘ સમય પર્યન્ત;
 નિર્ધૃત રંગે નિશ્ચલે કોઈ સમયે
 વિચિત્રભાવી બને મિત્ર;
 અસાવધાનપણને લીધે
 મુદ્ર આલેખાએકા ચિત્રા
 બંન મલિત કૃપાયદ્ધ ધૂમયોગે.

ચારિત્રચિત્રચરનાં, વિચિત્રગુણધારિણીમ્ ।
 સમુત્સર્પન્ ક્રોધધૂમો દયામલીકુરુતે તન્નમ્ ॥૧॥

છતાં મુદ્રે તે પ્રયાસથી
 અને નિપુણ ચિત્રકારના ઉપદેશથી.
 પ્રાપ્ત થઈ ના ચિત્રાલેખન સામગ્રી
 સફળ, બાહર નિષેધાદિનાં પણ,
 તમજ પ્રાપ્ત થઈ ના

મેષેન્દ્રિ, વિષેન્દ્રિય, નારક, પશુ આનારો;
 અધાર નિર્જ રાત્રી (સ્વાભાવિક રીતે)

મુદ્ર બની મુમિદા

માત્ર મુલ યોગ્યો જ.

મલ ભૂમિદા બની. કમલા અનિશ્ચુદ,
 ને પ્રાપ્ત થઈ વિવેકાદિત્ત;

તત્ત્વદ્રવિ અને તત્ત્વવિગ્રહાદ્ધા
 કૃપાયતી કુમિત્તના દારવાનો
 પ્રાપ્ત થયો મુલ અપસર
 મુંદર ચિત્ર આલેખવાને
 પ્રાપ્ત થઈ અધિક નિપુણતા.
 ઉપદેશી કૃપાય મુંદર ચિત્ર
 શુભદેવને નિનદંદ કૃપાથી
 દેશ જે યા ત્રણ પ્રયત્નમાં,
 સત્ય ચિત્ર તે તેવું જ આલેખો
 એા મુમુક્ષુ બળ્ય ચિત્રકારો !
 બ્યાં ગયા પછી જન્મ-મરણ ન રી.
 જે ભૂમિદા પર આલેખાય
 મુદ્ર સત્ય ને શાશ્વત ગિત્રાવદિ,
 જે છે સદા વ્યવસ્થા ને અનિત,
 સર્વ શુભમય ને પરમ પ્રમોદમય,
 મુરબિ સમ યશસ્વી તેમજ
 હેમસમ પરમ પૂનિત,
 આલેખો એા મુમુક્ષુ ચિત્રકારો !
 આત્મહવન ભૂમિદાની બાંન પર
 તેવાં જ વીતરાગ-ચિત્ર
 અને ધન્ય કર્દા નિજ હવન.

(માહિતી)—

શ્રમ સદૃશ બને દે સદ્ગુરુની કૃપાથી,
 અમર અનુપભાવી ચિત્ર આલેખનારો.
 અનિતપદ વિદ્યાની આનન્દભાવી વિચાર,
 નિનવર મોક્ષમાં આપણી ગદા પાકે.

અનુદા—

મરબિ આત્માની માર્ગે ચિત્રની મુદ્ર અનિત,
 કદા ‘કેમેન્દ્ર’ બી દેરી બાંધે નિર્મલ રંગભા.

.....વર્તમાન સમાચાર.....

એક અગત્યનો ખુલાસો.

નિમનેર ધારાસભામાં બાળદીક્ષા પ્રતિબંધક કાયદો ગ્રન્થ કરવાની વસ્તુ ઉપરિચિત થતાના દરમિયાન, પરમપૂજ્ય આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજને બિંદાનેગ શ્રી મંધની વિનિતિથી બિંદાનેગ પધાર્તા, ને વગોવવાનું એક કાગળ મળતા થોડા વખત પહેલાં વીરશાસન પત્રે ઉપરોક્ત કાયદો ઉપરિચિત કરનાર આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ છે એમ વગર તપાસ કર્યે અધૂરી ભાષામાં લખાણ કરી વગોવવા ખેલ ખેની ગઢેન છે તેવા અપ્રતિત લખાણો પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ માટે ભૂતકાળમાં ઘણી વખત કરેલ હોવા છતાં આચાર્ય મહારાજ પ્રત્યે જૈન મમાજનમાં ગુરુભક્તિ વધના તેઓ માહે બના જૈન સામાજ ઉપગના અનેક ઉપકારો જૈન સમાજ ભૂલી શકતી નથી સમયને અનુસરી આવક ફોનની પુષ્ટિ અને ઉર્જાત માટે અને પ્રકાશના દિશાનુ પ્રચારનો પગમ-માગવાડ-મુબદ્દ વગેરે ગ્રંથો ને ઉપદેશને પ્રયત્ન વગેરેનાં વર્ષથી અને આટલી વૃદ્ધ વયે કરી ગઢેલ છે, તે જોવો તેવો ઉપકાર જૈન સમાજ ઉપર નથી, આવું હોવા છતાં તેઓશ્રીની કાસ્તિ વધી જતી હોવાથી ને સંદન નહિ થવાથી વારવાર વીરશાસન પત્ર આવા અપ્રતિત લખાણો કર્યે જાય છે આ સંબંધમાં તપાસ કરતાં માવમ પડયું છે કે અને હમીકત એ છે ને —

નિમનેર રાજ્યમાં તેરાપથીઓનું જોગ ઘણું છે આ લોકોએ પોતાનો મમુદાય વધારવા માટે બાળ દીક્ષા આપવાની અધાધૂધી અને દોડધામ શરૂ કરી અને આશરે ૨૫૦) બાળ દીક્ષાઓ તેમને આપવામાં આવી આ રાજ્યનાં સ્થાનકવાસી સમાજને આ વસ્તુ યોગ્ય ન લાગવાથી આ રીતે અધા

ધૂધી ચલાવી આપવામાં આવતી દીક્ષાનું જોર ચાલુ ગઢેને તો સ્થાનકવાસી મમાજને શોષણ પડશે અને તેગપથી જોગ વધશે એમ લાગવાથી એ લોકોએ બાળ દીક્ષા પ્રતિબંધક કાયદાની જુબેન ઉપાડી છે

શ્રીકૃત ચપાલાવજી બાકીયા, પગિત ઇંદ્રચંદ્રજી વગેરે સ્થાનકવાસી આગેનાનો આ બીજા માટે પ્રયામ કરી રહ્યા છે ગાંધીસભામાં તે પમાર થવા બિંદાનેગના નામદાર મહારાજ પાસે તેઓશ્રીની સહી માટે તે ગયું છે ત્યાં આ માટે વિચારણા ચાલી ગઈ છે

પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયવલ્લભ સૂરીશ્વરજીને આ કાગળના સમયન કરવા માટે સહકાર આપવાનું કહેવા જતાં તેઓ સાહેબે પોતાની સમ્મતિ નોંધાવી નથી આ મામલો સરકારના હાથમાં જાય તે પોતાને બીજાકુલ યોગ્ય લાગ્યું નથી આ પ્રમાણે પરિચિત હોના છતાં “વીરશાસન પત્ર” વગર તપાસે કે અધૂરી તપાસે સ્વચ્છંદી રીતે આચાર્ય મહારાજની વિરુદ્ધ લખાણ કરી વગોવવા ને પ્રયત્ન કર્યો છે તે માટે તેમને શુ કારણ મળેલ હશે તે મમજી શકાતું નથી આના પરમપૂજ્ય જૈન સમાજના પરમ ઉપકારી મહાપુરુષને ખોટી રીતે કાઈ કાર્યમાં મંડોવના કે વગોવનાથી વીરશાસનને શુ લાભ હશે તે પણ સમજી શકાતું નથી વીરશાસન પત્રના અધિપતિને પરમાત્મા સદ્ગુણિ આપો એમ ઇચ્છીએ છીએ.

A. V A

લીનાસરનો યાત્રા સદ્ય

પૂજ્યપાદ વિશ્વવલ્લભ સ્વનામધન્ય આચાર્ય ભગવન શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ પોતાના શિષ્ય-પ્રશિષ્ય આદિ પરિવાર સાથે ન્યારથી બીકાનેર શહેરમાં પધાર્યા છે ત્યારથી શાસનોત્તતિના અનેકાનેક શુભ કાર્યો મદ્દ ગદ્દા છે તેઓશ્રીનો અપૂર્વ પ્રવેશ મહોત્સવ, ઝોળાનો સમાગમ, શાસન-

નાયક શ્રી વીરપ્રભુની જ્યોતિ પશુ અપૂર્વ ઉત્તરગથી ઉજવવામાં આવી હતી. વગેરે કાર્યોથી બીકાનેરમાં કોઇ મોટા પાયા ઉપર જ્ઞાનપ્રપા સ્થાપન કરવાની સંઘના આગેવાનોના મનમાં તીવ્ર ભાવના ઉદ્ભવી હતી. અત્રે કેળવણીની ઉચ્ચ કક્ષાની સંસ્થાપણે પૂજ્યપાદ ઉપાધ્યાય શ્રી સોહનવિજયજીની પ્રેરણાનો આ શુભ પરિણામ છે.

ચૈત્ર વદી ૮ના દિવસે એ દીક્ષાઓ મોટા ઠાંઠા માઠપૂર્વક અને અપૂર્વ ઉત્સાહપૂર્વક થઇ હતી.

વૈશાખ શુદ્ધ ૩ના દિવસે વરસીતપના પારણાઓ પશુ મોટા ઉમંગપૂર્વક થયા હતા.

વૈશાખ શુદ્ધ ૬ના દિવસે શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામી તથા કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિજી મં ૦ જગદ્ગુરુ શ્રી હીરવિજયસૂરિજી મં ૦ તેમજ નવયુગ પ્રવર્તક શ્રીમદ્ વિજયનાનંદસૂરિજી (આત્મારામજી) મં ૦ ની વિશાળ ભવ્ય મનોહર પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા થઇ હતી.

પૂજ્યપાદ શ્રી આચાર્ય ભગવન પોતાના સુવિનીત પરિવાર સાથે વૈશાખ વદિ ૪ના દિવસે બીનાસર પધાર્યા હતા. સાથે અનેક સાધુ-સાધ્વીજી મં ૦ તથા સેંકડો શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ આવ્યા હતા, રસ્તામાં શ્રીમાન તેજરાજી બાંહીઆએ સર્વ સ્વધર્મોભાષ્યોની ભક્તિ કરી હતી. એટલામાં સંખ્યાબદ્ધ પંજળી ભક્તો પશુ યુલંદ આવવાજથી જ્યજ્યકારના નાદ કરતા આવી પહોંચ્યા હતા. ત્રણ દિવસની સ્થિરતા દરમિયાન બીનાસરમાં દરરોજ શ્રી આચાર્ય ભગવંતના અનેક ધર્મના મર્મને બોધ કરનારા ઉત્તમોત્તમ વ્યાખ્યાનો થતા હતા કે જેનો લાભ લેવા બીકાનેર, ગંગાસર, બીનાસર, પંજળ, મીઆગામ કરજણ, પાલનપુર આદિના અનેક લક્ષેશ્વર, કોટીશ્વર તથા શ્રદ્ધાસમ્પન્નભક્તજનો આવી પહોંચ્યા હતા. શ્રી જિનમંદિરજીમાં પ્રભુની પૂજા પશુ રસપૂર્વક ભણાવવામાં આવી હતી.

બીકાનેરમાં ક્રાંતિકારી જૈનાચાર્યની જ્યોતિ

પૂજ્યપાદ ન્યાયાભોનિધિ પંજળદેશોદ્ધારક જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયનાનંદસૂરિજી (શ્રી આત્મારામજી) મં ૦ ના નામથી કોણુ અબળપ્યો હશે. એમની પ્રખ્યાતિ હિન્દુસ્તાનમાં જ નહિ પરંતુ દરીઆ-પારના દેશોમાં પણ પ્રસારેલી છે. તથા પાશ્ચાત્ય ડોક્ટર શ્રીમાન એ. એફ. રૂકલ્ફ હાર્નલ સાહેબે પશુ તેમની સુકાકે પ્રશંસા કરેલી છે એવા વિશ્વોદ્ધારક ક્રાંતિકારી જૈનાચાર્યનો સ્વર્ગવાસ વિં ૦ સં ૦ ૧૯૫૨ ના જ્યેષ્ઠ શુકલા ૮ ના દિવસે સુવરંવાલા પંજળમાં થયો હતો. જ્યારે એ તિથી આવે છે ત્યારે હિન્દુસ્તાનના ખુણામાં આ ક્રાંતિકારી મહાપુરુષની જ્યોતિ મોટા સમારોહપૂર્વક ઉજવાય છે.

વિં ૦ સં ૦ ૨૦૦૦ ના જ્યેષ્ઠ શુકલા ૮ મંગળવારે બીકાનેર શહેરમાં રામપુરીઆની કોટડીના વિશાલ ચોકમાં સ્વર્ગસ્થના પદ્મધર પૂજ્યપાદ પંજળ-કેસરી જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરિજી મં ૦ સાં ૦ ની અધ્યક્ષતામાં મોટા સમારોહપૂર્વક જ્યોતિ ઉત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. કોટડીના વિશાલ ચોકમાં એક ભવ્ય મંડપ બિભા કરવામાં આવ્યો હતો અને તેના સમ્મુખમાં એક પાટ ઉપર જ્યોતિનાયકનો ફોટો પધરાવવામાં આવ્યો હતો, પ્રાતઃકાલ ૮|| વાગતાં પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ પોતાના શિષ્ય-રત્ન પૂજ્યપાદ પ્રખરશિક્ષાપ્રચારક આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયલલિતસૂરિજી મં ૦ તથા પૂજ્ય આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવિદ્યાસૂરિજી મં ૦ અને પૂજ્ય પંચાસજી શ્રી સમુદ્રવિજયજી મં ૦ આદિ મુનિમંડલ સાથે પધાર્યા હતા. તથા ખરતરગચ્છાચાર્ય પૂજ્યપાદ શ્રી જિનહરિસાગરસૂરિજી મં ૦ પૂજ્યપાદ આચાર્ય શ્રી જિનમણિસાગરસૂરિજી મં ૦ અને પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી કવીન્દ્રસાગરજી મં ૦ આદિ પશુ મુનિ મંડલ સહિત પધાર્યા હતા અને શ્રીતાળનોથી સભામંડપ ચિકાર ભરાઇ ગયો હતો.

સર્વ પ્રથમ શ્રી કન્યાશાળાની બાલિકાઓંડુ ચૂરવત્તુતિપ મંગલાચરણ થયું હતું.

ત્યારબાદ પૂજ્ય આચાર્ય વલિતસુચિ મં સાહેબે 'પુનતા લક્ષણ પારણામાં જ દેખાય છે' આ કહેવતને અનુસારે જ્યોતિનાયકની બાલવયની અનેક ઘટનાઓનું વર્ણન સુદૃઢ શૈલીમાં કર્યું હતું. આરે જ્યોતિનાયક કૃત માત વર્ષના હતા ત્યારે એમના ગામમાં એક વખત ધાડપાકુઓ આવ્યા એમના પિતાશ્રી જે ક્ષત્રિય અને તે સમયના પ્રસિદ્ધ ડાકુ હતા તે મામનો કંગા ગયા અને આત્માશામળ નાગી તનવાગ લઈ દગવાળ ઉપર પહેરા ભગના બેસી ગયા.

તથા બુદ્ધિ એવી તીવ્ર હતી કે દીક્ષા લીધા પછી કૃત સાક્ષરણુ દિવસમાં ૭૦૦ શ્લોક મુખપાઠ કરી લીધા હતા અને દસમા દિવસે વ્યાખ્યાનની પાટ ઉપર બેસી સુદૃઢ શૈલીમાં વ્યાખ્યાન વાચ્યુ હતું.

તથા કેવી રીતે સત્પથર્મની ખોજ કરી મૂર્તિ પૂજાને અગીકાર કરી અને તેના પ્રયાગ પળમમાં કર્યો, અને સવત ૧૯૫૨માં ચીકાગો શહેરમાં જે રાવ વર્મ પરિષદ મળી હતી તેમાં પોતાના પ્રતિ નિધિ શ્રીમાન વીરચંદ રાવજી માધી બાર-એટ લો ને મોકલી જૈનધર્મનો પાશ્ચાત્ય દેશમાં પ્રચાર કરાવ્યો તેમજ ડૉ. હાર્નેલ જેવા પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનની શક્તિઓની કેવી રીતે મહાધાન કર્યું હતું તેનું દિગ્દર્શન કરાવી પોતાનું વક્તવ્ય સમાપ્ત કર્યું હતું.

તત્પર્યાત પન્યામજી સમુદ્રવિજયજી મહારાજે જ્યોતિનાયક અને તે સમયના મહાયોગીરાજ પગ્મ શાતમૂર્તિ શ્રી મોહનલાલજી મં ને પરસ્પર કેવો પ્રેમ અને સહકાર હતા તેનું દિગ્દર્શન કરાવી સંગ-કન બલ મળ્યું કંગા અને જૈનધર્મની ઉન્નતિ સાધવા માટે એક યુનીવર્સિટી જેવી મહાન મર્યાદાની આવશ્યકતા દર્શાવી હતી.

ત્યારબાદ આચાર્ય શ્રીમદ્ હરિમાગરજી મં સાં જ્યોતિનાયક તથા એમના શિષ્યવર્ગ સાથે અમારા સમુદાયનો આજનો સંબંધ નથી પરંતુ જૂનો છે તે દર્શાવ્યો હતો અને ખરતર, તથા, પાપ-

ચદ, અચત આદિ ગુણોનો ભેદભાવ છોડી દઇ એક-મત થઇ મમાજમાં શમ કંગા બવામણ કરી હતી અને જૈનમ સ્મૃતિ તથા જૈનમાહિત્યને ટકાવી રાખવા માટે એક યુનીવર્સિટી જાણી કંગાની ખાસ જરૂરીયાત બતાવી હતી.

તત્પર્યાત મુનિગણધરી જી-દમાગરજી મહારાજે બાલપન, બુલપન અને ઉચ્ચપનાને આ ત્રણે ગુણો જ્યોતિનાયકના જીવનમાં ઉતારી મુદ્દા વિવેચન કર્યું હતું તથા સંગઠન માટે જોગ આપ્યું હતું.

ત્યારબાદ આચાર્ય મણિસાગરજી મહારાજે ખીકા ને જોડ મજ્જિશાલી શહેરમાં ધનુજેરોમાં જૈનીઓનું પ્રથમ ગ્ધાન હોવા છતાં (૧) મળા માટે કોષ વિશાળ મકાન નથી (૨) જીર્ણોદ્ધાર કમિટી નથી (૩) મરીમ સ્વધર્મભાષણોની ખજા લેનાર કોષ મર્યા નથી. (૪) ધારાણુઓ માટે કોષ ધર્મશાલા નથી ઇત્યાદિ વસ્તુઓની બહુ કમી છે તે સુધારવા ખાસ સૂચના કરી હતી.

તત્પર્યાત પગમપૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મં સાહેબે જ્યોતિનાયકની સેવામાં ગ્ધી પોતે અનુભવેલી ઘટનાઓનું આબેદુષ વર્ણન કર્યું હતું.

પૂજ્ય જ્યોતિનાયક મમયના કેટલા પાલદ હતા અને મોટાછોટાને મર્વને એક નજરે જોનારા હતા તે ઉપર અમદાવાદના નગરશીક માહેમ માથે જે ધરના થઇ હતી તેનું દિગ્દર્શન કરાવ્યું હતું.

તથા જ્યોતિનાયક કેટલા નિરભિમાની હતા તે ઉપર બે તથુ દષ્ટાત સભાગાવા હતા (૧) જ્યોતિનાયકનું સ્થાનકવાસી સમાજમાં ધણ માન હોવા છતાં સત્યની ખાતર બાવીસ વર્ષ સુધી પૂરી ઝોજ કરી છેવટે મૂર્તિપૂજક ધર્મ સ્વીકાર્યો પણ મનમાં એ અભિમાન ન ગમ્ય કે સ્વન રીતે નવીન મત સ્થાપવો અમદાવાદ આવી ચુકે ધારણુ કર્યો અને તેમની છત્રછાવામાં પ્રચાર આદર્યો તથા માવિમ

વર્ષમાં જેટલા સાધુ મ. એમના પછી થયા હતા તેઓ સર્વને વંદન કરી નાના થવું કમ્પણ કર્યું.

(૨) સંવત ૧૯૪૪ માં પાલીતાણામાં જ્યારે શ્રીયુત્તમ બાપુ બદરીદાસજી મુકીમ આદિ હિન્દુસ્થાનના આગેવાન સભ્યોનોએ મહી લગભગ ૪૦ હજારની જૈન મેદની વચ્ચે આચાર્ય પદવી આપવા માંડી ત્યારે શ્રી જયંતિનાયકે સાદુ ના પાડી દીધી કે “ મેં ઇસ પદવી કે લાયક નહીં છું, મેરે ઉપર ક્યો ઇતના ઓળ લાવતે હો ” ઇત્યાદિ એકે એક શબ્દમાં નિરાશિમાનતા ટપકે છે. ઇત્યાદિ જયંતિનાયકના જીવન સંબંધી અનેક ઇતનાઓનું વર્ણન કર્યું હશે.

અંતમાં જૈન સમાજની ઉન્નતિ માટે એક જૈન યુનીવર્સિટી કાયમ કરવાની આવશ્યકતા બતાવી હતી અને સર્વપ્રથમ સંગઠન કરવાની ખાસ સૂચના કરી હતી. ત્યારબાદ શ્રી આચાર્ય મ. સા. મંગલિક સંભળાવ્યું અને સર્વ સલાહનો જયંતિનાયકના નામના જળનાદ લગાવતા પ્રભાવના લાઈ વિખરાયા હતા.

બેપોરના દાદાવાડીયાં સમારોહપૂર્વકે પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી. પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ સાહેબના ઈર્શનાર્થે અમદાવાદથી જવેરી ભોગીલાલ તારાચંદલાઈ લસણીઆના મુખેનો શાહ કનૈયાલાલ, હીરાલાઈ રસીકલાઈ આદિ લગભગ ત્રીસ લાખજેનો અને જમનજર, સાદહી આદિના પશુ કેટલાક લાઈ બહેનો આવ્યા હતા.

સંક્રાંતિ મહોત્સવ:— પુરુષપ્રામાણ્યે વચન-પ્રામાણ્ય પંજબમાં કેટલાક વર્ષથી સંક્રાંતિ મહોત્સવ ઉજવવાની એક મુશ્કેલી પ્રચલિત થઈ છે કે જે દરેક રીતે જોતાં બહુ લાલકારી છે. એનો સારાંશ એમ છે કે પંજબમાં માસનો પ્રારંભ સંક્રાંતિથી થાય છે, તો દરેક સંક્રાંતિનું નામ પંજબના પરમ શ્રદ્ધાળુ લોકો શ્રી સુરમહારાજના મુખારક મુખાર-વિદ્યથી શ્રવણ કરે છે. સુરમહારાજ તેમને પૂર્વાચાર્ય-કૃત અનેક પ્રભાવક સ્મરણો, સ્તોત્રો સંભળાવી તે તે માસમાં જે જે તીર્થ કર લગવડોના જે જે

કથાઓ થયા છે તે સંભાલે છે અને તે કથાઓ દિવસોમાં ધર્મશાળીની વિશેષ કર્તવ્યતાનો બોધ આપે છે.

વૈશાખ વદિ પના દિવસે શ્રી સંક્રાંતિ મહોત્સવ બીનાસરમાં ઉજવવામાં આવ્યો હતો. વૈશાખ વદિ પના દિવસે શ્રી આચાર્ય લગવડ બીડાનેર પધારી ગયા હતા.

આ સલાનો ૪૮ મો વાર્ષિક મહોત્સવ અને શુભ જયંતિ.

શ્રી જૈન આત્માનંદ સલાનો ૪૮ મો વાર્ષિક મહોત્સવ જેકે શુદિ ૭ સોમવાર તા. ૨૬-૫-૪૪ ના રોજ હોવાથી સવારના ૯ કલાકે (નવો ગ્રામ) સલાના મકાનમાં પ્રભુ પધારાવી પૂજા ભણાવવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ સાદા અગીયાર વાગે શેક સાહેબ રમાણુકલાલભાઈ ભોગીલાલભાઈ મીલવાળાના પ્રમુખપણા નીચે વેરા હડીસંગલાઈ જવેરચંદ તરફથી સલાના પાસેના અને શેકશ્રી હડીસંગલાઈએ સલાને આપવા કહેલી રૂા. ૧૫૦૦) ની રકમના દર વર્ષે મુજબ આવેલ આગમાંથી સલાસહોની પાટી આપવામાં આવી હતી. પ્રથમ સલાના મેકેટરીએ વર્ષગાંઠ અને ૪૬ વર્ષમાં સલા પ્રવેશ કરતી હોવાથી તેની દિવસાનુદિવસ થતી પ્રગતિ સંબંધી સંક્ષિપ્ત વિવેચન કર્યા બાદ પ્રમુખ સાહેબના સલા ઉપરના પ્રેમ અને તેઓની સજ્જનતા ઉદારતા સંબંધી વિવેચન કરી ઉપકાર માની કુલહાર અર્પણ કરવામાં આવ્યા હતા. તેમજ ન્યાયબોનિધિ જૈનવાચ્ય શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજની જયંતી ઉજવવા જેકે શુદિ ૮ મંગળવારના રોજ દર વર્ષે મુજબ સલાના સલાસહોએ શ્રી સિદ્ધાચલજી જમ રાવનપુરનિવાસી શેક મોતીલાલ મૂળજીભાઈ હા. શેક સુરેચંદલાઈ તરફથી સવારના શ્રી સિદ્ધાચલજી ઉપર પૂજા ભણાવી, શ્રી આદીશ્વર લગવાન, શ્રી પુંડરીકજી, શ્રી દાદાજીના પગલે વગેરેની આંગી રચાવી હતી અને શ્રી પુરખાઈની ધર્મશાળામાં સલાસહોનું રવાનીવાસલ્ય કરવામાં આવ્યું હતું. એ રીતે દેવ-મુરુભક્તિ કરવામાં આવી હતી.

॥ શ્રી કથારત્ન કોષ ॥ (કહારયણ કોસો)

આ “કથારત્ન કોષ” ગ્રંથ પ્રાકૃત ભાષામાં શ્રી દેવસદ્રાચાર્ય જેવા નિદાન આચાર્ય મહારાજને સવત ૧૧૫૮ના તાડપત્ર ઉપર શ્લોક ૧૧૫૦૦ પ્રમાણમાં લખેલ નગરમાં રહેનો કે, તે તાડપત્રની પ્રાપ્તિ થયેન ત્રત ઓ ખલાતના પ્રાચીન જૈન ભદારમાં માત્ર એક જ હતી તેની ખીજ એકે પ્રત ખીજન કોઈ પણ રચણે નથી આવી ધણી જ પ્રાચીન તાડપત્રની પ્રત ઉપરથી લખા જ પરિશ્રમે સાક્ષરનર્થ મુનિનાજી શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજને મંશેષન કરી તેવાર કરેલ છે જે જૈન સમાજ ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો કે અત્યાગ સુધી જે ગ્રંથનું નામ પણ સામળવામાં આવેલ નથી તેમ ખીજ પ્રત કોઈ રચણે નથી, એના મહા મુશ્કેલીના લુપ્તિ લુપ્તિ થઈ જઈ જઈને તત્ત્વ જ્ઞાન અને ખીજ ગણના લાયક વિષયો ઉપર અનેક અત્યુપમ કથાશ્રીની રત્ન ભદાર આ ગ્રંથમાં ભરેલ છે, જે વિષયો અને કથાઓ સગલ, સુદર, ઉપદેશક અને આત્માને આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેમ છે શ્રી મુનિ મહારાજગજોત્તમ વ્યાખ્યાન મારે તો ખામ ઉપયોગી છે તેમ પુરવાર થયેલ છે અદ્ય આવેલા વિષયો ઓ કથાઓ તદ્દન નવોન, અને ખીજકૃત નહોં પ્રગટ થયેલી, અવત આદ્ય ઉત્પન્ન કરે તેવી, તેમ જ નિરતર પદ્ધત પાઠન મારે અત્યંત ઉપયોગી છે ફાર્ગ ૬૬ પાના ૮૦૦ આડમેંડે ઉચા લેજી પેપર, અને ઉચા ટકાઉ ગ્લેસજ પેપર ઉપર શાસ્ત્રી સુદર દાર્ઘ્યથી પ્રનારને છપાવવામાં આવેલ છે, કાચળના આજે આકે ગણા ભાવ વધેલા હોવાજતા કિ મત ખુન લઝી પેપર ૧૧ કોપીના રૂ. ૧૦-૮-૦ અને ઉચા ટકાઉ ગ્લેસજ પેપરની કિ મત રૂ. ૬-૮-૦ ઝોઢી-મધ્યમ રાખેલી છે પોઝેજ અનગ

શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર

(શ્રી વર્ધમાનસુરિકૃત)

પદ્મજી શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ મુદ્રિત ભાષા અને મુંડા સંલીમાં વિસ્તારપૂર્વક જીવન લુગ આગમો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક ગ્રંથોમાંથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનસુરિકૃતજી સ ૧૭૬૬ની સાનમાં લખેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના તજી ભજો, પાત્ર કે પાણીકો અને ઉપદેશક તજીના પોત્ર મનનીય સુદર મોષપાટો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે મનધીની વિગત દક્ષીકતોના વર્ણનો ગાયે પુદર ઉપર પુણ્યદાન ચરિત્ર, ગતિભોગન ત્યાગ અને આદર, આત્મન, રાહિણી આત્મની અનેક સુદર, રોચક, ગમગ્રન, આદ્યદાદક કથાઓ આવેલી છે કે, જેમાની એક કથા પૂરી થતા ખીજ વાચના મન લલચાવ છે અને પુરી કરવા ઉત્સુકતા થાય છે તે તમામ કથાઓ ઉપનાન સુર ઉપેક્ષ પણ સાથે આવેલ છે

કિ મત રૂ. ૨-૮-૦ પોઝેજ જીવ

‘ શ્રી મહાવીર (પ્રભુ) ચરિત્ર ’

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના સત્તાવીસ ભવનું વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન, એમામાના રચણો માથેનું લખાચુથી વિવેચન, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પૂર્વેના ત્રીસ વર્ષ પૂર્વજી વિદ્યાર્જન, માઝાવા વર્ષ કરેલા તપનું વિગતર પૂર્વક વિવેચન, થયેલા ઉપમણોનું વણ જ વિસ્તારપૂર્વક વિવેચન જેટલું આ ગ્રંથમાં આવેનું છે તેટલું કોઈપણ છપાયેલા ખીજ ગ્રંથોમાં આવેલ નથી, કાચુકે કર્તા મહાપુરુષે આગમો વગેરે અનેક ગ્રંથોમાંથી દોહન કરી આ ચરિત્ર આદ્ય મુંડા ગયનાપૂર્વક લખાચુથી લખ્યું છે કે જેથી ખીજ ગમે તેટલા વધુ ગ્રંથો વાંચતાથી શ્રી મહાવીર જીવનનો મપૂર્ણ ખ્યાન આવી શકે નહિ જેથી આ ગ્રંથ મનાવરા કરી ફરી છપાવના નથી, જેથી આ લાભ ખાસ થેવા જેવો છે પાના ૫૨૦ કે કિમત રૂ. ૩-૦-૦ લખો—શ્રી જૈન આત્માનંદ મહા-ભાવનગર, પોઝેજ અનગ.

રાજદશાળી અને અપાર્શ્વ શુદ્ધચરિત્રો.

૧. સુમુખનૃપાદિ પદ્યમજાવકોની કથા
(ચરિત્ર) ૧-૦-૦	૬. સનરસિંહ ચરિત્ર (સમરાણાહ) શ્રી
સુદુર્ગમનો પદરમો ઉદાર ... ૦-૨-૦
૨. કુમારપાળ પ્રતિબોધ ... ૦-૨૨-૦	૭. શ્રી કર્માશાહ ચરિત્ર શ્રી વાનુભવનો
સોળમો ઉદાર ... ૦-૪-૦
૩. ભૈરવ નરરત્ન લાભાશાહ ... ૨-૦-૦	૮. કલિંગનું શુદ્ધ પાત્ર ભૈરવ મહારાજ
આરવેલ ... ૦-૧૨-૦
૪. પૃથ્વીકુમાર ચરિત્ર ... ૧-૦-૦	૯. શ્રી વિજયપાલદેવચરિ ... ૦-૮-૦
૫. પ્રભાવક ચરિત્ર (જાવીશ પૂર્વાચાર્ય
ભગવાનના ચરિત્ર)... ૨-૦-૦	૧૦. શ્રી સુરસુંદરી ચરિત્ર. સરલ, સુંદર ઉપદેશક ખાસ વાંચવા લાયક ... ૧-૮-૦
- કદેક ગ્રંથો પ્રભાવશાળી, મહાન નરરત્નોના ચરિત્રો ખાસ મનન કરવા જેવા, ઉપદેશક, સારી અને સરલ ગુજરાતી ભાષામાં સુંદર ટાઈપ, આકર્ષક બાઈન્ડિંગ અને હિંચા કાગળોમાં પ્રગટ થયેલા છે. પોસ્ટેજ શુદ્ધ.

શ્રી પ્રભાવકદ્રશ્યચરિત્ર-
શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર (ભાષાંતર) ઐતિહાસિક ગ્રંથ.

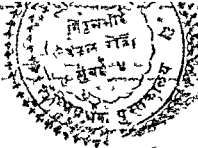
આ એક ઐતિહાસિક કથા-સાહિત્યના ગ્રંથમાં વર્તમાનકાળના જાવીશ પ્રભાવક આચાર્યમહારાજના જીવન ઉપર કર્તા મહાપુરુષે સારો પ્રકાશ પાડ્યો છે. જે તે મહાન આચાર્યનો પરિચય આપ્યો છે, તેમાં તે સમયની સામાજિક, ધાર્મિક, રાજકીય પરિસ્થિતિ, ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આપી સુંદર (ભાષાંતર) પ્રમાણિક ઐતિહાસિક ગ્રંથ બતાવ્યો છે. ઇનિરાજ શ્રી કલ્યાણવિજયજી મહારાજે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ સુંદર પદ્યલેખના લેખી તે ગ્રંથની રચનામાં સુંદરતા વધારી પ્રમાણિક ભૈરવ કથાસાહિત્યમાં ઉમેરો કર્યો છે. એવી સુંદર અને સરલતાપૂર્વક રચના કરેલ હોઈને આ ગ્રંથને અનુક્રમશઃ ભૈરવ શિક્ષણશાળાઓમાં ધાર્મિક અભ્યાસક્રમમાં સ્થાન મળેલ છે. આ ઉપયોગી સાહિત્ય ગ્રંથ મેવાળી વાંચના પછી ખાસ આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેવો છે. કિંમત રૂ. ૨-૮-૦૦ પોસ્ટેજ અલગ.

શ્રી આદિનાથ પ્રભુ ચરિત્ર (શ્રી અપારશ્વદ્રશ્યચરિત્ર)

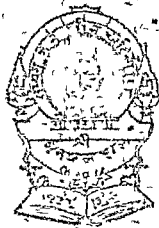
૧૦૩૦૦ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ સંસ્કૃત ભાષામાં કાવ્યરૂપે અને સુંદર શૈલીમાં વિસ્તારપૂર્વક લુદ્ધ લુદ્ધ આગમો તથા પૂર્વચોર્ચીકૃત અનેક પ્રશ્નોચ્ચાંધી દોહન કરી પ્રીમાન અપારશ્વદ્રશ્યચરિત્રનો રસોલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે. રચનાર મહાત્માની કવિત્વશક્તિ અદ્ભુત છે. તેમાં આવેલ સર્વ પ્રકારના રસો, અલંકારો, રાજદશાદિલ વગેરેથી રચના લખી ભૂં સુંદર બની છે. તેનું આ સાદું, સરલ અને સુંદર ગુજરાતી ભાષાંતર છે.

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના તેર જીવો તથા યુગતિકા સંબંધી અપૂર્વ વર્ણન, આ ચોલીશીમાં થી આદિનાથ પ્રભુ પ્રથમ તીર્થંકર થયેલ હોવાથી મંત્રબોનો વ્યવહારધર્મ, શિલ્પકળા, લોકવ્યવહારનું નિરૂપણ, ભગવદ્ધ્યાપના, રાજ્યવ્યવસ્થા અને પ્રભુના સુરાજ્યનું વિવેચન, હજી વગેરેનો પ્રભુના પંચ કરવાલુકના પ્રસંગોએ કરેલ અપૂર્વ લક્ષિતપૂર્વક મહોત્સવોનું વળુલ્લસ ગોચર અનુપમ વર્તાત, પ્રભુએ આપેલ ભવતારણી દેહના અને અનેક જોષપ્રદ કથાઓ વગેરે વાંચને વિષયો લખ્યા વિસ્તારપૂર્વક આપેલા છે.

સુમારે પચાસ હોર્મ, કહિને આકરેજી ચારમો પાનાનો આ સુંદર દળદાર ગ્રંથ જ્યાં ભૈરવક વેપર ઉપર સુંદર ગુજરાતી અક્ષરો, કદેક કદાના સુસંગિત બાઈન્ડિંગથી અલંકૃત કરવામાં આવેલ છે. કિંમત રૂ. ૫-૦-૦૦ પોસ્ટેજ અલગ.

आत्मानंद प्रदेश

संस्कृत ११ रु.
आ. ११ आ.

मूल्य २३००.
संस्कार : आत्मानंद

प. ११५—

श्री जैन आत्मानंद सेवा-साधनमठ.

મયુરાન્યોક્તિ ।

(વસન્તતિલકા વ્રત)

અસ્માન્નિચિત્ર વપુષસ્તવ પૃથ્લુગ્નાન્, કસ્માદ્દિમુશ્ચતિ ભવાન્યદિ વા વિમુશ્ચ ।
રે ! નીલકંઠ ગુરુહાનિરિયં તવૈવ, મૌલૌ પુનઃ ક્ષિતિમૃતો ભવિતા સ્થિતિર્નઃ ॥

શાશ્વત વિચારક વાચક બન્ધુઓ !

આ મયુરના દષ્ટાંતથી કવિ શું સૂચવે છે, તે લક્ષ્યપૂર્વક વિચારો અને હૃદયસ્થ કરો—
કુદરતનિર્મિત અતિ રમ્ય અને આકર્ષક લાગતાં મયુરપિછની મનોહરતા તો વિશ્વવિદિત છે. મયુરોનો સાચો શણગાર જ એ વડે જ મયુરો લલિત કળાધર કહેવાય છે, અર્થાત્ મયુરોની સૌંદર્યતાનું એ અમૌલિક સાધન છે.

એક સમયે એક દૃશ્ય એવું ગન્યું કે—મયુરે પોતાનાં પિછાં-અંગ પરથી ઉતારી નાખવાની તૈયારી કરી, એ જ વખતે પિછાં ઉઠો વિચાર કરવા લાગ્યાં કે આ મયુરરાજે આ શો અવળો ઉદમ આદર્યો ! શું એ આપણા ઉદ્ભવસ્થાનને આટલોએ વિચાર નહીં આવતો હોય કે આ પિછાં મારા શરીરજન્ય છે, મારાં આશ્રિત છે, આજ સુધીમાં અમો પરસ્પરના સહયોગે આખાય વિશ્વને આનંદ સાથે આશ્ચર્ય પમાડી રહ્યાં છીએ. !!!

આવો ગંભીર વિચાર કરી પિછાંઓ લાગણીપૂર્વક મયુરરાજને વિનંતી કરવા લાગ્યાં કે ઓ ! અમારા ઉત્પાદક ? આ શું કરો છો ? વિચાર તો કરો કે—

અમો સૌંદર્યલયાં છીએ, અને અમો સૌ આપની પાછળ લાગેલાં જ છીએ (આશ્રિત છીએ) માટે અમને તમારા અંગથી ઉતારી ન નાખો—જૂદાં ન પાડો ! એટલું નમ્રભાવે માગીએ છીએ તે સ્વીકારો ! કેમકે આપણે પરસ્પર સહાયથી જ રમ્યતા ધરીએ છીએ, જુઓને “ સિંહ તથા વન; માથુ અને પાઘડી; એ જ પ્રમાણે આપ અને અમો (પિછાં) છીએ, માટે આપણા બંનેના હિત માટે પુનઃ વિનંતિ કરીએ છીએ કે, હે મયુરરાજ ! અમારો ત્યાગ ન કરો !!!

આટલી બધી આજ્ઞવતાભરી વિનંતિ કર્યા છતાં જ્યારે મયુરે પોતાનો હંક ન જ છોડ્યો ત્યારે પિછાંઓએ છેવટના ખરા શબ્દો સંભળાવી દીધા કે—હે નીલકંઠ ! આ તમારા સાહસથી ખરી હાની તો તમને જ છે, કેમકે જ્યારે તમે અમને તમારા અંગથી જૂદાં કર્યા ત્યારે નિશ્ચયપૂર્વક સમજશો કે, અમારા ગ્રાહક તો અનેક છે, તમે અમને છૂટાં કર્યાં કે તરત જ અમે તો રાજ-મહારાજના મુગટમાં કે કોઈ પવિત્ર દેવસ્થાનમાં માનપૂર્વક સ્થાન પામીશું જ પણ હે મોર ! તું તો બાંડો કહેવાઈશ ! હવે બસ ! કિમધિકમ્.

બહાલા વાંચનારાઓ આ કુદરદાનીની અન્યોક્તિ છે. દુનિયાના વહેવારમાં, રાજ્યકાર્યમાં, દેવકાર્યમાં, જ્યાં સૂક્ષ્મતાથી જોઈ શકવાનું આવશ્યક છે, ત્યાં આ અન્યોક્તિ સુવર્ણક્ષેત્રે લાખી રાખવા જેવી સદ્ગોષ્ઠ છે.

રેવાશંકર વાલજી બધેકા

જે કાળે જે ઉદયમા આવ્યુ હોય તે વેદુ જ પડે છે પછી તે આત્માને ગમે કે ન ગમે પણ ભોગવ્યા મિવાય છૂટકો જ નથી મારાનો ઉદય સંઘળાયે વાછે, છતા નળળુ ઉદયમા આવે અને તે અતીચ્છાએ પણ ભોગવણુ પડે

સુખ તથા દુઃખના વિકારો દેહમા થાય છે આત્મા તો અવિકારી છે. છતા અનાદિકાળના કર્મસંયોગથી આત્મા પોતાનામા સુખદુઃખનો આરોપ કરે છે આ આરોપ કરવાની ટેવને લઇને આત્મા કર્મથી છૂટી શકતો નથી. કર્મથી છૂટી જવારૂપ મુક્તિ મેળવવાની ઇચ્છાવાળા આત્માઓએ દેહ તથા આત્માની ભિન્નતારૂપ સમ્યક્ત્વને મેળવી તેને દ્રઢ કરવા નિરતર પ્રયત્ન કરવો જોઇએ

જેમ બીજાના ઘરમા આગ લાગે તો આપણને હર્ષ કે શોક થતો નથી અને બીજાનું ઘર બળે છે તેમા મારે શુ ? એવી ભાવના તથા શ્રદ્ધા આપણી વૃત્તિમા શાંતિ બનત કહે છે, તેવી જ મીતે દેહમા ઘવાવાળા વિકારોમા લેદહભાવનાનું ચિત્તવન આત્મા કરે તો દેહમા થતા વિકારોની અસર લેશ માત્ર પણ આત્માને થઈ શકતી નથી આ અવસ્થાનું નાન ધર્મ સ્વરૂપ રમણતા-વિકાસ-નિર્ગતિ વગેરે વગેરે કહેવાય છે

ધર્મ એટલે અનંત આનંદ, અનંત જીવન, અનંત સુખ દેહમા થતા કર્મજન્ય વિકારોથી વ્યાકુળ થનાર, અનંત આનંદ, જીવન અને

સુખ મેળવી શકતો નથી પુન્યકર્મ તથા પાપકર્મ બંને કર્મોના વિકારો દેહમા થાય છે જેનું બીજું નામ વિપાક ઉદય છે આ બંને પ્રકારના ઉદયમા ધર્મને ન ઓળખનાર આત્મા વ્યાકુળ થાય છે

વ્યાકુળતા-વિષમભાવ, વિભાવ અને અવ્યાકુળતા એટલે સમભાવ, સ્વરૂપમણ્ડતા અર્થાત્ વિકાસ-આનંદ-સુખ પુન્યકર્મના વિકારને અનુકુળ માની રાગ કરવો અને પાપકર્મોના વિકારને પ્રતિકુળ માની દ્રેષ કરવો તે જ વ્યાકુળતા રાગદ્રેષથી વ્યાકુળતા થાય છે અને વ્યાકુળતાથી રાગદ્રેષ થાય છે

આત્મા અવિકારી છે અને જડ વિકારી છે. જે આત્મા ઉપર કર્મજન્ય દેહમા થતા વિકારોની અસર વાય છે, તે આત્મા ઉપર દેહથી ભિન્ન જડજન્ય જગતમા થતા વિકારોની અસર થાય છે અસર થવી એટલે કર્મજન્ય-જડજન્ય-વિકારોના પોતાનામા આરોપ કરવો-વિકૃતિ-મારૂ સ્વરૂપ છે વિકારો મારામા થાય છે-હું વિકારી છું એમ માની લેવું.

સ્ફટિક અવિકારી શુદ્ધ છે અને વિવિધ વર્ણના તાતણા વિકારી છે વિચિત્ર વર્ણના તાતણાનો સંયોગ સ્ફટિક સાથે થવાથી સ્ફટિક વિવિધ વર્ણવાળુ દેખાય પણ વાસ્તવિકમા તેમ નથી વિકારી શુદ્ધ વસ્તુમા વિકારી અશુદ્ધ મળે તો શુદ્ધ વિકારી અશુદ્ધ બની શકે છે, કારણ કે વિકારી છે પણ અવિકારી સ્વભાવથી શુદ્ધ વસ્તુમા વિકારી સ્વભાવથી અશુદ્ધ લાગે તો અશુદ્ધ ધર્મ શકતું

નથી. કારણ કે અવિકારી છે. સ્વભાવથી શુદ્ધ છે. સ્ફટિક જેવો આત્મા અવિકારી શુદ્ધ હોવાથી વિકારી કે અવિકારી શુદ્ધ કે અશુદ્ધ વસ્તુનો સંયોગ થવા છતાં આત્મા અવિકારી શુદ્ધ જ રહેવાનો, સ્વરૂપમાં જ રહેવાનો. કોઈ પણ વિકારી વસ્તુના સંયોગથી આત્મા વિકારી બની જાય તો પછી તેનો જ્ઞાનગુણ નષ્ટ થઈ જાય. અથવા તો જે વસ્તુનો સંયોગ થયો તે જ વસ્તુના જ્ઞાનવાળો બને, તેનાથી ભિન્ન-ઇતર વસ્તુઓને બાળી શકે નહિ. જેમકે કાગળ વિકારી શુદ્ધ વસ્તુ. આરિસો-અવિકારી સ્વભાવથી શુદ્ધ વસ્તુ. કાગળ ઉપર ઘોડાનું ચિત્ર કાઢીએ તો કાગળ ઘોડાના રૂપમાં વિકૃત થઈ જાય છે. તેના ઉપર માનવીનું ચિત્ર કાઢી શકાય નહિ. અથવા તો ઘોડાના રૂપમાં વિકૃત થયેલો કાગળ માનવીનું રૂપ ધારણ-ગ્રહણ કરી શકે નહિ. આરિસોમાં તેમ નથી. કારણકે અવિકારી છે. તેથી નર, વાનર, ઘોડા આદિ અનેક વસ્તુઓને ગ્રહણ કરે છે, છતાં તે સ્વરૂપમાં વિકૃત થતો નથી. આત્મા પણ આરિસાની જેમ હોવાથી અનંતી વસ્તુને બાળે છે. અર્થાત્ વસ્તુમાત્રનું પ્રતિબિંબ આત્મામાં પડે છે છતાં આત્મા સ્વસ્વરૂપ બદલતો નથી. વાસ્તવિકમાં વિચાર કરીએ તો સુખ દુઃખ જેવી કોઈ વસ્તુ જ નથી. જડના વિકારોમાં બળી વિકૃત દેખાતો જ્ઞાનનો પ્રકાશ છે. કારણકે સુખ એટલે જ્ઞાન અને દુઃખ એટલે પણ જ્ઞાન. જ્ઞાન સિવાય સુખદુઃખ જેવી ભિન્ન વસ્તુ નથી. વિકૃત દેખાતા જ્ઞાનનું નામ જ સુખદુઃખ છે. સાચું સુખ પણ શુદ્ધ જ્ઞાનને જ કહેવામાં આવે છે. શાતા વેદે છે, અશાતા વેદે છે એટલે સુખ બાળે છે, દુઃખ બાળે છે. વેદનું એટલે બાળવું. જડના વિકારોનું વિકારરૂપે જ્ઞાન તે (સુખદુઃખ, હર્ષ, શોક, ભય, રતિ, અરતિ, હાસ્ય, રાગદ્વેષ વગેરે વગેરે વિકારોમાં વિકારરૂપે પરિણત થવાથી)

અજ્ઞાન કહેવાય છે. અને અવિકારરૂપે પરિણત થયેલું જ્ઞાન કહેવાય છે. અને જ્ઞાનનું જડજન્ય વિકારોમાં અવિકૃતપણે પરિણમન તે જ સાચું સુખ-સાચો આનંદ કહેવાય છે, તેને જ સ્વરૂપરમણતા અને મુક્તિ કહેવાય આવે છે. જ્ઞાન તે મુક્તિ અને અજ્ઞાન તે બંધન-સંસાર. જ્ઞાનમાં વિકાર એટલે જડજન્ય વિકારોમાં મારાપણું અને વિકારોમાં મારું નથી એવું પરિણમન તે અવિકાર. વિકાર તે અજ્ઞાન અને અવિકાર તે જ્ઞાન. અજ્ઞાન તથા જ્ઞાનમાં કેવળ એટલો જ તફાવત રહે છે. જ્ઞાન પણ જ્ઞાન છે અને અજ્ઞાન પણ જ્ઞાન છે. કારણકે જ્ઞાનનો સ્વભાવ જડના વિકારોમાં પરિણમન થવાનો છે. તેમાં વિકૃત પરિણમન તે અજ્ઞાન અને અવિકૃત પરિણમન તે જ્ઞાન. જીવન તથા મૃત્યુને માટે પણ સાચું જીવન તે અવિકૃત પરિણમેલું જ્ઞાન છે અને જ્ઞાનનું વિકૃત પરિણમન તે જ જન્મ-મૃત્યુ.

જડના વિકારોને ભોગવનાર-ભોક્તા આત્મા નથી. જડના વિકાર સ્વરૂપ ઇન્દ્રિયો છે. પોતાનાથી ભિન્ન જડના વિકાર સ્વરૂપ વિષયોમાં ભલે ભળે, પરંતુ આત્માએ તો તેમાં જ્ઞાતા દૃષ્ટા તરીકે રહેવાનું છે. કારણકે આત્મા જ્ઞાતા છે, પણ ભોક્તા નથી. સ્વરૂપ ભોક્તા બાળવું તે જ્ઞાનનું અવિકૃત પરિણમન. વિષયભોગ એટલે જડના વિકારોનો જડના વિકારોની સાથે વિચિત્ર સંયોગ. આ સંયોગ સ્વરૂપ ભોગ આત્માનો હોઈ શકે નહિ. કારણકે આત્મા નિરંતર જ્ઞાનનો ભોક્તા છે. અને તે જ્ઞાન આત્માની સાથે તાદાત્મ્ય સ્વરૂપે છે; પણ સંયોગ સ્વરૂપ નથી. જ્યાં સંયોગ છે ત્યાં આત્માનું ભોક્તાપણું નથી. છતાં બાળવું, માનવું તે જ્ઞાનનું વિકૃત પરિણમન વિભાવ સ્વભાવ કહેવાય. અને જ્ઞાનનું ભોક્તાપણું માનવું તે અવિકૃત પરિણમન. વિષયોનો હું ભોક્તા છું એવો આત્મામાં આરોપ કરવો તે બંધન-સંસાર. અને હું

જડના વિકારોના વિચિત્ર સંયોગોનો લોકતા નથી તે સુક્તિ જડના વિકારોમાં અવિકૃત જ્ઞાનનું પરિણમન તે જ કેવળજ્ઞાન, સુખ, આનંદ અને જીવન કહેવાય છે અને તેને જ ધર્મ કહેવામાં આવે છે કેવળજ્ઞાન સ્વરૂપ આત્મા સુક્તાત્મા કહેવાય છે પછી તે દેહનો સંયોગી હો કે વિયોગી હો આટલા ઉપરથી કાંઈક જાણી શકાય છે ધર્મ, અધર્મ, સુખ, દુઃખ, હર્ષ, શોક, આદિ શુ વસ્તુ છે

દેહધારીઓને જે ક્ષેત્રમાં જોડવા સમયની સ્પર્શના કરવાની હોય છે તે જન્મક્ષેત્રથી લઈને મૃત્યુક્ષેત્ર પર્યંત અવશ્ય કરવી પડે છે તેની સાથે સાથે ઉદય, ઉદીગળા, ઘડ અને નિર્ગમ પણ થયા કરે છે આ ધર્મીય વ્યવસ્થા ક્રમવાગ સંપૂર્ણપણે સર્વજ્ઞો જાણે છે આપણા જેવા ઔદયિક ભાવના વર્તનારા અલ્પજ્ઞો અંટ કળ પણ કરી શકતા નથી માનવજાતની ભાવનાઓ અને ધારણાઓ પરિવર્તનશીલ હોય છે પણ સ્પર્શના તો અપરિવર્તનશીલ જ હોય છે દરેક સમયની નિર્માણ થયેલી સ્પર્શના સર્વજ્ઞ દેહસુક્તિ થાય ત્યાં સુધી અવશ્ય થવાની જ

અનાદિકાળથી દેહસુક્તિ આત્માએ એક એક આકાશ પ્રદેશની અનતીવાર સ્પર્શના કરી છે, અને અનતીવાર એક એક પ્રદેશમાં અનતી દેહ લોગવ્યા છે, છતાં દેહનો મોહ છૂટતો નથી. દેહને છોડવાનું મન થતું નથી અર્થાત્ મોનની જાહે જ બીક લાગે છે કેટલો દેહો ધ્યાસ ? ત્યાં સુધી મોહનો દ્વય અથવા ઉપશમ થાય નહીં ત્યાં સુધી જીવની દેહવાસના છૂટી શકતી નથી અને દેહવાસનાને લઈને વારંવાર મૃત્યુ થવાનું જ અને મૃત્યુ, જન્મ સિવાય હોય જ નહિ જન્મ એટલે દેહન યોગ અને મૃત્યુ એટલે દેહવિયોગ

દેહ વગરનો આત્મા-સુક્તાત્મા કેવો હશે તે અત્યારે આપણા લક્ષ્યમાં પણ ન આવી

શકે કાળજી કે વાસનાશ્રવણ દેહ આશ્રિત જીવે! ઇંદ્રિયો તવા મનની મારફત જાણવાનો પ્રયત્ન કરે છે, તે આજ ઉપર લોહાના ચક્ષુમાં ચઢી વીને જોવા જેવું છે સ્વચ્છ-આવરણરહિત આજ સ્વતંત્રપણે જે કાંઈ જોઈ શકે છે તે લોહાના ચક્ષુમાં દ્વારા પરત ત્રપણે જોઈ શકતી નથી

જ્ઞાન, સુખ, જીવન, આનંદ મેળવવામાં આત્મા સ્વતંત્ર હોવા છતાં મોહાધીન થઈને મને જડથી મળે છે, એવી અનાદિની મિથ્યા શ્રદ્ધા તેની ખરે જાણી ત્યાં સુધી સમ્યક્જ્ઞાન કહેવાય નહિ અને સમ્યક્જ્ઞાન સિવાય ધર્મના નામે કરવામાં આવતા ઘણા પ્રયત્નો નકામાં છે, માટે મોહના ઉપશમભાવથી થવાવાળી ભાવનાઓ ને ધારણાઓ જ આત્માનું હિત કરવાવાળી છે, જાકી તો ઔદયિકભાવની ભાવનાઓ અને ધારણાઓ આત્માને પરાધીન બતાવવાવાળી હોવાથી આત્માનું કાંઈપણ હિત કરી શકતી નથી, અર્થાત્ આત્માના જ્ઞાન, સુખ, જીવન અને આનંદનો આવિર્ભાવ થવા દેતી નથી

અનંતગળી ચૈતન્યને જડ કાંઈ કરી શકે નહિ, છતાં અનેક બેચેથી પોતાનું દરેક કાર્ય જડને મોખી દઈ પોતે પ્રમાદી બની ગઈ છે માટે જ ચૈતન્યને ઘણી જ વખત જડ તથા જડના વિકારોનો આશ્રય લેવો પડે છે, જેથી કરી વિકૃત ભાવોમાં અનિષ્ટાથી લાગીને પોતાને દુઃખી રોગી શોકાશ્રવણ વગેરે વગેરે માનવું પડે છે

આત્મા, જ્ઞાન દર્શન આગ્રિ વીર્ય જીવન શાંતિ વગેરે પોતાની વસ્તુઓ હોવા છતાં કૃત્રિમ જ્ઞાનાદિ માટે જડનો આશ્રિત બને છે મોહની મત્તા નીચે સ્થેલો હોવાથી પોતાની સાચી વસ્તુઓ ગમતી નથી જનાવટી વસ્તુઓમાં જ આનંદ માને છે, અને તે વસ્તુઓનો સમ્પ્રદ કરવામાં અનેક વિપત્તિઓ સહન કરે છે, પોતે તેનો શુભામ બને છે જડનો જરા પણ વિશ્વામ

રાખવા જેવું નથી. જડની ઉપર શ્રદ્ધા રાખનાર આત્માઓને ઘણું જ ખમવું પડે છે. આંખ કુટી જાય, કાનનો પડદો ફાટી જાય, લકવો થઈ જાય, જલોદર, કઠોદર થઈ જાય વગેરે જડના વિલાસોમાં પ્રમાદી આત્માઓની કેવી દશા થાય છે તે આપણે જોઈએ છીએ. જડ અમને સુખ આપશે અમને જ્ઞાન આપશે અમારું આનંદનું સાધન મેળવી આપશે ઇત્યાદિ જડ ઉપરની શ્રદ્ધા આત્મા જ્યાં સુધી રાખી રહ્યો છે ત્યાં સુધી ખરી વસ્તુના અભાવે-પરિણામે આત્માને જડવત્ ખનવું પડશે. માટે જડ ઉપરની શ્રદ્ધા કાઢી નાખવી જોઈએ. જડનો જરાયે વિશ્વાસ ન રાખતાં પોતાની વસ્તુઓનો વિકાસ કરવો જોઈએ, તો જ પરિણામે આત્માને સુખ શાંતિ મળી શકશે. કેવળજ્ઞાનીઓ વિકાસી આત્માઓ જ છે. જરાયે અશાંતિ-અસુખ કે ભય, ભલે આંખ કુટી જાય કે પડદો ફાટી જાય, અથવા તો ગમે તેવો જડનો દુઃખદાર્ધ વિલાસ કેમ ન હોય, વિકાસી આત્માને કાંઈ પણ અસર થતી નથી. માટે વિકાસના માર્ગમાં જ નિરંતર પ્રયાણ કરવું એ આત્માઓને અત્યંત હિતકારી છે.

કર્મની ક્ષીણતા આત્માને અતીવ ઉપ-યોગી છે. સંયોગ માત્ર વિયોગાંત હોય છે. કર્મનો આત્માની સાથે સંયોગ હોય છે, માટે જ તે વિયોગવાળાં હોય છે. કર્મની નિર્જરા તે આત્મ પ્રદેશોથી કર્મનું વિખુટા પડવું-વિહાડવું. અને ક્ષય તે પુણ્યલક્ષ્ણોનું-કર્મપરિણતીનું

ત્યાગવું. કર્મપરિણામને પ્રાપ્ત થયેલા પુણ્યલક્ષ્ણો નૂતન પુણ્યલક્ષ્ણોને કર્મપરિણામી ખનાવવાને આત્માની સહાયતા વડે પ્રત્યેક ક્ષણે પ્રયત્નશીલ રહે છે, ત્યારે ઉપયોગસ્થ-સ્વભાવસ્થ આત્મા સ્વશક્તિવડે કર્મપરિણામી પુણ્યલક્ષ્ણોને કર્મ વિપરિણામી ખનાવવાને પ્રયત્ન કરે છે. આ પ્રમાણે ઉભય મલ્લોત્તું નિરંતર દ્રંદ્ર યુદ્ધ આદ્યા જ કરે છે. નિર્જરા ઇષ્ટ આત્મા સ્વસ્વરૂપનો લોકતા શીઘ્ર થઈ શકે છે. સુખ તથા દુઃખ શુભાશુભની નિર્જરા જ છે. શુભની નિર્જરા પ્રાણીઓને વધુ ઇષ્ટ હોય છે, અને અશુભની નિર્જરા કોઈક જ પ્રાણીને ઇષ્ટ હોય છે. જ્ઞાની પુરૂષોને ઉભય નિર્જરા ઇષ્ટ હોય છે. ઉભય નિર્જરામાં સમભાવ હોય છે. આપણે પણ ઉભય શુભાશુભની નિર્જરામાં સમભાવે રહેતાં શીખવાની ટેવ પાડવાની જરૂર છે. ઉભયની નિર્જરા સિવાય આત્મશુદ્ધિ થઈ શકતી નથી અને શુદ્ધિ સિવાય આત્મવિકાસ થઈ શકતો નથી. કર્મોના ઉદયાધીન વિયોગમાં સુખ શાંતિ અનુભવવી, વેદવી અને ઉદયાધીન જ સંયોગોમાં ખિન્નતાનો અનુભવ કરવો એ જ આપણા માટે વધુ ઇષ્ટ છે. શુભાશુભ કર્મની ક્ષીણતાએ જ દેહાદિ શુભાશુભ કર્મવિકારોની પણ ક્ષીણતા અવલંબીને રહેલી હોય છે. માટે આત્મ પ્રદેશોમાં થતા અશુભ ઉદયાધીન થતા ગાહ્ય કર્મ-વિકારોમાં ક્ષીણતા જણાય તો કાંઈપણ શેય કરવો નહિ.

મજન :—

અંતર કો પટ ખોલતો રે, સંત મીલેગા,

મહંત મીલેગા, અનંત મીલેગા.

અં ૦ ૧

ઝટ ઇન્હીકો ફૂટ દૂટ ખીન, ઉલટા સંત ગિલેગા. અં ૦ ૨

ધ્યાન કી કૂટીયામે સંત ખિરાજે, દગગરણે ચિપલેગા. અં ૦ ૩

કરે કરૂણા તણ સંત મહંતા, ભવ જંદગર કરેગા. અં ૦ ૪

આત્મરામ સુધારસ દરિયા, કાંતિ હિલે જયું હિલેગા. અં ૦ ૫

ભવસ્વરૂપ-ચિંતવન

(અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૧૯૮ થી ચાલુ)

લેખક—મુનિ પ્રણવવિજયજી (સવિજ્ઞાપાક્ષિક)

સંસાર ભયકર અટવી છે.

“ મહાકષ્ટે કરીને પામેલી ધર્મદ્રવ્યના લેશ-રૂપી લિક્ષાને ગ્રહણ કરીને ભવાટવીમા પ્રયાણ કરનારા ભવ્ય જનોને સ્ત્રીઓના સ્તનરૂપી વિપમ દુર્ગમા રહેલો કામદેવરૂપી ગળવાન ભિલ લૂટી લે છે, માટે એવી ભવાટવીમા સહાય વિના ગમન કરવું ઉચિત નથી ”

વિવેચન-હે વિવેકી! આ કહેવામા આવે છે એવી ભવાટવીને ઘણા દુષ્ણ અને ઉપદ્રવરૂપી શિકારી જનવરોનો વ્યાધાત હોવાથી શાસ્ત્ર જ્ઞાન અને સુકૃતાદિક સાર્થના અર્થાત્ સઘની સહાય વિના ગમન કરવું ઉચિત નથી એટલે સુખકારક નથી, કેમકે તે ભવાટવીમા જે ભવ્ય જનો મહાકષ્ટે કરીને વ્રતપાલનાદિક ધર્મ દ્રવ્યના લેશરૂપ કાષ્ઠક લિક્ષાને પામીને પ્રયાણ કરે છે, તેમને વામાક્ષીના-મનોહર નેત્રવાળી સ્ત્રીઓના સ્તનરૂપી વિપમ-ઝોઈથી જીતી ન શકાય તેવા કિલ્લામા નિવાસ કરનાર કામદેવ-રૂપી ગળવાન ભિલ લૂટી લે છે એટલે વિશેષ કરીને ધર્મરૂપ ધનરહિત કરી દે છે

આ સંસારકૃત ઘટનામય હોવાથી
મિથ્યા છે.

“ જે સંસારને વિષે ” આ ધન મારું છે, આ ઘર મારું છે, તથા આ પુત્ર-સત્રી વગેરે મારું છે, એવા વિપર્યાસપણાવી વારવાર ઘણું દુષ્ણ પામ્યા છતાં પણ અસત્ય સુખના મદને

ધારણ કરનારા લોકો રહેલા છે એવો આ સંસાર અસત્ રચનામય છે તેથી વિવેકી પુરૂષ આસક્તિ પામતા નથી

વિવેચન-આ પ્રત્યક્ષ દેખાતો સંસાર વસ્તુ સ્વભાવને એટલે આત્મસ્વભાવને આગ્રહાદન કરનાર કૃત્રિમ ભાવની રચનારૂપ છે તેથી કરીને વિવેકી-તત્વાતત્ત્વનો વિચાર કરનાર મનુષ્ય આ ભવવાસને વિષે આમક્રત થતા નથી જે સંસારના મનુષ્યો આ ધન મારું છે, આ ઘર મારું છે આ પુત્ર-સત્રી વગેરે તથા અધ્યાદિક મારું છે, આ પ્રમાણેના વિપર્યાસને લીધે વારવાર તેમને ઘણું દુષ્ણ પ્રાપ્ત થયા છે તો પણ મિથ્યા-અસત્ પોતાના વિકૃતપથી જ કલ્પના કરેલા મૃગતૃષ્ણાની જેવા અને અવિગ્રમાન એવા સાતા સુખના અભિમાનને એટલે સુખીપણાના અભિમાનને ધારણ કરતા છતાં તેમા નિવાસ કરે છે અર્થાત્ સુખની નહિ છતાં પણ સુખની પ્રાપ્તિ વાળા થાય છે

આ સંસાર કારાગૃહ છે.

“ જે સંસારરૂપી કારાગૃહમા-કેદબાનામા પ્રિયાપરનો સ્નેહ બેડી સમાન છે, પુત્રાદિક પરિવાર પહેરેગીર યોદ્ધા સમાન છે અને દ્રવ્ય નવિન બધનસદૃશ છે, તથા જે કારાગૃહ મદ રૂપી અશુચિએ કરીને ભરેલું છે અને વ્યસન રૂપી બીલીના સસર્ગથી ભયકર છે, એવા આ સંસારરૂપી કારાગૃહમા વિદ્વાન્ પુરૂષને ઝોઈ પણ સ્થાને રતિ-પ્રીતિ ઉત્પન્ન થતી જ નથી ”

વિવેચન-હે પ્રાણી ! આ કહેવાતા હેતુથી આ સંસાર કારાગૃહ એટલે અપરાધીઓને નિરોધ કરવાતું કેદખાતું છે એમ તું જાણ્યું. તેવા કારાગૃહરૂપ સંસાર હોવાથી આ ભવને વિષે કૃત્યાક્રુત્યનું વિવેચન કરવામાં પડિત એવા પુરુષોને કેદાં પણ સ્થાને રતિ-પ્રીતિ ઉત્પન્ન થતી નથી. જે ભવરૂપી કારાગૃહમાં સ્ત્રી ઉપરને પ્રેમ તે બેડી સદૃશ છે. તે બેડીમાં પડેલાથી નાસીને અન્યત્ર જઈ શકાતું નથી. માટે પ્રિયાનાં સ્નેહને નિગડ-બેડીની ઉપમા આપી છે. તથા પોતાનો જે પરિવારવર્ગ તે પહેરેગીર સુભટ જેવો છે. અર્થાત્ પરિવારથી વીંટાએલો પુરુષ નાશીને સંસારથી દૂર જઈ શકતો નથી, તેથી તેને પહેરેગીરની ઉપમા આપી છે. તથા ધન-દ્રવ્ય એ નવિન-અપૂર્વ રજ્જીઆદિકના બાંધનરૂપ છે. ધનની આશામાં બાંધાયેલો પુરુષ અપરાધી થયેલા કેદીની જેમ નવી નવી જાતિના પરાભવને પામે છે તથા તે કારાગૃહ ધન અને યૌવનાદિકથી ઉત્પન્ન થયેલા અભિમાનરૂપી અપવિત્ર પદાર્થથી ભરેલું છે. અર્થાત્ અભિમાની પુરુષ અપકીર્તિરૂપ દુર્ગંધને પામે છે તથા તે કારાગૃહ ધનપુત્રાદિકના વિયોગથી ઉત્પન્ન થયેલા વ્યસનો-કટોરૂપી સર્પના નિવાસસ્થાનોના સસર્ગથી દારૂણ-લથકર છે.

આ સંસાર સ્મશાનરૂપ છે.

“જેને વિષે મહાક્રોધરૂપી ગુધપક્ષી રહેલા છે, અપણ એવી અવિરતિરૂપ શિયાળણી રહેલી છે, કામદેવરૂપી ધ્રુવઃ પ્રગટ રીતે કટુ શબ્દ કરતો સ્વેચ્છાએ કર્યા કરે છે, શોકરૂપી અગ્નિ પ્રહીસ રહેલો છે, તથા જેમાં ચોતરફ વિસ્તાર પામેલા અપયશરૂપી ભસ્મના ઢગલા જોવામાં આવે છે. એ પ્રમાણે હોવાથી આ સંસાર સ્મશાન સરખો જ છે. તેથી તેમાં રમણીયતા શી ? કાંઈ જ નથી.”

વિવેચન-આગળ કહેવામાં આવતાં કાર-

ણોથી આ પ્રત્યક્ષ દેખાતો સંસાર સ્મશાન સદૃશ છે એમ જાણવું. આ સંસારરૂપી સ્મશાનમાં મહા અનંતાનુબંધી ક્રોધ કે જે ઉત્પન્ન થયા પછી અકાર્ય કર્યા વિના નિવૃત્તિ જ પામતો નથી, તેવા મહાક્રોધરૂપી ગુધ-માંસાહારી પક્ષી રહેલા છે. પોતાના અને બીજાના રૂદિર તથા માંસને ખાનાર હોવાથી તેને આ પ્રમાણે ઉપમા આપી છે. તથા માંસાદિ લક્ષણ કરવામાં અપણ એવી અવિરતિરૂપ શિયાળણી બ્રમણ કરે છે. અવિરતિમાન સર્વલક્ષી હોવાથી તિથિ-અના સ્વભાવવાળો છે તેથી તેને તેવી ઉપમા આપી છે. તથા કામદેવરૂપી ધ્રુવઃ પ્રગટ રીતે વિવેકી જનને દુઃખદાયી શબ્દ કરતો સ્વેચ્છાએ પરિબ્રમણ કરે છે. કામદેવ દિવસે દેખી શકતો નથી, (પ્રાચે દિવસે ઉત્પન્ન થતો નથી) કટુ ભાષણ કરનાર હોય છે, અને સ્વેચ્છાચારી હોય છે તેથી તેને તેવી ઉપમા આપી છે. તથા જ્યાં શોકરૂપી-કટુ વસ્તુના વિયોગાદિકથી ઉત્પન્ન થયેલા ચિત્તના ઉદ્વેગરૂપી અગ્નિ પ્રહીસ થયેલો દેખાય છે. સંતાપનો હેતુ હોવાથી શોકને અગ્નિની ઉપમા આપી છે. તથા ચોતરફ વિસ્તાર પામતા અપયશરૂપી ભસ્મસમૂહ પડેલો છે. અસાર હોવાથી તથા મલિન કરનાર હોવાથી અપયશને ભસ્મની ઉપમા આપી છે. અને તે અપયશ સંસારમાં વસતા પ્રાણીઓને પ્રાપ્ત થાય જ છે.

આ સંસાર વિપવૃક્ષ જ છે.

“આ સંસાર વિપવૃક્ષરૂપ છે. કેમકે ધનની આશારૂપ જે (વિપવૃક્ષ)ની છાયા માત્ર પણ અતિ વિષમ મૂંઝાંને આપનારી છે તથા સ્ત્રીઓના વિલાસરૂપ જેને પુષ્પરાગ પણ મોટા વિકારને માટે થાય છે. તથા જેના ફળનો આસ્વાદ નરકના વિસ્તીર્ણ વ્યાધિઓના સમૂહરૂપ છે. એવા આ સંસારરૂપી વિપવૃક્ષને વિષે બુદ્ધિમાન પુરુષોએ આસ્થા રાખવી યોગ્ય નથી.”

સં મુનિરાજ શ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ-પ્રાતિજ.

શ્રી ખધક મુનીશ્વરનું નામ જૈન ઇતિહાસમાં સુવર્ણાક્ષરે નોધાયું છે એ મહાપુરુષ પવિત્ર હતા, અશુભ સ કલ્પ પણ એમને હૈયામાં પ્રાપ્ત આવેલા નહિ એમને તેનો ખ્યાલ સરખોય નહિ છતાં પણ એમના પૂર્વજીવનના સંસારિક સંબંધી રાજાને એઓને અંગે અનુભવપૂર્ણ તદ્દન વિપરીત કલ્પના આવી

એકવાર એમ જન્યું કે, તે રાજા પોતાની રાણી સાથે મહેલના ઝડપે ભેઠા હતા એ વખતે રસ્તા ઉપરથી શ્રી ખધક મુનીશ્વર પોતાની મુનીશ્વરપૂર્વક જઈ રહ્યા હતા એ મુનીશ્વર રાણીના સંસારિપણાના ભાઈ હતા આથી જાહેને ભાઈને ઓળખી લીધા

પહેલા જે અવસ્થામાં ભાઈને જોયેલા, તે કરતા અત્યારે ઘણી જ વિલક્ષણ અવસ્થામાં તેણીએ પોતાના ભાઈને જોયા હાડકાં ભરેલું ગાડું ચાલતા ખખડે, તેમ શ્રી ખધક મુનીશ્વરના હાડકા ખખડતા હતા એ મહાત્માએ ઉચ્ચ તપશ્ચર્યાથી પોતાના દેહને હાડકાના માળા જેવો બનાવ્યો હતો છતાં તેઓ ઉચ્ચ વિહાર કરતા હતા તે મહાપુરુષને તો શરીર આવું થઈ ગયું તેનું જરાય દુષ્કાર થતું ન હતું પણ એમને નો પોતાના ભાઈનું હેત હૈયે રહ્યું હતું ભાઈ પ્રત્યેના મોહના યોગે તે ગજગણીની આખમાં આસુની ધાગ વહેવા લાગી આ વસ્તુ રાજાએ જોઈ

વિવેચન—હે ભલ્ય પ્રાણીઓ ! કહેવાતા કારણને લીધે આ સંસાર જ વિષવૃક્ષ સમાન છે મહા મૂર્છા ઉત્પન્ન કરનાર હોવાથી તથા પ્રાણનો નાશ કરનાર હોવાથી તેને વિષવૃક્ષની ઉપમા આપી છે આવા વિષવૃક્ષ ઉપર બુદ્ધિમાને વિશ્વાસ રાખવો યોગ્ય નથી તે ભવરૂપી વિષવૃક્ષ કેવો છે તે કહે છે—ધનની આશા-પ્રાપ્તિ કરવાની ઇચ્છારૂપ જે વિષવૃક્ષની છાયા પણ એટલે વૃક્ષ તો દૂર રહો માત્ર તેની છાયા પણ અતિ વિષમ મૂર્છાને-ચૈતન્ય રહિત-પણાને આપનારી છે ધન એ વિવેકનો નાશ કરનાર તથા આશા-તૃષ્ણાને વિશ્રામ આપનાર છે તેથી તેને વિષતરૂની ઉપમા આપી છે. તથા

સ્રીઓના હાવભાવ શ્રુ ગારાદિક ચેષ્ટારૂપ વિલાસો જે વૃક્ષના પુષ્પરાગમદ્દસ છે, તે પણ અતિ મોટી વિકૃતિને માટે એટલે મહા મોહનીય કર્મનો ખધ અને ઉદય કરનાર એવા વિકારને માટે થાય છે સ્રીઓના વિલાસ મહા પાપ-ખધના ટારણ હોવાથી તેને તેવી ઉપમા આપી છે તથા જે વિષતરૂના કૃષ્ણનો સ્વાદ વિસ્તીર્ણુ એવા અસદ્ય નરક સંબંધી વ્યાધિઓના-દસ પ્રકારની વેદનાદિકથી ઉત્પન્ન થયેલી પીડાઓના સંમૂહરૂપ છે સાસારિક સુખમાં નિમગ્ન થયેલા જીવોને આ ભવમાં વ્યાધિઓ અને પરભવમાં નરકાવાસ પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી તેને તે ઉપમા આપી છે (ચાલુ)

એ આંસુ નેતાની સાથે જ, શ્રી ખંધક સુનીશ્વરના અશુભોદયના યોગે, રાજના હૃદયમાં દૃઢ કલ્પના જન્મી. રાજના હૈયામાં રાણીનાં પૂર્વજીવનના લક્ષ પહેલાનાં જીવનનાં સદાચાર માટે કુશંકા થઈ. જરૂર આ માણસ રાણીને બર હોવો જોઈએ, માટે જ એને આવી દશામાં જોઈને રાણીને આંસુ આવ્યાં, રાજએ તે અવસરે આ કલ્પના કરી.

રાણીને તેણે આવી પૂછ્યું નહિ, અને તેને ખબર ન પડે એ રીતે રાજએ શ્રી ખંધક સુનીશ્વરની જીવતાં ખાલ ઉતારવાને માટે, મારાં જોને મોકલ્યા. મારાંજો રાજના હૃદય સુજળ શ્રી ખંધક સુનીશ્વરની પાસે આવ્યા અને રાજની આજ્ઞા તેઓને કહી સંભળાવી. શ્રી ખંધક સુનીશ્વરે આ સાંભળીને વગર આનાકાનીએ તેઓને શાંતિથી સંભાળપૂર્વક કહ્યું કે; ભાઈ થકી, પણ તમે વધુ લદાઈ કરનાર છો ! વિના કારણ-કશા પણ અપરાધ વિના, જીવતાં ખાલ ઉતારવા આવે, તેવાઓની સામે પણ દુર્લાબનો એક અશેય તેઓશ્રીના હૈયામાં નહોતો.

તેઓને મન ઉદારતા, ગંભીરતા કે ધીરતાની કપરી કસોટીનો આ અવસર હતો. તે મહાસુનીશ્વરના હૈયામાં ઉદારતા-કંટણ સ્વયં-ભૂરમાણુ સાગરની જેમ ભરી હતી. તેઓના હૃદયમાં એ જ એક સદ્વિચાર સ્ફૂર્યો કે, આ આવ્યા એના માલીકે એવી આજ્ઞા કરી માટે એમના માલીકને આવી આજ્ઞા કરવાની યુદ્ધિ મારા અશુભોદયના યોગે જન્મી. મારે તે કર્મને અવશ્ય એક વેળાએ ખપાવવા જ છે ત્યારે મારા કર્મને ખપાવવામાં સહાય કરનાર આના જેવો યીજો ઉપકારી કોઈ નથી. ઉત્તમ કોટિની ઉદારતા અને આત્માનુલક્ષિતાના યોગે મહાપુરુષોને આવી ભાવના આવે-એ સહજ છે.

શ્રી ખંધક સુનીશ્વરે પોતાના શરીરની જીવતાં ખાલ ઉતારવાને માટે આવેલા, તે મારાં જોને એમ પણ કહ્યું કે, ‘તમે કહો એવી રીતે હું ઉભો રહું કે જેથી તમને મારી ખાલ ઉતારતાં તકલીફ ન પડે ! કારણ કે મારી કાયા તપશ્ચર્યાના યોગે કંઠણ થઈ ગઈ છે. જીવતાં ખાલ ઉતારવાને માટે આવેલાને પણ તકલીફ ન પડે, એ વિચાર તેવા મહાપુરુષોને જ આવે, જેઓ ક્ષમાના અખંડ ભંડાર હોય.

તે મહાત્માના હૃદયમાં શુભ ભાવનાઓ રમી રહી હતી, આ કારણે જ તેઓએ આ વિચાર કર્યો કે, મારું કોઈ બગાડતું નથી. મારા પૂર્વ-કાલીન દુષ્કૃત વિના મારું ખરાબ કરવાતું સામર્થ્ય કોઈમાં નથી. સામા આત્માને મારું બગાડવાની જે દુર્બુદ્ધિ સૂઝી તે મારા પાપ કર્મના યોગે. ખરી રીતે આ રાજ કે તેના મારાંજો-નોકરો મારું સાડું કરે છે. મારા પૂર્વ સંચિત પાપકર્મોને ઝટ લોગવવામાં તેઓ મને સહાય કરે છે. આથી તેઓ મારા ઉપકારી છે.

આમ શુભભાવનામાં રમતા તે સુનીશ્વરનાં કર્માવરણો જેમ દૂર ટળતાં ગયા, તેમ મારવા આવેલા નિર્દય મારાંજો બાણે શરીરની ખાલને ઉતારતા ગયા. ક્ષમાશીલ શ્રી ખંધક સુનીશ્વરે તે વેદનાને આમ સમભાવપૂર્વક સહન કરી અંતે શરીરની સંપૂર્ણપણે ઉતરી અને કર્માવરણો દૂર ટળ્યાં. આથી કૈવલ્યજ્ઞાનને પામી તેઓશ્રી પરમધામમાં સ્તીધાવ્યાં. જ્યાં જન્મ, જરા કે મૃત્યુ, કર્મ, કપાય કે સંસારનાં બંધનો કદિ કાલે આત્માની સ્વતંત્રતાને લૂંટી લેવાને સમર્થ નથી. આથી પરાધીનતાનાં બંધનોથી મુક્ત તેઓ સાચા સ્વાધીન બન્યા.

(દિવ્ય દર્શનમાંથી)

સમયં મા પમાણ ।

✠

‘બ્રાહ્મી અને સુંદરી’

લેખક મોહનલાલ દીપચંદ શાકરી

(ગતાકે ૬ અકના પૃષ્ઠ ૧૭૮ થી ચાલુ)

(૧)

સુંદરી—બહેન, તુ તો જીવન પલટો કરી ચુકી, અને હું તો રહી ગઈ ।

બ્રાહ્મી—વાત માચી પણ એમા દોષ કેનો ? ત્હને નથી લાગતું કે ધગ્ધી જ તુ ઢીલી હતી ? આપણા વચ્ચેની વાત યાદ કર ‘સ્રી જાત તે કુવારી રહી સાબળી છે ।’ એ ત્હારો ચમત્કારિક સવાલ વારવાર પૂછાતો ‘પુરૂષ કે સ્રી ઉભયમા આત્મા તો સગ્ગો જ છે, અને કંટ્યાણુષ ધનો કામી આત્મા જીવન-વાર માટે બ્રહ્મચર્ય વ્રતગ્રેવનના શપથ લે એમા જેમ કંઈ અનુકતુ નથી, તેમ સયમનો રાહ, સ્વીકારે એમા પણ કંઈ જ વાધો નથી એ મારો જવાબ મળતો ’ હું માનું છું ત્યાં સુધી એથી ત્હને સતોષ થયો હતો છતાં જ્યારે પ્રભુ સમક્ષ પવિત્ર એવી ભાગવતી દીક્ષાનો નિયમ ગ્રહણ કરવા હું ઉભી થઈ ત્યારે તું કેમ તૈયાર ન થઈ ? મને એ વેળા આશ્ચર્ય ઉપજ્યું આપણે ઉભયે સાથે જ એ વ્રત સ્વીકારવાની વાત થયેલી ક્યા કારણે વા આકર્ષણે તુ રોકાણી ?

સુંદરી—ભાગિની ! આકર્ષણ જેવું છે જ નહીં હા, કારણ વિના કાર્ય જનતું નથી એ વાત માચી છે અને મારી જાણતમા એમ જ જનવા પામ્યું છે એટલે જ તુ નાવડી હકારી ગઈ અને હું દિનારે મ્હો વિકામી ઉભી રહી ! આગારી જીવનને લાત મારી, અનગારપણાને

સ્વાગતે સજી દીધો જ્યારે હું તો સ સાગ્ની એ સળગતી હોળી વચ્ચે ઉભી છું એટલું જ નહીં પણ મારૂં ધ્યેય મિલ્લ કરવામા અવરોધતા વિધ્વોની હાગમાળા ગ્રહી સામે નૃત્ય કરતી અવલોકુ છું

બ્રાહ્મી—ત્હારી આ રામકહાણી પાછળ મને તો એક જ વાત રમતી દષ્ટિગોચર થાય છે અને તે એ જ કે તુ પગલું ભરવામા ડર-પોક છે ક્ષણે ક્ષણે અવનવા પટ્ટા પામતા આ સ સારમા સમજી આત્માનું કર્તવ્ય, તો એ હોઈ શકે કે નિશ્ચય કરતા પૂર્વે મર્વ તગ્દનો વિચાર કરી જીવે પણ જ્યાં એક વાત નક્કી થઈ કે પછી બીજી જાણી જોયા મિવાય એમા જ પલાવે એ વેળા જ્ઞાની ભગવતનું વચન આજ સન્મુખ રાખે સમય મા પમાણ નાનકડો એ સમયે ભલભલાના જીવનોમા જળગ ફેરફાર કરી નાખ્યા છે કાંઈ આવેલાને ભરદગિયે ધકેલી દીધા છે ! ત્હારે અને મ્હારે પ્રવ્રજ્યા સ્વીકારવાની વાત નિશ્ચિત હતી ત્યારે હું ઉભી થઈ તે વેળા તુ કેમ ન થઈ ?

સુંદરી—હું વડિલની આજ્ઞા મેળવવા ગઈ એમણે નકારો થતા મારા ટાટિયા ઢીલા પડ્યા ત્હારી સાથે ઉભી થવામા મારૂં અતઃ અવિનય ભેદ રહ્યું !

બ્રાહ્મી—અહ, ત્યારે શા સારૂં નિરાશાના મૂર કહાડે છે ? જાહુજાલિ સરખા શૂરવીરની બહેન, જેવું નામ તેવા શુભ અને રૂપમા તો દેવલોકની અસરાને પપ્પ હાગ આપે એવી

સુંદરીને સ્વામિની પદે સ્થાપવાના અભિલાષ વર્ષોથી સેવન કરનાર મારો પ્રિય બ્રાતા ત્હને શું એટલો બધો લોળો લાગ્યો કે તું ચાલી ચલાવી પૂછવા ગઇ ત્યારે એકદમ હા લાણી હાથમાં આવેલ રત્ન ગુમાવી ગયે !

સુંદરી—વડિલને પૂછ્યા વિના આપણાથી કંઈ થાય ખરું ?

બ્રાહ્મી—બહેનડી ! શા સારૂ વડિલપણ આગળ આવ્યું છે ? લાઇને સ્વામી તરિકે સ્વીકારવાની વાત ત્હારા અંતરમાં પણ રમતી જણાય છે. મારી સાથે સંયમ લેવાની ભલે ત્હેં હા લાણી હતી છતાં હૃદયના ઊંડાણમાં સ્નેહનું ગરણું વહેતું જણાય છે, તે વિના તું આટલી ચોખવટ કરવા ન જાય. મારી લેગા ત્હારી વાત પણ આવી ગઇ માની કામ કરવા ધાર્યું હોત તો થઈ જાત. પણ જો પ્રીતિ બરેબર રમતી હોય તો માર્ગ નિરાલો જણાય, તો પછી ત્હારે કહેવું ઘટે કે—વડિલની આજ્ઞા માટે નહીં પણ પ્રીતમના પ્રેમને માટે થોભી !

સુંદરી—ત્હારા સરખી દક્ષ સખીને આમ કહેવું, પોતાની સાથે બાળપણથી જેનો ગાઢ સંબંધ છે એવી બહેનના સંબંધમાં આજ્ઞાતનો ઉત્તરાર કરવો એ નથી તો શોભારૂપદ અને નથી તો બુદ્ધિમતાના લક્ષણ સુચક.

જેર ! આજે તું ત્યાગીના જીવનમાં પાંગરી રહી છું. એ જીવનને ચોપ આપે એવો અંચલો ત્હારા દેહ પર શોભી રહ્યો છે, એટલે આથી પણ સખત શબ્દોમાં ઉપદેશ દેવાનો ત્હારો અધિકાર સિદ્ધ થઈ ચુક્યો છે. એક શ્રાવિકા તરીકે ત્હારે પૂર્વ નાતો વિસરી જઇને—સંસારી દશાની પૂર્વલી વાતો હૃદયપટ પરથી ભૂસીવાળીને—ત્હારો વિનય સાચવવો જોઈએ. ‘વિનય ધર્મનું મૂળ છે’ એ સૂત્ર ત્હારા અંતરમાં સુવર્ણાક્ષરે કોતરાયેલું છે અને મારા રક્ત સાથે ઓતપ્રોત

બન્યું છે. એટલે જરાપણ એને આંચ ન આવે એ રીતે મારું વર્તન રાખવાનો મેં નિર્ધાર કર્યો છે.

પૂજ્ય સાધ્વીજી, ભલે ને મારા કાર્યમાં આપને પ્રેમની ગંધ આવતી હોય છતાં ત્હારે નિઃશંક કહેવું જોઈએ કે એ ગણત્રી ભૂલભરી છે. તીર્થપતિ શ્રી ઋષભદેવની તનયાને—ધક્ષાકુ વંશમાં જન્મેલી બાળાને—જે રાગનો રંગ લાગ્યો જ હોય તો એવી કોઈ શક્તિનું એના પર જોર ચાલી શકે તેમ નથી જ કે જે તેણીને ફરજિયાત વિરાગના માર્ગે દોરી જાય ! હા, ‘સમયં માં પમાણ’ જેવા ટંકશાળી વચન પ્રત્યે બેદરકારી દાખવી, ત્હારી સાથે નિકળવાને બદલે હું જરા પાછળ રહી અને પરિણામ જીતું આવ્યું ! જીવનભરની સખીઓ અને અપર માતાના અંકમાં ઉછરેલી એવી સગી ભાગિનીઓ કરતાં પણ વધુ ગાઢ સ્નેહ ધરાવતી બહેનો હોવા છતાં ત્હારા અને ત્હારા રાહ નિરાળા બન્યા છે ! આજે તો દિવસના વધવા સાથે એમાં અંતર વધવાનાં સ્પષ્ટ લક્ષણ નયનપથમાં આવે છે.

છતાં સખી સાધ્વીજી સ્મૃતિપટમાંથી આ સખીશિષ્યાના શબ્દો જરા પણ ગાંઠા ન પડવા દેશો. ‘કેવળ વિનયના કારણે રોકાયેલ હું, સત્વર તમને આવી મળીશ.

વાચક સંવાદના શબ્દો પરથી એટલું તો તારવી શક્યો હશે કે એ જો બહેનો વચ્ચે ચાલી રહ્યો છે. ઋષભદેવ ભગવાનની પુત્રીઓ બ્રાહ્મી અને સુંદરી વચ્ચે એ બ્રાહ્મીએ દીક્ષા લીધા પછી ચાલે છે. ઉભયના અંતરમાં ધરથી જ પ્રવળ્યા લેવાના પરિણામ છે. જ્યાં યુગાદિ જિનેશ કેવળ જ્ઞાન પામી વિનિતા નગરીમાં પધારે છે ત્યાં સૌ કોઈ વાંદવા જવાની તૈયારી કરી રહ્યા છે. નાભિકુલકરના વંશમાં વડિલને અધિકાર ભર-

અમર આત્મ મંથન

(ગતાંક ૫૪ ૨૨૨ થી શરુ)

લેખક અમરચંદ્ર માવજી શાહ

૧૬૮ જેમ દેહમાં વાત, પિત્ત, કફ એ ત્રણે સમપણે પરિણમે છે ત્યાં સુધી દેહારોગ્ય યથાર્થ જળવાઈ ગ્હે છે અને જ્યારે એક પણ દોષ વિષમ બને છે ત્યારે જિભારી થાય છે અને ત્રણે વિષમ બનતા ત્રિદોષરૂપ લય કર વ્યાધિ થઈ જીવન જોખમાય છે તે જ રીતે આ દેહમાં રહેનારો આત્મદેવ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રે કરી સમત્વભાવમાં ગ્હેતો છતો અનંત આનંદ અને અનંત શાંતિમાં ગ્હે છે, પરંતુ જ્યારે તે ગમ, દ્રેષ, ને અજ્ઞાનમાં પશ્ચિમે છે ત્યારે જન્મ, જરા, મરણરૂપ આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિમાં આત્મદેવ સપડાય છે

૧૬૯ દરેક યોનીમાં મનુષ્યદેહ આત્માને જાણવા માટેનું દેહાદિથી સુકત થવાનું અમૂલ્ય સાધન છે એટલે આ દેહભાવને ગૌણ કરી જો આત્મભાવમાં જ લક્ષ થાય તો જન્મ, મરણની ઉપાધિથી સુકત થવાય

૧૭૦ જ્ઞાનનો સાર રાગ દ્વેષનો મોહ અજ્ઞાનનો ત્યાગ કરી સ્વભાવમાં સ્થિરતા કળી એ છે સમભાવ એ જ્ઞાનનો સાગ છે જે રાગ દ્વેષ, વિષય, કપાયને જીતે તે જિન, વિતરાગ, પરમાત્મા સ્વરૂપ છે એવું પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરવા માટે પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે

૧૭૧ આ કરવું, આમ કરવું, આમ થાય,

તજી લોગવે છે એક તરફ પિતા એવા યુગાદિ પ્રભુના કૈવલ્ય મમાચાર આવે છે. બીજી તરફ આયુધશાળામાં ચક્રરત્ન ઉપન્યાની બાતમી મળે છે ઉભય પ્રસંગમાં યથાપ્રકારના વિધિ-વિધાનની અને ખુદ ગજવીની પોતાની હાજરીની અગત્ય લેખાય ઘડીભર રાજવીના મનમાં ઘડભાગ થાય છે કે પ્રથમ કઈ તરફ પગલા પાડું ? પણ સમ્યક્જ્ઞાનથી જેનું હૃદય વાસિત છે એવા ભરતજીને નિર્ણય આણતા વિલંબ ન થયો. લૌકિકને પાછળ રાખી લૌકોત્તર પૂજને અગ્રપદ આપ્યું ' રીઝવેલો એક સાઈ, લોક તે વાત કહેરી ' એ સ્તવનમાં આણેલા ભાવ મુજબ વર્તવાનો નિશ્ચય કરી તૈયારી કરવા લાગ્યા તીર્થની સ્થાપના થવાની એટલે ચીરગાળથી

મત-નિયમના અભિલાષી આત્માઓ પણ આજે એ બર આણવાના ઉમગથી ઘટતી તૈયારી કરી મમવમરણના માર્ગે ચાલી નીકળ્યા

બ્રાહ્મી અને સુદરીની એ ઈચ્છા હતી જ ઉભયે તૈયારી કરી પણ બાહુબલિની સગી બહેન સુદરીને મનમાં એમ જ થયું કે પ્રવજ્યા સ્વીકારતા પૂર્વે વડિલ એવા ભરતજીની આજ્ઞા મેળવવી એ જ્યાં પહોંચીને વાત રબું કરે છે ત્યાં ચક્રરત્નના માલિક એવા રાજવીને સુદરી પોતાનું સ્ત્રી ગત્ત બનવા યોગ્ય છે એવો વિચાર આવતા ઝટ જવાબ દઈ દીધો-બ્રાહ્મી ભલે દીક્ષા લે પણ તું થાભી બ

સુદરી કઈ દલીલ કરે તે પૂર્વે તો ઉતાવળથી રાજવી ત્યાથી નિકળી ચાલ્યા. (ચાલુ)

તેમ થાય, આદી સંકલ્પ વિકલ્પ, આશા, તૃષ્ણા આદીને ત્યાગી કાંઈપણ કરવું નથી. ફક્ત પૂર્વે જે કરેલું છે તે ક્ષય કરવું છે, એને માટે જ આ જીવનની દરેક પ્રવૃત્તિ છે એવી આત્મલાવનાએ આત્મા ઉપર આવરણરૂપે રહેલાં કર્મો નિર્જરા થઈ શુદ્ધ થઈ શકશે.

૧૭૨. કર્મ એક વખત રાજેશ્વર અને દેવેન્દ્ર પણ બનાવી શકે છે અને એ જ કર્મ રૌરવ નર્કમાં પણ ધકેલી શકે છે. એવી કર્મની વિચિત્ર લીલામાં ફસાવું ન હોય તો ઇચ્છા-માત્રનો ત્યાગ કરો, મોક્ષ સિવાય બીજી કોઈપણ સંસારની પદવીની આશા નહિ સેવો. તો વારંવાર ઘડીક સુખ, પાછું દુઃખ એવા ક્ષણિક બદલાતાં ભાવોનો જ્યાં યોગ નથી એવા અયોગી પરમપદે પરમસુખમાં સ્થિર થશે.

૧૭૩. આત્માનંદમાં, આત્મશાંતિમાં, આત્મ-સંતોષમાં કેટલું સુખ છે, અલેક્ષ્ય પ્રેમમાં કેટલું અમૃત છે એનો વિચાર અંતર્મુખ દૃષ્ટિ કરી અનુભવમાં ઉતારો. સંસારની ક્ષણિકતા વિચારો તો આપોઆપ આ મોહરૂપ સંસારની માચારૂપ નાશ્યકલાનો ભેદ ખૂલેલો થશે અને શાશ્વત શાંતિ માટે તાલાવેલી લાગશે.

૧૭૪. નિર્મળ જળથી સરોવર ભરેલું હોય ફરતો સુંદર યુગ્મોથી ખીલેલો બગિચો જોકેતો હોય તેવું દ્રશ્ય કલ્પો. તે સરોવરનાં મધ્ય ભાગમાં કમળપુષ્પની ઉપર મહાયોગીન્દ્ર ભગવાન પાર્શ્વનાથ કાઉસગગધ્યાને ઉભા હોય, ઉપર ધરણેન્દ્ર સપ્તરેણુ વિકસાવી છત્ર ધરી રહ્યાં હોય એવું દ્રશ્ય બહું કરો. સામે તમે પણ એક કમળપુષ્પ ઉપર સાથે જ ધ્યાન ધરી ઉભા હો તેમ કલ્પો. ફક્ત એ ભગવાનનાં સન્મુખ નિર્વિકલ્પપણે સ્થિર ઉભા હો તેમ કલ્પો. જ્યારે કાંઈ પણ સંકલ્પ, વિકલ્પ ઉઠે ત્યારે તમે કમળપુષ્પ સહિત પાણીમાં ડૂબો છો અને

પાછાં નિર્વિકલ્પ થતાં ઉપર આવો છો એવું દ્રશ્ય કલ્પો. ભરાબર એકાગ્રતા રાખો, તમારાં દેહનું ભાન ભૂલી જાઓ, ભગવાનનાં ધ્યાનમાં એકતાર થઈ જાઓ. આ પ્રકારનું ધ્યાન કરવાનો થોડો થોડો સમય ઉપયોગ રાખશો તો ચિત્તની એકાગ્રતા અને નિર્વિકલ્પતામાં મળતો સહજ આનંદ ક્યારેક પ્રાપ્ત કરી શકશો.

૧૭૫. જેને ચિત્તવૃત્તિઓ ઉપર કાબૂ પ્રાપ્ત થયો છે, જે આત્મસ્વભાવમાં સ્થિત થયાં છે, જેનો પળેપળે ઉપયોગ છે, રાગદ્વેષ ઉપર જેની સંવરરૂપ યોદ્ધા છે, જે આત્મલક્ષ્ય ચૂક્યા સિવાય સંસારમાં કર્તવ્ય જાળવ્યે જાય છે છતાં લેપાતાં નથી, જેને સંસારની માયા પ્રત્યે ઉદાસિનતા પ્રાપ્ત થઈ છે એ તો યોગીઓનાં પણ નાથ છે.

૧૭૬. જેમ લક્ષાધિપતિ કોઈ એક જ દાવ લાગતાં થઈ જાય છે, તો કોઈ વેપાર કરતાં વર્ષે વર્ષે બચાવીને પણ ક્યારેક થાય છે. તેમ આપણી શક્તિ અનુસાર આત્મધ્યાન નિર્મળ બને, કર્મ પ્રવૃત્તિ કર્મલેપ ઉતારવા પરમાર્થે થતી હોય. આસક્તિ ઘટી હોય તો ક્યારેક પણ મુક્તિના સ્વામિ બનશું. કોઈકોઈ મહાત્મા પુરુષો દ્વાસોદ્ધાસમાં કર્મ જપાવીને પણ મુક્તિ પ્રાપ્ત કરી જાય છે, પણ એમ બનવું રહેલું નથી. એવી તકનાં ભરોસે રહી અમૂલ્ય સમય ખોઈ નખાય નહિ.

૧૭૭. અશુદ્ધ આત્મલાવને શુદ્ધ કરવા માટે અશુભ પ્રવૃત્તિઓ ત્યાગી, પરમાર્થી અને પરોપકારી બનવું, દયા, ક્ષમા, કરુણા પ્રેમ આદી શુભભાવોનું પોષણ કરવું. અને એ શુભમાંથી કોઈ દિવસ એવો યોગ બનતાં શુદ્ધ થતાં વાર નહિ લાગે.

૧૭૮. વિતરાગપ્રણિત ધર્મ તે સંસારરૂપ સસુદ્ધ તરવાનું વહાણ છે. સફળરૂપે તે વહાણનાં

વાસુદેવ બલદેવના ૨૨ દ્વારોનું વર્ણન

પહેલા ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવ ૧ અચલ બલદેવ, ૨ વાસુ સાતમા દેવલોકથી ચલીને ઉપના, ૩ બલ અનુત્તરવિમાનથી ચલીને ઉપના, ૪ પોતાન પુરનગ, ૫ પ્રગ્લપતિરાત્રિપિના, ૬ વાસુ ની માતા મૃગાવતી, ૭ બલ ની માતા ભદ્રા, ૮

ક્રમાન છે અને આપણે તેના મુગાફર છીએ આપણે લક્ષ્ય કે ધ્યેય મુક્તિપુરી પહોંચવાનું છે દેવ, શુદ્ધ, ધર્મ માધન છે અને આપણે તેના માધન છીએ જેમ કેપ્ટનની આજ્ઞાનુસાર ૭૭મા સ્ટિમર ચલાવી ઇન્જિન ચલાવે પોચે છે તેમ શુદ્ધાજ્ઞા મુજબ વર્તવાની ઇચ્છિત એવી મુક્તિપુરીએ જરૂર પહોંચી શકીએ

૧૭૬ મન અને ઇન્દ્રિયો આપણી માલિક નથી, આપણે તેના માલિક છીએ એવી આત્મ ભાવના દૃઢ કરી મન કે ઇન્દ્રિયો પરબાવમા વિપયોગમાં બે ચાલ કે તુરન તેને રોકવી અને મનને એમાથી પાછુ વાળવુ બે મનની ઇચ્છા મુજબ ઇન્દ્રિયોને છૂટી મુક્તિ હીધી તો એ ધર્મનાવને ફળાડતા વાગ નહિ લગાડે ઉપ યોગ ચક્રવો નહિ નહિતમ મન ફસાવ્યા વગર ગેરે નહિ મોટા મુનિવગેને પણ એ હ કાવે છે

૧૮૦ પગમ ઉપકારી અગ્નિહૃત પરમાત્માએ આપણા કટ્યાણને માટે પોતાના વિદ્યમાનપણુમાં આપણા અકચ દુષો જ્ઞાનમાં ભેદ નિષ્કામ કટણુએ કરી આપણા ઉપર મહાન ઉપકાર કરી આપણને એ દુષમા ફળતા બચાવવા માટે ધર્મરૂપી હોટી મુક્તિ છે, આગમરૂપ હીવા દાદી મૂકી છે, તેના આશ્રયે આ દુષમય સંસારને તરી બંધો (ચાલુ)

વાસુ ૧૦ આયુષ્ય ૮૪ લાખ વર્ષનું, ૬ બલનું આયુષ્ય ૮૫ લાખ વર્ષનું, ૧૦ એમી ધનુષ્યનું દેહમાન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર, ૧૨ વાસુ નીલવર્ણ, ૧૩ બલ શ્વેતવર્ણ, ૧૪ સુભક્તિ નામના પુર્વ ભવના ૧૫ધર્માચાર્ય, ૧૫ પચીસ હજાર વર્ષ કુવગ, ૧૬ પચીસ હજાર વર્ષ મંડલિક, ૧૭ એક હજાર વર્ષ દેશસાધના, ૧૮ એક હજાર વર્ષ ન્યુન, ૩૩ લાખ વર્ષ રાજ્ય, ૧૯ વાસુ સાતમી નરકે ગયા, ૨૦ બલ મુક્તે ગયા, ૨૧ શ્રેયામનાથના તીર્થમાં થયા

૨ બીજા ત્રિપૃષ્ઠ વાસુ ૧ વિજયગળ, ૨ વાસુ દશમા દેવલોકથી, ૩ બલ અનુત્તર વિમાનથી, ૪ દ્વારીકા નગરી, ૫ સ્વરાત્રિપિતા, ૬ વાસુ ની માતા ઉમાશાણી ૭ બલ, ની માતા મુભદ્રા, ૮ વાસુનું આયુષ્ય ૭૨ લાખ વર્ષનું, ૬ બલનું આયુષ્ય ૭૫ લાખ વર્ષનું, ૧૦ ચિત્તેર ધનુષ્યનું દેહમાન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર, ૧૨ વાસુ નિલવર્ણ, ૧૩ બલ શ્વેતવર્ણ, ૧૪ સુભક્તિ પુર્વના ૧૫ધર્માચાર્ય, ૧૫ પચીસ હજાર વર્ષ કુવગ, ૧૬ પચીસ હજાર વર્ષ મંડલિક, ૧૭ એકસો વર્ષ દેશ સાધના, ૧૮ એકસો વર્ષ એછા સાડા એકોતેર લાખ વર્ષ રાજ્ય, ૧૯ વાસુ છઠ્ઠી નરકે ગયા, ૨૦ બલ મુક્તે ગયા, ૨૧ વાસુપુન્ય સ્વામીના તીર્થમાં ગયા

૧ આ ધર્માચાર્ય (પુર્વભવના) વાસુદેવના ગણના પુર્વભવે ચારિત્ર પાળી નિપાણ કરનાર વાસુદેવ યાવ છે બળદેવ અનિપાણકૃત હોય છે જેથી વાસુદેવ નરકે જાય છેને બળદેવની ૨ સદગતી યાવ છે કુમારાદિ કાવ વાસુદેવની અપેક્ષાએ ગણવુ બનેનેના પ્રેમ અત્યંત હોય છે બલદેવ મોટા હોય છે ।

ત્રીજા સ્વયંભુ વાસુ. ૧ ભદ્રબલ, ૨ વાસુ. બારમા દેવલોકથી, ૩ બલ. અતુતર, ૪ દ્રારીકા નગરી, ૫ રૂદ્ર રાજપિતા, ૬ વાસુ. ની માતા પૃથ્વી, ૭ બલ ૦ ની માતા સુપ્રભા, ૮ વાસુ. તું આયુષ્ય ૬૦ લાખ વર્ષનું, ૯ બલદેવનું આયુષ્ય ૬૫ લાખ વર્ષનું, ૧૦ સાઠ ધનુષ્યનું દેહમાન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર, ૧૨ વાસુ. નિલેવર્ણે ૧૩, બલ. શ્વેતવર્ણે, ૧૪ સુદર્શન નામના પૂર્વભવના ધર્માચાર્ય, ૧૫ બાર હજાર વર્ષ કુંવર, ૧૬ બાર હજાર વર્ષ મંડલિક, ૧૭ નેવું વર્ષ દેશસાધના ૧૮ ઓગણ સાઠ લાખ પંચોતેર હજાર નવસો દસ વર્ષ રાજ્ય, ૧૬ વાસુ. છઠ્ઠી નરકે ગયા, ૨૦ બલદેવ મુકતે ગયા, ૨૧ વિમલનાથ તીર્થમાં થયા.

૪. ચોથા પુરુષોત્તમ વાસુ ૧. સુપ્રભ બલ. ૨ વાસુ. ને બલ, બન્ને આઠમા દેવથી ચવી આવ્યા, ૩-૪ દ્રારીકા નગરી, ૫ સોમરાજ પિતા, ૬ વાસુની માતા સીતા, ૭ બલ.ની માતા સુદર્શના, ૮ વાસુ.તું ત્રીશ લાખ વર્ષનું આયુષ્ય, ૯ બલ.તું પંચાવન લાખ વર્ષનું આયુષ્ય, ૧૦ પચાસ ધનુષ્યનું દેહમાન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર, ૧૨ વાસુ. નિલેવર્ણે, ૧૩ બલ. શ્વેતવર્ણે, ૧૪ શ્રેયાસ પૂર્વ ધર્માચાર્ય, ૧૫ સાતસો વર્ષ કુંવર, ૧૬ તેરસો વર્ષ મંડલિક, ૧૭ એ'શી વર્ષ દેશસાધના, ૧૮ ઓગણત્રીસ લાખ સત્તાણ હજાર નવસોને વીશ વર્ષ રાજ્ય, ૧૬ વાસુ. છઠ્ઠી નરકે ગયા, ૨૦ બલ. મુકતે ગયા, ૨૧ અનંતનાથના તીર્થમાં ગયા.

૫. પાંચમા પુરુષ સિંહ વાસુ. ૧ સુદર્શન બલ. ૨ વાસુર્ધશાન દેવલોક, ૩ બલ. આઠમા દેવ, ૪ અશ્વપુરી નગરી, ૫ શિવરાજ પિતા, ૬ વાસુ. ની માતા ઉમયા. ૭ બલ. ની માતા વિજયા, ૮ વાસુ. તુ દશ લાખ વર્ષનું આયુષ્ય, ૯ બલ.તું સત્તર લાખ વર્ષનું આયુષ્ય, ૧૦ પિસ્તાલીશ મનુષ્યનું દેહમાન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર,

૧૨ વાસુ. નિલ વર્ણે, ૧૩ બલ. શ્વેત વર્ણે, ૧૪ કૃષ્ણ નામના પુર્વ.ધર્માચાર્ય, ૧૫ ત્રણસો વર્ષ કુંવર, ૧૬ સાડાબારસો વર્ષ મંડલિક, ૧૭ સિત્તેર વર્ષ દેશસાધના, ૧૮ નવ લાખ અઠાણ હજાર ત્રણસો એ'શી વર્ષ રાજ્ય, ૧૬ વાસુ.છઠ્ઠી નરકે, ૨૦ બલ.મુકતે, ૨૧ ધર્મનાથના તીર્થમાં થયા.

૬. છઠ્ઠા પુરુષ પુંડરિક વાસુ. ૧ આનંદ બલ, ૨ વાસુ. ચોથાદેવ, ૩ બલ. આઠમા દેવ, ૪ ચક્રપુરનગર, ૫ મહાશિવરાજ પિતા, ૬ વાસુ.ની માતા લક્ષ્મી, ૭ બલ.ની માતા વિજયંતી, ૮ વાસુ.તું આયુષ્ય ૬૫ હજાર વર્ષનું, ૯ બલ.તું ૮૫ હજાર વર્ષ, ૧૦ ઓગણત્રીશ ધનુ. દેહમાન, ૧૧ વાસુ. નીલ વર્ણે, ૧૨ બલ. શ્વેતવર્ણે. ૧૩ ગૌતમગોત્ર, ૧૪ પુર્વ ધર્માચાર્ય ભંગદત્ત, ૧૫ અઢી સોવર્ષ કુંવર, ૧૬ અઢીસો વર્ષ મંડલિક, ૧૭ સાઠ વર્ષ દેશસાધના, ૧૮ ચોસઠ હજાર ચારસો ચાલીસ વર્ષ રાજ્ય, ૧૬ વાસુ. છઠ્ઠીનરકે, ૨૦ બલ. મોક્ષે, ૨૧ શ્રી અરનાથપ્રભુના તીર્થમાં ગયા.

૭. દત્તવાસુ ૧. નંદનબલ, ૨ વાસુ. સૌધર્મદેવ, ૩ બલ. પાંચમા દેવ, ૪ વાણારસીનગરી, ૫ અગ્નિસિંહરાજ પિતા, ૬ વાસુ. ની માતા શેષવતી, ૭ બલ. ની માતા જયંતી, ૮ ૧છવીશ ધનુષ્યનું દેહમાન, ૯ વાસુ. તું આયુષ્ય ૫૬ હજારવર્ષ, ૧૦ બલ. તું આયુષ્ય ૬૫ હજારવર્ષ, ૧૧ ગૌતમગોત્ર ૧૨ વા. ની. વ. ૧૩ બ. શ્વે. વ, ૧૪ પુર્વ ધર્માચાર્યસાગર, ૧૫ નવસો. વ. કુંવર, ૧૬ પચાસ વ. મંડલિક, ૧૭ પચાસ વ.

૧. દત્તવાસુ. તું દેહમાન પાંત્રીશ ધનુષ્યનું સમવાયંગમાં કહેલ છે પણ તે ઘટી શકતું નથી. આવશ્યકાદિ લણા ગ્રંથોમાં ૨૬ ધનુષ્યનું કહેલ છે. એને તે અરનાથ તથા મહિનાંથના આંતરામાં યજ્ઞેલ હોવાથી એટલું જ ઘટી શકે માટે સુત્રકારનું આશય બહુશ્રુત ગમ્ય છે.

નિદ્રા

નિદ્રા એટલે ઉઘ તેનો વિમુત્ત અર્થ તે કલાકોના વાકને ટાળવા લેવાતો આગમ

નિદ્રાના બે પ્રકાર અવપકાલીન અને દીર્ઘ-કાલીન અવપકાલીન નિદ્રા તે આપણી રોજની ગણાય, દીર્ઘકાલિન તે વર્ષોના પરિશ્રમને ટાળવા લેવાય તે

નિદ્રા પહેલાનો મમય તે જાગૃતિનો સુદૃઢ સમય ગણાય નિદ્રા પછીના સમયને નવમજ્જ-નની મોનેરી ઘડી લેખાય ઊઘીને જાગવું એટલે અજ્ઞાન દશામાથી ઊગરી સત્વમય થયે પ્રયાણ

દેશસાધના, ૧૮ ૫૬ હ વ રાજ્ય, ૧૯ વાસુ પાચમી નરકે, ૨૦ જલ સુકતે, ૨૧ શ્રી અર-નાવના તીર્થમા ગયા

૮ લક્ષ્મણ વાસુ ૧ પદ્મ (રામચંદ્ર) જલ દેવ, ૨ વાસુ ત્રીનદેવ, ૩ જલ પાચમાદેવ, ૪ અયોધ્યાનારી, ૫ દશરથરાત્ર પિતા, ૬ વાસુ ની માતા સુમિત્રા, ૭ જલ ની માતા અપ્સ-રજીતા (કૌશલ્યા), ૮ વાસુ આયુધ્ય ૧૨ હનરવર્ષ, ૯ જલ તુ આયુધ્ય ૧૫ હ વ. તુ, ૧૦ સોલ ધનુષ્યતુ દેહમાન, ૧૧ ગૌતમ-ગોત્ર, ૧૨ વા ની વ, ૧૩ જ શ્વે વ ૧૪ પુર્વ ધર્માચાર્ય સમુદ્રહત, ૧૫ એડસો વ કુવર, ૧૬ ત્રીસ વ મહલિક, ૧૭ અગ્યાર હનર આડસો મિત્તેર વ ગજ્ય, ૧૮ વાસુ ચોથી નરકે, ૧૯ જલ મોક્ષે, ૨૦ સુનીમુવ્રતજીના તીર્થમા થયા

નવમા કૃષ્ણ વાસુ ૧ રામજલ, ૨ વાસુ સાતમા દેવ, ૩ જલ પાચમા દેવ, ૪ મથુરા-

આદરવું, તે અને તેમાય દીર્ઘકાલિન નિદ્રા પછીની જાગૃતિ તો મહાન અર્થસૂચક ગણાય તે નૂતન જાગૃતિની પ્રત્યેક પળેપળતું મૂલ્ય આપણી અસખ્ય જન્મોની એક એક જન્મદશાના મૂલ્ય જેટલું હોવું જોઈએ

આપણે સર્વે નૂતન જાગૃતિની પળોમા જીવી રહ્યા છીએ તો શુ આપણે આપણા જીવ-નની પ્રત્યેક પળ દરમ્યાન સુક્રિતાના મનહર મંદિર પ્રતિ પ્રયાણ આદરી શકાય તેવી રીતે આપણું વર્તન રાખવું જોઈએ કે નહિ ? શુ

નગરીમા ઉપના, ૫ વસુદેવજી પિતા, ૬ વાસુ ની દેવકીમાતા, ૭ જલ ની શેહિણીમાતા, ૮ વાસુ તુ આયુધ્ય એક હનર વ, ૯ જલ તુ આયુધ્ય ખારમો વ તુ, ૧૦ ધનુ દશતુ દેહ-માન, ૧૧ ગૌતમગોત્ર, ૧૨ વા ની વ, ૧૩ જ શ્વે વ ૧૪ પૂર્વધર્માચાર્ય દુરતમેન, ૧૫ મોલ વ કુવર, ૧૬ છપન વ મહલિક, ૧૭ રતવસો અઠ્ઠાવીમ વ રાજ્ય, ૧૮ વાસુ ત્રીજી નરકે, ૧૯ જલ પાચમે દેવ, ૨૦ શ્રી નેમનાયના સમયમા થયા

ગોકુળગામમા પામ્યા, ગજ્ય દારીકામા કચું અને કૌશળી અટવીમા મૃત્યુ થયું એ વિચિત્રતા થઇ જવદેજીતુ જન્મ તો સૌરીપુરમા થયું છે કાગળે જાણે મૂળ સૌરીપુરના છે

૨ આક્રમા તથા નવમા વાસુદેવની દેશસાધનાનો કાળ થોડો છે તે ગજ્યકાળમા અતર્ગત જાણવો જુદો ખતાવેલ નથી

આપણે આપણી આ નૂતન જગતિની પળોને કેવળ રંગરાગવડે રંગી દેવી જોઈએ? આપણી જગતિવડે આજે આપણે ઊઘેલાને જગાડવા જોઈએ.

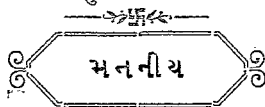
નિદ્રા-જગતિને ખીલવવાના એક અઘોષ ઔષધનું કામ કરે છે. અમૂલ્ય ઔષધને જેમ આપણે વિધિસર ઉપયોગમાં લઈએ છીએ તેમ આપણે આપણી રોજની નિદ્રાનો વિધિપૂર્વક ઉપયોગ આદરવો જોઈએ. કોઈપણ નાની કે મોટી વસ્તુનો અવિધિસરનો ઉપયોગ મોટું તુકમાન કરે છે.

પૂજા ઊંડી નિદ્રા લેવાથી જગવાની પણ દરમ્યાન આપણને એમ જ લાગે કે “હું કોઈ

ખીજુ દુનિયામાં છું.” નિદ્રા એવી રીતે લેવી કે તે વડે આપણી જગતિમાં જોડા આવે અને નવા પ્રભાતે આપણે ખેવડા બળપૂર્વક કામ આગળ શરૂ કરી શકીએ.

આપણી રોજની નિદ્રાના આખા સરવાળાને જે સાર આવે છે તે સાર દીર્ઘકાલીન નિદ્રાના સમયે અને તે ખાદના આપણા નૂતન જગતિના સમયે દૃષ્ટિગોચર થાય છે, મોટે રોજની નિદ્રાને એવી બનાવો કે દીર્ઘકાલીન નિદ્રાને અતે મળતી જગતિની પળો દરમ્યાન કોઈ અનેક જ કાર્ય આદરી શકાય અને જીવન ધન્ય ધન્ય બની જાય.

“મંગલ” માંથી સાભાર વર્ષ ૨, ઝંક ૪

મનનીય

સાહિત્ય ને સમાજસુધારો, કલા અને શિક્ષણ, સમાનતા ને માનવતા, સીનેમા અને સહનરીક્ષતા (અલખત-પારકા હાથનો માર ખાતાં) એ જ વર્તુલની આસપાસ આજે હિંદનું પ્રબળ ધ્યાન ફરે છે. પોતે જે માર્ગે જાય છે એ સુધારાનો છે કે સત્યાનાશનો એનો વિચાર કરવાનો એને અવકાશ પણ નથી રહેતો. વેશ્યા કે લિખારણના જીવન પર એક સુંદર નવલ-કથા લખી નાંખતો સાહિત્યકાર એ સમજવાની દરકાર પણ નથી કરતો કે પોતે ચારિત્રશીલ ન બની શકે તો હોય, દરિદ્રોના ચરણે પોતાનું સર્વસ્વ ધરી ન દઈ શકે તો હોય તો પોતાના સ્વાર્થ, કીર્તિ અને દ્રવ્યને ખાતર એ લિખારણ અને વેશ્યાનો દલાલ બન્યો છે. યુવતીના ખુલ્લા અંગનાં ચિત્ર પ્રત્યે લોકોની આંખ ખુલ્લા અંગનાં પોતાની કલાકૃતિઓ વધારે ખપશે

એમ માનનાર કલાકારે એ ભૂલી ન જવું, જોઈએ કે એમ કરીને એ દ્રવ્યને ખાતર પોતાના અંગ ખુલ્લા કરતી યુવતી કે ગણિકા કરતાં પણ વધારે પાપી બને છે, કેમકે ગણિકા સ્વાર્થને ખાતર પોતાનાં જ અંગનો ઉપયોગ કરે છે, કલાકાર પારકા અંગનો ઉપયોગ કરે છે.

કલા, સાહિત્ય કે શિક્ષણની દેવી સરસ્વતી છે. એ જ્યાં સુધી પવિત્ર કે કુમારી હોય ત્યાં સુધી જ એની કિંમત છે. એનો ઉપયોગ બ્યારે બ્યક્તિગત સ્વાર્થ કે દેષને ખાતર થવા માંડે છે ત્યારે એનું સ્વરૂપ સ્વાર્થને ખાતર હોમાયલી કન્યા સરખું બને છે. એ સ્થિતિમાં લેખક કે કલાકાર કેવળ પુત્રી વિકેતા જ નહિ, પુત્રીની પવિત્રતાનાં વેશ્યા પર નભતો લાડુવી બાપ બને છે.

“મંગલ” માંથી સાભાર.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ ॥

[પુ. ૪૧ મુ.]

[સં ૧૯૯૬ ના આવણથી સ. ૨૦૦૦ ના અષાઢ સુધીની]

વાર્ષિક વિષયાનુક્રમણિકા.

નંબર	વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૧	નૂતન વર્ષ પ્રવેશાભિનંદન	(મુ. હેમે દસાગરજી મહારાજ)	૧
૨	નૂતન વર્ષાભિનંદન	(કવિ રેવાશંકર વાલજી અધેક્ષા)	૨
૩.	નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાન	(સભા)	૪
૪	આત્માનંદ પ્રકાશ	(અમરચંદ માવજી શાહ)	૯
૫	વિકાસનું કીરણ	(આ શ્રી વિજયકરજી સુરજી મહારાજ)	૧૦
૬	સાચા મુખનો માર્ગ	(મુ. ન્યાયવિજયજી મહારાજ)	૧૨
૭	પરતત્ત્વ The Ultimate Real પરમાત્મતત્ત્વ The Perfect Selfhood	(જીવરાજભાઈ ઓધવજી દોશી) B A. LL B	૧૫
૮	સમય મા પમાણ	(મોહનલાલ દીપચંદ ચૌહાની) ૧૮, ૧૦૧, ૧૧૯, ૧૩૮, ૧૫૭, ૧૭૮, ૨૩૯	
૯	આત્મન. પ્રતિકૂલાની પરેપા ન સમાચરેત્	(વકીલ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ) B A. LL. B	૨૦
૧૦	વર્તમાન સમાચાર	૨૩, ૬૨, ૮૪, ૧૨૩, ૧૪૪, ૧૬૩, ૧૮૪, ૨૦૨, ૨૨૫	
૧૧	શ્રી નેમીનાથ સ્તવન	(મુનિ દક્ષવિજયજી મહારાજ)	૨૫
૧૨	પર્વાધિરાજ ! પધારો પધારો	(કવિ રેવાશંકર વાલજી અધેક્ષા)	૨૬
૧૩	સાચી ક્ષમા	(આ શ્રી વિજયકરજી સુરજી મહારાજ)	૨૭
૧૪	જ્ઞેન દૃષ્ટિની મહત્તા	(મુનિ પુણ્યવિજયજી-સવિત પાણિક)	૨૮
૧૫	મુક્તિના સાધન	...	૩૧
૧૬	આપણી ધાર્મિક સંસ્કૃતિ	(જીવરાજભાઈ ઓધવજી દોશી B. A. LL B)	૩૨

૧૭. શ્રી સિદ્ધરતોષ (ડૉ. બગવાનદાસ મન:સુખભાઈ મહેતા)
M. B. B. S. ૩૪, ૧૬૯
૧૮. જીવન વિકાસ (ન્યાલય'દ લક્ષ્મીયંદ વકીલ) B. A. LL. B. ૩૬
૧૯. અર્ધિસાની અદ્ભુત શક્તિ (મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી) ૪૧, ૮૦
૨૦. શ્રી આદિનાથપ્રભુ ચરિત્ર (ભાષાંતર) માટે મળેલા અભિપ્રાયો ૪૪, ૬૪, ૧૦૪
૨૧. શ્રી મહાવીર જિન સ્તવન (મુ. યશોભદ્રવિજયજી મહારાજ) ૪૫
૨૨. ગુરુશ્રી વલ્લભસૂરિ (મુ. વિનયવિજયજી મહારાજ) ૪૬
૨૩. મમતાની કુંચી (આ. શ્રી વિજયકરતુરસુરિજી મહારાજ) ૪૭
૨૪. સેવાધર્મ: પરમગહનો યોગિનામપિ અગમ્ય: (વકીલ ન્યાલય'દ લક્ષ્મીયંદ)
B. A. LL. B. ૫૦, ૭૨, ૭૩
૨૫. સન્માન સમારંભ ૫૩
૨૬. શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગરનો ૪૬મા વર્ષનો વાર્ષિક રિપોર્ટ. ત્રીજા અંકની પાછળ
૨૭. દિવાળી સ્તવન (મુ. લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ) ૬૫
૨૮. ' જીવાડો યા જીવવા દો અને જીવો ' (આ. શ્રી વિજયકરતુરસુરિજી મહારાજ) ૬૬
૨૯. મહારાજ વિક્રમાદિત્ય (મુ. હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ) ૭૦
૩૦. મંગલ દીપક (મંગળ દીવો) (સંધવી કેશવલાલ નાગજીભાઈ) ૭૨
૩૧. સત્યાસત્ય ગવેષણા (જીવરાજભાઈ ઓધવજી દોશી B. A. LL. B.) ૭૬, ૯૩
૩૨. પ્રભુ ભજન (સુચક) ૮૫
૩૩. શાસન સુધાકરને (મુ. હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ) ૮૬
૩૪. સંસારતું ભૂળ (આ. શ્રી કવિજયરતુરસુરિજી મહારાજ) ૮૭
૩૫. સિંહાન્યોક્તિ (કવિ રેવાશંકર વાલજી બધેકા) ૮૮, ૧૪૬
૩૬. નંદન મણિયાર (મુ. પુણ્યવિજયજી મહારાજ-સંવિદ્ પાણિક) ૮૯, ૧૦૯
૩૭. આંતર દર્શન (વકીલ ન્યાલય'દ લક્ષ્મીયંદ B. A. LL. B.) ૯૭
૩૮. ધર્મ (અમરચંદ માવજી શાહ) ૧૦૨
૩૯. અમર આત્મચંચન ,, ૧૦૩, ૧૨૨, ૧૪૨, ૧૬૦, ૨૨૦, ૨૪૧
૪૦. મંગલ સ્તુતિ (આત્મ વલ્લભ) ૧૦૫
૪૧. ખરેખર વાંક તેનો છે (આ. શ્રી વિજયકરતુરસુરિજી મહારાજ) ૧૦૬
૪૨. સાચો પ્રકાશ ,, ૧૦૭
૪૩. સમભાવ (અમરચંદ માવજી શાહ) ૧૦૮
૪૪. આ. શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસુરિશ્વર સ્તુતિ. (ઝવેરચંદ જગતલાલ) ૧૧૨
૪૫. શ્રી અનેકાન્ત વ્યવસ્થા પ્રકરણમ્ । (જીવરાજ ઓધવજી દોશી)
B. A. LL. B. ૧૧૩, ૧૩૨
૪૬. શ્રદ્ધા (વકીલ ન્યાલય'દ લક્ષ્મીયંદ B. A. LL. B.) ૧૧૬, ૧૩૪, ૧૫૪
૪૭. શ્રી વિમળનાથ જિન સ્તવન (મુ. હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ) ૧૨૫

નંબર	વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૪૮.	સંયોગ વિયોગ સુખદ નથી	(આ શ્રી વિજયકરસુરસરિણ મહારાજ)	૧૨૭
૪૯	આત્મદ્રવ્યથી જિજ્ઞાસા પરચિતન સાગ	(સુ શ્રી પુણ્યવિજયણ મહારાજ)	૧૨૯
૫૦	કર્મ	(અમરચંદ માણજી શાહ)	૧૩૭
૫૧	ચંદ્રપ્રભુ સ્તવન	(સુ હેમેન્દ્રસાગરણ મહારાજ)	૧૪૫
૫૨	નિરપરાધી બનો	(આ શ્રી વિજયકરસુરસરિણ મહારાજ)	૧૪૭
૫૩	સાધુજનો માટે વિવિક્ત સ્થાનની આવશ્યકતા	(સુનિ પુણ્યવિજયણ મહારાજ)	૧૫૦
૫૪	શ્વાતમૂર્તિ તપસથી શ્રી વિવેકવિજયણ મહારાજનો સ્વર્ગવાસ		૧૬૪
૫૫	શ્રી મહાવીર જીન સ્તવન	(સુનિ યશોભદ્રવિજયણ)	૧૬૫
૫૬	શ્રી મહાવીર જન્મોત્સવ	(સુનિ હેમેન્દ્રસાગરણ)	૧૬૬
૫૭	નિરાશામા મુક્તિ	(આ શ્રી વિજયકરસુરસરિણ મહારાજ)	૧૬૭
૫૮	પરમાર્થ સૂચક વાક્ય સમૂહ	(સુનિ પુણ્યવિજયણ)	૧૭૦
૫૯.	પ્રસન્નતા	(અબ્યાસી)	૧૭૩
૬૦	જૈન મુનિઓ ગુજરાતી સાહિત્યના આદ્ય સુદાઓ છે	(કુ ગરશી ધરમશી સ પટ)	૧૭૬
૬૧	વિશ્વધર્મ બનવા યોગ્ય જૈન ધર્મ	(વક્રીલ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ)	૧૮૦, ૧૮૬
૬૨	મુગલીર આચાર્યશ્રીનો બિઝનેસમાં પ્રવેશ મહોત્સવ		૧૮૨
૬૩	સુવાનો કેમ ના જંગો	(સુનિ હેમેન્દ્રસાગરણ મહારાજ)	૧૮૫
૬૪	જાનની ન્યૌતિ પ્રગટાવો	(સુમુલ)	૧૮૬
૬૫	નૂતન વર્ષે પ્રભુ પ્રાર્થના	(રેવાચકર વાલજી બધેકા)	૧૮૭
૬૬	વિકાસના વિયોગીને આશ્વાસન	(આ શ્રી વિજયકરસુરસરિણ મહારાજ)	૧૮૮
૬૭	સાચો વિકાસદિવ્ય	(સુનિ હેમેન્દ્રસાગરણ)	૧૯૦
૬૮	વિચાર શ્રેણી	(વિજયકરસુરસરિણ મહારાજ)	૧૯૧, ૨૧૪,
૬૯	પરમાત્મસ્વરૂપને ઓળખો	(લક્ષ્મીસાગરણ મહારાજ)	૧૯૩
૭૦	ભવસ્વરૂપનું ચિત્તન	(સુનિ પુણ્યવિજયણ મહારાજ)	૧૯૪, ૨૩૫
૭૧	શ્રી આત્માનંદ જૈન સભાનો ૫૫ ^{મો} ૪૭ મા વર્ષનો રિપોર્ટ	૧૦ મા અક્કની પાછળ	
૭૨	" ૪૮ મા વાર્ષિક મહોત્સવ		૨૦૯
૭૩	ગુરૂદેવની જયંતી	(રેવાચકર વાલજી બધેકા)	૨૧૦
૭૪	પ્રતિમા	(સુ હેમેન્દ્રસાગરણ)	૨૧૨
૭૫	વિજયવલ્લભસરિ રત્નસાદક	(સાહિત્યસરિ)	૨૧૩
૭૬	શ્રમજોપાસક અબાડ પરિવારજ	(સુનિ પુણ્યવિજયણ)	૨૧૬
૭૭	આ શ્રી વિજયવાનદસગિશ્વરણ	(સુનિ હેમેન્દ્રસાગરણ)	૨૧૮
૭૮	જીવને ધીમામણ	(સુનિ લક્ષ્મીમાગણ મહારાજ)	૨૧૯
૭૯	ત્રીવપદ	(સુનિ હેમેન્દ્રમાગણ)	૨૨૩
૮૦	શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્તવન	(સુનિ હેમેન્દ્રસાગરણ મહારાજ)	૨૨૯

નંબર	વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૮૧.	અધુરોન્ધોક્તિ	(દેવાસંકર વાલજી અષ્ટેકા).	૨૩૦
૮૨.	આત્મભિમાસા	(આ. શ્રી વિનયકન્દુરસરિજી મહારાજ)	૨૩૧
૮૩.	સજ્જન પદ	(પ્રવર્તકીશ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ)	૨૩૪
૮૪.	હમાના ભંડાર	(મુનિ લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ)	૨૩૭
૮૫.	વાસુદેવ અક્ષયવતા ૨૨ દારાતું વર્ણન	૨૪૩
૮૬.	નિદ્રા	૨૪૫
૮૭.	માનનીય	૨૪૬
૮૮.	વાર્ષિક અતુલભણ્ડિકા	૨૪૭

તૈયાર છે ! ॥ શ્રી કથારત્ન કોષ ॥ (કહારયણ કોસો) તૈયાર છે !!

શ્રીમાન શુદ્ધિ દશી અગાઉ કાંઈક ધ્યેસાને મોકલનાના આનંદે.

આ “કથારત્ન કોષ” અથવા પ્રાકૃત ભાષામાં શ્રી દેવલદ્રાચાર્ય જેવા વિદ્વાન આચાર્ય મહારાજને મનતઃ ૧૧૫૮ માં તાડપત્ર ઉપર શ્લોક ૧૧૫૦૦ પ્રમાણમાં ભરત્ર નગરમાં રચેલા છે, તે તાડપત્રની પ્રાચીન કૃતિ પ્રત શ્રી ખલ્લાતના પ્રાચીન જૈન ભાષામાં ગાન એક જ હતી તેની બીજી એક પ્રત બીજા કોઈ પણ સ્થળે નથી આવી વળી જ પ્રાચીન તાડપત્રની પ્રત ઉપરથી વધુ જ પરિશ્રમે સાક્ષરત્વથી મુનિનાજી શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે મગધન કરી તૈયાર કરેલ છે, જે જોને સમાજ ઉપર મદદન ઉપકાર કર્યો કે અત્યંત સુધી જે અન્યથા નામ પણ માનવનામાં આવેલ નથી તેમ બીજી પ્રત કોઈ સ્થળે નથી, એવા મહા મૂલ્યવાન જુદા જુદા ૫૦ જેનાં રસના તત્ત્વ જ્ઞાન અને બીજા જાણના લાભ વિષયો ઉપર અનેક અનુપમ કથારૂપી રત્ન ભાષાર આ અથવા ભરેલ છે, જે વિષયો અને કથાઓ મોટે ભાગે વળી જ સદા, સુદ, ઉપદેશ અને આત્માને આનંદ ઉપજાવે તેમ છે શ્રી મુનિ મહારાજને જોને આપ્યા. મોટે ભાગે આમ ઉપયોગી છે તેમ પુસ્તક રચેલ છે અર્થ આપના વિષયો અને કથાઓ તદ્દન નરીન, અને બીજકુન નહીં પ્રગટ રચેલી, અત્યંત આસ્વાદ્ય ઉત્પન્ન કરે તેવી, તેમ જ નિગતર પદન પાઠન માટે અત્યંત ઉપયોગી છે કોઈ ૬૬ પાના ૮૦૦ આકરેલું છે આ લેખક પેપર, અને ઉચા ટકાઉ ગ્રંથકથ પેપર ઉપર સાચો સુદ ટાઈપથી પ્રતાપે જાપવામાં આવેલ છે, કાગળના આને આક ગણી ભાવ વધેલા હોવા છતાં ગયા અકામ જાણીલી છે તે કન્તા ગોળી કિ મત જનુ લેખક પેપરની કોપીના રૂ. ૧૦-૦-૦ અને ઉચા ટકાઉ ગ્રંથકથ પેપરની કિ મત રૂ. ૮-૮-૦ ઓગી-મધ્યમ કરેલી છે પૌરોજ અનગ

શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર (શ્રી વર્ધમાનચરિત્ર)

આ ઉપદેશક અથવા ભાષાતત્ત્વ થાય છે તે પછી આ મહા તન્કુધી પ્રકટ થયો.

પરંતુ સ્તોત્રપ્રમાણ, રૂપ મગ્નત ભાષા અને સુદર શૈલીમાં રિત્તા-પૂર્વક જુન જુન અગમો તથા પૂર્વાચાર્યોકૃત અનેક અથવાથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનચરિત્રજી સ ૧૨૯૬ ની સાવમા લખેલો આ અપૂર્વ અથ છે

આ અથમાં પ્રભુના ત્રણ ભાગ, પાંચ કાંચુઓ અને ઉપદેશક ગણના યોગ્ય મનનીય સુદ જોધગાદો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે મનથીની વિરત્ત દશક્રોતાના વર્ણનો સાથે પુરા ઉપર પુસ્તકથ ચરિત્ર, ગતિજોગન ત્વાગ અને આદ્ય, ગામત, શાંદિશ્ચી આદિની અનેક સુદ, ગયત્ર, ગમપદ, આસ્વાદ્ય વધારે આપેલી છે કે, જેમાંની એક કથા પૂરી થતા બીજી વાંચતા મન લત્તચાર છે અને પુરી કન્તા ઉત્ત-ગા રાજ છે તે તમામ કથાઓ ઉપનત સુદ ઉપેક્ષ પમ્પ માથે આપેલ છે

કિ મત રૂ. ૨-૮-૦ પાંચત્ર જુદ.

‘શ્રી મહાવીર (પ્રભુ) ચરિત્ર’

આ અથમાં પ્રભુના મત્તાભિગ ભવતુ વિરતાપૂર્વક વર્ણન, ચોમાસાના સ્થળો માથેનું લખાણથી રિવેચન, કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પૂર્વેના નીશ વર્ષ પૂર્વેનું વિદ્યારજ્ઞન, આઝાગાર વર્ષ કરેલા તપતુ વિગતાર-પૂર્વક વિવેચન, રચેલા ઉપસંગોનું વાણ જ વિરતાપૂર્વક વિવેચન જેટલું આ અથમાં આવેલું છે તેટલું કાષ્ઠપત્ર છપાવેલા બીજા અથમાં આવેલ નથી, કાગળુ કેતા મહાપુરુષે આગમો વગેરે અનેક અથો માથી દોહન કરી આ ચરિત્ર આટલું સુદ ગયાપૂર્વક લખાણથી લખ્યું છે કે જેની બીજા ગમે તેટલા વધુ અથો વાચવાથી શ્રી મહાવીર જીવનનો પ્રપૂર્ણ ખ્યાલ આવી શકે નહિ જેથી આ અથ મગતવા વધુ અથો વાચવાથી શ્રી મહાવીર જીવનનો પ્રપૂર્ણ ખ્યાલ આવી શકે નહિ જેથી આ અથ મગતવા વધુ અથો ખામ લખાણથી કરીએ છીએ આવા ઉત્તમ, વિરતાપૂર્વકના વર્ણન માદેના અથ મોટે ભાગે કરી કરી છપાવતા નથી, જેથી આ લાભ ખાસ લેવા જેવા છે પાના ૫૦૦ છે કિમત રૂ. ૩-૦-૦ લખો—શ્રી જૈન આત્માનંદ મહા-સાવનગર, પોરોજ અનગ